

BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA

Fondată de **I. Crăciun**

SERIE NOUĂ

28 (47)

HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA

– Antologie Philobiblon –

(II.)

Editori

Viorica Sâncrăian

István Király V.

**Presa Universitară Clujeană
Biblioteca Centrală Universitară
“Lucian Blaga”**

Cluj-Napoca, 2004

BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA
apare sub îngijirea lui
Nicolae Edroiu

Tehnoredactare: **editorii**
Coperta: **arh. Tiberiu Trenea și**
fotogr. György Tasnádi

VOLUMUL A FOST EDITAT CU SPRIJINUL FINANCIAR AL S.C.
HIDROSERV S.A. CLUJ

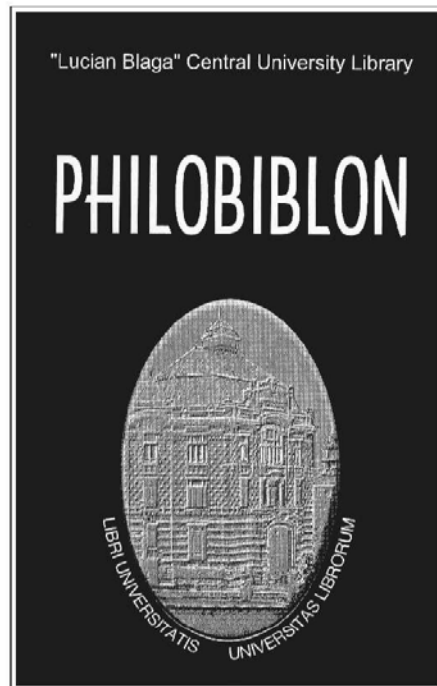
Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Hermeneutica Bibliothecaria : Antologie Philobiblon
(II.) / editori: Viorica Sâncrăian și István Király V.
. – Cluj-Napoca : Presa Universitară Clujeană :
Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”,
2004. – 523 p.
ISBN 973-610-311- 0

Copyright © **Presa Universitară Clujeană 2004**

Challenges of Culture

Past for the Future

Trecut pentru Viitor

Provocarea Culturii

Details-Acquisitions-Subscriptions
www.bcucluj.ro/Philobiblon
e-mail: philobib@bcucluj.ro

CUPRINS

CONTUR

Re-Introducere, sau: Dincolo de „teoria și practica” informării și documentării – Spre o hermeneutică necesară

Viorica Sâncrăian *Atelier Philobiblon*

FOCUS

Ana-Maria Căpâlneanu Analiza tematică și de gen a literaturii bibliologice românești: Cărți – perioada 1945-2003

Alice Keller Reviste electronice: dezvoltări în diverse ramuri ale științei

István Király V. „Afinitățile electivă”, sau – (al)chimismele biblioteconomice – cu un *Excurs obositor: CD-Rom-ul și Muntele vrăjit*

Doina Popa Starea bibliotecilor publice din România – O radiografie a anului 2001 și 2002

Ilona Gurka-Balla UNIMARC – șansă pentru o bază de date națională

Carmen Crișan Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informația electronică în Sala Multimedia

Georgeta Dodu Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.) sau biblioteca – dincolo de educație și divertisment

Gabriela Morărescu Biblioteci filiale – Biblioteci Specializate

Georgeta Dodu Centrul Public de Informare NATO – prezentare

Adriana Székely Stadiul actual al statisticii de bibliotecă în România – Bibliotecile centrale universitare

Marcela-Georgeta Groza; Adrian Groza Rolul activ al bibliotecii în relația profesori-studenți

Monica Stoica; Adriana Székely; Lenuța Pop Gestionarea și conservarea colecțiilor în B.C.U. “L. Blaga” Cluj-Napoca

Rozália Poráczky Aplicarea gândirii de marketing în bibliotecile universitare

Melinda Bükkei; István Király V. Metaforă și marketing, Sfidări simbolice și efective în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj

Erika Molnár Marketing în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj Napoca

István Király V.; Florentina Pop-Moldovan PROIECT pentru implementarea viziunii și a practicilor de marketing în bibliotecă

Kinga Mátyus; Melinda Szász Despre un *Curs de comunicare pentru bibliotecari* – Budapesta 2004 – însoțit de un studiu de caz: Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” Cluj-Napoca: Comunicarea la nivelul instituțional – 2001-2004

ORIZONTURI

Maria Aldea Henri Jacquier – bibliofil și encicloped

Stelian Mândruț Virgil Vătășianu și Biblioteca Universității din Cluj

Mariana Soporan (editor) *Mircea Iorgulescu* către *Adrian Marino* – Corespondență

Csilla Gábor Meditație, teologie și crearea limbajului: traducerea maghiară a operei meditative a lui Roberto Bellarmino

Katalin Luffy Variațiile discursului funerar – Predicile rostite la mormântul lui Ferenc Rhédey

Emese G. Czintos Istoria lecturii și politici editoriale în Transilvania secolului al XVI-lea (sau: Numele Doamnei Heltai)

REFLEXII

Nastasia Fodorean Despre două Ghiduri de utilizare a modulului de catalogare în ALEPH – un caz de plagiat

Florina Iliș *Censorship, A World Encyclopedia* Edited by Derek Jones – Recenzie

István Király V. Cenzura și timpul fisurat – Recenzie

Monica Lazăr Informația biblioteconomică în colecțiile B.C.U. ”L.Blaga” Cluj-Napoca – bibliografie de specialitate și bază de date – Recenzie

Ana-Maria Căpâlneanu Surse de informare în biblioteconomie, la B.C.U. “Lucian Blaga”- Cluj: o bibliografie de specialitate - Note de autor

Ioan Maria Oros F. POSTMA & J. van SLUIS, *Auditorium Academiae Franekerensis Bibliographie der Reden...*

Meda Diana Hotea Dimensiunea fascinantă a cărții și arta tipografică; Clujul memorabil: Imagini ale orașului; *Ex meis libris*: autografe celebre; 8 Martie: flori pentru doamne – Expoziții

Gabriela Morărescu „Flori pentru doamne” – Expoziție

Sidonia Nedeianu Grama Expoziție foto-documentară: O privire în oglindă

István Király V. Trenduri și sensuri – Marginalii la o “istorie tehnică” a metodelor de regăsire a informațiilor – Recenzie

Adrian Grănescu Vasile Turdean (14 noi 1926 – 21 febr. 2003)

István Király V. „A fi bibliotecar” – Nastasia Fodorean: Vremuri și Conjuncturi

István Király V. O instituție bibliografică – Zoe Buz

Costel Dumitrașcu *Acribia*, un nou început – Recenzie

Publicațiile Colecției **BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA**

Revista Philobiblon – VOLUMELE APĂRUTE

CONTUR

Re-Introducere

sau:

Dincolo de “teoria și practica” informării și documentării

– *Spre o hermeneutică necesară* –

Notă

Intitulăm și acest al doilea volum de antologie **Philobiblon**, tot **Hermeneutica Bibliothecaria**, deoarece pe parcurs am realizat și mai adânc faptul că “formula” expresiei atinge și numește tocmai miezul și orizontul intențiilor și scopurilor “bibliologice” și “biblioteconomice” efective ale rubricilor de resort ale publicației antologate. De aceea, începând cu volumele **VIII-IX/2003-2004**, în curs de apariție la această oră în limba engleză, rubrica principală a revistei, cea “bibliologică”, va purta în subtitlul ei exact această specificare, urmând ca în numerele viitoare ea să apară **numai** sub acest titlu. În strânsă legătură cu motivele specificate aici se află și faptul că acest text “premergător” se numește tocmai: **Re-Introducere**. Deoarece, recitind textul introductiv al primului volum de antologie **Philobiblon – Hermeneutica Bibliothecaria (I)** – din anul 1998, am observat că el și-a păstrat aproape în întregime actualitatea conținutului și al mesajului său. Este deci vorba de re-publicarea a ceva ce a fost – și a rămas: **actualizare!!!** Adică: un lucru care a rămas și rămâne: de gândit și – poate – de făcut!

I.Preliminarii

Automatizarea și informatizarea nu mai reprezintă astăzi un simplu deziderat pentru bibliotecile românești. Dimpotrivă, ele sunt o realitate care, pe zi ce trece, prinde contururi mai circumscrise, devenind de mult mediul nostru cotidian. Cu cât ne sunt însă mai “apropiate”, cu atât mai mult devin ele și o sursă de sfidări și de confruntare. Cu ce anume ne confruntă – în primul rând și în esență – automatizarea și informatizarea bibliotecilor în general și ale activităților de informare, în special?

Ca orice întrebare *pusă* în mod serios și explicit, această întrebare, și ea, trebuie lămurită mai întâi în *natura* și *structura* ei proprie! Ceea ce din punct de vedere structural ne izbește din capul locului la această întrebare, este faptul că, în ea, este cuprins deopotrivă și în mod explicit și cel care o *ridică*, adică cel care de fapt și *susține* întrebarea. Altfel spus, în această întrebare **noi înșine** suntem aceia care, aflați în fața unei confruntări, ne întrebăm în fond despre noi înșine! Apoi: în și prin această întrebare, “sarcina” cu care ne confruntăm – deci: automatizarea și informatizarea bibliotecilor – devine și ea dizlocată din toposul ei pur destinal – dictat adică de vremurile în care, agitați, trăim – și se eliberează pentru *întâlnirea* și *asumarea* unor sfidări organice, într-adevăr istorice!

Prin urmare, chiar prin structura ei, această întrebare se dovedește a fi o interogație propriu-zis **hermeneutică**, a cărei natură trebuie, de aceea, întrevăzută, realizată și păstrată în mod autentic și explicit de-a lungul tuturor demersurilor noastre de *auto-înțelegere*. Din acest motiv, discuțiile de față nu – mai – pot deveni în nici un chip vreo vorbărie despre “ce ar fi” și “ce se poartă” în profesie ci problematizările trebuie re-conduse tematic la izvoarele lor autentice, în așa fel încât, ele să treacă și prin analiza propriei noastre situații aflate față-n față cu adevăratele sfidări ale prezentului timpului.

Problema necesității introducerii metodelor **hermeneutice** în înțelegerea și desfășurarea activităților de informare – în special a celei bibliografice – a fost pusă nu foarte demult, și pentru prima oară după știința noastră, de către Bruno Richardot.¹ Deși desfășurate la un nivel conceptual destul de precar, propunerile lui ținesc totuși atât o înțelegere mai profundă a esenței activităților bibliografice, cât și a tematicilor bibliografiate.

¹ Richardot, Bruno, *Des pratiques bibliographiques à l'hermeneutique documentaire: sens et référence en documentation*, In: *Documentaliste*, vol. 33(1996), Nr. 1, p. 15-17

Tradițional, hermeneutica este arta – apoi știința – *interpretării*. Prin opera lui Hans-Georg Gadamer ea a fost ridicată însă la rangul de teorie universală a *înțelegerii*.¹ Interpretând – hermeneutic – temele și problemele cu care ne confruntă tradiția și existența noastră actuală, noi de fapt realizăm o înțelegere superioară a *propriei noastre ființe și situări*. De aceea, comprehensiunea hermeneutică se desfășoară totdeauna într-un *cerc*, care este deschis de fiecare dată de către intenționalitatea și efortul interpretării și care, pe parcurs, se întoarce și revine apoi tocmai spre – și la o mai profundă înțelegere de sine a interpretatorului însuși. Confruntându-se – în prezentul situației – cu problemele tematic conturate ale interpretărilor sale, interpretatorul se va găsi deci – la capătul chestionărilor sale hermeneutice – confruntat de fapt cu sine însuși...

Din această perspectivă trebuie acum să reluăm întrebarea noastră anterioară: Cu ce anume ne confruntă – în esență – automatizarea și informatizarea bibliotecilor în general, și cea a activităților de informare, în special? Întrebarea trebuie pusă și susținută în întreaga ei amploare, deschidere și profunzime! Altfel riscăm să insistăm – și noi – în obișnuitele răspunsuri de conjunctură, sau în veleitarismele – la fel de obișnuite în fond.

Ori, aceste răspunsuri interpretează întrebarea de mai sus, ca fiind de regulă referitoare la o chestiune de *tehnică*. Adică, informatizarea reprezintă și este, în esența ei, o problemă de *dotări* (calculatoare, soft-uri, hard-uri, programe etc.) și de *competențe tehnice*. Exigențele sincronizării cu ele constau deci, în primul rând – dacă nu chiar în exclusivitate – în dobândirea *resurselor* privitoare la dotare și în obținerea competențelor de „operare”.

Numai că, în felul acesta, dotările și „operarea” pot deveni – și chiar devin de regulă – scopuri în sine care își dezvoltă utilitatea nu în primul rând pentru utilizatorul și publicul bibliotecilor – și cu atât mai puțin în vederea orizontului *sui generis* de sensuri –, ci mai degrabă pentru operator. Pe aceste structuri, lipsite în fond de orice fel de organicitate, se pot clădi apoi – cei i drept – multe cariere efemere...

În realitatea ei esențială, informatizarea și automatizarea bibliotecilor ne confruntă însă – pe noi, bibliotecarii – în primul rând cu noi înșine. Altfel spus, ea se dovedește a fi o întrebare și o sfidare propriu-zis hermeneutică, care ne îndeamnă – sau ne obligă – ca *pe- și prin parcursul chestiunilor tehnice, să ne definim și să ne re-definim pe noi înșine*, adică propria noastră ființă, stare și disponibilitate profesională, instituțională și existențială generală, *actuală*! Cu privire ațintită desigur și spre viitor...

II. Fuga de prezent și de autenticitatea prezentului

Acest „viitor” exercită însă și o forță de atracție exterioară la care „se rezistă” cu greu. Există și persistă astfel în zona noastră o stranie și evident ficțională înclinație către „tematizarea” și „dezbateră” lui. În loc deci ca bibliotecarii și profesioniștii informației să se angajeze și să se concentreze *critic și analitic* la problemele organice ce decurg din realitatea – profesională, instituțională, materială, socio-politică, istorică, mentală, managerială etc. – efectivă a situației lor *prezente*, ei se „refugiază” – ademeniți și fascinați – în imaginarul a tot felul de proiecte „ciberotetice”, „ciberospațiale” etc....

La baza acestor manifestări nu se află însă – credem – chestiuni pur psihologice sau psihosociologice², ci ele se clădesc de fapt pe aspecte legate de probleme de *mentalitate*. Mentalitatea, mentalitățile sunt structuri – deopotrivă conștiente și inconștiente – care pre-judecă și pre-determină atât orientarea problematizatoare cât și atitudinea și comportamentul subiecților și chiar ale colectivităților. Ele participă în orice proces hermeneutic – desfășurat spontan sau metodic – atât în privința a *ce anume* este problematizat și tematizat și a felului și nivelului la care se desfășoară tematizarea, cât și la cel al concluziilor și/dar, mai ales, al *consecințelor* acestor tematizări.

¹ Gadamer, Hans-Georg, *Wahrheit und Methode*, Tübingen, 1975 (În ediție românească: *Adevăr și metodă*, Teora, București, 2002, 735 p.)

² A se vedea în acest sens: Prins, Hans - Gier, Wilco de: *Status, Image and Reputation of Librarianship. A raport of an empirical research undertaken on behalf of IFLA's Round Table for the Management of Library Associations*, IFLA/NBLC, The Hague, 1993

Din acest punct de vedere atât “fuga” de propriul nostru prezent “real”, cât și viziunea după care automatizarea și informatizarea muncii de bibliotecă sunt privite ca fiind probleme ce vizează în mod aproape exclusiv chestiuni de dotare tehnică și de competențe de “operare” sunt în fond două aspecte ale uneia și aceleiași mentalități, care *ne este proprie* și care ne orientează și ne și definește zi de zi. Caracteristica cea mai importantă a acestei mentalități este însă – în mod paradoxal în aparență – tocmai *lipsa* problematizării proceselor *chiar* din perspectiva analizei și studiului mentalităților, adică: lipsa cercului hermeneutic!

Și aceasta în două direcții: pe de o parte în trecerea cu vederea asupra faptului că însăși infrastructura informațională a modernizării poartă în- și cu sine o anumită mentalitate, *fără* adoptarea și adaptarea căreia punerea ei “în funcțiune” nu poate fi nici organică și – la urma urmei – nici întru-totul eficientă, adică a faptului că trebuie trase și duse până la capăt nu numai toate concluziile și consecințele “profesionale” “restrânse”, dar și cele instituționale, administrative, legislative, de asociere, de formare și de formare continuă etc., care decurg din acest proces, pe de altă parte, prin nesocotirea faptului că adoptarea acestei *mentalități* presupune la rândul ei schimbarea, depășirea efectivă și suprimarea expresă a datelor propriilor noastre mentalități prezente și pre-judicative! Aceste structuri mentale – care deci trebuie depășite – se cer de aceea *studiate*, problematizate și apoi identificate și recunoscute tocmai ca fiind “ale noastre” și ca fiind – în același timp – propriile noastre frâne și – desigur – însărcinări.

În lipsa acestei orientări problematizatoare și tematizatoare, întreaga discuție și întregul proces de informatizare și modernizare riscă să devină, în esență și în fond – în pofida rezultatelor “parțiale” –, un proces “veleitar” și “încrămățat în permanență în proiecte” și în declarații de intenții.¹

Fuga de prezent și de autenticitatea prezentului înseamnă, deci, – cel puțin în parte – și “fuga” de acea întrebare care ne-ar pune față-n față cu propria noastră mentalitate actuală – împreună cu toate consecințele ei –, dar care ne orientează totuși în modul de concepere, de organizare și de funcționare a instituțiilor, asociațiilor și proiectelor noastre profesionale.

Dacă însă se adevărește că această întrebare trebuie pusă – și încă în mod apăsător și explicit – atunci se ridică imediat și o altă problemă, strâns legată de ea: *unde anume trebuie și poate fi ridicată o asemenea întrebare?*

“Locul” potrivit pentru întrebarea hermeneutică despre mentalitățile existente și dominante în profesia noastră de bibliotecar și în organismele și instituțiile sale este, desigur, *sfera publică*! Fără a intra în conceptualizări complicate, se poate spune că ceea ce într-un domeniu sau într-o profesie aparține prin excelență sferei publice, sunt tocmai *publicațiile* sale. Ele ar trebui – poate chiar ar putea – deci, problematiza mentalitatea, situația, starea, imaginea, orientarea, recunoașterea socială și statutul profesiilor și al instituțiilor noastre. În ele ar trebui – poate chiar ar putea fi – deci, studiate și dezbătute, cu mijloace raționale și riguroase, legislația, organizarea administrativă, statutele posibile, variantele și sensurile eficiente ale asocierilor etc., ale profesiei și existenței noastre.

Numai că, asociațiile noastre abia au reviste, sau dacă au, ele abia circulă, și este foarte interesant și edificator de studiat “bibliometric” sau “scientometric”, care anume este frecvența, ponderea și mai ales nivelul/orizontul intelectual și științific al reflecțiilor și analizelor pe aceste teme – totuși arzătoare și fundamentale – în puținele publicații de care dispune aici profesia noastră. Și mai interesantă este studierea ponderii pe care o au în aceste publicații dezbaterile și confruntările explicite – argumentate și polemice – de idei, de păreri și de proiecte...² Lucrurile nu

¹ Lipsa interoperabilității diferitelor sisteme – mai mult sau mai puțin integrate – de informatizare, utilizate în diferitele biblioteci românești cât și discuțiile interminabile de ex. “în vederea” catalogării partajate etc., nu sunt decât exemple cruciale pentru ilustrarea acestei stări.

² O asemenea investigație a fost efectuată de noi în 1997, datele ei fiind actualizate apoi și pentru anul 1998, creându-se astfel și o bază de date bibliografică, care a fost ulterior și “comercializată”. Bibliografia și studiul respectiv se găsește în volumul *Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon* (I), Presa Universitară Clujeană, Colecția: *Bibliotheca Bibliologica* (19), Cluj-Napoca, 1998, p. 83-175

stau altfel, din păcate, nici în ceea ce privește literatura de specialitate publicată la noi în cărți și volume.¹

III. *Philobiblon*: un cadru posibil

Philobiblon este o revistă editată de către Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” din Cluj. Primul ei volum (nr. 1-2/1996) a apărut în aprilie 1997. Fiind destinată în primul rând schimbului internațional inter-bibliotecar – ea se publică în limba engleză – revista urmărește concomitent obiective programatice, pragmatice, promoționale și de imagine. Ca atare ea nu-și propune pur și simplu umplerea unui gol existent, mai mult sau mai puțin conjunctural, în literatura biblioteconomică românească, ci promovează o fizionomie, un sens și o consistență proprie, particulară și – sperăm – durabilă.

Încadrându-se în “categoria” publicațiilor periodice editate de către unele din marile biblioteci – B.C.U. “Lucian Blaga” fiind una dintre cele mai “mari” biblioteci universitare din Centrul Europei –, *Philobiblon* este în primul rând o revistă de *cultură majoră*. Spre deosebire însă de alte reviste asemănătoare, ea nu se rezumă doar la valorificarea documentară și științifică a colecțiilor bibliotecii care o editează, ci are în vedere și valorificarea și focalizarea potențialului științific și spiritual al centrului universitar și cultural în care publicația a luat ființă.

Tot spre deosebire de revistele altor mari biblioteci, *Philobiblon* are și o rubrică dedicată problematicii profesiei de bibliotecar și a organismelor și instituțiilor sale. Nu întâmplător această rubrică se intitula la început “O profesie în schimbare – O societate în tranziție”. Căci a dorit și dorește să fie, în primul rând, **nu** un for de “lămurire” a problemelor de manualitate și de meșteșug profesional, ci tocmai un cadru de ridicare, de conștientizare, de problematizare și de analiză multidisciplinară și exigentă a re-definirilor necesare, decisive și integrale ale profesiei. Este vorba, deci, de analize, studii și de meditații actualizate – dar ridicate la nivel de *conștiință culturală* – “despre” starea prezentă și “despre” perspectivele realmente fundamentate și critic prefigurate ale profesiei noastre, în spațiul nostru existențial.

Studiile înserate în acest volum – ca și în antologia precedentă –, provin în marea lor majoritate din această rubrică, iar orientarea și calitatea lor ne fac să privim cu încredere seriozitatea acestui proiect: proiect care țintește în esența ei ultimă tocmai *intersectarea culturii și a informației!* Cum ar putea însă să se “intersecteze”, “informația” și “cultura”, dacă ele nu s-ar angaja reciproc în primul rând în direcția creării unei *culturi a informației*? Căci cultură autentică ne-informată nu a existat niciodată, în timp ce informația lipsită de cultură – chiar în-cultă – ne înconjoară, ne obstrucționează și chiar ne agresează moment de moment! nu numai în spațiul public “social” al mediilor, dar și în cel al angajamentelor noastre profesionale și instituționale pur tehnice, de suprafață și/sau veleitare.

Dar ce altceva ar putea însemna, în cazul nostru, această “cultură a informației”, dacă nu, pe de o parte, tocmai sondarea sensurilor și rosturilor autentice ale informației însăși – sensuri și rosturi ce se dovedesc mereu a fi și a fi trimise “dincolo” de complicatele “servicii informaționale” ale unor instituții concepute strict ca “servicii” furnizate “utilizatorilor” –, apoi, pe de altă parte, cum am putea noi ajunge la degajarea și conturarea acestor sensuri dacă am elimina reflexia hermeneutică și cea critică din analiza stării și situației profesiei noastre?

Într-un cuvânt: aici se pledează – pe baza unor analize critice și a unei comprehensiuni hermeneutice – pentru exercițiul unor structuri mentale care sunt departe de a fi simple accesorii ocazionale ale informatizării și automatizării, ci care, dimpotrivă, tocmai fundamentează și *dau sens* deplin dotărilor electronice și competențelor de operare. Iar revista *Philobiblon* este și va rămâne deschisă pentru colaborarea cu oricare bibliotecar și oricare bibliotecă, interesată și competentă în deschiderea cercurilor hermeneutice ce pornesc de dincoace și ajung dincolo de “practica și teoria informării”.

Dar și experiența cooperării revistei cu colaboratorii-autorii-*bibliotecari*, dezgroapă zilnic noi dificultăți care sunt și ele legate de aspecte ce privesc și se înrădăcinează de fapt în probleme de

¹ A se vedea cercetarea Ana Mariei Căpâlneanu din volumul de față.

mentalități. Nu ne referim doar la lipsa experienței de a utiliza în public rațiunea, ci mai degrabă la lipsa și carențele *nevoii* însăși de a instaura și fundamenta ceea ce s-ar putea numi *societatea civilă* a profesiei. Ori, o societate civilă autentică se poate fundamenta doar pe baza și cu participarea unor **indivizi autonomi**, iar societatea civilă a unei profesii se poate clădi numai pe indivizi a căror autonomie rezidă în principal în profunzimea *mentală* în cadrul și orizontul căreia ei își manifestă, susțin și realizează în public și **independent** competențele lor, în raport și în contextul unor situații și probleme profesionale determinate.

De aceea, Philobiblon a dorit de mai mulți ani să devină, treptat, și un cadru-prilej *informal* pentru constituirea și conturarea societății civile a profesiei de bibliotecar și a instituțiilor de bibliotecă. Nevoia angajării revistei în această direcție a fost și este generată de constatarea îngustimii spațiului nostru public profesional, în care “persoanele” să se manifeste în mod argumentat și în acord cu *reala* lor competență profesională și *autonomie mentală*, raportându-se în același timp la contra-argumente ridicate în mod la fel de rațional și responsabil. În felul acesta – poate – valoarea lor s-ar constitui, s-ar impune și s-ar aprecia nu în funcție de “imagini construite” câteodată prin impostură și conformism, ci într-adevăr pe baza *validității existențiale*, **demonstrate** în situații dialogale publice. În acest mod, revista poate deci contribui nu numai la decantarea și aprecierea reală a valorilor profesionale, dar și la ridicarea nivelului de abordare a problemelor cu care ne confruntăm și, prin urmare, la modificarea mentalităților nesincronizate cu prezența noastră în timp.

Așa se explică – probabil – și faptul că, deși Philobiblon nu intenționa niciodată și cătuși de puțin să se afle în pas cu “moda” efemeră a profesiei, ea își nimerește totuși *epoca*. Dacă avem în vedere, de exemplu, tematicile Conferințelor Generale anuale IFLA începând din anul 1998 – adică din anul apariției primului volum de Antologie Philobiblon – atunci putem constata cu ușurință faptul că există o consonanță și o sincronie cu totul naturală, necăutată și organică, cu programele lor și contribuțiile rubricilor Philobiblon de resort.¹

De altfel, contactul revistei Philobiblon cu sfera publică nu se poate rezuma nici la simplul act al publicării și nici la cel al “reprezentării” și realizării unei concepții redacționale, oricât de întemeiată să fie ea. În fond, orice revistă și oricare redacție este în același timp și o instituție, un for de dezbatere publică a unor probleme determinate, dezbateri care nici nu are neapărat legătură directă și imediată cu actul propriu-zis al publicării... În acest sens și în această direcție am înființat desigur în jurul revistei și “Atelierul Philobiblon”.²

*

Majoritatea covârșitoare a cercetărilor, studiilor și dezbaterilor inserate și în acest al doilea volum de antologie au fost prilejuite, condiționate sau chiar inițiate de existența revistei Philobiblon. Ele demonstrează – dacă mai era nevoie – faptul că revista reușește într-adevăr să focalizeze și să mobilizeze nu numai spațiul cultural, universitar-științific și intelectual, dar și pe cel profesional-biblioteconomic clujean. Or, acest lucru exprimă și atestază nu doar nevoile, dar și disponibilitățile și capacitățile de reflexie ale profesioniștilor noștri. Cu atât mai mult am simțit și de această dată nevoia ca aceste lucrări să nu fie difuzate exclusiv pe o rețea internațională, ci ele să fie puse și la dispoziția breslei profesionale autohtone. Altfel cercul hermeneutic nu s-ar închide în mod autentic nici acum...

Editorii

¹ Conferința Generală IFLA din anul 1998, a avut ca tematică tocmai “Intersecția dintre Informație și Cultură”, iar tematicile Conferințelor Generale ulterioare au fost: **1999** (Bangkok, Thailanda): “Libraries as Gateways to an Enlightened World” (Bibliotecile ca porți către o lume iluminată); **2000** (Ierusalim, Israel): “Information for Cooperation: Creating the Global Library of the Future” (Informare pentru cooperare: Crearea bibliotecii globale a viitorului); **2001** (Boston, SUA): “Library and Librarians: Making a Difference in the Knowledge Age” (Bibliotecă și bibliotecari: Realizarea unei diferențe (*contribuția la realizarea a ceva nou și diferit*) în epoca cunoașterii); **2002** (Glasgow, Scoția): “Libraries for Life: Democracy, Diversity, Delivery” (Bibliotecile în slujba vieții: democrație, diversitate, oferirea de servicii); **2003** (Berlin, Germania): “Access Point Library: Media-Information-Culture” (Biblioteca ca punct de acces/portal: media-informație-cultură); **2004** (Buenos Aires, Argentina): “Libraries: Tools for Education and Development” (Bibliotecile: Instrumente pentru educație și dezvoltare).

² Cu privire la concepția, funcționarea și experiența “Atelierului Philobiblon”, vezi textul ce urmează.

Atelier Philobiblon

Viorica Sâncrăian¹
B.C.U. – Cluj

Atelierul Philobiblon funcționează la Biblioteca Centrală Universitară din Cluj începând cu luna aprilie 1999. Consider că o scurtă revenire asupra “istoriei” sale, asupra proiectului și al semnificației acestuia, este importantă pentru a nu se estompa intențiile inițiale ale fondării atelierului dar, mai ales, pentru că s-au conturat și se pot formula constatări și estimări ale desfășurării sale efective precum și ale conținutului întâlnirilor; acestea pot deveni factori de apreciere a utilității atelierului, a continuării sau încetării sale.

Ideea și organizarea *atelierului* este legată de editarea *revistei* cu același nume (primul număr a apărut în 1996), consacrată și bine cunoscută deja în peisajul publicațiilor periodice de cultură majoră ale marilor biblioteci. Au apărut până în prezent șapte volume în 5 caiete. Unele sunt comasate din motive financiare, în primul rând, dar și organizatorice. Ultimul volum este pe anii 1999-2002.

Faptul că atât revista cât și atelierul au venit să umple un vid și o nevoie reală în peisajul local și regional, că incită comunitatea (culturală și profesională) la dezbateri și inițiative pentru integrarea în evoluția profesională (evoluție la nivel mental), că facilitează crearea cadrului de manifestare și comunicare, producerea de materiale prin colaborare „pluri-categorială” – scriitori, critici, bibliotecari, arhiviști, din arie geografică largă –, că permite participarea în manieră deliberată la problematizări prin filtrul analizei și sintezei, în jurul articolelor, sunt intențiile care s-au materializat în valori reale, în paginile revistei și în desfășurarea atelierelor.

Spiritul revistei și al atelierului s-a construit, printre altele, pe câteva idei și analize ale publicisticii de specialitate și ale comunicării culturale și profesionale.

Apreciem că situarea deasupra tehnicismului profesional cotidian cere și impune să știm să conciliem gustul studiului cu cel al energiei, profesionalismul cu analiza și cercetarea, cu scrisul, să folosim analiza, substanța în acțiune și nu în parade verbale. Într-o comunitate universitară și deci științifică și culturală, devine din ce în ce mai grav să nu încercăm să evităm *ne-analiza, ne-scrisul*.

Pentru a-și îndeplini „misiunile” asumate, revista, în special prin rubrica ei intitulată „*O profesie în schimbare - o societate în tranziție*”, se adresează unui anumit public, acela care este sau devine capabil să vadă profesia nu la gradul de abilități tehnice ci la nivel de cultură profesională.

Bazat pe aceste valori, *Philobiblon* este o revistă de cultură – pentru că este cunoaștere, libertate și progres. Pe de o parte articolele sunt rezultatul unui larg demers intelectual care presupune, pe un prim nivel, cunoașterea, înțelegerea mesajului și prelucrarea lui, iar pe un al doilea nivel, transmiterea în scris al acestuia, pe de altă parte cunoașterea pe care o bibliotecă are misiunea s-o transmită se adresează unui anumit public, pe un prim nivel, prin transmiterea documentelor și informațiilor către cititori – tehnici, manualitate –, iar pe al doilea nivel, prin cultura profesională – analize, studii, problematizări, starea profesiei, evoluții –, pentru un public special.

Astfel apar materiale sau instrumente pentru o acțiune în care gândirea independentă este chemată să dețină locul predominant și acest gen de „scris” nu reduce cunoașterea la un utilitar ci revendică posibilitatea fiecăruia de a reflecta, a problematiza, a formula o opinie și o atitudine culturală sau profesională.

Revista *Philobiblon* are deja cinci apariții, cu un conținut bogat, și ca întindere și ca substanță. Ea este și un important instrument de imagine pozitivă a instituției care o editează.

„Atelierul” de pe lângă revista *Philobiblon*, a avut cel puțin două argumente de pornire, și anume susținerea conținutului articolelor prin dezbateri publice dar și dorința și nevoia de comunicare.

¹ E-mail: sancraia@bcucluj.ro

El este un forum activ în mediul unei structuri profesionale, o activitate **publică** necesară unui exercițiu democratic cultural și profesional, este deci o practică autentic culturală și profesională în jurul revistei cu același nume.

Atelierul este apoi și un cadru deschis oricui, foarte potrivit pentru a ne informa, a descoperi, a dezbate, a ne instrui, care adună deci în libertate, experiențe, gânduri, realizări și proiecte, independente sau comune.

Întâlnirile sunt organizate în jurul unor teme care abordează subiecte de interes general, politici și practici culturale sau profesionale, permițând un moment de schimb de idei și experiențe; se focalizează uneori pe examenul unor activități, alteori pe discuții în jurul unor subiecte vizând aspecte de vechi sau nou în fenomenul de mediere a informației. În toate cazurile atelierul este destinat să genereze întrebări, să formuleze opțiuni, cu scopul de a lua partea cea mai bună din discuții și experiențele împărtășite, din diversitatea lor.

Temele nu sunt neapărat pentru prima dată auzite aici, ele pot apărea chiar ca piste vechi; uneori dezbaterile devin mai largi, depășind strict pragul bibliotecii și implicând alte instituții (universitate, asociație etc.), dar foarte importantă este *participarea la dezbateri* chiar dacă termenul, printr-o ușoară alunecare semantică, poate fi văzut sub semnificația de duel verbal, ieșire la rampă sau, dimpotrivă, de stereotip lipsit de suport, limbaj de lemn. Însă nu este vorba aici de expresia în sine, atelierul nu este o „reglare de conturi” ci efectiv un forum pentru probleme, majore sau aparent minore, cu idei venite din reflecții și experiențe personale și cu o relativă subiectivitate dar selectate, elaborate și nu improvizate. Acest mod de organizare alături de conținutul propriu zis îi conferă caracterul profesional. Participând la discuții, mi se pare just să emitem critici și propuneri relative la profesia noastră, asupra fondului și nu a formei. Unele rumori colaterale sau chiar critici și atitudini vin să întărească această convingere a noastră și, în același timp, incită interesul de a anima atelierul și de a-l face să funcționeze.

Foarte important este, sau ar fi, ca instituția și profesia să înțeleagă, să aprecieze, să susțină și să valorifice demersul iar realizarea lui presupune, în materie de personal, competențe, seriozitate, calificare și, desigur, mijloacele materiale de realizare efectivă (spațiu, ...)

Participarea la întâlniri s-a direcționat de la primele teme și, cu mici fluctuații, s-a creat un grup conturat, excluzându-se automat, pe parcurs, neconsistența, dezinteresul, desconsiderarea sau superficialitatea. Atelierul a devenit o legătură cu colegi din alte biblioteci și deci un schimb de idei și experiențe, un contact care s-a instituit natural și benefic. Este de remarcat participarea consecventă a colegilor de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” și, în funcție de interesul pentru tema propusă, a celor de la Biblioteca Universității de Medicină și Farmacie, Biblioteca Universității de Științe Agricole și uneori, de la Arhivele Statului, Biblioteca Academiei, Biblioteca Academiei de Muzică... Dacă cu plăcere remarcăm prezența, la una din întâlniri, a unui grup de bibliotecari din Republica Moldova, semnalăm cu mâhnire izolarea sistematică din comunitatea profesională clujeană a Bibliotecii Universității Tehnice.

Este foarte bine faptul că la câteva întâlniri au participat studenți de la facultatea de biblioteconomie, pentru ei este foarte instructiv, atât pentru conținutul informațiilor dar mai ales pentru forma de organizare și derulare a comunicării, pentru legătura între generații. Unii manifestă chiar un interes viu și își exprimă opinii, formulează întrebări sau cer precizări în legătură cu anumite subiecte.

Perceperea atelierului în cadrul organizațiilor și al personalului este diferit și emblematic prin gradul de interes față de dezbateri publică, de teme de actualitate și evoluție culturală și profesională, de cercetare și activitate editorială, de apreciere a demersului în sine.

Atelierul este conceput ca intervenție, ascultare și gândire pentru cei care vor și sunt capabili să facă acest lucru. Să fim decepționați de participare redusă, de formularea aproape constantă a părerii de rău că la anumite teme de interes punctual nu participă cei direct vizați? Cred că nu, din rațiuni esențiale: strategia dominantă este succesul crescând (progresiv!) al circulației conținutului și al consistenței intervențiilor, al exercițiului participării și nu numărul de „subiecți” prezenți.

Orice atitudine umană și socială este rezultatul unor motivații diverse și complexe care nu pot duce la o explicație unică și simplistă – așa sperăm cel puțin. Desigur că până la urmă alegerea

ne aparține fiecăruia dintre noi. Din punctul de vedere al ideii de bază a atelierului (a organizatorilor) numărul de participare în sine nu este un scop. Noi oferim o motivație consistentă care poate înlătura obstacole invocate pentru neparticipare și respingem „efortul” oricui de a găsi explicații sau pretexte, când de fapt în sinea lor nu au nici un chef să răspundă la o solicitare.

Ceea ce eu aș dori să întreb (și să mă întreb) este: „care e motivația profesiei noastre de a ne angaja în astfel de întâlniri” – iată conceperea, fără îndoială, a rolului (rolurilor) pe care îl dăm noi înșine funcției instituției și profesiei noastre. Pentru că a ne întâlni, a fi prezenți, este ceva peste „schimbul de opinii” în afara cadrului care angajează atitudini deschise; în formula atelierului au loc confruntări, se elimină tensiuni și susceptibilități, se analizează experiențe, propuneri de decizii și orientări comune, și variante de punere în aplicare în cotidianul profesional. Se creează raporturi dezinteresate favorizând schimbul și cooperarea.

Totuși, de fiecare dată ne miră ceea ce considerăm pe moment a fi refuzul de dezbatere a mizelor cu care ne confruntăm, refuzul exprimării soluțiilor alternative celor care ni se propun și dorința de a ne cantona, voluntar, în acea inerție existentă („ce ni se dă de gata”) sau în aspectele pur tehnice.

Un număr de colegi se întâlnesc aici cu plăcere și interes și respectul pentru ei motivează continuarea atelierului, și alegerea judicioasă a temelor propuse.

Desfășurarea întâlnirilor este în general consistentă, câteodată alunecând totuși spre generalizări. Calitatea dezbaterilor depinde și de exercițiul de dezbateri, de vocabularul și nivelul profesional al participanților iar limitele extinderilor în jurul subiectului sunt delimitate prin mediere. Poate o mediere mai fermă ar concentra mai bine ideile, dar și o oarecare elasticitate care destinde și încurajează dialogul real, libertatea tonului – destul de rar întâlnit altminteri –, permit concluzii interesante.

Schimbul de idei ajută profesioniștii informației și documentării să reflecteze asupra perspectivelor anunțate sau formulate și le permite să se poziționeze într-un context legat de specificitatea exercițiului meseriei lor cotidiene. Prin această viziune, participantul – bibliotecarul, este interlocutor și partener în cadrul forumului: aici ieșim din închistări austere, spiritul și cunoștințele devin libere, devin dezbateri și frământări, se conturează în idei și direcții deschise, care pot fi, fie deja materializate în scrisuri, fie puncte de pornire pentru ele.

Temele întâlnirilor au fost alese în funcție de materialele propuse pentru publicarea în revistă sau de anumite momente speciale din activitatea noastră, oricum toate făcând parte din cultura profesională și exercițiul profesiei :

- experiențe și rapoarte de stagii, experiențe străine
- învățământul superior bibliologic
- apariții editoriale
- viață asociativă
- teme de mare actualitate și cu mari curențe în bibliotecile noastre: statistici, marketing, retroconversia, tezaure specializate, formare profesională, anchetele sociale în bibliotecă, administrarea colecțiilor, biblioteci filiale și specializate, rolul și promovarea imaginii instituției din interiorul ei
- teme de evoluții de informatică documentară (utilizarea DVD, impactul introducerii mijloacelor moderne de informare în BCU, servicii multimedia)
- structuri și instrumente de informare: comunicare regională, centre de informare comunitară
- serviciile de referință – noi tendințe
- literatura bibliologică românească
- produse, bibliografii editate la BCU¹

Născut din și pentru existența revistei Philobiblon, atelierul este complementar acestuia. Dacă revista, recurgând la producția culturală, este prin articolele sale în apropierea unui eveniment

¹ Pentru o imagine completă, anexez un tabel cu întâlnirile, cu temele și intervențiile, în ordine cronologică a susținerii lor, până în martie 2004

(științific, social, cultural), este deci memorie, identitate și comunicare, atelierul prin raportare la informația veridică și instrumentalizarea regăsirii și accesului, este cadru de intersectare a mai multor perspective teoretice și metodologice aplicate situațiilor prezente. Analizele sunt mai puțin un câmp de aplicare decât o relevare a teoriei: a pune la încercare teoria, a depăși viziuni vechi, a se interesa nu de expuneri ci de efectele sale posibile, raportate întotdeauna la cerințele utilizatorilor, adaptate unor realități prezente și pe alt nivel; teorie dar și activitate practică, dimensiuni culturale dar și de cercetare, dispozitive tehnologice dar și produse.

O seamă de teme care merg pe o altă pistă, pragmatică de data aceasta, situează atelierul la un nivel de mediere culturală și științifică în spațiu public, prin impactul tehnologiei asupra practicilor curente și asupra gândirii, realizarea de noi spații publice pentru oferta și accesul la informație, formarea de comunități virtuale care cer și impun colaborare. Evoluțiile în profesie și inovația sunt prezente peste tot în domeniul informației, ori inovația se bazează pe idei și competențe profesionale. Pentru evoluție, serviciile de informare au nevoie să-și partajeze experiențele (în cadrul instituției sau în rețea), să le valorifice. Ele nu pot lucra singure ci prin adăugare de competențe exterioare sau integrarea în rețea a competențelor existente. Viitorul lor depinde de acest mod de organizare. Prin generalizare, afirmând în același timp identitatea fiecăruia, se pot crea suporturi de informații foarte diferite și complementare care constituie de fapt viitorul însuși al profesiei.

Iată că, prin toate abordările, atelierul este și o activitate de perfecționare, de educație profesională, de formarea continuă, și toate acestea trebuie privite în adevărata lor esență și obligativitate.

Schimbul de experiențe pe care îl realizăm prin forma de atelier este, de ce nu, și un nucleu de „inteligentă economică” – termen tot mai des întâlnit în literatura de specialitate, care înseamnă a compara sistematic și chiar concurențial, performanțele unei organizații, ale unui domeniu, serviciu sau chiar persoane, cu acelea ale altora mai eficiente: pentru că miezul „inteligentei economice” în bibliotecă – fenomen extrem de complex – este informația, iar reperarea și exploatarea ei generează eficiența.

Profesia de bibliotecar/documentalist, biblioteca în sine ca instituție, se redefinesc în întregime lor, ies din vechea lor identitate conturată, închisă, tehnicistă, primesc valențe și deschideri formidabile, obligatorii, care, foarte rezumativ, înseamnă revizuirea și reevaluarea funcționării globale, conceperea și construirea unui sistem eficient de administrare a cunoștințelor și informației: strategii de servicii de informare care, fiind liantul esențial cu lumea cercetării și inovației, să fie și sursă de beneficii și, nu în ultimul rând, de imagine. Instituția se deschide și își valorifică „avuția” (arhive și personal) nu unei categorii de utilizatori ci societății.

În concluzie, am vrea ca *Atelier Philobiblon* să fie în continuare un veritabil forum, în care să se dezbată într-adevăr, în care opiniile să fie libere și ofensive, temele să fie importante și interesante, iar subiectele să incite participarea profesionistă și problematizări, să determine lectura profesională și colaborarea și, în final, să cheme spre partajarea ideilor importante prin scrierea de articole.

DESFĂȘURĂTORUL ÎNTÂLNIRILOR ATELIERULUI PHILOBIBLON

Nr crt	DATA	REFERENT	TEMA ȘI TITLUL PREZENTĂRII
1	aprilie 1999	Florina Iliș – Ionuț Costea Florina Iliș, István Király, Angela Marcu, Olimpia Curta	- <u>Hermeneutica Bibliothecaria-Antologie Philobiblon</u> -Literatura bibliologică românească - articole din publicații periodice-1990-1997-. Bază de date analitică, bibliometrică și de nivel – prezentare

2	10 iunie 1999	Viorica Sâncrăian	<i>Formarea continuă:</i> între nevoie și realitate
3	24 noiembrie 1999	Liana Miclăuș	<i>Comunicare regională:</i> Biblioteca Universitară Karlsruhe; Al 89-lea Congres al bibliotecarilor germani, Freiburg
4	2 martie 2000	Olimpia Curta	<i>Informatică documentară:</i> Studiu privind impactul introducerii mijloacelor moderne de informare în BCU „Lucian Blaga”
5	29 martie	Florina Iliș, Ilona Gurka-Balla	<i>Învățământul superior bibliologic</i> britanic. Biblioteci britanice
6	15 mai	Rozalia Poráčky, Călina Retișan, Ioan Drăgan	<i>Informatică și management :</i> Lansarea volumului <u>Management pentru viitor - biblioteci și arhive</u>
7	12 decembrie	István Király, Viorica Sâncrăian	Philobiblon, revista bibliotecii universitare, a culturii și a bibliotecarilor clujeni; Atelierul Philobiblon, forum de dezbateri
8	14 februarie 2001	Valeria Salánky	Anchetele sociologice în bibliotecă: Cunoașterea și aprecierea bibliotecii de către utilizatori
9	4 aprilie	Daniela Todor	Publicația BCU: Activitatea științifică a cadrelor didactice și a cercetătorilor UBB – tradiție și perspective
10	10 mai	Hermina Anghelescu	Biblioteci și centre de informare americane - realizări și dileme -
11	6 iunie	Angela Marcu	Serviciile de referință - noi tendințe. Sinteză documentară
12	8 iulie	Monica Lazăr	Indexarea tematică-tezaure: Evoluția indexării spre tezaurele specializate
13	17 octombrie	Georgeta Dodu	Informațiile comunitare: Centrul de informare comunitară sau Biblioteca dincolo de educație și divertisment
14	31 octombrie	Lucia Hosu	<i>Suporturile multimedia:</i> Utilizarea DVD ca suport multimedia în biblioteci
15	12 decembrie	Traian Brad	Asociațiile de bibliotecari și biblioteci din România

16	23 octombrie 2002	Anastasia Fodorean, Monica Lazăr	Retroconversia documentelor de bibliotecă
17	11 decembrie	Rozalia Poraczky, Erika Molnar	Marketing în bibliotecă: Marketing în organizațiile non-profit
18	22 ianuarie 2003	Doina Popa, Adriana Székely	Statisticile de bibliotecă în România
19	19 februarie	Carmen Crișan	Servicii multimedia: Sala multimedia - strategii de dezvoltare a serviciilor
20	9 aprilie	Monica Stoica, Adriana Székely, Lenuța Pop	Administrarea și conservarea colecțiilor în BCU Cluj
21	14 mai	Gabriela Morărescu	Biblioteci filiale – biblioteci specializate
22	19 noiembrie	Georgeta Dodu	Centrul Public de informare NATO
23	19 februarie 2004	Meda Hotea	Promovarea imaginii instituției prin intermediul Departamentului Colecții Speciale
24	3 martie	Ana Maria Căpâlneanu	<i>Literatura biblioteconomică:</i> Analiza bibliometrică a cărților românești de biblioteconomie și știința informării
25	12 mai	Ilona Gurka Balla	UNIMARC – Șansă pentru o Bază de date națională

FOCUS

**Analiza tematică și de gen a literaturii
bibliologice românești: Cărți
– perioada 1945-2003 –**

*Ana Maria Căpâlneanu¹
B.C.U. – Cluj*

I. Introducere

Studiul nostru a fost inițiat din convingerea că recunoașterea, afirmarea și consolidarea unei profesii, se face, în primul rând, prin *literatura ei de specialitate*, ea fiind aceea care îi confirmă și demonstrează profesionalitatea și nivelul științific, îi impune statutul și recunoașterea socială, îi relevă și problematizează mentalitățile și, deopotrivă, stările, evoluțiile sau stagnările.

Pornind de la toate acestea, interesul nostru s-a îndreptat, desigur, spre profesia de bibliotecar, privită din perspectiva literaturii sale de profil, pentru a vedea în ce măsură a contribuit această literatură, de-a lungul timpului, la definirea identității și specificității ei profesionale.

Scopul urmărit în cercetarea de față a fost de a evalua corpusul documentar bibliologic românesc, editat pe parcursul a mai mult de o jumătate de secol - în intervalul 1945-2003 -, de a analiza frecvențele și distribuțiile diferitelor zone tematice, independent sau în relație directă cu modul lor de abordare și de a-i estima nivelul intelectual și științific, prin analizarea categoriilor de gen. Cu alte cuvinte, studiul nostru încearcă o re-evaluare a statutului profesiei de bibliotecar prin prisma propriei sale literaturi.

II. Etapele cercetării și metodologia de lucru

Atât analiza de conținut și de gen a literaturii românești de profil, cât și calculele bibliometrice efectuate pentru interpretarea datelor, au fost posibile în urma realizării unei bibliografii analitice a întregii producții editoriale de cărți și volume bibliologice românești, publicate în intervalul 1945-2003. Etapa de investigație în elaborarea bibliografiei, ca bază de cercetare, a necesitat un efort îndelungat și susținut pentru a îndeplini, pe cât posibil, criteriul de exhaustivitate impus de un astfel de studiu.

În același timp, am considerat că această bibliografie analitică va avea o valoare informativă prin ea însăși, ca sursă de semnalare a literaturii bibliologice românești, pentru orice viitor studiu, cercetare retrospectivă, sinteză sau lucrare de alt gen, pe teme din acest domeniu sau din domenii conexe. Credem că este important să existe o viziune generală asupra producției editoriale bibliologice românești, într-o sursă bibliografică unitară care să scoată la lumină corpusul documentar al literaturii de specialitate, contribuțiile teoretice și practice elaborate pe parcursul unei întregi jumătăți de secol. Chiar dacă, determinanta valorică a lucrărilor semnalate este inegală, fluctuantă și uneori inconsistentă, un tablou sinoptic al contribuțiilor intelectuale din interiorul biblioteconomiei românești este util pentru a înțelege evoluția acestui domeniu, modul în care condițiile socio-politice și economice au influențat traseul acestei profesii și, deopotrivă, eforturile de consolidare și de definire a propriului ei statut.

1. Realizarea bazei de date bibliografice

Pentru realizarea bibliografiei publicațiilor bibliologice românești, am utilizat softul bibliografic *ProCite*, versiunea 5, un program de mare complexitate, special destinat creării instrumentelor de informare din această categorie. Toate datele bibliografice și analitice ale lucrărilor reținute ca subiect al cercetării au fost introduse și prelucrate într-o bază de date, cu o structură stabilită în faza inițială, în așa fel încât să poată permite, la editare, redarea tuturor elementelor bibliografice și documentare necesare analizei.

¹ E-mail: anima@bcucluj.ro

1.1 Criterii de identificare

Criteriile cu care am operat pentru identificarea lucrărilor ce urmau a fi introduse în baza de date se referă la tipul de documente, la determinarea temporală și la locul de editare a publicațiilor.

Caracterul de *ne-periodicitate*, ca prim criteriu de selecție, elimină din studiul nostru revistele, serialele, periodicele de profil, așadar exclude publicațiile care își fixează de la prima apariție intenția de repetitivitate, într-un număr de entități editoriale nelimitat în timp, dar nu exclude *monografiile seriale* care păstrează un grad major de independență pentru fiecare lucrare componentă a seriei, atât din punctul de vedere al conținutului cât și al datelor bibliografice proprii. Am selectat, astfel, documente primare cu caracter ne-periodic, lucrări de autor, manuale, cursuri, antologii și culegeri de studii, volume colective și cumulative, culegeri de lucrări prezentate la diverse manifestări științifice, simpozioane, conferințe, etc., pe teme bibliologice, biblioteconomice și de știința informării.

Am reținut, de asemenea, *documente secundare* din aceeași arie tematică, lucrări de referință de o mare importanță pentru orientarea rapidă în domeniu și, deopotrivă, pentru fixarea unei terminologii de specialitate, insuficient conturate și încă în curs de consolidare. Se vor regăsi, astfel, în cadrul bibliografiei, dicționare, vocabulare, bibliografii speciale, cataloage, ghiduri, în general materiale de referință utile în identificarea eficientă a informațiilor. Cataloagele publicate ale bibliotecilor, fie ele de colecții speciale cât și ale fondurilor cu alte orientări tematice decât cele cercetate, cataloagele de carte veche, cataloagele de edituri, clasificatoarele CZU cu numeroasele lor variante completate și adaptate în timp nu au fost luate în calcul. Numărul lor extrem de mare ar fi determinat o distorsiune a raporturilor existente între diferitele categorii tematice.

Limitele temporale pe care le-am fixat, și anume 1945-2003, permit, așa cum am mai menționat, o perspectivă istorică largă asupra dinamicii activității editoriale, ca reflex al actului de creație și producție intelectuală din zona tematică a bibliologiei. Această trecere în revistă a literaturii de specialitate, publicată începând cu primii ani de după cel de-al doilea război mondial și până în prezent, permite, de asemenea, un studiu comparativ pe două perioade istorice, cu două sisteme sociale fundamental diferite.

În ceea ce privește *locul de editare*, am selectat lucrările care au fost publicate la case de editură românești, atât cele de producție autohtonă cât și traducerile din literatura străină de specialitate. De asemenea, am reținut și lucrările științifice ale unor simpozioane, sesiuni de comunicări, etc., organizate în țară, cu participanți români și străini, care cuprindeau texte traduse în limbi de circulație internațională, admitând că, autorii lor fiind români, ele aparțin literaturii naționale de specialitate, indiferent de limba în care au fost publicate.

Deși calculele statistice au luat în considerare doar creația autohtonă de carte, am considerat că semnalarea traducerilor în cadrul bibliografiei nu poate decât să aducă un plus de informație în ceea ce privește documentația de biblioteconomie și știința informării, disponibilă în limba română.

1.2 Surse de identificare a literaturii de profil

În prima fază a etapei de investigație, am cercetat cataloagele Bibliotecii Centrale Universitare „L. Blaga” din Cluj, atât cele tradiționale pe fișe, cât și catalogul on-line. Majoritatea surselor semnalate în bibliografie provin din fondurile BCU Cluj, colecțiile acestei biblioteci fiind dintre cele mai consistente din țară, ea beneficiind și de dreptul de depozit legal. Am extins apoi cercetarea la cataloagele Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj, la cataloagele on-line ale altor biblioteci importante din țară - BCU București, BCU Iași, Biblioteca Națională – și la diverse bibliografii ascunse și rubrici de semnalare a noilor apariții de carte bibliologică din periodice de profil. În final, am recurs la *Bibliografia națională română*, seria *Cărți, albume, hărți*¹, pentru întreaga perioadă studiată.

La încheierea fazei de investigație, am înregistrat în baza de date 430 referințe bibliografice ale publicațiilor de biblioteconomie și știința informării apărute în România, lucrări care se regăsesc

¹ *Buletinul bibliografic al Camerei Cărții din R.P.R.*. Cărți, albume, plicuri, pliante, 1952-1953 ; *Buletinul bibliografic al cărții*, 1954-1956 ; *Bibliografia R.P.R. (R.S.R.)*. Cărți, albume, hărți, 1957-1989 ; *Bibliografia națională română*. Cărți, albume, hărți, 1990-2003.

în bibliografia analitică publicată în cadrul studiului. În schimb, pentru calculele bibliometrice, am reținut doar 383 volume, rămase după eliminarea a 47 înregistrări, reprezentând traduceri de unele lucrărilor apărute în străinătate, ele ne-fiind contribuții autohtone de profil.

Fiecare document identificat din sursele bibliografice consultate și regăsit în colecțiile BCU Cluj și în cele ale Bibliotecii Academiei Române, filiala Cluj, a fost consultat direct, pentru a asigura acuratețea prelucrării documentare. Cele care nu au existat în fondurile bibliotecilor pe care le-am consultat, în special lucrările mai vechi care nu au mai fost păstrate în colecții, pot fi identificate în cadrul bibliografiei analitice prin asteriscul plasat înaintea referinței. În ceea ce privește re-editările, edițiile multiple ale aceleiași lucrări, am păstrat doar noile ediții care au fost revăzute și adăugite, datorită plusului de informații pe care le oferă față de ediția precedentă.

1.3 Modul de descriere și prelucrare bibliografică a datelor

Înregistrarea datelor bibliografice ale lucrărilor selectate după criteriile menționate mai sus și cele rezultate în urma prelucrării lor analitice, s-a făcut într-o bază unică de date în ProCite. Structura formei de lucru, pe 17 câmpuri, a permis înmagazinarea tuturor tipurilor de informații, atât cele de descriere bibliografică, cât și cele tematice și de gen. La lucrările cu un aparat critic și bibliografic foarte bogat, cu indici multipli și anexe utile, am făcut o mențiune specială în acest sens, indicând și paginile din cadrul lucrării unde acestea se află. Am considerat foarte utile în special cercetările bibliografice, bibliografiile de recomandare și webografiile, care oferă căi suplimentare de identificare a unor noi surse de informare la temă. În varianta electronică a bibliografiei, se poate regăsi într-un câmp separat și cuprinsul lucrării descrise (tabla de materii), desigur, doar la cele cercetate nemijlocit, ca informație suplimentară cu valoare analitică, după modelul utilizat în elaborarea revistelor de sumare.

Înainte de faza finală de editare a bibliografiei analitice, am sortat baza în ordine alfabetică a descriptorilor tematici, iar în cadrul fiecărei teme, tot alfabetic după autori și titluri.

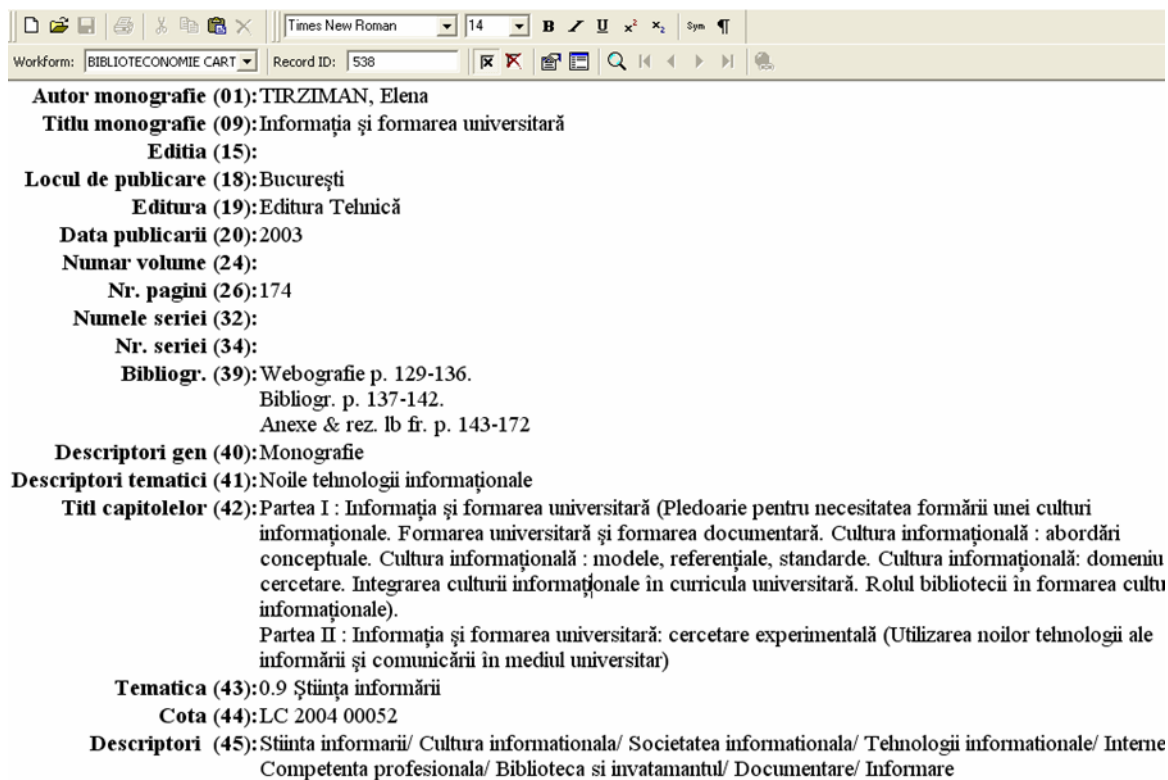

Fig. 1. Ecranul de editare și forma de lucru în ProCite

2. Indexarea bazei bibliografice

Prelucrarea documentară a referințelor bibliografice s-a făcut prin acordarea simultană a descriptorilor de gen, stabiliți anterior, și prin indexare tematică.

2.1 Stabilirea descriptorilor de gen

Aprecierea modului de abordare și a profunzimii tratării subiectelor de către autori este esențială, acest aspect constituind unul dintre elementele fundamentale pentru tipul de analiză pe care ni l-am propus. Am stabilit, astfel, următorii descriptori de gen pe care urma să-i aplicăm la indexare: *tratat, monografie, sinteză documentară, manual, volum colectiv, eseu, lucrare de referință*. Pentru a putea elimina traducerile din baza de date destinată prelucrării bibliometrice, am mai aplicat și “descriptorul” *traducere*, acesta fiind doar un descriptor conjunctural, fără semnificații de raportare a autorilor față de subiectul tratat, proprii celorlalte genuri.¹

Înainte de a explica semnificațiile fiecărei categorii de gen pe care am le-am stabilit, sunt necesare câteva precizări legate de proprietățile acestora și de principiile de indexare aplicate.² Descriptorii de gen sunt *univoci*, altfel spus, fiecare dintre aceștia desemnează o *singură* categorie de publicații având în comun același nivel de complexitate în raportarea autorilor față de tematica abordată. Ca reflex imediat, rezultă o altă caracteristică a descriptorilor de gen – *exclusivitatea* – adică fiecare lucrare analizată și indexată poate fi integrată, în mod exclusiv, în *doar* una dintre categoriile de gen stabilite. Desigur, în aceste condiții, se impune un nou principiu, de data aceasta în ceea ce privește *lista descriptorilor* stabiliți și anume *exhaustivitatea* ei, cu alte cuvinte, ea trebuie să acopere întreaga plajă de genuri *posibile*, perfect independente între ele și fără zone de sinonimie care să sigure integrarea *fiecărei* lucrări analizate într-una, și doar în *una* dintre categoriile desemnate.

Lista și semnificațiile descriptorilor de gen

Tratat – lucrare de specialitate care expune metodic toate principiile de bază ale unei discipline. Presupunând un grad superior de exigență, tratatul însumează, după o metodologie riguros științifică, principii fundamentale, cunoștințe, experiențe practice, etc., subsecvente unei îndelungate perioade de acumulări – teoretice și experimentale - în domeniu și bazate pe un corpus documentar de specialitate consistent.

Monografie – studiu științific amplu și aprofundat asupra unui subiect, teme, probleme precis conturate. Analiza este integrală, detaliată și multilaterală și se realizează conform unui plan structural bine stabilit. Important și edificator pentru acest gen de publicații este elementul de *noutate* pe care îl aduce în contextul ariei teoretice și practice a domeniului. Așa încât monografia oferă o privire de ansamblu clară, generală, vastă și de amănunt asupra subiectului studiat, fie ca este vorba de aspecte legate de o problemă, un domeniu, sau instituție, fie aspecte biobibliografice ale unei personalități. Textul este însoțit de un aparat critic important.

Sinteză documentară – lucrarea realizată în urma unei activități ample de cercetare bibliografică și documentară, finalizate prin selectarea unui complex de date și informații la tematica abordată, dar fără participarea directă a autorului prin puncte de vedere, studii sau cercetări proprii. Sinteza documentară analizează, interpretează și sistematizează un întreg corpus de documente, selectate ca semnificative pentru tema cercetată și presupune un efort intelectual remarcabil, organizat și riguros. Selecția materialelor sintetizate, asimilarea și interpretarea lor constituie sarcini dificile, a căror răspundere revine aproape în întregime autorului sintezei, bun specialist în domeniu.

¹ **Traducere** – traducerea nu reprezintă, propriu-zis, un gen distinct, în consonanță cu departajarea întreprinsă în cele ce urmează. Am acordat acest descriptor lucrărilor (care pot fi încadrate în oricare categorie) traduse în limba română dintr-o limbă străină și publicate la o editură românească. Ele sunt incluse în bibliografia analitică a literaturii de profil în limba română dar nu și în calculele bibliometrice efectuate.

² Pentru metodă și principiile indexării de gen, vezi: Florina Iliș, István Király și Angela Marcu, *Bibliografia analitică, de conținut și de gen a literaturii bibliologice din revistele românești de profil. Cercetare pentru perioada 1990-1997*. În : Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998, p. 83-175.

Manual – carte cu finalitate didactică sau practică, în care sunt expuse, succint, clar și sistematic, noțiuni de bază și date fundamentale, verificate și aplicabile în practică, ale unei discipline sau domeniu de activitate. Ele pot fi rezultatul unui demers intelectual individual, personal al unui autor sau pot fi opere colective ale unor specialiști în domeniu. Gradul de complexitate și de profunzime a expunerii diferă, în funcție de categoriile de cursanți cărora le sunt destinate, și de caracterul de instrucțiuni practice sau îndrumări metodologice pe care le conțin, astfel încât se delimitează *manuale școlare*, *manuale (cursuri) universitare* (inclusiv caietele practice pentru studenți, caietele de seminar, etc.), *manuale de formare profesională* și *materiale metodologice* (recomandări procedurale cu informații teoretice minime, îndrumări în aplicarea practică a unor reguli, norme, principii teoretice, etc.). În studiul nostru, am adoptat termenul generic de **Manual** pentru toate aceste categorii.

Volum colectiv – publicația care însumează contribuții independente (studii, articole, comunicări, eseuri, etc.) orientate spre un complex problematic unitar.

Genul *Volum colectiv* permite departajarea a două sub-clase care păstrează fiecare în parte caracteristicile genului inițial, la care se însumează câteva caracteristici specifice suplimentare : *culegere de studii* și *volum cumulativ*. *Culegerea de studii* adună la o zonă tematică comună, bine conturată, materiale de diverși autori, contribuția fiecăruia dintre ei, ușor decelabilă, constituind capitole distincte: antologiile, volumele de lucrări științifice prezentate la diverse congrese, conferințe, simpozioane, seminarii, etc., adică acele volume care expun efortul comun al mai multor autori de a examina, analiza, studia o problemă. Cealaltă sub-clasă, *volumul cumulativ* regrupează texte disparate, publicate anterior de un singur autor la adrese editoriale diferite. În cercetarea noastră, am luat în considerare doar caracteristicile generice comune și am păstrat doar **Volum colectiv** ca descriptor de gen pentru ambele sub-categorii de publicații.

Eseu – este un gen foarte valoros și temeinic al muncii intelectuale, care problematizează, într-o manieră originală și dintr-un punct de vedere personal al autorului, diverse aspecte ale unui complex tematic determinat. Tendința eseistică fundamentală este relativistă, autorul „încercând” să dea soluții, fără a aspira la epuizarea subiectului. La cărți – prin comparație cu contribuțiile de tip eseu din reviste - maniera eseistică în atingerea cunoașterii se extinde spre un plus de semnificații. Autorul emite ipoteze, lansează critici, provoacă polemici – cu alte cuvinte pune în dezbatere o temă sau o problemă și, în aceeași măsură, își argumentează documentat opiniile apelând la, și comentând observații, experiențe, date din literatura de profil. Așadar, la cărți, se poate constata o extindere a semnificațiilor eseului, ca gen, spre dezbatere și comentariu, iar prezența sa conferă un plus de importanță și valoare în estimarea unei literaturi.

Lucrări de referință – fiind rezultatul prelucrării analitice și sintetice a documentelor primare, acest gen de materiale sunt indispensabile în activitatea de căutare și identificare a surselor de informare, în procesul de regăsire rapidă a informațiilor. Lucrările de referință acoperă o extrem de mare varietate de materiale, cu caracteristici diferite dar, indiferent de modul în care au fost ele elaborate, de criteriile adoptate în prelucrarea documentară și de profunzimea și complexitatea datelor prezentate, acestea urmăresc același obiectiv : informarea rapidă –generală sau specială –, intermedierea activă și eficientă a accesului la informație.

Am reținut aici ca subiect de analiză: dicționare, lexicoane, ghiduri, bibliografii, albume, materiale administrative și de legislație și, în general, materialele de referință cu caracter neperiodic care sistematizează cunoștințele fundamentale din biblioteconomie, explică terminologia de specialitate, oferă repere bibliografice și bio-bibliografice, etc.

După cum s-a putut observa în explicațiile de mai sus, există descriptorii – *Manual* și *Volum colectiv* – care sunt susceptibili de sub-partajare, adică admit *sub-diviziuni* care, nefiind autonome, nu au fost luate în calcul ca atare, ci integrate termenului *generic* obținut prin post-coordonare și utilizat apoi în calculele bibliometrice efectuate. Identificarea sub-categoriilor la cele două genuri menționate a fost utilă pentru că ne-a dat posibilitatea de le a analiza în detaliu, separat și independent de celelalte genuri.

Este foarte important să precizăm aici, că nivelul epistemologic al unei literaturi de specialitate – în componenta ei documentară formată din cărți – este indicat de ponderea pe care o

au *monografiile* în această literatură, așa cum ponderea *studiilor* indică nivelul științific al contribuțiilor din revistele de profil. Acesta a fost și unul dintre aspectele prioritare pe care analiza cărților și volumelor care formează documentația bibliologică românească a urmărit-o în cadrul studiului nostru.

2.2 Indexarea tematică

Lucrările de genul celor care fac subiectul cercetării noastre acoperă, cel mai adesea, zone tematice multiple și extrem de variate, în special volumele colective sau lucrările de referință, astfel încât s-au fixat prin descriptori doar temele dominante, subiectele preponderente. Am stabilit astfel 31 descriptori tematici, termeni generici, de largă acoperire categorială sau semantică. E suficient să amintim, ca exemplu, descriptorul *Biblioteci publice* care include și materialele despre bibliotecile județene, municipale, orășenești și rurale sau *Noile tehnologii informaționale* care acoperă atât aspecte de automatizare a bibliotecilor, cât și sistemele telematice de informare și comunicare, Internet-ul, cataloagele on-line, documentele electronice, etc. În această din urmă categorie tematică, am inclus și materiale mai vechi, multe dintre ele editate de INID, care prezintă primele preocupări din zona prelucrării electronice a datelor, astfel încât, consultând toate lucrările indexate la acest descriptor, se poate contura o viziune diacronică a domeniului.

2.3 Metodologia de prelucrare a datelor

Având în vedere intervalul temporal foarte extins de studiu, 1945-2003, am grupat pe decade datele obținute, astfel încât redarea rezultatelor a fost în mod semnificativ simplificată. Desigur, prima și ultima perioadă studiată, respectiv 1945-1949 și 2000-2003, nu formează, fiecare în parte, câte o decadă, dar am considerat că acest impediment este minor față de relevanța rezultatelor obținute, în special pentru ultimii ani. Schimbările profunde din cadrul profesiei legate de introducerea noilor tehnologii informaționale de după anul 1990, noua perspectivă în desfășurarea activităților de bibliotecă determinată de integrarea structurilor de informare și documentare românești în fluxul global de circulație a informației, ne-a determinat să analizăm perioada 2000-2003 și anual, atât în ceea ce privește numărul de volume apărute, cât și categoriile lor de gen.

Prelucrarea statistică a datelor s-a făcut în EXCEL, majoritatea tabelelor fiind însoțite și de reprezentări grafice, sub formă de *linie*, foarte sugestive pentru prezentarea evoluției în timp a producției editoriale și a tematicii și de *coloane* pentru relația dintre genuri și categoriile tematice.

III. Bibliografia analitică a literaturii bibliologice românești: cărți – publicate în perioada 1945-2003

Arhive. Arhivistică

1. * *Arhivele Statului : 125 ani de activitate. 1831-1956*. București, Direcția generală a Arhivelor Statului din RPR , 1957. 516 p.
Text în lb. rusă și fr.
2. * *Arhivele Statului : 125 ani de activitate. 1831-1956*. București, Direcția generală a Arhivelor Statului din RPR , 1957. 35 p.
3. * *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*. București, Direcția Arhivelor Statului, 1950. 196 p.
4. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina**. *Arhivistica*. Curs general - Pentru Facultatea de Litere, secția Bibliologie și știința informării, Colegiul de Biblioteconomie și arhivistică, Colegiul de Birotică. București, Editura Universității, 1997. 280 p.
Bibliogr. după capitole. Bibliografie - Arhivistica românească p. 243-280.

5. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina.** *Arhivele și bibliotecile. Surse de documentare. Surse. Articole. Bibliografii.* București, Editura Universității, 2003. 220 p.
Bibliografii : Români din Balcani, p. 125-135 ; Arhivistică românească, p. 136-193 ;
Sigilografie, p. 194-211 ; Codicologie, p. 212-218.

Bibliologie

6. * *100 de ani de la înființarea Cercului Literar "Ovidiu" din Constanța.* [Sesiune de comunicări științifice. Constanța 1999 : Referate și comunicări de bibliologie]. Constanța, 1999. 196 p.
7. *100 de ani de lectură publică.* Sesiune de comunicări științifice. Bacău, 24-25 iunie, 1993. Bacău, 1995. 505 p.
8. *Bibliofilie la Pontul Euxin.* Constanța, Societatea Română de Bibliofilie ; Biblioteca Municipală, 1973. 72 p. (Bibliofilia română contemporană).
9. *Books, libraries, information : selected papers.* București, Biblioteca Centrală Universitară, 1982. 196 p.
Texte în lb. engl. și fr.
Bibliogr. după capitole.
10. *Cartea și biblioteca : culegere de materiale.* Sesiune aniversară de comunicări și referate dedicate împlinirii a 70 de ani de existență a Bibliotecii Județene "Nicolae Iorga" Ploiești, 3 dec. 1991. Ploiești, Biblioteca Județeană "Nicolae Iorga", 1998. 129 p.
11. * *Comunicări și referate de bibliologie.* Sesiunea "Cartea și biblioteca - tradiție, actualitate, perspective". Constanța, 1984. Constanța, Biblioteca Județeană Constanța, 1984. 479 p.
12. *Comunicări și referate de bibliologie.* Constanța, ABBPR, 1992. 222 p.
13. *Prima Sesiune științifică de bibliologie și documentare. București, 15-16 decembrie, 1955. Comunicări și discuții.* București, Editura Academiei RPR, 1957. 367 p.
14. **BAICULESCU, George, coord. șt.** *Comunicări și referate de bibliologie.* Texte rezumate prezentate la Sesiunea științifică a Asociației Bibliotecarilor. București, 10-12 mai 1966. București, Asociația Bibliotecarilor din RSR, 1970. 416 p.
15. **BONDOC, G., red. resp.** *Probleme de bibliologie.* București, Comitetul de stat pentru cultură și artă. Consiliul așezămintelor culturale, 1967. 278 p. (Biblioteca activistului cultural).
16. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu.** *Ex Libris : bibliologie și bibliofilie.* București, Editura Litera, 1973. 400 p.
17. **GEORGESCU-TISTU, N.** *Cartea și bibliotecile : studii de biblioteconomie.* București, Editura Științifică, 1972. 358 p.
Bibliogr., rez. lb. fr., engl., germ., rusa p. 287-356.
18. **GEORGESCU-TISTU, N., red.** *Vocabular de bibliologie.* București, Centrul de Documentare Științifică al Academiei RSR ; Biblioteca Academiei RSR, 1966. 179 p.
Bibliogr. p. IX-XVII.

19. **GĂLĂTESCU, Cornelia.** *Contribuții bibliologice și cercetări de arhivă.* Cluj-Napoca, Editura "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1995. 236 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 3(22)).
20. **IONITA, Alexandrina.** *Studii de bibliologie.* Iași, Casa Editorială Demiurg, 2003. 174 p.
21. **POPA, Georgeta-Iulia.** *Școala și biblioteca.* Reșița, Timpul, 2002. 152 p. Bibliogr. p. 149-150.
22. **STOICA, Ion.** *Informație și cultură : sinteze, reflecții, atitudini.* București, Editura Tehnică, 1997. 227 p. (Bibliotheca Bibliologica).
23. **TOMESCU, Mircea, coord.** *Probleme de bibliologie.* București, Comitetul de stat pentru cultură și artă. Consiliul așezămintelor culturale, 1963. 140 p. (Biblioteca activistului cultural).

Biblioteca Academiei

24. *La Bibliotheque de l'Academie de la Republique Populaire Roumaine.* București, [s.n.], 1955. 64 p.
25. *La Bibliotheque de l'Academie de la Republique Socialiste Roumaine.* București, Editura Academiei R.S.R., 1968 . 144 p. Ilustrații p. 55-144.
26. **BAICULESCU, George, red. resp.** *Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. 1867-1967 : cartea centenarului.* București, Editura Academiei R.S.R., 1968. 328 p.
27. **CURTICEAN, Doina.** *Ghidul cititorului.* Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei RSR. Filiala Cluj-Napoca, 1977. 43 p.

Biblioteci

28. * *Les bibliotheques dans la Republique Populaire Roumaine.* București, Meridiane, 1961.
29. *Dezvoltarea bibliotecilor în RPR.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1958 . 172 p. Bibliografia bibliologiei românești 1948-1957, p. 129-168.
30. *Ghidul bibliotecilor din România .* Elaborat de Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România și Biblioteca Națională a României [pe copertă : România - Ghidul bibliotecilor]. București, ABBPR, 1995. 263 p. Index alfabetic de biblioteci, p. 245-256. Index alfabetic de localități, p. 257-263.
31. *Ghidul bibliotecilor din RPR.* BCS a RSR. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1958. 252 p. Indice alfabetic, indice pe materii p. 205-251.
32. *The libraries in the Rumanian People's Republic.* București, Meridiane, 1961. 68 p.
33. **CORBU, George, red. ; MĂTUȘOIU, Constantin, red.** *Pagini despre bibliotecă :*

antologie literară. București, Biblioteca Pedagogică Națională "I. C. Petrescu", 2002 . 417 p.
Bibliogr. p. 408-416.

34. * **CRAIA, Sultana**. *Biblioteca, informarea și comunicarea*. București, Editura Centrului de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 2001. 64 p. (Caietele bibliotecarului ; 12).
35. **KRUPSKAJA, N. K., coord.** *Lenin despre biblioteci*. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1955. 95 p. (In ajutorul bibliotecarului).
36. **MOLDOVEANU, Valeriu ; POPESCU, Gheorghe ; TOMESCU, Mircea**. *Ghidul bibliotecilor din România* . București, Editura Enciclopedică, 1970. 479 p.
Indice alfabetic & Indice pe materii p. 341-476.
37. **MOSCOVICI, Liviu ; BUSUIOC, Nicolae**. *Ghidul bibliotecilor ieșene*. Iași, Biblioteca "Gh. Asachi", 1990. 192 p.
Bibliogr. p. 36-37 și 173-174.
Indice cronologic (Dezvoltarea principalelor biblioteci ieșene) & Indice alfabetic, p. 154-172.

Biblioteci documentare

38. *Biblioteca ASTRA*. Album-ghid editat cu ocazia centenarului Bibliotecii "Astra". Sibiu, [s.n.], 1970. 22 p.
44 ilustrații
Text în lb. rom., fr., germ.
39. *Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1957. 60 p.
Rez. în lb. rusă și fr.
40. *Biblioteca Teleki-Bolyai. Tîrgu-Mureș*. Tîrgu-Mureș, [s.n.], 1970. 36 p.
Iconografie p. 9-34.
Text în lb. rom., magh., germ.
41. *Bibliotecarii "ASTREI" ă1861-1996*). Sibiu, Biblioteca ASTRA, 1996. 77 p. (Biblioteca "ASTRA" ; 4).
42. * **AVRAM, Mircea**. *Biblioteca "ASTRA"- Sibiu*. Sibiu, [s.n.], 1973. 24 p.
43. **FILIPOIU, Onisim**. *Biblioteca de documentare din Năsăud*. București, [s.n.], 1971. 85 p.
Anexe p. 23-85.
44. **JUGĂREANU, Veturia**. *Biblioteca muzeului Bruckenthal din Sibiu*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1957. 40 p.
Rez. în lb. rusă și fr.
45. **TURNOWSKY, Alex ; VITA, Zsigmond**. *Biblioteca Bethlen din Aiud*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1957. 52 p.
Rez. în lb. rusă și fr.

Biblioteci publice

46. *100 de ani de la înființarea Bibliotecii "V. A. Urechia" Galați : volum jubiliar.* Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1991. 407 p.
47. *100 de ani de la înființarea primei biblioteci publice din județul Galați : volum jubiliar.* Sesiunea de comunicări și referate, 20-21 noiembrie 1971. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1974. 548 p.
48. *160 de ani de la înființarea primei biblioteci publice la Brașov. 1835-1995.* Comunicările simpozionului din 17-18 noiembrie 1995. Brașov, 1996. 252 p.
Anexe p. 231-252.
Bibliogr. după capitole.
49. * *Activitatea cu cartea în rîndul copiilor.* Îndrumar metodic și bibliografic. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia", 1968. 131 p.
50. *Biblioteca de copii.* Ed. a 2-a . București, Camera Cărții din RPR, 1953. 183 p.
51. * *Biblioteca Județeană Constanța : monografie.* Constanța, Tenis Club Sen, 1999. 31 p.
52. *Biblioteca Județeană Mureș.* [Ghid]. Tîrgu Mureș, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă al Județului Mureș, 1979. 64 p.
Rez. în lb. magh. și germ.
53. *Biblioteca Județeană Satu Mare : 45 de ani de existență.* Satu Mare, [s.n.], 1996. 110 p.
Personalul Bibliotecii - Tabel cronologic, p. 31-37.
Biblioteca Județeană Satu Mare. Bibliografie adnotată, p. 39-89.
54. *Biblioteca Județeană Timiș 1972-1979.* Timișoara, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Timiș, 1979. 60 p.
Anexe p. 40-60.
55. *Biblioteca municipală "Gheorghe Asachi" : file de monografie.* Iași, 1971. 24 p.
56. *Biblioteca municipală Suceava la 50 de ani 1923-1973.* Suceava, [s.n.], 1973. 56 p.
Album & Breviar p. 33-52.
57. * *Biblioteca sătească din Boroaia.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1956. 34 p.
58. *Bibliotecarii despre munca lor.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale. Direcția bibliotecilor, 1960. 188 p.
59. *Comunicări și referate.* Sesiunea științifică cu prilejul aniversării a 60 de ani de la înființarea primei biblioteci publice din județul Arad. Arad, Biblioteca Județeană, 1973. 112 p.
Bibliogr. după capitole.
60. *Cu cartea în întîmpinarea mării sărbători.* Îndrumar metodic pentru biblioteci. București, BCS a RSR, 1959. 154 p.
Bibliogr. p. 137-153.

61. *Cărți pentru toți*. Colocviul metodologic cu bibliotecarii, Oradea, 18-19 decembrie 1972. Oradea, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă al Județului Bihor, 1974 . 128 p.
62. *Elena Farago ; Biblioteca și societatea*. Sesiuni de comunicări : Aniversarea centenarului nașterii poetei, 28-29 martie 1978 ; Împlinirea a 70 de ani de la fondarea Bibliotecii Județene Dolj, 8-9 decembrie 1978. Craiova, Biblioteca Județeană Dolj, 1979. 116 p.
63. *Ghidul Bibliotecii Județene "George Barițiu", Brașov*. Brașov, Astra, 1993. 32 p.
64. *Ghidul Bibliotecii "Petru Maior" Reghin*. Reghin, [s.n.], 2000. 26 p.
65. *Ghidul Bibliotecii regionale Iași*. Iași, 1967. 64 p.
66. *Ghidul bibliotecilor publice de stat din România*. București, ABBPR ; Biblioteca Națională, 1993. 280 p.
Index de nume, index alfabetic de localități. index de coduri ale bibliotecilor p. 262-278.
67. *Indrumări pentru bibliotecile sindicale*. București, ESIP, 1956. 109 p.
68. *Pentru o largă răspîndire a cărții în mijlocul mecanizatorilor*. București, Editura de Stat pentru Imprimare și Publicații, 1956. 44 p.
69. **ARTEMIEV, N.** *Însemnările unui bibliotecar sătesc*. Traducere din limba rusă. București, Comitetul pentru așezămintele culturale. Direcția Bibliotecilor, 1953. 84 p.
70. **BORDEI, Carmen.** *Biblioteca Județeană "Panait Istrati" Brăila : 1981-2001 : bibliografie selectivă. 120 de ani de bibliotecă publică la Brăila*. Brăila, Biblioteca Județeană "Panait Istrati", 2001. 104 p.
71. **BUCULEI, Toader ; PROCOPIE, Octavian.** *Biblioteca Județeană "Panait Istrati" Brăila : 1881-1981 : monografie*. Brăila, Biblioteca Județeană "Panait Istrati", 1982. 148 p.
Anexe & bibliogr. p. 102-146.
72. **CIOBANU, Dragomir.** *Monografia Bibliotecii Orășenești "Mihai Eminescu" din Jimbolia*. Timișoara, Eurobit, 2002. 131 p.
Anexe & bibliogr. p. 98-127.
73. **COZMA, Niculina ; POPOVICI, Tasica.** *70 de ani de lectură publică oneșteană. 1928-1998*. Bacău, Plumb, 1998. 96 p.
Bibliogr., foto & facs. p. 77-96.
74. * **DUMITRESCU, Victoria.** *O nouă paradigmă pentru biblioteca publică : servicii, priorități, organizare*. București, Editura Centrului de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 2000. 50 p. (Caietele bibliotecarului ; 11).
75. * **DUȚESCU, Victor.** *Organizarea și activitatea bibliobuzelor*. București, BCS, 1978. 118 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 4-8.
76. **IANCULESCU, Mihai.** *Biblioteca municipală Timișoara*. Monografie . Timișoara, Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă, 1972. 243 p.
Anexe & bibliogr. p. 169-239.

77. **KIBRIK, R.** *Pentru uzul bibliotecilor sindicale : îndreptar pentru activiștii bibliotecilor sindicale.* București, Editura Confederației Generale a Muncii, 1949. 151 p.
78. **LUPU, Atanase.** *Biblioteca regională din Iași.* București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1957. 71 p. (Biblioteci din RPR).
79. **MACSIM, Gheorghe.** *Repere în timp.* Ploiești, Elit, 1996. 147 p.
80. **MACSIM, Gheorghe.** *Trăind printre cărți.* Ploiești, Biblioteca Județeană "N. Iorga", 1997. 450 p.
Indici p. 445-447.
81. **MARIȘ, Ion.** *Biblioteca Județeană ASTRA : 1861 - 2001.* Sibiu, Imago, 2001. 84 p.
82. **METELKIN, N. M.** *Planificarea muncii în biblioteca sătească.* Traducere din limba rusă. București, Ministerul Culturii, 1955. 40 p. (În ajutorul bibliotecarului).
83. **NEDELCEA, Tudor.** *70 de trepte.* Monografie cu prilejul aniversării a 70 de ani de existență a Bibliotecii Județene Dolj. Craiova, Biblioteca Județeană Dolj, 1978. 100 p.
Bibliogr. & anexe p. 89-97.
84. * **OPREA, Nedelcu.** *Biblioteca publică "V. A. Urechia" Galați : monografie.* 2 vol. Galați, Biblioteca "V. A. Urechia" , 2002. Vol. 1, 328 p.
85. **PIȘCU, Dina.** *Biblioteca Județeană "George Barițiu" Brașov : monografie.* Brașov, Aula, 2000. 200 p.
Rez. lb. engl., fr., germ.
86. * **RENEA, Victor ; LENCO, Alecu.** *Ghidul cititorului.* Focșani, Biblioteca Județeană, 1978. 80 p.
87. **THORHAUGE, J. ; LARSEN, G. ; THUN, H.-P. ; ALBRECHTSEN, H.** *Bibliotecile publice și societatea informației .* [Titlul în original : *Public libraries and information society* . Coord., trad. și revizie științifică de Doina Banciu]. București, ABBPR, 1998. 219 p. (Bibliotecile în societatea informațională).
Anexe p. 207-219.
Bibliogr. p. 76-84.
88. **TIPERCIUC, Gabriela.** *50 de ani de bibliotecă publică la Bocșa [1953-2003].* Reșița, Timpul, 2003. 112 p.
Anexe & bibliogr. p. 100-111.
89. **VINTANU, Nicolae.** *Biblioteca publică - factor major în integrarea europeană.* București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 32 p. (Caietele bibliotecarului ; 4).
Bibliogr. p. 31.
90. **VIRAG, Ilona.** *Insemnările unei bibliotecare sindicale.* București, Editura CCS, 1958. 52 p.

91. **VOLCOVA, M. D. ; BACUTINA, G. V. ; VLADIMIRSCHI, S. I.** *Munca de masă a bibliotecilor sindicale*. București, Editura Confederației generale a muncii, 1950. 132 p. (Din experiența bibliotecilor sindicale).

Biblioteci specializate

92. *Biblioteca Așezământului Cultural "N. Bălcescu" (Grivița Roșie-București)*. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1956. 56 p.
93. *Cercetarea bibliologică și bibliotecile specializate*. Primul Seminar bibliologic, Iași, 19 martie 1993. [Red. resp. : Constantin Belțic și Alexandrina Ioniță]. Iași, BCU "Mihai Eminescu", 1993. 192 p.
Bibliogr. după capitole.
94. *Cercetarea bibliologică și bibliotecile specializate*. Al II-lea Seminar bibliologic, Iași, 25 martie 1994 ; Al III-lea Seminar bibliologic, Iași, 31 martie 1995. [Red. resp. : Alexandrina Ioniță și Constantin Belțic]. Iași, BCU "Mihai Eminescu", 1995. 252 p.
Bibliogr. după capitole.
95. *Din istoricul bibliotecilor militare românești : culegere de studii*. Simpozionul "Biblioteca militară și rolul ei în procesul de instruire și educare a militarilor", octombrie 1970. București, Editura Militară, 1971. 87 p.
Anexe p. 72-84.
96. * *Indrumări pentru organizarea bibliotecilor tehnice din întreprinderi*. București, IDT, 1963. 53 p.
97. * **SERBAN, Mihail**. *La biblioteca clubului întreprinderii "Steaua roșie"- Bacău*. București, Editura CCS, 1956. 44 p. (Biblioteca activistului sindical).
98. **VLAD, Emil, coord. ; TAULESCU, Mariana, red.** *Organizarea și funcționarea bibliotecilor tehnico-științifice specializate din unitățile economice*. București, INID, 1987. 399 p. (Material metodologic).
Anexe p. 343-397.

Biblioteci străine

99. *Biblioteca Municipală B. P. Hașdeu : 125 ani de activitate : bibliografie*. Chișinău, Centrul de Informare și Documentare, 2002. 159 p.
100. *Biblioteca publică : o resursă pentru comunitate*. [Traducere de Dr. Victoria Dumitrescu. Prima parte: capitole selectate din Jens Thorhauge, *New trends in Scandinavian public libraries*, Bibliotekscentralen As (The Danish Library Bureau Ltd.), 1988]. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2000. 152 p.
Bibliogr. p. 149-152.
101. * *Biblioteci din Uniunea Sovietică și din țările de democrație populară*. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1955. 127 p. (In ajutorul bibliotecarului).
102. *Din activitatea bibliotecilor sovietice*. Culegere de articole. Vol. I. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1954. 144 p. (In ajutorul bibliotecarului).

103. * **CHIFANE-DRAGUSANI, Constantin.** *Sfidarea faraonilor - În Egipt se [mai] naște o minune !* [noua bibliotecă din Alexandria]. București, [s.n.], 1995. 112 p.
Bibliogr. p. 110-111.
104. **STOIAN, Remus Adrian.** *Sistemul bibliotecar din Danemarca : un model al cooperării.* Brașov, Universitatea "Transilvania", 2001. 102 p.
Index alf. de cuvinte cheie & bibliogr. p. 98-101.
105. **VIERU-IȘAEV, Maria.** *Biblioteca Municipală "Bogdan Petriceicu Hașdeu" din Chișinău (1877-2002) : etape, contexte, conexiuni și incursiuni istorice.* Chișinău, Colograf-com, 2002. 248 p.
Anexe p. 151-222.

Biblioteci universitare

106. *Biblioteca Centrală a Institutului Politehnic.* Îndreptar pentru folosirea mijloacelor de documentare. Cluj, Institutul Politehnic, 1961. 38 p.
107. *Biblioteca Centrală Universitară Cluj.* Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1965. 13 p.
56 p. ilustrații.
Text în lb. rom., fr., engl.
108. *Biblioteca Centrală Universitară din București : 75 de ani de activitate. Volum jubiliar.* București, Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1971. 392 p.
109. *Biblioteca Centrală Universitară din București : o bibliografie a existenței 1891-2001.* București, Biblioteca Centrală Universitară, 2001. 232 p.
Rez. lb. fr., engl. & Indice de nume, p. 223-231.
110. *Biblioteca Centrală Universitară din București : Scurt istoric. 1895-1970 [75 de ani de activitate].* București, Biblioteca Centrală Universitară, 1970. 191 p.
Bibliogr. după capitole.
Anexe & iconografie p. 155-187.
111. *Biblioteca universitară - laborator de muncă intelectuală.* Lucrările celui de-al II-lea simpozion din 25-26 noiembrie 1977. București, Biblioteca Centrală Universitară, 1979. 484 p.
Bibliogr. după capitole.
112. *Biblioteca universitară în sprijinul procesului de învățământ.* Lucrările sesiunii de comunicări și referate. Ploiești, 8-9 dec. 1978. Ploiești, Biblioteca Centrală a Institutului de Petrol și Gaze, 1980. 137 p.
Bibliogr. după capitole.
113. *Biblioteca universitară între tradiție și devenire.* Iași, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1988. 386 p.
Bibliogr. după capitole.
114. *Biblioteca și perenitatea culturii românești.* Iași, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1990. 542 p.
Bibliogr. după capitole. Texte și în lb. engl., fr., ita.

115. *Bibliotecile de învățământ superior în anii construirii socialismului*. Lucrările Simpozionului de biblioteconomie. Iași, 27-29 oct. 1977. Iași, Biblioteca Centrală Universitară "Mihai Eminescu", 1978. 537 p.
116. *Bibliotecile de învățământ superior în procesul integrării învățământului cu cercetarea și producția*. Schimb de experiență. Iași, 2-4 nov. 1978. Iași, Biblioteca Institutului Politehnic "Gh. Asachi", 1979. 108 p.
117. *Ghid de documentare al bibliotecilor universitare din România*. București, Biblioteca Centrală Universitară, 1970. 112 p.
Anexe p. 73-109.
118. * *Ghidul Bibliotecii centrale a Academiei de Studii Economice*. București, Academia de Studii Economice, 1982. 60 p.
119. *Ghidul Bibliotecii centrale a Institutului politehnic*. Brașov, Institutul Politehnic, 1970. 52 p.
120. *Ghidul Bibliotecii Centrale a Universității "C. I. Parhon", București*. București, Biblioteca Centrală a Universității "C. I. Parhon", 1961. 120 p.
Anexe p.109-117.
121. *Ghidul Bibliotecii Centrale Universitare a Universității din Brașov*. Brașov, Biblioteca Centrală Universitară, 1973. 62 p.
122. *Ghidul Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" Cluj-Napoca*. Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2002. 22 p.
123. *Ghidul Bibliotecii Institutului Politehnic, București*. Material metodic pentru studenții anului I. București, Institutul Politehnic, 1977. 27 p.
124. **HENTEA, Ioan**. *Repere bibliologice*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană. Colecția "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1996. 164 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 5ă24)).
Indice de autori și studii, p. 113-159.
125. **POPESCU, Nicoleta ; PAPUC, Liviu ; TATARUCA, Radu**. *Biblioteca Centrală Universitară "M. Eminescu"- Iași : monografie*. Iași, [s.n.], 1989. 16 p. il.+176 p.
Note & Bibliogr. selectivă p. 158-173.
126. **STOICA, Ion**. *Alma Mater Librorum*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979. 148 p.
Bibliogr. după capitole.

Biblioteci școlare

127. *Biblioteca și școala*. Simpozion, 28-29 martie 1976. Oradea, Biblioteca județeană, Bihor, 1976. 228 p.
128. **CIUBĂNCAN, Lucia**. *Bibliotecarul școlar : ghid practic*. Ed. a II-a rev. și ad. Cluj-Napoca, Eurodidact, 2002. 100 p. (Magister ; 5).
Bibliogr. & anexă p. 97-98.

129. **LUPU, Valentina, coord.** *Tradiție și continuitate : din viața unor biblioteci școlare din județul Vaslui*. Vaslui, Cutia Pandorei, 1997. 102 p.
130. **SECĂRESCU, Viorica ; SORETE, Constantin.** *Organizarea și funcționarea bibliotecilor școlare*. București, Editura de Stat pentru Imprimerie și Publicații, 1959. 112 p.
Anexe p. 99-110.

Biblioteconomie

131. *BIBLIO 2002*. Sesiune de comunicări în Biblioteconomie și Știința informării. Brașov, 16-18 mai 2002. Brașov, Editura Universității "Transilvania", 2002. 138 p.
132. *BIBLIO 2003*. Conferința Națională de Biblioteconomie cu participare internațională. Brașov, Editura Universității "Transilvania", 2003. 160 p.
133. *Biblioteca satească. Manual practic pentru bibliotecarii de la sate*. (Traducere din limba rusă). București, BCS a RSR, 1961. 160 p.
Anexă p.155-157.
134. *Biblioteconomie : manual*. București, ABBPR, 1994. 113 p.
Legislație referitoare la biblioteci - In vigoare, p. 109-113.
135. *Consultații de biblioteconomie*. [Supliment la Revista Bibliotecilor, 1969]. București, ISIAP, 1969. 280 p.
Bibliogr. p. 270-280.
136. * *Călăuza bibliotecarului*. București, [s.n.], 1948. 175 p.
137. * *Călăuza pentru organizarea bibliotecilor tehnice*. București, Comitetul de stat pentru tehnică, 1952. 204 p.
138. * *Cărțile bibliotecarului*. Plan bibliografic pentru studiul individual. București, BCS a RPR. Serviciul metodic, 1957. 20 p.
139. *Ghid pentru bibliotecarul comunal*. București, BCS a RSR, 1975. 44 p.
Bibliogr. & anexe p. 19-44.
140. *Manualul bibliotecarului sindical*. București, Editura Confederației Generale a Muncii, 1952. 248 p.
141. *Manualul bibliotecarului sindical*. Ed. a 2-a rev. și ad. 2 vol. București, Editura Consiliului Central al Sindicatlor, 1956. Vol. I: Mircea Tomescu, 164 p. ; Vol. II: Viorel Micu, 168 p.
142. * *Manualul bibliotecarului sătesc*. București, Comitetul pentru așezămintele culturale din RPR. Direcția bibliotecilor, 1951. 100 p.
143. * *Minimum de tehnică de bibliotecă* . București, 1953.
144. *Minimum de tehnică de bibliotecă* . Ed. a 2-a rev. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1958. 103 p.
Anexe p. 89-100.

145. *Munca bibliotecii de masă*. [Adaptare după V. N. Denisiev, Rabota massovoj biblioteki]. București, Comitetul pentru așezămintele culturale din RPR de pe lângă Consiliul de Miniștri. Camera Cărții, 1952. 128 p.
146. *Munca metodică a bibliotecii regionale : manual practic*. Traducere din limba rusă. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1959. 207 p.
Anexe p. 185-206.
147. *Studia bibliologica*. Culegere de prelegeri, comunicări și referate ale cadrelor didactice și ale studenților Secției de biblioteconomie. Anul universitar 1964/1965. București, Institutul Pedagogic de 3 ani. Facultatea de Filologie. Secția de biblioteconomie, 1965. 264 p.
148. *Tehnica de biblioteca*. [Adaptare după A. V. Klenov, Bibliotecnaia tehnika]. București, Comitetul pentru așezămintele culturale din RPR de pe lângă Consiliul de Miniștri. Direcția Bibliotecilor, 1952. 339 p.
Index p. 327-336.
149. **BANCIU, Doina ; BULUȚĂ, Gheorghe ; PETRESCU, Victor**. *Biblioteca și societatea*. București, Ager, 2001. 144 p. (Societatea informațională ; 2).
150. **CIOTLOȘ, Ion**. *Biblioteconomie : vocabular profesional*. București, ABBPR, 1992. 104 p.
151. **CĂPĂLNEANU, Ana Maria**. *Lucrări de biblioteconomie și știința informării în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca : bibliografie tematică selectivă*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003. 213 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 25444)).
Indici de autori, subiecte, geografic.
152. **ENACHE, Ionel**. *Biblioteconomie : suport de curs*. București, Editura Universității, 2002. 139 p.
Bibliogr. p. 137-139.
153. **GHEORGHE, Mihaela ; TOMA, Doina**. *Complemente de biblioteconomie : aplicații*. Brașov, Universitatea "Transilvania", 1998. 198 p.
Indice de subiecte p. 197.
154. **HORVAT, Săluc**. *Introducere în biblioteconomie*. București, Grafoart, 1996. 223 p.
ăBiblioteca ABIR ; 2).
Bibliogr. selectiva p. 208-210.
Anexe p. 215-223.
155. **HORVAT, Săluc**. *Insemnări bibliografice*. Constanța, Ex Ponto, 1997. 141 p. (Vade Mecum).
156. **ILIS, Florina, red. ; COSTEA, Ionut, red.** *Hermeneutica bibliothecaria : antologie Philobiblon*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998. 282 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 19).
157. * **JEMANEANU, Nina**. *Ghid pentru bibliotecarul școlar*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1974. 72 p.
Bibliogr. p. 70-71.

158. **MARINESCU, Nicoleta, coord.** *Biblioteca, de la tradiție la modernitate*. Iași, Astel Design, 1999. 210 p.
Bibliogr. & anexe p. 182-210.
159. **NENCESCU, Marian.** *Ghidul bibliotecarului*. București, Editura Ministerului de Interne, 2002. 96 p.
Mic dicționar de specialitate, p. 57-68.
Bibliogr. adnotată & anexe, p. 87-95.
160. **POPP, Elvira.** *Organizarea fondurilor de cărți și a cataloagelor în bibliotecile pentru copii*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1959. 127 p.
Anexă p. 108-124.
161. **PREDESCU, Constantin ; CLINCA, Georgeta ; CIOTLOȘ, Ion.** *Manual de biblioteconomie pentru bibliotecile mici*. București, ABBPR, 1993. 100 p.
Anexe p. 55-97.
162. **REGNEALA, Mircea.** *Vocabular de biblioteconomie și știința informării*. 2 vol. 1995. Vol. 1: A-L, 252 p. ; Vol. 2 (1996): M-Z, 278 p. (Biblioteca ABIR ; 1 , 3).
163. **REGNEALA, Mircea.** *Dictionar de biblioteconomie și știința informării. Român-Englez*. Constanța, Ex Ponto, 1999. 317 p. (Biblioteca ABIR ; 4).
164. **REGNEALA, Mircea.** *Dictionar de biblioteconomie și știința informării. Englez-Român*. Constanța, Ex Ponto, 1999. 333 p. (Biblioteca ABIR ; 5).
165. **REGNEALA, Mircea.** *Studii de biblioteconomie*. Constanța, Ex Ponto, 2001. 400 p. (Biblioteca ABIR ; 13).
166. **REGNEALA, Mircea.** *Dictionar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. Editia a 2-a revăzută și adăugită. 2 vol. București, FABR, 2001. Vol. 1: A-L, 409 p., Index de noțiuni p. 375-409 ; Vol. 2: M-Z, 425 p., Index de noțiuni p. 385-425 p.
Bibliogr. generala, Vol 1, p. 13-20.
167. **RICHTER, Brigitte.** *Ghid de biblioteconomie*. Traducere de Gheorghe Buluță și Silvia Nistorescu, după editia a 5-a revăzută și adăugită. București, Grafoart, 1995. 316 p. (Bibliotheca Bibliologica).
168. **RUDEANU, Laura.** *Manualul bibliotecarului școlar*. București, Atelier Didactic, 2003. 62 p.
169. **SIMONESCU, Dan.** *Biblioteconomie*. Manual pentru clasele a XI-a și a XII-a, licee de filologie-istorie. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979. 156 p.
Bibliogr. după capitole.
170. **SIMONESCU, Dan.** *Contributii* . București, Eminescu, 1984.
171. **TOMESCU, Mircea.** *Manualul bibliotecarului căminului cultural*. București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1957. 116 p.
Anexă p. 103-115.

Catalogare. Cataloage

172. *Formatul pentru înregistrarea informațiilor bibliografice și documentare în sistem automatizat*. Manual de utilizare. București, BCS a RSR ; ICI, 1982. 304 p.
Anexe I-IX, p. 275-304.
173. *Ghid pentru aplicarea ISBD la descrierea Părților Componente aprobat de Comitetele Permanente ale Secțiunii IFLA de Catalogare și Secțiunii IFLA de Publicații Seriale*. [Traducere de Ioana Vârlan]. București, Biblioteca Națională a României, 1994. 22 p.
174. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(M)*. București, Biblioteca Centrală Universitară, București ; ABIR, 1993. 170 [105+65] p.
Exemple, anexe & glosar p. 1-64.
175. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(M) în bibliotecile de învățămînt*. București, Biblioteca Centrală Universitară, 1984. 43 p.
176. *Metodologia de aplicare a normelor ISBD(S)*. Ed. a II-a, rev. București, Biblioteca Centrală Universitară din București ; ABIR, 1999. 95 p.
Exemple, glosar & bibliogr. p. 73-95.
177. *Reguli unitare pentru descrierea operelor tipărite în cataloagele bibliotecilor*. Traducere din limba rusă. București, IDT, 1951. 283 p.
Anexe p. 239-268.
178. *Reguli unitare pentru descrierea publicațiilor în cataloage și biblioteci : proiect*. București, Comitetul pentru așezămintele culturale. Direcția Bibliotecilor, 1953. 115 p.
Anexe p. 105-108.
179. **ALEMAN, Veronica**. *Organizarea fondurilor de informare (cataloagelor) în instituții și întreprinderi*. București, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1972. 48 p.
(Recomandare metodologică).
180. **CURCĂNEANU, Victoria, coord.** *Ghid de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare din România*. București, [s.n.], 1976. 474 p.
Bibliogr. & anexe p. 397-474.
181. **ERICH, Agnes ; TIRZIMAN, Elena**. *Catalogarea standardizată a documentelor monografice : reguli de aplicare a ISBD (M)*. Îndrumar practic de seminar. București, Editura Universității, 2003. 97 p.
Bibliogr. p. 15-22.
182. **FODOREAN, Nastasia**. *ISBD(M) - International Standard Bibliographic Description (for Monographs) : caiet de seminar*. Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca. Colegiul de Biblioteconomie, 1996. 47 p.
183. **FODOREAN, Nastasia**. *ALEPH : ghid de utilizare a modulului de catalogare*. Cluj-Napoca, B.C.U. "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Serviciul de catalogare-clasificare, 2000. 86 p.

184. **FODOREAN, Nastasia.** *ALEPH : versiunea 505.14.2 (GUI OPAC, Catalogare, ITEMS).* Cluj-Napoca, B.C.U. "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Serviciul de catalogare-clasificare, 2002. 33 p.
185. **HOLT, Brian P., ed.** *Manual UNIMARC.* București, Biblioteca Națională a României, 1993. 430 p.
Anexe & index p. 355-430.
186. **TÎRZIMAN, Elena.** *Publicații seriale : aspecte privind prelucrarea în context tradițional și electronic.* București, Editura Universității, 2002. 139 p.
Glosar, bibliogr. selectivă, webografie p. 103-107.
Anexe : Modele de ordonare și combinare a elementelor bibliografice în cadrul zonelor descrierii bibliografice. *Serials in Cyberspace.* Seriale electronice din domeniul Științelor informării și comunicării (după BUBL Journals) p. 108-138.
187. **TOMESCU, Mircea ; PARNUTA, Gh. ; IANCOVICI, Simona.** *Reguli pentru descrierea publicațiilor.* București, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, 1958. 176 p.
Anexe p. 168-170.
188. * **TOMESCU, Mircea, red. resp.** *Catalogul tip al bibliotecilor de la sate.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1954. 70 p.

Cenzură

189. *Cartea cărților interzise.* București, Editura Victor Frunză, 2003. XXIX, 527 p.
190. **COSTEA, Ionuț ; KIRÁLY, István ; RADOSAV, Doru.** *Fond secret. Fond "S" special : contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România. Studiu de caz : Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", Cluj-Napoca.* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995. 363 p. Bibliogr. & note după capitole.
Anexe p. 170-343.
191. **KUHLMANN, Marie ; KUNTZMANN, Nelly ; BELLOUR, H elene.** *Cenzura și bibliotecile în secolul XX.* Timișoara, Amarcord, 1999. 347 p.
192. **MARINO, Adrian.** *Cenzura în România : schiță istorică introductivă.* Craiova, Aius, 2000. 96 p. ăMozaic).
Note p. 82-93.
193. **PETCU, Marian.** *Puterea și cenzura : o istorie a cenzurii.* Iași, Polirom, 1999. 216 p. (Collegium ; Media).
Note după capitole.
Bibliogr. & anexe p. 195-213. (În anexă : Legea Presei din 1862).

Clasificare. Indexare

194. *Elaborarea și folosirea clasificării autonome.* București, INID, 1974. 34 p. (Recomandare metodologică).
195. *Elaborarea și folosirea tezaurului național politematic pentru înmagazinarea și regăsirea informațiilor documentare .* București, INID, 1973. 178 p. (Recomandare metodologică).
Glosar & bibliogr. p. 157-177.

196. *Metode de indexare utilizate în activitatea de informare și documentare*. București, INID, 1989. 152 p. (Material metodologic).
Anexe p. 139-152.
197. *Tezaur bazat pe CZU. Fasc. 1 : Clasa 02 : Biblioteconomie*. București ; Constanta, Biblioteca Centrala Universitara ; Ex Ponto, 1999. 41 p. (Biblioteca ABIR ; 7).
198. **ANDRIAN, Alexandru C.** *Indrumător pentru utilizarea clasificării zecimale universale*. București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1999. 61 p. (Caietele bibliotecarului ; 7).
Bibliogr. p. 59-61.
199. **FRÂNCU, Victoria.** *Tezaur interdisciplinar multilingv pentru uzul bibliotecilor : română, engleză, franceză = Multilingual interdisciplinary thesaurus for library use : Romanian, English, French*. București, ABIR, 2002. 402 p. (Biblioteca ABIR ; 16).
200. **LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Introducere în metoda de indexare coordonată*. București, Academia RSR. Centrul de documentare științifică, 1966. 120 p.
Bibliogr. & anexă p. 105-119.
201. **LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Principii de alcătuire a indexurilor de subiecte*. București, Academia RSR. Centrul de documentare științifică, 1968. 28 p.
Bibliogr. & anexă p. 25-28.
202. * **LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Introducere în metoda de indexare coordonată. 2-a.* București, Academia RSR. Centrul de documentare științifică, 1969. 197 p.
Bibliogr. p. 179-197.
203. * **LĂZĂRESCU, Georgeta ; TOMA, Eugeniu.** *Elaborarea vocabularelor controlate și a tezaurelor*. București, Academia RSR. Centrul de documentare științifică, 1969. 34 p.
Bibliogr. p. 31-34.
204. * **MOLDOVEANU, Valeriu.** *Metode pentru indexarea documentelor*. București, ICDDT, 1971. 132 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-132.
205. * **NICULESCU, Zenovia.** *Taxonomia Clasei 6 - Științe aplicate : clasificarea zecimală universală*. București, ABBPR, 1996. 224 p.
Anexă & bibliogr. p. 195-222.

Comunicarea documentelor

206. *Accesul liber la raft*. București, BCS a RSR. Serviciul metodic, 1972. 43 p. (Teorie și practică bibliotecară ; 2).
207. *Accesul liber la rafturile bibliotecilor : teorie și practică*. București, Direcția generală a așezămintelor culturale și bibliotecilor, 1960. 220 p. (Culegere de materiale).
208. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu.** *Unele aspecte ale aplicării accesului liber la raft*. Iași, [s.n.], 1964. 32 p. (Biblioteca regională Iași).
Bibliogr. p. 31-32.

Conservare. Restaurare

209. * *Conservarea fondurilor de cărți : manual pentru bibliotecile regionale, orășenești și bibliotecile raionale mari*. Traducere din limba rusă. Ed. a 2-a prelucrată și completată. București, [s.n.], 1957. 87 p.
210. **BALTEȘ, Eugenia ; CRUHER, Anatolie ; GEORGESCU, Ramiro**. *Recomandări pentru conservarea colecțiilor bibliotecilor*. București, BCS a RSR, 1972. 28 p. (Teorie și practică bibliotecară).
Glosar p. 25-27.
211. **ONISCU, Corneliu, red. ; VORNICU, Nicoleta, red.** *Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural*. Simpozionul internațional "Conservarea și Restaurarea Patrimoniului Cultural". Iași, septembrie, 2003. Iași, Trinitas, 2003. 272 p.
212. * **SANDU, Ion ; SANDU, Irina Crina Anca**. *Chimia conservării și restaurării cărților vechi*. Iași, Editura Universității "Al. I. Cuza", 1998. Vol. I, 600 p.
Bibliogr. p. 595-596.

Cooperare

213. **KELLER, Alice**. *Consoțțiile în biblioteci : o inițiere practică*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2003. 104 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 24ă43)).
Bibliogr. & anexe p. 89-104.

Dezvoltarea colecțiilor

214. **CALENGE, Bertrand**. *Politicile de achiziție : constituirea unei colecții într-o bibliotecă*. [Titlul în original : *Les politiques d'acquisition. Constituer une collection dans une bibliotheque*. Traducere de Aliona Vesel și Rodica Cosmaciuc]. București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999. 399 p.
Bibliogr. p. 390-396.
215. **IEPUREANU, Viorica ; ENESCU, Alexandra**. *Direcții și strategii de dezvoltare a colecțiilor în bibliotecile universitare*. Constanța, Ex Ponto, 2001. 178 p.
Anexe & bibliogr. p. 173-177.
216. **PĂPURICĂ, Mihai D.** *Completarea colecțiilor din biblioteci*. București, Litera, 1973. 52 p. (Probleme de biblioteconomie).

Forme instituționale de informare și documentare

217. **BERCIU-DRAGHICESCU, Adina, coord.** *Arhivele, bibliotecile și muzeele în universul contemporan al informației*. Lucrările simpozionului din București, 23-24 noiembrie 2000. București, Credis, 2001. 221 p.
218. **STOICA, Ion**. *Interferențe biblioteconomice*. Constanța, Ex Ponto, 1997. 202 p.
219. **STOICA, Ion**. *Structuri și relații informaționale în dezvoltarea învățământului și a cercetării românești : o încercare de sinteză*. București, Alternative, 1997. 144 p. (Politici educaționale).

220. **STOICA, Ion.** *Criza în structurile infodocumentare : sensuri și semnificații contemporane.* Constanța, Ex Ponto, 2001. 223 p. Bibliogr. p. 205-218.
221. **TEODORU, Vitalie.** *Drumeții : muzee și biblioteci.* București, Pro Humanitate, 2000. 115 p.

Informare și documentare

222. *Autodocumentarea în învățământul preuniversitar : un proiect franco-român.* București, Biblioteca Centrală Pedagogică "I. C. Petrescu", 1996. 86 p.
223. *Bazele informaticii documentare.* [Curs] . 8 vol. București, INID, 1976.
224. *Bazele informaticii documentare științifice, tehnice și economice .* 4 vol. București, INID, 1974. Vol. I, 187 p. ; Vol. II, 229 p. ; Vol. III, 132 p. ; Vol. IV, 107 p. Bibliogr. la sf. fiecărui volum.
225. *Bazele informării documentare tehnico-științifice.* 5 vol. București, ICDT, 1971. Vol. I, 75 p. ; Vol. II, 196 p. ; Vol. III, 88 p. ; Vol. IV, 275 p. ; Vol. V, 73 p. Bibliogr. la sf. fiecărui volum.
226. *Bazele informării documentare științifice și tehnice.* București, INID, 1972. 202 p. Bibliogr. după capitole.
227. *Bibliografia în ajutorul popularizării cărții.* Materiale traduse din limba rusă. București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1955. 78 p. (In ajutorul bibliotecarului).
228. * *Comunicarea în știință și tehnică.* București, ICDT, 1970. 316 p.
229. *Euroreferențial I & D. Referențialul competențelor profesioniștilor europeni în informare și documentare .* [traducere] ECIA : The EUROPEAN Council of Information Associations. București, Societatea de Informare și Documentare din România (InfoDocRom), 2000. 42 p.
230. * *Folosirea sistemelor cu selecție vizuală în informarea documentară.* București, INID, 1974. 24 p.
231. *Forme de comunicare în știință și tehnică.* București, IDT, 1972. 54 p. Bibliogr. p. 53-54.
232. *Identificarea, circulația, prelucrarea și folosirea surselor de informare documentară.* București, INID, 1973. 62 p. (Recomandare metodologică). Bibliogr. p. 28-29. Anexă : Exemple de surse de informare asupra materialelor documentare, p. 30-58.
233. *Identificarea, circulația, prelucrarea și utilizarea rapoartelor de cercetare științifică.* București, INID, 1973. 46 p. (Recomandare metodologică). Anexe p. 40-45.
234. *Identificarea, circulația, prelucrarea și utilizarea tezelor de doctorat.* București, INID, 1973. 29 p. (Recomandare metodologică). Bibliogr. & anexe p. 21-28.

235. *Index alfabetic și analitic al standardelor de stat din domeniul informării, documentării și bibliografiei cu aplicabilitate în biblioteci*. București, BCS a RSR, 1971. 72 p.
236. * *Îndrumător de documentare tehnică*. București, Departamentul CFR. Oficiul de presă, editură și documentare, 1950. 169 p.
237. *Informare și documentare. Biblioteconomie*. 2 vol. București, INID, 1988. Vol. 1, 88 p. ; Vol 2, 88 p. (Date și informații : Documentare tehnică).
238. *Informarea documentară științifică, tehnică și economică*. 12 fasc. vol. București, INID, 1973. (Curs prin corespondență ; 1-12).
239. *Informarea și documentarea în literatura de brevete și invenții*. București, ICDT, 1971. 198 p. Bibliogr. după capitole.
240. *Introducere în informarea documentară științifică și tehnică*. București, ICDT, 1971. 165 p. Bibliogr. după capitole.
241. *Introducere în informarea și documentarea tehnico-științifică*. București, ICDT, 1970. 283 p. (Elemente de documentare și biblioteconomie). Terminologie generală, p. 30-42. Bibliogr. după capitole.
242. *Metode de regăsire a informațiilor*. București, INID, 1972. 74 p. (Culegere de traduceri).
243. *Metode moderne de analiză a documentelor*. București, ICDT, 1972. 124 p. Bibliogr.
244. *Metode moderne de informare documentară tehnico-științifică*. [Traducere prelucrată după versiunea franceză a lucrării "On Retrieval System Theory"]. București, ICDT, 1971. 158 p. Bibliogr. după capitole.
245. *Metode și mijloace moderne în informarea documentară*. București, INID, 1973. 178 p.
246. *Munca de informare - bibliografică în biblioteca regională : material metodic*. Traducere din limba rusă. București, Cabinetul științifico-metodic de biblioteconomie. Secția de informare bibliografică și informare, 1959. 158 p.
247. *Obiective de analizat în vederea stabilirii posibilităților de aplicare a programului UNISIST în activitatea de informare documentară din R.S. România*. București, INID, 1973. 28 p. (Recomandare metodologică). Bibliogr. & anexă p. 21-27.
248. *Organizarea informării documentare în institutelor și compartimentele de cercetare*. București, INID, 1974. 24 p. (Recomandare metodologică). Bibliogr. p. 22-23.
249. * *Organizarea informării documentare în institutelor și compartimentele de proiectare*. București, INID, 1974. (Recomandare metodologică).
250. *Organizarea și ținerea la zi a fondului de informații factice*. București, INID, 1974. 30 p. (Recomandare metodologică).

251. *Revoluția tehnico-științifică și cartea*. Sesiune de comunicări "Știință-Carte-Producție". Brașov, 23-24 septembrie 1977. Brașov, Biblioteca Județeană, 1977. 137 p.
252. *Set metodologic de tehnica informării și documentării din literatura științifică și tehnică*. 18 fasc. vol. București, INID, 1987.
253. *Studiul privind realizarea unui sistem mondial de informare științifică*. București, ICDT, 1972. 64 p. (Culegere de traduceri).
254. *Teoria și practica în informarea documentară și biblioteconomie*. 4 vol. București, INID, 1975. Vol. I, 118 p. ; Vol. II, 28 p. ; Vol. III, 27 p. ; Vol IV, 114 p.
255. *Teoria și practica în informarea documentară și biblioteconomie*. București, INID, 1976. 144 p.
256. *Teoria și practica în informarea documentară și biblioteconomie*. București, INID, 1977. 150 p.
257. *Teorie și practică în biblioteconomie și documentare*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate și comunicări al bibliotecarilor și documentariștilor]. București, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1971. 141 p.
Bibliogr. după capitole.
258. *Teorie și practică în biblioteconomie și informare documentară*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate și comunicări al bibliotecarilor și documentariștilor]. București, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1972. 171 p.
Bibliogr. după capitole.
259. *Teorie și practică în biblioteconomie și informare documentară*. [Lucrări prezentate în cadrul Cercului de referate și comunicări al bibliotecarilor și documentariștilor]. București, Institutul Central de Documentare Tehnică, 1973. 134 p.
Bibliogr. după capitole.
260. *Termeni folosiți în documentare în limbile română, rusă, engleză, germană, franceză*. București, IDT, 1964. 108 p.
261. *Tezaur de termeni pentru informarea documentară*. 2-a. București, ICDT, 1971. 66 p.
262. *Tezaur pentru indexarea coordonată în domeniul documentării și biblioteconomiei*. București, IDT, 1965. 124 p.
263. **ALEMAN, Veronica**. *Surse de informare și documentare tehnică și utilizarea lor*. București, ICDT, 1969. 99 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. 92-99.
264. **ALEMAN, Veronica**. *Canale de transmitere a informațiilor științifice și tehnice*. București, IDT, 1971. 94 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 90-93.
265. **ATANASIU, Pia**. *Metode și tehnici de lucru pentru sisteme de informare științifică*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976. 172 p. Bibliogr., anexe & index p. 118-169 .

266. **ATANASIU, Pia ; GRECU, Natalia.** *Termeni din domeniul informării și documentării : îndrumar metodologic.* București, INID, 1988. 484 p.
Bibliogr. p. 481-482.
267. **AVRAMESCU, Aurel ; CÂNDEA, Virgil.** *Introducere în documentarea științifică.* București, Editura Academiei RPR, 1960. 519 p.
Bibliogr., anexe, vocabular bibliologic multilingv, indice de materii p. 425-517.
268. **BANCIU, Doina ; LARSEN, Patricia.** *Lexic de informatică documentară.* București, Editura Revista "Biblioteca", 1993.
269. **CARIDAS, Olga.** *Organizarea unui catalog sistematic de fișe documentare în bibliotecile tehnice din întreprinderi.* București, IDT, 1965 . 31 p.
270. **CHIRA, Ion.** *Informare și documentare în cercetarea științifică.* Pentru uzul studenților. București, Institutul Politehnic București, 1989. 140 p.
Anexe p. 100-134.
Bibliogr. p. 135-139.
271. **CIORCAN, Marcel.** *Informarea bibliografică și documentarea în bibliotecile publice (note de curs).* București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1997. 57 p. (Caietele bibliotecarului ; 1).
Bibliogr. p. 51-53.
272. **CORDAȘEVȘCHI, Alexandru.** *Standardele în informarea documentară și folosirea lor.* București, ICDT, 1972. 67 p. (Sinteză documentară).
273. * **CRĂCEA, Petre ; HAICA, Cornel.** *Documentarea tehnică .* București, Editura Politică, 1967. 160 p.
Bibliogr. p. 153-156.
274. **DANTZER, Rodica.** *Tendențe în organizarea informării documentare economice și pentru marketing.* București, INID, 1973. 104 p. (Sinteză documentară).
Anexe & bibliogr. p. 91-103.
275. **DENISIEV, V. N.** *Bibliografia generală.* București, Editura Consiliului Central al Sindicatelor, 1953. 148 p.
276. **DRĂGULĂNESCU, Dimitrie ; MOLDOVEANU, Valeriu.** *Istoria documentării în România : De la dieci la calculator.* București, Editura Academiei Române & Editura AGIR, 2002. 240 p. (Repere istorice).
Bibliogr. p. 213-240.
277. **DRĂGULĂNESCU, Nicolae.** *Introducere la documentarea în electronică.* Pentru uzul studenților. București, Institutul Politehnic București, 1987. 150 p.
278. **KORONKA, Adriana.** *Documentaristica : note de curs.* Petroșani, Universitatea Tehnică, 1993. 47 p.
279. **LEVINA, S.** *Folosirea bibliografiei în bibliotecile de masă.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale și bibliotecilor, 1961. 68 p.

280. **LEVINA, S. ; SMIRNOVA, B. A.** *Intocmirea bibliografiei de recomandare*. Traducere din limba rusă. București, Direcția Generală a Așezămintelor Culturale, 1959. 150 p.
Bibliogr. & anexe p. 124-150.
281. **LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Sistematizarea informațiilor în chimia organică*. București, Editura Academiei RSR, 1972. 243 p.
Bibliogr. p. 220-237 și după capitole.
Rez. lb. engl.
282. **LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Organizarea activității de informare și documentare la nivelul întreprinderii, în sprijinul introducerii progresului tehnic*. București, INID, 1988. 86 p.
(Sinteză documentară tematică).
Bibliogr. p. 82-86.
283. **MANEA, Alexa.** *Organizarea sistemului de informare documentară a instituției*. București, ICDT, 1970. 139 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 131-138.
284. **MANEA, Alexa.** *Progrese în organizarea informării documentare*. București, ICDT, 1972. 94 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-93.
285. **MANEA, Alexa ; COJOCARU, S.** *Organizarea și sarcinile serviciului de documentare tehnică din întreprinderile industriale*. București, IDT, 1969. 63 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 57-62.
286. **MANEA, Alexa ; STOICA, Ion.** *Informare. Cercetare. Dezvoltare : repere teoretice și metodologice*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977. 270 p.
Bibliogr. după capitole.
287. **MANOLESCU-CHIVU, Maria ; LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Informarea tehnico-științifică modernă : probleme și soluții*. București, Editura Tehnică, 1969. 156 p.
Anexe & bibliogr. p. 141-154.
288. **MANOLESCU-CHIVU, Maria ; LĂZĂRESCU, Georgeta.** *Metode și sisteme moderne în informarea tehnico-științifică*. București, Editura Tehnică, 1972. 264 p.
Glosar & bibliogr. p. 245-261.
289. **MENDELOVICI, Marius.** *Metode de înmagazinare și regăsire a informațiilor tehnico-științifice*. 2 vol. București, ICDT, 1971. 196 p. (Bazele informării documentare tehnico-științifice).
Bibliogr. p. 194-196.
290. **MENDELOVICI, Marius.** *Înmagazinarea și regăsirea informațiilor*. 2 vol. București, ICDT, 1972. Vol. 1, Principii și metode, 296 p. ; Vol. 2, Echipamente și tipuri de sisteme, 336 p. Bibliogr. după capitole.
291. **MIHAILOV, A. I. ; CEORNII, A. I. ; GHILEAREVSKI, R. S.** *Informatica documentară*. București, Editura Științifică, 1970. 516 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliogr. cumulativă, anexe, index de subiecte p. 486-516.

292. **NEGOIȚĂ, C. V.** *Modelarea matematică în documentare*. București, ICDT, 1971. 114 p.
Bibliogr. p. 112-113.
293. **NISTOR, Erica ; ROMAN, Eliza.** *Modele în documentare și biblioteconomie*. București, IDT, 1968 . 168 p.
294. **PELTZ, Margareta.** *Tendențe pe plan mondial în informarea documentară*. București, ICDT, 1970. 100 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 83-100.
295. **POTINGA, Constantin.** *Documentarea în activitatea politico-educativă de masă : opinii despre funcțiile și organizarea punctelor de documentare politico-ideologică*. București, Editura Politică, 1978. 132 p.
Bibliogr. & indice p. 105-122.
296. **PÂRVU, Aurel.** *Elemente matematice utilizate în informare și documentare*. 2 vol. București, ICDT, 1971. Partea I-a, 204 p. ; Partea a II-a, 441 p. (Bazele informării și documentării tehnico-științifice).
297. **REGNEALA, Mircea.** *Microformatele în informarea tehnico-științifică*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988. 150 p. (Știința pentru toți ; 302).
Dictionar de termeni micrografici, p. 138-148.
298. **REPANOVICI, Angela ; LATEȘ, Magdalena.** *Tehnici de documentare tradițională : aplicații în mecanica fină*. Brașov, Editura Universității "Transilvania", 2003. 112 p.
Bibliogr. p. 111-112.
299. * **ROMANESCU, Vsevolod.** *Difuzarea selectivă a informațiilor*. București, ICDT, 1972. 98 p. (Sinteză documentară).
300. **SAMURIN, E. I.** *Metodica întocmirii adnotărilor*. Traducere din limba rusă. București, [s.n.], 1961. 211 p.
301. **SIMONESCU, Dan.** *Curs de teorie a bibliografiei*. București, 1976. 184 p.
Bibliogr. selectiva p. 151-155.
302. **SINCAI, Ana.** *Informație și comunicare : informarea documentară - o disciplină în expansiune*. Pitești - Brașov - Cluj-Napoca, Paralela 45, 2000. 198 p. (Comunicare și Limbaj).
Bibliogr. după capitole.
303. **STOIAN, Victoria ; PRODAN, Victoria.** *Ghid metodologic de organizare a activității de informare și documentare în unități de cercetare și dezvoltare*. București, INID, 1998. 78 p.
Bibliogr. p. 73-78.
304. **STOICA, Dan.** *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Iași, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2000. 108 p.
Anexe, bibliogr.
305. **STOICA, Dan.** *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Ed. a 2-a adăugită. Iași, Editura Universității "Al. I. Cuza", 2002. 114 p.
Anexe, bibliogr. p. 96-112.

306. **STOICA, Ion.** *Bibliografia și informarea documentară : repere teoretice.* București, Litera, 1973. 28 p. (Probleme de bibliografie și informare documentară).
Bibliogr. p. 24-26.
307. **TARABOI, Vasile.** *Organizarea, funcționarea și activitățile sistemelor naționale de informare documentară în domeniile științific, tehnic și economic.* București, IDT, 1972. 90 p.
Rez. în lb. r, fr., engl., sp.
Glosar & bibliogr. 84-90.
308. **TARZIU, Elena-Maria.** *Tehnica informării documentare.* Brașov, [s.n.], 1998. 196 p.
Anexe & bibliogr. p. 172-196.
309. **TEODORU, Vitalie.** *Performanțe intelectuale : ghid de informare documentară.* București, Editis, 1993. 128 p.
Bibliogr. p. 127-128.
310. **TEODORU, Vitalie.** *Bazele informării documentare.* București, Pro Humanitate, 1998. 246 p.
Anexe p. 164-239
Din istoria bibliotecilor. Noțiuni de biblioteconomie. Documente vechi în limba română. Citirea cărților și pregătirea referatului. Reguli privind redactarea unei lucrări științifice (referat). Metode și tehnici de creativitate. Noțiuni de metodologie a perfecționării pregătirii profesionale).
Bibliogr. selectivă p. 240-243.
311. **TEODORU, Vitalie ; ALEMAN, Veronica.** *Organizarea activității de informare documentară în unitățile din sistemul agroalimentar.* București, Ceres, 1981. 188 p.
Bibliogr. p. 185-187.
312. **THEODORESCU, Barbu.** *Istoria bibliografiei române.* București, Biblioteca Documentară. Fundația Regele Mihai I, 1945. 432 p.
Anexe p. 237-267 (Planul indicelui revistei Șezătoarea. Tabla de materii a revistei Neamul românesc pentru popor. Planul bibliografiei Geografiei României. Planul bibliografiei Istoriei Românilor. Lista lucrărilor bibliografice cuprinse în catalogul lui T. Cătănescu. Ahaus. Indicele de nume proprii).
313. **THEODORESCU, Barbu.** *Istoria bibliografiei române.* București, Editura Enciclopedică Română, 1972. 432 p.
Addenda & indice p. 377-431.
314. **TUDOR, Alexandru.** *Rolul informării documentare în dezvoltarea cercetării științifice.* București, ICDT, 1971. 53 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 51-52.
315. **VERONA, R. ; CARIDAS, O. ; VOICULESCU, M. ; BUGNARIU, A.** *Organizarea activității de documentare : studiu documentar.* București, IDT, 1966. 86 p.
Bibliogr. după capitole.
316. **VLAD, Emil.** *Tehnologia informării și documentării tehnico-științifice.* București, INID, 1985. 251 p. (Material metodologic).
Bibliogr. & anexe p. 136-250.

317. * **VLAD, Emil, coord.** *Organizarea și valorificarea evidențelor documentare tehnico-științifice la nivel național*. București, INID, 1987. 188 p. (Material metodologic).
318. **VLAD, Emil, coord.** *Producerea, organizarea și valorificarea microformatelor*. București, INID, 1989. 152 p. (Material metodologic).
Bibliogr. p. 149-151.

Instituții și organizații. Programe

319. **PORUMBEANU, Octavia-Luciana.** *Acțiuni ale Comisiei Europene pentru dezvoltarea structurilor infodocumentare*. București, Editura Universității, 2003. 78 p.
Bibliogr. p. 77-78.
320. **REGNEALA, Mircea.** *UNESCO și accesul mondial la documente și informații*. București, INID, 1996. 225 p.
Bibliogr. după capitole.

Istoria bibliotecilor

321. **BOTA, Ionel.** *Bibliotecile din Banat între 1850-1918*. Reșița, Timpul, 2000. 96 p.
322. **BRAD, Traian.** *Lectura și biblioteca publică la Cluj*. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001. 390 p.
Anexe p. 213-306.
Bibliogr. generală p. 307-314.
Contribuții clujene la dezvoltarea științei bibliologice. Dicționar esențial, p. 315-374.
323. **BULUȚĂ, Gheorghe.** *Civilizația bibliotecilor*. București, Editura Enciclopedică, 1998. 165 p.
Bibliogr. după capitole.
324. **BULUȚĂ, Gheorghe.** *Scurtă istorie a bibliotecilor din România*. București, Editura Enciclopedică, 2000. 238 p.
Bibliogr. p. 217-236.
325. **CORBU, George ; MĂTUȘOIU, Constantin ; DINU, Mihaela Helene.** *Istoria bibliotecilor din România : studii și cercetări*. Vol. I. București, Editura Bibliotecii Pedagogice Naționale "I. C. Petrescu", 2003. Vol. I, 322 p p.
Anexe p. 297-316.
326. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu.** *Biblioteca unui umanist român : Constantin Cantacuzino stolnicul*. București, Consiliul Așezămintelor Culturale, 1967. 407 p. (Vechi biblioteci românești).
Catalogul bibliotecii Cantacuzino p. 109-355
Indici p. 357-404.
327. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu.** *Biblioteci umaniste românești : Istoric. Semnificații. Organizare*. București, Editura Litera, 1974. 215 p.
Anexe p. 161-194.
328. **NICULESCU, Zenovia.** *Geneza clasificării de bibliotecă*. București, ABBPR, 1996. 158 p.
Bibliogr. p. 145-156.

329. **RUFFINI, Mario.** *Biblioteca stolnicului Constantin Cantacuzino.* București, Minerva, 1973. 304 p. (Universitas).
Note, rez. lb. it., indice de nume p. 185-296.
330. **SARA, Marin, coord.** *Pagini din istoria bibliotecilor reghinene : studii și articole.* Reghin, Micador , 1995. 122 p.
331. **VASILCENKO, V. E.** *Istoria activității bibliotecilor din URSS : manual pentru institutele de biblioteconomie.* Traducere din limba rusă. București, [s.n.], 1959. 318 p.

Istoria cărții și a tiparului

332. **BADARA, Doru.** *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea.* Brăila, Istros, 1998. 340 p.
Indici & bibliogr. p. 197-224.
333. **BULUȚĂ, Gheorghe.** *Scurtă istorie a editurii românești.* București, Editura Enciclopedică, 1996. 96 p.
Bibliogr. p. 78-87.
Rez. lb. engl. p. 88-94.
334. **COCORA, Gabriel.** *Tipar și cărturari.* București, Litera, 1977. 271 p.
Note & bibliogr. după capitole.
335. **DEMÉNY Lajos ; DEMÉNY, Lidia.** *Carte, tipar și societate la români în secolul al XVI-lea : studii, articole, comunicări.* București, Kriterion, 1986. 350 p.
336. **DUDAS, Florian.** *Vechi cărți românești călătoare.* București, Editura Sport-Turism, 1987. 239 p.
337. **DĂESCU, Constantin.** *Istoria tiparului.* Timișoara, Waldpress, 2002. 220 p.
Glosar & bibliogr. p. 185-216.
338. **FLOCON, Albert.** *Universul cărților : studiu istoric de la origini pînă la sfârșitul secolului al XVIII-lea.* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976. 496 p.
339. **GRANCEA, Mihaela ; BORȘ, Silviu.** *Din civilizația cărții.* Sibiu, Alma Mater, 2002. 296 p.
Repertoriul mărcilor tipografice și caselor tipografice, indicele localităților, bibliogr. p. 282-291.
340. **JAKÓ, Zsigmond.** *Philobiblon transilvan .* București, Kriterion, 1977. 512 p.
341. **LABARRE, Albert.** *Istoria cărții.* Iași, Institutul European, 2001. 144 p. (ABC).
Bibliogr. p. 139-140.
342. **MATEI, Horia.** *Cartea un călător milenar .* București, Editura Tineretului, 1964. 352 p.
343. **MITRIC, Olimpia.** *Din istoria cărții românești : curs pentru specializarea muzeologie.* Suceava, Editura Universității din Suceava, 2002. 196 p.
Glosar & bibliogr. p. 107-122.
Reproducedri p. 123-196.

344. **MÂRZA, Eva.** *Din istoria tiparului românesc : tipografia de la Alba Iulia 1577-1702.* Sibiu, Imago, 1998. 220 p.
Bibliogr. selectivă, rez. lb. germ. & indice de pers. p. 117-154.
Anexă p. 155-216.
345. **OLTEANU, Virgil.** *Din istoria și arta cărții. Lexicon : vademecum pentru editori, ziariști, tipografi, bibliotecari, librari, documentariști, arhiviști, muzeografi, profesori și studenți.* București, Editura Enciclopedică, 1992. 400 p.
346. **PAPACOSTEA-DANIELOPOLU, Cornelia ; DEMÉNY, Lidia.** *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană (Secolele XVII-XIX).* București, Editura Eminescu, 1985. 264 p.
347. **POPA, Silvia.** *Istoria scrisului, cărții, presei, bibliotecilor.* Brașov, 1997. 257 p.
Bibliogr. p. 255-257.
348. **SCHIAU, Octavian.** *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval.* Cluj-Napoca, Dacia, 1978. 159 p.
349. **SIMONESCU, Dan.** *Tîrgoviște - vechi centru tipografic românesc : studiu monografic.* Tîrgoviște, Muzeul Județean Dîmbovița, 1972. 136 p.
Repertoriul tipăriturilor tîrgovișene, p. 49-74.
Catalog carte veche rom., p. 75-115.
Indici p. 117-132.
350. **SIMONESCU, Dan ; BULUȚĂ, Gheorghe.** *Pagini din istoria cărții românești.* București, Ion Creangă, 1981. 192 p.
351. **SIMONESCU, Dan ; BULUȚĂ, Gheorghe.** *Scurta istorie a cărții românești. Cu un capitol despre Cartea românească în Basarabia de Iurie Colesnic.* București, Demiurg, 1994. 126 p.
Glosar & indice de persoane p. 108-114.
Bibliogr. selectivă p. 115-121.
Rez. in lb. fr. și engl.
352. **STANCIU, Ilie.** *Călătorie în lumea cărții : mică enciclopedie ilustrată.* București, Editura Didactică și Pedagogică, 1970. 319 p.
Bibliogr., indice de nume & indice de materii, p. 289-316.
353. **TOMESCU, Mircea.** *Istoria cărții românești de la începuturi pînă la 1918.* București, Editura Științifică, 1968. 215 p.

Lectură

354. **CORNEA, Paul.** *Introducere în teoria lecturii.* București, Minerva, 1988. 306 p.
Note bibliogr. p. 269-282.
Rez. în lb. fr.
355. **CORNEA, Paul.** *Introducere în teoria lecturii.* ed. a 2-a. Iași, Polirom, 1998. 256 p.
(Collegium ; 36).
Bibliogr. p. 221-231.

356. * **DRAGOMIR, Florin.** *Lectură publică târgovișteană.* Târgoviște, Domino, 1998. 118 p. (Patrimonium).
Bibliogr. p. 113-114.
357. **ELAGHINA, A. ; MEDVEDEVA, N.** *Cartea - prietena pionierului.* București, Editura Tineretului, 1953. 116 p.
358. **KRUPSKAJA, N. K.** *Despre literatura pentru copii și îndrumarea lecturii micilor cititori : articole și cuvântări.* București, Direcția generală a așezămintelor culturale, 1955. 132 p. (In ajutorul bibliotecarului).
359. **MOLDOVEANU, Maria, coord.** *Educație și lectură : studii și anchete sociologice.* București, BCS a RSR, 1980. 192 p.
360. **POPA, Silvia.** *Comunicare și bibliotecă.* Brașov, Editura Universității "Transilvania", 2002. 172 p.
Rez. lb. engl. & bibliogr. p. 153-172.
361. **SCHIFIRNEȚ, Constantin ; BAZAC, Dumitru.** *Adolescenții și cultura : opțiuni pentru teatru și lectură.* București, Editura Academiei RSR, 1974. 195 p.
Rez. în lb. engl.
362. **STANCIU, Ilie.** *Literatura pentru copii și îndrumarea lecturii copiilor.* București, ESIP, 1957. 216 p.
363. **STANCIU, Ilie.** *Copilul și cartea.* Ed. a 2-a. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1958. 236 p.
Bibliografia cărților pentru copii, p. 189-227.
Bibliogr. p. 228-234.
364. **SÂRGHIE, Anca.** *Lectura și studiul.* Sibiu, Alma Mater, 2001. 279 p.
Bibliogr. p. 273-279.
365. * **TOMA, Ioan ; COSTACHE, Gherghina.** *Preferințele și îndrumarea lecturii micului cititor.* Îndrumări metodice. Pentru uzul studenților. Timișoara, Universitatea din Timișoara, 1980. 61 p.
Bibliogr. p. 41-58.

Legi. Regulamente de funcționare

366. *Regulament de organizare și funcționare a bibliotecii : proiect .* București, INID, 1979. 88 p.
Anexe 1-9.
367. *Regulament de organizare și funcționare a bibliotecilor de învățământ superior.* București, Ministerul Învățământului. Direcția secretariatului și documentării, 1967. 20 p.
368. * *Regulament de organizare și funcționare a bibliotecilor școlare.* București, Ministerul Învățământului. Direcția secretariatului și documentării, 1977. 87 p.
369. * *Regulament privind organizarea și funcționarea bibliotecilor tehnice.* București, Oficiul de documentare și publicații tehnice, 1968. 84 p.

370. * *Regulamentele bibliotecilor regionale, raionale și orășenești*. București, Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, 1966. 44 p.
371. * *Regulamentele de organizare și funcționare ale bibliotecilor din sistemul Ministerului Culturii*. București, Direcția generală a așezămintelor culturale. Direcția bibliotecilor, 1955. 48 p.
372. **MĂTUȘOIU, Constantin ; DINU, Mihaela Helene**. *Istoria bibliotecilor din România în legi și documente*. 2 vol. Constanța, Ex Ponto, 2001. Vol. 1, 593 p. ; Vol 2, 344 p. Indice tematic și de nume: Vol. 1, p. 587-593 ; Vol. 2, p. 339-344.

Management de bibliotecă

373. *Cheile succesului : indicatori de performanță pentru bibliotecile publice*. [Traducere și adaptare de Ioan Bob]. [s.l.], ABBPR, 1998. 267 p.
374. **ANGHELESCU, Hermina, ed.** *Tendințe contemporane în biblioteconomie și știința informării*. Lucrările conferinței, Cluj-Napoca, 23-26 mai, 1996; Iași, 30 mai-2 iunie 1996. Iași, SHAKTI, 1996. 82 p. Glosar p. 71-74.
375. **ANGHELESCU, Hermina, ed.** *Biblioteci, arhive & centre de informare în secolul XXI*. Lucrările conferinței, Brașov, 18-22 august 1997; Târgu Mureș, 25-28 august 1997. Brașov, Universitatea Transilvania, 1997. 106 p. Glosar p. 101-104.
376. **ANGHELESCU, Hermina, ed. ; KIRÁLY, István, ed.** *Management pentru viitor - Biblioteci și Arhive -*. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000. 216 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 21).
377. **PETRESCU, Victor ; SACHELARIE, Octavian Mihail.** *Introducere în managementul de bibliotecă*. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2003. 192 p. Anexe & bibliogr. p. 125-191. Legea bibliotecilor nr. 334/2002. Strategia națională de dezvoltare a bibliotecilor în perioada 2004-2007.
378. **RIBBERT, Ulrich, ed. ; GROBLACHER, Alex, ed. ; REGNEALA, Mircea, ed.** *Management in Bibliotheken = Managementul în biblioteci*. Referate anlässlich der deutsch-rumänischen Sur-Place-Seminare in Klausenburg (6.bis 8.Oktober 1997) und Bukarest (10. bis 13. Oktober 1997) = Comunicări prezentate la seminariile germano-române organizate la Cluj-Napoca, 6-8 octombrie 1997 și București, 10-13 octombrie 1997. București, Kriterion, 1998. 268 p. Bibliogr. după capitole. Weiterführende Literatur = Bibliografie suplimentară p. 255-258.
379. **SHELDON, Brooke E.** *Cadre de conducere în biblioteci : strategii ale succesului*. București, ABBPR, 1996. 104 p. Anexe & bibliogr. p. 93-104.
380. * **STUEART, Robert D. ; MORAN, Barbara.** *Management pentru biblioteci și centre de informare*. [Titlul în original : *Library and Information Center Management*. Traducere de Lucia-Mihaela Vitcowsky]. București, ABBPR, 1998. 331 p. Bibliogr. după capitole.

381. **WARD, Suzanne ; SUMSION, John ; FUEGI, David ; BLOOR, Ian.** *Indicatori de performanță și instrumente manageriale pentru biblioteci* . [Titlul în original : *Library performance indicators and library management tools*. Traducere și adaptare de Ioan Bob și Traian Brad]. București, ABBPR, 1995. 218 p. (Bibliotecile în societatea informațională).
Anexe p. 173-212.
Bibliogr. p. 213-218.

Marketing de bibliotecă

382. **BULUȚĂ, Gheorghe.** *Animația culturală în biblioteca publică*. București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 78 p. (Caietele bibliotecarului ; 5).
Anexe p. 66-78.
383. **CIORCAN, Marcel.** *Marketing și publicitate în bibliotecă*. București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1998. 53 p. (Caietele bibliotecarului ; 3).
Bibliogr. p. 51.
384. **ENACHE, Ionel ; MAFTEI, Mihaela.** *Marketingul în bibliotecă* . București, Editura Universității, 2003. 186 p.
Bibliogr. & anexă p. 177-186.
385. **GROAPĂ, Corneliu.** *Agitația vizuală în bibliotecile de masă*. Bacău, Comitetul Regional pentru Cultură și Artă. Biblioteca Centrală Regională, Bacău , 1965. 140 p.

Noile tehnologii informaționale

386. *ABC-ul calculatoarelor electronice utilizate în organizarea sistemelor de informare documentară*. 2 vol. București, INID, 1973. Vol. I, 140 p. ; Vol. II, 139 p.
387. *Ghid de informatizare a bibliotecilor mici și mijlocii* . [Traducere din limba franceză de Robert Coravu și Mircea Regneală]. Constanța, Ex Ponto, 2000. 174 p. (Biblioteca ABIR ; 12).
Bibliogr. după capitole.
Dicționar explicativ de termeni de specialitate, p. 155-174.
388. *Informatica și calculatoarele electronice*. București, ICDT, 1971. 158 p. (Sinteză de date comentate).
Bibliogr. p. 153-157.
389. *Introducerea sistemelor de înmagazinare și regăsire a informațiilor pe plan mondial - date statistice*. Sinteză de date comentate. București, INID, 1974. 104 p.
390. *Prelucrarea automată a datelor și informațiilor documentare*. 16 fasc. vol. București, INID, 1973. (Curs prin corespondență ; 1-16).
391. *Programe client de utilizare a rețelei Internet*. București, Editura Universității din București, 2003. 127 p.
Anexă : Noțiuni elementare despre limbajul HTML, p. 120-123.
392. **ALEXANDRU, Cătălin ; REPANOVICI, Angela.** *Bazele utilizării calculatoarelor : în inginerie, în biblioteconomie*. Brașov, Infomarket, 2000. 247 p. Bibliogr. p. 147.

393. **BANCIU, Doina.** *Sisteme automatizate de informare și documentare.* București, Editura Tehnică, 1997. 143 p. (Bibliotheca Bibliologica).
Anexe, bibliogr. selectiva p. 110-143.
394. **BANCIU, Doina.** *Informatizarea bibliotecilor publice : concepte și practici.* București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1999. 78 p. (Caietele bibliotecarului ; 6).
Anexe p. 70-77.
Bibliogr. selectivă p. 78.
395. **BANCIU, Doina.** *Informatizarea bibliotecilor : concepte și practici.* București, Editura Universității, 2001. 192 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliografie și webgrafie selective, p. 143-145.
Anexe & Glosar de termeni, p. 147-192.
396. **BANCIU, Doina ; DRĂGULĂNESCU, Nicolae ; MOȘU, Andrei.** *Intreprinderea competitivă și informația.* Ghid practic. București, Expert, 1999. 192 p.
Bibliogr. & Anexe : Biblioteci din România ; Unități specializate de informare și documentare ; Adrese Internet, p. 171-190.
397. **BANCIU, Doina, coord.** *Cartea electronică.* București, AGER, 2001. 140 p. (Societatea informațională).
Bibliogr. după capitole.
Webgrafie, p. 54-59.
Glosar & anexă, p. 107-140.
398. **BULUȚĂ, Gheorghe ; CRAIA, Sultana ; POPA, Silvia.** *Dicționar de comunicare și știința informării.* Brașov, Editura Universității "Transilvania", 2002. 101 p.
Bibliogr. & anexa p. 97-101.
399. **CORAVU, Robert.** *Ghid de resurse Internet pentru biblioteci și bibliotecari.* București, ABIR, 2002. 146 p. (Biblioteca ABIR ; 15).
400. * **DIATCU, E.** *Realizări în transmiterea datelor și informațiilor la distanță.* București, IDT, 1971. 82 p.
401. **DRĂGULĂNESCU, Nicolae.** *Science et techniques de l'information : genese et évolution.* București, AGIR, 1999. 272 p. (Reperes historiques).
402. **DRĂGĂNESCU, Mihai.** *De la societatea informațională la societatea cunoașterii.* București, Editura Tehnică, 2003. 244 p.
Bibliogr. după capitole.
Bibliogr. p. 228-238.
Anexă : Mihai Drăgănescu, *Tendențele devenirii* , p. 237-244.
403. **DUCHEMIN, Pierre-Yves.** *Arta informatizării unei biblioteci : ghid practic.* Timișoara, Amarcord, 1998. 415 p.
Lexic p. 365-389.
Bibliogr. p. 391-401.

404. **NAICU, Olimpiu ; CERESANU, Camelia ; STĂNESCU, Octavian.** *Organizarea și exploatarea bazelor de date bibliografice.* București, INID, 1990. 92 p. (Material metodologic).
Anexe & bibliogr. p. 63-91.
405. * **NEGOIȚĂ, C. V.** *Sisteme de înmagazinare și regăsire a informațiilor.* București, Editura Academiei RSR, 1970.
406. **NISTOR, Erica ; ROMAN, Eliza.** *Progrese în automatizarea clasificării, prelucrării și difuzării documentelor.* Sinteză. București, INID, 1978. 64 p. (Progrese în știință și tehnologie).
Bibliogr. p. 61-64.
407. **OTMAN, Gabriel.** *Engleza pentru Internet.* București, Teora, 2000. 224 p. (Educational).
408. **PAKONDI, Victor.** *Dicționar Internet & tehnologii World Wide Web.* București, Kondyli, 2000. 447 p.
409. **PETERSEN, John V.** *Baze de date pentru începători.* București, BIC ALL, 2003. 312 p. (Ghiduri pentru începători).
Anexe p. 277-308.
410. **TIRZIMAN, Elena.** *Procesele de bibliotecă : abordare în contextul utilizării noilor tehnologii.* București, Editura Universității, 2000. 108 p.
Bibliogr. după capitole.
411. **TIRZIMAN, Elena.** *Utilizarea noilor tehnologii ale informării și comunicării în mediul universitar : aspecte ale formării unei culturi informaționale.* București, Editura Universității din București, 2002. 200 p.
Webografie & Bibliografie p. 167-176.
Anexe & rez. lb. fr. p. 177-197.
412. **TIRZIMAN, Elena.** *Informația și formarea universitară.* București, Editura Tehnică, 2003. 174 p.
Webografie p. 129-136.
Bibliogr. p. 137-142.
Anexe & rez. lb. fr. p. 143-172.

Organizarea colecțiilor

413. **CIORCAN, Marcel.** *Organizarea colecțiilor de bibliotecă. Bazele biblioteconomiei : așezare, cotare, verificare, reconsiderare, conservare.* Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2001. 143 p.
Anexe, bibliogr. selectiva p.93-142.
414. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu.** *Bibliologie generală. Fasc. I : Organizarea și prelucrarea colecțiilor.* București, [s.n.], 1976. 220 p.
Bibliogr. p. 214-216.
415. **DIMA-DRĂGAN, Corneliu ; PĂTRAR, Gheorghe.** *Introducere în biblioteconomie. I : Organizarea cărții.* Bacău, Comitetul Județean de Cultură și Educație Socialistă, 1973. 255 p.
Bibliogr., anexe p. 170-252.

416. **MAGUI, Victor.** *Inregistrarea pe microformate a fondului de documente.* București, INID, 1973. 106 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. după capitole.
417. **PELTZ, Margareta.** *Sisteme moderne de organizare și depozitare a fondurilor documentare.* București, ICDT, 1971. 100 p. (Sinteză documentară).
Bibliogr. p. 84-100.

Personalități

418. * *Dr. Valeriu Moldovan : bibliografia scrierilor (1947-1997).* București, Biblioteca Municipală "Mihail Sadoveanu", 1997. 47 p.
419. *Prof. Dr. Doc. Nicolae Georgescu-Tistu : bibliografia scrierilor 1914-1969.* București, BCS a RSR, 1969. 34 p.
420. *Who's Who : instituții și specialiști în informare și documentare din România. a 2-a.* București, INID, 1998. 66 p.
421. **BULUȚĂ, Gheorghe ; PETRESCU, Victor.** *Galeria bibliologilor români : portrete.* Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2003. 96 p.
422. **BULUȚĂ, Gheorghe, ed. ; PETRESCU, Victor, ed.** *Centenar Dan Simonescu. Cartea și biblioteca : contribuții la istoria culturii românești.* Antologie, prefață, tabel cronologic, bibliografie selectivă și note de ... Târgoviște, Bibliotheca, 2002. 304 p. (Universitaria).
Bibliogr. & note p. 276-293.
423. **CARABA MITROFAN, Ioan, red. ; DIMA PETRINA, Mihaela, red.** *Dan Simonescu : biobibliografie.* București, Biblioteca Centrală Universitară, 1972. 190 p.
424. **EDROIU, Nicolae.** *Ioachim Crăciun și bibliologia românească : studiu și bibliografia operei.* Cluj-Napoca, Editura "Philobiblon" a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", 1994. 110 p. (Bibliotheca Bibliologica ; 1).
Anexe p. 56-107.
425. * **LAZAR, Dumitru.** *O viață închinată cărții de un om al cărții : Petre Petria la 65 de ani de viață și peste 40 de ani de muncă în bibliotecă.* Râmnicu Vâlcea, Conphys, 1999 . 90 p.
(Oameni în timp).

Relații cu publicul

426. *Determinarea nevoilor de informare și a grupelor de beneficiari.* București, INID, 1974. 38 p.
(Recomandare metodologică).
427. *Studentul și biblioteca : optimizarea activităților cu studenții în bibliotecile din Institutul Politehnic București.* București, Biblioteca Institutului Politehnic, 1986 . 84 p.
428. **CIORCAN, Marcel.** *Relațiile bibliotecii cu publicul : sinteză documentară.* București, Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, 1997. 52 p. (Caietele bibliotecarului ; 2).
Bibliogr. p. 49.

429. * **LUPU, Atanase.** *Relațiile bibliotecii cu publicul.* Vol. 1. București, Litera, 1973. 79 p. (Probleme de biblioteconomie).

Serviciul de referințe

430. **MARCU, Angela.** *Noi tendințe în serviciile de referințe din biblioteci.* Cluj-Napoca & Chișinău, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2001. 58 p. (Sinteză documentară).
Note & bibliogr. p. 50-57.

IV. Prezentarea datelor bibliometrice și interpretarea rezultatelor

1. Situația producției editoriale în intervalul 1945-2003

Primul aspect care ne-a interesat în urma prelucrării statistice a datelor a fost dinamica aparițiilor editoriale pe întreaga perioadă studiată, respectiv 1945-2003. Totalul volumelor publicate sunt prezentate pe decade, în două tabele succesive, pentru a avea o viziune comparativă asupra activității publicistice din două perioade istorice cu sisteme social-politice fundamentale diferite.

1945-49		1950-59		1960-69		1970-79	
2	0,5%	35	9,1%	39	10,2%	118	31%
1980-89		Total					
31	8,1	225	58,9%				

1990-1999		2000-2003		Total	
83	21,6%	75	19,5%	158	41,1%

Fig. 2. Dinamica producției editoriale în intervalele: 1945-1989 și 1990-2003

Prima constatare care se impune este faptul că în 45 ani s-au publicat 225 titluri, adică 58,9 % din totalul de 383 volume tipărite, în timp ce, în doar 14 ani, s-au publicat 158 volume, adică 41,1 %. Explicația fenomenului vizează atât aspecte exterioare, legate de contextul socio-politic și economic în care s-a desfășurat activitatea biblioteconomică înainte și după anul 1989, cât și interioare, ale profesiei în sine. Izolarea aproape totală față de evoluția domeniului pe plan mondial, lipsa unui cadru organizatoric unitar la nivel național, absența unor politici coerente de dezvoltare coordonate de o instanță unică care să conceapă și un cadru legislativ adecvat și, nu în ultimul rând, finanțarea insuficientă, au marcat puternic comunitatea bibliotecilor românești. Privită ca un domeniu oarecum auxiliar în contextul larg al învățământului, al cercetării și în raport cu actul cultural, profesia de bibliotecar n-a găsit resurse în interiorul ei pentru a-și impune propria identitate.

Una dintre cauzele determinante în acest sens a fost lipsa unei forme instituționalizate, stabile și de durată, de pregătire a specialiștilor din domeniu. Cadrul formativ la nivel superior care a funcționat la *Universitatea București. Facultatea de Filologie*, între 1953-1958 n-a produs decât două serii de absolvenți dintre care aproape jumătate n-au profesat în domeniul lor de specializare. Studiile de scurtă durată care au funcționat la *Institutul Pedagogic de 3 ani* din București până în anul 1973, sau cele din cadrul *Școlii Postliceale de biblioteconomie* de pe lângă *Grupul Școlar Poligrafic* din București până în 1975, ca singure forme de pregătire postliceală și superioară la nivel național, n-au reușit să acopere nevoia de specialiști, nevoie care s-a acutizat masiv în următoarele trei decenii. Pregătirea de specialitate a bibliotecarilor, după desființarea

învățământului postliceal și universitar de profil, s-a realizat atât prin cursurile organizate de *Centrul de Perfecționare a Cadrelor* din Ministerul Culturii, cât și, mai ales, în cadrul bibliotecilor, prin programe de formare profesională, pe nivele diferite de aprofundare și axate pe cursuri și aplicații practice. Una dintre consecințele grave ale întreruperii totale a învățământului superior de biblioteconomie a fost precaritatea cercetării de profil, a interesului pentru demersul cercetării științifice și publicarea rezultatelor în lucrări consistente, fundamentale pentru evoluția domeniului.

Cu toate acestea, preocupare pentru activitatea de cercetare în bibliologie se poate regăsi pe parcursul deceniilor studiate, în special în volume colective și în paginile revistelor de profil. O posibilă explicație a tendinței autorilor de a apela cu precădere la periodicele de profil pentru a ieși cu operele lor în spațiul public, este faptul că, de regulă, revistele de specialitate sunt coordonate de un colectiv redacțional format în special din oameni ai profesiei, specialiști direct implicați în activitatea biblioteconomică și, ca urmare, avizați în ceea ce privește viața profesională, astfel încât considerentele critice de evaluare și selecție a materialelor destinate publicării erau în primul rând de ordin valoric și mai puțin ideologic iar restricțiile impuse de cenzură erau mai laxe în comparație cu situația întâlnită la editurile de stat.

În ceea ce privește cărțile și volumele de specialitate, se poate observa că majoritatea autorilor celor mai importante studii provin dinafara profesiei, sunt specialiști cu pregătire superioară în alte zone decât bibliologia sau biblioteconomia. Acest fapt se poate constata în special pe parcursul deceniului 7, când s-au publicat 118 titluri, ceea ce reprezintă 31 % din totalul de 383 volume studiate. Ele sunt semnate în special de autori care profesau în cadrul INID și care aveau, ca formație de bază, studii în științele exacte – matematică, fizică, politehnică, etc. Faptul că ei au beneficiat de sprijinul financiar și logistic important al INID, instituție independentă, de rang republican și cu susținere guvernamentală directă, explică și procentul cel mai ridicat de apariții editoriale din anii 70. Vom reveni la acest aspect în cadrul discuției asupra reprezentării statistice a zonelor tematice și a genurilor.

La cealaltă extremă se află deceniul 8, când s-au publicat cele mai puține lucrări din întreaga perioadă studiată, 31 titluri reprezentând 8,1 % din total, exceptând anii 40, cu doar 2 apariții, adică 0,5 % . Dacă pentru această din urmă situație, motivația este evidentă - ea se poate regăsi în dezagregările multiple provocate de război -, deceniul 8 a reprezentat perioada cea mai critică a regimului comunist, cu efecte dezastruoase în toate aspectele vieții societății românești.

Cel de-al doilea tabel ilustrează eforturile de recuperare a distanței, de integrare în comunitatea mondială a instituțiilor de informare și documentare, și de redefinire a locului ocupat de profesiile bibliologice în cadrul noii societăți informaționale. Chiar dacă ultimii ani de deschidere, căutări și transformări continuă să fie marcați de ezitări, inconsistență a deciziilor și de lipsa unei viziuni generale, la nivel național asupra profesiei, ieșirea din izolarea masivă din ultima jumătate de secol, accesul liber la surse, libertatea de circulație și posibilitatea cunoașterii nemijlocite a realității profesionale din afara țării, au determinat un important reviriment în sfera activității editoriale biblioteconomice. Dacă în deceniul 9 s-au publicat 83 volume, adică 21,6 % , începând din anul 2000 până în 2003, deci în doar 4 ani, s-au publicat 75 volume, reprezentând 19,5 %.

Redăm mai jos, graficul dinamicii producției editoriale în deceniul 9.

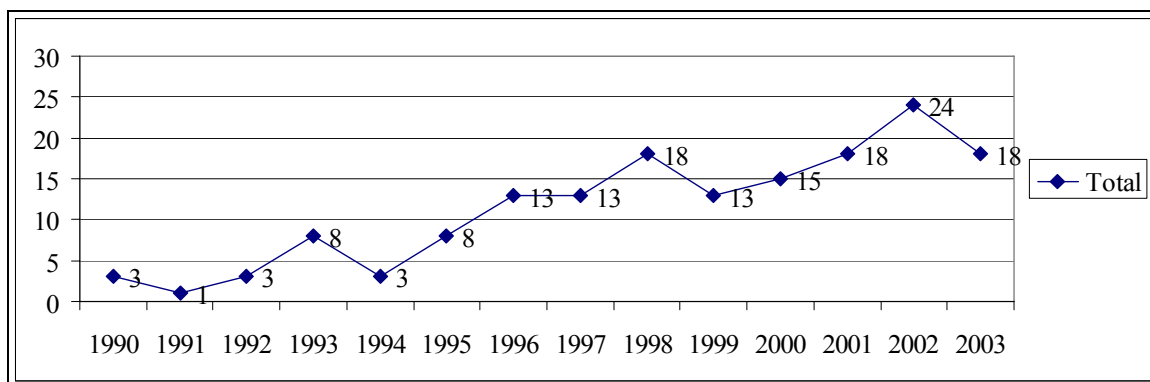

Fig. 3. Dinamica producției editoriale în intervalul 1990-2003

Se remarcă trend-ul ascendent al aparițiilor, cu câteva scăderi la nivelul anilor 1991, 1994 și 1999, scăderi care ni se par de natură conjuncturală, care nu afectează în mod semnificativ tabloul general al producerii de carte din această perioadă (factori externi de natură social-economică, instabilitate politică la nivelul anului 1991, condiții dificile de editare, sub-finanțare, poate chiar lipsa de interes a editurilor pentru publicațiile din acest domeniu, publicații care nu garantează un profit imediat, etc.). În ceea ce privește anul 2003, traseul este *fals negativ*, având în vedere modul, uneori deficitar, în care se face difuzarea publicațiilor spre destinatar, astfel încât, la momentul încheierii fazei de investigație pentru acest studiu, e posibil să nu fi avut acces la întreaga producție de carte din 2003 (în special la volumele din categoria „literatură gri” care au o apariție neregulată, nu sunt semnalate în *Bibliografia națională curentă* și nu se pot obține pe căile obișnuite de achiziție).

La acest moment al discuției, se mai impune o constatare de natură prospectivă. Calculând media aparițiilor editoriale pe an, rezultă că în anii 2000 s-au publicat în medie 18 titluri pe an, față de decada 9, când s-au publicat în medie 8 titluri pe an. Dacă ritmul de creștere se păstrează și dacă nu intervin factori externi care să afecteze procesul de elaborare și de publicare, se poate estima că producția editorială se va dubla până în anul 2009.

2. Dinamica producției editoriale din perspectiva temelor abordate

La analiza statistică a temelor cu frecvența cea mai ridicată în perioada 1945-2003, am luat în calcul doar primele 10 poziții, adică 281 titluri, ceea ce reprezintă 73,37 % din totalul de 383. Redăm în anexă – la **Figura 4.** – tabelul cu ponderea tematicii în ordine descrescătoare, repartizată pe decade.

După cum se poate observa, tema cea mai frecventată de autori este *Informare și documentare*, care oferă cititorilor spre lectură și studiu 86 titluri, reprezentând 22,45 % din întreg corpusul documentar studiat. Pe locul 2 se plasează *Bibliotecile publice*, cu 40 volume, adică 10,44 % din total, urmate de *Biblioteconomie*, cu 36 volume, reprezentând 9,40 %. *Noile tehnologii informaționale*, o temă de un interes din ce în ce mai mare pentru profesioniștii din domeniu, se situează pe locul 4, cu 24 titluri, adică 6,27 %, urmată de *Biblioteci universitare*, cu 21 apariții având o pondere de 5,48 %, *Istoria cărții și a tiparului*, cu 20 apariții, adică 5,22 % și *Biblioteci*, cu 18 volume reprezentând 4,70 %. Pe locul 8 și 9 se situează temele *Catalogare. Cataloage*, cu 15 apariții – 2,87 % și *Clasificare. Indexare*, cu 11 volume, adică 2,87 % din total. Locul 10 este ocupat de *Lectură*, o temă cu înalte semnificații pentru însăși profesia de bibliotecar, cu 10 volume, reprezentând 2,61 % din total.

Pentru a avea o imagine cât mai clară asupra dinamicii în timp a tematicilor abordate, am grupat primele 10 teme în ordine descrescândă, în grupe de câte 5.

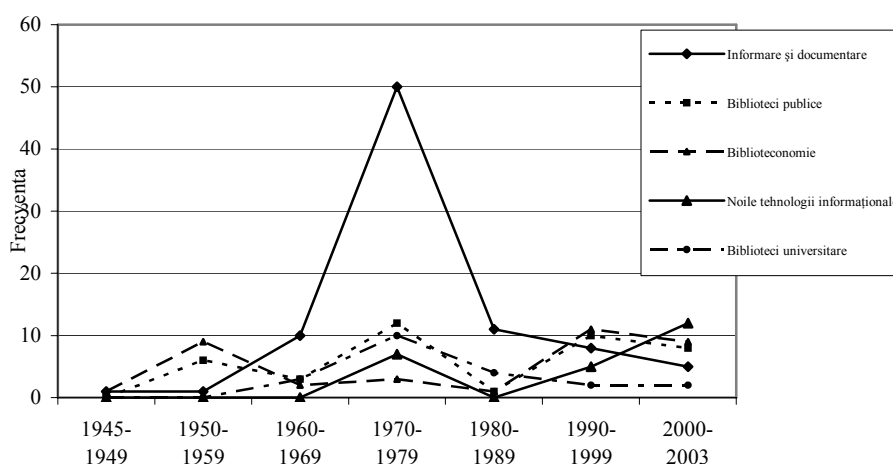

Fig. 5 Dinamica pe decade a producției editoriale din perspectiva teme-lor abordate la primele 5 poziții

Numărul mare de volume din sfera tematică a *Informării și documentării* se explică prin activitatea extrem de susținută, în special în deceniul 7, a *Institutului Național de Informare și Documentare* – INID, fapt amintit deja mai sus. Înființat în 1949 sub denumirea de *Institutul de Documentare, Bibliografie și Editură Tehnică* – IDBET sau IDT, devenind în 1953, prin separarea de Editura Tehnică - *Institutul Central de Documentare Tehnică* - ICDT, și apoi, în 1974 – INID, a fost primul organism românesc de stat cu atribuții la nivel național în domeniul informării științifice și tehnice și a funcționat pe întreg intervalul temporal studiat. Între sarcinile multiple care i-au revenit, a fost și aceea de a coordona toate celelalte centre de informare și documentare din țară și de a asigura procesul de instruire în domeniul documentării. În acest context, având, până la mijlocul anilor 70 și resurse adecvate, activitatea editorială în cadrul INID a fost remarcabilă. Din păcate, ca urmare a HCM nr. 1598 emis în 1974, a avut loc o reducere masivă a resurselor alocate de stat, urmată și de o restructurare drastică a personalului, fapt cu consecințe extrem de limitative în ceea ce privește producția editorială. Scăderea numărului de volume publicate în deceniile următoare ilustrează pe deplin această situație și se poate regăsi în traseul abrupt descendent pe grafic.

În ceea ce privește *Bibliotecile publice* și *Biblioteconomia*, e interesant de observat că, pe întreaga perioadă studiată, au cea mai constantă evoluție, începând cu decada 5 (când se publică cel mai mare număr de volume în comparație cu celelalte teme, ca urmare a primelor măsuri legislative luate de regimul comunist, de a înființa un număr cât mai mare de „biblioteci de masă”) și până în anii 2000, cu excepția deceniului 8, când întreaga activitate editorială, în toate zonele tematice, a fost minimă.

O evoluție marcantă și care se află în continuare într-un trend ascendent puternic, se poate constata la tema *Noile tehnologii informaționale*. Începând cu primele studii din decada 6, într-un domeniu nou dar care se dovedea a fi deja de mare viitor, și până în anii 2000-2003, când se publică cel mai mare număr de volume (12) în comparație cu celelalte 9 teme, preocupările față de „noua modalitate” de a trata informația și accesul la ea cresc în mod constant. Interesul față de automatizarea și informatizarea bibliotecilor, reflectat în lucrările publicate la această temă, se răsfrânge, în mod firesc, și asupra transformărilor determinate de acestea, transformări de natură instituțională și administrativă, materială și managerială, relațională și de comunicare și, nu în ultimul rând, mentale și de introspecție.

În ceea ce privește *Bibliotecile universitare*, se constată o scădere pronunțată în decadele 8 și 9, după care se stabilizează la un nivel minim până în anul 2003. Această situație este surprinzătoare și îngrijorătoare în același timp, având în vedere importanța acestor instituții în activitățile academice și faptul că întreg mediul universitar, din care ele sunt parte integrantă, se află

într-un proces de restructurări profunde pentru a se adapta noului context informațional și de comunicare.

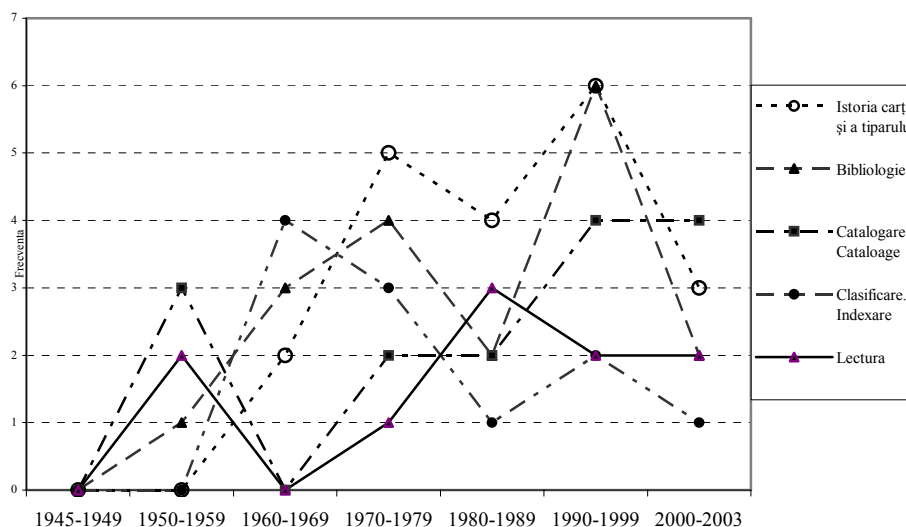

Fig. 6. Dinamica pe decade a producției editoriale din perspectiva temelor abordate, la următoarele 5 poziții

Dinamica următoarelor 5 categorii tematice pare caracterizată, la prima vedere, printr-o evoluție extrem de neregulată, oarecum haotică, în comparație cu cea prezentată în primul grafic. În legătură cu graficul de la Fig. 6, trebuie precizat faptul că reșerbele numerice care se regăsesc pe ordonată nu sunt prezentate la același scară, condiție impusă de valorile de reprezentare foarte reduse. La scara utilizată în primul grafic, aceste valori ar fi impus salturi foarte mici, ceea ce ar fi făcut traseele foarte greu de urmărit.

În această a doua succesiune de categorii tematice, este interesant de urmărit evoluția producției editoriale din domeniul *Catalogare. Cataloage* care este prezent în întreg intervalul studiat, cu o creștere în deceniul 9, până la un plafon liniar care se păstrează și la nivelul anilor 2000-2003. Utilizarea mijloacelor electronice în operațiunile de catalogare, construirea cataloagelor on-line alături de cele tradiționale pe fișe, cu perspectiva înlocuirii totale a acestora, nevoia de norme unitare de descriere a documentelor, în situația în care se folosesc softuri diferite și exercitarea controlului bibliografic – național și universal –, explică interesul constant față de acest domeniu. Totuși, din păcate, acest interes nu se materializează într-o cantitate editorială suficient de mare având în vedere importanța acestor activități-sarcini-obiective-deziderate. Aceleași constatări se pot face în legătură și cu următoarea poziție, ș.a. *Clasificare. Indexare*. Deși prelucrarea tematică a documentelor se face tot mai frecvent prin indexare, e surprinzător faptul că lucrările din acest domeniu sunt atât de slab reprezentate, cu atât mai mult cu cât pe piața informațională există o ofertă impresionantă de baze de date indexate. Reamintim că, la acest moment, se află în discuție ultimele cinci grupe tematice, în ordinea ponderii lor în literatura bibliologică.

Traseele urmate de *Istoria cărții și a tiparului* și *Bibliologie*, sunt marcant ascendente până în decada 7, urmând ca, după o scădere evidentă în deceniul 8, să ajungă la maximum de amplitudine în deceniul 9. Aceste două teme sunt mai puțin frecventate de autori în anii 2000-2003, ca urmare a interesului tot mai puternic față de aspectele legate de modernizarea și automatizarea accesului la informație.

Aflată pe poziția 10, *Lectura* este marcată de limitări impuse, credem, din aceleași considerente Traseul în timp este la fel de neregulat, cu o ușoară creștere în decada 5, urmată de o scădere accentuată în deceniul 6 și, din nou, o linie ascendentă în anii 80, când atinge punctul maxim din întreaga ei evoluție. După o nouă descreștere în deceniul 9, se stabilizează la o valoare

scăzută dar constantă, până la sfârșitul intervalului studiat. Acest lucru este surprinzător, pentru că, în esență, însăși rațiunea de a fi a bibliotecilor – de altfel, a tuturor acumulărilor documentare – presupune tocmai educarea, instruirea și împlinirea prin lectură.

Consultând din nou tabelul tematicilor cel mai bine reprezentate în literatură, nu se poate să nu remarcăm absența unor teme de o importanță majoră în evoluția recentă și viitoare a bibliotecilor. Ne referim aici la lucrările de management de bibliotecă (management instituțional, financiar, resurse umane, evaluare de personal și indicatori de performanță, etc.), care nu figurează printre primele 10 poziții nici măcar în intervalul 1990-2003. Se poate, totuși, constata că nevoia de surse de informare în management de bibliotecă se face tot mai pregnant simțită, cea mai bună dovadă în acest sens fiind cele 5 titluri de lucrări din acest domeniu (din totalul de 9 reținute la acest descriptor tematic) traduse și publicate la noi după anul 1990.

3. Dinamica producției editoriale din perspectiva genurilor abordate

Odată stabilite tematicile abordate în mod preponderent de literatura românească de profil, ne-am propus ca în următoarea etapă, să extindem analiza asupra calității științifice a acestei literaturi, a valorii ei epistemologice, cu alte cuvinte, am dorit să estimăm nivelul, profunzimea și gradul de complexitate la care au fost tratate temele abordate în lucrările de specialitate. În acest stadiu al analizei, am supus calculelor statistice datele obținute în urma acordării descriptorilor de gen, în strictă conformitate cu explicațiile date la începutul studiului. Redăm în *Anexă, Figura 7*, – cu tabelul conținând distribuția genurilor pe decade, în ordine descrescătoare a procentajelor.

Este evident, conform datelor din tabel, că genul abordat cu preponderență în literatura de specialitate este *Lucrări de referință*, care totalizează un număr de 90 volume din cele 383 lucrări analizate, reprezentând 23,50 % din total. La o diferență aproape nesemnificativă, se află genul *Manual*, cu 89 titluri, adică 23,24 %, urmat de *Sinteză documentară*, totalizând 74 volume, cu un procentaj de 19,32 %. Pe poziția a 4-a, se situează genul *Volum colectiv*, cu 62 lucrări reprezentând 16,19 % urmat în mod succesiv de *Monografie*, cu 58 titluri (15,14 %), *Eseu*, cu 9 titluri (2,35 %) și *Tratat* cu 1 titlu (0,26 %).

Prima concluzie care se poate trage din configurația datelor de mai sus este că literatura de profil este reprezentată cel mai bine la nivel instrumental, de intermediere în regăsirea informațiilor, de materiale de orientare rapidă sau de acumulări de informații de natură legislativă și administrativă. Asta înseamnă că, deși informațiile care se pot regăsi în acest gen de materiale sunt foarte precise, ele sunt și foarte concise, astfel încât nivelul de detaliere a cunoștințelor teoretice și conceptuale este destul de redus. Utilitatea acestor tipuri de documente nefiind, în nici un fel, minimalizată – e suficient să amintim aici exemplul lexicoanelor bibliologice și a dicționarelor speciale și explicative de biblioteconomie și știința informării, foarte necesare pentru fixarea unei terminologii de specialitate încă fluctuante și dilematice – trebuie să remarcăm, totuși, că ponderea lor masivă în literatura de specialitate îi conferă acesteia un caracter lipsit de profunzime, abordarea problemelor de fond fiind mai degrabă schematică.

Pe poziția a 2-a se situează *Manualele* - publicații a căror importanță în formarea bibliotecarilor, pe de-o parte și numărul mare în care se află ele reprezentate pe parcursul întregului interval studiat, pe de alta, ne-a determinat să detaliem analiza în continuare, pentru o estimare mai aprofundată a nivelurilor de abordare. Folosindu-ne de departajarea pe sub-clase a manualelor, în funcție de complexitatea și profunzimea discursului – departajare amintită în partea introductivă a studiului nostru - am dorit să vedem care este ponderea fiecăreia dintre ele în întreaga categorie a manualelor. Astfel, din totalul de 89 lucrări cu caracter didactic, 19 sunt *Manuale universitare* (21,35 %), 1 – *Manual școlar* (1,12 %), 32 sunt *Manuale de formare profesională* (35,95 %) și 37 – *Materiale metodologice* (41,58 %). Din punctul de vedere al perioadei de timp în care au apărut, 58, adică 65,16 % au fost publicate înainte de anul 1989, și 31, reprezentând 34,84 %, între 1990-2003.

Cercetând direct majoritatea lucrărilor cu caracter didactic, am constatat că nivelul de conceptualizare și volumul de cunoștințe teoretice prezentate sunt la un nivel relativ redus, predominând în special informațiile de ordin practic, axate pe preocuparea de a crea *manualitatea* cerută de activitățile cotidiene și de rutină ale bibliotecarului. Cel mai edificator exemplu în acest

sens este categoria *Manual de formare profesională*, editată în mod constant în întreaga perioadă studiată. În deceniile 4, 5 și 6 sunt publicate numeroase astfel de manuale, cele mai multe traduse din limba rusă, materiale care prezintă un minim de cunoștințe teoretice și practice pentru bibliotecari¹. Începând cu anii 70, manualele de inițiere, formare și perfecționare profesională câștigă în complexitate, un rol important având în acest sens Biblioteca Națională, INID, ABIR și ABBPR.

Cea mai mare pondere din categoria manualelor o are *Materialul metodologic*, în special datorită lucrărilor cu caracter de îndrumătoare, editate de INID pe scară largă, până în decada 7. Nivelul de aprofundare a problematicilor abordate este mediu, foarte sugestive în acest sens fiind sintagmele *Ghid de utilizare...*, *Ghid practic...*, *Recomandare metodologică*, sau *Reguli unitare pentru ...*, integrate în titluri.

În ceea ce privește manualele universitare, majoritatea lor au fost editate după anul 1990, cu câteva excepții meritorii. Ca urmare a faptului că, după revoluția din 1989, contactul cu mediul academic din exterior s-a intensificat prin numeroase programe uni- și bilaterale și că accesul la sursele de informare a crescut semnificativ, factorul calitativ al lucrărilor editate, inclusiv al manualelor universitare, a sporit în consistență. Totuși, se poate constata că multe dintre acestea se prezintă ca *îndrumări metodice pentru uzul studenților*, ca *suporturi de curs* sau ca *îndrumări practice de seminar*, materiale foarte utile, de altfel, în activitatea didactică, dar totuși, incapabile de a asigura studierea globală, integrală și aprofundată a subiectelor incluse în programa de învățământ.

Înainte de a ne continua discuția despre celelalte genuri prezente în literatura de profil, trebuie să observăm că ultima sub-categorie din genul manual, ș. a. *Manualul școlar*, este reprezentată doar de un singur volum. Situația nu este atât de surprinzătoare, având în vedere faptul că biblioteconomia a fost materie de predare în licee doar într-o foarte scurtă perioadă de timp, și numai la liceele cu profil de filologie-istorie.

Revenind la analiza distribuției genurilor pe decade prezentată în tabelul de la Fig. 7, se poate constata că tot o singură apariție găsim și sub formă de *tratat*, genul care presupune gradul cel mai elevat și riguros științific din întreaga gamă de abordări posibile a unei tematici. Prezența unui singur tratat în literatura de profil ni se pare simptomatică pentru nivelul științific al literaturii românești de specialitate, având în vedere faptul că producerea tratatelor marchează etapa de maturitate științifică a oricărei discipline, domeniu, etc. În ceea ce privește *eseurile* – materiale de mare suplețe intelectuală, cu o manieră originală de tratare a tematicii, este un gen mai puțin frecventat de autori, în special înainte de 1989, fiind aproape în totalitate publicate între anii 1990-2003. Considerăm că această deschidere spre eseu este un semn pozitiv pentru literatura bibliologică românească, oarecum neobișnuită cu această manieră de abordare a problemelor, genul presupunând o intensă implicare personală, cu inițiative, opinii și puncte de vedere personale și inedite.

Evoluția în timp a *sintezelor documentare*, a *volumelor colective* și a *monografiilor* se poate urmări cu ușurință în graficul de mai jos, care prezintă dinamica pe decade a tuturor genurilor de publicații.

¹ Din această categorie fac parte *Călăuza bibliotecarului* (1948), *Minimum de tehnică de bibliotecă* (1953, reeditat în 1958) și *Consultații de biblioteconomie* (1969), manuale care au stat la baza formării a numeroase generații de bibliotecari

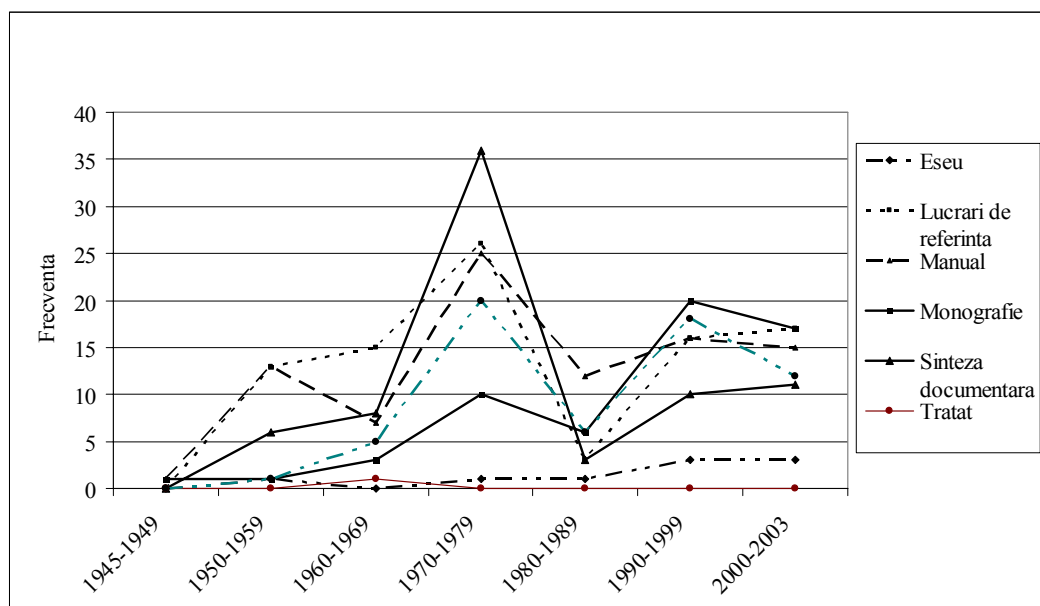

Fig. 8. Dinamica genurilor pe decade

Sintezele documentare sunt cele care rețin, în primul rând atenția, prin traseul puternic detașat față de evoluțiile celorlalte genuri. Punctul de maximă amplitudine relevat la nivelul deceniului 7, este determinat, din nou, de activitatea editorială a INID care publică masiv acest tip de materiale. În deceniul următor, ating nivelul cel mai scăzut din întreaga lor evoluție – ca toate celelalte genuri, de altfel - urmând să se stabilizeze la o valoare medie, începând cu decada 9.

O evoluție, oarecum, similară o au și *volumele colective* – relativ bine reprezentate – având nivelul cel mai ridicat tot în anii 70. Ponderea precumpănitoare în cadrul volumelor colective, dealungul întregului interval temporal studiat, o au lucrările științifice ale diferitelor întâlniri profesionale ale bibliotecarilor. Alături de spațiul pus la dispoziție de publicațiile seriale ale domeniului, diversele manifestări științifice de biblioteconomie și știința informării au fost cadrul preferat de autorii dornici de a se exprima în public, de a-și face cunoscute opiniile și de a-și publica punctele de vedere. Foarte multe dintre studiile prezentate în acest context sunt de o reală valoare și reprezintă o importantă materializare a cercetării științifice în biblioteconomie, în măsura în care ea s-a desfășurat.

În ceea ce privește *monografiile*, traseul parcurs pe întreaga perioadă studiată indică o mai slabă reprezentare în perioada de maximă dezvoltare a celorlalte genuri, urmând să atingă nivelul de vîrf abia în deceniul 9. De altfel, după cum se poate observa în tabelul de la Fig. 9, după anul 1990, repartiția genurilor se modifică. Monografiile devansează toate celelalte genuri, volumele colective sunt mai bine reprezentate în comparație cu sintezele documentare iar tratatul dispare dintre genurile frecventate de autori.

Gen	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	Total
Monografie	–	–	–	–	1	2	4	2	7	4	3	3	8	3	37
Lucrări de referință	1	–	2	3	–	2	3	1	1	3	3	5	5	4	33
Manual	1	–	–	4	1	–	2	3	3	2	2	–	7	6	31
Volum colectiv	1	1	1	1	–	4	3	2	3	2	1	4	3	4	30
Sinteza documentara	–	–	–	–	1	–	1	2	4	2	5	5	–	1	21
Eseu	–	–	–	–	–	–	–	3	–	–	1	1	1	–	6
Total	3	1	3	8	3	8	13	13	18	13	15	18	24	18	158

Fig. 9. Distribuția genurilor în intervalul 1990-2003

După cum am mai spus, după anul 1990, *monografiile* se plasează pe prima poziție, cu 37 apariții (din totalul de 58 volume de monografii apărute în întreg intervalul studiat) urmate de *lucrările de referință*, cu 33 volume (cele mai multe fiind diverse ghiduri de biblioteci, dicționare bibliologice și bibliografii speciale). La mică diferență pe poziția a 3-a, se află *manualele*, cu 31 titluri, urmate succesiv de *volumele colective*, cu 30 titluri, *sintezele documentare*, cu 21 titluri și, în final, *eseul* cu 6 titluri.

4. Repartizarea primelor 10 poziții tematice după descriptorii de gen

Revenind la ponderea reprezentării tematice analizate mai sus, am recurs la o nouă relație de calcul pentru a vedea ce gen de materiale s-au publicat la primele 10 categorii de teme. Cu alte cuvinte, am dorit să vedem la ce nivel de aprofundare au fost abordate primele 10 teme cel mai des frecventate de autori. Ne vom axa comentariul pe tabelul de la **Fig. 10**, din *Anexă* care detaliază conexiunile existente între zonele tematice și genurile de abordare.

După cum se poate observa la o primă analiză a datelor din tabel, ordinea priorității genurilor în literatura de specialitate, în relație directă cu *doar* primele 10 teme abordate, se schimbă față de situația întâlnită când am avut în vedere întreaga paletă a tematicilor. De această dată, *manualele*, *sintezele documentare* și *lucrările de referință* se plasează pe prime 3 poziții, în această ordine.

Informarea și documentarea este prezentă în literatură în primul rând sub formă de *sinteze documentare* - 39 titluri, adică 45,3 % din totalul de volume (86) publicate la această temă. De altfel, este tematica cu cele mai multe sinteze documentare din întreaga gamă a domeniilor identificate în literatură. Se poate, de asemenea, constata că este singura arie tematică abordată la nivel de tratat, cu 1 titlu reprezentând 1,2 % din totalul de 86 volume.

Analizând datele din tabel referitoare la sintezele documentare, se poate constata că distanța până la următoarea poziție, deținută de *Noile tehnologii informaționale* (cu abia 9 sinteze) este foarte mare – situație problematică, având în vedere importanța acestor surse de informare pentru o documentare complexă și la zi. Dacă acest lucru este explicabil pentru perioada dinainte de 1989 (izolarea totală față de progresele spectaculoase înregistrate de profesiile infodocumentare pe plan mondial, lipsa acută a materialelor de informare curentă, în special a periodicelor de profil, subfinanțare, etc.), prezența redusă a sintezelor documentare în ultimii 14 ani ridică un serios semn de întrebare.

Revenind la categoria tematică *Informare și documentare*, se poate observa că și *manualele* sunt bine reprezentate, la acest domeniu – 25 titluri, adică 29,1 % din totalul de publicații la această temă, dintre care materialele metodologice și manualele de formare profesională se află în majoritate.

La această categorie de gen, *Biblioteconomia* se află pe poziția a 2-a, cu 19 titluri, reprezentând 52,8 % din totalul de 36 volume de biblioteconomie publicate. Deși numărul acestor manuale nu este mic, din punct de vedere valoric, situația este profund dezamăgitoare. Așa după cum am mai menționat la discuția repartiției genurilor pe decade, cvasi-totalitatea manualelor de biblioteconomie care provin din perioada anilor 50 și 60 sunt traduceri din limba rusă, impregnate de proletcultism și propagandă ideologică și la un nivel științific minim. Cu privire la manualele de biblioteconomie publicate în ultimele decenii, ele sunt relativ inconsistente din punct de vedere teoretic și conceptual și nu se ridică mult deasupra nivelului unor ghiduri sau îndrumătoare practice pentru bibliotecari.

În ceea ce privește acoperirea cu manuale a domeniilor *Catalogare*, *Cataloage* și *Clasificare*, *Indexare*, acestea se plasează pe poziția a 3-a, cu 12 titluri (85,7 % din totalul de 14 lucrări de catalogare), respectiv a 4-a, cu 8 volume (66,6 % din totalul de 12 titluri de clasificare). Ponderea masivă a manualelor în cadrul acestor tematici este justificată de nevoia de precizie și uniformitate impusă de activitățile tehnice de bibliotecă, în special în condițiile utilizării noilor tehnologii digitale de prelucrare bibliografică și documentară. Precizăm că majoritatea manualelor din aceste două categorii tematice au fost publicate după anul 1989.

Bibliotecile publice sunt cel mai adesea prezente în literatură sub formă de *lucrări de referință* (ponderea cea mai mare fiind deținută de ghidurile de prezentare a bibliotecilor și materialele administrative și de legislație), cu 14 titluri, adică 35 % din totalul de 40 volume publicate în această zonă tematică. În ceea ce privește *monografiile*, Bibliotecile publice se află pe poziția a 2-a, cu 11 titluri publicate (27,5 %), după *Istoria cărții și a tiparului* care este tema cu reprezentarea cea mai importantă la acest gen (13 titluri, adică 65 % din totalul de 20 volume publicate). Prin comparație, temele de strictă specializare biblioteconomică, activitățile de tehnică de bibliotecă (catalogarea, clasificarea și indexarea) dețin câte o *singură* monografie, fiecare în parte.

Faptul că studiile științifice ample și aprofundate, de tip monografic, se axează cu precădere pe teme care țin de aspectele tradiționale ale bibliologiei, privite mai ales din perspectivă istorică și culturală - perspectivă care depășește limitele unei viziuni strict biblioteconomice – sugerează din nou, așa cum am mai remarcat și la începutul comentariilor, faptul că inițiativa aparține unor autori cu altă formație decât biblioteconomia (filologi, istorici, absolvenți ai altor domenii umaniste sau de științe sociale).

Pentru perioada de dinaintea anului 1990, această situație este explicabilă – absența timp de peste 3 decenii a oricărei forme instituționalizate de învățământ superior de biblioteconomie care să pregătească viitorii specialiști în domeniu, a determinat angajarea în biblioteci a unor absolvenți cu studii superioare – în primul rând din domenii umaniste – de regulă, a acelor care, ne-având posibilitatea de a se valida în profesia de bază, s-au îndreptat spre biblioteci, ca spre o „a doua opțiune”. Nu ne oprim aici asupra cauzelor care au impus această „deviere” de la profesia inițială înspre biblioteci – deviere resimțită uneori ca o „ratare” sau „plafonare” profesională – dar totuși, convingerea noastră este că aceasta este zona de proveniență a majorității lucrărilor științifice valoroase în biblioteconomie și știința informării. După anul 1990, însă, nu se poate să nu constatăm absența din literatura de specialitate a absolvenților colegiilor și facultăților de *biblioteconomie* care funcționează în mai multe centre din țară și care ar fi trebuit deja să-și facă simțită prezența în viața științifică și editorială a profesiei (desigur, nu ne referim aici la contribuțiile din diversele reviste de profil, ci la tipul de lucrări care fac obiectul cercetării noastre). Evoluția lor ca *specialiști în biblioteconomie și știința informării*, cu pregătire superioară de profil, este încă timidă și incertă, în aceste condiții, ridicându-se serios problema nivelului academic al învățământului superior de biblioteconomie, a programei de studiu, în ultimă instanță, a calității și eficienței lui. Acesta este însă un aspect de maximă importanță care merită o analiză separată, mult mai aprofundată.

Revenind la analiza relației tematică-gen din literatura bibliologică românească, ne vom opri la genul *volum colectiv*, unde am identificat 15 titluri la tematica *Bibliologie*, adică 83,4 % din cele 18 volume de bibliologie publicate (cea mai mare reprezentare a genului). După cum se poate constata, raportul între genurile întâlnite la această tematică este net în favoarea volumelor colective, acestea fiind, în cea mai mare parte, lucrările științifice ale diferitelor sesiuni de comunicări și referate, simpozioane sau conferințe, derulate de-a lungul anilor, pe teme care pun bibliologia în relație cu domenii specifice ale biblioteconomiei, dar și cu zone mai extinse ale istoriei culturii, literaturii, cu sociologia și psihologia lecturii, etc.

Pe poziția a 2-a la volume colective, după *Bibliologie*, se află *Bibliotecile universitare*, cu 8 titluri - majoritatea volume jubiliare sau lucrări științifice ale unor întâlniri profesionale la temă - adică 38,1 % din totalul de 21 volume publicate. O mai bună reprezentare o are această tematică sub formă de *lucrări de referință* - 11 volume (52,4 %) fiind, împreună cu *Bibliotecile publice*, temele cel mai des abordate de autori la această categorie de gen. Dacă lucrările de referință publicate în aceste două domenii sunt relativ apropiate din punct de vedere numeric, nu se poate să nu observăm disproporția care există la genul *monografie*. A fost surprinzător să constatăm că bibliotecile publice au fost tratate monografic în 11 cazuri, în timp ce există doar o singură monografie a unei biblioteci universitare. Desigur, am regăsit materiale axate pe această din urmă tematică, dar ele au fost mai ales volume jubiliare, albume sau ghiduri de prezentare și nu lucrări care să îndeplinească criteriile fixate la începutul studiului nostru pentru genul *monografie*.

Prezentăm mai jos, cele două grafice cu distribuția primelor 10 categorii tematice în funcție de descriptorii de gen, ca o reprezentare vizuală a raporturilor discutate mai sus. Menționăm că la cel de-al doilea grafic am utilizat, din nou, o scară de valori diferită, din dorința de a face datele reprezentate cât mai ușor de urmărit.

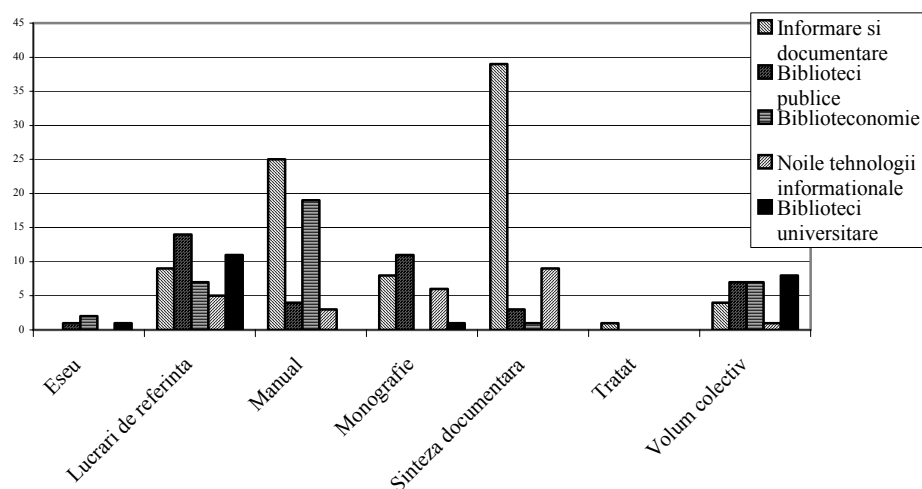

Fig. 11. Distribuția primelor 5 teme după descriptorii de gen

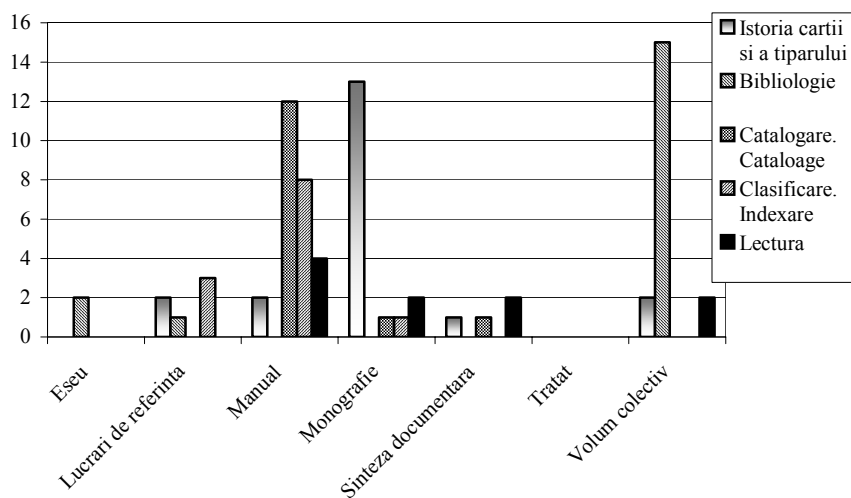

Fig. 12. Distribuția următoarelor 5 teme după descriptorii de gen

V. Concluzii

Punctul de plecare al cercetării noastre a fost conștiința faptului că *cercetarea științifică și creația originală* din interiorul profesiunilor bibliologice au – în conjunctura actuală, poate mai mult decât oricând – un rol fundamental și decisiv. Știința organizării transferului de informații a devenit o metadisciplină care trebuie reconsiderată de către profesioniști, prin studierea, dezbateră și conceptualizarea locului informației în cadrul societății contemporane. Aceasta, desigur, se realizează în primul rând, prin elaborarea unui corpus documentar științific valoros, care să se plieze atât pe multiplele transformări care conferă profesiunilor bibliotecare și info-documentare un caracter din ce în ce mai specific, cât și pe aspectele mai „tradiționale”, legate de profesia de bibliotecar, de geneza și evoluția ei în timp, de formarea unui personal specializat, de colaborare și viață asociativă, etc.

La ora actuală, literatura de profil *tinde* să răspundă acestor cerințe, dovadă în acest sens fiind dinamica anilor 2000-2003 – cea mai pronunțat ascendentă, calculată la nivel anual, din întreaga perioadă studiată. Media de 19 volume publicate pe an, în această perioadă depășește cu mult media de 12 volume publicate pe an în decada 7 – decadă luată ca termen de referință, datorită celei mai crescute activități editoriale din întregul interval cercetat (118 volume).

Faptul că perioada anilor 1990-2003 este reprezentată de monografii ca gen prioritar este, de asemenea, încurajator, ca indiciu al nivelului științific al literaturii actuale de specialitate. Totuși, repartizarea tematicilor abordate monografic este foarte inegală, majoritatea lor axându-se pe teme legate de noile tehnologii informaționale și nu putem să nu observăm că există domenii foarte importante ale biblioteconomiei și științei informării care nu au nici o singură monografie.

Sintezele documentare sunt, de asemenea, deficitar reprezentate în literatura autohtonă de profil, în acest ultim interval temporal, ceea ce are repercusiuni directe și asupra elaborării manualelor (universitare, de formare profesională, școlare, etc.) pentru că este evident că nu se pot scrie manuale la un înalt nivel științific, fără surse de informare de genul monografiilor și sintezelor documentare. Desigur, acest tip de surse se pot obține cu ușurință din literatura străină de specialitate, dar, până la urmă, prezența sau absența lor în documentația *românească* de specialitate se constituie într-un indicator al consistenței și valorii ei științifice. În realitate, este vorba aici de afirmarea conștiinței de sine a profesiei, de recunoașterea ei socială, și, în ultimă instanță, de depășirea statutului de „știință de mâna a doua”, cum încă este ea, din păcate, considerată a fi.

ANEXE:

Fig. 4 Ponderea primelor 10 categorii tematice, repartizate pe decade

Nr. Crt.	TEMATICA	1945-1949		1950-1959		1960-1969		1970-1979		1980-1989		1990-1999		2000-2003		Total tematic	
			%		%		%		%		%		%		%		%
1	Informare și documentare	1	0.26	1	0.26	10	2.61	50	13.05	11	2.87	8	2.09	5	1.31	86	22.4
2	Biblioteci publice	0	0.00	6	1.57	3	0.78	12	3.13	1	0.26	10	2.61	8	2.09	40	10.4
3	Biblioteconomie	1	0.26	9	2.35	2	0.52	3	0.78	1	0.26	11	2.87	9	2.35	36	9.4
4	Noile tehnologii informaționale	0	0.00	0	0.00	0	0.00	7	1.83	0	0.00	5	1.31	12	3.13	24	6.2
5	Biblioteci universitare	0	0.00	0	0.00	3	0.78	10	2.61	4	1.04	2	0.52	2	0.52	21	5.4
6	Istoria cărții și a tiparului	0	0.00	0	0.00	2	0.52	5	1.31	4	1.04	6	1.57	3	0.78	20	5.2
7	Bibliologie	0	0.00	1	0.26	3	0.78	4	1.04	2	0.52	6	1.57	2	0.52	18	4.7
8	Catalogare. Cataloage	0	0.00	3	0.78	0	0.00	2	0.52	2	0.52	3	0.78	4	1.04	14	3.6
9	Clasificare. Indexare	0	0.00	0	0.00	4	1.04	3	0.78	1	0.26	3	0.78	1	0.26	12	3.1
10	Lectura	0	0.00	2	0.52	0	0.00	1	0.26	3	0.78	2	0.52	2	0.52	10	2.6
	Total	2	0.52	22	5.74	27	7.05	97	25.33	29	7.57	56	14.62	48	12.53	281	73.3

Fig. 7. Distribuția categoriilor de gen repartizate pe decade

GEN	1945-1949	%	1950-1959	%	1960-1969	%	1970-1979	%	1980-1989	%	1990-1999	%	2000-2003	%	Total gen	%
Lucrări de referință	0	0.00	13	3.4	15	3.92	26	6.69	3	0.78	16	4.18	17	4.44	90	23.50
Manual	1	0.26	13	3.4	7	1.83	25	6.53	12	3.13	16	4.18	15	3.92	89	23.24
Sinteza documentara	0	0.00	6	1.6	8	2.09	36	9.40	3	0.78	10	2.61	11	2.87	74	19.32
Volum colectiv	0	0.00	1	0.3	5	1.31	20	5.22	6	1.57	18	4.70	12	3.13	62	16.19
Monografie	1	0.26	1	0.3	3	0.78	10	2.61	6	1.57	20	5.22	17	4.44	58	15.14
Eseu	0	0.00	1	0.3	0	0.00	1	0.26	1	0.26	3	0.78	3	0.78	9	2.35
Tratat	0	0.00	0	0.00	1	0.26	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	1	0.26
TOTAL	2	0.52	35	9.14	39	10.18	118	30.81	31	8.09	83	21.67	75	19.58	383	100.00

Fig. 10. Distribuția ariilor tematice în funcție de categoriile de gen

Nr.crt.	TEMATICA	Eseu	Lucrări de referință	Manual	Monografie	Sinteza documentara	Tratat	Volum colectiv	Total
1	Informare si documentare	-	9	25	8	39	1	4	86
2	Biblioteci publice	1	14	4	11	3	-	7	40
3	Biblioteconomie	2	7	19	-	1	-	7	36
4	Noile tehnologii informaționale	-	5	3	6	9	-	1	24
5	Biblioteci universitare	1	11	-	1	-	-	8	21

6	Istoria cărții și a tiparului	-	2	2	13	1	-	2	20
7	Bibliologie	2	1	-	-	-	-	15	18
8	Catalogare. Cataloage	-	-	12	1	1	-	-	14
9	Clasificare. Indexare	-	3	8	1	-	-	-	12
10	Lectura	-	-	4	2	2	-	2	10
	TOTAL	6	52	77	43	56	1	46	281

Reviste electronice: dezvoltări în diverse ramuri ale științei

Alice Keller¹

1. Dezvoltarea istorică a revistelor științifice de specialitate

Începuturile revistelor ne poartă în secolul al 17-lea și sunt tratate pe larg în literatură. Revistele acelor timpuri pot fi descrise ca organe științifice generale, cuprinzând articole și rapoarte despre progresele din toate ramurile științei. Primele reviste științifice de *specialitate* au apărut însă, numai în a doua jumătate a secolului al 18-lea.

Evoluția divizării științei în discipline, creșterea profesionalizării și constituirea societăților și instituțiilor pe domenii, au favorizat apariția unor «foi» pe domenii științifice, care au înlocuit revistele științifice generale și cuprinzătoare. Printre primele reviste specializate într-un domeniu, poate fi menționată *Annales de chimie* (fondată în 1789 la Paris), care mai apare și astăzi.

După Jean-Claude Guédon apariția unei reviste proprii este cea mai bună bază pentru demonstrarea stabilității unei noi discipline (Guédon, 1996). Prin editarea unei publicații proprii, noile societăți pe domenii de specialitate și grupările profesionale formate au găsit o modalitate de exprimare permanentă. Chiar până astăzi, revistele, ca formă de publicare, contribuie la constituirea de noi discipline sau subdiscipline.

Articolul nostru nu se ocupă însă de istoria apariției revistelor pe suport de hârtie ci își propune să răspundă la următoarea întrebare: ce pondere și valoare au astăzi revistele electronice în fiecare ramură științifică?

2. Analiza de conținut a revistelor electronice de pionierat

Primele reviste electronice au apărut la începutul anilor '80. *Mental Workload*, (1980), poate fi menționată ca prima de acest fel. Ea a făcut parte din proiectul Electronic Information Exchange System (EIES) și cuprindea analiza interacțiunii dintre om și mașină în utilizarea sistemelor complexe (Turoff und Hiltz 1982). Apariția ei experimentală a fost sistată după publicarea a două articole.

În anul 1982, cea de-a doua revistă electronică apărută pe plan mondial a fost consacrată, tot relației om-mașină. Este vorba despre publicația *Computer Human Factors*, din cadrul proiectului britanic BLEND (Birmingham and Loughborough Electronic Network Development) (Shackel, 1983).

Istoria dezvoltării revistelor electronice arată că, în faza de pionierat, problemele organizatorice, tehnice și administrative au fost cele care au frânat în primul rând, evoluția lor. În general lipseau sistemele de telecomunicație aplicative, soft-urile prietenoase și monitoarele satisfăcătoare calitativ. La fel, reacția autorilor și cititorilor a fost și ea proastă. A fost clar de la început că noul mediu ar putea avea succes numai dacă relația dintre om și mașină s-ar putea optimiza (Keller, 2001a).

Înțelegând această situație, următorul proiect britanic, QUAR-TET, (care urma după BLEND, având o desfășurare cuprinsă între 1986-1989), s-a ocupat intensiv de diferitele variante de introducere a tehnologiilor moderne, cum sunt poșta electronică (e-mail), conferințele pe calculator, băncile de date online, publicațiile electronice și livrarea automatizată de documente. Rezultatul acestui proiect a fost, printre altele, produsul *HyperBIT*, o versiune digitală a revistei tipărite *Behaviour and Information Technology*.

¹ Adresa la data scrierii articolului: ETH-Bibliothek, Rämistrasse 101, CH- 8092, Zürich, Schweiz, E-mail: alice.keller@library.ethz.ch ; Adresa actuală: Head of Collection Management, Oxford University Library Services, Bodleian Library, Broad Street, Oxford OX1 3BG, England, E-mail: alice.keller@ouls.ox.ac.uk

Privind aceste reviste de pionierat ca un întreg, reiese legătura strânsă între conținutul revistei și obiectul cercetării. Primele reviste electronice s-au ocupat intensiv, din punct de vedere al conținutului, de interacțiunea om-mașină și au însemnat în același timp experimente ale cercetării acestei relații. Ele pot fi deci privite ca niște încercări proprii (asemănătoare cu bărbierul care își taie singur părul). De fapt, legătura strânsă între conținutul și obiectul cercetării, nu este surprinzătoare. Trebuie avut în vedere faptul că, în acel timp, nu existau posibilități de dotare la fiecare loc de muncă, cu echipament tehnic necesar (adică computere/legătură Internet). Astfel, acele reviste au avut șansa de a fi luate în seamă doar de către cititorii (potențiali) care se ocupau deja intensiv de noile tehnologii.

Multe reviste electronice de la începutul anilor '90, tratează și ele relația om-mașină. Înainte însă de discutarea acestei faze, se impune luarea în considerare a dezvoltărilor din ultimii ani ai deceniului opt. Aici se descoperă și o a doua linie de evoluție, care se desfășoară în afara laboratoarelor universitare de cercetare, fiind inițiate și stimulate de către editorii de reviste.

3. Prima apariție a versiunilor electronice paralele

Evoluțiile în domeniul publicațiilor electronice au fost de la început remarcate și urmărite de către editurile științifice. Acest fapt este vizibil încă din vremea când activitățile editurilor comerciale și necomerciale s-au desfășurat în mod separat. Spre deosebire de încercările din laboratoarele de cercetare, editurile au fost mai puțin interesate în a înființa noi titluri, atenția lor fiind îndreptată mai mult spre a oferi revistele deja existente, prin noi canale. Pentru atingerea acestui scop, fiecare editură a căutat parteneriate cu ofertanți de bănci de date comerciale, care aveau deja experiențe valoroase în domeniul memorării, administrării și transmiterii datelor electronice și au implementat cu succes sisteme de căutare complexe.

Aceste parteneriate noi, încheiate între editori și ofertanții de bănci de date, au dus, în primul rând, la oferirea revistelor, care erau deja cuprinse în bănci de date mari, prin noul mediu de acces. În același timp a fost importantă găsirea unui public cititor, care să aibă acces la computere performante și să fie cunoscător al modalităților de căutare în băncile de date.

Primele reviste (toate în acces liber în 1983), puse la dispoziție în text integral prin intermediul unui ofertant de bănci de date, au fost cele ale editurii Elsevier Science și American Chemical Society. Este vorba despre versiuni digitale paralele ale unor reviste din domeniile medicinei, biomedicinei și chimiei.

O direcție asemănătoare a urmat și proiectul ADONIS, care a folosit, în locul băncilor de date, noua tehnologie a CD-ROM-urilor. Inițiat de Editura Elsevier, proiectul a vrut să dea editorilor posibilitatea de a obține, contra unor taxe, electrocopii controlate ('controlled electrocopies') ale articolelor separate, pe care apoi să le pună la dispoziția utilizatorilor finali interesați. Astfel, articole ale unui număr impresionant de reviste de biomedicină au fost scanate în întregime și livrate bibliotecilor pe CD-ROM, ele putând fi și tipărite în funcție de necesități [2].

Luând în considerare spectrul de titluri, tehnologia implementată, cât și modelele de prețuri, se poate trage concluzia că, în toate proiectele descrise mai sus, clienții principali sunt din industria chimică și farmaceutică, iar versiunile digitale paralele veneau să ofere acestor clienți accesul rapid și simplu la articolele din reviste, articole necesare cercetării și dezvoltării activității lor. Pentru bibliotecile universitare, aceste modele nu erau potrivite, întrucât ele nu vizau funcțiile tradiționale de arhivă și de tip de colecții ale unei astfel de biblioteci.

4. Dezvoltările începuturilor anilor nouăzeci

Chiar dacă până la începutul anilor '80 s-au realizat deja pași importanți în dezvoltarea și acceptarea revistelor electronice, în acea perioadă nu a putut fi vorba despre o reușită propriu-zisă. Situația s-a schimbat fundamental la începutul anilor '90, când potențialul rețelelor (network) științifice, în special a Internetului, a fost recunoscut în răspândirea publicațiilor electronice.

Deja în acest timp A. Okerson a observat două curenți de evoluție, care urmăreau țeluri diferite: (a) apariția versiunilor electronice paralele ediției tipărite și (b) întemeierea publicațiilor exclusiv electronice cu funcționalități extinse (Okerson 1991).

Evoluțiile înregistrate în acest domeniu, începând cu 1991, au dus la posibilitatea de acces la repertoriul *Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists* a *Association of Research Libraries (ARL)* din S.U.A., apărut pentru prima dată în 1991. Acest cuprinzător indice a oferit de la început date importante pentru studiul creșterii numărului de titluri și tendințele de dezvoltare ale formelor de publicații electronice.

La manifestarea care a avut loc cu prilejul constituirii repertoriului (*Directory*), organizată în anul 1990 de către ARL și North Carolina State University Libraries, au fost prezentate opt reviste electronice (Mogge 1999); editorii versiunilor paralele nu au fost invitați. Majoritatea revistelor (e-Journals) au fost considerate proiecte de cercetare universitară și conținutul lor se încadra în sfera științelor sociale. D. Mogge este de părere că posibilitățile restrânse de redare a textului integral pe monitor (adică numai Texte-ASCII¹, fără imagini) au făcut ca, pentru început, aproape nici o revistă din domeniile științelor naturii sau a științelor tehnice să nu fie oferită prin acest canal de publicare.

Ediția a treia a repertoriului (*Directory*), din anul 1993, prezintă 45 de reviste electronice (3). Spectrul de domenii s-a lărgit și se întinde de la astronomie până la turism. De remarcat este creșterea numerică a revistelor de pedagogie (10 titluri) și știința informării (7 titluri). Centrul de greutate tematic la revistele pedagogice se situează în domeniul utilizării computerelor pentru sprijinul învățării. Titlurile din științele informării se ocupă mai ales de teme din domeniul publicării electronice, adică introducerea noilor medii în biblioteci. Observațiile de mai sus conduc la concluzia că, în această perioadă, cadrele didactice universitare și bibliotecarii au început să se ocupe intensiv de dezbateră noului mediu.

Acest domeniu, ca centru de greutate tematică, este confirmat și de unele observații din anii '80. Interacțiunea dintre om și mașină – în sens restrâns sau larg – a rămas mai departe cea mai importantă tematică a primelor reviste electronice. În lucrările din anii '90, în prim plan nu mai stau clarificările tehnice de realizare a lor, ci schimbările aduse de tehnologiile noi în procesele sociale și științifice de comunicare.

Acest centru de greutate tematică a fost valabil și pentru una din primele reviste-web din spațiul de limbă germană. Astfel, publicația în limbă engleză «*Revista de știința informării*» (Review of Information Science (RIS)), editată de Asociația Instituțiilor Universitare pentru Știința Informării (Hochschulverband für Informationswissenschaft) a Universității Konstanz, se autodescrie ca forum interdisciplinar de publicare pentru cercetarea schimbărilor în comunicarea științifică (Zhang 1999)[4].

A cincea ediție a repertoriului (*Directory*), din anul 1995, arată de altfel, creșterea răspândirii și importanței accesului la Internet în afara spațiilor universitare. Se remarcă creșterea „gazinelor”² și „e-gazinelor” care, în calitatea lor de magazine neștiințifice au acoperit un spectru de interese foarte larg (Mogge 1999).

5. Progrese începând cu mijlocul anilor '90

5.1 Situația generală

Începând cu mijlocul anilor '90 evoluțiile sunt dominate de apariția rețelei mondiale World Wide Web. Chiar dacă diferite utilități-WWW au fost răspândite deja în anul 1994, a mai durat încă doi ani până s-a implementat Faza-Web (Web-Phase) pentru revistele electronice, care, în număr mare, au fost transmise ulterior prin noul mediu.

Paralel cu dezvoltarea Web-ului ca serviciu ideal Internet pentru publicații electronice, s-a putut impune și formatul PDF, ca format excepțional de prezentare. În perioada anilor 1996-1997 unele edituri importante au reușit să pună la dispoziție pe Internet un număr important de reviste în format PDF [5]. Chiar dacă primele versiuni paralele digitale au fost lansate deja în anii 80 (vezi capitolul 3), abia acum poate fi vorba despre un succes al acestor dubluri.

¹ ASCII este un cod pentru reprezentarea caracterelor limbii engleze ca numere, fiecare literă fiind asociată unui număr de la 0 la 127. (Nota traducătorului.)

² reviste (nota traducătorului)

O privire pe lista editurilor, care ofereau mai demult versiuni paralele digitale, arată prezența puternică a Editurilor STM [6]. Este vorba despre edituri comerciale cu putere financiară, care au fost în stare, ca într-un timp scurt, să facă investițiile necesare pentru impulsivarea trecerii pe noul mediu. Desigur, puternica fărâmițare a revistelor din domeniile științelor sociale și umaniste, pe un număr mare de edituri mici, și foarte mici nu au avantajat schimbarea spre noua formă de publicație electronică. Această diferență va fi analizată în detaliu în capitolul următor.

În timp ce progresele până la mijlocul anilor '90 au fost documentate foarte bine prin Directory of Electronic Journals și Newsletters and Academic Discussion Lists, la rândul ei Biblioteca de Reviste Electronice (Elektronische Zeitschriftenbibliothek) oferă o bază de date extraordinară pentru cercetarea dezvoltărilor ulterioare [7].

5.2 Analiza pe domenii prin prisma Bibliotecii de Reviste Electronice (EZB)

Biblioteca de Reviste Electronice, dezvoltată de Biblioteca Universitară Regensburg trece drept cel mai important indice de reviste electronice din spațiul de limbă germană [8]. Acest serviciu Internet deține, în esență, un cuprins larg și actual de titluri, care oferă bibliotecarilor și utilizatorilor posibilitatea unui acces rapid și ușor la revistele dorite. Sunt menționate atât reviste științifice gratuite cât și cumpărate, ale căror articole se găsesc în text integral pe Internet. Titlurile oferite în WWW, sunt ordonate alfabetic și împărțite pe domenii. Clasificarea lor în 41 de grupe, lasă posibilitatea dezvoltării detaliate a revistelor electronice în diferite domenii.

Deja în anul 1998, Universitatea Regensburg a constatat dominanța numerică a revistelor din domeniile STM. Totuși E. Hutzler, conducătoarea proiectului, se bucura că „există un număr considerabil de reviste în domeniile sociale și umaniste“ (Hutzler 1998).

De la început EZB a avut în vedere atât revistele online pure, cât și versiunile digitale paralele. De remarcat este frecvența versiunilor digitale: în anul 1998 au fost 79,9%, iar la începutul anului 2003, 88,1%. În continuare se poate vedea dezvoltarea acestor două categorii, atât împreună cât și separat.

Pentru a analiza dezvoltarea revistelor electronice în diferitele discipline, cele 41 de grupe de clasificare se împart în 5 domenii de specialitate supraordonate [9]: Generalități; Științe umaniste; Medicină; Științele naturii și tehnică; Științe sociale

5.2.1 Analiza întregii oferte pe domenii

Figura 1. arată creșterea numerică a titlurilor în toate domeniile, pe baza introducerii lor în EZB (perioada 1998 până în 2003) [10].

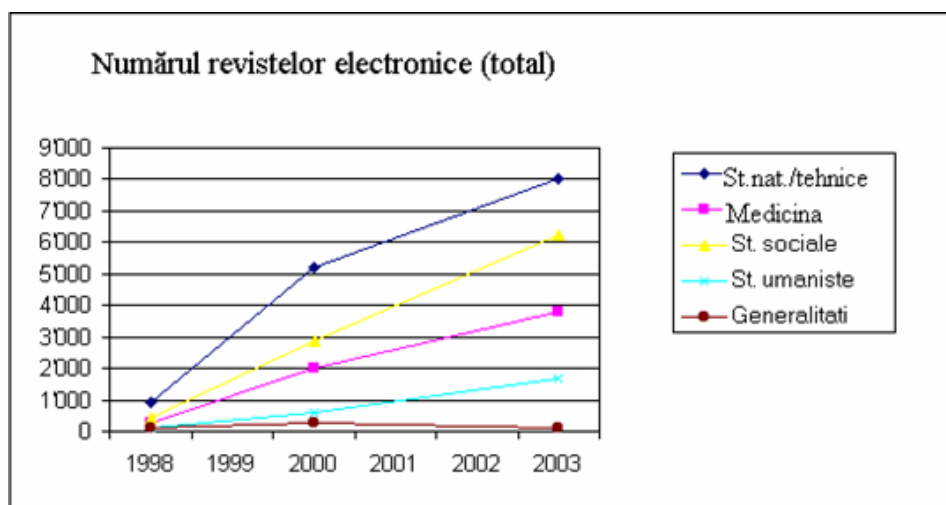

Figura 1.: Dezvoltarea numerică a revistelor electronice (total) în cele cinci domenii de specialitate (sursa EZB).

Toate domeniile indică o creștere liniară în ultimii șase ani. Excepție face domeniul „Generalități“, care nu cuprinde decât foarte puține titluri. Într-adevăr, ratele de creștere în diferite domenii sunt destul de diferite. Cea mai puternică creștere o indică științele umaniste cu 1.700%. Față de această rată, creșterea în domeniile științelor naturale și tehnice este de „numai“ 850%. Cu toate acestea, din punct de vedere numeric, grupa „Științelor naturii și tehnice“ rămâne cea mai puternică.

Astfel, majoritatea revistelor electronice sunt versiuni paralele ale revistelor tipărite, iar curba de creștere din Figura 1. arată, că tot mai multe reviste convenționale apar și în formă electronică! Tendința merge sigur spre faptul că în următorii ani cât mai multe reviste științifice relevante vor putea fi cu siguranță accesate pe Internet. Aceasta înseamnă, că se prevede ca liniile curbe din figura 1., să urce atât de mult până ce se vor apropia de numărul revistelor tipărite. Firește, creșterea se va încetini puternic, imediat ce marea parte a revistelor științifice relevante vor fi deja în acces electronic.

Cum deja am menționat mai sus, peste 80% din revistele electronice sunt versiuni paralele digitale. Aceste reviste indică numai un potențial de inovație limitat, deoarece ele sunt de fapt continuarea revistelor convenționale într-un veșmânt modern. Marele potențial inovativ trebuie găsit mai degrabă la revistele electronice online pure. De aceea, se impune o tratare separată a acestora.

5.2.2 Analiza pe domenii a revistelor online pure

Figura 2. arată evoluția numărului revistelor online pure, care sunt cuprinse în EZB, împărțite pe domenii [10].

Este de remarcă numărul mare de reviste din domeniul științelor sociale. Cele de științe naturale și tehnice stau, în această clasificare, numai pe poziția a doua.

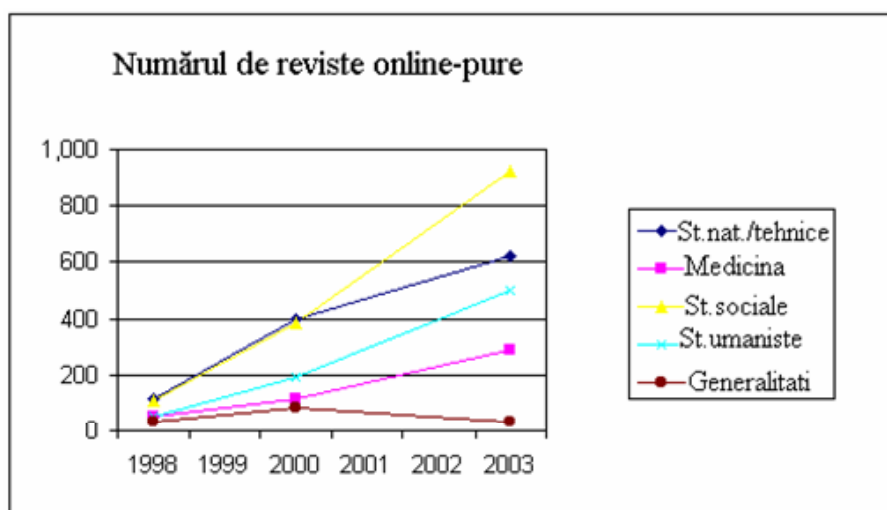

Figura 2. Evoluția numerică a revistelor online pure în cele cinci domenii de specialitate (sursa EZB).

Chiar dacă numărul de reviste online pure în toate domeniile (cu excepția Generalităților) a crescut substanțial, procentul de titluri online a scăzut în ultimii șase ani în toate domeniile de specialitate, în comparație cu întreg numărul revistelor electronice (Figura 3.)

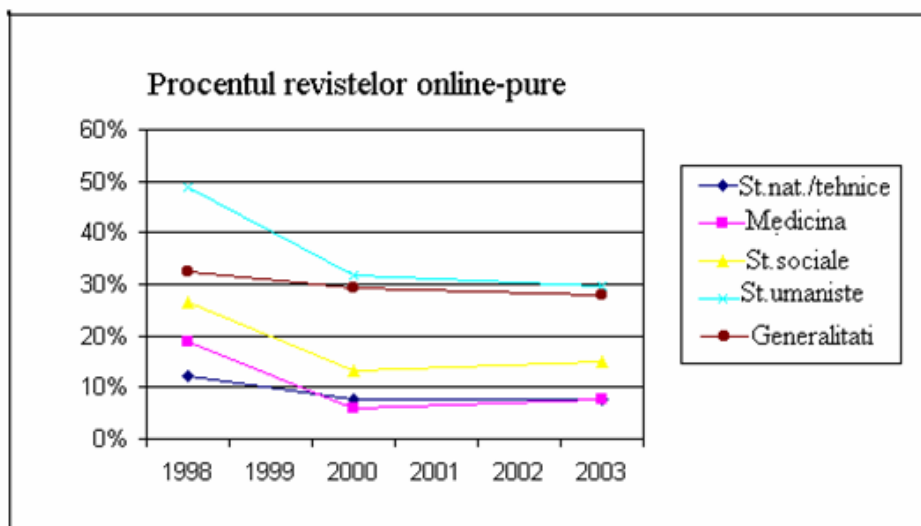

Figura 3: Procentul revistelor online pure în comparație cu întreg numărul de reviste electronice în acces (sursa EZB).

Se pare că, în toate domeniile, revistele online pure sunt date la o parte, datorită creșterii masive a publicațiilor digitale paralele. Totuși, există o diferență clară între domeniile STM, pe de o parte (aproape 8 %) și științele umaniste (aproape 30 % reviste online pure), pe de altă parte. Științele sociale și economice gravitează în jumătatea de jos (15 %).

Acest rezultat lasă să se presupună că potențialul inovativ, adică disponibilitatea de a se preocupa de forme inovative de publicații, este considerabil mai mare în domeniul științelor umaniste decât în domeniile STM.

Motivele acestei discrepanțe pot fi complexe și diferite. Pe de o parte, cercetătorii din domeniile STM, după motto-ul „Publish or Perish”, depind de publicarea în reviste renumite și mult citate. Cu alte cuvinte, aceasta înseamnă că interesul de a publica în reviste noi, puțin cunoscute, este destul de redus.

Pe de altă parte, în domeniile STM platformele noi de publicare ocupă o importanță relativ mare. Aici se numără Arhivele Preprint sau E-Print, care nu sunt considerate reviste electronice, dar care îndeplinesc totuși funcții asemănătoare. După părerea noastră, inovarea merge în domeniile științelor naturale și tehnice mai mult spre formele alternative de publicare decât pe întemeierea de reviste online pure!

Mai departe, poziția puternică pe piață a marilor edituri de reviste din domeniile STM ar determina – mai mult sau mai puțin conștient – neacordarea unui spațiu amplu pentru forme inovative de reviste. Așa cum arată istoria dezvoltării revistelor electronice, aceste edituri au încercat încă de la început, să influențeze dezvoltarea în domeniul publicațiilor electronice. Totuși este păcat că în aceste domenii, unde criza revistelor s-a manifestat mai puternic, voința de a se confrunta cu forme inovative de reviste este cea mai mică!

6. Digitalizarea retrospectivă

„Timpul de înjumătățire al valorii” informațiilor, pentru literatura științelor umaniste și sociale, este mult mai mare decât cel pentru disciplinele științelor naturale și tehnice [11]. Cunoscând acest fapt, se poate presupune că revistele de științe umaniste și sociale ar fi predestinate mai mult digitalizării retrospective. Analizând, totuși, în detaliu pachetele de titluri ale marilor inițiative de digitalizare, se constată că și în acest domeniu disciplinele STM domină, respectiv vor domina în curând.

Începând cu inițiativa americană de constituire a revistei *Journal Storage* (JSTOR) [12] în anul 1995, proiectele de digitalizare retrospectivă s-au răspândit mai pronunțat. Fondatorii JSTOR au vrut prin proiectul lor să realizeze un centru de greutate pentru revistele umaniste, sociale și

economice, deoarece până la acea dată, în proiectele publicării electronice, acestor discipline abia li s-a acordat atenție (Holden, 1998). Astfel, zece reviste de economie și istorie au constituit baza colecției (Bowen & Guthrie, 1995). Firește, au fost curând integrate reviste și din alte discipline. Astfel, dintre partenerii timpurii ai JSTOR, au făcut parte diferite societăți de specialitate în matematică și ecologie, ca și editori ale unor reviste importante. Astăzi JSTOR oferă cu cele 6 colecții și în total 322 de titluri, un spectru larg de reviste din toate domeniile științei.

În diferite țări din Europa au fost, de asemenea, digitalizate reviste, dar aceste proiecte nu au atins niciodată volumul și gradul de recunoaștere al JSTOR-ului. Ca exemplu, este de menționat inițiativa britanică *Initiative Internet Library of Early Journals*, în cadrul căreia au fost digitalizate câte trei reviste din secolele al 18 lea și al 19 lea [13].

În spațiul de limbă germană este de menționat proiectul Digi-Zeitschriften, susținut de Deutsche Forschungsgemeinschaft, care, între timp, cuprinde aproximativ 60 de reviste științifice digitalizate [14]. Ca și Proiectul JSTOR și în acest proiect se pot recunoaște, ca centru de greutate, domeniile științelor umaniste și sociale. Acest centru de greutate a rezultat prin adăugarea la grupa inițiatoare, a domeniilor colecțiilor speciale ale bibliotecilor participante

În proiectele de digitalizare menționate este vorba despre inițiative non-profit sau de cele ale bibliotecilor. Firește, ele nu au rămas exclusiv în mâinile instituțiilor non-comerciale. Unii mari ofertanți de bănci de date și edituri comerciale, au descoperit acest câmp nou de afaceri și au lansat unele proiecte proprii. Banca de date PCI Full Text (Chadwyck-Healey) oferă, de exemplu, legături spre 230 de reviste digitalizate și Elsevier Science dorește până la sfârșitul anului 2004 să-și ofere toate revistele complete, începând cu anul ofertei lor, pe Internet.

Se poate afirma, pe drept cuvânt, că activitățile de digitalizare retrospectivă au pornit din științele umaniste și sociale. Firește că aceste colecții vor fi în curând completate probabil de ambițioasele programe ale marilor edituri-STM, puternice financiar, sau de asociațiile pe domenii.

Excurs:

Însemnătatea revistelor online pure

Ar fi o omisiune dacă acest articol s-ar încheia fără a discuta rolul general al revistelor online pure în știință și cercetare. În capitolul 5.2.2 am folosit numărul și proporția revistelor online pure ca un indicator pentru potențialul de inovare în diferite domenii [15]. Firește, nu a fost discutat, ce loc dețin sau vor deține în viitor publicațiile din domeniul științei comunicării și informării.

De regulă, revistele online pure sunt astăzi gratuite și fără licență: ele sunt deci în acces liber pe Internet [16]. Este vorba cu precădere de reviste finanțate și editate de societăți de specialitate, universități sau instituții de cercetare. Multe sunt, cel puțin în perioada de început, parte a unui proiect. La aceste reviste interesul comercial nu stă în prim plan.

Tipic pentru aceasta sunt revistele online pure *Sehepunkte* și *Zeitenblicke* [17], care sunt finanțate prin susținere DFG (Deutsche Forschungsgesellschaft) și proiectele finanțate din surse terțe, dar ale căror redacții sunt anexate unei universități. Ca și la multe reviste electronice necomerciale, munca a putut fi așezată pe umerii unor cercetători angajați și cu inițiativă, și care, de multe ori iau aceste sarcini benevol, pe lângă munca lor de bază. Este deci îndreptățită întrebarea, dacă astfel de reviste sunt finanțabile pe termen lung și vor exista și peste ani, putând fi apoi arhivate?

Importanța revistelor online pure este în strânsă legătură cu șansele de supraviețuire viitoare. Nici un autor nu vrea să publice într-o revistă, care poate în cinci sau zece ani nu mai este "palpabilă". Analiza actuală a titlurilor de reviste din ediția a treia (1995) a *Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists*, arată că din cele 45 de titluri indicate, 24 încă se mai editează, însă 14 nu mai apar (dar sunt accesibile) iar 7 sunt "degajate".

Proiectele de cooperare cu bibliotecile (mai ales cu cele naționale) sunt, fără îndoială, o soluție plină de sens pentru început în asigurarea pe termen lung a accesului, adică a lizibilității revistelor online pure. În mod îmbucurător, cu privire la arhivarea pe termen lung a revistelor

Sehepunkte și *Zeitenblicke*, există modele de cooperare cu Biblioteca Bavareză de Stat (Bayerische Staatsbibliothek).

Pentru știință și cercetare sunt relevante, înainte de toate, acele reviste care trec printr-un procedeu Peer-Review complet, adică publicații ale căror articole sunt supuse unor proceduri de avizare. Studiul Delphi pentru dezvoltarea revistelor electronice arată că în ciuda schimbărilor intevenite, rolul central al revistei, ca instrument de control al calității, este de necontestat (Keller, 2001 b). Unii experți consideră că în viitor, funcția Peer-Review va câștiga în însemnătate.

Din păcate, nu există nici un indice actual care să permită punerea în valoare a revistelor online pure în funcție de Peer-Review. O cercetare mai veche pe această temă se bazează pe date ale Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists, sistată între timp. Conform editorilor *Directory*, numai 20-25% din revistele electronice folosesc metoda tradițională de avizare [18].

În articolul său *Seeking Philosophy Journals on the Web*, B. Persing a cercetat locul ocupat de revistele online pure din domeniul filosofiei (Persing, 2002). El arată dificultățile accesibilității tradiționale și indexarea revistelor online pure de filosofie. Existența acestui gol este însă valabilă pentru multe reviste online pure din toate domeniile. Atâta timp cât revistele online pure nu sunt complet valorificate, ele rămân invizibile și astfel irelevante pentru mulți cititori potențiali.

Până astăzi puține reviste online pure au reușit să fie valorificate în marile bănci de date. Cu toate că ofertanții de bănci de date nu exclud înregistrarea revistelor online pure, se pare că numai puține titluri reușesc să satisfacă cerințele severe ale acestora.

Sperăm totuși că gradul de cunoaștere a revistelor online pure va crește prin utilizarea intensivă a motoarelor de căutare. Experiențele propriei biblioteci arată că din ce în ce mai mulți utilizatori folosesc roboții de căutare. Statisticile de utilizare ale serverelor de documente ale Bibliotecii-ETH (ETH-Bibliothek) arată, de exemplu, că accesări mai multe se realizează prin interogările cu ajutorul motoarelor de căutare (mai ales prin Google) [19]. Astfel, trei reviste online în acces liber, ale căror articole nu sunt protejate de licență, au profitat puternic de indexarea prin intermediul unui robot de căutare!

6. Concluzii

Acest articol este rezultatul unei cercetări privind dezvoltarea revistelor electronice în diferite domenii de specialitate. Tendințele de dezvoltare în domeniul versiunilor paralele și al revistelor online pure sunt analizate separat.

Primele reviste electronice au fost înființate în laboratoare de cercetare și din punctul de vedere al conținutului se ocupau de relația om-mașină. În schimb în primele versiuni paralele la care au stat în prim plan interesele editurilor comerciale, au dominat domeniile chimiei, medicinei și biochimiei.

Numeric, domeniile: știință, tehnologie și medicină sunt pe primul loc. Acest lucru nici nu este surprinzător, deoarece revista, ca formă de publicare ocupă în cadrul acestor discipline un loc excepțional. Majoritatea covârșitoare a revistelor electronice STM sunt versiuni paralele ale revistelor tipărite (92%).

Din punctul de vedere al spectrului de conținut al revistelor online pure, conduc însă în cifre absolute științele sociale. Cercetând relația dintre revistele online pure și versiunile publicațiilor paralele digitale, științele umaniste oferă cea mai înaltă cotă a E-only-Journals (celor online pure).

În digitalizarea retrospectivă au stat de la început, în prim plan, revistele de științe umaniste și sociale. Este vorba, mai ales, despre proiecte ale organizațiilor non-profit sau ale bibliotecilor. Firește, aceste proiecte au fost surclasate de programele marilor edituri-STM, puternice financiar sau de cele ale societăților științifice.

În final se cercetează poziția revistelor online pure. Ele sunt, prin definiție, foarte tinere și în general greu accesibile. La fel, disponibilitatea lor pe termen lung este deseori nesigură. Este apoi, din păcate, neclar, în ce procent sunt ele supuse unui procedeu de avizare și, prin asta, unui control de calitate. Aceste probleme duc la faptul, că revistele în cauză, deseori nu sunt percepute foarte pozitiv și, astfel, au o relevanță limitată pentru știință și cercetare.

Note:

[1] Pentru dezvoltarea istorică a revistelor tipărite vezi: Fischer, Heinz-Dietrich (Hrsg.): *Deutsche Zeitschriften des 17. bis 20. Jahrhunderts*. Pullach bei München 1973 (Publizistik-Historische Beiträge, Band 3). – Kirchner, Joachim: *Das deutsche Zeitschriftenwesen: seine Geschichte und seine Probleme*. Wiesbaden 1958/1962 (2 Bände). – Lambert, Jill: *Scientific and Technical Journals*. London 1985.

[2] Introducerea CD-ROM-urilor în anul 1988 și dezvoltarea computerelor cu costuri accesibile au dus în mod esențial la succesul sistemului. În anul 1992 ADONIS cuprindea 219 titluri, iar în anul 1995 erau 648 de reviste de biomedicină, de la 68 de edituri diferite. Abonații primeau săptămânal pe CD-ROM-uri, un număr mare de pagini ilustrate cu index-uri de titluri și autori.

[3] Versiunile paralele ale revistelor tipărite nu au mai fost înregistrate în Directory.

[4] Din publicația *Review of Information Science* au apărut, în timpul celui de al doilea an (1996-1997), patru numere cu 15 articole în total (<http://www.inf-wiss.uni-konstanz.de/RIS>).

[5] Acestor edituri le-au aparținut: Academic Press (175 titluri), Blackwell Publishers (134 titluri), Blackwell Science (155 titluri), Springer-Verlag (220 titluri), International Thomson (140 titluri), MCB University Press (98 titluri).

[6] STM înseamnă: Știință, Tehnologie & Medicină.

[7] Ultima ediție tipărită a publicației Directory a apărut în anul 2000; versiunea electronică a fost actualizată până în ianuarie 2002.

[8] Biblioteca de Reviste Electronice (Elektronische Zeitschriftenbibliothek=EZB):<http://rzblx1.uni-regensburg.de/ezeit/>.

[9] Distincțiile dintre științele umaniste și sociale au fost preluate din definițiile Enciclopediei Brockhaus: *Științe umaniste*: științe care au ca obiect reglementările în stat, societate, drept, obiceiuri, educație, economie, tehnică și tălmăcirea (explicarea, interpretarea) lumii prin limbă, mituri, religie, artă și filosofie.

Științe sociale, științe despre societate: se ocupă de apariția vieții sociale. În sensul propriu, științelor sociale le aparțin sociologia, științele politice, științele economice și, în completare, etnologia, antropologia și psihologia socială. Tot aici intră dreptul și istoria, psihologia și pedagogia.

[10] Surse: Hutzler 1998, Klötgen 2001, Hutzler 2003 (corespondență privată).

[11] După Heinz Hauffe „timpul de înjumătățire a valorii” literaturii științifice din medicină este de 3,5 ani (înseamnă că în revistele de medicină jumătatea referințelor sunt mai noi de 3,5 ani), în fizică 4,7 ani, în geologie 11,8 sau în filologia clasică 20 de ani (Hauffe 1997).

[12] JSTOR: <http://www.jstor.org/>.

[13] În Biblioteca Internet a Revistelor Timpurii (Internet Library of Early Journals) stau la dispoziție câte trei reviste din secolul al 18-lea (*Gentleman's Magazine*, *The Annual Register*, *Philosophical Transactions of the Royal Society*) și din secolul al 19-lea (*Notes and Queries*, *The Builder*, *Blackwood's Edinburgh Magazine*).

- [14] RevisteDigi (DigiZeitschriften): <http://docserver.digizeitschriften.de/>.
- [15] Mai exact, numărul revistelor electronice-pure exprimă preocuparea comunității științifice de a dezbate (explica) forme inovative de publicații.
- [16] Bineînțeles, există și aici excepții, și firește este vorba numai de cazuri izolate. De exemplu, un abonament la revista exclusiv electronică *Journal of Turbulence* (IOP) costă 540.00 US \$ pe an.
- [17] *sehepunkte*: <http://www.sehepunkte.historicum.net/>;
zeitenblicke: <http://www.zeitenblicke.historicum.net/> .
- [18] Electronic Publishing Explodes on the Web – în Bimonthly News-letter of Research Library Issues and Actions, 187 (August 1996). Washington, DC: ARL. (<http://www.arl.org/newsltr/187/explode.html>).
- [19] Aceasta se bazează pe experiențele serverelor de bibliotecă ETH-Collection ale Bibliotecii-ETH (ETH-Bibliothek). Datele arată că cele mai multe apelări nu sunt realizate printr-o căutare directă în colecții sau în catalogul bibliotecii ci prin intermediul motoarelor de căutare.

Bibliografie

- Bowen, William G. / Guthrie, Kevin M.: 1995 JSTOR Update. Report of The Andrew W. Mellon Foundation. (<http://www.mellon.org/js95pr.-html>).
- Guédon, Jean-Claude: Electronic Academic Journals: From Disciplines to ‘Seminars’, în: T.M. Harrison (ed.): Computer Networking and Scholarly Communication în Twenty-First-Century University. Albany NY, SUNY, 1996, 335-350.
- Hauffe, Heinz: Langfristige Verfügbarkeit elektronischer Medien, Referat am Kolloquium “Speicherbibliotheken - Digitale Bibliotheken”, Graz, 3. April 1997. (<http://www.uibk.ac.at/sci-org/voeb/texte/hhgraz.html>).
- Holden, Daniel: JSTOR: 1999 and Beyond, în: Ariadne, 18 (December 1998). (<http://www.ariadne.ac.uk/issue18/jstor/>).
- Hutzler, Evelinde: Angebot und Nutzung elektronischer Zeitschriften. Erfahrungen aus einem Projekt an der Universitätsbibliothek Regensburg. Vortrag gehalten Berlin, 1998). (<http://www.iuk-initiative.org/b98/rf/-ezbnutz.html>).
- Keller, Alice (2001a): Elektronische Zeitschriften: Eine Einführung. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2001. 142 S. (Bibliotheksarbeit, 9).
- Keller, Alice (2001b): Elektronische Zeitschriften im Wandel: Eine Delphi-Studie. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2001. 158 S. (Bibliotheksarbeit, 10).
- Klötgen, Stephanie: Elektronische Zeitschriften in ausgewählten Wissenschaftsgebieten: ein Vergleich. Fachhochschule Köln, Fachbereich Bibliotheks-und Informationswesen, Köln 2000.103S.
- Mogge, Dru: Seven Years of Tracking Electronic Publishing: The ARL Directory of Electronic Journals, Newsletters and Academic Discussion Lists. Originally, publicată în: Library Hi Tech, 17(1999)/1, 17-25. (<http://dsej.arl.org/dsej/2000/mogge.html>).
- Okerson, Ann: The Electronic Journal: What, Whence, and When, în: The Public-Access Computer Systems Review, 2(1991)/1, 5-24. (<http://info.lib.uh.edu/pr/v2/n1/okerson.2n1>).
- Persing, B.: Seeking Philosophy Journals on the Web: Scholarly, Full-Text, and Free, în: Serials Review, 28 (2002)/3, 225-231.
- Shackel, B.: Progress of the Blend-Line Electronic Journal Project, în: 7th International Online Information Meeting, London 1983. Oxford: Learned Information 1983, 131-145.
- Turoff, Murray / Hiltz, Starr Roxanne: The Electronic Journal: A Progress Report, în: Journal of the American Society for Information Science, 33 (July 1982), 195-202.

Zhang, Zhongdong: Building Electronic Scholarly Journals as Communication Forums. Bergtheim
b. Würzburg: Deutscher Wissenschafts-Verlag, 1999.

Traducere de Liliana Miclăuș

**„Afinitățile electivă”
sau – (al)chimisme biblioteconomice
Cu un *Excurs* obositor:
*CD-Rom-ul și Muntele vrăjit***

István Király V.¹
B.C.U.– Cluj

Titlul de mai sus este parțial și titlul unui important roman goethean... Ne “folosim” aici de el nu din “prețiozitate” gratuită, ci cu totul intrinsec. Adică din motive care sunt propriu zis organice, legate atât de tematica cât și de orizontul problematic și intențional al intervenției noastre. Primul dintre aceste motive este tocmai străduința de a porni pe o cale a analizei și meditației tocmai cu prilejul prezentării și analizei unei bibliografii *de chimie* publicată recent în colecția *Bibliotheca Bibliologica*, editată de Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” din Cluj, autoarea ei fiind chimista-bibliografa (sau: invers!), Elena Moraru.²

Or, se știe, titlul romanului lui Goethe, este și el un termen provenit de fapt din **chimia** vremii. Suedezul T.O. Bergmann numise atunci **attractio electiva** puternica tendință internă a “elementelor” de a se desprinde, de a se rupe din vechile lor legături și de a se uni în unele noi, potrivit unor predispoziții, electivități și “impulsuri” de nestăpânit.³ Iar dezordonarea ordinea, cât și ordinea dezordonării – adică orizontul cu totul problematic și tendențional în care toate acestea au loc neconținut atât în marea istorie a naturii cât și, metaforic, în lumea legăturilor și contextelor umane –, l-au fascinat, l-au apăsător (dar l-au și inspirat) pe Goethe. Și nu numai pe el.

Și noi dorim – mai precis: ne simțim nevoiți – să discutăm opera bibliografică amintită, tocmai în contextul ei mai amplu, care este astăzi – tot metaforic vorbind – la fel de intrinsec, amalgamat, problematic și poate chiar apăsător, ca cel al cărei explorare este, de la Goethe încoace: o (ascunsă) sfidare .

Indicele bibliografic tematic al “Revistei de chimie” impresionează deja prin dimensiunile ei: cele două volume apărute (până acum) au, primul 607 (!) iar al doilea 817 (!) pagini. Autoarea indexează deci *Revista de chimie*, care “este periodicul cel mai important prin intermediul căruia s-au făcut cunoscute cercetările specialiștilor în domeniu din țara noastră.”⁴ Cu atât este credem mai binevenit faptul, că ea a considerat necesar ca la începutul primului volum al *Indicelui* să însereze și un scurt dar consistent *Istoric al revistei*. Din acest istoric aflăm că este vorba despre singura revistă românească de chimie, care se poate mândri cu performanța unei apariții neîntrerupte de peste 50 de ani. Altfel spus: bibliografia în cauză țintește tocmai indexarea celei mai importante reviste românești în domeniu, având un profil deopotrivă științific și profesional (tehnic) și care “...se bucură de o bună apreciere atât în țară, cât și în străinătate, articolele fiind semnalate, în totalitate, în *Chemical Abstracts* sau, parțial, în unele publicații de specialitate din afara țării și este expedită în 20 de țări.”⁵

“Istoricul” revistei nu ne este însă folositor doar ca fundal informațional al indicelui ei bibliografic. Dimpotrivă, el ne face să ne gândim la istoricitatea intrinsecă a oricărui act de bibliografiere. Căci, cu prilejul unui asemenea indice realizăm – inevitabil poate – și faptul că în fața noastră se află în fond istoria articulată și desfășurată a unui întreg segment al unei discipline, pe care apoi “istoriografia” ei de specialitate o poate – sau o va putea – astfel înțelege și interpreta

¹ E-mail: philobib@bcucluj.ro

² Moraru, Elena, *Indicele bibliografic tematic al “Revistei de chimie” – Bibliographic Subject Index of the Review of Chemistry*, Vol. I. (1988-1998) 607 p., Vol. II. (1978-1987) 817 p., *Bibliotheca Bibliologica*, Serie Nouă. 27 (46), Editura Presa Universitară Clujeană., Colecția “Philobiblon” a Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca. 2003

³ Vezi și Roman, Ion, *Prefață*, In: Goethe J.W. von, *Afinitățile electivă*, Editura Minerva, București, 1975, p. XIII

⁴ Jitaru, Maria, *Prefață*, In: Moraru, Elena, idem, Vol. I. p. III

⁵ Cociășu, Corneliu Anton, *Revista de chimie – 50 de ani de apariție neîntreruptă*, In: *Istoricul revistei*, idem, p. XVI

bazându-se deja pe eforturi documentare autonome și de “încredere”. Așa stau însă lucrurile cu oricare “bibliografie” sau indice bibliografic serios și responsabil!

Un asemenea efort și realizare este cu siguranță și bibliografia la care ne concentrăm acum. Ea trece în revistă – deocamdată – (doar) douăzeci din cei cincizeci de ani de apariție a revistei, adică anii 1978–1998. Și așa, numărul total al înregistrărilor se ridică la cifra de 5371! Ele sunt împărțite în “capitole” și subcapitole, care sunt de fapt *teme de specialitate* aranjate în ordine alfabetică. Însă: “În cazul lucrărilor care tratează *mai multe probleme* (s.n. – I.K.) s-au luat în considerare cele care au *ponderea cea mai mare*, considerând că *restul* (s.n. – I.K) problemelor tratate în articol pot fi aflate cu ajutorul *Indexului de termeni*.”¹

Reiese că *indexul de termeni* îndeplinește aici nu doar funcția de a mijloci regăsirea unei referințe univoce, ci el a fost conceput și construit și în vederea *adâncirii analiticității bibliografiei*, termenul cheie sau descriptorul din *Index* trimitând la *toate* articolele care tratează tematica respectivă, inclusiv la cele care o fac cu titlu “secundar”. Știm cu toții cât de important este acest aspect pentru informarea corectă – adică: **de specialitate!** – a specialiștilor, de aceea mai târziu va și trebui să revenim – dintr-un alt vector al “afinităților biblioteconomice elective” – la această chestiune.

În interiorul fiecărei subdiviziuni a indicelui, referințele biblio-grafice sunt apoi aranjate în ordine alfabetică după autorul vedetă, respectându-se desigur și ordinea cronologică a apariției articolelor, elementele descrierii lor bibliografice succedându-se în ordinea “profesională” cu care s-au obișnuit deja și utilizatorii care apelează la un asemenea instrument. Titlurile articolelor – și aici ca și în publicația propriu zisă – apar și în traducerea lor în engleză, specificându-se, unde este cazul, și existența unor rezumate într-una din limbile de largă circulație. La fel *Indexul de termeni* este în întregime redat și în limba engleză, de aceea bibliografia poate deveni cu siguranță un “obiect” util și pentru departamentele de schimb interbibliotecar internațional de publicații. Volumele mai sunt însoțite și de un *Indice de autor*, cu specificarea numărului curent la care se regăsesc contribuțiile lor în structura volumului respectiv al *Indicelui bibliografic*. Cu o singură privire deci, utilizatorul își poate face și o imagine despre “proliferarea” sau notorietatea unui autor în literatura de specialitate bibliografiată...

Am spus: lucrarea impresionează din start deja prin “voluminozitatea” volumelor. Mai toate aspectele care au fost subliniate de noi în continuare, dovedesc și ilustrează ceea ce de regulă – și pe bună dreptate – se laudă sub numele de “profesionalism”. Cu siguranță utilizarea acestui calificativ își are pe deplin justificarea și în cazul lucrării Elenei Moraru.

Am însă impresia că în toiul utilizărilor sale, în fond îmbucurător de frecvente, sensul deplin al termenului de “profesionalism” rămâne la noi de multe ori neexplicitat și în esență chiar negândit! Ce înseamnă de fapt și în esență “profesionalism” în cazul unui indice bibliografic tematic de *chimie*? Se poate oare rezuma aici înțelesul “profesionalismului” doar la chestiuni de competență tehnică – bibliografică, “infodocumentară” – dovedită în recunoașterea și aplicarea metodelor, regulilor, procedeelelor și “programelor” computerizate etc. de întocmire și de redactare a lor? Cu siguranță: **NU!!!** Nici o competență “pur bibliografică” nu este încă în măsură nici măcar să facă posibilă, – dar să “garanteze”! – nici un fel de profesionalism pentru vreun indice biblio-grafic care țintește un **anumit** domeniu de specialitate științifică. Oricât de priceput să se folosească oricare bibliograf sânguincios și conștiincios, de orice fel de tabele terminologice și/sau tezaure de clasificare în domeniu (de ex. clasa/clasele potrivite din CZU), atât textele autorilor cât și termenii “tabelelor” vor fi și vor rămâne pentru el simple cuvinte goale – “nimerite”, sau regăsite în mod pur exterior –, dacă el nu are pregătirea de specialitate necesară și suficientă, structurată pentru înțelegerea și inter-pretarea *conținutului* lor de *specialitate*!

De aceea, vreau să specific răspicat că, atunci când mă refer la *Indicele bibliografic tematic al Revistei de chimie*, conceput și elaborat de Elena Moraru, cu “calificativul” de *profesionalism*, atunci folosesc acest termen în sensul său deplin. Adică cu referire accentuată și subliniată la faptul că această bibliografie a fost realizată tocmai de cineva care este ea însăși **și** CHIMIST! Mai mult:

¹ Moraru, Elena, *Notă explicativă*, idem, Vol. I. p. V

autoarea bibliografiei este chiar **doctor** în chimie câștigându-și titlul științific cu o teză intitulată: *Faze staționare indigene utilizate în cromatografia pe strat subțire*, susținută în anul 1983.

Venirea din câmpul cercetării și angajarea ei în anul 1991 la biblioteca universitară clujeană a fost, de aceea – se vede clar (măcar) acum – un real câștig, atât pentru această instituție cât și pentru deplinătatea sensurilor și chemărilor exigente ale profesiei.

În anii '80 se făcea în literatura profesională românească destul de multă vâlvă “discursivă” – însă superficială – în jurul unui termen al cărui gravitate trebuie poate astăzi re-subliniat cu deplină seriozitate: “bibliotecarul dublu-specialist”! El desemnează, de fapt, tocmai persoane de genul Elenei Moraru: stăpâni atât asupra manualităților și tehnicilor de natură bibliologică și “infodocumentară”, cât și asupra vreunui alt domeniu conturat de specialitate științifică. În esența lui termenul nu se referă însă “doar” la atât. Bibliotecarul (dublu) specialist, educat și exersat și într-un (alt) domeniu definit al științei și/sau al cercetării, are cu siguranță și un contact mult mai “pliat” și cu substanță, cu “conținutul”, sensul și semnificația instituțiilor bibliotecare științifice și a “activităților” lor.¹

În orice caz, peste tot unde, în activitățile sale, bibliotecarul are de a face (și) cu *conținutul informațional* propriu-zis al “obiectelor” sale de preocupare – și care, de fiecare dată, aparțin desigur la cutare și cutare disciplină sau specialitate! –, acolo nevoia unei competențe, care trebuie să fie în acord cu *solicitările acestui conținut*, nu poate fi eliminată fără consecințe extrem de grave care ating în mod direct miezul rosturilor instituțiilor și profesiilor bibliotecare.

Or, în majoritatea bibliotecilor noastre, numeroase activități de acest gen se desfășoară chiar zilnic. Nu numai în bibliotecile “științifice” și de “cercetare”. Mă refer, de exemplu, la clasificarea și indexarea documentelor, care, efectiv, nu poate fi realizată serios fără înțelegerea conținutului documentelor și chiar în acord cu acest conținut, adică cu aria trimiterilor semnificațiilor sale în disciplina sau în disciplinele de specialitate în cauză. Situația este identică – am văzut-o chiar acum – și în cazul majorității activităților de bibliografiere și informare documentară. Propriu zis, nici serviciile de referință nu se pot însă desfășura altfel. Este limpede cred și cazul activităților legate de “colecțiile speciale” și, cu atât mai mult celor din bibliotecile speciale și specializate! Iar în cazul unor biblioteci centrale, în special cele universitare, cum este și BCU din Cluj, multe biblioteci “filiale” – având de a face cu un public “specializat” – sunt în permanență expuse la solicitări și chemări care sunt în majoritatea lor tocmai “de specialitate”.²

Prin urmare, nevoia reală de “bibliotecar dublu-specialist” nu numai că nu a dispărut, dar este – credem – în continuă creștere, datorită tendințelor contemporane și firești ale dinamicii “specialităților” și a nevoii de a se informa la “obiect”. Nici constituirea și construirea bazelor de date de specialitate – fie cu text integral, fie, mai ales chiar, “rezumate” sau “numai” bibliografice –, nu pot fi în nici un chip realizate doar pe baza competențelor LIS!

Excurs obositor **CD-Rom-ul și Muntele vrăjit**

Activitatea științifică a cadrelor didactice și cercetătorilor *Universității “Babeș-Bolyai” – (1987-)2003* – versiune “listată” și pe CD-Rom –

Când Hans Castorp – interesat și el de știința, de chimia ocultă a francmasonilor și a iezuiților – devine locuitorul sanatoriului de pe muntele vrăjit, află, ca un fel de explicație pentru

¹ Oricât ar putea fi considerate astăzi de “insuficiente”, tradițiile “clasice” ale bibliotecilor și ale substanței autodefinirilor diversificate ale bibliotecarilor, ele nu pot fi depășite – fără consecințe – prin simpla lor *uitare*. M-aș putea referi aici în primul rând tocmai la tradițiile bibliotecii universitare clujene. În perioada interbelică, de exemplu, directorul de atunci al instituției prezintă cu vădită mândrie faptul că aici activează – chiar în poziții cheie – intelectuali de vază, majoritatea lor având chiar “operă” și ... doctorate în domenii destul de diverse și variate... Vezi: Barbul, Eugen, *Biblioteca Universității Regele Ferdinand I. din Cluj*, Tipografia Cartea Românească, Cluj, 1935, p. 60 - 70

² Cu privire la această problemă și cu referire expresă la poziționarea “bibliotecilor filiale” vezi și: Morărescu, Gabriela, *Biblioteci filiale – biblioteci specializa-te*, In: *Biblioteca*, nr. 6/ 2003, p.177-179

experiențele sale tulburătoare de început, că primul dintre efectele aceluia mediu privilegiat este acela că, mai întâi el *scoate la arătare* – în întreaga ei amploare – *boala*, pentru ca apoi ea să poate fi întrevăzută și – dacă se poate – înfruntată în mod lucid și corespunzător. Într-o altă “stațiune”, aflată tot la înălțimi (la Păltiniș), un alt “diagnostician”, Constantin Noica, a ajuns și el la concluzia, nu neapărat optimistă ce-i drept, că anumite maladii (cele ale spiritului) se caracterizează tocmai prin faptul că ele nu “deranjează” niciodată și mai cu nimic viața purtătorilor lor și de aceea acestea nici nu se pot recunoaște decât sau mai ales prin *efectele* lor... și, de regulă, doar *post festum*. Adică: la “vămile culturii”.

Nu numai “*mediul înălțimilor*” dar și “*mediile*” tehnicilor informaționale performante pot avea însă asemenea efecte: de a scoate deci la iveală și de a aduce la “arătare” unele “semne” care – deși ascunse și greu vizibile până atunci – vor conta totuși și cu siguranță la vămirile culturale ale timpurilor, și/dar care – la o adică – ne pot determina și **acum** să ne interogăm, printre altele, și asupra stărilor noastre de integritate și de sănătate “spirituală”.

Cu siguranță, publicarea recentă și într-o versiune electronică – pe CD-Rom – a bibliografiei activității științifice a cadrelor didactice și cercetătorilor UBB, perioada 1987-2003, constituie și ea o asemenea ocazie de meditație și de analiză **actuală**..., care însă trebuie să fie în același timp și una retrospectivă!

Tradiția și ruptura ei

Cu aproape fiecare prilej, editarea “succesivă” a bibliografiei în cauză invocă, explicit ori implicit – însușindu-și parcă obsedat – o tradiție care se naște odată cu publicarea, în anul 1936ă1935) a voluminoasei cercetări efectuate de către Ioachim Crăciun (Conferențiar supl. la Facultatea de Litere): *Activitatea Științifică la Universitatea Regele Ferdinand I din Cluj – în primul deceniu – 1920-1930*, Tipografia “Cartea Românească”, 1936 [pe copertă], (1935) [pe pagina de titlu], numărând în total 321 de pagini.

Este vorba despre o lucrare într-adevăr deosebită, novatoare și integratoare (în fluxul vieții academice apusene), având totodată un caracter aniversar și demonstrativ: aniversarea a zece ani de la inaugurarea oficială a universității clujene românești și demonstrarea/ilustrarea – cu mijloacele grăitoare ale bibliografiilor și ale statisticilor pe care numai ele le permit – a nivelului academic al performanțelor ei științifice din deceniul la care se referă cercetarea.

Lucrarea lui I. Crăciun nu este o operă colectivă! Ea s-a efectuat deci pe baza unor cercetări individuale, asidue și migăloase – “așa cum se face acest lucru și în Apus”¹ –, care se află în contact permanent și firesc, pe de o parte cu toate forurile academice, științifice și administrative ale universității, cât și, pe de altă parte cu personalul academic însuși. *Însă biblioteca universității clujene, ca instituție, nu este implicată în nici un chip în lucrare, ea servind pentru autor – ca și Biblioteca Academiei din București, de altfel² – doar ca un spațiu și sursă pentru culegerea informațiilor și pentru efectuarea cercetărilor aferente, întrucât – fapt ce ilustrează orizontul și soliditatea concepției lucrării –, activitatea într-adevăr științifică desfășurată de către personalul bibliotecii, a fost și ea inclusă în bibliografie.*

Bibliografia activității științifice la universitatea clujeană întocmită de I. Crăciun se structurează potrivit ordinii și succesiunii Facultăților universității, care corespundea cu ordinea “obișnuită” a succesiunii facultăților epocii. Trebuie însă remarcat și subliniat faptul că activitatea științifică a diferiților universitari este **clasificată** aici nu numai după numele generic al facultății al cărui “angajat” este – Drept, Medicină, Filosofie-Litere, Științe –, ci tocmai în acord cu **catedra/disciplina/specialitatea** în care el activează, predând și creând! Altfel spus: menționarea și utilizarea **disciplinelor** ca fiind criterii de clasificare și ordonare **expresă** a înregistrărilor bibliografice ale lucrărilor științifice ale universitarilor clujeni, îi conferă bibliografiei semnată de I. Crăciun – din start –, un caracter deopotrivă analitic, tematic și sistematic, având pe deasupra și

¹ Vezi: I. Crăciun, op. cit. p. 16

² ibidem

intenții exhaustive.¹ Chiar dacă – cel puțin în versiunea tipărită – nu se regăsește un indice (sau listă) al acestor discipline, ele sunt utilizate totuși – în fapt – tocmai ca “descriptori tematici”, “cuvinte cheie”, “vedete de subiect”, “indici tematic” etc. ...

Implicarea instituțională a bibliotecii universitare clujene în conceperea, realizarea, redactarea bibliografică și publicarea activității științifice a cadrelor didactice etc. ale Universității are loc de fapt tot cu un – cu totul alt – prilej aniversar, și se realizează pe baza unei idei conturate de rectorul de atunci al instituției – sub auspiciile căruia se și redactează, de altfel, întreaga lucrare: academicianul Ștefan Pascu. Ea a apărut în anul 1974, cu titlul: *Activitatea Științifică a Universității din Cluj-Napoca 1919-1973 – Bibliografie selectivă* –, și a fost editată sub stindardele comune ale Universității și Bibliotecii Centrale Universitare, fiind însoțită – în două exemplare identice atașate sub formă de broșură separată celor două pachete de volume cuprinzând, primul: *Științele umaniste și social-politice*, iar al doilea: *Științele naturii* – de un text argumentativ, demonstrativ și aniversar, semnat de rector și intitulat: “Dezvoltarea Universității din Cluj-Napoca”.

Aniversarea se referă acum la împlinirea a 55 de ani de la funcționarea universității clujene românești, iar demonstrația țintește evidențierea evoluțiilor instituției mai ales în anii perioadei comuniste. În ciuda acestui fapt – acest lucru trebuie subliniat cu claritate –, nici ideea, nici concepția și nici modul de realizare a lucrării nu au în nici un fel nici o trăsătură a vreunui act “de conjunctură”! Nici din partea universității și nici din cea a bibliotecii. În fond colecționarea, prelucrarea și valorificarea documentară – deci și prin bibliografii publicate – a lucrărilor cadrelor didactice și ale cercetătorilor care activează într-o universitate, intră în mod firesc în logica misiunilor esențiale ale oricărei biblioteci a universității respective.

Astfel, în sânul universității s-a constituit o adevărată “rețea de responsabilități” prin însărcinarea și nominalizarea expresă a decanilor de la diferitele facultăți iar biblioteca s-a implicat și ea prin mobilizarea și responsabilizarea nominală a directorilor ei – general și adjunct, respectiv: Constantin Negulescu și Andrei Veres – cât și a șefului Serviciului de informare și documentare, Adela Iurea. Prin urmare, fiecare volum/fasciculă a lucrării – ordonate potrivit structurii de atunci a Universității – este editată cu menționarea nominală a decanului facultății respective, a corpului de redactori generali, împreună cu specificarea redactorilor și – separat – a colaboratorilor fasciculelor în cauză. Ca și bibliografia lui I. Crăciun, și aceasta cuprinde și lucrările științifice ale personalului bibliotecii, grupate într-o fasciculă separată, intitulată “Auxiliaria”, care conține și o “Prezentare tehnică” a structurii și a metodologiei de elaborare a ediției.

“Prezentarea tehnică” ne permite, desigur, să facem și o **comparație** cu lucrarea “inițiatore” a lui I. Crăciun, cu atât mai mult cu cât în textul ei se și face o trimitere expresă la ea. Prima particularitate care ne atrage din start atenția la lucrarea publicată în 1974 este faptul că ea se prezintă ca fiind deja o “bibliografie selectivă”. Pentru cei care sunt mai puțin familiarizați cu terminologiile bibliografice trebuie, cred, subliniat faptul că termenul de “bibliografie selectivă” nu este – esențial vorbind – cu nimic mai puțin pretențios, decât cel de “bibliografie exhaustivă”.² Dimpotrivă, bibliografiile selective trebuie să-și precizeze extrem de limpede și cu rigoare categorială criteriile lor de selecție și de structurare, iar în “interiorul” acestor criterii ele trebuie să aibă în vedere tocmai exhaustivitatea funcționării lor! Iar “rigoarea categorială” a criteriilor de selecție înseamnă în fond tocmai faptul că ele nu pot fi în nici un caz arbitrare sau pur conjuncturale, ci trebuie să dispună de o coerență proprie – de regulă – disciplinară-tematică, istorică și legată de finalități. La toate acestea se mai adaugă și necesitatea expresă de a clarifica și de a expune detaliat metodologia de cercetare prin care au fost obținute și verificate – iarăși: prin cercetările efective ale bibliografului – datele/informațiile care au intrat apoi propriu-zis în bibliografie, pentru ca utilizatorul ei să-și poate face și o imagine despre calitatea și seriozitatea ei.

Din aceste perspective trebuie deci să discutăm acum caracterul “selectiv” al bibliografiei analizate. Evident, nu poate fi vorba aici decât de aspecte esențiale și decisive, de legate de

¹ “Eventualele scăpări din vedere nu pot fi atribuite, în nici un caz, lipsei noastre de cercetări...”, afirmă răspicat I. Crăciun, refuzând – și pe bună dreptate – orice fel de falsă modestie. Vezi: ibidem

² Este o cu totul altă problemă faptul că de prea multe ori el este într-adevăr folosit pentru acoperirea a tot felul de superficialități și lipsuri de concepție...

concepție, fără a putea intra în toate detaliile de “meserie a profesiei”. “Autorii care figurează în bibliografie – se spune în Prezentarea tehnică – sunt sau au fost cadre didactice ale Universității din Cluj Napoca. Data menționată în dreptul fiecărui autor indică **perioada funcționării** sale în cadrul Universității, iar în bibliografie au fost cuprinse **numai lucrările elaborate în această perioadă** (sublinierea autorilor)... Trebuie menționat faptul că, deși unele cadre didactice *au publicat lucrări în mai multe domenii ale științei* (s.n. – I.K.V.), ele au fost cuprinse **integral** la domeniul unde și-au desfășurat **în principal** activitatea didactică.” (subl. aut.)¹

Se ridică acum întrebarea: ce înseamnă – ce acoperă – de fapt în această bibliografie, expresia: “**domeniul** unde și-au desfășurat în principal activitatea...”? Iar răsfoind fasciculele/volumele ei ne dăm repede seama că “domeniu” nu înseamnă aici în fond nimic altceva, decât *numele generic și pur instituțional-administrativ al Facultății* la care cadrul didactic universitar respectiv “funcționează” potrivit repartizării încadrării sale principale, fixate în evidențele “serviciului de cadre” ale instituției și **fără** măcar a lua în vreun fel în considerare disciplina sau disciplinele ale căror titular este! Astfel, – de ex. – până ce în lucrarea semnată de I. Crăciun, la Facultatea de Drept publicațiile cadrelor didactice sunt organizate în funcție și pe baza a 14!!! discipline-descriptori care indexează numai 250 de înregistrări și sunt distribuite pe doar 12 pagini, în anul 1974, 931 de înregistrări, desfășurate pe 107 pagini, “ordonate” – doar – în ordinea alfabetică a autorilor și a anilor de apariție a lucrărilor..., sunt “indexate” – de fapt vărsate și amestecate – sub un singur “descriptor”: “Drept”. “Descriptor” care, repetăm, nu înseamnă nimic mai mult și altceva, decât simplul fapt că autorul respectiv “activează” ca fiind încadrat administrativ la facultatea respectivă. “Descriptorul tematic” sau de “domeniu” al activității științifice nu este deci aici decât cadranul încadrării administrative în instituție! Adică: de fapt nici nu este “descriptor” și prin urmare nici nu poate fi vorba aici de nici un fel de “indexare”.

Totuși, cei care au conceput bibliografia editată în 1974, au – poate – “meritul” că ei măcar “văd”, declară și mărturisesc “problema”... Mai târziu – vom vedea – “problema” chiar ca “problemă” va dispărea din orizont... Iar în ceea ce privește metodologia de culegere și de verificare a datelor... asupra ei se păstrează, și aici și de acum încolo, o tăcere desăvârșită... deși, pentru această ediție au fost cu siguranță și în mod necesar efectuate asemenea cercetări, măcar pentru intervalele imediat următoare și neacoperite de cercetările lui I. Crăciun. La el lucrurile stau însă cu totul altfel și în această privință.²

În ciuda acestui fapt, “Prezentarea tehnică” din 1974 face nu numai o trimitere expresă la lucrarea lui I. Crăciun, dar îi și **revendică tradiția**, încorporând-o – mai precis: însușind-o – în mod expres.³ În realitate – analizele noastre de până acum sunt destul de grăitoare, credem, în acest sens – odată cu publicarea în 1974 a Activității Științifice..., în mod paradoxal, poate, dar tocmai prin “reracordarea” la tradiția constituită de cercetările – neegale nici până astăzi – ale lui Ioachim Crăciun, are loc exact **ruptura** acestei tradiții și – ca atare – chiar începutul declinului ei. Ediția în cauză instituie însă prin aceasta și o nouă “tradiție”, care se va înscrie și ea pe calea formalizării, golirii și decăderii ei: aceea a “introducerilor”, a “prefețelor” etc. semnate de rectorii aflați de fiecare dată în funcție.⁴

¹ Vezi: Act. Științ., 1974, Auxiliaria, p, IV-V

² În nota amintită I. Crăciun specifică faptul că listele de lucrări au fost întocmite de profesorii înșiși, la cererea rectorului și după indicațiile concepute de bibliograf. Aceste liste au fost verificate și corectate apoi pe text și completate – de ex. pentru profesorii decedați – prin cercetări bibliografice proprii.

³ idem p. V. Lucrarea lui I. Crăciun este de fapt pur și simplu însușită, am spune “naționalizată” și expropriată, fiindcă în această publicație nu se specifică nicăieri care anume înregistrare provine de la Crăciun, și care sunt cele rezultate în urma cercetărilor editorilor actuali...Mai mult, lucrarea lui I. Crăciun nici nu este de fapt “inclusă” în întregime în fasciculele ediției din 1974. Ca exemplu am putea aminti numele bibliotecarului Vasile Lupan care la I. Crăciun figurează cu 7 titluri, iar în lucrarea din 1974 cu numai 3 ...

⁴ Cum, cum nu, dar fapt este că, la vremea lui, Ioachim Crăciun nu a simțit nevoia implicării autorităților rectoriale în justificarea întărirea “greutății” sau decorarea întreprinderilor sale bibliografice... Este apoi de remarcat și faptul că la “reluarea” editărilor în 1974, intervenția amintită deja a academicianului Ștefan Pascu – și care nu este de loc formală, ci, dimpotrivă, prezintă o incursiune largă în întreaga istorie a vieții universitare din Cluj –, are și ea o logică intrinsecă și organică. La edițiile următoare însă, marea majoritate a acestor “texte” devin pur formale, gestuale, sau – vom vedea – ele sunt chiar doar “nominal” atribuite persoanei rectorului...

Diagrama declinului

“Invocarea” – chiar dacă neexplicitată de fiecare dată – a tradiției cercetărilor efectuate de I. Crăciun va intra totuși de acum înainte în multe dintre “formulele” limbii de lemn a diferitelor “note”, “introduceri” ale edițiilor următoare ale lucrării, golindu-se treptat, sinuos, dar neîncetat, de la o publicare la alta.

Ediția din 1979 cuprinde activitatea științifică a cadrelor didactice și a cercetătorilor Universității din perioada 1974-1978 și este organizată tot în acord cu structura Universității. Ea nu mai este totuși realizată “sub auspiciile” rectorului, ci a unui for “impersonal”: Biroul Senatului Universității. Dispare și “veriga” de responsabilitate nominalizată a decanilor facultăților, însă redactorii generali din cadrul Bibliotecii rămân aceiași și sunt nominalizați în continuare în mod expres împreună cu specificarea funcțiilor. Din p.d.v. al metodologiei bibliografice, singura noutate mai importantă este faptul că aici – ca și de aici încolo de altfel – sunt menționate separat lucrările publicate “În volume” și cele din “Publicații periodice”. Structura “organizării” – mai precis: neorganizării! – “tematice” și a “încadrării de specialitate”, rămâne însă aceeași. Poate merită menționat faptul că totuși chestiunea încadrării de specialitate constituie încă măcar o “problemă” pentru concepția ediției. Ea fost însă “tranzată” – potrivit unei “Note asupra lucrării” în felul următor: “Cadrele didactice care funcționează la facultăți de **alt profil** decât acela al **specialității lor** (s.n. – I.K.V.) sunt incluse în fascicula domeniului căruia îi aparțin. (Ex. matematicienii de la Facultatea de științe economice figurează la fascicula “Matematică”).”¹ Adică: nicicum.

“Problema” încadrării de specialitate a lucrărilor – în genere ca fiind încă “o problemă”... – **dispare** însă cu desăvârșire o dată cu editarea în anul 1988a bibliografiei care acoperă acum perioada 1979-1986. Mai mult, metodele utilizate până aici – neanalitice, cum am văzut – sunt acum declarate deja drept “norme metodologice”.² Ediția apare tot sub auspiciile Biroului senatului Universității, dar funcția ierarhică a “coordonatorilor generali” din cadrul bibliotecii nu se mai menționează deloc.³ În general se poate identifica în timp – din p. d. v. ierarhic – o tendință de depersonalizare (Biroul...) la vârfuri, împreună cu coborârea responsabilităților la grade ierarhice inferioare... Acest lucru ar putea fi în fond și ceva firesc și pozitiv, căci este normal ca tocmai cei care concep și efectuează lucrările să și răspundă de calitatea lor.

Prima ediție de după 1989 a bibliografiei apare în anul 1994 și “acoperă” perioada 1987-1992. Deși bibliografia se prezintă în continuare ca fiind tot “selectivă”, în “Cuvântul înainte”, rectorul de atunci, Andrei Marga se referă totuși la ea ca vizând “întreaga publicistică universitară”, salutând-o în continuare ca un “eveniment” ce se înscrie în reformarea universității aflată în plin proces de desfășurare.⁴ Și aceasta arată însă că autorii acestor cuvinte prefațatoare, de cele mai multe ori – cum este și firesc –, nu sunt de fapt informați despre adevărata natură a bibliografiei în cauză – și cu atât mai puțin asupra metodologiilor efective de producere a datelor despre care – ce-i drept, nimeni nu poate de altfel afla mai nimic din publicație –, ele devenind, se pare, în marea lor majoritate texte de conjunctură publicate ca fațade și antet.

După '89 dispare și “auspiciatul” biroului senatului universității, coordonatorii generali ai ediției fiind I. Hentea, O. Curta și L. Tomuța. Este totuși prima ediție a bibliografiei care a fost prelucrată prin mijloace computerizate, sub îndrumarea Laboratorului de informatică al bibliotecii.

Însă tocmai acest lucru trebuie să ne dea de gândit! Căci **în pofida** introducerii metodelor computerizate, lucrarea apare totuși în continuare cu **aceeași** structură, concepție etc. Adică *sfidările* trecerii la utilizarea mijloacelor computerizate – deci, informatizarea – nu a însemnat în nici un chip vreo ocazie pentru **regândirea** sau **remodelarea** ei. Dimpotrivă, se pare că problemele

¹ Vezi: *Activitatea Științifică a Universității din Cluj-Napoca, 1974-1978 – Bibliografie selectivă*, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca – Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca, 1979, *Notă asupra lucrării*, care de aici încolo apare la începutul fiecărei fascicule, la pagină identică.

² Vezi: *Activitatea Științifică a corpului didactic și a cercetătorilor, 1979-1986 – Bibliografie selectivă*, Universitatea din Cluj-Napoca - Biblioteca Centrală Universitară, Cluj-Napoca, 1986, *Notă asupra lucrării*, p. V.

³ Din echipa prezentată în ordine alfabetică – Maria Breban, Ioan Hentea și Mihail Triteanu – face parte totuși și directorul bibliotecii (M. Triteanu) și șeful Serviciului de informare și documentare (M. Breban).

⁴ Vezi: *Activitatea științifică a corpului didactic și a cercetătorilor – 1987-1992, Bibliografie selectivă*, Universitatea “Babeș-Bolyai” – Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 1994, *Cuvânt înainte*, p. III-IV.

de natură tehnică ale “informatizării” lucrărilor au avut mai mult, ele însele, darul de a acapara atenția, și ca atare de a reduce șansele reproblematicizării și regândirii acelei tradiții în care – în fond negândit – se înscrie concepția și metodologia bibliografiei, începând chiar cu ediția ei din 1974.

Dimpotrivă, ediția din 1998 – care se referă la intervalul 1993-1996, coordonatori: O. Curta, D. Todor și L. Tomuța – chiar subliniază “modul facil de regăsire a informației” și laudă “normele de standard unitare” aplicate.¹ În realitate, neschimbându-se nimic esențial în concepția și structurarea lucrării, regăsirea informației nu este cu nimic mai facilă decât în edițiile anterioare, deoarece tocmai informația esențială – adică **tematicile cercetate** de către cei ai căror activitate de cercetare este de fapt bibliografiată în bibliografie – este îngrămadită în continuare în “domenii” vaste și lăsate complet nestructurate. Apoi, chiar stupefante: paralel cu avansarea și adâncirea în utilizarea mijloacelor informatizate, vom constata că, dimpotrivă, lucrarea crește... în lipsuri! Din înregistrările ediției **lipsește** astfel, în întregime, activitățile de cercetare ale unor secții și catedre întregi ale universității: ale filosofilor și ale sociologilor! Aceasta este într-adevăr o “noutate”, deși sunt cuprinse noile facultăți cum ar fi Teologia sau Studiile europene! În schimb, baza de date ce se constituie pe parcurs – dar în aceeași structurare cu versiunea tipărită – poate fi consultată, la câteva puncte de acces, deja și online...

Acum este cazul să facem un mic popas necesar unor precizări. Într-o bibliografie sau chiar o “bază de date”, organizată doar pe domenii – care în realitate nici nu sunt acele mari domenii ale creației spirituale pe care le surprind și oglindesc de ex. sistemele tradiționale de clasificare din bibliotecă ci doar modul în care se structurează **administrativ** o anumită instituție universitară, la un anumit timp! – utilizatorul are niște posibilități de căutare extrem de limitate și restrânse la doar anumite “interese de cunoaștere”. Dintr-o astfel de bibliografie eu, de ex. nu pot afla – decât eventual întâmplător – ce anume au scris, să zicem, juriștii, politologii, filosofii, sociologii etc. universitari clujeni despre tematica a cărei cercetare mă preocupă pe mine acum. Apoi, mă pot orienta într-o asemenea bibliografie – făcută chiar ca bază de date – doar cunoscând numele autorilor și/sau – prin “încercare și eroare” – sondând anumite cuvinte din titlu, fiind totuși conștient între timp și de faptul că nu este deloc obligatoriu ca un autor să formuleze în titlu toate tematicile atinse în lucrarea lui și/sau că multe titluri sunt practic metaforice. Dacă însă am un interes pur istoric, să zicem despre articularea în timp a cercetărilor dintr-un domeniu sau la o anumită subdiviziune administrativă a instituției, ori despre biografia științifică a unui anumit cadru didactic etc. atunci o atare bibliografie îmi poate fi folositoare – ca un instrument cu adevărat științific – numai și numai cu condiția ca ea să fie cât de cât completă măcar în privința domeniilor, facultăților, persoanelor etc. în funcție de care este organizată.

Despre căutări și “accesări interdisciplinare” însă nici nu poate fi vorba. Totuși, așa ceva ni se promite în “Nota asupra lucrării” în ediția următoare – din anul 1999, cuprinzând activitatea științifică din 1997, publicată cu un cuvânt înainte semnat, de această dată, de prorectorul de atunci al universității: Nicolae Bocșan. Renunțând la fascicule, lucrarea apare, de acum înainte, legată în doar două volume. Nici o schimbare de concepție nu poate fi însă identificată efectiv în ea. Totuși autoarea Notei amintite – prima semnată de la ediția din 1974: Daniela Todor, și care, precizăm, se referă la volumele tipărite – susține că: “Scopul structurării lucrării pe două volume este de a concentra informațiile științifice **conexe** (s.n. – I.K.V.) pentru a permite atât căutări punctuale pe autor sau **domeniu** (s.n. – I.K.V.) dar și accesări **interdisciplinare**...”² În realitate, în afară de eliminarea copertilor fasciculelor, de renunțarea la republicarea într-adevăr și de mult redundantă a cuvintelor înainte și a notelor cât și de introducerea “domeniilor” care au apărut prin evoluția instituțională în structura universității, lucrarea nu prezintă nici o modificare de concepție. Ca atare, ea nici nu poate conecta domenii conexe și nici accesări multidisciplinare nu poate facilita, din simplul motiv că însăși concepția ei nu cunoaște și nu recunoaște nici conexiunile și nici

¹ Vezi: *Activitatea științifică a corpului didactic și a cercetătorilor – 1993-1996, Bibliografie selectivă, Universitatea “Babeș-Bolyai” – Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 1998, Notă asupra lucrării, p. V.*

² Vezi: *Activitatea științifică a cadrelor didactice și a cercetătorilor – 1997, Bibliografie selectivă, Vol. I-II, Universitatea “Babeș-Bolyai” – Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 1999, Daniela Todor: Notă asupra lucrării, p. VII.*

interdisciplinaritățile.¹ Pentru așa ceva este – mai precis: ar fi – nevoie de o lucrare cu totul altfel înțeleasă și organizată. Însă “nonșalanța” terminologică a Notei trebuie să ne facă și mai circumspecți...²

Fără îndoială, 2003 este anul cel mai prolific în editarea Bibliografiei activității științifice a cadrelor didactice și a cercetătorilor de la Universitatea “Babeș-Bolyai” din Cluj. Dar și cel mai simptomatic în ceea ce privește declinul ei.

Sunt publicate atunci mai multe volume duble, adică edițiile care cuprind activitățile științifice pe ani: 1999, 2000, 2001 și, în sfârșit, 2002. În aparență, toate se prezintă fără modificări de concepție și de esență. Totuși există câteva mutații cu totul substanțiale în atmosfera lor mentală și, mai ales, în nivelul lor intelectual. Prima constatare care se impune, încă de la pagina de titlu, este aceea că primele patru dintre aceste ediții susțin că ele ar fi publicate la “Editura Philobiblon”, adică la o editură cu totul inexistentă! Numele “Philobiblon”, ca fiind numele unei edituri, pur și simplu nu se regăsește în nici un registru al editurilor existente în România! Cu aceasta însă nu se încheie aducerea la publicare a “lucrurilor” inexistente... căci, în Cuprinsul volumului pentru anul 1999, citim că lucrarea ar fi prefațată de directorul instituției, profesorul universitar Doru Radosaav. Însă, la paginile indicate nu găsim decât un material oficial, **nesemnat**, cu titlul: “Cercetarea Științifică la Universitatea “Babeș-Bolyai, (Extras din Raportul aprobat în Senatul din 16 decembrie 2002)”. La fel se întâmplă lucrurile și la volumul următor – pentru anul 2000 – cu deosebirea că aici apare în Cuprins chiar numele rectorului: prof. univ. dr. Andrei Marga, Rectorul Universității etc. În volum însă nu găsim decât același extras – evident nesemnat – din aceeași zi de ședință. Același procedeu – greu calificabil, atât din punctul de vedere al exigențelor privitoare la responsabilitățile de a edita în genere ceva! cât și din cel al meticulozității mult invocate ale profesionalismelor biblioteconomice (totuși!) – este repetat pas cu pas și în volumul următor: activitatea anului 2001. Pentru 2002 însă, Cuprinsul este într-adevăr corect întocmit din această perspectivă. Este vorba totuși – probabil – doar de o “întâmplare”, căci odată cu reapariția lucrării – în anul 2004 – la volumele referitoare la activitatea științifică din anul 2003, în Cuprins reîntâlnim specificarea unui Cuvânt înainte care ar fi fost semnat de directorul bibliotecii, însă de această dată, textul lipsește deja cu desăvârșire!

Dacă nu am fi cumva siderați, nici nu ne-ar mai mira faptul că acum în notele asupra lucrării – semnate invariant: Daniela Todor, coordonatorul *opus*-ului – se apreciază că lucrarea a atins deja dimensiuni de importanță **istorică**: “atât pentru istoria universității cât și pentru producția științifică a cadrelor didactice...”³ Ne exprimăm nădejdea că aceste cadre nu se vor inspira totuși, nici de acum înainte, din ideea de a publica la edituri inexistente și nici din aceea de a menționa în Cuprinsul publicațiilor lor, paragrafe care nu se regăsesc de fapt în text... Oricât să devină ei cuprinși de sentimentul importanței acestor bibliografii pentru “producția lor științifică”! Dimpotrivă, mă tem că trebuie declarat, clar și răspicat, că de la o ediție la alta această bibliografie tinde acum să îmbrace treptat mai toate atributele unor acte strict veleitare sau gratuite!

Nu avem de ce să ne mai mirăm de graba cu care ea țintește acum – ce altceva: **Internetul!** – putând fi, după anunțul ediției referitoare la anul 2003, consultată deja “online” pe pagina corespunzătoare a Bibliotecii... Și editarea ei recentă și pe CD-Rom, se înscrie – cel puțin în aparență – pe făgașul și logica firească a acestei “istorii” care rămâne, în esență, istoria și tradiția unui declin.

Muntele vrăjit și vraja CD-Rom-ului

Hotărât lucru: stafia aniversărilor bântuie “bibliografia selectivă” a activității științifice a cadrelor didactice ale Universității clujene încă de la începuturile istoriei sale! Ca atare, și editarea

¹ Din toate aceste puncte de vedere, ediția din 2000 a bibliografiei – referându-se la activitatea științifică din anul 1998 –, este identică.

² Notăm că în această ediție sunt totuși reprimiți sociologii și filosofilor scăpați/exilați din cea anterioară, dar acesta nu înseamnă mai mult și nici altceva, decât faptul că numele și titlurile etc. ale publicațiilor lor sunt acum amestecate – tocmai fără vreo diferență de “domeniu”! – cu cele ale noilor cadre de la noua secție a universității: Asistență socială.

³ Vezi: Daniela Todor, *Notă asupra lucrării*, edițiile pentru anii 2000, 2001, 2002, 2003, 2004

ei sub formă de bază de date bibliografică – pe CD-Rom, în 2004 –, are loc tocmai la împlinirea a 30 de ani de la apariția primei sale ediții publicate cu implicarea instituțională a bibliotecii universitare din Cluj...

Din cercetările și analizele noastre de până acum se pot trage însă deja – credem – unele concluzii care, cu siguranță, ne pot apoi ajuta să ne orientăm și în investigarea acestei ediții care, de această dată, se realizează prin implicarea unei tehnici apropiate celei de vârf sau, care se află oricum în reflectorul topurilor cu valori modelistice în acest sens.

A reieșit astfel că – oarecum de la început – problema centrală a acestei bibliografii o constituie, în primul rând, lipsa unei indexări tematice (prin descriptori tematici propriu-ziși) care să analizeze nu numai înregistrarea bibliografică a unor activități într-adevăr științifice și prin urmare extrem de specializate, dar care, totodată, să le și organizeze într-un instrument structurat, în acord cu exigențele regăsirii lor solicitate tot în vederea unor noi cercetări propriu-zis științifice! Trebuie subliniat iarăși faptul că, în cazul de față, o atare exigență nu este deloc una “exterioară”, provenită din fantasmile rigorilor formale și “perfecționiste” ci ea se află în acord intrinsec tocmai cu natura intimă a literaturii bibliografiate. Noi putem închipui – și nu numai în lumea “lumilor posibile” – “n-” acțiuni gratuite, care apoi să “dea naștere” la tot atâtea tipărituri... DAR!, ceea ce se numește cercetare **științifică**, aceea se caracterizează, potrivit esenței sale, tocmai prin faptul că ea este condusă în acord cu anumite **tematici** (*problematici*) bine conturate, pe care le investighează cu ajutorul unor metode adecvate, verificabile și explicitate, în scopul dobândirii unor cunoștințe și/sau tehnici noi cu privire la ele! De aceea: a face abstracție de orientarea tematică explicită a activităților științifice atinge – *recte*: scapă din vedere – un aspect cu totul esențial, hotărâtor și caracteristic lor!

Mai mult: o bibliografie sau o bază de date a activităților științifice de cercetare servește în primul rând – și prin firea lucrurilor – nu unei “informări” generale și de orice fel, ci tocmai **cercetării**! Acelei cercetări care este deci și ea, la rândul ei – și în mod preponderent – **tematică**, specializată, disciplinară și interdisciplinară etc. și care, din acest motiv, are nevoie exact de **astfel** de informație... Ea nu va (re)găsi însă această informație decât cu condiția ca informația să fi fost prelucrată bibliografic tocmai într-un mod care **se potrivește** exigențelor unor asemenea căutări. Acestea sunt însă valabile, repet, și în cazul unor interese de natură pur istorică de cunoaștere, care doresc, să zicem, reconstituirea unui anumit trecut al acestor activități. Dacă este într-adevăr științifică atunci nici cercetarea de istorie a cercetărilor nu se poate rezuma la creionarea unor tendințe identificabile doar în linii mari, pe anumite “domenii” definite în așa fel încât – pe deasupra – ele nici nu corespund decât unor structurări impuse de multe ori de nevoile unor organizări administrative și de moment ale instituțiilor universitare, și care, prin urmare, au prea puțină legătură cu bogăția și dinamica vie și, de fiecare dată, tematică a cercetărilor științifice desfășurate odinioară în mod efectiv.

Ori, edițiile începând cu cea din anul 1974 și până acum ale bibliografiei activităților științifice desfășurate de către cadrele didactice și cercetătorii universității clujene nu sunt în fond decât niște **liste alfabetice amorfe** de nume și de titluri etc. care, deși pot eventual folosi funcționarilor pentru contabilizarea secundară și *grosso modo* a “unităților bibliografico-spirituale” ale evenimentelor publicistice universitare..., nu pot totuși satisface nici una dintre exigențele firești și intrinseci pe care le-am formulat mai sus! Acest lucru este desigur valabil și pentru versiunile lor electronice. Ele constituie de fapt niște **cataloge electronice**, care au și ele facilitățile lor, dar care nu sunt propriu-zis baze de date bibliografice și cu atât mai puțin unele care ar servi direct cercetării științifice curente.

O bază de date bibliografică informatizată pune însă în mișcare – din start – cu totul alte pretenții! De aceea, acum nici nu mai pot – nu mai puteau fi – ocolite problemele uitate sau dosite până acum ale “indexării tematice” și, tot de aceea, conceperea bibliografiei în vederea editării ei în format electronic – pe CD-Rom – putea și trebuia să se constituie într-un – nou – prilej de regândire a ei din temelii! În loc de aceasta...

“Indexarea tematică” se realizează și în bazele de date prin niște cuvinte și/sau expresii numite “descriptori tematici”. Ca atare, ele fac parte dintr-o *limbă* și dintr-un *limbaj* și sunt menite

să fixeze tematica fiecărei lucrări bibliografiate. Or, este de presupus că *limba* bazei de date despre care vorbim acum, este cea **română**. (Deși aceasta nu este în cazul de față chiar atât de evident și simplu de decis..., putem totuși deduce acest lucru în primul rând din titlul ei și – în continuare – bazându-ne și pe faptul că “Nota asupra lucrării” care se găsește pe CD, nu face nici o alta specificare în acest sens...) În ceea ce privește însă *limbajul* descriptorilor tematici: el nu poate fi altul – mai ales în cazul nostru – decât limbajul terminologiei de specialitate al științei, disciplinei, specialității etc. căreia aparțin lucrările punctuale ale cercetărilor. Este – mai precis: ar fi – apoi firesc și logic ca terminologiile de specialitate să fie incluse în lista descriptorilor tematici în formularea lor încetățenită și utilizată în literatura de specialitate publicată **în limba** bazei de date. Este posibil – și de multe ori chiar util – ca descriptorii să fie traduși și într-o altă limbă (de circulație internațională de regulă), în acest caz însă lista lor se constituie într-o posibilitate separată de regăsire – adică într-o altă listă “paralelă” de accesare – iar/însă acest lucru trebuie avut în vedere de la început atât în procesul indexării cât și în cel al construcției informatice a bazei. Acesta – iarăși – nu este un criteriu formal sau estetic adresat din exterior “stilului literar”, coerenței și coapartenenței termenilor din lista de descriptori tematici care se coagulează de fiecare dată la constituirea unei baze de date ci, dimpotrivă, o presuposiție și chiar o indicație pragmatică¹ care determină apoi în mod decisiv și posibilitățile – sau: imposibilitățile – ei de utilizare.

Dacă însă ne lansăm acum în “utilizarea” bazei “noastre” de date, cum ar face asta oricare utilizator, pornind de la parcurgerea listei sale de descriptori, atunci ecranele luminoase ale calculatoarelor noastre ne vor împărtăși un spectacol cu totul bizar și pe alocuri de-a dreptul halucinant!

Prima impresie care ne izbește este aceea, că lista descriptorilor este alcătuită dintr-un amalgam pestriț de expresii și cuvinte provenite din **limbi diferite**, a căror listă este – pe deasupra – garnisită și cu o serie de “înșirui de litere” care nu par să aibă vreun sens în nici una dintre limbile – umane – uzitate pe planeta noastră. Iar fiindcă aceasta atinge deja bunul simț și elementarul cultural, vom porni analizele noastre tocmai cu vizitarea descriptorului “cultură” – care însă nu astfel figurează în listă ci în varianta ei englezească mult mai “atractivă” și spectaculoasă: “culture”. Ce-i drept, termenul englezesc al descriptorului înregistrează și trimite doar la o sigură lucrare (de psihologie cognitivă)... Nu așa stau lucrurile însă cu descriptorul – de această dată “românesc”: “culturi”. Cu “ajutorul” lui putem acum regăsi o înșiruire cu totul exotica și demnă de oricare bazar cultural care se respectă, de lucrări care – să nu uităm !!! – sunt totuși operele universitarilor clujeni: cultura in vitro al plantelor; poetica culturii; reforma agrară din România după ’89; Dosoftei și viața sfinților, proprietatea funciară; geografie agricolă...! Fără comentarii!

Dincolo de dubiosul – de nedepășit² – al proastei atmosfere și impresii “intelectuale” create prin includerea variantelor englezești³ în aceeași listă – de limbă română totuși – de descriptori, ea se realizează apoi, în plus, cu o lipsă de consecvență și de comprehensiune cu totul remarcabilă. Întâlnim de exemplu atât termenul englezesc, “history” cât și cel românesc: “istorie”. Ne-am putea aștepta desigur ca ele să fie măcar echivalente, adică cu ajutorul lor să se regăsească aceleași lucrări. Ori, lucrurile nu stau de loc așa: până ce la “history” se găsesc doar câteva titluri, la “istorie” peste 4000. Ne întrebăm desigur: cu ce folosește atunci varianta englezească să zicem utilizatorului “străin” al bazei de date? Mai ales că – sau dimpotrivă – el își va forma astfel o imagine cu totul defavorabilă, falsă și neadecvată despre realitățile efective ale activităților științifice ale istoricilor – iarăși – universitari clujeni.

Aceeași confuzie categorială domină însă mulți alți descriptori și fără să fie ele anglicizate. La descriptorul “filosofie” de exemplu întâlnim îngrămădite și multe lucrări care tratează, de fapt

¹ În sensul pragmaticii lingvistice ...

² Produce totuși un gust ciudat – și destul de “amestecat” – experiența de a întâlni, de exemplu, o lucrare de psihologie publicată în limba **maghiară**, dar care, într-o bază de date **românească**, este totuși indexată cu un termen tehnic (**grecesc** la origine) formulat însă în varianta lui **engleză** (*analogy*)! “Curat >>furculition<< murdar”..., chiar dacă probabil, astăzi și Chirițele din regiunea de baștină a personajului sunt atrase mai mult de “englezisme”.

³ Câteodată întâlnim și descriptori formulați chiar în limba maghiară. Mă tem că nu este cazul să precizăm: nici vorba aici de “multiculturalism”... oricât să fie aculturalitatea de multilingvă.

teme de demografie, psihologia bătrâneții, metodele statistice din științele sociale, psihosociologie etc. În schimb lucrări cu caracter evident filosofic, nu se regăsesc acolo... Ca exemplu eclatant aş aduce volumele profesorului Andrei Marga despre filosofia *americană*, dar pe care nu le regăsim la “filosofie”, ci... la “studii *leuropene!*”.

Să ne înțelegem: toate acestea înseamnă pentru o bază de date și pentru utilizatorii ei, tocmai faptul că aceste lucrări sunt efectiv aruncate în bezna neantului, din simplul motiv că ele nu pot fi regăsite de către căutări structurate – cum e firesc – după logica însăși a disciplinelor și/sau, măcar după bunul simț cultural.

Reaccentuez însă faptul că: aici – adică în baza de date – este vorba totuși și tocmai de opera, de viața științifică și intelectuală a universitarilor clujeni. Care pe deasupra – oameni maturi fiind – mai și știu destul de bine în care anume dintre discipline activează... Inutil! Întregul corp de sociologi, de exemplu, care profesază această știință la universitatea clujeană este trecut nonșalant la “echipa” filosofilor. Degeaba scrie Traian Rotariu, Petru Iluț, Vasile Dâncu etc. – nume de notorietate în domeniile lor –, în chiar titlul cărților, că ele tratează teme de sociologie, de psihosociologie etc. ... toate acestea nu au nici o valoare pentru indexarea bazei de date, căci acolo s-a decis că de fapt... “filosofie” se face aici. De altfel – în ciuda existenței de decenii a unor opere și cercetări sociologice de valoare la universitatea clujeană, în baza de date nu regăsim de loc descriptorul “sociologie” care ar putea și ar trebui să le evidențieze. În schimb întâlnim mai >>elegantul<< “social sciences” dar care nu cuprinde publicațiile sociologilor ci doar un singur titlu – al unei bibliografii de altfel extrem de valoroase și care ar merita cu totul altă soartă... La fel stau lucrurile și cu “jurnalismul”. Deși este o secție relativ nouă a universității, există totuși lucrări publicate în domeniu – și chiar în baza de date – descriptorul prin care el ar putea fi într-adevăr regăsit logic, lipsește cu desăvârșire.¹

Spectacolul luminos, colorat și desigur complet informatizat al evenimentelor **stupefiante** din lista descriptorilor bazei de date a activităților științifice de la universitatea clujeană nu se încheie însă aici, ci urcă treptat crescând în tensiuni (deloc) catarctice. Întâlnim astfel termeni care, deși sunt în genere “inteligibili”, nu au totuși nici un sens ca descriptori tematici. Ce spune despre **tematica** unei lucrări descriptorul “Studii în volume” (în țară; în străinătate), “Studii în volume colective” sau “Studii pe Internet”, ori “Teză de doctorat”? Absolut nimic.

Tensiunea crește însă neîntrerupt și în continuare. Acum întâlnim ca “descriptori” (totuși) tematici niște înșiriri de litere majuscule – acronime? – de-a dreptul fascinante: EPR; FMR; HCI; HPLC; IMM etc. fără să putem cumva afla, măcar din instrumentele ajutoare-orientative ale bazei de date, ce anume ar putea semnifica ele. Cu altele însă, problema ar fi deja dacă în genere ele semnifică oare ceva? Așa este de ex. “descriptorul”: “tori” (scris acum cu minuscule). Dacă – stârniți în curiozitate de exotismul într-adevăr!!! de netăgăduit, al “expresiei” – ne uităm să vedem, ce anume indexează – tematic! – ea, atunci: încremenim. Fiindcă găsim nu mai puțin de 863 ! de lucrări științifice ale cadrelor universității noastre publicate “în volume” și încă 2136 ! publicate “în periodice”, care sunt de-a dreptul dosite și maltratate în această bază de date prin această struțocămilă “lingvistică” evidentă. Este vorba – cum pare – în principal de lucrările unor istorici cum ar fi Avram Andea, Nicolae Bocșan, Liviu Maior, Ioan-Aurel Pop, Doru Radosav etc. Mă tem că nici ei nu cunosc faptul că ar fi cercetat vreodată decisiva tematică ... “tori”.

Nici în continuare nu ne putem însă descremenii. Căci la culmea culmilor se află acum așezată o înșiruire de litere – tot minuscule – care este probabil iarăși dificil de regăsit printre cuvintele cu sens ale limbilor vorbite de oamenii acestui Pământ: “nvjfh”! Ce-i drept “descriptorul” nu desfigurează, – însă ajungând *iarăși* la limitele **daunelor morale**, – decât “o singură” lucrare a distinsului critic, teoretician și istoric literar, Ștefan Borbély.

Dar, să ne înțelegem: în genere, asocierea într-o bază de date difuzată pe CD-Rom, dar și pretutindeni pe Internet, a activităților spirituale publicate ale unor persoane publice – și un cadru didactic universitar este o asemenea persoană –, cu bătaia de joc a unui șir de litere înlănțuite la

¹ De exemplu, un manual de jurnalism (scris de Ilie Rad) este trecut la “științe politice”...

întâmplare și lipsite de orice sens, înseamnă în fond *dăunare morală* produsă în mod calificat cu ocazia fiecărei accesări a bazei... să zicem de către studenții lui sau de colegii săi de specialitate!

Este deci indicat să ne păstrăm și în continuare încremenirea, fiindcă exemplele înșirate aici nu sunt simple “erori”, ci ele arată probleme grave în conceperea și coordonarea acestei lucrări. Este deci vorba, în esență, de probleme și deficiențe de *sistem*... chiar dacă articularea disciplinară a descriptorilor este inegală, existând cu siguranță și domenii unde formularea descriptorilor nu prezintă “simptomele” semnalate până acum. Și chiar dacă din punct de vedere informatic ea este realizată aproape exemplar – de Olimpia Curta –, deoarece, se pare că, tehnic vorbind, căutările etc. sunt rezolvate aici tocmai la nivelul bazelor de date bibliografice produse pe plan internațional. Însă și impactul lor este serios atins și tulburat de tulburările fundamentale și elementare ale (lipsei și lipsurilor esențiale) de concepție și de nivel.

*

Analiza succintă a istoriei edițiilor succesive ale bibliografiei activităților științifice ale cadrelor didactice și a cercetătorilor de la universitatea clujeană – de la lucrarea concepută și efectuată de către Ioachim Crăciun; de la bibliografia realizată de Elena Moraru și până la proaspăta ediție pe CD-Rom a bazei de date informatizate –, ne poate duce și la concluzia că, poate *nu este* neapărat și foarte *dăunător* ca de conceperea și realizarea lor să se ocupe într-adevăr oameni care sunt și ei implicați efectiv în vreun proces de cercetare științifică propriu-zisă, căci astfel – poate – ei ajung să înțeleagă mai în amănunt dificultatea, greutatea și miza lor, împreună, desigur, cu înțelegerea mai proprie a responsabilităților intelectual-morale ale “profesionalismului” bibliografic față de operele bibliografiate și față de autorii lor.¹

Iar în ceea ce privește Muntele vrăjit... este bine de gândit, și apoi de știut că: nu numai cărțile, dar și CD-Rom-urile își au destinul lor.

* * *

Revenind: chimista Elena Moraru, autoarea indicelui bibliografic recenzat și apreciat aici, s-a angajat deci la BCU Cluj – venind din cadrul cercetării – în anul 1991! În câmpul de forțe ale jocurilor “afinităților elective” din (al)chimismele actuale ale biblioteconomiei românești, se mai ridică însă – cum vedem – cât se poate de firesc și grav, întrebarea: dacă ea, cu aceleași competențe, dispoziții și solicitări (care însă în zilele noastre pot fi chiar mai conturate și mai stringente decât cu 12 ani în urmă...), *s-ar mai putea “angaja aici” și astăzi?*

Răspunsul la această întrebare se află înscris într-un paragraf al unei dispoziții legale care sună textual în felul următor: “Art. 8 – Pentru ocuparea funcțiilor didactice auxiliare trebuie îndeplinite următoarele condiții de studii: a) pentru funcția de bibliotecar, de documentarist și de redactor – absolvirea cu examen de diplomă a unei instituții de învățământ, secția de biblioteconomie, sau a altor instituții de învățământ ai căror absolvenți au studiat în timpul școlarizării disciplinele de profil din domeniul biblioteconomiei; pot ocupa funcția de bibliotecar, de documentarist sau de redactor și alți absolvenți ai învățământului superior, postliceal sau liceal cu diplomă, pe perioadă determinată, dacă au urmat un curs de inițiere în domeniu.”²

Răspunsul la întrebarea de mai sus este deci în mod clar unul *negativ*! Autoarea bibliografiei care ne prilejuiește aici analizele, ca și multe alte persoane valoroase care activează – încă sau deocamdată – în bibliotecile învățământului românesc, nu ar mai putea fi angajate astăzi

¹ Până atunci însă, – și mai ales prin exhibiționismul grăbit, constipat și veleitar al publicării ei informatizate – baza de date bibliografică: Activitatea științifică a cadrelor didactice și cercetătorilor de la Universitatea “Babeș-Bolyai” din Cluj, 1987-2003, editată acum, pe CD-Rom, sub responsabilitatea exclusivă a Biblio-tecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” din Cluj, rămâne, ne temem, cea mai slabă, diluată, inconsistentă și superfluă “ieșire” a acestei instituții în spațiul (său) public universitar, științific și cultural.

² *Lege privind Statutul personalului didactic*, publicat în *Monitorul Oficial*, Partea I., Nr. 158 din 16 iulie 1997

acolo... Pe deasupra – lucru la fel de grav – nici cu ocazia viitoarei lor pensionări ele nu vor mai putea fi – deocamdată, sperăm, – “înlocuite” cu persoane cu competențe asemănătoare!

Se pune deci întrebarea: unde și cine vor mai elabora, în viitorul astfel conturat, bibliografiile de specialitate de nivelul și de talia celei asupra căreia ne străduim să atragem atenția acum? Răspunsul este, și în acest caz, pe cât de simplu, pe atât de dezolant. Vom fi oare nevoiți să ne mulțumim, cu “nivelul” producțiilor “bazelor de date” analizate de noi – nu întâmplător – în paralel? Căci, această perspectivă pur și simplu scoate din acest circuit bibliotecile universitare, asemenea activități putându-se adăposti în viitor doar în sânul – extrem de valoros și de activ de altfel – al bibliotecilor publice, “județene”, al rețelei bibliotecare a Academiei etc. ...

Sunt destul de conștient și de faptul că și această deducție – care totuși este, cred, argumentată, ilustrată, dar și “la obiect” – poate atinge și anumite “sensibilități” legate de eforturile laudabile care țintesc conturarea învățământului bibliologic superior din România.¹ În ciuda acestor – eventuale – sensibilități trebuie totuși să avem în vedere în primul rând: *miza!* Ori, această miză ne îndreaptă spre *curricula* acestor instituții care – nici nu se poate altfel! – se concentrează asupra chestiunilor numite tehnic și disciplinar: *Library and Information Science*... Este vorba de o cucerire incontestabilă... cu condiția însă ca această știință și această formare să afirme și să reafirme mereu tocmai exigența responsabilității față de **conținutul informațiilor** gestionate și valorificate în biblioteci și centre de documentare. Atât în procesele de prelucrare, de informare, cât și în cele numite “infodocumentare”. Or, inevitabil aceasta presupune și competențe legate tocmai de **specialitatea acestui conținut**.

În alchimismul lor, lucrările forțelor afinităților electivă nu sunt – Goethe a știut – niciodată lipsite de dramatism. Nu (mai) e deci nevoie de nici o “dramatizare” în plus. Istoria naturală, ca și cea biblioteconomică, ni le înfățișează pe deplin.

Iată, deci, la ce (mai) e bună o bibliografie “chimică” de chimie!

¹ Este un aspect istoric, conjunctural – dar real – al învățământului superior bibliologic românesc faptul că probabil majoritatea cadrelor sale universitare, mai ales cei aflați în gradele de vârf – deci conferențiarilor și profesorii universitari –, nu au – iar din motive istorice “autohtone”: nici nu prea pot avea – nici ei diplome de absolvire a vreunei instituții de învățământ bibliologic superior..., prin urmare, drept vorbind, după legislația actuală, majoritatea lor nici nu ar putea să fie *măcar angajați* în vreo bibliotecă universitară românească, decât, eventual, cu titlu temporar și pe o perioadă determinată de maximum 180 de zile! Mai e cazul oare să insistăm asupra grotescului acestei situații?!

**Starea bibliotecilor publice¹ din România
– O radiografie a anului 2001 și 2002 –**

STATISTICA DE BIBLIOTECĂ ÎN ROMÂNIA

*Doina Popa²
Președinte,
Comisia de Statistică F.A.B.R.
Director,
Biblioteca Județeană “O. Goga” – Cluj*

Perioada anilor 1998-2002 a fost favorabilă unor schimbări majore în ceea ce privește statistica de bibliotecă, modul de colectare și de comunicare a datelor, dezvoltarea indicatorilor de performanță și utilizarea lor în evaluare, promovarea unei terminologii unitare, practicarea comparațiilor.

Caracterizarea etapei:

- s-a desfășurat o activitate susținută de colectare și comunicare a datelor statistice;
- s-a trecut la colectarea în sistem automatizat a datelor statistice;
- este adoptat și se utilizează standardul *ISO 2789 pentru Statistică de Bibliotecă*;
- se utilizează standardul *ISO 11620 pentru Măsurători și Indicatori de Performanță*;
- s-a desfășurat un program special de cercetare pentru statistica de bibliotecă și indicatori de performanță: *Performanțe Românești în Bibliotecile Publice - PROBIP 2000*;
- din 1998 România participă la *Proiectul European LIBECON pentru statistică de bibliotecă*;
- *Comisia Națională a Bibliotecilor*, organism nou creat, prevăzut de Legea Bibliotecilor, are atribuții speciale în ceea ce privește statistica de bibliotecă și evaluarea performanței;
- în asociațiile profesionale (ANBPR, ABIR, ABIDOB, ABBNR) există comisii de statistică coordonate de *Comisia de Statistică a Federației Asociațiilor de Bibliotecari din România*;
- există preocupări constante din partea asociațiilor de bibliotecari pentru adaptarea statisticii de bibliotecă la schimbările apărute în biblioteci;
- datele și informațiile statistice se utilizează tot mai mult în managementul de bibliotecă.

Ce avem la dispoziție?

Avem date statistice care acoperă:

- toate tipurile de biblioteci publice în perioada 1991-1999, 2001;
- bibliotecile universitare și Biblioteca Națională a României în anul 2001;
- bibliotecile publice din țările UE și CEE în anul 2000.

Avem instrumente de colectare a datelor statistice:

- modulul de statistică integrat softului de bibliotecă TINLIB;
- Caietul de evidență a activității de bibliotecă și Registrul de Mișcare a Fondurilor adaptate etapei actuale.

Avem măsurători și indicatori de performanță specifici:

- indicatorii de performanță principali (17) se utilizează la nivel național pentru evaluarea și compararea activității bibliotecilor publice.
indicatorii de performanță secundari (12) se utilizează la nivel local, de către fiecare bibliotecă publică pentru o evaluare mai aprofundată a activității.

¹ Referitor la stadiul actual al statisticii bibliotecilor **universitare**, vezi analiza efectuată de Adriana Székely, publicată în volumul de față.

² E-mail: doinapopa@bjc.ro

Unde ne aflăm?

Prin etapele parcurse, în România s-a realizat:

- adaptarea statisticii de bibliotecă la stadiul actual de dezvoltare al bibliotecilor;
- armonizarea statisticii de bibliotecă cu cerințele standardelor internaționale;
- utilizarea statisticii ca instrument managerial;
- îmbunătățirea standardizării și ridicarea standardelor.

PRINCIPALELE MĂSURĂTORI DE PERFORMANȚĂ (1999, 2001)

Resursele de care au dispus bibliotecile publice în anul 2001 pun în evidență tendințele care s-au manifestat.

S-a constatat **o scădere a numărului de biblioteci publice** (2814) față de anul 1999 cu 70. Acesta a fost un fenomen frecvent întâlnit în mediul rural unde din lipsa fondurilor pentru salarizarea personalului s-au închis temporar ori s-au desființat biblioteci comunale.

Numărul punctelor de servicii (3190) a crescut cu 33 prin înființarea de filiale noi sau puncte de împrumut în satele aparținătoare comunelor.

Decalajul între tipurile de biblioteci publice este foarte mare. Pentru bibliotecile județene revine un punct de servicii la 33000 locuitori, pentru bibliotecile municipale și orășenești la 16000 locuitori, iar pentru bibliotecile comunale la 3779 locuitori.

Colecțiile bibliotecilor publice au crescut cu 907439 totalizând 49348344 documente.

Cauzele principale ale acestei creșteri sunt achiziția sporită de documente și cantitatea mică de documente eliminate.

Dacă analizăm structura colecțiilor după categoria documentelor pe care le conțin: 98,72% sunt cărți și publicații seriale, 0,14% manuscrise, 0,62% documente audiovizuale, 0,1% CD-ROM-uri, 0,48% alte documente. Această structură pune în evidență caracterul tradiționalist al colecțiilor.

Achiziția de documente (1.040.752) a înregistrat o creștere de 247137 documente. Este un fapt apreciabil. Tendința a fost mereu crescătoare în ultimii 12 ani chiar dacă creșterile au fost mici. Principalele cauze ale creșterii sunt: preocuparea bibliotecilor de a găsi și alte surse de finanțare în afară de cele de la buget, Programul Ministerului Culturii și Cultelor de dotare cu carte a bibliotecilor publice, obținerea de fonduri din proiecte.

12,78% din fondurile destinate achiziției au provenit din alte surse de finanțare decât cele bugetare.

Proporția în care au fost achiziționate diferitele categorii de documente diferă de proporția în care sunt ele reprezentate în colecții: 77,94% sunt cărți și publicații seriale, 0,6% manuscrise, 1,03% documente audiovizuale, 0,15% CD-ROM-uri, 0,64% alte documente.

Accentul se deplasează vizibil și spre asigurarea altor surse de informare în afara celor pe suport de hârtie: documente audiovizuale și documente electronice.

Personalul bibliotecilor a fost de 5257 angajați din care 4475 bibliotecari, 66 informaticieni și 716 alt personal.

Față de anul 1999 numărul personalului angajat **a crescut** cu 276 din care 95 bibliotecari și 18 alt personal.

Resursele financiare (15001176 Euro) au crescut cu aproape 50% și au fost asigurate în proporție de 97% din finanțare bugetară. 89,45% au fost folosite pentru cheltuieli curente și 10,55% pentru cheltuieli de capital. În cadrul cheltuielilor curente, ponderea cea mai mare o au cheltuielile de personal 72,85%. Doar 10,39% reprezintă cheltuielile pentru achiziții.

Facilități și Servicii

Conform chestionarului LIBECON s-au reținut trei aspecte:

Procentul din stoc oferit în acces liber (73,8%) a crescut cu 9%

Procentul ridicat îl dau bibliotecile comunale în care 96,4% din fond se află în acces liber. Bibliotecile municipale și orășenești oferă 79% din fond în acces liber iar bibliotecile județene doar 42,1% pentru că aici se manifestă și o acută lipsă de spațiu.

Procentul de înregistrări catalografice în sistem automatizat (9,11%) a fost în creștere cu 1,3%.

Anul 1992 a fost primul an în care a început constituirea bazelor de date în bibliotecile județene și s-au realizat 0,23% înregistrări.

În zece ani creșterile au fost constante dar numai în bibliotecile județene care au dispus de tehnică de calcul.

Stațiile de lucru pentru utilizatori (288) au crescut cu 189

Pentru România, în condițiile economice și financiare ale acestor ani, este bine că există o creștere și lucrurile se mișcă în sensul bun.

În 1993 existau doar 3 stații de lucru pentru utilizatori iar acum tot mai multe biblioteci municipale și orașenești dar și comunale dispun de calculatoare și de acces la Internet.

Din cele 288 stații de lucru, 114 sunt conectate la Internet. Conform Legii, bibliotecile au rol strategic în dezvoltarea societății informaționale și programele care se vor stabili, în funcție de strategia națională adoptată, vor asigura tehnologia necesară îndeplinirii acestui "rol".

Utilizare și Utilizatori

Utilizatorii înscriși (2046676) au reprezentat 9,12% din populația țării, **în scădere** cu 22335 față de anul 1999. Această scădere s-ar putea explica prin faptul că, începând cu anul 2001, bibliotecile publice au trecut la eliberarea unui *permis unic*, valabil la toate punctele de servicii, eliminându-se astfel "înscrisurile multiple". Permisul are valabilitate 5 ani.

Tranzacțiile de împrumut (36324232) au crescut cu 1166893. Sub acest aspect anul 2001 a fost un an bun. Utilizarea bibliotecilor pentru împrumutul documentelor este mare.

Vizitele la bibliotecă (16890884) au crescut cu 937885. Ele includ atât utilizarea directă a bibliotecii cât și utilizarea de la distanță prin telefon, fax, poștă. Foarte puține biblioteci au pagină Web și nu există încă deprinderea contorizării acestor vizite.

CONCLUZII

- resursele alocate bibliotecilor sunt insuficiente;
- facilitățile și serviciile oferite sunt adecvate dar insuficiente;
- utilizarea bibliotecilor este în creștere;
- impactul bibliotecilor în societate sub aspectul numărului de utilizatori nu este suficient de mare;
- majoritatea bibliotecilor utilizează o metodologie unitară de colectare și raportare a datelor statistice;
- se dezvoltă un management bazat pe instrumente de evaluare;
- s-au parcurs etape importante în adaptarea statisticii de bibliotecă la stadiul de dezvoltare al bibliotecilor;
- armonizarea cu practicile internaționale este în mare parte realizată;
- datorită furnizării datelor, România poate fi comparată cu alte țări.

Anul 2002 a fost primul an în care toate tipurile de biblioteci din România au raportat aceleași categorii de date statistice după un model unitar. Au făcut acest exercițiu peste 5300 de biblioteci.

Caracterizarea etapei de colectare și comunicare a datelor statistice:

- s-a realizat cel mai mare număr de respondenți;
- cu excepția Bibliotecii Județene Mehedinți, toate celelalte 40 de biblioteci județene au transmis datele statistice;
- a existat o mai mare corectitudine a datelor comunicate;
- s-au observat diferențe între biblioteci referitor la înțelegerea informațiilor solicitate;
- au existat 15 biblioteci care au completat parțial Raportul Statistic Anual 2002: *Alba, Argeș, Bihor, Botoșani, Brașov, Constanța, Covasna, Dâmbovița, Dolj, Gorj, Ilfov, Mureș, Prahova, Sibiu, Vaslui*;

- s-a menținut încă practica de a comunica separat situația bibliotecilor municipale și a bibliotecilor orășenești ceea ce a îngreunat centralizarea;
- unele biblioteci județene au folosit R.S.A. 2001: *Argeș, Constanța, Covasna*;
- referitor la colectarea și comunicarea datelor financiare s-a constatat:
 - absența lor totală în unele județe: Botoșani, Covasna, Dâmbovița, Mureș, Prahova, Vaslui (la biblioteci municipale/orășenești și comunale)
 - absența veniturilor deși există cheltuieli
 - absența cheltuielilor pentru achiziția de documente din venituri proprii și alte venituri deși există achiziție de documente din alte surse
 - cheltuieli mai mari decât veniturile
 - comunicarea sumelor în milioane sau miliarde în loc de mii lei
 - sume nerotunjite
 - operațiuni de adunare neverificate

PRINCIPALELE MĂSURĂTORI DE PERFORMANȚĂ - prezentare comparativă 2001– 2002 –

RESURSELE de care au dispus bibliotecile publice au înregistrat diferențe minime față de anul 2001, cu plusuri și minusuri ușoare, determinate de o ne semnificativă creștere a resurselor financiare.

Numărul de biblioteci publice a fost de **2796**, cu 18 mai puține decât în anul 2001 și cu 155 mai puține decât numărul unităților administrative existente în România.

Au existat încă 18 județe în care sunt municipii/orașe și comune fără biblioteci publice (vezi anexa 1).

Principalele cauze:

- lipsa fondurilor pentru asigurarea condițiilor de funcționare
- nerespectarea Legii 334/2002
- dezinteres din partea bibliotecilor județene
- ineficiența serviciului metodic

Numărul punctelor de servicii a fost de **3162**, cu 28 mai puține decât în anul 2001.

Corelat cu dinamica populației, numărul de locuitori care revine per punct de servicii este mai mic decât în anul 2001 pentru bibliotecile județene (27871/33000), pentru bibliotecile municipale și orășenești (14185/16000) și ușor crescut pentru bibliotecile comunale (3912/3779)

Colecțiile bibliotecilor au totalizat **49675032** documente, cu o creștere de 326688 față de anul 2001. Proporția diferitelor categorii de documente în structura colecțiilor nu a înregistrat modificări.

Predomină în continuare cartea și publicațiile seriale în proporție de 98,72%.

Achiziția de documente a fost de **843482**, cu 197270 mai puțin decât în anul 2001. Raportat la necesarul prevăzut de Legea bibliotecilor, achiziția a fost nesatisfăcătoare

Principalele cauze:

- alocare bugetară insuficientă;
- diminuarea fondurilor alocate de Ministerul Culturii și Cultelor pentru dotarea cu carte a bibliotecilor publice;
- prețul mare al cărților.

Peste 34% din cărțile achiziționate au provenit din venituri proprii, sponsorizări, donații, proiecte.

Structura achiziției după categoria documentelor:

- cărți și publicații seriale: 98,13% față de 77,94% în 2001
- manuscrise: 0,02% față de 0,6% în 2001
- documente audiovizuale: 0,94% față de 1,03 în 2001
- CD-ROM-uri: 0,14% față de 0,15% în 2001
- alte documente: 0,71% față de 0,64% în 2001

Personalul bibliotecilor a fost de **5369** angajați, din care:

- 4697 personal de specialitate
- 298 personal administrativ
- 374 personal de întreținere

Față de anul 2001, numărul personalului a crescut cu 112 angajați.

Resurse financiare: 15204337 Euro au fost asigurate în proporție de 98,20% din finanțare bugetară. Față de anul 2001 au crescut cu 1,20% (203161 Euro)

Pe categorii structura cheltuielilor se prezintă astfel:

- cheltuieli curente: 88,81% față de 89,45% în 2001
- cheltuieli de capital: 11,19% față de 10,55% în 2001

Structura principalelor cheltuieli curente se prezintă astfel:

- cheltuieli pentru personal: 70,82% față de 72,85% în 2001
- cheltuieli pentru achiziții: 10,58% față de 10,39% în 2001

FACILITĂȚI ȘI SERVICII

Procentul din stoc oferit în acces direct a fost de 68,76%, cu 5% mai mic decât în anul 2001

Pe categorii de biblioteci situația se prezintă astfel:

- Biblioteci județene: 48,78% față de 42,1% în 2001
- Biblioteci municipale și orașenești: 58,63% față de 79% în 2001
- Biblioteci comunale: 88,4% față de 96,4% în 2001

Principalele cauze:

- raportarea numărului de documente oferite în acces direct nu se face cu exactitate (în cadrul bibliotecilor există diferențe de raportare de la un an la altul)
- desființarea unor puncte de servicii

Procentul de înregistrări catalografie în sistem automatizat a fost de 9,43%, cu o creștere nesemnificativă de 0,52% față de anul 2001.

Număr total de computere: 1337 din care 405 conectate la Internet. Raportat la populația României revine:

- 1 computer la 16229 locuitori
- 1 computer conectat la Internet la 53576 locuitori

În această situație apreciem că gradul de implicare a bibliotecilor publice în susținerea Societății informaționale este foarte redus.

UTILIZARE ȘI UTILIZATORI

Utilizatorii înscriși: 2652539 reprezentând **12,22%** din totalul populației față de **9,12%** în anul 2001.

Numărul utilizatorilor înscriși a crescut cu 3,10% față de primul an de raportare (2001).

Principalele cauze:

- eliberarea permisului unic cu utilizare la toate punctele de servicii și cu valabilitate de 5 ani;
- scăderea populației țintă.

Există mari diferențe între biblioteci în ceea ce privește raportarea utilizatorilor înscriși:

- nu toate au început înscrierea unică în anul 2001;

nu se înțelege încă diferența între utilizatorul înscris și utilizatorul activ;

- nu se ține o evidență clară a acestor categorii de utilizatori.

Tranzacțiile de împrumut au fost de 36682966, cu o creștere de 358734, mult mai mică față de anul 2001 (1166893)

Principalele cauze:

- discrepanțe mari în modul de contorizare a tranzacțiilor de împrumut;
- achiziția mica de documente.

Vizitele la bibliotecă: 16530001 în scădere cu 360883 față de anul 2001

Principalele cauze:

- discrepanțe mari în modul de contorizare a vizitelor;
- achiziția scăzută de documente.

CONCLUZII

- resursele alocate bibliotecilor au fost insuficiente raportat la nevoile utilizatorilor;
- facilitățile și serviciile oferite de biblioteci nu s-au dezvoltat foarte mult;
- utilizarea bibliotecilor a fost în scădere deși numărul de utilizatori înscriși a crescut;
- contribuția bibliotecilor la dezvoltarea Societății informaționale este foarte scăzută;
- majoritatea bibliotecilor utilizează o metodologie unitară de colectare și raportare a datelor statistice.

UNIMARC
– șansă pentru o bază de date națională –

Ilona Gurka-Balla¹
B.C.U. – Cluj

Schimbările în “profesia de bibliotecar” au, în perioada actuală, o importanță vitală pentru viitorul bibliotecilor românești. Răspunzând la necesitățile prezentului “invadat” de calculatoare, trebuie să ne adaptăm la noile cerințe ale utilizatorilor bibliotecii, valorificând posibilitățile infinite ale Internetului.

Întrebarea care se pune este „ce vor cititorii de la noi?” iar răspunsul este foarte simplu: „informații despre ...”; cantitatea din ce în ce mai mare a informațiilor și diversitatea vastă a domeniilor, impun căutarea de procedee și mijloace noi de a satisface cererile utilizatorilor la un nivel ridicat și corespunzător standardelor internaționale.

Acest lucru înseamnă că, în mulțimea informațiilor deja existente, trebuie să găsim calea cea mai scurtă și eficientă de a da răspunsul pertinent, concludent, răspuns care să satisfacă utilizatorul. Activitatea noastră, a bibliotecarilor, trebuie să fie asemeni celei a unui navigator și rezultatul muncii noastre să fie un ghid bun, o adevărată „hartă” multi-media, creată cu ajutorul limbajului nou al calculatoarelor, cel al hipertextului.

Bibliotecarul de astăzi trebuie să fie un manager al informațiilor, un expert al științei informării și, deci, statutul de bibliotecar este în continuă transformare. În Anglia, de exemplu, Facultatea de Biblioteconomie deja și-a schimbat denumirea în School of Information Studies (Facultatea de Studii Informaționale).

Activitatea noastră de management al informațiilor se bazează în primul rând pe datele introduse în bazele de date ale bibliotecilor. Regăsirea și valorificarea acestor informații, sistematizate și indexate, este cheia cu care se va deschide o lume vastă, infinită, o adevărată “bibliotecă virtuală” realizată prin intermediul World Wide Web-ului, al Internet-ului.

În vederea realizării acestei posibile “biblioteci virtuale”, începând din anii 1970, se generalizează un concept nou: sistemele de gestionare ale bazelor de date (SGBD). Foarte schematic, un sistem de gestionare a bazelor de date se poate defini ca un ansamblu de programe conceput pentru a oferi posibilitatea de a stoca, a regăsi și a controla accesul prin lectură sau scriere la datele permanente și a le face accesibile în mod partajat.

Un fișier tradițional este un ansamblu de date structurate și organizate în “câmpuri” sau în “zone” manipulabile conform prelucrărilor sau sortărilor prestabilite, dar care nu permite decât o privire unică asupra acestor date. Pe când, o bază de date este un ansamblu de date manipulabile simultan de către mai mulți utilizatori și care permite fiecărui utilizator o privire diferită asupra datelor.

O bază de date nu poate fi concepută fără softul său de prelucrare. Adesea chiar acest soft caracterizează baza de date în sine. Softul de gestionare a bazelor de date definește structura, obiectele utilizabile și, de asemenea, mijloacele de utilizare a bazei de date: găsim, în general, un limbaj de descriere a datelor și un limbaj de tratare a datelor, dispoziții referitoare la fiabilitatea bazei de date și protejarea sa împotriva acceselor neautorizate.

Prin urmare, un model de bază de date poate fi definit ca ansamblul de date utilizabile, organizate conform unei structuri și incluzând toate operațiunile de prelucrare pe care datele le pot suferi.

Modelul CODASYL (Conference on Data System Language) de baze de date, prin obiectivele sale² incluse în schema conceptuală de date OLE (obiect, legătură, entitate) care

¹ E-mail: balla@bcu.ubbcluj.ro

² **Obiectivele** unui sistem de gestionare de baze de date: – permite acces multiplu la o parte din bază sau la întregul său conform unor criterii determinate; – exclude surplusurile; – asigură o totală independență între programele de aplicații și

asociază entitățile logice cu entitățile fizice, oferă produse care asigură: sistemul partajat (mai mulți utilizatori pot accesa baza de date în același timp, prin lectură, sau prin scris), aplicații partajate, securitatea datelor, integritatea datelor, extensibilitatea datelor (noi date pot fi adăugate la bază fără a deranja organizarea liniei de programe existente), distribuirea de date (o bază de date poate fi împărțită pe mai multe site-uri sau platforme hardware).

Avantajele folosirii unui sistem de gestionare a bazelor de date constă în faptul că permite să se efectueze o singură înregistrare a oricărei date necesare în funcționarea sistemului. Pe de altă parte, o structurare logică a fișierelor organizate ca bază de date, permite stabilirea de legături între fișiere și obținerea unor fișiere rezultate din încrucișarea datelor. De pildă, un fișier de tranzacții de împrumut este rezultatul încrucișării datelor provenite din fișierul bibliografic și din fișierul cititorilor, sau un fișier de comenzi este rezultatul încrucișării datelor provenite din fișierul de sugestii de comenzi și din fișierul furnizorilor.

După apariția și răspândirea microcalculatoarelor de la începutul deceniului '90, modelul client/server devine tot mai larg utilizat. Conceptul fundamental al modelului client/server este, astfel, de a distribui prin rețea prelucrarea informației între o stație "client" – microcalculatorul utilizatorului (folosibil și pentru aplicații birotice) – care stabilește, în general, o cerere și o stație "server" – calculatorul – care conține datele și care răspunde acestei cereri; foarte schematic, stația "client" își asumă răspunderea unei mari părți din procedurile de prelucrare, executând aplicații care folosesc date și programe stocate în memoria "serverului". Filozofia modelului client/server este de a face să comunice și să coopereze două mașini diferite, care pot funcționa pe sisteme de operare diferite, într-un context de interactivitate.

Într-o tranzacție client/server, serverul răspunde la cererea trimisă de client, dar nu face nici o punere în formă a datelor transmise ca răspuns; inițializarea ecranelor grafice, mari consumatoare de memorie, este de resortul clientului, atunci când primește răspunsul serverului. De altfel, atât clientul cât și serverul n-au nevoie să fie conectați în permanență, ceea ce permite să se optimizeze sarcina serverului și să scadă costurile de comunicare. Azi, există mai multe niveluri de arhitectură client/server: unii furnizori propun "alte haine" pentru aplicațiile "master/slave", alții au dezvoltat un concept de client/server "proprietary" folosind un protocol și cereri între client și server, pe baza unui dialog "specific", dar tendința actuală – care, fără îndoială, va învinge – constă într-un model client/server "universal" folosind protocoalele TCP/IP (Transfer Control Protocol/Internet Protocol), limbajul SQL (Structured Query Language) și norma Z 39.50.

Standardizarea cererilor în limbaj SQL și a aplicațiilor conform normei Z 39.50, mai mult complementare, decât aflate în concurență, face să se treacă treptat de la sistemul integrat la integrarea de sisteme. Centralizarea rețelelor de biblioteci dispăre în avantajul interconexiunii rețelelor: se ajunge astfel la paradoxul conform căruia participarea la o rețea nu mai constă în a utiliza "același tipar" ci în a se reuși interconectarea aplicațiilor eterogene, grație protocoalelor comune standardizate. Bibliotecile se includ astfel în rețele globale și "universale", oferindu-și serviciile specifice conform standardelor rețelei și nu conform doar standardelor comune bibliotecilor.

În prezent, o bază de date națională devine o necesitate pentru ușurarea regăsirii informațiilor existente în bibliotecile unei țări.

În consecință, **obiectivul nostru** principal trebuie să fie crearea și administrarea unui catalog online național, așa cum l-au realizat colegii noștri englezi, americani, francezi..., (de ex. <http://copac.ac.uk/>, <http://ccfr.bnf.fr/>, <http://catalog.loc.gov/>) – baza lor de date online îndeplinește rolul unui catalog cumulativ și național.

Lipsa în România a unui catalog național online poate fi explicată prin faptul că, în procesul de informatizare a bibliotecilor, nu s-a avut în vedere utilizarea aceluiași format de schimb și a unor softuri de bibliotecă compatibile între ele, nepermițând în acest fel schimbul de date bibliografice; un alt impediment este neaplicarea normei Z 39.50.

baza de date însăși; – reglementează accesul la date prin garantarea integrității și confidențialității datelor împotriva oricărui acces neautorizat.

Tabloul sistemelor de bibliotecă folosite în biblioteci este foarte variat. În ceea ce privește **bibliotecile universitare**, acestea utilizează:

- Biblioteca Centrală Universitară din București¹ – **VUBIS**,
- BCU din Iași, Timișoara, Cluj-Napoca, Biblioteca Academiei Române² din București – **ALEPH**,
- Universitatea „Transilvania” din Brașov³ softul de bibliotecă **Alice**,
- Biblioteca Universității din Craiova⁴, Biblioteca Națională⁵ – **Tinlib**, ...
- **bibliotecile publice**, în majoritate (acolo unde există cataloage online, folosesc **Tinlib**-ul.

În situația existentă ne confruntăm cu întrebarea: avem posibilitatea de a crea o bază de date națională, cu posibilitățile de care dispunem?

O bază de date unitară se poate crea numai dacă se lucrează în softuri de bibliotecă care sunt compatibile între ele. Datele bibliografice trebuie introduse în așa fel (uniform) încât să fie posibilă interogarea cataloagelor online, a fișierelor de autoritate, să fie posibilă conversia datelor, sau chiar preluarea înregistrărilor bibliografice.

Prin protocolul **Z 39.50** se pot crea legături între diferite softuri de biblioteci și programul de bibliotecă. Aleph-ul este dotat cu acest set de protocol, dar costul utilizării lui este foarte mare și nu este gratuit, cum sunt motoarele de căutare – Google, Yahoo, etc. – (în conformitate cu cerințele IFLA, prin intermediul Internetului, se promovează accesul liber și gratuit la informații în cadrul bibliotecilor și al centrelor de informare).

Acolo unde se folosește Z 39.50 (Catalogul virtual online de la Karlsruhe, Biblioteca Națională Széchényi /OSZK/de la Budapesta) se pot face simultan căutări în diferite cataloage online.⁶ Afișarea rezultatelor se face tot simultan.⁷

Dacă nu există posibilitatea de a folosi protocolul Z39.50, atunci se pot aduna toate linkurile (adresele de Internet ale) bibliotecilor din România într-un singur tabel,⁸ dar atunci căutările se pot face numai într-o singură bibliotecă, și este nevoie de mai mult timp până se obțin datele bibliografice din diferite biblioteci din țară.

În acest sens ar fi foarte util ca bibliotecile să folosească softuri de bibliotecă compatibile între ele, bazate pe formatul internațional UNIMARC, care a fost creat special pentru a realiza conversia datelor dintre diferitele tipuri de formate MARC.

Mi-am propus în continuare să vă prezint pe scurt **formatul MARC** (Machine Readable Cataloging), care este destinat introducerii informațiilor pe suport magnetic. El stabilește câmpurile, subcâmpurile ce vor fi atribuite înregistrărilor bibliografice informatizate, precum și specificarea formatului logic și fizic în care înregistrările și conținutul lor sunt cuprinse pe bandă magnetică.

Formatul este utilizat pentru monografii, seriale, materiale cartografice, partituri, resurse electronice, înregistrări sonore, grafică, proiecții și materiale video, folosind câmpuri provizorii pentru fișiere de calculator.

Primul format MARC a fost dezvoltat în Statele Unite ale Americii, în anii '60, de către bibliotecarii de la Library of Congress. Pe baza LCMARC-ului (Library of Congress MARC) au fost dezvoltate formatele naționale USMARC (1971) pentru Statele Unite, UKMARC pentru Marea Britanie. Apoi, ulterior, s-au răspândit: CANMARC (în Canada), AUSMARC (în Australia),

¹ <http://www.bcub.ro/>

² <http://www.bcu-iasi.ro/>, <http://www.bcut.ro/>, <http://www.bcueluj.ro/>,
<http://www.bar.acad.ro/>

³ <http://www.unitbv.ro/faculties/biblio/ro/>

⁴ <http://biblio.central.ucv.ro/>

⁵ <http://bibnat.ro/>

⁶ Vezi fig. 1

⁷ Vezi fig. 2

⁸ Vezi fig. 3

ANNAMARC (în Italia), IBERMARC (în Spania), DANMARC (în Danemarca), MAB (în Germania), HUNMARC (în Ungaria).

Ele reprezintă implementarea standardului ISO 2709, care are rolul de a stabili o structură uniformă a înregistrărilor bibliografice.

Structura formatelor variază după specificul cataloagelor naționale unde au fost create în vederea automatizării bibliotecilor.

Este adevărat că sunt asemănătoare între ele, dar diferențele totuși sunt esențiale și, cum s-a putut constata pe parcurs, unele chiar sunt incompatibile între ele.

UNIMARC-ul a apărut în 1977 cu scopul de a facilita schimbul internațional de date bibliografice între agenții bibliografice naționale, în format citibil pe calculator. El poate fi folosit de asemenea și ca model de dezvoltare pentru noile formate.

Părțile componente ale formatului **MARC** sunt:

- eticheta înregistrării – formată din 24 caractere,
- directory – format dintr-o etichetă de 3 caractere pentru fiecare câmp de date,
- câmpurile de date de lungime variabilă, fiecare dintre ele delimitate de un separator de câmp.

Datele din câmpuri pot fi precedate de indicatori și divizate în subcâmpuri. Câmpurile de date conțin date bibliografice. Fiecare câmp de date constă din 2 indicatori urmați de un număr oarecare de subcâmpuri. Fiecare subcâmp începe cu un identificator de subcâmp, care este compus dintr-un delimitator de subcâmp și un cod de subcâmp. Câmpurile sunt organizate în blocuri, dar numerotarea și ordinea acestor blocuri diferă între ele.

În formatele MARC:

0XX – Blocul câmpurilor de control

1XX – Blocul intrării principale, a vedetei uniforme

2XX – Blocul titlurilor, al datelor referitoare la ediție și al datelor de apariție

3XX – Blocul descrierii fizice

4XX – Blocul colecției, al seriei

5XX – Blocul notelor

6XX – Blocul analizei de subiect

7XX – Blocul intrărilor secundare (al titlurilor și al responsabilităților secundare de autor) și al câmpurilor de legătură

8XX – Blocul datelor complementare la colecție (80X –840),

 Date referitoare la fondul bibliotecii (85X-86X),

 Date referitoare la exemplare (87X),

 Accesibilitate electronică (856),

 Câmpuri rezervate pentru utilizare locală (841-88X)

În formatul UNIMARC:

0XX – Blocul de identificare

1XX – Blocul informațiilor codificate

2XX – Blocul informațiilor descriptive

3XX – Blocul notelor

4XX – Blocul intrărilor în legătură

5XX – Blocul titlurilor în relație

6XX – Blocul analizei de subiect

7XX – Blocul responsabilității intelectuale

8XX – Blocul utilizării naționale
9XX – Blocul utilizării internaționale.

Se poate observa că blocurile din UNIMARC sunt mai logic alcătuite și ordinea lor este mai sistematizată. S-a încercat să se evite dublarea câmpurilor cu funcții diferite. Adică, în formatele MARC se diferențiază faptul că intrarea datelor introduse în câmp este principală (main entry) sau secundară (added entry). Astfel, datele introduse în câmpul 1XX constituie vedeta de titlu sau vedeta de autor a înregistrării bibliografice, datele referitoare la titlul documentului se introduc în câmpul 245 (când descrierea se face la autor), iar în câmpul 700 se introduc date referitoare la responsabilitatea intelectuală secundară (pentru că sunt intrări secundare la titlu sau la responsabilitățile intelectuale).

În formatul MARC, blocul 700 este rezervat și câmpurilor de legătură, ceea ce în formatul UNIMARC este înregistrat în blocuri separate făcând distincție între diferitele tipuri de date:

4XX este blocul intrărilor de legătură (se introduc datele referitoare la serii, colecții), în blocul 5XX sunt introduse datele referitoare la diferitele forme de titluri: titlul paralel, titlul uniform, titlul cheie (pentru periodice)... și există un câmp special LKR (Linking Relations Field) prin care sunt efectuate legăturile între înregistrările bibliografice. Tipul legăturilor poate fi UP și DOWN.

După cum reiese din cele arătate mai sus există diferențe considerabile între formatele MARC și UNIMARC, dar prin programe de conversie, prin folosirea normei Z39.50, se pot diminua greutățile în schimbul de informații între diferite biblioteci.

Dacă formatul UNIMARC și programul UseMARCON¹ a fost creat în special să ușureze conversia datelor, atunci de ce a fost nevoie de un alt format MARC? De ce a fost creat și MARC 21?

Existența unor baze mari de date i-a obligat pe bibliotecarii americani și englezi să îmbunătățească formatele USMARC, CANMARC și UKMARC obținând un nou format, MARC 21. Conversia tuturor înregistrărilor existente ar fi fost o muncă enormă, îngreunată și de faptul că numerotarea câmpurilor diferă în cele două tipuri de formate.

Ce este **formatul MARC 21**? Formatul este o combinație a formatelor mai sus amintite într-o formă evoluată, mult îmbunătățită. Implementarea formatului nou a fost desfășurată în diferite etape, începând din anul 1999.

În prezent sunt cinci formate MARC 21 pentru înregistrarea:

- informațiilor bibliografice (bibliographic information)
- " de autoritate („authority ")
- " referitoare la exemplare („holding ")
- " de clasificare („classification ")
- " referitoare la comunitate („community ").

Elementele principale care sunt necesare în aceste cinci formate sunt:

- structura înregistrării să fie conform standardului ISO 2709 și să fie compatibil standardului de conversie ANSI/NISO Z39.2 din Statele Unite,
- codurile și convențiile (pentru câmpuri, indicatori, subcâmpuri și valori codificate) folosite în desemnarea conținutului să identifice elementele de date în înregistrări. Datele să fie introduse conform standardelor de catalogare.

¹ În anul 1991 IFLA a constituit Comitetul Permanent UNIMARC (PUC) pentru coordonarea internațională a dezvoltării UNIMARC-ului, al cărui prim obiectiv este verificarea aplicării UNIMARC-ului după principiile UBC-lui. În cadrul programului de bibliotecă al Uniunii Europene a fost conceput sistemul de program UseMARCON (User Controlled Generic MAC Converter) care poate să facă conversia bazelor de date dacă formatul input și output corespund cerințelor standardului ISO 2709.

Pentru cei care doresc să lucreze în aceste formate pot să-și caute date de pe website-urile Bibliotecii Congresului, al Bibliotecii Britanice și al Bibliotecii Naționale din Canada.

Suportul pentru aceste formate constă: în specificări tehnice, liste de câmpuri¹, de coduri, tabele de conversie²

Formatul UNIMARC prezintă avantaje indiscutabile: este compatibil cu toate formatele MARC, se poate realiza conversia datelor și a înregistrărilor bibliografice, formatul în care se lucrează poate fi ușor adaptat după necesitățile de prelucrare a datelor, căutările în OPAC sunt ușoare și performante. Rezultatele obținute pot fi extinse sau restrânse după cerințe sau se pot combina. Este adevărat acest lucru este posibil doar în câmpurile indexate dar se pot face căutări după titlu, autor, anul apariției, numele editurii, locul editurii, seria publicației, limbă...; se pot crea bibliografii la cerințele utilizatorilor pe diferite subiecte.

Un alt avantaj este că formatul UNIMARC, prin codurile de câmp și subcâmp, generează punctuația pentru câmpul următor. În formatele MARC punctuația ISBD trebuie introdusă.

Trebuie să subliniez că avantajul cel mai important constă în faptul că UNIMARC-ul poate accepta orice înregistrare bibliografică care a fost creată într-un alt format MARC. Deci prin utilizarea formatului UNIMARC conversia înregistrărilor bibliografice este mult mai rapidă și eficientă, singura cerință fiind aceea a corelării câmpurilor și a indicatorilor de câmp, iar riscul pierderii unor informații conținute în descrieri este minim.

Programele de bibliotecă folosite în țară, cum am prezentat mai înainte, sunt foarte variate și pe suporturi diferite. Fragmentarea acestui posibil „catalog online” este o realitate, care trebuie însă confruntată și trebuie făcut tot posibilul pentru crearea acestei “biblioteci virtuale”, care este o necesitate. Formatul UNIMARC ar putea fi la baza înregistrărilor bibliografice din acest „viitor” catalog național online. Conversia datelor poate fi ușurată prin folosirea acestui format internațional. Se pot realiza tabele de conversie, cum au făcut colegii noștri de la British Library. Acestea ajută la crearea de bibliografii naționale. Astfel se ușurează și munca Agenției bibliografice naționale. Prin fișierul de autoritate datele introduse pot fi uniformizate și administrate într-un singur sistem, într-o singură bază de date. Formatul UNIMARC poate să fie formatul care intermediază între diferite formate.

Această tendință de uniformizare pentru ușurarea regăsirii informațiilor se poate observa și pe plan internațional. În urma eforturilor internaționale în anul 1987 programul UBC s-a unit cu programul IFLA MARC și denumirea sa a devenit **UBCIM** (Universal Bibliographic Control and International MARC).

¹ Structura formatului MARC 21:

- Leader and Directory
- Control Fields 001-006
- Control Field 007
- Control Field 008
- Number and Code Fields (01X-04X)
- Classification and Call Number Fields (05X-08X)
- Main Entry Fields (1XX)
- Title and Title-Related Fields (20X-24X)
- Edition, Imprint, etc. Fields (250-270)
- Physical Description, etc. Fields (3XX)
- Series Statement Fields (4XX)
- Note Fields: Part 1 (50X-53X)
- Note Fields: Part 2 (53X-58X)
- Subject Access Fields (6XX)
- Added Entry Fields (70X-75X)
- Linking Entry Fields (76X-78X)
- Series Added Entry Fields (80X-830)
- Holdings, Location, Alternate Graphs, etc. Fields (841-88X)

² <http://www.loc.gov/marc/unimarc21.html>

Obiectivele acestui nou program sunt:

- dezvoltarea standardelor și a programelor la nivel internațional care asigură controlul bibliografic universal și coordonarea schimbului internațional de date bibliografice;
- standardizarea schimbului internațional de date bibliografice în forme automatizate (dezvoltarea UNIMARC-ului).

În anul 1998, la **Conferința internațională de la Copenhaga**, Marcelle Beaudiquez¹ a ridicat următoarea problemă: principiile Controlului Bibliografic Universal vor rămâne valabile și în continuare? – întrucât s-a schimbat foarte mult suportul publicațiilor (pe lângă cele tipărite pe hârtie au apărut și documentele electronice într-o cantitate foarte mare). Standardele trebuie să fie adaptate la această revoluție a modului de publicare a documentelor.

La finele anilor '90, în urma propunerilor formulate în cadrul conferinței de la Stockholm (1990) s-a propus simplificarea catalogării bibliografice. S-a constatat că, pentru urgentarea prelucrării lor și în vederea realizării unei cooperări naționale și internaționale, ar fi indicat să se facă catalogările la un nivel minim și să se standardizeze conținutul înregistrărilor (în „basic” și „core”). Să se definească cerințele funcționale ale înregistrărilor bibliografice și s-a cerut să se întocmească rapoarte în acest sens. Echipa de lucru a înaintat primul raport, în 1997, cu titlul: **Functional requirements for bibliographic records (FRBR)**. A fost analizat proiectul și obiectivul propus al acestei analize a fost raționalizarea catalogării din punct de vedere practic, iar din punct de vedere teoretic s-a definit descrierea entității bibliografice, a scopurilor ei și a sistemului ei de legături. Echipa a elaborat modelul entitate bibliografică legături, iar entitatea este definită conform necesităților de utilizare a acestei entități bibliografice.

În acest sens se așteaptă ca FRBR I să rezolve problemele tipurilor de documente, ale prelucrării lor unitare și standardizate.

Primul obiectiv era și este uniformizarea și standardizarea prelucrării bibliografice a documentelor.

Obiectivul următor este accesibilitatea înregistrărilor bibliografice prin intermediul Internetului și crearea legăturilor între diferitele baze de date. În vederea realizării acestei conexiuni a fost creat protocolul **Z 39.50**. Astfel se face recunoașterea programului de bibliotecă de către acest set de protocoale și se lansează în lucru căutarea în baza de date sau chiar descărcarea datelor solicitate la nevoie.

Cu ajutorul acestui set de protocol a fost creat **Catalogul Virtual de la Karlsruhe** (http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk/kvk/-kvk_en.html) sau conexiunea cataloagelor online pe homepage-ul bibliotecii naționale din Ungaria (<http://www.oszk.hu>).

De exemplu, o căutare în Catalogul Virtual Karlsruhe se poate face în felul următor: după selectarea bibliotecilor unde se dorește căutarea, se introduc termenii de căutare, care pot fi: numele autorului (sau o parte din nume), titlul documentului (sau oricare cuvânt din titlu), numele instituției, termenii de subiect, anul de apariție, ISBN, ISSN și numele editurii (**Fig. 1**). Se dă comanda de căutare (search). Toate rezultatele căutării se afișează simultan (**Fig. 2**):

¹In: Könyvtárosok kézikönyve. 2. kötet: Feltárás és visszakeresés / szerk. Horváth Tibor, Papp István. Budapest, 2001, p.241.

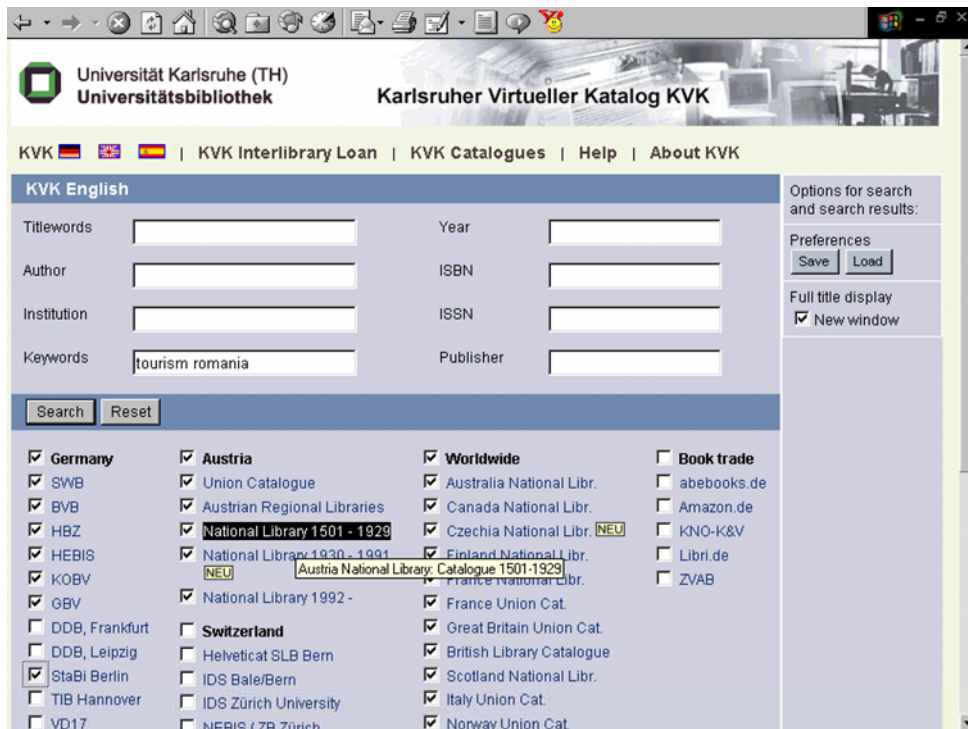

Fig. 1

Fig. 2

Pe homepage-ul bibliotecii noastre (www.bcuculuj.ro), prin resurse web, s-a realizat o culegere de link-uri prin care se pot accesa cataloagele online ale bibliotecilor din țară.

ROMANESTI		STRAINE	
BIBLIOTECI ROMANESTI			
Biblioteca Nationala a României	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Academiei Române Bucuresti	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Centrala Universitara Bucuresti	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Centrala a Universitatii de Medicina si Farmacie din Cluj-Napoca	Pagina WEB	-	
Biblioteca Centrala Universitara "Mihai Eminescu" Iasi	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Centrala a Universitatii de Medicina si Farmacie "Gr.T.Popa" Iasi	Pagina WEB	-	
Biblioteca Centrala Universitara Timisoara	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Centrala a Universitatii Transilvania, Brasov	Pagina WEB	-	
Biblioteca Universitatii Tehnice "Gh.Asachi" Iasi	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Universitatii Tehnice Timisoara	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Judeteana "George Barițiu" Brasov	Pagina WEB	-	
Biblioteca Judeteana "Mihai Eminescu" Botosani	Pagina WEB	-	
Biblioteca Judeteana "Octavian Goga" Cluj Napoca	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Judeteana "V. A. Urechia" Galati	Pagina WEB	Catalog	
Biblioteca Judeteana "Stefan Banulescu" Ialomita, Slobozia	Pagina WEB	-	
Biblioteca Judeteana Timis	Pagina WEB	-	
Biblioteca Municipala "Radu Rosetti" Onesti	Pagina WEB	-	
Biblioteca "Astra" Sibiu	Pagina WEB	-	
Biblioteca Engleza	Pagina WEB	-	
Carte Veche - Institutul de Memorie Culturala	Pagina WEB	Catalog	

Fig. 3

Se accesează fiecare bibliotecă separat, și se încarcă homepage-ul bibliotecii respective; astfel se pierde foarte mult timp.

Un catalog virtual online, cum este cel de la Karlsruhe, are și posibilitatea catalogării partajate, adică întocmirea înregistrărilor bibliografice ale documentelor se împarte pe domenii (sau pe baza altor criterii), între centre și la prelucrare se operează doar descărcarea înregistrării bibliografice deja existentă în baza de date națională, la care se adaugă notările specifice ale bibliotecii respective – așa cum se lucrează deja în SUA sau în Anglia.

Bibliotecarul de astăzi, cum am subliniat la începutul lucrării, trebuie să fie un manager al informațiilor, un expert al științei informării și datorită lui este ca, prin intermediul diferitelor metode și procedee (accesând bazele de date existente prin Internet), să scurteze timpul regăsirii informațiilor.

Sandra Parker, lector la Universitatea din Northumbria, afirmă în eseu *The rocky road ahead* (Drumul spinos în fața noastră) următoarele: „Vehiculele informațiilor nu se schimbă, ele sunt adăugate mediului care devine tot mai relevant pentru mesaje. Structura, ordinea și interpretarea informației pentru clientul [utilizatorul] care nu știe să-și formuleze întrebarea și suportul pentru «învățare continuă» ('lifelong learning') vor rămâne funcții esențiale. În scopul prevenirii înecării lumii în informații, trebuie să fim mult mai imaginativi în crearea pachetelor de informații ('information packaging'). Depinde de noi cum salvăm timp pentru cititor ...”¹

Acest “pachet de informații”, acum, trebuie să fie catalogul național online din România, iar datorită noastră este să creăm acest instrument „de lucru”, care este util, dar în același timp și vital pentru exercitarea rolului nostru de bibliotecar: informarea utilizatorilor noștri cât mai rapid și eficient.

¹In: *Information and Library Management: a Celebration of Fifty Years of the Department of Information and Library Management*, University of Northumbria at Newcastle/ edited by W. Malcolm Watson. Newcastle upon Tyne, 1997, p. 27.

Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informația electronică în Sala Multimedia

Carmen Crișan¹
B.C.U.– Cluj

I. Prezentarea succintă a Sălii Multimedia

Sala Multimedia s-a deschis în aprilie 2000, în urma unor lucrări de amenajare a spațiului expozițional de la etajul întâi al bibliotecii noastre. Având în vedere potențialul bibliotecii în acel moment, precum și situația generală a bibliotecilor similare din țară, se poate afirma că deschiderea Sălii Multimedia a fost, cu adevărat, o realizare foarte importantă. Prin înființarea acestei săli s-a urmărit oferirea unor servicii noi și atractive pentru utilizatori, cum ar fi, de pildă, accesul la Internet, consultarea unor baze de date online, precum și consultarea colecției de CD-uri.

Deschiderea Sălii Multimedia și dotarea acesteia cu 15 calculatoare Hewlett Packard a impus, ca o primă măsură tehnică, rezolvarea unei conexiuni Internet de calitate. Biblioteca noastră, în acel moment, avea o conexiune Internet pe rețeaua națională educațională Ro Edu Net. Traficul intens pe această rețea nu mai permitea punerea în discuție a accesului online la informația electronică. Încărcarea unui articol din baza de date, dura mult prea mult. La acea vreme, biblioteca noastră avea un abonament la baza de date **Academic Dialog**, una dintre cele mai importante baze de date din lume.

Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” a fost printre primele biblioteci din România care avea, încă din **1996**, un abonament la baze de date online. Această bază de date se consulta, la vremea aceea, în biblioteca noastră, în Sala cataloagelor, unde exista un singur calculator pentru acces.

Acum, privind în urmă, cu informațiile pe care le-am dobândit de-a lungul anilor despre aceste baze de date, am putea afirma că a fost poate inoportun să achiziționăm o astfel de bază de date, destul de scumpă, și să nu avem o conexiune Internet corespunzătoare. Dorința noastră de a oferi cât mai multă informație nouă utilizatorilor bibliotecii și de a ajunge cât mai repede posibil din urmă bibliotecile occidentale pe care le văzusem a primat la vremea aceea.

Acum ne dăm seama cât de importantă este, în elaborarea unor strategii de dezvoltare a acestui gen de servicii – de acces la informația electronică, o evaluare cât mai coerentă a tuturor aspectelor legate de buget, de cât mai multe oferte de pe piața electronică și, nu în ultimul rând, a condițiilor tehnice de care dispunem. Problema conexiunii Internet s-a rezolvat biblioteca noastră solicitând, în momentul actual, un abonament anual la un furnizor de servicii Internet. Având o legătură Internet de calitate, am încercat selectarea unor baze de date cât mai potrivite, care să acopere pe cât posibil toate domeniile, să aibă un preț convenabil, potrivit cu bugetul de care dispunea biblioteca în acel moment pentru abonamentele revistelor științifice. Această etapă de analiză s-a făcut, în cea de-a doua fază, ceva mai temeinic. S-au solicitat oferte, s-au făcut, timp de o lună, testări ale bazelor de date oferite. Având colaborarea unor colegi, specialiști din mai multe domenii, s-au efectuat căutări în bazele de date, pe mai multe domenii, și s-au evaluat în final rezultatele. Aceste evaluări au fost totuși empirice. Nu poți aprecia o bază de date în urma a 5, 6 căutări pe un domeniu! E nevoie de o testare mult mai aprofundată, iar pentru acest lucru, ideal ar fi să avem în totalitate colaborarea consiliului științific al universității.

Această etapă de evaluare, de apreciere a unei baze de date, de alegere a uneia sau alteia, este dificilă, dar în același timp foarte importantă și, de aceea, trebuie bine organizată.

În final s-a optat pentru baza de date **Info Trac (General Business File, Expanded Academic)** și **Engineering Village**. S-a plătit licența pentru 5 stații de acces. **Info Trac** este o bază de date care acoperă aproape toate disciplinele academice existente în universitatea noastră, oferind acces la articole din cunoscute periodice științifice (full text și abstracte).

¹ E-mail: carmen@bcucluj.ro

La finalul anului 2000 s-a dovedit însă că nici această alegere nu a fost poate cea mai potrivită. Aceste colecții au avut un preț ridicat, iar analiza statistică a arătat că au fost prea puțin folosite. O licență pentru 3 stații de consultare ar fi fost probabil suficientă. Considerăm că, având în vedere noutatea acestui gen de acces la informație, utilizatorii bibliotecii noastre nu sunt încă îndeajuns de familiarizați cu formele moderne de dobândire a acesteia, fiind încă reținuți față de utilizarea acestei noi modalități de informare. Pornind de la acest considerent am acordat o atenție cu totul specială cursurilor de formare a utilizatorilor.

La Sala Multimedia se mai putea consulta, tot gratuit, și baza de date **EBSCO (Academic Search Elite, Business Source Premiere, Newspaper Source Plus)**. **EBSCO** este o impresionantă bază de date de referință care oferă colecții substanțiale de articole complete acoperind discipline ca: științele politice, sociale, umaniste, administrație publică, educație, istorie, economie, lingvistică, literatură și artă, dar și inginerie, comunicații, informatică, precum și științe medicale.

În urma unui proiect comun dintre OPEN Society Institute (OSI), organizație membră a Rețelei Fundațiilor Soros și EBSCO Publishing, au beneficiat de acces la baza de date EBSCO, până în august 2001, aproape toate bibliotecile din România care dispuneau de conexiune Internet. A fost un proiect extrem de generos care cuprindea 39 de țări, dar, din păcate, România nu a mai dispus de fondurile necesare eventualei prelungiri a abonamentului în cadrul proiectului.

În anul 2000, în urma unui proiect comun al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare - Biroul din România, și al Centrului de Informare al Națiunilor Unite din București, s-a înființat și în biblioteca noastră, în Sala Multimedia, un *Punct de Informare ONU*. Există posibilitatea de a avea acces online la informații, nu numai la cea disponibilă în cadrul bibliotecii Națiunilor Unite din București, dar și la întregul sistem de informare al Națiunilor Unite.

În Sala Multimedia se mai putea consulta de asemenea, colecția de CD-uri, destul de modestă : câteva enciclopedii, CD-uri de învățare a limbilor străine, dicționare și reviste.

Menționez că, în general, tot materialul achiziționat de bibliotecă pe suport CD, DVD, este repartizat la Sala Multimedia, indiferent de categoria din care face parte.

Se poate pune problema însă, ce se va întâmpla pe viitor cu *Sala de Referințe* a bibliotecii, de exemplu? Ce se va întâmpla cu *Sala de Reviste* a bibliotecii ? Ce noutăți vor mai avea aceste săli? Se știe că, în ultimul timp, foarte mult material de referință (dicționare, enciclopedii etc.) apare în formă electronică, ori dacă acest material se repartizează Sălii Multimedia din bibliotecă, *Sala de Referințe* rămâne descoperită. Este o problemă, aceea a prefigurării unor direcții clare în acest sens. E o situație bizară, aceea de a regăsi Enciclopedia Britanică în format print, până în anul 1997, la Sala de Referințe, iar volumul anului 1998, pe CD, la Sala Multimedia.

În anul 2000, pentru prima dată, biblioteca noastră a încheiat contract de licență cu editura **Elsevier** și a beneficiat de acces, pentru un an, la 12 reviste electronice full text, în valoare de 41713 USD, din domeniile biologie, geografie, geologie, matematica, pedagogie, literatură, și anume: *Biochimica et Biophysica Acta. Bioenergetic*; *Biochimica et Biophysica Acta. Biomembrane*; *Cognition*; *Cognitive Science*; *Computers & Education*; *Geoforum*; *Geomorphology Journal of Magnetism and Magnetic Materials*; *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*; *Poetics*; *Political Geography*; *Soil Biology & Biochemistry*

Accesul gratuit la versiunile electronice se făcea în mod automat având deja un abonament clasic la versiunile print ale acestor reviste. Versiunile electronice puteau fi consultate la Sala Multimedia. Accesul la versiunea electronică era controlat prin IP-urile calculatoarelor, comunicate partenerilor noștri.

Era pentru prima dată când am avut posibilitatea să înțelegem ce înseamnă efectiv un contract de licență, cât de importantă este respectarea condițiilor unui astfel de contract, și mai ales, cât de important este pentru furnizor (editură, firmă etc.) să controleze accesul pentru revistele pe care le are în proprietate.

Pe lângă aceste servicii, de acces gratuit la bazele de date menționate anterior, precum și la colecția de CD-uri, în Sala Multimedia se mai oferă acces la Internet pe 10 stații, un serviciu contra cost. Serviciile de listare și scanare sunt de asemenea plătite. Serviciul de livrare de documente, (**Document Delivery**) era gratuit, dar s-a dezvoltat prea puțin, din păcate.

Aceasta era situația Sălii Multimedia în anul 2000.

Principiul gratuității la serviciile de informare științifică (baze de date și consultare CD-uri) și al unei taxe percepute pentru serviciile comerciale (acces Internet și mail-uri) s-a păstrat și astăzi. În anul universitar 2002-2003 în Sala Multimedia se oferă acces online la baza de date **InfoTrac.Academic Search** (de această dată licența s-a plătit doar pentru 3 stații), la 10 reviste electronice full text, la baza Națiunilor Unite, la baza **EBSCO** pe suport DVD precum și, ca o noutate, la baza de date **JSTOR. Arts & Science Collection**. Licența bazei de date JSTOR a fost plătită de Facultatea de Istorie și Filosofie pentru 2 ani (2003-2004), urmând să mai fie achitată taxa de mentenanță pentru încă un an.

Colecția de CD-uri a rămas, din păcate, la nivelul anului 2000, nefiind achiziționate noi CD-uri, din motive financiare.

II. Configurarea unei strategii viitoare : baze de date bibliografice, reviste electronice, sau baze de date pe suport CD (DVD) ?

În articolul său *Accessig electronic Journals*, Sarah Cline McKay, evidențiază câteva probleme cu care se confruntă toate bibliotecile în acest moment, cu predilecție cele specializate. Ea spune : “You’re a library professional providing information to your clients. You’ve decided it’s time to offer access to electronic journals. Where do you start ? How do you know what titles to provide ? What is required for your clients to find what they need ? What’s the best way to gain access to the electronic articles ? How much will it cost ? These and other questions will need to be answered, whether you use an aggregator service or set up access to electronic journals yourself?”¹

Acestea, și multe alte întrebări ni le punem și noi acum. În ceea ce urmează vom încerca să analizăm problemele cele mai importante, din punctul nostru de vedere, pe care le ridică aceste întrebări, iar această analiză ar putea servi, credem, în evaluarea diferitelor opțiuni pe care piața de profil ni le oferă astăzi.

La prima întrebare, aceea a momentului în care o bibliotecă decide să ofere acces online la publicațiile electronice, considerăm că noi am răspuns deja. Decizia a fost luată odată cu înființarea acestei săli în biblioteca noastră, ba chiar, experimental, ceva mai devreme. În acest moment problema care se pune este aceea dacă ne vom mai putea permite aceste abonamente la baze de date online. Nu ar fi fost mai potrivită, având în vedere modificările survenite în acordarea anuală a bugetului, cumpărarea bazelor de date pe suport CD (DVD) ?

Așa cum spuneam anterior, a accesa online o bază de date, impune ca o primă măsură tehnică, o conexiune Internet de calitate, ori acest lucru înseamnă întotdeauna costuri suplimentare. Oare ne vom mai putea permite acest lucru ?

Avantajul bazelor de date bibliografice este faptul că actualizarea acestora se face rapid, periodic, în acest mod avându-se mereu la dispoziție informația științifică de ultimă oră, aspect deloc de neglijat. Pe de altă parte, dacă în anul următor biblioteca nu-și mai poate permite continuarea abonamentului din rațiuni de ordin financiar, pierde definitiv accesul la informația anilor precedenți achiziționată doar în forma virtuală, prin bazele de date.

Dacă baza de date s-ar achiziționa în versiune fizică pe disc (CD sau DVD), ar exista totuși un avantaj, și anume acela că, indiferent de faptul că biblioteca nu a reușit să se mai aboneze la baza de date respectivă, va avea totuși informația anilor anteriori stocată. Pe această versiune consultarea bazelor se face mai rapid, accesul lor nu mai depinde de o linie Internet performantă. Un dezavantaj ar fi acela că actualizarea acestor colecții se face doar la intervale de timp mai mari. Acesta este, de pildă, cazul bazei de date EBSCO. Deși proiectul respectiv nu a mai putut fi continuat în sistem online, am primit colecția de DVD-uri, conținând pe o perioadă dată articolele full text sau abstracte existente și în versiunea online. Intervalul de actualizare era de 3 luni.

Iată deci, o dilemă, poate cea mai mare în acest moment, aceea a tipului de informație electronică pe care o vom achiziționa pe viitor.

¹ Sarah Cline McKay, *Accessing electronic Journals* in *Mark Database*, vol. 22, apr. 1999, p. 16

Rămâne, de asemenea, actuală și problema selecției bazei de date care se achiziționează. Există baze de date în care absolut toate articolele sunt prezentate full text. JSTOR este o astfel de bază de date. De regulă costul acestor colecții este ridicat. Există însă baze în care articolele cuprinse sunt parțial full text, parțial se prezintă doar cu rezumate. Info Trac, este o astfel de bază bibliografică.

Este foarte dificil să compari prețul acestor colecții, și destul de greu să faci aprecieri, să alegi, punând în balanță, oferta ca și conținut dar și prețul acestora. Dacă ne gândim că editura Elsevier oferă gratuit acces la toată baza lor de reviste electronice, 1700 de reviste online, cu toate abstractele, atunci am putea aprecia că InfoTrac este cam scumpă pentru ceea ce oferă.

De aceea trebuie să cunoaștem cu exactitate ofertele care ni se fac, cât la sută din acea informație este full text și cât la sută este doar sub formă de rezumate. Doresc să subliniez doar faptul că este o sarcină dificilă, aceea de a pune în balanță toate aspectele, de a compara și de a decide. Până la urmă, în această analiză, punctul de pornire îl reprezintă tot nivelul bugetului disponibil.

Într-o bază de date, așa după cum se știe, există o posibilitate de căutare după cuvânt cheie sau subiect, precum și o opțiune de căutare avansată, un algoritm care combină mai multe date asupra subiectului căutat. În general bazele de date bibliografice sunt însoțite și de un soft de căutare, lucru care constituie un bun avantaj. Aici, însă, profesionalismul în căutare este esențial pentru succesul căutării și utilizarea eficientă a bazei.

Acest rol îi revine bibliotecarului care trebuie să știe cum se fac acele căutări experte, folosind cunoștințele operatori booleani.

Un alt avantaj este faptul că majoritatea sistemelor de baze de date pot produce rapoarte, pentru a se vedea ce domenii, ce titluri au fost mai mult utilizate, ce articole au fost accesate, câte căutări au fost efectuate, și alte tipuri de statistici. Sunt date importante care ne pot ajuta în luarea deciziilor potrivite, pentru utilizarea eficientă a bugetului alocat acestui segment.

Prin urmare, există posibilitatea de a accesa informația electronică, fie dintr-o bază de date bibliografică organizată, fie efectuând abonament pentru fiecare revistă electronică în parte. În acest caz, accesul se face din aproape în aproape, titlu, an, volum, număr și, în final, articol, fără a avea însă posibilitatea de căutare după cuvânt cheie, sau după alte criterii. Este cazul acelor reviste electronice pentru care biblioteca noastră a încheiat contracte de licență, având abonamente și la versiunile tipărite. Revista electronică este disponibilă full text, doar că nu mai există un soft specific de căutare.

Întrebarea care se pune, în cazul nostru, ar fi, ce titluri de reviste am selecta astfel încât să acoperim toate domeniile? Și cât ar costa aceste abonamente doar pentru versiunile lor electronice?

Pentru o bibliotecă specializată ar fi poate o soluție bună. Se pot selecta câteva reviste reprezentative pentru specialitatea respectivă, și se pot efectua abonamente, atât în versiunea print, cât și în cea web.

Pentru biblioteca noastră, însă, ar părea că această soluție iese din discuție datorită problemelor pe care le-ar ridica. În primul rând, datorită specificului bibliotecii noastre, ar trebui acoperită o multitudine de discipline, chiar și discipline ale căror reviste nu sunt disponibile și în format electronic. În al doilea rând, nu toate revistele electronice sunt accesibile printr-o sursă unică de vânzare, este dificil să închei contracte de licență cu fiecare editură în parte, cu condiții specifice de achizițio-nare. Sunt edituri care au creat versiuni electronice ale publicațiilor lor, dar nu oferă și acces la serverele lor, utilizatorii și bibliotecile putând accesa aceste publicații doar printr-o agenție. Alți editori, nu lucrează cu agenții, abonații fiind nevoiți să încheie contracte direct cu aceștia.

Ne putem imagina o astfel de situație care ar însemna zeci de contracte de licență, fiecare cu particularitățile sale, o corespondență imensă, într-un cuvânt, un mod de lucru extrem de complicat și greu de gestionat; categoric nu este o soluție elegantă.

Menționez că noi am fost nevoiți să încheiem contracte direct cu editorii pentru a accesa revistele electronice abonate, deși în versiunea printată revistele s-au abonat printr-o unică agenție.

Paradoxal totuși, pentru noi ar putea fi o soluție de viitor. De ce spun acest lucru ?

Carol Tenopir, în articolul său "The complexity of electronic journals" afirma: "For now, only a small percentage of the total pool of scholarly journals is available electronically. These titles may not be as high or higher than print journals : and electronic- only versions may not be as rigorously refereed. Print journals from the commercial publishers remain dominant".¹ Acest lucru era valabil însă în anul 1997. Foarte curând tot mai multe reviste științifice vor fi disponibile în format electronic. Am în vedere, când spun acest lucru, creșterea rapidă a edițiilor web ale revistelor, creștere înregistrată în ultimii ani și evidențiată în toate materialele de specialitate. Fără îndoială este noua tendință în lumea transmiterii informației.

Așa cum spuneam, pentru o mică parte a revistelor abonate, noi avem acces gratuit și la versiunile electronice. Anual biblioteca noastră a efectuat abonamente la aproximativ 280 de reviste științifice. Aceste reviste sunt repartizate în mare majoritate, la bibliotecile specializate (filiale).

În general, dacă la aceste abonamente se plătește o mică sumă în plus (1-2%), se pot accesa și edițiile web. Am convingerea că în viitor se va opta pentru acest lucru. Deja s-au exprimat solicitări în acest sens. Aceste abonamente se vor efectua în continuare, fără îndoială. Am putea prognoza că în continuare se va aloca buget specific pentru aceste reviste științifice. Prin urmare, în Sala Multimedia am putea acorda acces la edițiile web ale acestor reviste. Singura problemă este aceea de a putea comanda și versiunile electronice printr-o singură agenție ceea ce ar simplifica gestionarea abonamentelor și ar reduce costurile și problemele de acces: deci, printr-o unică parolă să poată fi accesate toate revistele pentru care avem abonamente. În acest moment toate aceste reviste electronice vor putea fi integrate și în OPAC. Prin urmare, cu o mica cheltuială suplimentară, s-ar putea oferi acces și la informația electronică.

Există și posibilitatea de a plăti doar pentru informația electronică solicitată, deci doar pentru articolele cerute de utilizatori. O parte din agențiile de profil, au introdus în serviciile lor această opțiune, "pay-per-view", permițând utilizatorilor (biblioteci, persoane fizice) să plătească, dintr-un cont dinainte stabilit, doar pentru ceea ce se consultă, fără a mai fi nevoie să se achite un întreg abonament la revistă. Este un serviciu de livrare de documente. În biblioteca noastră încă nu s-a oferit acest serviciu, în această variantă.

În același articol *The complexity of electronic journals*, Carol Tenopir afirma ca: "As serials budgets decline, the fastest-growing alternative is to obtain individual articles through interlibrary loan (ILL) or document delivery services."²

De aceea și la noi, acest tip de serviciu ar trebui mai bine conturat, realizat cât mai urgent cu putință, și oferit utilizatorilor.

Consortiile reprezintă ultimul front strategic în revoluția electronică. Bibliotecile își unesc forțele și se organizează în consorții pentru a-și utiliza cât mai eficient resursele financiare. De curând și la noi în țară s-a înființat un consorțiu al bibliotecilor universitare mari din țară, din București, Cluj, Iași, Timișoara. Sperăm să și funcționeze eficient pe viitor în această formulă.

III. Licențe, restricții de folosire

Cine are acces la abonamentele electronice ale instituției? Dacă biblioteca oferă servicii unei clientele bine definite, atunci aceștia sunt utilizatorii care practic au acces la această informație electronică. Dar ce se întâmplă dacă biblioteca are departamente care se află în locații diferite sau într-un campus universitar care deservește un public mai larg (studenți, profesori, staff)? Vor acorda editurile acces fiecărei persoane din această sferă? Va putea oricine să aibă aceste informații la reședință, la birou, sau trebuie să acceseze articolele doar de la stațiile de lucru ale bibliotecii? Învățământul la distanță este inclus în licență, ca drept al abonatului? Ce se întâmplă cu bibliotecile învecinate sau cu cele cu care biblioteca are relații de împrumut interbibliotecar? Dacă biblioteca este sprijinită de o corporație sau agenție guvernamentală, pentru cât de multe locații se poate da acces? Toate acestea pot fi niște situații posibile.

Toate drepturile și restricțiile pe care biblioteca le are trebuie stipulate într-un document încheiat cu fiecare furnizor în parte. Unii editori cer abonaților semnarea oficială a unui contract de

¹ Carol Tenopir, *The complexity of electronic journals* in *Mark Library Journal*, vol 22, feb., 1997, p. 37

² Carol Tenopir, op. cit.

licență, alții un simplu document care să descrie termenii și condițiile care guvernează folosirea publicațiilor lor. Unele agenții intermediare nu semnează licențele în numele lor, unii (foarte puțini) sunt dispuși să-și asume toți termenii contractuali și să răspundă ei înșiși pentru controlul accesului. Agențiile de profil pot de asemenea să asiste negocierea, dacă se cere acest lucru, pentru a satisface cât mai bine nevoile instituției.

Noi am fost nevoiți să negociem accesul, direct cu editurile, agenția cu care colaborăm refuzând asumarea acestui rol.

În acest an am încercat și noi să acordăm accesul pentru informația electronică și în universitate. Au apărut probleme însă, legate de aspectele tehnice ale rețelei universității, de serverele proxy prin care se face accesul. Editurile cu care am încheiat contracte de licență au pus nenumărate întrebări privind controlul accesului. Ideea este că, tot ceea ce este stipulat în licențe, trebuie respectat, atât la noi în bibliotecă, cât și în universitate, iar noi, cei care semnăm aceste contracte, răspundem pentru respectarea condițiilor acestor licențe. Este o problemă serioasă, pentru care nu știu dacă suntem suficient de bine pregătiți, atât din punct de vedere legal, cât și tehnic. Ni s-a semnalat deja că în general în lume, există foarte multe furturi din astfel de baze de date, insuficient protejate.

Președintele companiei JSTOR, domnul Kevin Guthrie, ne-a semnalat faptul că se confruntă cu acest fenomen îngrijorător. Ne spune, în mesajul său, că din baza JSTOR, s-au încărcat în mod ilegal 51000 de articole, utilizatorii exploatând acest gen de proxy servere neprotejate.

Trebuie deci, să avem în atenție și aceste aspecte legate de licență, atunci când achiziționăm baze de date, indiferent de versiunea lor.

IV. Eficiența Sălii Multimedia

Despre oportunitatea înființării acestui punct în biblioteca noastră este de prisos să discutăm. Nu mai putem închide ochii în fața prezentului. O bibliotecă mare nu poate să nu ofere utilizatorilor săi astfel de servicii, cum ar fi cele de acces la informația electronică. A fost o investiție mare, și în continuare ne va costa să menținem aceste servicii. Deci, în condițiile actuale, într-o societate informațională, când se discută despre biblioteci virtuale, problema care se pune nu mai este cea a oportunității, ci a eforturilor financiare pe care trebuie să le facem pentru a menține funcționale aceste servicii.

Sala Multimedia a adus bibliotecii noastre venituri importante de pe urma accesului la Internet plătit, fapt ce ne-a permis păstrarea gratuității accesului la informația științifică de calitate. Se pot face calcule iar dacă ne propunem doar realizarea unor venituri mai mari, s-ar putea lua decizia de a oferi servicii contra cost și la consultarea bazelor de date științifice. Peste tot în lume informația se plătește. Prin urmare o analiză detaliată a acestor aspecte, de costuri, ne-ar putea da o imagine a strategiilor de viitor pe care le-am putea adopta.

Noi am făcut eforturi importante în mediatizarea serviciilor sălii noastre, din păcate cu mijloace destul de modeste, și acest lucru s-a simțit fără îndoială. Am constatat totuși în ultima vreme o creștere evidentă a solicitărilor accesului la bazele de date, utilizatorii fiind tot mai interesați de informația științifică de calitate și de dată cât mai recentă. Acest fapt încurajator ne determină să avem în vedere și pe viitor abonamente la bazele de date științifice, indiferent în ce versiune se va decide achiziționarea acestora.

V. Concluzii

În concluzie, putem spune că, în urma analizei activităților desfășurate în cei trei ani de când funcționează în bibliotecă noastră Sala Multimedia, s-ar putea configura, cu mai multă competență pentru viitor, principiile de organizare ale sălii în vederea unei cât mai eficiente gestionări a informației electronice. Aceste principii conturează o strategie în care trebuie ținut cont de următoarele cerințe:

- achiziționarea bazelor de date științifice într-o versiune cât mai competitivă și potrivită pentru necesitățile bibliotecii;
- dezvoltarea ofertei de abonamente a revistelor online;

- flexibilitatea agenției care oferă abonamentele străine, indiferent de formatul acestora;
- conturarea consorțiului național în vederea abonării comune la bazele de date mari;
- definirea precisă a spațiului de acces virtual pentru o evidență clară a termenilor contractuali de licență electronică;
- păstrarea unei conexiuni Internet competitive, îmbogățirea colecției de CD-uri;
- nivelul anual al bugetului alocat.

Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.)
sau
biblioteca – dincolo de educație și divertisment

Georgeta Dodu¹
Biblioteca Județeană
“O. Goga” – Cluj

*“...prezentul este o perioadă de mare avânt
antreprenorial, în care instituțiile vechi,
așezate, tradiționale, trebuie dintr-o
dată să devină foarte flexibile.”*

Peter F. Drucker (1)

Transformările fără precedent din ultimele decenii așează organizațiile în fața unor dileme decizionale greu de surmontat. Supraviețuirea, marginalizarea ori dispariția unei organizații ca sistem sunt determinate în ultimă instanță de viteza de reacție la stimulii externi și capacitatea ei de adaptare.

Reprezentarea unui model de bază al unui sistem deschis ilustrează faptul că acesta primește input-uri din mediu, le convertește în output-uri, pe care apoi le eliberează în mediul exterior.(2) Dezvoltarea acestui model pune în evidență efectele eliberării output-urilor în mediul extern (3), evidențiindu-se astfel rolul activ pe care îl joacă sistemele deschise în interacțiunea cu mediul.

Biblioteca – în esență un sistem deschis – primește *“informații din exterior, le transformă și le pune la dispoziția mediului social în care funcționează”* (4). Această definiție a bibliotecii reliefează rolul ei de receptor, catalizator și transmițător de informație. Alte valențe ale rolurilor pe care le îndeplinește biblioteca rezultă din analiza interdependenței modulelor funcționale în cadrul unui sistem de informare și documentare: stabilirea cerințelor de informare, identifica-rea, colectarea și prelucrarea surselor informaționale, organizarea fondurilor informaționale și servirea beneficiarilor.(5)

Reacționând inadecvat la schimbările care se petrec în jurul lor într-un ritm din ce în ce mai alert, mulțumindu-se să-și asume un rol corespunzător altor vremuri și expectanțe, bibliotecile trec astăzi printr-o criză acută de identitate.(6) Analiștii împărtășesc opinii diferite în ceea ce privește depășirea acestei crize, teoriile extreme – potrivit cărora bibliotecile urmează să dispară - fiind însoțite de opinii după care, pentru a supraviețui, bibliotecile trebuie să se transforme radical, devenind biblioteci virtuale.

Societatea informațională generează în permanență o serie de provocări și oportunități nemaiîntâlnite. Astăzi, *“...cunoașterea, sursa puterii de cea mai înaltă calitate dintre toate, câștigă în importanță cu fiecare fugară nanosecundă”* (7), fiind de așteptat ca biblioteca – prin excelență păstrător și transmițător al cunoașterii – să folosească această realitate, nepermițând organizațiilor concurente să o marginalizeze.

Dacă ultimele decenii, care au adus cu ele schimbări permanente în toate domeniile, nu au fost prea îngăduitoare cu bibliotecile ori cu bibliotecarii, aflându-i nepregătiți, este clar că următoarele – în cazul în care bibliotecile nu vor adopta o atitudine flexibilă, alertă, iar la nivelul managementului superior chiar antreprenorială - nu le vor mai lăsa nici o șansă...

“Bibliotecile sunt întreprinderi care trebuie să funcționeze bine și eficient”(8), să se adapteze situației concurențiale de pe piață, să învețe de la alte organizații (9) (10) și să se orienteze spre client, în vederea satisfacerii și anticipării cerințelor acestuia. Ele pot să depășească actuala criză de imagine pe care o traversează prin furnizarea unor servicii de calitate (11), folosind cât mai eficient resursele puse la dispoziție de comunitatea care le finanțează.

¹ E-mail: geta_dodu@bjc.ro

“Nu ne rămâne decât o opțiune: să ne transformăm de bunăvoie pe noi înșine și instituțiile noastre, astfel încât să putem face față noilor realități”, spune Alvin Toffler (12). Un pas crucial în această direcție îl reprezintă conștientizarea crizei, insuficient însă pentru a o depăși (mai ales dacă nu reprezintă un fenomen de amploare). Schimbarea constructivă, planificată, cu efecte benefice pentru organizație, reprezintă un proces complex, care începe cu pregătirea pentru schimbare, continuă cu acceptarea schimbării și generează în ultimă instanță angajarea pe drumul schimbării.(13) Pentru ca acest proces să fie încununat de succes, trebuie să se petreacă cel puțin la trei nivele: nivelul structurii, nivelul resursei umane și nivelul tehnologiei și să utilizeze tehnici specifice de depășire a rezistenței la schimbare.

În cazul bibliotecilor, schimbările la nivelul structurii presupun analize ale departamentelor, ale actualității serviciilor furnizate de acestea și operarea modificărilor ce se impun, cele de la nivelul resursei umane vizează în principal mentalitatea bibliotecarului și transformarea lui dintr-un *“paznic al templului”* într-un *“navigator al cunoașterii”*(14), iar cele de la nivelul tehnologiei presupun analiza adecvării tehnicii existente în bibliotecă la nivelul de dezvoltare atins în domeniu și la cerințele utilizatorilor specifici.

Bazele reînnoirii instituției bibliotecii publice, spune Jens Thorhauge (15), sunt însă constituite de ajutorul dat de ea oamenilor în vederea cunoașterii și afirmării propriei lor identități culturale, a trecutului, a grupului de apartenență și a direcției spre care se îndreaptă.

“Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice” arată că biblioteca publică reprezintă centrul local de informare al comunității.(16) Încă deziderat de atins pentru biblioteca publică românească, această idee reliefează rolul bibliotecii publice de apărător al democrației.(17) Ea trebuie să ofere tuturor cetățenilor posibilitatea de a se informa, indiferent de condiția lor socială ori nevoile lor speciale; biblioteca publică trebuie să asigure șanse egale, fiind un garant al respectării drepturilor democratice.

“A sosit timpul ca liderii naționali să perceapă bibliotecile ca centre de informare care servesc și conferă putere comunității și ca instituții menite să asigure accesul la informație tuturor membrilor societății.”(18)

Orientarea spre individ ca valoare centrală a societății – creator și beneficiar al cunoașterii – reprezintă cheia de acces a bibliotecii, și în special a bibliotecii publice, la un loc important printre organizațiile cu un rol major în mileniul informației.

Atitudinea pozitivă de abordare a acestei oportunități și provocări în același timp implică o atitudine antreprenorială față de oferta de servicii pe care biblioteca le poate pune la dispoziția cetățeanului. Eficiența și eficacitatea serviciilor bibliotecii publice depind în mare măsură de conștientizarea de către managerii din eșalonul superior a importanței unei asemenea situații (și de abilitățile lor de a o folosi în mod corespunzător) pentru poziția pe care ea o poate câștiga între instituțiile comunității.

În contextul schimbărilor rapide și inerente societății informaționale, cetățenii sunt tot mai interesați de informațiile de ultimă oră și de obținerea acestora într-un timp cât mai scurt; ei caută informații utile pentru existența lor cotidiană, pentru a putea lua decizii în diferite probleme, doresc să le fie furnizate servicii diverse, de calitate, conforme cu așteptările lor. Actualmente, când a supraviețui înseamnă a fi bine (și rapid) informat, dintre funcțiile bibliotecii – culturală, de informare, educațională, socială și de divertisment – cea care trebuie să se bucure de cea mai mare atenție din partea managerilor este funcția de informare.

Un serviciu modern conceput să slujească cu precădere funcția de informare a bibliotecii publice este serviciul de informare comunitară, primul de acest tip din România – Centrul de Informare Comunitară – fiind înființat în cadrul Bibliotecii Județene *“Octavian Goga”* Cluj. Biblioteca Județeană Cluj și-a demonstrat în mai multe rânduri disponibilitatea de a fi deschizător de drumuri pentru celelalte biblioteci publice din România, un exemplu sugestiv în acest sens constituindu-l implicarea ei în proiectul european care a dus la înființarea acestui serviciu de informare pentru comunitate.

Istoric

Centrul de Informare Comunitară (C.I.C.) al Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj a fost creat în cadrul unui proiect PHARE de dezvoltare a serviciilor bibliotecilor publice: PLDP - Public Libraries Development Project. Acesta s-a derulat pe o perioadă de 18 luni, începând din noiembrie 1995 și a avut un buget total de 286.888 ECU. Parteneri în proiect au fost biblioteci din Marea Britanie – Essex County Council Libraries, Olanda – Nederlands Bibliotheek en Lektuur Centrum (NBLC), Grecia – Veria Public Library, Ungaria – Pest Megyei Könyvtár (Szentendre) și România – Biblioteca Județeană “Octavian Goga” Cluj. Unul dintre obiectivele principale ale PLDP l-a constituit identificarea posibilităților bibliotecilor publice din țările asociate Uniunii Europene de a sprijini programele de reformă ale guvernelor și de a furniza servicii altor instituții – universități, școli, spitale, întreprinderi. Proiectul viza în acest sens dezvoltarea de abilități și cunoștințe managerilor din bibliotecile publice din țările asociate din Europa Centrală și de Est, calități necesare inițierii unor servicii moderne, urmărind concret definirea, implementarea și dezvoltarea unor astfel de servicii în Biblioteca Județeană “Octavian Goga” Cluj și Pest Megyei Könyvtár.

PLDP aprecia ca fiind deosebit de important rolul informativ al bibliotecii publice și pleca de la ideea potrivit căreia nevoile individului, ale comunității pot fi satisfăcute în urma efortului bibliotecii de a crea obișnuința căutării de informații și de a educa publicul în a utiliza serviciile noi furnizate de aceasta.

Impactul și rezultatele pozitive ale furnizării noilor servicii în cele două biblioteci-pilot menționate mai sus urmau să fie făcute cunoscute și răspândite prin intermediul unui program de amploare națională, sub auspiciile unei instituții de profil recunoscute, pentru a genera un proces mai amplu de schimbare în bibliotecile publice din țările asociate.

Una dintre primele etape ale derulării acestui proiect în Biblioteca Județeană “Octavian Goga” Cluj a constituit-o o amplă cercetare sociologică, desfășurată în perioada 22 aprilie-19 mai 1996, efectuată cu scopul de a identifica interesele comunității clujene pentru servicii noi de bibliotecă. Metoda utilizată – ancheta indirectă – a folosit două chestionare: un chestionar pentru utilizatori și unul pentru nonutilizatorii serviciilor bibliotecii. Cercetarea s-a desfășurat pe un eșantion nealeator de 2.000 de subiecți, reprezentând 8% din populația utilizatorilor de la data respectivă de la majoritatea secțiilor și filialelor bibliotecii, precum și de la două biblioteci publice din județul Cluj: din orașele Turda și Gherla. De asemenea, cercetarea a avut și scopul efectuării unui studiu pilot privind opinia nonutilizatorilor sau a foștilor utilizatori ai serviciilor Bibliotecii Județene. Eșantionul a fost constituit din 500 de subiecți, respectiv locatari ai unor blocuri din cartierele Grigorescu – în care Biblioteca Județeană nu are filială – și Mănăștur – unde funcționează cea mai mare filială a bibliotecii. Oportunitatea furnizării de servicii noi – de informare pentru cetățeni – a fost abordată sub două aspecte majore: a) interesul utilizatorilor și nonutilizatorilor pentru acest tip de servicii și b) principalele domenii de interes ale acestora.

Raportul de cercetare a fost finalizat pe 1 august 1996 și exprima necesitatea creării unui serviciu de informare pentru comunitate, având în vedere un domeniu de interes prioritar: asistența socială. Deși acest domeniu nu s-a situat pe unul din primele locuri în “topul” interesului - ordinea fiind următoarea: posibilități de angajare, perfecționare profesională și respecializare, îngrijire medicală, facilități de recreere, informații culturale, asistență socială –, raportul considera că există câteva aspecte care îl propulsează deasupra celorlalte: vastitatea, el cuprinzând informații și din alte domenii de interes, situate pe poziții mai bune (perfecționare profesională și respecializare de exemplu); relativul consens al utilizatorilor și nonutilizatorilor în aprecierea importanței acestui domeniu și numărul mare de categorii sociale (în general defavorizate) care au afirmat că ar avea nevoie de informații din acest domeniu.(19)

Având în vedere rezultatele anchetei sociologice, a demarat activitatea propriu-zisă de constituire a unui serviciu de informare pentru comunitate, cu denumirea de Centrul de Informare Comunitară, având 3 direcții distincte:

1. contactarea instituțiilor-sursă și culegerea de informații de la acestea,
2. realizarea bazei de date electronice și

3. promovarea noului serviciu al Bibliotecii Județene.(20)

Echipa de lucru – care a beneficiat de un stagiul de instruire în Marea Britanie și de cursuri oferite de specialiști occidentali care s-au deplasat la Cluj - s-a constituit având la bază resursele umane existente în două departamente mai vechi ale bibliotecii: Serviciul Bibliografic și Serviciul de Documentare Europeană.

După studierea unei bibliografii referitoare la asistența socială, s-a trecut la alcătuirea bazei de date, bibliotecarii colaborând cu informaticienii de la Laboratorul de Informatizare în vederea realizării unei aplicații în Microsoft Access.(21) De asemenea, s-a constituit un fond de documente, din achiziții sau transferuri de carte de la alte filiale ale bibliotecii.

Au fost identificate și clasificate instituțiile-sursă de informare, s-a alcătuit un protocol de colaborare cu acestea și un chestionar pentru culegere de date. În urma deplasării pe teren a echipei de lucru (formată din 5 persoane) și a studierii lucrărilor de referință existente, au fost culese informații de la 106 instituții prestatoare de servicii de asistență socială pentru comunitate, informații care au fost introduse în baza de date în Access.

Având în vedere evoluția viitoare a serviciului, în strategia elaborată s-a menționat necesitatea cercetării permanente a nevoilor de informare ale cetățenilor, în vederea culegerii și furnizării de informații și din alte domenii de interes(22) (de menționat că lipsa unor granițe rigide între domenii a făcut posibilă chiar de la început culegerea și organizarea de informații din domenii conexe asistenței sociale).

O importanță deosebită a fost acordată în tot acest timp promovării noului serviciu, activitate desfășurată în două etape principale: 1. publicitatea pentru sursele potențiale de informații, fiind stabilite două piețe-țintă: organizațiile guvernamentale (OG) și organizațiile nonguvernamentale (ONG) și 2. publicitatea pentru utilizatorii potențiali. Mijloacele de promovare a noului serviciu au fost de o mare diversitate, incluzând: contact direct (personal), telefonic, articole și casete separate cu informații esențiale despre activitatea noului serviciu în presa scrisă, anunțuri, reportaje și interviuri la radio și la televiziune, afișe (inclusiv în mijloacele de transport în comun), foi volante.(23)

Deschiderea oficială a Centrului a avut loc la 10 iunie 1997, obiectivul permanent al acestuia constituindu-l satisfacerea nevoilor de informare mereu crescânde ale cetățeanului.

După modelul Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj – primul de acest tip din România –, au fost deschise ulterior centre de informare în cadrul bibliotecilor județene din Brașov (1998), Iași (1998), Piatra-Neamț (1999), Tulcea (1999), Constanța (2000). Un centru de informare similar a fost deschis în decembrie 1997 în cadrul Bibliotecii Municipale “B. P. Hasdeu” din Chișinău (Republica Moldova). Bibliotecile publice care au dorit să furnizeze astfel de servicii pentru clienții lor au apelat și au primit asistență din partea echipei de lucru care a contribuit la înființarea Centrului de Informare Comunitară de la Cluj-Napoca.

Prezentare

Centrul de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj este situat în centrul orașului, pe str. Mihail Kogălniceanu, la nr. 7, vizavi de Biblioteca Academiei și de Arhivele Statului, aproape de Universitatea “Babeș-Bolyai” și de licee importante din municipiu. C.I.C.-ul are calitatea de birou al Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj și cuprinde trei sectoare de informare: informare locală, informare europeană și informare bibliografică (în Biblioteca Județeană Cluj neexistând un Serviciu bibliografic distinct).

La C.I.C. lucrează 6 persoane, dintre care un bibliotecar-șef de birou și 2 bibliotecari care asigură relația cu publicul. C.I.C.-ul deține 4 calculatoare, din care 2 sunt puse la dispoziția utilizatorilor, pentru consultarea documentelor electronice.

Informația existentă la Centru este stocată pe suport tradițional și electronic, regăsirea ei fiind posibilă cu ajutorul instrumentelor de lucru de care C.I.C.-ul dispune:

a) tradiționale:

– *documente pe suport tradițional* (cărți, periodice, broșuri, pliante, hărți, clasificate pe domenii: fond de referință, administrație publică, organizații internaționale, Uniunea Europeană, legislație, Consiliul Europei – în cadrul C.I.C.-ului funcționează un Punct de Informare al Consiliului Europei, realizat în colaborare cu Centrul de Informare și Documentare al Consiliului Europei la București –, educație și învățământ, cultură, Cluj, România, turism, drepturile omului, minorități, asistență socială, limbi străine – examene, atestate etc.)

– *fișierul de informare locală* Reprezintă unul din cele mai importante instrumente de lucru de care C.I.C.-ul dispune și este realizat prin “despuierea” zilnică a 9 periodice clujene și a unui ziar central. Informațiile importante pentru comunitate se fișează și se aranjează potrivit unei clasificări proprii, care cuprinde toate domeniile de interes, începând cu “administrația prezidențială” și încheind cu “probleme internaționale”. Fișele cuprinse în fișierul de informare locală conțin datele de identificare a periodicului din care s-a preluat informația, importanța articolului care conține informația de pe fișă (delimitată pe trei nivele), sinteza informației din articolul respectiv, autorul articolului și domeniul/domeniile de care aparține informația din articol. Fișierul de informare locală este rezultatul unor experimente în timp, care au pornit de la necesitatea adaptării formulei tradiționale a bibliografiei locale având în vedere obiectivul Centrului – furnizarea de informații de interes pentru comunitate –, lipsa unui serviciu bibliografic în Biblioteca Județeană și resursele umane deficitare ale C.I.C.-ului.(24)(25)

– *fișierul operativ de informare locală* (este echivalentul de mici dimensiuni al fișierului de informare locală și ajută la regăsirea foarte rapidă a informației factuale – adrese, numere de telefon etc.)

– *fișierul analitic al periodicelor care cuprind informații referitoare la Uniunea Europeană* (realizat prin prezentarea celor mai importante articole din cele 25 titluri de periodice primite de C.I.C. de la instituții din Uniunea Europeană)

– *fișierul de biblioteconomie* (semnalizează aparițiile în domeniu intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului)

– *catalogul topografic al materialelor existente, și*

– *catalogul alfabetic al materialelor existente*

b) electronice:

Acestea sunt constituite din baze de date proprii, în Microsoft Access, pe domeniile:

a. “*asistență socială*”, care cuprinde informații referitoare la organizațiile guvernamentale și nonguvernamentale din județul Cluj care desfășoară activități în domeniu (date de identificare, persoane de contact, activități specifice);

b. “*asistență medicală*”, ce cuprinde informații referitoare la instituțiile de stat, cabinetele particulare, medicii de familie din județul Cluj;

c. “*administrație publică*”, cu informații referitoare la instituțiile administrației publice: Prefectura, Consiliul Județean, Primăria Municipiului și Consiliul Local (date de identificare, structura instituției – comisii, direcții, servicii, birouri -, persoane de contact, orar de audiențe, servicii către populație);

d. “*educație și învățământ*” ă2 baze de date, care cuprind informații referitoare la instituțiile de profil din județul Cluj: grădinițe, școli, licee, colegii și universități de stat și particulare – date de identificare, facultăți și probe de concurs) și

e. “*biblioteconomie*” („*BIBLOS*”), ce semnalează articole din periodicele de specialitate intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului și baza de date TINLIB-400, cu informații despre documentele bibliotecii, programul de legislație românească în vigoare LEXEXPERT, CD-ROM-uri, fișiere electronice.

Relația cu publicul practică de personalul Centrului este diferită de cea tradițională; ea este adecvată cerințelor noului tip de serviciu. Bibliotecarul care lucrează aici și-a dezvoltat în timp aptitudini și abilități de a purta un dialog constructiv cu clientul, în așa fel încât să poată stabili

exact și în cât mai scurt timp nevoia reală de informare, profunzimea ei și tipul de suport pe care informația urmează a fi furnizată.

Este clar că nu toți utilizatorii pot sau doresc să-și exprime cât mai coerent cerințele ori scopurile urmărite prin folosirea răspunsurilor la întrebările lor. Ținând cont de această premisă, la Centrul de Informare Comunitară se practică în fapt interviul de referință, în urma căruia este furnizat răspunsul la întrebare. Dacă este necesar, se face și o instruire a utilizatorului. De asemenea, în cazul în care personalul Centrului nu dispune de informația necesară ori informația existentă nu este suficientă clientului, acesta din urmă este îndrumat către instituțiile ori organizațiile abilitate, care pot să-i ofere un răspuns complet.

Deoarece acest tip de relație cu utilizatorul este generator de stres, în vederea menținerii unei înalte calități a serviciului oferit, activitatea de relații cu publicul a fiecărei persoane a fost stabilită la 3 ore și jumătate, restul timpului de lucru fiind utilizat de personal pentru a pregăti răspunsurile la întrebări, a culege și organiza informația, a se instrui și a executa și alte sarcini de serviciu.

Informațiile pe care cele două persoane care asigură relația cu publicul le furnizează – în mod direct, prin telefon sau prin poștă (în funcție de solicitare) – sunt dintr-o foarte largă varietate de domenii: administrație publică, asistență medicală, asistență socială, legislația României, Uniunea Europeană, Consiliul Europei, cultură, drepturile omului, minorități, educație și învățământ, organizații internaționale, turism, statistică etc. etc. Practic, personalul Centrului încearcă să răspundă la orice întrebare venită din partea publicului sau, dacă îi sunt depășite competențele, să-i îndrume pe solicitanți către instituțiile ori organizațiile care pot să-i ajute.

În relația cu aceste organizații intervin două probleme foarte importante, demne de semnalat deoarece generează situații neplăcute:

- a) lipsa de colaborare din partea instituțiilor-sursă pentru actualizarea informației, în ciuda protocoalelor existente, combinată cu resursele deficitare – atât materiale cât și umane - de care Centrul dispune (de ex.: limitarea drastică a numărului de impulsuri alocate convorbirilor telefonice, număr insuficient de persoane care să culegă informații de pe teren) și
- b) veridicitatea informațiilor furnizate de instituții și organizații, contestată de multe ori de utilizatorii Centrului.

Centrul de Informare Comunitară răspunde atât solicitărilor persoanelor fizice de toate categoriile, cât și solicitărilor venite din partea organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale.

Cele mai frecvente categorii de utilizatori sunt studenții, pensionarii, șomerii și elevii. Deoarece personalul Centrului și-a însușit convingerea potrivit căreia cea mai bună formă de promovare a serviciului – în absența unor resurse corespunzătoare alocate pentru acest gen de activitate – o reprezintă calitatea serviciilor furnizate, o mare parte din utilizatorii ocazionali au devenit clienți permanenți ai Centrului, ei contribuind la difuzarea informației referitoare la existența C.I.C.-ului și recomandând serviciile acestuia cunoscuților.

În paralel cu activitatea de culegere, evaluare, organizare și furnizare de informații, personalul Centrului de Informare Comunitară elaborează sau colaborează la elaborarea unor lucrări. Menționez aici câteva realizări în acest sens: Ward, Suzanne; Sumsion, John; Fuegi, David; Bloor, Ian. *Indicatori de performanță și instrumente manageriale pentru biblioteci*. - [București]: ABBPR, 1997; *Indexul alfabetic al periodicelor din bibliotecile din municipiul Cluj-Napoca 1997-1998*. - Cluj-Napoca: [s.n.], 1998; *Cheile succesului: Indicatori de performanță pentru bibliotecile publice*. - [București]: ABBPR, 1998; *Contribuții la o bibliografie Goga (1965-1995)*- Cluj-Napoca: [s.n.], 1998; *Bibliotecile publice și societatea informației*. - București: ABBPR, 1998; *Clujeni ai secolului 20*. - Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, 2000; Mustăță, Constantin. *Student la Cluj*, vol. I: Seniorii. - Cluj-Napoca: Editura Studia, 2001.

Annual, personalul Centrului de Informare Comunitară redactează lucrarea *Calendarul evenimentelor culturale și istorice și al manifestărilor Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj*

și lunar o *“Foaie de informare”* cu profil biblioteconomic, de uz intern, care prezintă recenzii ale unor lucrări ori articole de profil, noutățile în domeniul biblioteconomiei cuprinse în materialele intrate la Punctul de Informare pentru Bibliotecari din cadrul C.I.C.-ului, precum și articole din presă ce reflectă evenimente care intră în aria de interes a bibliotecarilor clujeni. Totodată, în cadrul C.I.C.-ului sunt redactate bibliografii la cerere, se traduc materiale și se desfășoară activitate de referință pentru acoperirea unor teme de cercetare.

Nu în ultimul rând, personalul C.I.C.-ului se implică activ în viața comunității, participând la simpozioane, conferințe, seminarii, cursuri, datorită relațiilor de colaborare stabilite cu diverse și numeroase instituții și organizații, contribuind astfel la promovarea imaginii sale în comunitate și implicit a imaginii bibliotecii al cărei serviciu este.

Cu toate resursele modeste alocate, Centrul de Informare Comunitară a făcut progrese de-a lungul anilor, vizibile prin indicatorii de performanță realizați, care surprind în mod curent aspecte cantitative ale activității specifice. Iată câteva exemple: număr de informații și referințe furnizate: 1998 – 18.708; 2001 - 28.846; vizite (frecvență): 1998 – 3.724; 2001 – 5.451; documente consultate: 1998 – 13.814; 2001 – 17.610.

Calitatea serviciului este foarte bine ilustrată de rezultatele anchetei sociologice desfășurate în întreaga bibliotecă în anul 1999. Aceasta a avut ca obiectiv identificarea gradului de satisfacție al utilizatorilor față de tipurile de servicii furnizate de Biblioteca Județeană *“Octavian Goga”* Cluj. Pentru serviciul de informare comunitară, numărul total de respondenți a fost de 73, cu 62 de răspunsuri valide. Prin calcularea indicilor parțiali de satisfacție pe servicii – prin analiză factorială și regresie –, Centrul de Informare Comunitară, deși era un serviciu nou, a obținut un indice de 1,788, adică un nivel de satisfacție al utilizatorilor specifici situat între *“foarte mulțumit”* și *“mulțumit”* – un rezultat foarte bun. Raportat la celelalte tipuri de servicii ale bibliotecii pentru care au fost chestionați utilizatorii, *“informarea comunitară”* a ocupat o poziție de mijloc, între *“consultare de carte și periodice”* (1,767) și *“împrumut de carte”* (1,802).

C.I.C.-ul a fost singurul serviciu al Bibliotecii Județene care nu a primit răspunsuri de *“foarte nemulțumit”* la 4 din cei 6 indicatori specifici serviciului. De asemenea, la întrebarea directă *“Cât sunteți de mulțumit de serviciul de informare comunitară al Bibliotecii Județene “Octavian Goga” Cluj?”* s-a primit un singur răspuns de *“foarte nemulțumit”* din totalul răspunsurilor valide, adică un procent de 1,6%.

Partea anchetei referitoare la Centrul de Informare Comunitară a reliefat faptul că primul loc ca ordine a priorităților în ceea ce privește acest serviciu este ocupat de asigurarea lui cu un număr corespunzător de materiale informative, de un înalt nivel calitativ, indicatorul *“materialele informative existente”* obținând un procent foarte mare: 54,28%. Pe locurile următoare se situează *“condițiile de utilizare a serviciului”* (spațiu, iluminare, ambientare, alte dotări) – cu 23,13% și *“actualizarea informației”* – cu 8,95%. Ceilalți indicatori care influențează satisfacția vizavi de acest serviciu sunt: *“promptitudinea bibliotecarilor”*, cu un procent de 8,57% și *“programul pentru public”*, situat pe ultimul loc, cu un procent de 5,07%.

Pe lângă aceste informații puse la dispoziție de specialiști în urma anchetelor periodice, C.I.C.-ul utilizează pentru a fi în permanență la curent cu doleanțele publicului *“Caietul utilizatorului C.I.C.”* (aici se înregistrează nemulțumirile, sugestiile pentru îmbunătățiri ori sunt adresate mulțumiri pentru calitatea serviciului), din care se pot trage concluzii foarte importante.

Perspective

Apreciem că formula actuală de lucru a Centrului de Informare Comunitară este inadecvată. Adaptarea C.I.C.-ului la cerințele actuale de dezvoltare a serviciilor bibliotecii publice presupune **înființarea în Biblioteca Județeană Cluj a unui serviciu de referințe** – având drept model serviciul de referințe din Statele Unite ale Americii, **în cadrul căruia informarea comunitară să se constituie doar într-o mică parte**. Acest lucru ar permite focalizarea activităților Centrului pe informarea comunitară, potrivit obiectivului său declarat, celelalte tipuri de activități – nespecifice și consumatoare de timp - desfășurate de personalul C.I.C.-ului urmând să intre în aria de interes a altor compartimente.

Pentru a construi un serviciu de referințe trebuie mai întâi de toate să existe o viziune corespunzătoare asupra importanței acestuia, importanță care să fie ilustrată în politica managerială și în obiectivele bibliotecii. Serviciul de referințe trebuie să fie menționat ca atare în organigrama bibliotecii, să aibă fonduri separat alocate, să dețină personal suficient, bine pregătit și tehnică de vârf pentru a-l putea susține și, nu în ultimul rând, să beneficieze de campanii publicitare pe măsură.

Având în vedere faptul că elementul fundamental al oricărei organizații sunt indivizii care lucrează în interiorul acesteia, calitatea factorului uman reflectându-se îndeosebi în sectorul public în calitatea serviciilor prestate către populație, de o atenție deosebită trebuie să se bucure problemele ridicate de managementul resurselor umane. Schimbarea mentalității personalului - în ideea acceptării acestui obiectiv și a unor sarcini care sunt prea puțin obișnuite, precum și a debarasării de prejudecata potrivit căreia împrumutul de publicații este cea mai importantă activitate a bibliotecii - joacă un rol deosebit. În condițiile specifice ale bibliotecii noastre, mutarea în sediul nou din cartierul Mărăști va oferi oportunitatea de a se degreva o parte din personal de atribuțiile tradiționale (fapt datorat în principal asigurării accesului liber la colecțiile de publicații), fiind posibilă specializarea acestuia pe domenii de informare și referințe; în funcție de necesități, se va putea proceda și la recrutarea altor angajați.

Este de la sine înțeles că un serviciu de referințe modern trebuie să aibă surse de informare actuale și să dețină mijloace tehnice de ultimă oră. Aceasta nu înseamnă că sursele, respectiv mijloacele tradiționale trebuie abandonate; este necesară reconsiderarea utilității acestora și achiziționarea, respectiv folosirea lor în consecință într-un mediu adecvat.

O strategie coerentă pentru constituirea unui serviciu de referințe trebuie să țină seama de toate funcțiile pe care acesta le îndeplinește: informare, instruire și îndrumare a utilizatorilor. Pe lângă interesul pentru informare, trebuie avută în vedere și rezolvarea problemelor ridicate de instruirea și îndrumarea utilizatorilor; astfel, este necesară alocarea de personal adecvat pentru desfășurarea acestui tip de activitate, ore potrivite și anumite modalități de instruire a utilizatorilor, respectiv nivelul/profunzimea informării și timpul optim pe care bibliotecarul de referințe îl va petrece cu un utilizator în căutare de informație.

Tipurile de servicii furnizate de bibliotecă prin serviciul de referințe pot fi diverse, selecția acestora fiind de dorit să se facă în funcție de resursele materiale și umane existente, precum și de nevoile de informare ale comunității. Trebuie avută în vedere și oferirea de servicii de referințe pentru categorii specifice de populație: copii, tineri, persoane în vârstă, persoane cu dificultăți materiale, persoane cu dizabilități, persoane aparținând minorităților naționale.

În sfârșit, de menționat încă un aspect, care nu trebuie neglijat: cel al stabilirii modalităților specifice de evaluare a acestui tip de serviciu, pentru a se putea opera măsurile care se impun. Datorită vastității problemei, ne rezumăm să afirmăm doar că o singură tehnică de evaluare nu poate să ofere o imagine completă asupra acestuia. Apreciem că pot fi utilizate în paralel testarea modului de soluționare a cererilor de informare și referințe de către personalul din acest serviciu (având la bază standarde de răspuns și luând în considerare media răspunsurilor corecte date în serviciile similare din bibliotecile occidentale: 55% (26)(27), statistici de referință și aplicarea periodică de chestionare utilizatorilor și personalului serviciului de referințe.

În ansamblul generos al serviciului de referințe, serviciul de informare comunitară trebuie privit ca parte integrantă. Obiectivele și direcțiile sale principale de acțiune trebuie incluse în planul de dezvoltare al serviciului de referințe, contribuind prin activitățile sale specifice la strategia generală de deschidere a bibliotecii spre furnizarea de servicii noi, de calitate, corespunzătoare pretențiilor clienților avizați de astăzi.

Din nefericire, în principal din cauza condițiilor financiare care se profilează, nu putem îmbrățișa atitudinea optimistă specifică încheierii unor astfel de articole, apreciind – în mod sceptic/realist – că va fi foarte dificilă menținerea Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene Cluj la nivelul actual de dezvoltare, focalizarea Centrului pe informația comunitară, respectiv înființarea unui serviciu de informare și referințe în biblioteca noastră rămânând foarte probabil un deziderat pentru vremuri mai generoase.

Notă:

Începând din luna noiembrie a anului 2002, Centrul de Informare Comunitară funcționează în sediul central al Bibliotecii Județene "Octavian Goga" Cluj, situat pe Calea Dorobanților f.n. Celor două sectoare de informare, locală și europeană, li s-a adăugat un al treilea, la 21 decembrie 2002, în cadrul C.I.C.-lui fiind inaugurat Centrul Public de Informare NATO.

Bibliografie:

- 1) Drucker, Peter F. *The Age of Discontinuity: Guidelines to Our Changing Society*.- New York: Harper & Row, 1979, p. 177
- 2) Cole, G. A. *Management: Theory and Practice*.- London: DP Publications Ltd., 1990, p. 69
- 3) Brophy, Peter; Coulling, Kate. *Quality Management for Information and Library Managers*.- Hampshire: Aldershot: Aslib Gower, [1996], p. 140
- 4) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci și centre de informare*.- București: Biblioteca Națională a României: A.B.B.P.R., 1998, p. 241
- 5) Banciu, Doina. *Sisteme automatizate de informare și documentare*.- București: Tehnică, 1997, p. 20
- 6) Stoica, Ion. *Criza în structurile infodocumentare. Sensuri și semnificații contemporane*.- Constanța: Ex Ponto, 2001, p. 15
- 7) Toffler, Alvin. *Powershift: Puterea în mișcare*.- [București]: Antet, 1995, p. 467
- 8) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci și centre de informare*.- București: Biblioteca Națională a României; A.B.B.P.R., 1998, p. VIII
- 9) Coffman, Steve. *Referințele așa cum sunt ele realizate de alții*. În: "Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate", 2, 2000, p. 16-22
- 10) Scott, Kim Allen. *Belly Up to the Information Bar*. În: "American Libraries", May 2001, p. 70-71
- 11) Stoica, Ion. *Criza în structurile infodocumentare. Sensuri și semnificații contemporane*.- Constanța: Ex Ponto, 2001, p. 194
- 12) Toffler, Alvin. *Al treilea val*.- București: Politică, 1983, p. 489
- 13) Stueart, Robert D.; Moran, Barbara E. *Management pentru biblioteci și centre de informare*.- București: Biblioteca Națională a României; A.B.B.P.R., 1998, p. 238
- 14) Coravu, Robert. *De la Cerber la Ulise*. În: "Buletin ABIR", vol. 11, 1, 2000, p. 7-8
- 15) Thorhauge, Jens. *Noi tendințe în bibliotecile publice scandinave*. În: *Biblioteca publică – o resursă pentru comunitate*.- Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință; A.N.B.P.R., 2000, p. 23
- 16) *Manifestul UNESCO pentru bibliotecile publice*, 1994, p. 1
- 17) Tyckoson, David A. *De la oameni pentru oameni: Cum ajută bibliotecile publice democrația*. În: "Biblioteconomie. Culegere de traduceri prelucrate", 2, 2001, p. 98
- 18) Anghelescu, Hermina G. B. *Romanian Libraries Recover after the Cold War: The Communist Legacy and the Road Ahead*. În: "Libraries & Culture. A journal of library history", Volume 36, Number 1, Winter 2001, p. 249
- 19) Kiraly, Adriana. *Cercetarea intereselor utilizatorilor – etapă indispensabilă constituirii CIC*. În: "Biblioteca", 7, 1997, p. 179-184
- 20) Pervain, Augusta. *C.I.C. – strategie tip*. În: "Biblioteca", 7, 1997, p. 184-187
- 21) Burian, Adina. *Aplicații soft pentru Centrul de Informare Comunitară*. În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 328-330
- 22) Dodu, Georgeta. *C.I.C. – Potențial și direcții de dezvoltare*. În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 326-328
- 23) Dodu, Marius. *Strategia promovării C.I.C.* În: "Biblioteca", 11-12, 1997, p. 324-326
- 24) Pervain, Augusta. *Serviciul bibliografic – redefinire*. În: "Lectura", 21, 1995, p. 10-12
- 25) Pervain, Augusta; Dodu, Georgeta. *Bibliografia locală și C.I.C. (Centrul de Informare Comunitară)*. În: *Referate și comunicări de bibliologie: [lucrările sesiunii științifice] "100 de*

ani de la înființarea Cercului Literar Ovidiu din Constanța: 1897-1997”.- Constanța: Biblioteca Județeană Constanța, 1999, p. 43-47

26) *Reference and Information Services: An Introduction*. General editors: Richard E. Bopp, Linda C. Smith.- Englewood: Libraries Unlimited, Inc., 1995, p. 218

27) Coravu, Robert. *De la Cerber la Ulise*. În: “Buletin ABIR”, vol. 11, 1, 2000, p. 7-8

Biblioteci filiale – Biblioteci specializate

Gabriela Morărescu¹
B.C.U.– Cluj,

În structura organizatorică a Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” din Cluj-Napoca, ca de altfel și a altor biblioteci universitare centrale din țară, un loc aparte îl ocupă *bibliotecile filiale*, biblioteci ce deserveșc catedrele de specialitate ale facultăților Universității „Babeș-Bolyai” și care au locații în clădiri administrate de către aceste facultăți.

Fiecare bibliotecă filială oferă baza documentară și de informații necesară desfășurării procesului de învățământ și cercetare, având ca beneficiari specifici studenții facultăților deservite, cadrele didactice și cercetătorii științifici asociați acestor facultăți, dar oferind servicii tuturor beneficiarilor înscriși la BCU „Lucian Blaga”.

Personalul bibliotecilor filiale este format din persoane cu studii superioare în domeniul specific facultăților deservite (aceste persoane având și un atestat în biblioteconomie), cu studii superioare de lungă și scurtă durată în biblioteconomie și persoane cu studii medii (care au la rândul lor atestat în biblioteconomie).

În general publicul poate beneficia de serviciile bibliotecilor filiale pe tot parcursul unei zile lucrătoare (orele 8–20) și sâmbătă doar dimineața, excepție făcând unele filiale mici, care au un program de funcționare cu o singură tură. În sesiunile de examene orarul zilelor lucrătoare se aplică și în zilele de sâmbătă și duminică.

Pentru a oferi produse utile, colecții și servicii concrete, *bibliotecarul de filială* trebuie să cunoască în amănunt facultatea deservită (respectiv catedrele deservite) și nevoile utilizatorilor. El trebuie să cunoască structura organizatorică a catedrelor, disciplinele de studiu, colectivul de cadre didactice (foarte importantă fiind cunoașterea persoanelor cu funcții de conducere, a celor care răspund de biblioteci și a celor care administrează clădirile unde au locație filialele), organizarea studenților pe ani de studii (linii de studiu, secții, număr de studenți) și a disciplinelor studiate de aceștia, să cunoască domeniile și/sau temele de cercetare abordate de colectivele de cercetători științifici asociați catedrelor în cauză. Astfel, *bibliotecarul de filială* trebuie să aibă o atitudine întotdeauna deschisă, amabilă și să aibă aptitudini de a lucra mereu într-o atmosferă tensionată, chiar stresantă.

Activitățile desfășurate într-o bibliotecă filială sunt foarte diversificate, unele cu caracter permanent, altele cu caracter secvențial, complexitatea unui post de bibliotecar de filială fiind mare. Dintre activitățile cu caracter permanent, cea mai mare pondere o deține activitatea de *relații cu publicul* (servirea și primirea publicațiilor, informații bibliografice curente și de profunzime, înscrierea cititorilor noi, formarea și educarea permanentă a utilizatorilor), urmată de activitatea specifică de *tehnică de bibliotecă* (evaluare/cataloga-re/clasificare de cărți și periodice intrate ca donații directe, prelucrarea publicațiilor, tradițional și, în unele cazuri, automatizat, organizarea și administrarea instrumentelor de bibliotecă, realizarea unor baze bibliografice la cererea utilizatorilor). În ceea ce privește activitățile cu caracter secvențial, aici intră reorganizările și verificările periodice ale fondurilor și activitățile ce au un rol important în permanenta formare profesională a personalului bibliotecar (cursuri de inițiere și perfecționare în prelucrarea automatizată a publicațiilor, în utilizarea unor noi programe automatizate).

Pentru ca desfășurarea activității într-o bibliotecă filială să fie eficientă și optimă, trebuie ca această bibliotecă să fie foarte bine organizată din punct de vedere al așezării fondurilor de publicații, al instrumentelor de căutare puse la dispoziția utilizatorilor (tradiționale și/sau automatizate), al menținerii legăturii atât cu Biblioteca Centrală cât și cu colectivul de cadre didactice de la catedrele de studiu deservite. Nu în ultimul rând, trebuie să existe o colaborare foarte bună în cadrul colectivului de bibliotecari, secretul unei astfel de colaborări fiind *munca de echipă*.

¹ E-mail: gabim@hasdeu.ubbcluj.ro

Deși bibliotecile filiale ale BCU „Lucian Blaga” funcționează după aceleași principii, ele diferă în funcție de locația lor (clădiri vechi/ locații nou amenajate), de organizarea sălilor componente (cu ghișeu de servire a publicațiilor/ fără ghișeu), de numărul și nevoile utilizatorilor (studiu la sală, împrumut la domiciliu al publicațiilor, crearea unor produse de informare pe diferite teme – baze de date). Astfel, exemplificările ce vor urma se vor referi concret la filiala Zoologie (filială componentă a serviciului Biologie-Geologie-Geografie, pe lângă alte 5 puncte de bibliotecă).

Lucrarea de față își propune o comparație între o bibliotecă filială și o bibliotecă specializată, din diferite puncte de vedere, pentru a confirma faptul că noțiunea de *bibliotecă de filială* semnifică îmbinarea benefică a două profesii: specialist în informare și specialist într-un anumit domeniu de cercetare.

Înainte de această comparație este necesară o succintă descriere a unei biblioteci specializate, inspirată de lucrarea „Biblioteci specializate”, prezentată la conferința „Tendințe contemporane în biblioteconomie și știința informării” ținută la Cluj-Napoca în mai 1996, de Julie Hallmark de la Facultatea de Biblioteconomie și Știința Informării de la Universitatea din Austin – Texas.

Biblioteca specializată este o bibliotecă patronată de o anumită organizație sau instituție, care colectează și organizează documente specializate pe domenii foarte limitate și oferă servicii foarte detaliate unui grup de beneficiari extrem de specializați, pentru a sprijini sarcinile și obiectivele organizației patronatoare, furnizând informații eficiente și rapide.

Personalul bibliotecilor specializate este format din bibliotecari specializați în știința informării care uneori sunt puși în situația de a colabora cu colective de cercetare specializate în diverse domenii, capabili să lucreze în situații tensionate, flexibili în ceea ce privește sarcinile de serviciu.

Bibliotecile specializate oferă o variată gamă de servicii, de la transmiterea documentelor până la activități de evaluare, analiză și prelucrarea informației.

La nivel mondial, în 1909 a luat ființă Asociația Bibliotecilor Specializate (Special Libraries Association – SLA), care cuprinde peste 15000 membri (280 fiind din Europa), asociație cu mai multe filiale, delimitate geografic, și cu mai multe diviziuni specializate, în funcție de domeniul de interes (ex. Publicitate și marketing, Biologie, Geografie și hărți, Educație, Inginerie, Ziaristică, Farmacologie, etc.)

Colecțiile bibliotecilor

Bibliotecile specializate au colecții reduse, achiziționate în funcție de utilitatea lor în satisfacerea nevoilor beneficiarilor, punându-se accent pe informația curentă: cărți și reviste de specialitate, rapoarte tehnice, publicații guvernamentale, standarde, surse de referință, cataloage, rapoarte financiare, date de laborator, rapoarte anuale, etc. Multe titluri vor fi achiziționate chiar sub formă de CD-ROM sau alte produse multimedia. Prin materialele achiziționate într-un mod cât mai economic, bibliotecile specializate trebuie să-și demonstreze permanent utilitatea.

Biblioteca filială are colecții mai mari, în care sunt cuprinse fonduri de carte și publicații seriale achiziționate prin intermediul BCU „Lucian Blaga” și prin donații directe ale unor personalități sau instituții. Din păcate, aceste achiziții sunt din ce în ce mai puține în ultimii ani, din lipsă de fonduri financiare, ceea ce face ca bibliotecarul de filială să se simtă frustrat ori de câte ori trebuie să explice acest lucru utilizatorilor (în general cadrele didactice și cercetătorii vor informație proaspătă din cărți publicate în străinătate, studenții vor mai multe exemplare din publicațiile cerute în bibliografiile disciplinelor de studiu).

Filiala Zoologie deținea la data de 31 dec. 2002, 46586 volume (32890 cărți și 11998 publicații seriale), publicații organizate în mai multe fonduri, unele cu circulație mai lentă (fondurile de carte și reviste vechi), altele cu mare circulație (cărți și reviste curente, manuale universitare).

Apare aici o deosebire între cele două tipuri de biblioteci comparate, în sensul că biblioteca filială nu dispune de un fond propriu de achiziție a publicațiilor, acest lucru avantajând într-un fel bibliotecile specializate.

Organizare și acces la colecții:

În general, într-o bibliotecă specializată se asigură accesul la colecție prin intermediul unei scheme de clasificare, a catalogării pe subiecte și a indexurilor. Uneori este nevoie de o terminologie destul de detaliată, datorită profilului specific de activitate. Bibliotecarul are aici un rol important și în controlul informației înregistrată la nivel instituțional, în păstrarea, folosirea și dispoziția documentelor, putând deveni răspunzător de arhiva instituției patronatoare.

Biblioteca filială asigură accesul la colecțiile sale prin intermediul diferitelor instrumente de informare, tradiționale și automatizate: catalogul on-line al B.C.U. „L. Blaga” (care se poate accesa de la o stație pusă la dispoziția cititorilor în sala de lectură, realizat prin utilizarea sistemului integrat de bibliotecă ALEPH 500), baze de date proprii (realizate în programul de bibliotecă ProCite – foarte „prietenos” pentru utilizator și pentru bibliotecar), un sistem tradițional de cataloage sub formă de fișe (catalog alfabetic, sistematic – după clasificarea C.Z.U., tematic, iar pentru publicații seriale și catalog geografic).

Servicii pentru beneficiari

În ce privește serviciile oferite de o bibliotecă specializată, acestea se pot grupa astfel: *servicii de referință* (răspunsuri rapide, prin consultarea unei surse de referință tipărite, electronice sau de altă natură), *informare detaliată* (servicii care implică alocarea unui interval de timp mai mare, cercetarea unor baze de date), *transmiterea documentelor* (se apelează la un serviciu comercial de transmitere a documentelor), *menținerea la curent* cu informația de ultimă oră (furnizarea unui produs în funcție de necesitățile beneficiarului : adnotări, abstracte, text parțial sau integral), *circulația* (fiecare bibliotecă specializată alege între a trimite materialele beneficiarilor interesați sau a le păstra pentru a fi consultate pe loc), *formarea beneficiarilor* (bibliotecarul instruește beneficiarii la utilizarea produselor de informare), *servicii foarte specializate* (analize și evaluări ale informației, localizarea informației, reprezentări grafice, recomandări pentru activități ulterioare, traduceri).

La o bibliotecă filială, serviciile oferite beneficiarilor se aseamănă foarte mult cu cele enumerate mai sus. Astfel, se oferă servicii de referință (informații la care se poate răspunde consultând un dicționar sau purtând o convorbire telefonică, o scurtă informație bibliografică, denumirea populară a unei specii de animal sau plantă, etc.), *servicii de informare detaliată* (informații de profunzime care necesită consultarea unor alte produse de informare tipărite). Catalogul colectiv al cărților străine intrate în bibliotecile din România, a unor tabele de clasificare sistematică, a unor baze de date, a unor publicații din fondurile bibliotecii, *menținerea la curent* cu publicațiile nou intrate în bibliotecă (liste, completarea în cataloagele tradiționale și automatizate a descrierilor publicațiilor noi), *circulația* publicațiilor (un serviciu predominant având în vedere specificul unei biblioteci universitare de a contribui la procesul de învățământ: servirea publicațiilor spre a fi consultate pe loc sau împrumutul la domiciliu), *formarea și educarea utilizatorilor* pentru a putea folosi produsele de informare din bibliotecă, a respecta condițiile de consultare și de returnare a publicațiilor împrumutate (număr mare de studenți – număr insuficient al unor manuale), *servicii specializate* (crearea unor produse noi de informare, la cererea beneficiarilor sau necesare datorită condițiilor tehnice existente la filiale).

În ceea ce privește ultimul serviciu amintit mai sus, la biblioteca de Zoologie a apărut necesitatea creării unor baze de date proprii (în ProCite) datorită conectării deseori defectuoase la Internet (prin intermediul rețelei Universității) și astfel a imposibilității consultării catalogului online (Aleph). Există bază de date pentru publicațiile seriale din fondul curent și fondurile vechi, pentru cărțile intrate din 1992 până în prezent (în care se completează descrierile tuturor cărților din fondul curent), baze de date cu activitatea științifică a cadrelor didactice și cercetătorilor de la

Facultatea de Biologie și Geologie, Departamentul Biologie, baze de date realizate la cererea cadrelor didactice (Bibliografie herpetologică, indici de reviste de specialitate).

Pregătirea personalului bibliotecar

Personalului bibliotecar din orice bibliotecă îi revine sarcina de a-i învăța pe beneficiari cum să folosească produsele de informare disponibile, tradiționale sau automatizate. Pentru aceasta sunt necesare unele aptitudini ca: operarea pe calculator și cunoașterea diferitelor programe automatizate, cercetarea pe Internet și a bazelor de date online, cunoașterea tehnicilor de catalogare, indexare, clasificare; cunoașterea a legislației de bibliotecă, a regulamentului de funcționare a bibliotecii respective și nu în ultimul rând abilități în desfășurarea activității cu publicul (amabilitate, înțelegere, răbdare, rezistență la stres).

Bibliotecarii din bibliotecile specializate folosesc Internetul pentru poșta electronică, buletine de știri, grupuri de dezbateri (pentru a se ajuta în rezolvarea unor solicitări dificile și pentru a-și menține la zi cunoștințele despre diverse resurse și servicii noi), pentru a găsi diverse informații gratuite.

În pregătirea bibliotecarilor de filială are mare importanță participarea la cursurile de perfecționare organizate periodic de BCU sau de alte biblioteci din localitate sau din alte localități din țară, dar și implicarea personală a bibliotecarilor, în dorința de autoperfecționare continuă. A început și la noi să aibă mare importanță Internetul, pentru poșta electronică, grupuri de discuții pe diferite teme sau pentru diferite categorii de personal, însă trebuie conștientizat faptul că poți aștepta răspuns la o întrebare numai dacă adresezi cuiva această întrebare. Deci, grupurile de discuții pe cale electronică să constituie cu adevărat o cale de dialog, nu numai de aflare a unor noutăți.

Satisfacțiile personalului bibliotecar

Bibliotecarii din bibliotecile specializate se bucură de un mare grad de autonomie în ceea ce privește alegerea sistemului de automatizare, menținerea legăturii cu furnizorii și vendorii, modul de catalogare și indexare a materialelor, stabilirea programului de lucru. Ei lucrează un timp îndelungat cu aceiași beneficiari ceea ce duce la stabilirea unor relații amicale care dau satisfacție muncii lor, le răsplătește efortul și au sentimentul că aduc o contribuție concretă la desfășurarea activității instituției patronatoare.

Spre deosebire de personalul din bibliotecile specializate, bibliotecarul de filială nu are același grad de autonomie, neavând un rol decizional ci doar consultativ în achiziționarea publicațiilor sau a sistemului de automatizare, în modul de catalogare/indexare, în stabilirea programului de lucru. În ceea ce privește organizarea spațiului de funcționare, el depinde de hotărârile luate la nivel de Decanate, aici având mare importanță menținerea unei legături amiabile cu colectivul de cadre didactice, dar și cu administratorii de clădiri (lucru care-l pune uneori în situații mai mult sau mai puțin delicate). Autonomia intervine în modul de organizare a fondurilor bibliotecii și a produselor de informare, în funcție de nevoile beneficiarilor specifici. Nu lipsesc însă satisfacțiile profesionale, când studenții apelează cu încredere la produsele de informare puse la dispoziția lor și folosesc cu plăcere sala de lectură, când bibliotecarului de filială i se acordă încredere din partea cadrelor didactice în realizarea unor lucrări bibliografice de specialitate sau când pur și simplu utilizatorii pleacă mulțumiți din bibliotecă.

Biblioteca filială, la fel ca orice bibliotecă specializată, are un rol deosebit în satisfacerea nevoilor de informare ale utilizatorilor săi, în formarea lor ca viitori specialiști în diferite domenii.

În contextul dezvoltării tehnologiei informației și al nevoilor crescânde ale utilizatorilor, ar fi necesară o mai bună dotare tehnică a bibliotecilor filiale pentru a putea oferi informația cerută pe suport magnetic sau de hârtie (xerocopii) și alocarea unui fond mai mare pentru achiziția publicațiilor.

Bibliografie: *Tendențe contemporane în biblioteconomie și știința informării: lucrările conferinței*, Cluj-Napoca 23-26 mai 1996, Iași 30 mai – 2 iunie 1996. Iași, Editura SHAKTI, 1996.

Centrul Public de Informare NATO

– prezentare –

Georgeta Dodu¹
Biblioteca Județeană
"O.Goga" – Cluj

Problema securității globale a primit după evenimentele tragice din data de 11 septembrie 2001 noi valențe, preocuparea pentru asigurarea acesteia devenind prioritară pentru guvernele statelor lumii. În acest context, rolul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord - înființată pe baza tratatului semnat la Washington la 4 aprilie 1949 - a devenit unul extrem de important. Inițial, organizația a cuprins 12 state: Belgia, Canada, Danemarca, Franța, Islanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Olanda, Portugalia și Statele Unite ale Americii, cărora li s-au adăugat: Grecia și Turcia în anul 1952, Republica Federală Germania în anul 1955, Portugalia și Spania în 1982, Republica Cehă, Polonia și Ungaria în anul 1999, în anul 2002 fiind invitate să adere la Alianță alte șapte state: Bulgaria, Estonia, Letonia, Lituania, România, Slovacia și Slovenia. NATO este o alianță militară destinată prevenirii și respingerii agresiunii, obiectivul său central fiind acela de a asigura apărarea și securitatea țărilor membre, contribuind la dezvoltarea cooperării economice și politice între membrii săi.

Rolul jucat de NATO în lupta împotriva terorismului internațional, precum și stabilirea ca obiectiv al politicii externe a României integrarea în structurile euro-atlantice reprezintă la această oră subiecte de mare interes, necesitând susținere prin asigurarea accesului la o informare corespunzătoare.

Venind în întâmpinarea unei atari necesități și având avantajul de a fi o instituție care se adresează tuturor categoriilor de populație, Biblioteca Județeană "Octavian Goga" Cluj și-a asumat dificila sarcină de a fi deschizătoare de drumuri, inaugurarea Centrului Public de Informare NATO, la 21 decembrie 2002, rotunjind astfel eforturile acesteia de a ține pasul cu nevoile de informare ale cetățenilor și de a corespunde exigențelor societății informaționale.

Centrul Public de Informare NATO este cuprins în structura Centrului de Informare Comunitară al Bibliotecii Județene Cluj, inaugurat în anul 1997 și care mai include Centrul Public de Informare Locală și Centrul Public de Informare Europeană.

Înființat cu sprijinul Ministerului Informațiilor Publice și al Consiliului Județean Cluj, Centrul Public de Informare NATO are drept scop informarea cetățenilor cu privire la procesul de integrare a României în Organizația Tratatului Atlanticului de Nord, structurile, componența și activitățile Alianței, rolul și misiunea acesteia în sistemul mondial de securitate.

Centrul Public de Informare NATO este **singurul centru public de acest tip din România**, care oferă acces la informație specializată tuturor cetățenilor, desfășurând activitate de pionierat în domeniu. Astfel, personalul Centrului selectează și organizează informații de profil, facilitează accesul la informație și asigură asistență în regăsirea acesteia, pune la dispoziția clienților publicații, baze de date și calculatoare conectate la Internet, face căutări pe probleme specifice, monitorizează articole din presa electronică, asigură servicii de copiere pe suport tradițional și electronic a informației, organizează conferințe, seminarii, dezbateri publice, expoziții, mese rotunde.

Spațiul generos pe care îl ocupă Centrul de Informare Comunitară și, implicit, Centrul Public de Informare NATO, în clădirea nouă a Bibliotecii Județene Cluj este dotat cu mijloace tehnice adecvate: 10 calculatoare conectate la rețeaua Internet, o imprimantă și un server. Personalul care deservește Centrul Public de Informare NATO este format din 2 persoane (bibliotecari cu studii superioare), care au un program de lucru de luni până vineri între orele 8.00-20.00, sâmbăta între orele 8.00-15.00, programul de relații cu publicul fiind de luni până vineri 9.00-20.00, iar sâmbăta 9.00-15.00.

¹ E-mail: geta_dodu@bjc.ro

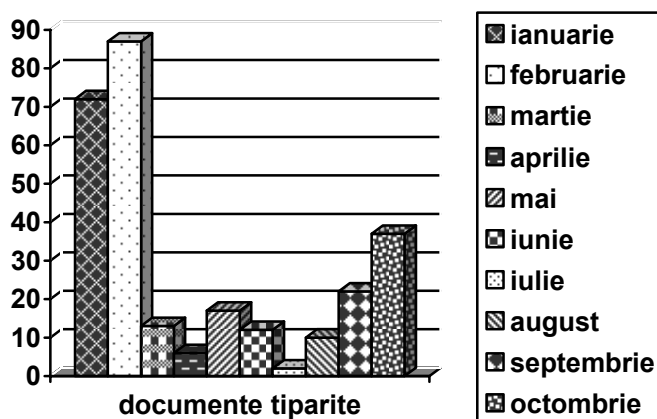
Modalitățile de furnizare a informațiilor sunt multiple: direct, prin telefon, poștă și e-mail. În cadrul serviciilor furnizate cetățenilor de Centrul de Informare Comunitară, se intenționează ca până la sfârșitul anului să se implementeze serviciul de referințe prin e-mail "*Întreabă bibliotecarul*", cei interesați putând să adreseze întrebări specializate direct de pe pagina de web a bibliotecii (www.bjc.ro), unul dintre domeniile acoperite fiind "*Organizația Tratatului Atlanticului de Nord - NATO*" (alături de "*Uniunea Europeană*" și "*Consiliul Europei*").

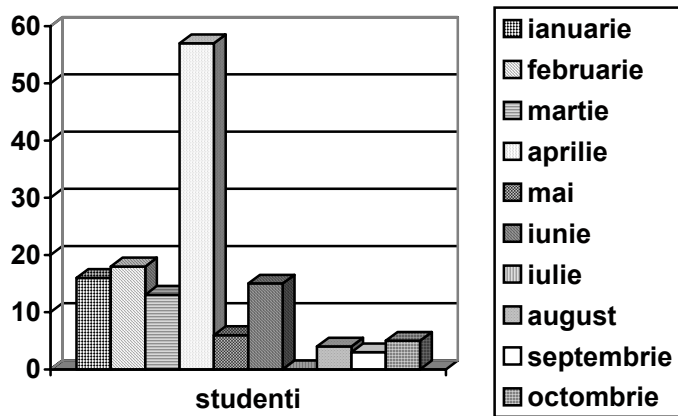
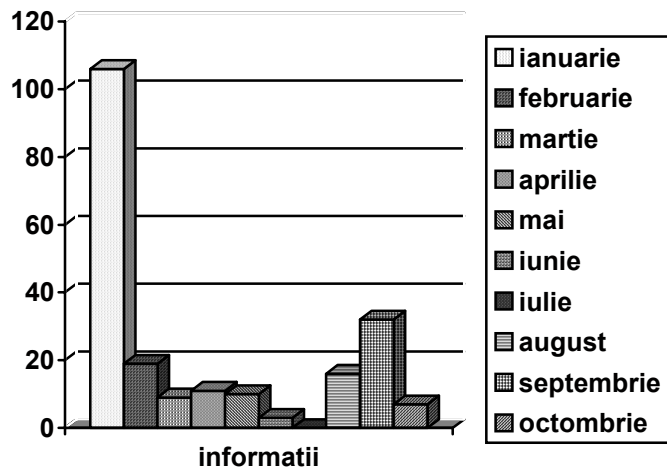
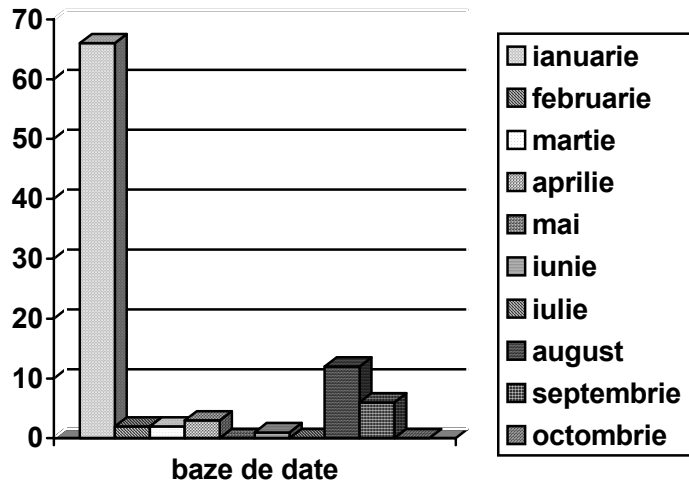
O reușită a personalului Centrului Public de Informare NATO este aplicația "*InfoNATO*", realizată în primul rând datorită celor 10 calculatoare conectate la Internet și imensității acestei rețele, precum și din cauza numărului mic de publicații tipărite ce conțin informație de profil. Aplicația a fost realizată în Microsoft Access și pune la dispoziția utilizatorilor informații generale referitoare la Alianța Nord-Atlantică: componență (statele membre, cu informații din domeniul militar referitoare la fiecare în parte) și structură (structuri civile, militare, comitete și instituții principale, organizații și agenții subordonate, organizații parlamentare și nonguvernamentale), precum și adrese de web specifice, actualizate în permanență (fiind precizate în mod sintetic informațiile conținute și observații acolo unde este cazul, de ex. dacă adresa este oficială sau nu). De subliniat faptul că posibilitățile de căutare a informației sunt practic nelimitate și, în plus, fiecare adresă din listă conține un hyperlink către site-ul respectiv, utilizatorul având posibilitatea de a găsi imediat, fără căutări intermediare, informația dorită.

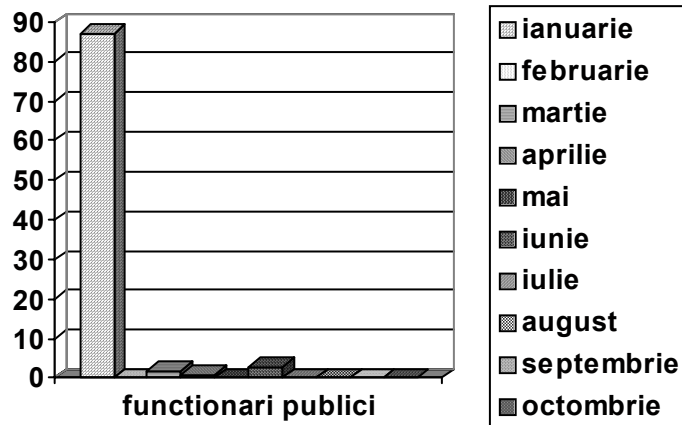
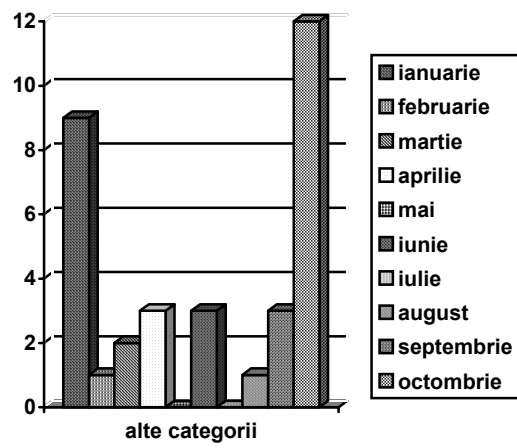
Printre activitățile pe care le desfășoară personalul Centrului, de menționat este monitorizarea presei electronice, demarată chiar de la înființarea acestuia și care presupune identificarea, selectarea și copierea zilnică în fișiere Microsoft Word a articolelor din presa electronică referitoare la NATO, problemele de securitate globală, implicarea armatei române în operațiunile Alianței, întâlnirile care au loc la nivel mondial și care pun problema luptei împotriva terorismului.

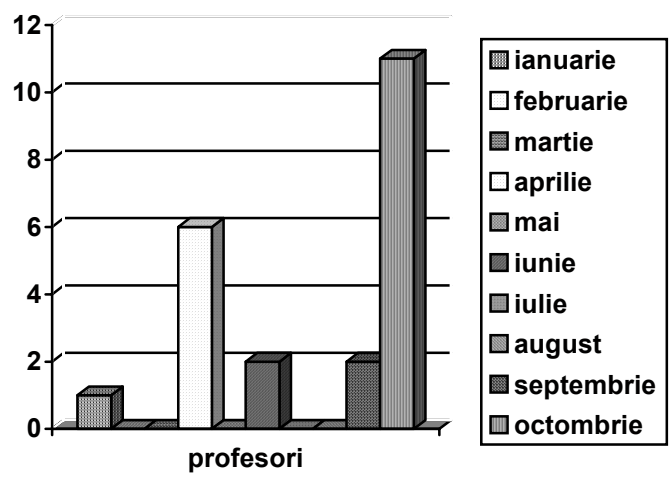
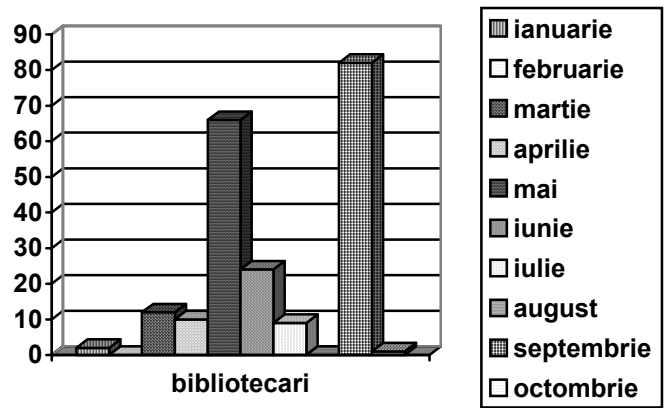
Pentru a realiza o analiză corespunzătoare a activităților desfășurate de Centrul Public de Informare NATO, am monitorizat solicitările specifice și rezultatele obținute în primele 10 luni de la deschiderea sa, respectiv perioada ianuarie-octombrie 2003, activitate în urma căreia au rezultat următoarele situații statistice:

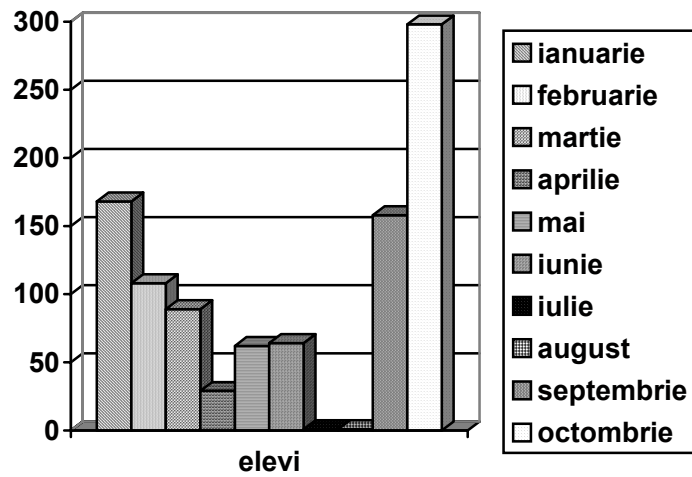
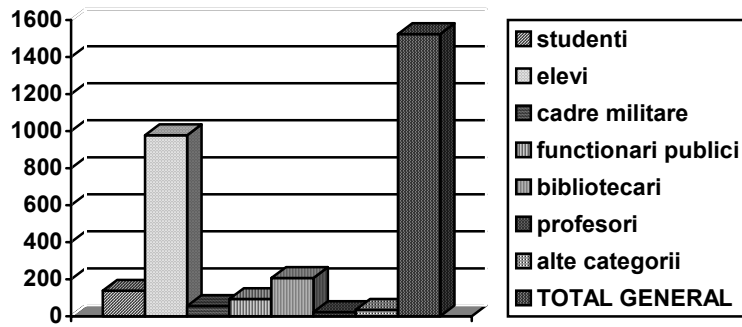
Anexe :

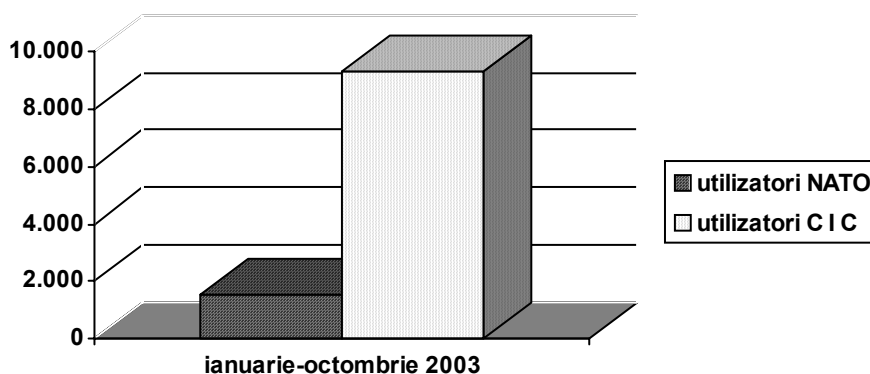

Studiind datele statistice referitoare la documentele tipărite, am ajuns la concluzia că, deși sunt reduse ca număr de titluri (nu și ca număr de exemplare), ele satisfac cerințele utilizatorilor, deoarece conțin informație consistentă, sintetică și actuală, fiind consultate în permanență. Numărul mic de utilizatori care au consultat bazele de date este generat de numărul de licențe disponibile care limitează accesul la ele. În ceea ce privește solicitările de informație specifică, ele nu sunt multe ca număr, dar, îmbucurător, sunt constante.

Numărul cetățenilor care au apelat în perioada ianuarie-octombrie 2003 la serviciile Centrului Public de Informare NATO (1525 utilizatori), raportat la numărul celor care au apelat la serviciile Centrului de Informare Comunitară (9330 utilizatori), în care acesta este înglobat, este satisfăcător, dat fiind faptul că Centrul NATO se află la început de drum și că bugetul alocat pentru promovarea acestui serviciu este necorespunzător.

O analiză sumară a categoriilor de utilizatori exprimate în procente - **1.** Elevi: 64,13%; **2.** Bibliotecari: 13,50%; **3.** Studenți: 8,98%; **4.** Funcționari publici: 6,03%; **5.** Cadre militare: 3,60%; **6.** Alte categorii: 2,22%; **7.** Profesori: 1,44%, coroborată cu observațiile zilnice, ne-a permis să tragem câteva concluzii, unele chiar surprinzătoare, care au demolat prejudecăți ale personalului Centrului:

Numărul mare de elevi se datorează vizitelor colective, organizate de bibliotecă ori de instituțiile de învățământ cu scopul de a cunoaște serviciile furnizate de Centrul Public de Informare NATO; aceasta nu ilustrează o preocupare reală și constantă pentru acest tip de probleme, ci doar un interes de moment, conjunctural.

Interesul studenților pentru acest tip de probleme este continuu și se manifestă în general în perioada sesiunilor de examene. Este de remarcat aici interesul deosebit al celor care pregătesc o lucrare, o teză de licență sau studiază pentru un examen de masterat.

Funcționarii publici și cadrele militare au manifestat un interes ridicat pentru acest tip de informație în prima parte a anului 2003, ca rezultat al vizitei Președintelui, a Primului Ministru și a delegației de oficialități din luna ianuarie 2003. Ulterior, numărul acestora s-a redus considerabil.

Surprinzătoare a fost constatarea interesului destul de scăzut al cadrelor militare pentru studierea informației disponibile la Centru. O posibilă explicație ar fi existența unor surse de informare corespunzătoare la unitățile în care activează. Interesant de semnalat este faptul că Centrul Public de Informare NATO a primit vizita unor serii de delegații de ofițeri superiori din țară și de peste hotare și, de asemenea, că se apelează la Centru pentru susținerea cu materiale informative în cadrul unor manifestări de profil.

Vizitele profesorilor – în general din învățământul preuniversitar – sunt rare și se asociază de regulă cu cele ale elevilor.

Bibliotecarii, colegii noștri, manifestă o preocupare constantă, explicabilă profesional, pentru activitatea Centrului și serviciile pe care le pune la dispoziție. Multe biblioteci din țară

organizează vizite la biblioteca noastră, unul dintre obiective fiind vizitarea Centrului Public de Informare NATO.

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, celelalte categorii de populație: pensionari, oameni de afaceri, muncitori, șomeri, casnice etc. nu sunt foarte interesate de acest tip de informație, dar – chiar dacă se înregistrează un număr mic de utilizatori din aceste categorii – interesul lor este permanent.

Pe baza analizei observațiilor zilnice și a statisticilor întocmite pe perioada celor 10 luni de monitorizare, vor putea fi propuse și selectate metode și mijloace adecvate pentru promovarea cu succes a acestui serviciu al bibliotecii. Un atu în acest sens l-a constituit vizita efectuată de Președintele României, domnul Ion Iliescu, de Primul Ministru, domnul Adrian Năstase, și de o delegație numeroasă de oficialități la Centrul Public de Informare NATO, în data de 19 ianuarie 2003, vizită în urma căreia a fost realizat un reportaj de câteva minute difuzat pe canalul de știri CNN, eveniment care a propulsat în atenția opiniei publice Centrul abia inaugurat și Biblioteca Județeană Cluj.

Astăzi, mai mult ca oricând, a fi bine informat este în ultimă instanță o chestiune de supraviețuire. Implicarea activă a armatei române în operațiunile desfășurate de forțele statelor membre NATO aduce cu sine beneficii, dar și costuri, care trebuie, deopotrivă, cunoscute de către cetățeni.

Obiectivul politicii externe al României – integrarea în structurile euro-atlantice – presupune existența unor *decidenți bine informați* și conștienți de importanța și consecințele deciziilor pe care le iau personal sau prin reprezentanții lor aleși. Libertatea de exprimare câștigată de cetățenii României implică necesitatea unei informări corespunzătoare și, desigur, asumarea responsabilității pentru opiniile verbalizate.

Centrul Public de Informare NATO este un **spațiu deschis**, care oferă cetățenilor, organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale posibilitatea *de a se documenta, a dialoga și a-și exprima în mod liber opiniile*, în deplină cunoștință de cauză.

Stadiul actual al statisticii de bibliotecă în România ă Bibliotecile centrale universitare)

Adriana Székely¹

B.C.U.– Cluj

I. Demersuri anterioare

După aproape 12 ani de evoluție a societății informaționale românești, ne aflăm în stadiul clarificărilor și al delimitărilor conceptuale în ceea ce privește statistica de bibliotecă. Fiecare bibliotecă întocmea propriile sale statistici referitoare la mărimea colecțiilor și gradul acestora de consultare, prin înregistrarea frecvenței volumelor consultate; la numărul cititorilor înscriși în bibliotecă și frecvența cu care aceștia intră în bibliotecă; la gradul de consultare în sălile de lectură și prin împrumut la domiciliu etc.

Statisticile erau (sunt?) efectuate de regulă, zilnic, trimestrial, anual, din inerție și din obligație (de serviciu) și nu având convingerea că aceste statistici, dacă sunt unitar și corect întocmite, pot servi ca bază în procesul decizional al fiecărei biblioteci. Practic, nu se înțelegea scopul pentru care aceste statistici se întocmeau – fiindcă ele pot fi utilizate pentru compararea rezultatelor obținute cu obiectivele stabilite – și care sunt beneficiarii acestora, interni sau externi – (Comisia Națională de statistică – pentru Anuarul statistic; Ministerul Educației Naționale – ca formă de control, comunicare externă și nu în ultimul rând de evaluare a activităților de bibliotecă; UNESCO – pentru conectarea bibliotecilor românești la sistemele internaționale de informare – etc.).

În ultimii ani, s-a încercat, neoficial, utilizarea datelor statistice pentru efectuarea unor comparații: pe orizontală (între biblioteci similare) și pe verticală (ex. între rezultatele obținute de o bibliotecă în ultimii 2 ani).

Necesitatea aprecierii evoluției în timp a bibliotecii, a comparării periodice a rezultatelor obținute în interior dar și a comparării cu biblioteci din aceeași categorie, au determinat bibliotecile universitare să propună o colaborare cu echipa inițiatoare a proiectului PROBIP – 2000 .

Programul Național **PROBIP 2000** (Performanțe Românești în Bibliotecile Publice), inițiat de ANBBPR și susținut de Ministerul Culturii a soluționat o problema extrem de importantă: evaluarea activității de bibliotecă cu instrumente specifice.

Programul a monitorizat activitatea de bibliotecă, a stabilit datele statistice care trebuie colectate, manual sau în sistem automatizat, a analizat tendințele, a propus standarde sau reglementări posibile de realizat în România etc.

Cercetarea a avut la bază două standarde internaționale: **ISO 2789** – pentru statistica de bibliotecă și **ISO 11620** – pentru indicatori de performanță în biblioteci.

Un alt obiectiv al programului a fost realizarea unui model de STATISTICĂ NAȚIONALĂ, care să contribuie la:

- evaluarea activității de bibliotecă în funcție de managementul european;
- justificarea necesarului de resurse (umane, informaționale, materiale, financiare);
- determinarea tendințelor;
- facilitarea comparațiilor;
- calcularea indicatorilor de performanță;
- armonizarea standardelor și reglementărilor românești cu cele europene, etc.

Faptul că în bibliotecile din România ne-am confruntat cu o lipsă acută de date statistice relevante pentru fiecare tip de bibliotecă, cu o incoerență în culegerea, prelucrarea, analiza și interpretarea datelor statistice elaborate la nivelul bibliotecilor, a determinat, printre altele, susținerea aplicării **Programului LIBECON 2000** și în țara noastră.

¹ E-mail: adriana@bcucluj.ro

Acest program a fost inițiat de Uniunea Europeană prin Comisia DG XIII și urmărește să realizeze o evidență statistică a țărilor monitorizate (în prezent, numărul acestora este de 38) pentru a informa mai bine factorii de decizie din politică și administrație și să creeze o comunitate virtuală (**Webstat**) care utilizează statisticile de bibliotecă din țările europene.

România este inclusă în programul LIBECON cu toate cele 6 tipuri de biblioteci (națională, academice, universitare, specializate, publice și școlare). Comisia PROBIP 2000 s-a implicat în sectorul bibliotecilor publice, iar din 2001, prin Comisia de Statistică a F.A.B.R. (Federația Asociațiilor de Bibliotecari din România), raportările statistice anuale s-au făcut după același model în bibliotecile universitare și Biblioteca Națională a României.

Statistica de bibliotecă – între clarificări conceptuale, de elaborare și modalități de prezentare în bibliotecile universitare.

Practic, și bibliotecile universitare trebuiau să definească, să colecteze, să analizeze, să interpreteze și să utilizeze, conform standardelor, datele statistice, în interesul managementului și al activităților de bibliotecă performante.

Anterior participării la programul LIBECON, bibliotecarii din bibliotecile universitare au fost preocupați de: întocmirea statisticilor în mod tradițional (culegere manuală) sau automatizat, la sălile de lectură cu servire din depozite închise precum și la secțiile cu acces liber la raft, de factorii care influențează statistica referitoare la activitatea cu publicul, orarul bibliotecii, capacitatea sălii de lectură, actualitatea fondului de carte, numărul de exemplare disponibile/cititor, precum și de analiza și relevanța informațiilor obținute din formularele tipizate, utilizate în activitatea cu publicul, buletinele de cerere, buletinele de împrumut, caietele de evidență a cititorilor, rapoartele statistice anuale (pentru Direcția de Statistică) etc.

Convinși de importanța comparării statisticii de bibliotecă la nivel național și internațional, pentru înregistrarea și evaluarea progresului sau a constatării lipsei lui, s-a procedat la aplicarea în bibliotecile universitare, pe baza unui protocol, a formularului unic de statistică (propus de Comisia de statistică a FABR).

Concret, în vederea realizării unei informări curente cu privire la starea bibliotecilor universitare, A.B.I.R. (Asociația Bibliotecarilor din Învățământ din România) a hotărât, la propunerea Filialei Cluj, la cea de-a XII-a Conferință Națională din 25–27 octombrie 2001, să colecteze și să prelucreze datele și informațiile statistice referitoare la activitatea bibliotecilor universitare. Hotărârea este în conformitate cu Ordonanța Guvernului nr.9/7 august 1992 (modificată și completată prin Ordonanța Guvernului nr. 83/1999) privind organizarea statisticii publice, art.13, alin.1 (c).

Prin protocolul de colaborare semnat cu *bibliotecile universitare de stat* din România se asigură confidențialitatea datelor și informațiilor statistice transmise, iar acestea se utilizează în scopul realizării unei informări cu caracter general privind starea bibliotecilor universitare la sfârșitul fiecărui an calendaristic. Materialul întocmit va servi ca suport pentru evaluarea activității de bibliotecă, în realizarea comparațiilor și pentru participarea la programele europene de statistică de bibliotecă.

Obligațiile părților au fost clar menționate într-un *Protocol de colaborare*.

Totuși, rezultatele obținute în primul an de aplicare a formularului unic de statistică (2001) nu sunt pe deplin satisfăcătoare. Dintre problemele constatate în derularea cercetării, menționăm:

- recuperarea formularelor statistice a fost doar de 50% (din 52 de biblioteci, au răspuns doar 26), deși și-au manifestat intenția de a răspunde aproximativ 31 (telefon/fax sau e-mail pentru precizări);
- nu au fost completate toate rubricile sau au fost completate incorect din diverse motive: neînțelegerea unor termeni (ex. Utilizatori activi/înscriși), relația cu serviciile financiare ale Universităților în subordinea cărora se află bibliotecile nu era una cordială și de aceea nu au fost obținute datele financiare ale respectivelor biblioteci; ambiguitatea unor rubrici (ex. Populația țintă – în unele biblioteci s-au raportat doar cifrele de școlarizare din universitățile respective, omițându-se cadrele didactice și cercetătorii)

- a fost omisă completarea unor rubrici esențiale (ex. Frecvența documentelor împrumutate) sau, unele nu s-au completat din cauza unor reglementări interne (ex. Academia Militară – rubricile financiare).

În vederea facilitării efectuării comparațiilor statistice s-a procedat la gruparea bibliotecilor universitare pe categorii :

- a. Biblioteci centrale universitare
- b. Biblioteci universitare tehnice
- c. Biblioteci universitare medicale
- d. Biblioteci universitare de artă/sport/muzică
- e. Biblioteci universitare militare
- f. Biblioteci universitare agronomice

Deoarece numai datele statistice ale bibliotecilor centrale universitare au fost complete, pentru anul 2001, s-a procedat la o analiză comparativă a acestora.

II. Situația statistică comparativă a bibliotecilor centrale universitare în anul 2001. Concluzii și propuneri

Analiza rapoartelor statistice ale bibliotecilor centrale universitare din România pe anul 2001 a permis efectuarea unor comparații referitoare la contextul bibliotecii, personalul, colecțiile și utilizatorii bibliotecii. Au fost calculați indicatorii de performanță, aplicabili și în bibliotecile publice, iar rezultatele obținute au fost exprimate grafic, prin histograme și diagrame circulare.

Statistica comparativă a datelor raportate de cele 4 biblioteci (București, Iași, Timișoara și Cluj-Napoca) a vizat următoarele aspecte:

- I. Utilizatorii activi / Frecvența utilizatorilor
- II. Total colecții / Documente împrumutate
- III. Total achiziții / Total cheltuieli pentru achiziții
- IV. Finanțarea instituțională / Total cheltuieli curente din finanțare bugetară
- V. Total personal / Cheltuieli pentru personal

Posibilele “ierarhii” realizate în funcție de aspectele menționate sunt relative dar ele dau posibilitatea conturării unei imagini asupra bibliotecilor universitare în anul 2001. (Anexa 1: graficele comparative).

Prezentarea grafică a datelor extrase din rapoartele statistice pe anul 2001, au scos în evidență date de felul următor:

- BCU București înregistrează cel mai mare număr de documente împrumutate, raportat la total colecții;
- BCU Timișoara a alocat cea mai mare sumă de bani pentru achiziții de publicații;
- BCU Cluj-Napoca deține cel mai mare fond de publicații și număr de utilizatori activi etc.

Din cei 17 indicatori de performanță calculați pentru bibliotecile universitare au fost prezentați comparativ indicatori care vizau:

1. Contextul bibliotecii:
 - Cheltuieli curente per capita
 - Cheltuieli pentru personal
 - Cheltuieli pentru achiziții
 - Cheltuieli de capital per capita
2. Personalul bibliotecii:
 - % personalului de specialitate
3. Colecțiile bibliotecii
 - Documente în stoc per capita
 - Rata de înnoire a stocului
4. Utilizatorii și utilizarea bibliotecii
 - Documente împrumutate per utilizator activ
 - Cost per utilizator activ

Deși au fost calculați toți cei 17 (respectiv 26) indicatori de performanță, doar 9 dintre aceștia, au fost considerați pretabili la o prezentare în formă grafică. Rezultatele celorlalți indicatori au fost prezentate în formă tabelă (Anexa 2).

Fiind primul an în care se calculează acest set de indicatori pentru bibliotecile centrale universitare, nu avem pretenția de a fi indicatorii relevanți pentru acest tip de biblioteci. Ne propunem, pentru următorii ani, să stabilim un set suplimentar de indicatori, aplicabili în situațiile specifice din bibliotecile centrale universitare (ex. Finanțarea instituțională, utilizarea mediilor electronice de informare etc.)

Un element extrem de important în calculul indicatorilor îl reprezintă "Populația țintă" care, în cazul bibliotecilor universitare, este formată, în principal din studenții, cadrele didactice și cercetătorii centrului universitar respectiv. Din cei 17 indicatori, în calculul a 14 dintre ei, este prezent și acest element.

Concluzii:

- Datele statistice furnizează indicatori relevanți privind organizarea și utilizarea resurselor unei biblioteci;
- Indicatorii statistici oferă posibilități de comparare sub diferite aspecte;
- Comparațiile bazate pe utilizarea datelor statistice conduc spre identificarea unor tendințe pozitive dar și a unor disfuncțiuni în activitatea bibliotecilor ;
- Performanța unor biblioteci nu poate fi evaluată pe baza unor simple statistici. Trebuie să se apeleze la un set de indicatori definiți conform standardelor profesionale dar adaptate propriilor cerințe și condiții din bibliotecile românești.

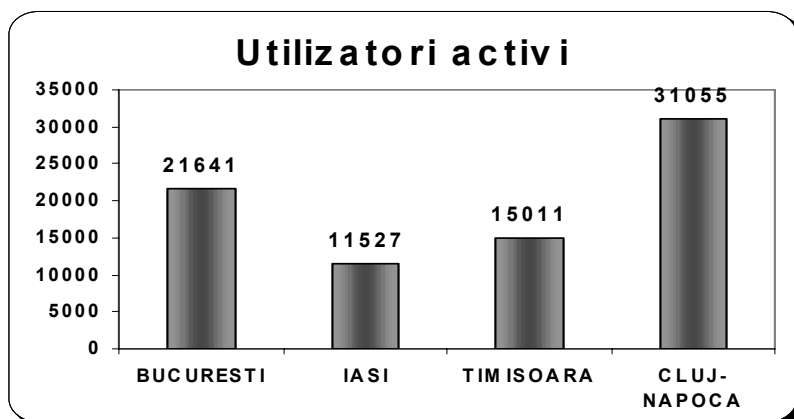
Propuneri pentru demersuri viitoare

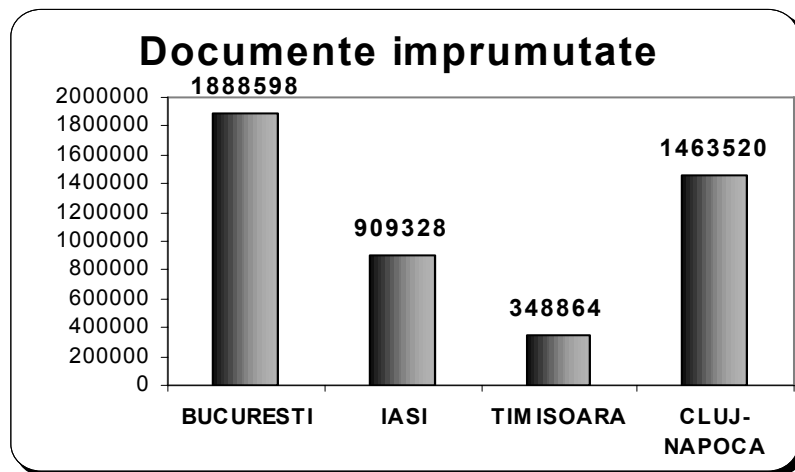
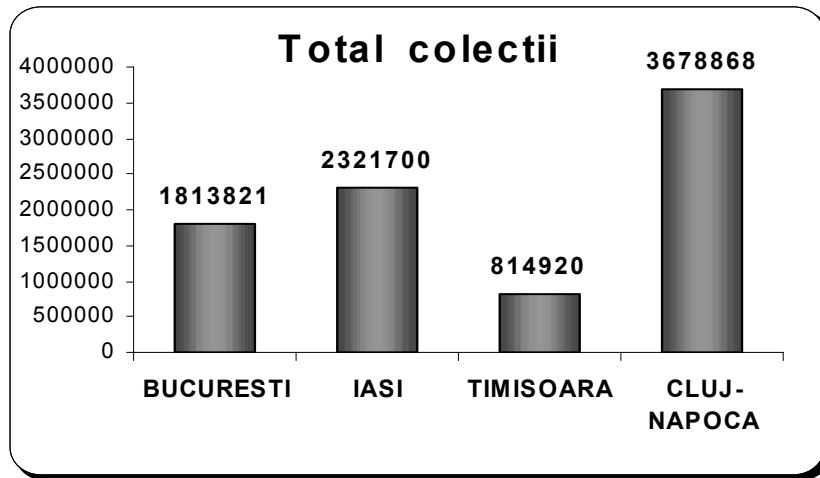
În vederea optimizării statisticilor întocmite în bibliotecile universitare din România se impun următoarele:

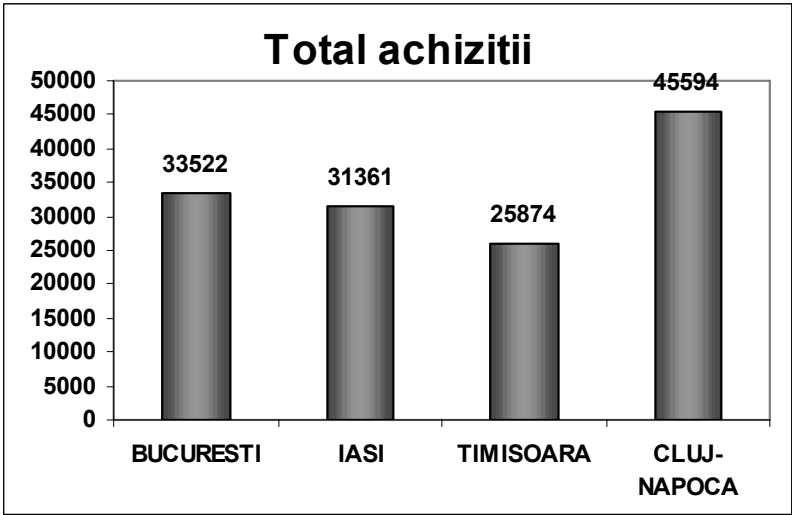
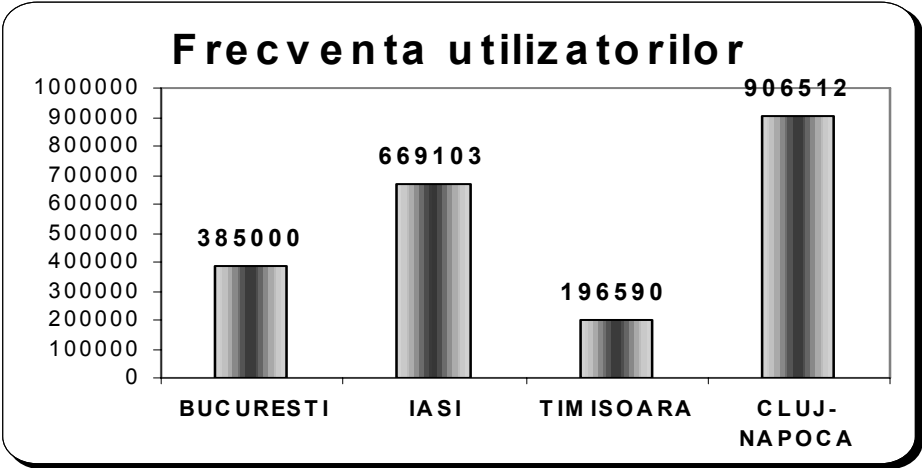
- revizuirea și completarea listei cu bibliotecile universitare de stat și private;
- modificarea și explicitarea rubricilor din formularul unic de statistică, raportat de fiecare bibliotecă;
- stabilirea unui set de indicatori relevanți pentru bibliotecile universitare, conform standardelor profesionale (revizuite);
- analiza periodică a indicatorilor pentru luarea unor decizii corecte pentru managementul bibliotecilor.

Anexa 1

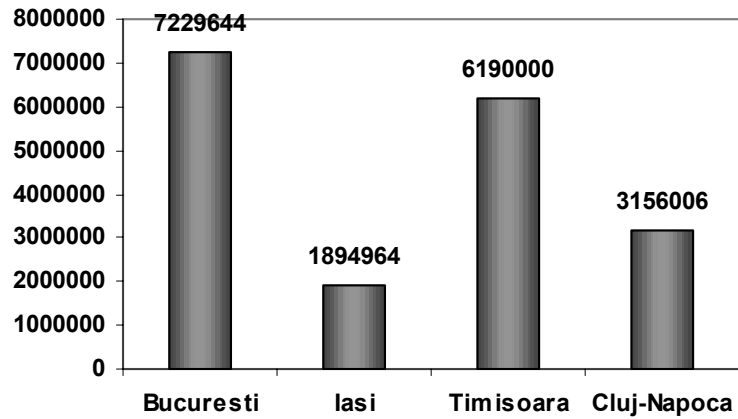
Statistici comparative - Bibliotecile centrale universitare în 2001

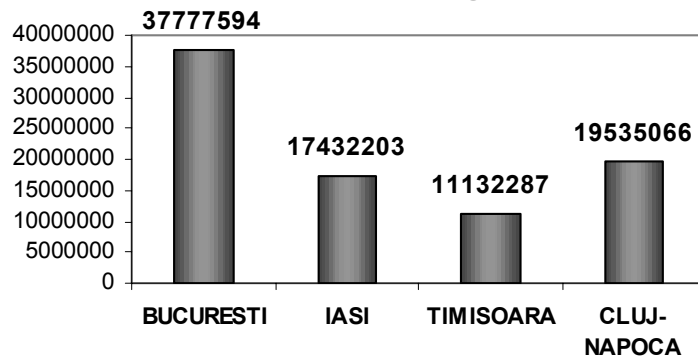

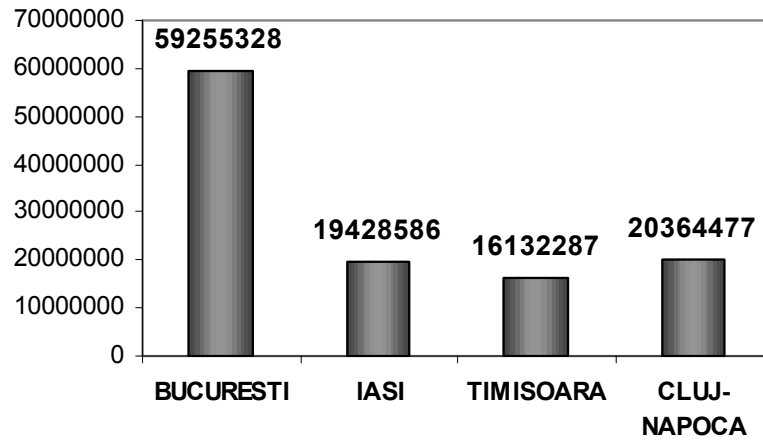
Total cheltuieli pentru achizitii

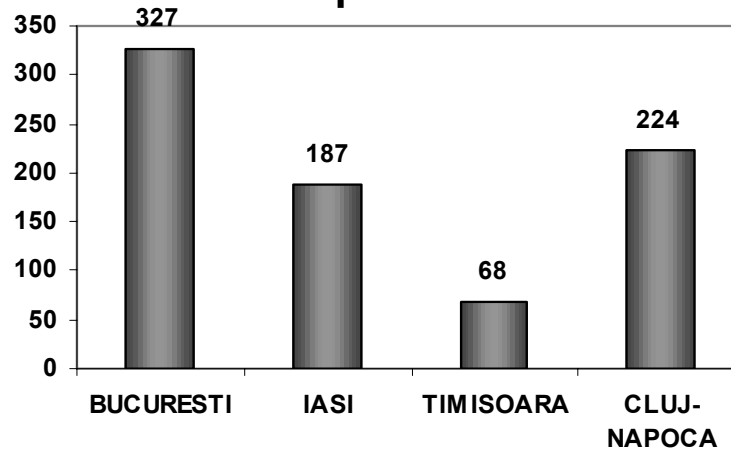
Total cheltuieli curente din finantare bug.

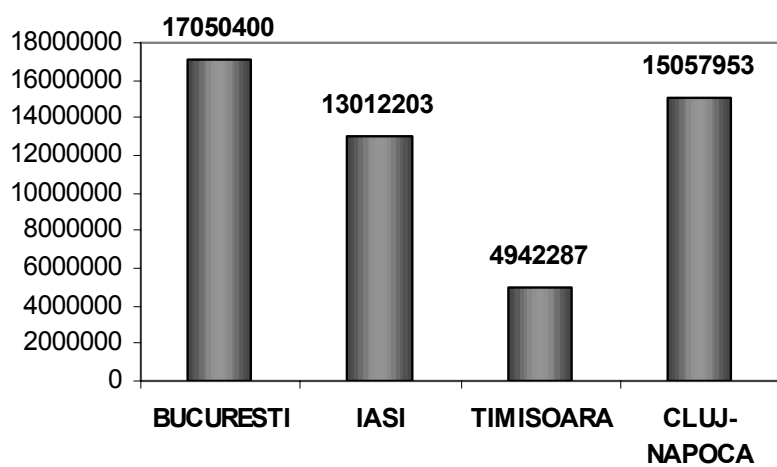
Finantarea institutionala

Total personal

Cheltuieli pentru personal

Anexa 2

Indicatorii de performanta pentru bibliotecile centrale universitare din Romania in anul 2001					
Nr crt	Indicatori de performanta	Biblioteci Centrale Universitare			
		Bucu resti	Iasi	Timisoara	Cluj-Napoca
1.	Cheltuieli curente per capita	151110	290530	202405	195350
2.	Cheltuieli pentru personal				
	a. per capita	68202	216870	89860	150580
	b. % cheltuielilor pt. personal	45.13	74.64	44.39	77.08
3.	Cheltuieli pentru achizitii				
	a. per capita	28918	31582	112545	31560
	b. % cheltuielilor pt. achizitii	19.13	10.87	55.6	16.15
4.	Cheltuieli de capital per capita	85911	33273	90909	1612
5.	Cheltuieli pt. automatizari/dotari				
	a. per capita	0	0	0	1612
	b. % chelt. pt. automatizari/dotari	0	0	0	100
6.	a. Personal la 1000 de locuitori	1.3	3.11	1.23	2.24
	b. % de personal de specialitate	79.82	68.98	77.94	78.12
7.	Documente in stoc per capita	7.25	38.7	14.8	36.7
8.	Documente adaugate stocului				
	a. per capita	0.13	0.52	0.47	0.45
	b. la 1000 de locuitori	130	520	470	450
9.	Titluri adaugate stocului per capita	0.03	0.39	0.09	0.16
10.	Exemplare adaugate per titlu adaugat	3.63	1.35	4.84	2.8
11.	Rata de innoire a stocului	54.1	74.03	31.5	80.68
12.	Utilizatori inscrisi ca % din populatie	0	37.5	0	65.02
13.	Utilizatori activi ca % din populatie	8.66	19.21	27.29	31.05
14.	Cost per utilizator activ	1745.64	1512.29	741.6	629.04
15.	Documente imprumutate				
	a. per capita	7.55	15.15	6.34	14.63
	b. per utilizator activ	87.26	78.88	23.24	47.12
	c. per angajat	5776	4863	5130	6534
16.	Vizite la biblioteca (frecventa)				
	a. per capita	1.54	11.15	3.57	9.06
	b. per utilizator activ	17.79	58.04	13.09	29.19
	c. pe zi	1510*	2624	771	3555
17.	Cost per vizita	98124	26053	56627	21550

Rolul activ al bibliotecii în relația profesori – studenți

*Marcela-Georgeta Groza¹
B. C.U. – Cluj
Adrian Groza²
Universitatea Tehnică – Cluj*

1. Introducere

Biblioteca îndeplinește un rol incontestabil în informarea și formarea tinerei generații, fiind o instituție complementară cu instituția școlară [2]. Legătura dintre cele două instituții apare evidentă, mai ales în contextul studiului universitar. La modul serios, acesta nu poate fi imaginat fără o consultare continuă de către studenți a fondurilor de publicații ale bibliotecilor. Mai mult, biblioteca nu trebuie să se mulțumească cu un rol pasiv în relația școală-studenți. Ea poate reprezenta un barometru al calității procesului educativ, proces care se reflectă direct în gradul de intersecțiune dintre studenți și bibliotecă. Variația calității instruirii poate fi semnalată și prin acest canal, bibliografic. Atât cadrele didactice, cât și biblioteca însăși ar trebui să-și poată regla activitățile în funcție de semnalele calitative (grad de frecvență, număr de cărți cerute) emise de bibliotecă.

Instrumentele pe care bibliotecarul le deține în scopul creșterii rolului activ al bibliotecii rămân cele statistice. Acestea sunt cu atât mai utile, cu cât diversificarea și modernizarea serviciilor bibliotecii fac imposibilă utilizarea altor tehnici de reglare. În acest context, la nivel național încep să apară din ce în ce mai multe lucrări care tratează statistic diferite aspecte ale interacțiunii cu publicul [3] [4].

Pentru această cercetare am realizat un studiu statistic al tipurilor de cititori și al cărților cerute la Biblioteca Facultății de Matematică și Informatică din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca. Studiul s-a desfășurat pe o perioadă de 3 luni și a avut ca obiect cărțile recomandate în cadrul bibliografiei de către cadrele didactice ale Facultății de Matematică și Informatică din cadrul Universității Babeș-Bolyai.

Rezultatele studiului au fost interesante, după părerea noastră, și sperăm să poată fi folosite în scopul creșterii eficienței procesului educativ. Indicatorii obținuți conțin două dimensiuni. Pe de o parte oferă indicii cadrelor didactice cu privire la receptivitatea studenților la bibliografia recomandată. Pe de altă parte, oferă și indicii de optimizare a politicii de achiziție.

2.1 Relația profesori-studenți-bibliotecari

În mod tradițional, procesul de instruire poate fi descris simplificat astfel: profesorii oferă studenților cunoștințe în cadrul cursului, precum și o listă cu bibliografia aferentă. Gradul de recepționare a acestor cunoștințe este cuantificat doar prin examinare. În fig. 1 descriem un model în care biblioteca oferă o măsură a gradului de acumulare a cunoștințelor de către studenți printr-un studiu al nivelului de lectură a cărților recomandate de profesori.

¹ E-mail: marcelagroza@yahoo.com

² E-mail: adrian@cs-gw.utcluj.ro

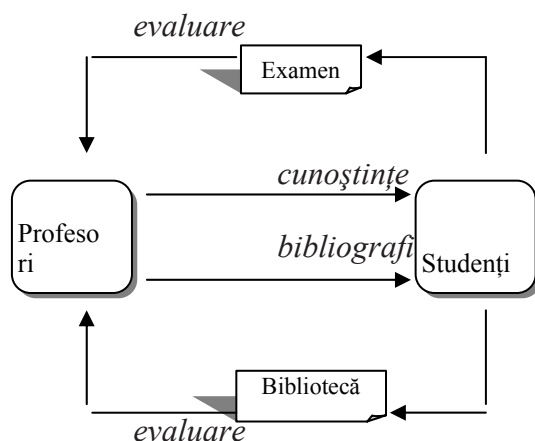

Fig.1 Rolul bibliotecii în relația profesori-studenți

Modelul reprezintă o exemplificare a rolului activ pe care poate și este recomandat să-l aibă biblioteca în procesul de instruire. Implementarea efectivă a acestui rol o exemplificăm în secțiunea următoare prin analiza datelor obținute.

3 Interpretarea datelor

3.1 Indicatori pentru cadrele didactice

Am început studiul prin a monitoriza în ce măsură cărțile recomandate de profesori sunt preferate de către studenți și doctoranzi altor cărți existente în bibliotecă. Rezultatele apar în figura 2.

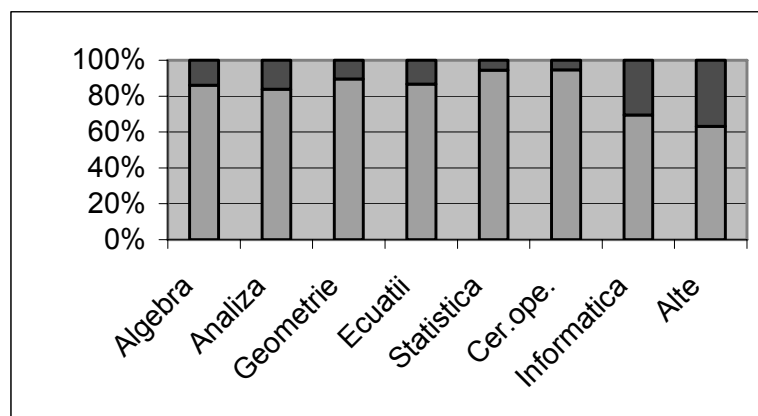

Fig 2. Ponderea bibliografiei în totalul cărților împrumutate

Astfel, cărțile de informatică sunt cele care se regăsesc cel mai puțin în cadrul bibliografiei. Dintr-un anumit punct de vedere, este normal, dacă ne gândim la dinamica acestui domeniu. Practic bibliografia acoperă doar 70% din cărțile citite de studenți. Atât profesorii, cât și bibliotecarii trebuie să conlucreze pentru mărirea acestui raport. Pe de o parte, programa sau bibliografia recomandată pot să nu se suprapună în totalitate cu preferințele studenților. Pe de altă parte, politica de achiziții de cărți a bibliotecii, ar trebui focalizată pe acest sector pentru o mai bună acoperire a bibliografiei aferente.

De asemenea, aceeași rată scăzută se observă și la domeniile auxiliare (mecanică, astronomie, matematică aplicată, metodică, s.a.). Explicația ar putea consta și în faptul că, pentru

unii studenți, o parte din aceste materii sunt opționale. O rafinare a studiului pentru fiecare domeniu în parte ar fi necesară pentru extragerea unor concluzii mai obiective.

La celelalte obiecte de studiu (algebră, analiză, ecuații, statistică, probabilități, cercetări operaționale), doar 1.5 cărți din 10 împrumutate se află în afara bibliografiei, ceea ce reprezintă un succes al “tandemului profesori-bibliotecă”. Astfel, la materii ca statistica sau cercetări operaționale, studenții citesc aproape în totalitate doar din bibliografie. Din punct de vedere al optimizării politicii de achiziții, nu se recomandă achiziționarea de cărți în afara bibliografiei, la aceste discipline.

	Dec	Ian	Feb
<i>Bibliografie sală</i>	144	405	173
<i>Alte cărți sală</i>	151	150	147
<i>Bibliografie împrumut</i>	449	807	383
<i>Alte cărți împrumut</i>	156	127	73

Tabel 1. Analiza pe luni a ponderii cărților în bibliografie

Din tabelul 1 se constată că publicațiile cerute la sală, în afara bibliografiei, sunt relativ constante. De asemenea, cărțile împrumutate la domiciliu, în afara bibliografiei, au o tendință evidentă de scădere spre sfârșitul semestrului, semn că profesorii își impun bibliografia.

3.2 Indicatori pentru bibliotecari

În urma studiului efectuat s-a constatat că numărul mediu de cărți cerute de un cititor este de 1.5 (total cărți 2976, total cititori 2009). De asemenea, cererea zilnică de cărți¹ a fost de 42. Alte informații utile din punctul de vedere al bibliotecarilor, pot fi extrase din figura 3.

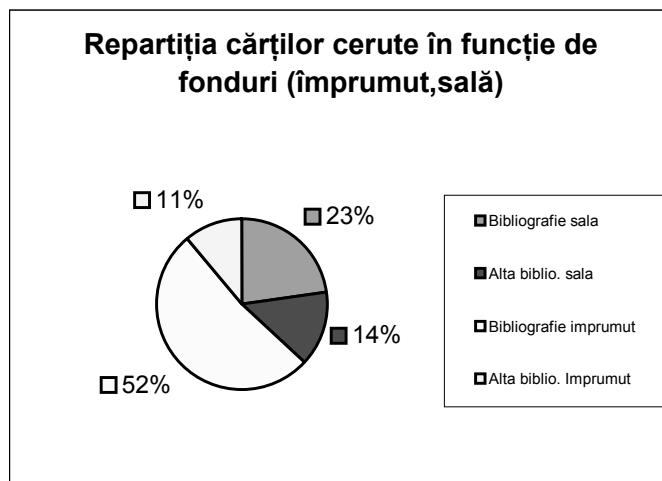

Fig. 3 Repartiția cărților cerute în funcție de fondurile bibliotecii și bibliografia recomandată

Astfel, 63% (52% + 11%) din cărțile cerute au fost de la fondul de împrumut, biblioteca oferind într-o cantitate satisfăcătoare cărți pentru studiu la domiciliu.

De asemenea 75% (52%+23%) din cărțile cerute au fost în cadrul bibliografiei. Acest raport este ideal din punct de vedere al echilibrului dintre eficiența fiecărei cărți în parte² și rolul bibliotecii de a oferi și cărți de cercetare în general, în afara bibliografiei.

¹ S-au luat în calcul doar studenții anilor I-IV, fără cei de la master, doctorat sau cadrele didactice.

² Numărul de cereri pe exemplar

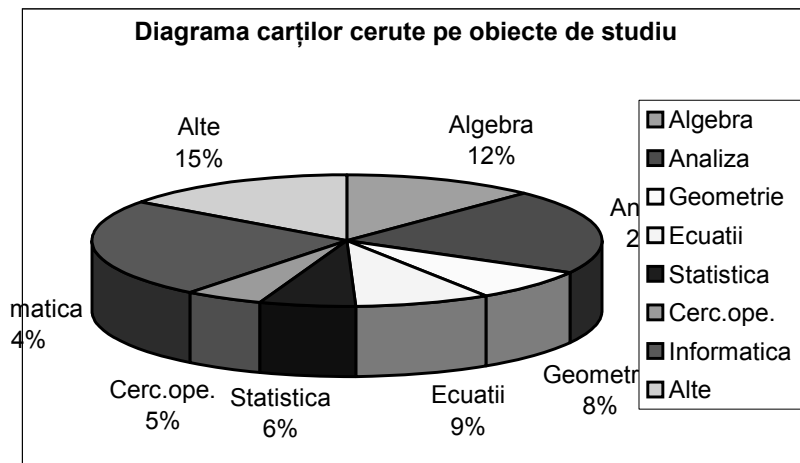

Fig. 4. Repartiția cărților cerute pe obiecte de studiu.

Din figura 4 se constată că 45% din cărțile cerute sunt de informatică și analiză. O politică optimă de achiziție ar păstra același raport și cu privire la costurile de achiziție pentru fiecare domeniu.

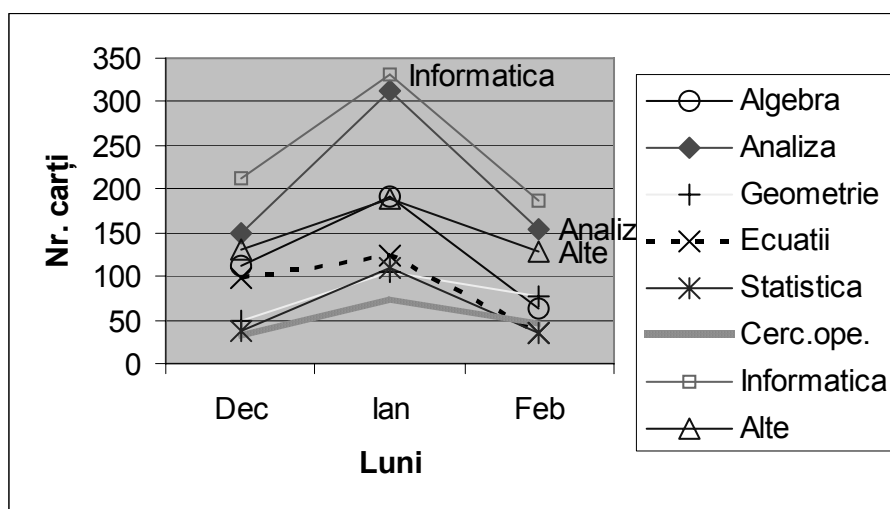

Fig. 5. Dinamica repartiției cărților cerute pe obiecte de studiu în perioada considerată

Figura 5 confirmă faptul că cererea de vârf se află situată în sesiune și în perioada premergătoare acesteia (luna ianuarie), pentru oricare din materiile considerate.

3.3 Indicatori pentru evaluarea studenților

Frecventarea bibliotecii nu se realizează constant de către studenții aflați în ani diferiți de studiu. Ni s-a părut interesant de a reprezenta această dinamică din cel puțin două puncte de vedere. Pe de o parte, pentru a ști pe ce ani de studii sau secții să ne focalizăm politica de achiziții. Pe de altă parte, pentru a oferi o măsură a interesului studenților din diferite secții.

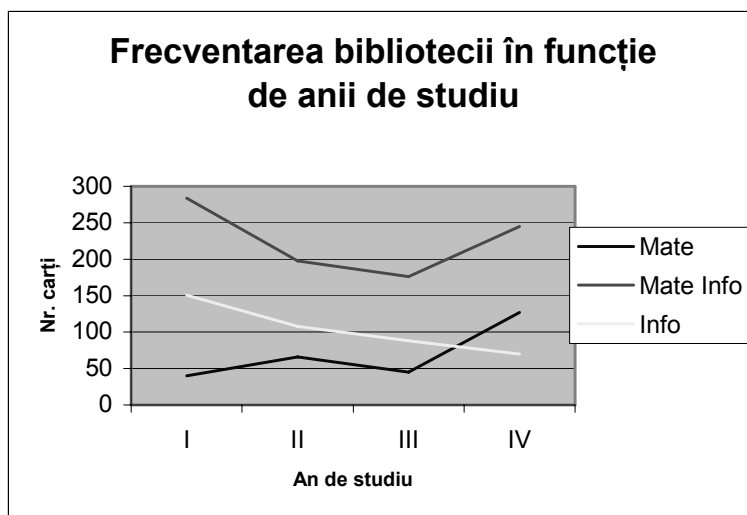

Fig. 6. Frecventarea bibliotecii de către studenții diferitelor secții, în funcție de anul de studiu.

În figura 6 se observă că, pentru secția de matematică anul cel mai greu este ultimul, când se constată o creștere evidentă a frecventării bibliotecii. Pentru secția de mate-info, atât anul I, cât și anul IV reprezintă un maxim de frecventare a bibliotecii. În schimb, pentru secția de informatică se constată o scădere uniformă și constantă a frecventării bibliotecii. O explicație ar consta în faptul că, la anii mari, o mare parte din bibliografie este luată din alte surse (Internet, biblioteci digitale). Pe de altă parte, cărțile de informatică din bibliotecă reprezintă doar cunoștințe generale, aprofundate în anii de început ai studiului. Pentru anii mari însă, este greu să se țină pasul cu explozia de informații și cu costurile specifice cărților de informatică. În consecință, biblioteca deține cărți puține care se adresează studenților secției informatică din anii terminali.

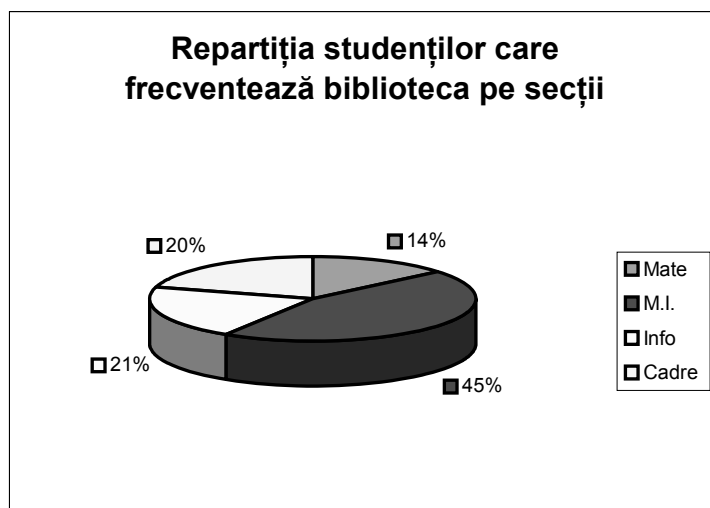

Fig. 7. Ponderea fiecărei secții în frecventarea bibliotecii.

Din figura 7 reiese că 47% dintre studenții care frecventează biblioteca aparțin secției mate-info, 21% info, 14% secției de mate, iar cadrele didactice și cercetătorii reprezintă 20% din totalul cititorilor. Îngrijorătoare este tendința constantă de scădere a studenților secției de matematică care frecventează biblioteca. Se observă că anii mici citesc mai mult cărți de informatică iar în anii terminali se constată o cerere sporită a cărților de matematică. Dacă raportăm aceste date la numărul

de studenți din fiecare secție, obținem o relație de ordine a secțiilor după criteriul de frecvență a bibliotecii (figura 8).

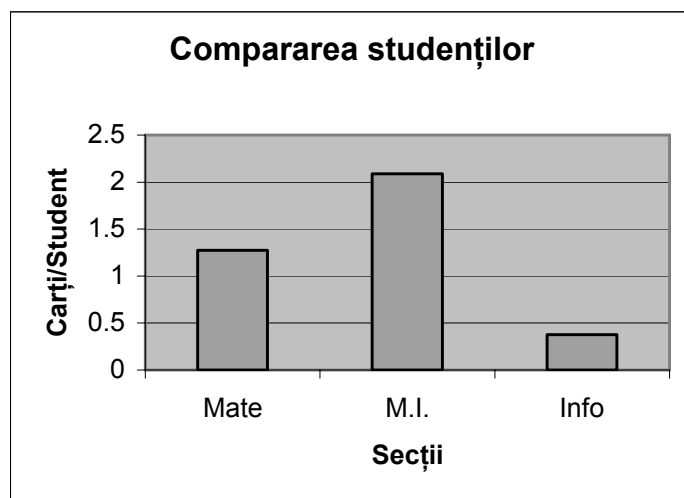

Fig. 8. Compararea studenților pe secții după numărul de cărți citite

Se observă că, în timp ce un student de la mate-info citește 2 cărți, unul de la matematică citește 1,27 cărți, un student de la secția de informatică apelează la bibliotecă doar pentru 0.37 cărți.

5. Concluzii

Rezultatele acestui studiu ajută bibliotecarul în luarea următoarelor decizii în cadrul politicii de achiziție:

- ponderea achiziției de cărți din afara bibliografiei;
- ponderea achiziției pe obiecte de studiu;
- ponderea achiziției pe ani de studiu;

Din acest studiu sau studii asemănătoare, cadrele didactice pot extrage deci informații utile legate de:

- modul în care studenții răspund recomandărilor bibliografice;
- secțiile care citesc cel mai mult.

Prin urmare în lucrarea noastră am descris un model în care biblioteca contribuie activ, prin mijloace specifice, la reglarea procesului educativ.

Mulțumiri

Mulțumesc colegilor de la filială pentru punerea la dispoziție a buletinelor de împrumut și colegilor de la redacția "Philobiblon" care ne-au făcut sugestii utile cu privire la redactarea conținutului.

Referințe:

- [1] Bloor, I. Indicatori de performanță și instrumente manageriale pentru bibliotecă, București, Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile din România, 1995
- [2] Lupu, V. și Anton, V și Marcu, M. Biblioteca școlară – mai mult decât un auxiliar al școlii, În, *Biblioteca*, 2, 2001, p. 48
- [3] Moldovanu, M., Fundamentarea politicii de carte, În, *Biblioteca*, 6, 2001, p. 170
- [4] Puitel, M. și Andriesei, M., Optimizarea serviciilor secției împrumut, În, *Biblioteca*, 2, 2001 p. 332-334.
- [5] Philobiblon, Vol. 4-7 (1999-2000), Cluj, University Press

Gestionarea și conservarea colecțiilor în B.C.U. “L. Blaga” Cluj-Napoca

Monica Stoica
B.C.U. – Cluj
Adriana Székely¹
B.C.U. – Cluj
Lenuța Pop
B.C.U. – Cluj

Prezenta lucrare își propune să prezinte și să analizeze situația colecțiilor generale din biblioteca noastră și câteva dintre problemele legate de starea acestora. (Nu vor fi luate în discuție colecțiile speciale.)

Lucrarea este structurată pe următoarele direcții:

- A. Scurt istoric
- B. Spațiile de depozitare și de lectură
- C. Modalități de igienizare a spațiilor și colecțiilor
- D. Probleme de conservare la bibliotecile filiale
- E. Repere pentru un plan de conservare la nivel instituțional.

A. Biblioteca Centrală Universitară din Cluj-Napoca este cea mai mare bibliotecă din Transilvania. Profilul colecțiilor sale este unul enciclopedic, științific și didactic, iar datorită colecțiilor sale speciale și păstrării depozitului legal, ea are și un caracter muzeal.

1906-1909 – monumentalul edificiu al actualei biblioteci universitare a fost ridicat după modelul bibliotecii din Basel. Din lipsă de fonduri, lucrările s-au reluat abia în 1931, dar s-au finalizat în 1934.

1919 – are loc trecerea în patrimoniul statului român a clădirii și a fondurilor de carte

1920 – are loc inaugurarea oficială a bibliotecii

1923 – începând cu acest an *Biblioteca Universitară* beneficiază de Legea depozitului legal (se primeau câte două exemplare din aproape toate publicațiile tipărite în țară: cărți, broșuri, periodice, hărți, stampe, note muzicale)

1949 – se organizează biblioteci filiale ale BCU din fostele biblioteci de catedră, seminare și institute

1960-1962 – s-au construit depozitul nou de carte, atelierele de legătorie, multiplicare, microfilmare și foto, precum și Laboratorul de Igienă și Patologia Cărții

1965 – se organizează primele colecții cu acces liber la raft din BCU.

B. Biblioteca deține în prezent, în depozitele existente și în sălile de lectură cu acces direct, un număr de peste 3 milioane de volume. Spațiile în care sunt organizate și depozitate fondurile de publicații au o arie utilă de 11700 mp.

Ca număr de volume, biblioteca noastră se situează pe primul loc în rândul bibliotecilor universitare din țară, conform ultimelor statistici oficiale.

În ceea ce privește numărul de cititori înscriși, în anul universitar 2001-2002, el s-a ridicat la cifra de 66000, frecvența volumelor consultate a fost de peste 1400000 volume, iar frecvența cititorilor – cca 900000.

Fondurile de publicații pot fi consultate în cele 55 de săli de lectură cu o capacitate de 2100 de locuri, atât în clădirea centrală, cât și în cele 38 de biblioteci – filiale.

În BCU Cluj-Napoca își desfășoară activitatea un număr de 224 de persoane, dintre care 169 sunt bibliotecari, 6 sunt informaticieni, 1 conservator și 48 – alte tipuri de specialitate.

¹ E-mail: adriana@bcucluj.ro

În clădirea centrală funcționează 12 săli de lectură dispuse astfel:

Etajul al II-lea

- **Sala de științe sociale** - acces direct la peste 20000 de volume (cărți și publicații seriale), cotate sistematico-alfabetic și organizate tematic în 2 săli de lectură cu o capacitate de 110 locuri. Sălile au fost spații de depozitare reamenajate în funcție de solicitările cititorilor. Rafturile pe care sunt depozitate cărțile ar trebui lăcuite, pentru a fi protejate împotriva insectelor. Se recomandă pentru acest gen de săli, rafturi metalice.
- **Sală de științe exacte** - acces direct la peste 10000 de volume (cărți) și peste 50000 de standarde (STAS-uri) și brevete de invenții. În prima încăpere, se găsesc atât cataloagele, cât și mobilierul sălii (mese, scaune de lemn), rafturile de lemn nelăcuit, publicațiile etc. Se impune o reorganizare a spațiului, în așa fel încât, cataloagele să fie scoase din sala de lectură, deoarece în cutiile cu fișele de catalog, există pericolul de infestare cu microorganisme.

Etajul I

- Sala de reviste - acces direct
- Sala Colecțiilor speciale - acces direct și indirect (servire din depozit)
- Sala Multimedia
- Sala Cercetătorilor - acces indirect

Parter

- Sala de referințe - acces direct
- Sala cadrelor didactice - acces indirect
- Sălile de lectură I – III - acces indirect

Demisol

- Secția de împrumut la domiciliu – acces direct la peste 30000 de volume organizate tematic și acces indirect la peste 100000 de volume așezate pe formate (din depozit).

Fondurile de publicații cu acces indirect sunt organizate și păstrate într-un **depozit închis**, format din două corpuri de clădire, fiecare având câte 8 nivele, fiecare nivel având o lungime de 44 m, o lățime de 10 m și o înălțime de 2,5 metri și împărțite în 3 încăperi cu uși metalice între ele. Principalele piese de mobilier ale depozitului sunt: rafturile de lemn pe structură metalică, măsuțele pentru cărți, scărițele etc. Pentru circulația cărților, revistelor și ziarelor se folosesc lifturi, platforme sau cărucioare. Cele două depozite sunt legate de sălile de lectură printr-o pasarelă închisă.

În primul corp de clădire, fondurile de publicații sunt depozitate pe **nivele**, astfel:

- I – II – (pivnițe) - ziare - așezare pe formate
- III – IV – carte curentă - așezare pe formate
- V – VI – reviste - așezare pe coloane și formate
- VII – VIII – cărți și reviste - așezare pe coloane.

În cel de-al doilea corp de clădire dispunerea publicațiilor este astfel:

- I - Fond cu circulație lentă
- II - Fondul Legal - așezare pe coloane
- III - Fondul de publicații al secției de împrumut
- IV - Anuare, note muzicale, carte veche, grupuri etc.
- V - Reviste și Fondul de Albume de artă – așezare pe formate
- VI - Fonduri de patrimoniu
- VII-VIII - Fond cu circulație lentă .

Numărul total al volumelor existente în depozitul central este de aproximativ 2 milioane.

Dintre fondurile de publicații valoroase menționăm :

- Fondul G.Sion
- Fondul Al. Lapedatu

- Fondul D.D. Roșca
- Fondul Adrian Marino
- Fondul Gaáll Gábor
- Fondul I.C. Crețu
- Fondul Sibiu¹

Prin colaborarea dintre personalul departamentului de Conservarea colecțiilor și Laboratorul de igiena cărții se asigură păstrarea în condiții corespunzătoare a fondurilor de publicații. Ideal ar fi dacă fiecare departament ar avea câte un membru desemnat special pentru problemele de conservare, care să monitorizeze toate aspectele specifice (degradări de spații și colecții, infestări etc.) și să țină legătura cu Laboratorul de igienă.

C. Modalități de igienizare a spațiilor și colecțiilor

Principala sarcină în conservarea colecțiilor bibliotecii constă în stoparea factorilor și cauzelor care acționează nefavorabil asupra acestora, în însănătoșirea și repararea deteriorărilor apărute la un moment dat și nu în ultimul rând, în modul lor de păstrare.

Pe lângă controlul permanent al parametrilor microclimatici al modului de depozitare al publicațiilor în depozite și sălile de lectură, conservatorului din Laboratorul de igiena cărții îi revine și sarcina de a îndruma modul de efectuare a igienizării spațiilor și de mănuire a publicațiilor.

Zilnic, în spațiile de lectură se efectuează desprăfuirea mobilierului și ștergerea pardoselii, iar igienizarea spațiilor se realizează trimestrial, conform unei planificări, pe nivele și după efectuarea unei curățenii generale: se curăță de praf lustrele, se îndepărtează praful de pe pereți și pervazuri, de pe mobilierul existent în săli.

Ușile și ramele ferestrelor, vopsite cu vopsea de ulei, se șterg cu apă caldă în care se adaugă dezinfectant. După îndepărtarea prafului mobilierul este dezinfectat .

Întrucât în sălile de lectură, pardoseala este de ciment sau în întregime acoperită cu linoleum, ștergerea se face cu carpe moi, îmbibate în apa cu dezinfectant. Pentru dezinfecție se folosește produsul *GOLDEN DEZINFECTANT*, un dezinfectant-detergent care are capacitatea de dezinfecție față de viruși, bacterii și fungi. Produsul este utilizat pentru spațiile de folosință comună, care prezintă pericol de insalubritate:

- laboratorul de igienă,
- depozitele de carte
- sălile de lectură,
- grupurile sanitare etc.

Caracteristicile speciale ale produsului *GOLDEN DEZINFECTANT*:

- dezinfectează și curăță, având acțiune igienică și degresantă
- distruge o gamă vastă de microorganisme,
- este biodegradabil
- este economic
- nu conține substanțe abrazive
- elimină mirosurile dezagreabile
- nu este inflamabil.

Mod de utilizare:

- fiind un produs super-concentrat, se folosește diluat
- câmpul bacteriologic devine negativ în 30 de secunde!

Curățenia în depozitele de carte se efectuează săptămânal, de către personalul de întreținere și sub atenta îndrumare a conservatorului, în același mod ca în cazul sălilor de lectură (menționate mai sus).

La dezinfectarea rafturilor de cărți mai folosim și formol – soluție 2 % aplicat prin pensulare, după ce în prealabil raftul a fost șters cu o cârpă umedă.

¹ În anul 2004 se va primi și prelucra donația Virgil Vătășianu

Pentru dezinfectarea spațiilor de depozitare, când a fost cazul, s-a pulverizat în încăperi formol în concentrație 29-32%, păstrând închise încăperile cel puțin 48 de ore. După această operațiune s-a procedat la aerisirea spațiilor.

Tot la dezinfectarea spațiilor, în special a celor igrasioase, se utilizează și metoda iradierii cu ultraviolete (UV) cu ajutorul unei lămpi speciale. Această metodă se aplică pentru distrugerea sporilor de bacterii și ciuperci și contribuie la combaterea agenților patogeni periculoși pentru om. Iradierea se face preponderent în colțurile încăperilor mai puțin luminate, unde există pericolul de infestare; pe pereții încăperilor și pe mobilierul interior. Datorită cantității mari de ozon pe care lampa cu UV o produce, aerul încăperilor se purifică.

Ca urmare a îmbolnăvirilor cu hepatită, tuberculoză, viroze respiratorii, din ce în ce mai frecvente în rândul populației, și mai ales în colectivități, s-ar impune ca igienizarea spațiilor să se efectueze **lunar**. (La secția de împrumut au fost restituite publicații de către studenți care au semnalat că au fost în spital – cu hepatită, viroze acute, tuberculoză!).

În afara igienizării spațiilor de bibliotecă, conservatorul își concentrează atenția și asupra asigurării unui tratament minimal al bibliotecarilor care manipulează documentele din depozite. Pentru aceasta, bibliotecarii au la dispoziție o soluție antiseptică și antimicotică, pe care o utilizează prin pulverizare pe mâini, fiind activă față de ciupercile patogene la om (dermatofiti, candida).

Semnalându-se în rândul colegilor cazuri de îmbolnăviri dermatologice (mâini, față, ochi care în majoritate au fost de durată și cu cheltuieli financiare ridicate) conservatorul propune ca în bibliotecă să se amenajeze oficii/spații unde bibliotecarii să poată merge în pauza de masă în prezent, bibliotecarii iau masa la locul de muncă – depozite, săli de lectură, birouri).

În vederea optimizării activităților de curățenie și igienizare ar fi necesară dotarea instituției cu mai multe aspiratoare de praf, detergenți pentru spălat și alte materiale specifice acestor activități.

D. Pentru a sublinia necesitatea colaborării dintre departamente și Laboratorul de igienă, respectiv cu persoana responsabilă de conservarea colecțiilor, dar și a spațiilor de depozitare și lectură, vom prezenta trei cazuri, unde s-au constatat probleme grave, de nerespectare a normelor de conservare a bunurilor de patrimoniu cultural, și anume, la bibliotecile filiale de:

1. Matematică – Depozitul de reviste

La mutarea colecției de reviste, conservatorul nu a fost consultat și nici informat despre acțiune. Spațiile de la parterul clădirii (str. I.C. Brătianu nr. 23) sunt insalubre, pereții igrasioși, fără izolațiile necesare. Rafturile pentru păstrarea publicațiilor au fost executate din lemn proaspăt, nejluit.

Probleme: S-a constatat un atac activ de carii (în luna iunie a anului 1995); pe pereți existau cristalizări de săruri, tencuiala era scorjită, în unele părți măcinată, UR fiind de 80%, iar T=12-13 grade Celsius.

Soluțiile aplicate: S-a îndepărtat scoarța de pe rafturile de lemn și s-au pensulat cu "Xilamon" (soluție împotriva cariilor).

S-a efectuat o dezinfecție cu formol 29 % prin evaporare forțată.

2. Drept – S-a mutat locația bibliotecii (de pe str. Arany János pe str. A. Iancu) într-un spațiu impropriu din punct de vedere al stabilității microclimatică.

Probleme: biblioteca a fost amenajată la subsolul clădirii proaspăt renovate, în condiții impropriei depozitării de carte (subsol igrasios, umed, UR – peste 80%, T- între 21-27 grade Celsius).

Soluția: potrivit normelor de conservare, spațiul folosit pentru depozit trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să fie salubru, să aibă stabilitate microclimatică UR 50/55%, T – să nu depășească 18 grade Celsius, să nu fie situat sub nivelul rețelei de apă sau canalizare (cum este cazul acestei filiale) etc.

3. Litere–Secția engleză, situată la ultimul etaj al clădirii (str. Horea)

Problema: În podul clădirii a avut loc un incendiu. În urma acțiunii pompierilor de stingere a incendiului, au fost inundate, prin planșeu, două încăperi ale bibliotecii. Au fost udate peste 300 de volume.

Soluția: Cărțile au fost aduse la Laboratorul de igiena cărții, uscate (desfăcute în formă de evantai), introduse în etuve cu formol pentru dezinfecție, iar apoi au fost ținute la presă și redat circuitului lecturii.

E. Conservarea este disciplina care se ocupă cu studierea cauzelor și simptomelor deteriorării, a factorilor care influențează deteriorarea și a modului de prevenire și stopare a acestora.

Scopul conservării colecțiilor este de a le păstra într-o stare bună cât mai mult timp posibil. Activitatea de conservare trebuie să se desfășoare având la bază **o politică de conservare generală** și programe de conservare pentru fiecare tip de colecție.

Colecțiile sunt supuse unor procese de degradare progresivă ca urmare a conlucrării mai multor factori, clasificați astfel:

- a. factori naturali ai mediului ambiant (fizici și chimici)
- b. factori biologici (vegetali și animalii);
- c. factorul uman (individual și/sau colectiv)

Un program de conservare al colecțiilor unei biblioteci trebuie să cuprindă două obiective:

1. Conservarea preventivă:

- îmbunătățirea condițiilor de depozitare;
- controlul mediului ambiant (temperaturi, umiditate relativă UR, lumină, factori biologici);
- instruirea personalului și al utilizatorilor;
- planuri și măsuri de prevenire a dezastrelor.

2. Conservarea activă:

- reparații simple pe cărțile uzuale (copertare și legare);
- tratamente de întreținere curentă (curățirea spațiilor de depozitare și a mobilierului, dezinfectarea și desprăfuirea colecțiilor, combaterea mușcăturilor, a atacurilor de insecte și deratizare când este cazul).

Prin efortul conjugat al bibliotecarilor, conservatorilor, factorilor de decizie, dar și al personalului administrativ (întreținere, legătorie etc.), cele două obiective ale programului de conservare ale unei biblioteci se vor putea realiza.

Nu am vrea să încheiem fără a concluziona că, practic, o activitate riguroasă de conservare (ținându-se cont de normele de conservare) este benefică atât utilizatorilor, cât și personalului bibliotecii și poate fi susținută de prevederile *Regulamentului de ordine interioară* al unei biblioteci.

Aplicarea gândirii de marketing în bibliotecile universitare

Rozalia Poraczky¹
Director General adjunct
B.C.U.– Cluj

Unii susțin că al treilea sector în economia unei țări a luat ființă în urma insuccesului primelor două: cel de stat, sectorul bugetar non-profit și sectorul orientat spre profit, pentru că sectorul non-profit corectează și, în parte, completează funcționarea celorlalte două. De asemenea, organizațiile din acest sector, neurmărind obiective stabilite pentru realizarea profitului, sunt independente față de stat iar prin instituționalizarea lor, prin stabilitatea lor instituțională, ele se separă și de sfera informală (Harsányi-Kuti,1991).

I. Organizațiile non-profit: caracteristici, activități, marketing, management

I.1 Caracteristici generale ale organizațiilor non-profit

Organizațiile non-profit au luat ființă în societatea civilă, la inițiativa cetățenilor, pentru o mai bună acoperire a anumitor servicii, prestații sau pentru a oferi servicii mai adecvate cerințelor de consum, apărute la nivel social, oferte care lipseau de pe piață.

Organizațiile non-profit investesc în capital uman, sferă care nu intră în centrul atenției pe piață pentru că perioada de convertire, de rambursare a investiției este lungă iar beneficiul este greu de contorizat, de calculat și de localizat.

Organizațiile non-profit nu urmăresc să obțină profit prin activitățile lor, ceea ce nu înseamnă că nu pot întreprinde și activități de acest gen, cu condiția ca profitul rezultat după impozitare să fie reintrodus în circuitul activităților de bază.

Ele sunt independente față de stat dar pot primi sponsorizări sau comenzi de la stat. Îndeplinesc sarcini comunitare, sociale, sunt apolitice și democratice.

Gradul utilității publice al activităților desfășurate definește finanțarea lor.

Organizațiile non-profit pot strânge sau distribui donații, oferă servicii, apără interesele anumitor categorii de oameni, oferă ajutor reciproc etc. și se organizează în fundații, asociații sau societăți de *utilitate publică*.

I.2 Activitățile organizațiilor non-profit, în general

Activitățile organizațiilor non-profit se realizează prin oferirea de servicii.

Serviciul ca “produs” este ceva aparte, el fiind interceptat și experimentat de consumator. Performanța celui care îl prestează și modul în care consumatorul îl recepționează definesc calitatea produsului. Probleme de calitate pot să apară din motive de comunicare: sunt greșit interpretate așteptările consumatorilor, comunicarea externă este deficitară, sau experiența consumatorului este negativă.

Un serviciu este de calitate atunci când el este “autentic”, prompt, ușor de priceput, accesibil, este oferit cu politețe și cu ajutorul unor deprinderi comunicative foarte bune, acordându-se atenție cerințelor individuale.

În “comercializarea” serviciului oferit consumatorilor, pe lângă instrumentele de marketing (preț, produs, distribuție și comunicare), cele mai importante elemente sunt factorul uman, mediul real și procesul în sine.

I.3 Activitățile de marketing în organizațiile non-profit

Activitățile de marketing au câștigat teren și în acele instituțiile care satisfac nevoi sociale, oferă servicii vitale societății: în universități, în sănătate, în biblioteci și instituții de informare etc. Aceste nevoi sociale sunt mult diferite de nevoile din sectorul cu profit.

¹ E-mail: rozi@bcucluj.ro

Studiile de specialitate au arătat că ideile de bază ale marketingului pot fi valabile, la fel de bine, și pentru organizațiile non-profit. Mai mult, o organizație non-profit poate funcționa mai complex, ca organizație *for-profit*, pentru că trebuie să aibă în atenție atât forul susținător (forul tutelar) – instituția căreia îi este subordonată –, cât și organizațiile similare din jur, care reprezintă o concurență periculoasă, deci tot ce înseamnă resursele pentru supraviețuire și funcționare între parametrii normali.

Managementul organizației non-profit trebuie să evalueze activitatea organizației, gradul de satisfacere al utilizatorilor, să analizeze modul de valorificare a produselor, să găsească activitatea în care ea este la nivelul cel mai bun și prin care se diferențiază de celelalte instituții, prin care se poate impune în fața “consumatorilor”.

În organizațiile non-profit, concepția managerială bazată pe filosofia de marketing coordonează activitățile în așa fel încât să se realizeze o comunicare foarte eficientă cu “consumatorii”, să urmărească și să înțeleagă schimbările intervenite în nevoile clienților, să ofere produse și servicii din ce în ce mai bune, făcând posibilă reacția – *feed-back-ul* – clienților, pentru a controla atât succesele, cât și insuccesele viitoare.

I.4 Managementul organizațiilor non-profit

Analizând *managementul* desfășurat în aceste organizații non-profit, putem marca următoarele caracteristici:

- în ele se desfășoară o activitate intensă, susținută, motiv pentru care funcția managerială cea mai evidențiată este cea de administrare a resurselor umane;
- se asigură salarii la un nivel competițional, fără alte avantaje materiale;
- recompensele materiale sunt foarte limitate;
- este foarte importantă calitatea activităților, bunul renume al organizației, corelate cu o mai mare autonomie la locul de muncă; controlul nu este foarte sever;
- sunt puternic centralizate;
- sarcina cea mai grea este obținerea resurselor financiare;
- lucrează împreună voluntari și personal remunerat, iar acest lucru necesită o organizare mai specială a activităților;
- rentabilitatea organizației depinde de conduita și de calitățile personale ale managerului;
- în managementul acestor organizații activitățile de marketing joacă un rol foarte important, reflectat în primul rând prin activitatea de relații cu publicul (fiind vizați beneficiarii) și utilizarea instrumentelor de marketing pentru obținerea și menținerea calității.

II Bibliotecile și organizațiile non-profit: aspecte asemănătoare privind caracteristicile, activitățile, managementul

II.1 Bibliotecile și aspectele prin care se apropie de organizațiile non-profit

Din punct de vedere **structural și organizatoric**, bibliotecile se apropie de organizațiile non-profit prin faptul că, investesc în capital uman, nu caută obținerea profitului în urma activităților desfășurate, importanța lor este definită de gradul utilității publice, sunt apolitice și oferă servicii, iar bibliotecile (centrale universitare) sunt relativ autonome în acțiuni.

Resursele financiare în sectorul bugetar fiind foarte nesigure, de multe ori și insuficiente, bibliotecile au început și ele să caute căi și soluții pentru rezolvarea multitudinilor de probleme care au apărut în activităților specifice, din motivul de mai sus, încercând să-și mențină funcționarea instituției între parametri normali/optimi. Unele au reușit, altele încearcă să conștientizeze și să adopte o nouă gândire managerială, mai apropiată de realitățile actuale, lucru ce nu este deloc ușor.

Resursele financiare bugetare sunt completate prin unele forme de venituri proprii, obținute din serviciile contra-cost, care sunt reinvestite apoi în activitățile de bază.

II.2 Apropierea de client

Un alt element comun este **atenția concentrată pe utilizatori**, apropierea de client. Acesta este un segment hotărâtor în motivarea existenței unei biblioteci.

În centrul atenției bibliotecilor se află, inevitabil, utilizatorul. Grija pentru împlinirea dorințelor utilizatorilor se cere a fi reflectată prin efortul de a asigura o gândire mai sistematizată, de a defini mai bine misiunea bibliotecii, de a stabili un întreg sistem de activități specifice bibliotecii în vederea extinderii și îmbunătățirea serviciilor oferite.

În fapt, se poate spune că într-o bibliotecă toată lumea oferă servicii: publicului, colegului, compartimentului alăturat – și ce este important: indirect sau direct, toate serviciile sunt îndreptate spre utilizator, deci se realizează un lanț de servicii (prelucrarea colaborează cu informarea, depozitarul cu custodele de sală etc.)

Cerințele utilizatorilor sunt foarte eterogene și extrem de variate. Pentru a le răspunde într-un mod optim, biblioteca trebuie să devină o instituție în permanentă evoluție (*learning organization*), care învață permanent cum să reacționeze la nevoile utilizatorilor și la schimbările care se produc în societate.

În literatura de specialitate a fost analizat modul subiectiv în care utilizatorul apreciază și *califică serviciul* primit. El nu califică produsul sau serviciul, ci îl cântărește apreciind dacă îl poate folosi în scopurile personale țintite.

În consecință, bibliotecile trebuie să ofere produse/servicii, care să fie – cel puțin parțial – spre mulțumirea utilizatorilor.

Este uneori dificil să acceptăm ideea că trebuie să avem o preocupare mai mare pentru calitate, cu participarea întregului personal, inclusiv al managerului. Acesta din urmă va încerca aplicarea *managementului calității totale*, răspunsul clientului fiind în acest caz singurul criteriu obiectiv de măsurare a calității activităților din bibliotecă și se va aplica tuturor funcțiilor bibliotecii.

Managementul calității totale este o piatră de încercare pentru orice manager. Se va face în permanență cercetarea pieței și a cerințelor, evaluarea, măsurarea și feed-back-ul serviciilor, angajații vor fi pregătiți pentru îmbunătățirea permanentă a proceselor de muncă, în sensul adevărat al cuvântului.

III. Marketingul în bibliotecile universitare

III.1 Activitatea de marketing, în general

Marketingul este privit adesea, ca unul dintre cele mai atractive elemente ale managementului. El este totuși, un subiect pretențios și cu un caracter tot mai științific, care se bazează în mare măsură pe culegerea și analiza de date. Adesea este confundat cu lumea strălucitoare a publicității și a relațiilor publice.

Marketingul este un factor cu o contribuție majoră la rentabilitatea organizațiilor, iar managerii trebuie să coordoneze efortul de marketing cu celelalte aspecte ale activității, pentru a se bucura de succes.

Unii afirmă că marketingul este pe cale de dispariție, alții spun că el va rămâne dar se anticipează schimbări substanțiale legate de această activitate atât de importantă.

Conceptul de marketing este întâlnit în viața de zi cu zi, dar interpretarea lui se amestecă cu oferta, cu vânzarea și relațiile cu publicul, cu activități de publicitate, și cercetarea pieței. Putem marca o linie foarte clară între vânzare și marketing, pentru că în cazul vânzării ies în evidență interesele comerciantului, iar în cazul marketingului, cele ale consumatorului. Relațiile cu publicul, activitatea publicitară este doar o metodă, un instrument de marketing în atingerea scopului.

Marketing înseamnă ieșirea pe piață.

Marketingul nu este doar un element al procesului de conducere, dar și o concepție, o filosofie care se reflectă în obiectivele și activitățile unei organizații. Marketingul ajută la marcarea funcționalității și la evidențierea rezultatelor obținute de o organizație.

Aplicând definiția lui Philip Kotler despre marketing, putem spune că biblioteca își are funcția de bază, pe de o parte, în menținerea unei permanente legături cu ‘consumatorii’=utilizatorii, aflarea nevoilor acestora, dezvoltarea unor ‘produse’=servicii, care să corespundă nevoilor personificate și, pe de altă parte, în dezvoltarea unor procese de comunicare, pentru atingerea scopurilor stabilite.

III.2 Cerințele utilizatorilor

În condițiile actuale, succesul produselor și al serviciilor și posibilitățile de dezvoltare sau supraviețuire ale unei biblioteci într-o situație economică precară, sunt definite de modul în care sunt descoperite **solicitările utilizatorilor**, ale cititorilor și de măsura în care produsele și serviciile sunt modelate conform acestor cerințe. Mai puțin eficientă va fi practica de genul următor: “acoperim” cerințele și dezideratele presupuse sau simțite de către conducere sau specialiștii din bibliotecă, sau funcționarea în continuare după tradiția moștenită –“așa s-a făcut întotdeauna”.

Dezvoltarea noilor tehnologii informaționale presupune apariția unor noi servicii și produse, care, la rândul lor, influențează uzanțele și nevoile clienților.

Noile tehnologii și noile abordări ale marketingului permit să culegem, să analizăm și să folosim informații despre clienții noștri – acesta este un aspect extrem de important pe lângă care nu putem trece indiferenți.

III.3 Acceptarea nevoii de schimbare și aplicarea tehnicilor de marketing

Problemele de finanțare (micșorarea bugetului), schimbările politice și sociale survenite, apariția și acceptarea fenomenului de concurență contribuie în mare măsură la conștientizarea **nevoii de schimbare**, în atitudine și în acțiuni. Este nevoie de analizarea activităților actuale în primul rând, pentru rentabilizarea activităților, de studiul utilizatorilor, într-un mod mai aprofundat, de prevederea, prognosticarea noilor cerințe, de reevaluarea obiectivelor organizaționale.

Folosindu-se de cunoștințele de marketing, managerul poate defini noua strategie a bibliotecii punând accent pe străduința de a mulțumi utilizatorul. Conducătorii organizației vor fi stimulați, îndemnați să evalueze obiectivele și performanțele, să confrunte situația reală cu păreri subiective învechite și să acționeze în consecință.

Considerăm că motivele pentru care o bibliotecă trebuie să aplice **tehnicile de marketing** sunt foarte reale și imperative, de aceea:

- Se va pune accent mai mare pe *studierea utilizatorilor* pentru a putea lua decizia cea mai bună în proiectarea produselor, serviciilor, în corectarea calității, ținând rentabilitatea și eficiența;
- Sunt importanți și utilizatorii *potențiali* – pe aceștia îi putem cunoaște și identifica, împreună cu nevoile lor, prin metode de marketing, pentru a-i câștiga de partea noastră;
- *Prezentarea instituției în lumina cea mai favorabilă* în fața conducerii forului superior este foarte importantă pentru conducerea bibliotecii; există tehnici prin care putem transmite imaginea cea mai favorabilă, atât de necesară pentru obținerea finanțării dorite;
- Marketingul ajută și la îmbunătățirea și difuzarea *imaginii profesiei și a instituției*.

III.4 Consecințele acceptării gândirii de marketing

Ne punem următoarea întrebare: ce profit ar aduce aplicarea gândirii de marketing în bibliotecă noastră, după o perioadă laborioasă, deloc simplă sau ușoară? Indiscutabil, se conturează niște avantaje de care, dacă nu ținem cont, dăm dovadă de slăbiciune managerială:

- Se vor cunoaște foarte bine obiectivele, produsele, prestațiile bibliotecii; se vor reformula obiectivele, punând accent pe programele de marketing;
- Se va lua la cunoștință de concurența existentă; se va vedea care sunt aspectele prin care instituția noastră se diferențiază de ceilalți ofertanți, care sunt produsele pe care ceilalți nu le oferă;

- Se va identifica piața, care nu este omogenă niciodată; se disting trei categorii mari: forul susținător, comunitatea utilizatorilor reali și potențiali și sponsorii (mult așteptați, de altfel). Atenția noastră maximă o vor avea utilizatorii, prin identificarea exactă a nevoilor lor : unele exprimate de ei, altele conștientizate dar neexprimate sau cele latente, pe care trebuie să le identificăm noi, pe baza cercetărilor efectuate.
- Se vor folosi rezultatele cercetărilor și studiilor întreprinse în elaborarea strategiei de marketing ;
- Se va folosi metoda marketing mix-ului, care înseamnă : publicitate, relații cu publicul, distribuția, politica produselor, care înseamnă de fapt o activitate de comunicare [cu segmentele pieței și] cu grupurile de utilizatori. Comunicarea va fi bi-direcționată, informațiile esențiale obținute de la utilizatori ne vor ajuta în planificarea programelor de marketing în viitor.

*

Deci, aplicarea gândirii de marketing în conducere înseamnă acceptarea și punerea în practică a unei concepții care este orientată mai degrabă spre utilizatori-consumatori decât spre interesele proprii ale instituției iar obiectivele și programele organizaționale vor fi redefinite pe baza acestei concepții.

IV. Încheiere

Motivul cel mai tranșant pentru aplicarea marketingului în biblioteci ar fi completarea resurselor financiare, cu servicii legate, în primul rând de învățământul de stat, de utilitatea publică evidentă și, nu în ultimul rând, de realitățile sociale, cu schimbările inerente, permanente și actuale din viața bibliotecilor.

În literatura de specialitate, ca o posibilitate în extinderea serviciilor, este menționată realizarea cataloagelor colective sau a bibliotecii virtuale (electronice).

De asemenea, bibliotecile pot desfășura unele **activități** care intră în sfera întreprinderilor: reprografierea, microfilmarea, legătoria etc. sau pot realiza **produse intelectuale** cum ar fi, pe lângă periodice și monografiile de specialitate, și acele instrumente întocmite în ajutorul și folosul cititorului, cu care bibliotecarul întâmpină eventualele greutăți ivite în rezolvarea unor probleme legate de organizarea, prelucrarea și regăsirea informațiilor solicitate. Însă *valoarea competițională* a acestor produse *scade* prin faptul că ele se practică la un preț foarte scăzut sau chiar gratuit. Aceste produse sunt totuși *cele mai profesionale* ce pot fi oferite de o bibliotecă și care, pe lângă creșterea renumelui profesiei, ar putea suplimenta și completa resursele bugetare dacă s-ar asigura și un cadru legal potrivit pentru valorificarea lor.

Rămâne de văzut dacă, în desfășurarea activităților specifice, bibliotecile universitare optează, în vederea aplicării marketingului, pentru angajarea unei persoane specializate (marketer) – varianta mai scumpă sau își va forma o persoană din personalul existent – varianta la fel de scumpă dar și anevoioasă pentru că presupune și o pregătire ulterioară în domeniu (cursuri, schimb de experiență etc.) pe lângă unele calități de care, se presupune, dispune persoana aleasă.

Este însă evident faptul că, fără implicarea totală a managerului nu vor apărea rezultatele dorite. Este nevoie de o planificare pe o perioadă mai lungă, foarte apropiată de realitățile din mediul în care funcționează biblioteca, de consecvență, multă ambiție și putere de convingere pe care o dobândim numai dacă noi înșine suntem convingși că aceasta este una dintre căile pe care trebuie s-o alegem în lupta pentru supraviețuire.

Este timpul să înțelegem, că o bibliotecă singură – mare sau mică – nu rezistă mult timp în îndeplinirea sarcinilor sale multiple. Pentru asigurarea unei « rentabilități » mai mari a bibliotecilor, bineînțeles tot în folosul utilizatorilor, unele servicii trebuie să fie finanțate și organizate central. De asemenea, pentru îmbunătățirea și asigurarea unor activități profesionale cum ar fi: servicii inter-bibliotecii, unele proiecte de dezvoltare (completarea și accesarea colecțiilor de periodice prin consorții, catalog partajat etc.), activități de consultanță și formare profesională, ar trebui

coordonate și finanțate central; astfel o parte din finanțarea bugetară ar fi folosită într-un mod mai eficient.

Bibliografie selectivă

1. Mikulás Gábor, *Menedzsment : bevezetés 7 vezetői teszttel, 222 információs és könyvtári példával*. Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Könyvtárak Egyesülés, 1999.
2. Buckland, Michael, *A könyvtári szolgáltatások újratervezése*. Budapest, OSZK, 1998.
3. Balázs, Sándor, *Az információk használata, hasznosítása és használata*. Budapest, OMIKK, 1993.
4. Sándori Zsuzsa, *Hosszúra nyúlt útibeszámoló a Könyvtárvezetési ismeretek (b)irodalmából*. Budapest, OSZK, 1998.
5. DeHart, Florence E., *Emberi kapcsolatok a könyvtárban*. Budapest, OSZK, 1997.
6. *** *A könyvtári menedzsment időszerű kérdései / Alföldiné Dán Gabriella, Bátorfy Viola, Skaliczki Judit...* Budapest, OSZK, 1999.
7. Skaliczki, Judit, *Stratégiatervezés : szakirodalmi szemle*. Budapest, OSZK, 1996.

Metaforă și marketing
– Sfidări simbolice și efective în
Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj –

Melinda Bükkei,¹
B.C.U. – Cluj
István Király V.²
B.C.U. – Cluj

Motto:

“Concentrați-vă pe rezultate, nu pe activități.”
Sergio Zyman

Înainte de a fi o simplă necesitate mecanică – și cu atât mai mult o modă – marketingul este și rămâne în esența lui o sfidare și o posibilitate fundamentală (și) pentru biblioteci. Deci o posibilitate și o sfidare care vizează și atinge întreaga lor structură și dinamică instituțională interioară, totalitatea raporturilor lor instituționale dar și întreaga sferă a misiunilor și a mijloacelor de realizare și de dezvoltare. Orice posibilitate înseamnă însă la rândul ei și conturarea unui orizont: al unui orizont care – chiar dacă acum el este desigur orientat cu precădere spre viitor – atinge și cuprinde, de fapt, toate dimensiunile temporale ale instituției: viitorul, prezentul dar și trecutul.

Acestea sunt valabile evident – deși cu anumite particularități – și în cazul acelor biblioteci care – reprezentând poate chiar majoritatea bibliotecilor – sunt instituții sau organizații non-profit și, ca atare, ale căror servicii și produse-realizări nu sunt deci propriu-zis mărfuri ce ar trebui să „se vândă”. Prin urmare, produsele și serviciile unor asemenea instituții au în vedere piața doar într-un mod aparte pe care noi îl vom numi aici simbolic. Iar marketingul implicat în întregul proces de concepere, de realizare, de difuzare și de promovare ale acestor servicii și produse va fi la rândul său și el un marketing simbolic.

“Marketingul simbolic” nu este însă, în viziunea noastră, în nici un chip, o simplă variantă “mai slabă” – de genul structurilor “ca și cum...” – a marketingului “adevărat”! Nu este vorba deci pur și simplu despre conturarea serviciilor și/sau a produselor în așa fel “ca și cum...” ele “ar fi” mărfuri destinate “pieței”, adică practic pseudo-mărfuri ale căror confirmare și validare s-ar realiza deci pe o piață pur imaginară.

Dimpotrivă: marketingul simbolic este tocmai modalitatea cea mai potrivită și autentică în și prin care instituțiile non-profit își pot concepe și duce la bun sfârșit toate eforturile și tentativele lor – tradiționale, actuale ori de perspectivă – de a corespunde sfidărilor care le solicită și le legitimează existența în contextele exigențelor lumii contemporane. Orizontul de posibilități ale marketingului simbolic implică și atinge deci, într-un mod cu totul fundamental, și instituțiile bibliotecare în întregul lor și în totalitatea raporturilor și conexiunilor.

Ce aduce însă nou în aceste instituții viziunea și concepția de marketing față de – să zicem – concepțiile și performanțele anterioare și deja tradiționale de “public relations”, adică de relații publice? Răspunsul la această întrebare trebuie să aibă în vedere, în primul rând, un anumit efect de explicitare și de indicare. Oricât ar viza relațiile publice dinamica sensurilor unei instituții în raporturile cu publicul său real sau posibil, ele nu sunt în mod automat în măsură să reoglindească și să refocalizeze sfidările mediului spre întregul interior al organizației. Oricât să fie de eficiente departamentele de relații publice ale unor instituții ale administrației publice, ele pot lăsa foarte bine neatins multe dintre structurile birocratice – de regulă extrem de comode, inerte și inflexibile în funcționarea lor. Viziunea, conceptele dar mai ales practica de marketing au însă, ca prim efect al punerii lor în mișcare, tocmai scoaterea la iveală, adică explicitarea și indicarea unor

¹ E-mail: bukkei_m@yahoo.com

² E-mail: philobib@bcucluj.ro

disfuncționalități și insuficiențe rămase poate invizibile și neidentificabile până atunci și fără ele. În strânsă legătură cu toate acestea, în al doilea rând, viziunea de marketing oferă o nouă și eficientă posibilitate de regândire și de recreionare dinamică a organizațiilor și instituțiilor, constituindu-se într-un adevărat motor al managementului schimbării. Ca atare, în al treilea rând, conceptele, viziunea și mentalitatea de marketing oferă posibilitatea unei deschideri instituționale curente, aplecate către receptarea și operaționalizarea nu numai a noilor nevoi și solicitări provenite din „exterior” dar realizându-și chiar propriile conturări și oferte valorice. Acest din urmă aspect devine evident mai ales prin impunerea noului val de teorie și de practică de marketing, reprezentat înainte de toate de concepțiile și practicile puse în circulație de către Sergio Zyman.

Cele de mai sus arată, credem, că într-adevăr marketingul nu este nici modă, nici mister, ci – după vorbele lui Sergio Zyman¹ – o disciplină extrem de serioasă, și nu numai sau exclusiv în “business” ci în genere în a lua misiunile (noastre) organizaționale și instituționale “în piept”. De aceea și în cazul marketingului simbolic trebuie clarificat faptul că toate cheltuielile consacrate acestuia aduc, de fiecare dată și negreșit, beneficii: în primul rând – dar nu numai – beneficii simbolice, rezultate în urma prestigiului și a buneii imagini instituționale care, în condiții normale, influențează în mod decisiv și atragerea de fonduri alocate și/sau obținute, dar – la un alt nivel desigur – și dobândirea propriu-zisă a unor experiențe, competențe și încrederi care pot apoi garanta și conturarea și realizarea unor produse efective care la rândul lor pot deja participa cu succes – în funcție desigur de situația și de particularitățile de dintotdeauna ale pieței – chiar ca mărfuri, pe anumite segmente de piață, aducând astfel și anumite venituri directe. Or, aceasta înseamnă deja nu “numai” marketing „simbolic” ci chiar unul propriu zis.

Majoritatea serviciilor oferite sau create de biblioteci sunt de fapt produse chiar de către ele. Miezul acestor servicii-produse constituie în primul rând, desigur, informațiile. Este deja unanim acceptat astăzi faptul că bibliotecile nu doar gestionează și mediază informații ci în fond ele creează zi de zi informații noi și de multe ori extrem de specifice și specializate. Vrând-nevrând, în contextul satisfacerii cotidiene a nevoilor utilizatorilor-clienților-beneficiarilor, și aceste informații ajung în contact – cel puțin contextual – cu piața de fiecare dată determinată a informațiilor. Ori, în acest contact zilnic, viu și dinamic, ies de multe ori în evidență tocmai breșele ofertelor pieței în raport cu anumite nevoi sau posibilități care, deși sunt „reale”, pot foarte bine fi – în situații sau perioade determinate – încă neconturate sau chiar neformulate. Satisfacerea și conturarea lor se poate face însă prin produse specifice realizate chiar în sânul anumitor biblioteci! Desigur, așa ceva solicită și competențe și cheltuieli dar și exigențe specifice și solide!

Oricum, pe zi ce trece devine mai limpede faptul că marketingul contemporan – spre deosebire de cel pe care-l cunoșteam până acum – nu se rezumă la a identifica pur și simplu anumite nevoi deja existente – însă deocamdată ascunse – ale diferitelor segmente de clienți-consumatori-cumpărători etc. ci el se angajează întocmai, în mod activ, creator și manipulator în „nașterea”, conturarea și articularea efectivității nevoilor.

În ciuda acestora există și astăzi numeroase impedimente de natură diferită în calea implementării viziunilor, tehnicilor și practicilor de marketing în multe biblioteci, și nu numai din România. Prima categorie mai cuprinzătoare și destul de complexă a acestor obstacole este desigur cea de mentalitate. Ea se ramifică însă în mai multe direcții. Astfel, deși majoritatea bibliotecarilor sunt astăzi deja – cel puțin la nivel verbal – “conștienți” de faptul că marketingul este ceva necesar într-o bibliotecă, sunt totuși foarte puțini cei care își și “găsesc timp” pentru a desfășura astfel de activități. Invocarea argumentului “lipsei de timp” se dovedește însă a fi cu totul derizorie și compensatoare dacă conștientizăm cu adevărat faptul că, în fond și la urma urmei, orice activitate din oricare bibliotecă își deschide, dobândește și realizează deplinătatea sensurilor sale tocmai prin viziunile și activitățile de marketing. A “nu avea timp” deci pentru activitățile de marketing înseamnă prin urmare și în esență tocmai faptul – destul ciudat și contrariant – de a nu avea timp pentru a analiza și pentru a modela tot ceea ce de altfel faci în tot timpul de lucru!

¹ Vezi: Sergio Zyman, *Sfârșitul marketingului*, Editura Nemira, București, 2001, *Prefață*

Piedicilor mentale ale apelului la “lipsa de timp” li se asociază apoi cele constând în referirile – chiar mai frecvente – la “lipsa banilor” care ar putea fi alocați eforturilor și activităților de marketing. În realitate însă problema se configurează exact invers. Adică, în loc să ne întrebăm dacă “avem suficienți bani” pentru conceperea, susținerea și derularea activităților de marketing și pentru implementarea lor generală în conturarea și contorizarea tuturor proceselor din bibliotecă – și nu numai – ar trebui de fapt să ne punem problema dacă avem suficienți bani pentru a putea renunța la veniturile, la câștigurile și beneficiile directe și indirecte de care ne-am putea bucura cu siguranță cu ajutorul și în urma lor?

Tot categoriei obstacolelor de natură mentală îi aparține și faptul că într-adevăr pentru un bibliotecar de tip tradițional relația dintre activitatea lui cotidiană și o disciplină modernă din cadrul economiei, cum ar fi marketingul, nu poate fi decât obscură. Există deci încă, în multe privințe, o gravă lipsă de înțelegere dar și lipsă de competență și de deschidere față de însemnătatea – chiar în raport cu efectivitatea – marketingului în acest sector. Însă, dacă vom încerca, totuși, să ne imaginăm și să gândim relațiile dintre serviciile unei biblioteci și ansamblul posibil al beneficiarilor acesteia ca o confruntare globală implicând sfidările unor costuri și ale unui set de cereri diferențiate, atunci devine cu siguranță cât se poate de limpede și faptul că inserția marketingului este în întregime justificată.

În general ne putem întreba dacă nu este cumva în mod principial și esențial incorect să plasăm problemele legate de implementările viziunilor și ale tehnicilor de marketing cu precădere la nivelul “bibliotecarului”? Nu ar trebui ele să fie mai degrabă chestiuni de politică și de management de vârf și total? Iar “bibliotecarii” înșiși să fie apoi formați și aleși pe măsură? Și asta din simplul motiv că marketingul nu mai este astăzi – și cu atât mai puțin în perspectivă – o chestiune opțională!

Dincolo de impedimentele de mentalitate există cu siguranță și o altă categorie de obstacole în fața implementării în bibliotecă a cuceririlor marketingului contemporan. Este vorba, concentrându-ne acum mai ales la situația din România și mai ales la problemele bibliotecilor universitare de stat, despre piedici de natură administrativă. Fiind instituții bugetare, bibliotecile universitare de stat – de fapt toate marile biblioteci universitare românești – sunt întreținute financiar din resurse bugetare centrale-guvernamentale, ale căror alocare nu depinde însă în mod nemijlocit de anumite performanțe măsurabile în mod special pe baza criteriilor de marketing ci mai ales de niște indicatori preponderent cantitativi și de natură administrativă, valabile în mod univoc și nediferențiat pentru fiecare bibliotecă din “rețea”. Deci acest sistem, deși permite totuși nu încurajează (și nici nu sancționează), nu susține și nu recompensează prin mijloacele decisive ale alocării resurselor, performanțele (sau eșecurile) de natură de marketing! Astfel, deși activitățile desfășurate cu succes în acest sens pot îmbunătăți situația financiară sau de altă natură a unei biblioteci, ele nu pot aduce în nici un chip surse bugetare suplimentare alocate în viitor, iar acest lucru influențează desigur în mod negativ și constanța interesului instituțiilor bibliotecare de învățământ superior de stat în eforturile lor desfășurate în această direcție. Și asta în ciuda faptului că, de altfel, cum vom vedea mai târziu, există posibilități reale de valorificare “profitabilă” și pentru aceste resurse bugetare ce pot chiar dubla sau tripla valoarea lor de “utilizare”.

Piedicilor și obstacolelor mentale și administrative li se asociază apoi cele instituționale. Deprinderile, structura instituțională și atitudinea managerială tradițională a majorității marilor biblioteci universitare de stat românești se constituie rareori în factori realmente favorizanți pentru asumarea mutațiilor – de regulă majore – reprezentate de exigențele de marketing, conduse – în esența lor și de fiecare dată – de ideea formulată și în motto-ul studiului nostru: concentrarea nu pe activități, ci pe rezultate adevărate și consistente.

Din anul 1998, Art. 3. al Ordonanței Guvernului României cu Nr. 84 permite însă bibliotecilor universitare românești nu numai să realizeze venituri în urma unor activități proprii, dar să le și folosească, conform reglementărilor mai generale în vigoare, în beneficiul propriu. Aceasta constituie un excelent prilej de a completa veniturile bibliotecilor, venind în același timp și în întâmpinarea inițiativelor de acest gen. În ciuda acestui fapt, cum am mai spus, legislația românească pentru biblioteci, aflată în vigoare, nu solicită, nu încurajează și nu recompensează nici

eforturile propriu-zise și punctuale de marketing și nici interiorizarea curentă instituțională generală a viziunilor și exigențelor de marketing.

„Marketingul de bibliotecă” este totuși o noțiune tratată și vehiculată de mai mulți ani în literatura de specialitate din România, abordând – mai mult în abstracto și ca un deziderat destul de lipsit de angajare, din păcate – “necesitatea” introducerii conceptelor și a practicilor de marketing în activitatea cotidiană a bibliotecilor românești; dar, fără a realiza, de regulă, faptul că ceea ce se numește “strategie de marketing” constă pe de o parte (și în primul rând) tocmai în a regândi, a reanaliza, a rearticula și comunica ceea ce “există deja”, și, pe de altă parte, împreună desigur cu accentul pus pe eficiența și consistența de sensuri a ceea ce urmează a fi făcut!!! Astfel, deși în ultimă instanță este realmente “adevărat” că în general fiecare interacțiune cu un client/cititor este un posibil moment de marketing și că fiecare acțiune care se efectuează și fiecare serviciu realizat reprezintă și o posibilitate pentru acțiuni de marketing, trebuie să fim foarte conștienți și de faptul că aceste posibilități nu se “realizează”, nu se actualizează în mod efectiv – și cu atât mai puțin în mod automat – decât dacă ele sunt de la început proiectate, prefigurate și conturate în virtutea unor viziuni, concepții și practici, care sunt la rândul lor, ele însele și în mod intrinsec, de esență propriu-zisă de marketing!¹ Relațiile tot mai strânse cu viața economică și socială influențează și activitățile bibliotecilor, impunând ca o necesitate implementarea generală a procedurilor de marketing și în bibliotecile din România.

Strategia de marketing în general se bazează pe cunoașterea “consumatorului”, în cazul nostru, al bibliotecilor, acest consumator fiind cititorul, activ sau pasiv, real sau potențial. Însă, pentru a cunoaște consumatorul, avem nevoie de efectuarea unor cercetări de piață ale căror rezultate să reflecte acele informații care să ne oglindească necesitățile, așteptările, opiniile lor despre serviciile oferite, așa încât să regândim aceste servicii prin prisma acțiunilor de marketing. Însă pentru a se putea regândi cu eficiență maximă serviciile, trebuie să ne îndreptăm atenția și către personalul bibliotecii, care nu numai contribuie la eficientizarea serviciilor dar care reprezintă, ei înșiși, o pătură specială a utilizatorilor și a căror opinie individuală contribuie semnificativ la alcătuirea pozitivă sau negativă a imaginii bibliotecii. În același timp nu trebuie să uităm de parteneri, de instituțiile finanțatoare sau de cooperare cu care bibliotecile colaborează, instituții care reprezintă segmentul cel mai structurat și important al opiniei publice și care de fapt influențează în mod decisiv opinia publică mai generală.

Cheia succesului acțiunilor de marketing este tocmai obținerea datelor necesare și exacte. Datele pot fi însă obținute nu numai prin sondaje ci și prin interacțiunea directă cu cititorul și cu instituțiile, având un rezultat instantaneu prin feed-back imediat. Cercetarea pieței, opinia publică sunt elemente foarte importante pentru a afla informațiile care au ca rezultat satisfacerea nevoilor cititorilor și în lipsa căruia nici o bibliotecă nu ar fi funcțională. Fiecare bibliotecă își elaborează o concepție proprie de marketing care trebuie să corespundă cerințelor, necesităților și condițiilor locale.

*

Biblioteca Centrală Universitară clujeană, care de câțiva ani poartă numele poetului și filosofului român Lucian Blaga, este cea mai mare bibliotecă din Transilvania, România – fiind în același timp și una dintre cele mai “mari” biblioteci din Centrul Europei, având un profil enciclopedic, științific și didactic. Datorită colecțiilor sale speciale și păstrării depozitului legal ea are și un caracter muzeal. După schimbările din 1989 necesitatea intensificării fluxului de informații a impus și aici redimensionarea întregii activități de bibliotecă. Aceasta a presupus în primul rând introducerea unor soluții și tehnici profesionale noi în activitățile bibliotecare dar și eforturi și tentative mai mult sau mai puțin conturate spre evoluția instituțională corespunzătoare.

¹ Association of Research Libraries, *Marketing and Public Relations in ARL Libraries*, SPEC Flyer no. 240. Online: <http://www.arl.org/spec/240fly.html>.

Experiențele de până acum ale bibliotecii – pe care le considerăm destul de particulare și semnificative și cu privire la noile posibilități de articulare ale unor tentative relevante pentru cauza marketingului în biblioteci – arată, credem, în mod limpede faptul că (și aici) există posibilități, capacități și rezerve atât în ceea ce privește elaborarea unor lucrări care sunt chiar vandabile, adică valorificabile pe o piață efectivă, cât și faptul că există și numeroase aspecte nelămurite și disfuncționale nu numai din punctul de vedere al marketingului, dar și din cel administrativ și instituțional. Aspecte și probleme care influențează desigur în mod negativ valorificarea deplină a acestor potențialități și șanse.

Este vorba în primul rând de editarea, începând cu anul 1996, a Buletinului bibliotecii Philobiblon, în al cărui program au fost de altfel prevăzute de la început și eforturile legate de posibilitatea comercializării lui prin abonament sau vânzări. La fel de important este și faptul că publicația a fost din start concepută ca fiind destinată schimbului internațional interbibliotecar de publicații.¹ Ori, este limpede că “schimbul” ca atare este în sine și în mod nemijlocit o operație, o tranzacție propriu-zisă de piață! O publicație produsă deci ab initio în vederea schimbului este o întreprindere cu însemnătate nemijlocită și propriu-zisă de marketing a cărei consistență este prin urmare – vrând-nevrând – certificată și verificată în permanență de către piața de schimb însăși și de către sfidările ei. De aceea, de la început, considerentele de nivel, de calitate și de profesionalitate, etc. au fost aici conturate și asimilate punându-se în mișcare, în mod direct și efectiv, și o viziune determinată, continuă și indiscutabilă de marketing.

Fiind destinată schimbului internațional, revista a fost proiectată să apară într-o limbă de circulație internațională, adică în limba engleză. Au fost apoi efectuate studiile și analizele necesare situării ei în cadrul specificului altor publicații editate de unele dintre marile biblioteci – de ex. Bodleian Library Record, Harvard Library Bulletin, Knygotira etc. –, conturându-se și stabilindu-se și specificul “mărcii” sale. Iar pentru o mai bună cunoaștere a diferitelor segmente de parteneri de schimb de pe piață, au fost analizate, “încercate” și utilizate rețelele, experiențele și competențele deja existente și acumulate ale parteneriatelor Departamentului de Schimb Internațional Interbibliotecar al bibliotecii, fiind în același timp sondați și chestionați noii parteneri posibili. S-a acordat apoi o atenție deosebită promovării publicației prin solicitarea unor recenzii de specialitate care, ca o confirmare a consistenței proiectului, au și fost asumate și publicate de către reviste de specialitate – Bulletin des Bibliothèques de France, Libraries & Culture etc. – care au, și ele, o circulație internațională. Dincolo de acestea am reușit și captarea atenției unor intelectuali și specialiști – majoritatea originari din România, care lucrează sau cercetează actualmente în SUA – care au lansat semnale țintite despre revistă și pe Internet. Paralel cu promovarea internațională a publicației s-au desfășurat acțiuni în vederea promovării ei autohtone, pe de o parte, cu scopul de a obține sprijin și adeviziune intelectuală, culturală și profesională pentru programul și intențiile ei, dar și, pe de alta parte, pentru a putea apoi obține și beneficia de sprijin financiar extra-instituțional. Publicația a fost astfel recenzată și apreciată curând în mai multe reviste prestigioase – atât de cultură majoră cât și de specialitate biblioteconomică – sub semnăturile unor personalități la fel de prestigioase din România. În urma acestei impuneri, revista a putut desigur concura deja cu succes și pentru obținerea unui sprijin financiar extrainstituțional, ea apărând mulți ani înainte cu ajutorul banilor proveniți de la prestigioasa Fundație pentru o Societate Deschisă, susținută de miliardarul american de origine maghiară, George Soros.

În ceea ce privește eficiența economică de piață a schimbului astfel conturat și realizat putem afirma că număr de număr revista în sine a adus și aduce bibliotecii care o editează un profit de mai mult de 200%! Profit care constă în obținerea a numeroase publicații valoroase și necesare pentru îndeplinirea misiunii sale – cărți și periodice – pe care altfel instituția nu le-ar putea achiziționa din cauza lipsei cronice de resurse financiare propriu-zise, lichide! Dincolo de acestea există însă și câștigurile simbolice, de imagine etc.

¹ Cu privire la programul, concepția și Cuprinsul numerelor apărute până acum ale revistei cât și Abstractele principalelor contribuții – împreună cu datele referitoare la posibilitățile de achiziționare etc. a publicației, vezi home page-ul bibliotecii: www.bcucloj.ro rubrica: Prezentare

Trebuie subliniat însă faptul că – și credem că aici atingem iarăși o chestiune decisivă – nu toate numerele/volumele revistei au fost (au putut fi) publicate cu resurse provenite din exteriorul bibliotecii! Primul volum (Numbers 1-2/ jan.-dec./ 1996) și volumul pentru anii 1999-2002, au trebuit editate din resursele bibliotecii, adică din resurse bugetare alocate/distribuite în România în mod centralizat. Această sfidare, această nevoie și aceste tentative ne ofereau și ne oferă însă și posibilitatea unei meditații și încercări care vizează de această dată și conturarea unor posibilități determinate de experiența utilizării resurselor bugetare potrivit criteriilor și exigențelor exprese de marketing: atât simbolic, cât și propriu-zis.

Resursele bugetare asigurate în mod regulat, destul de previzibil și calculabil “de la centru” oferă însă nu numai certitudine, “stabilitate” și comoditate, dar de multe ori și un prilej sau un context pentru desfășurarea deplinătății orizontului de sensuri. Iar utilizarea acestor resurse pentru realizări “obiectuale” care prin calitățile (sensurile) și prin modul lor de abordare (de marketing) nu numai că acoperă – prin venit – cheltuielile lor (materiale) de producere dar aduc și un anumit profit în raport cu aceste costuri, înseamnă în fond, cel puțin, dublarea aceluși segment de buget! Astfel, de exemplu, aceeași cantitate de hârtie – asigurată deci prin resurse bugetare –, folosită pentru editarea numerelor revistei Philobiblon și/sau a altor publicații realizate în legătură cu revistă, odată cu distribuirea/valorificarea lor pe baza considerențelor de marketing, practic devine “folosibilă” cel puțin și pentru a doua, a treia oară, etc., atât în vederea continuării, cât și în cea a extinderii și dezvoltării activității. Însă: aceeași cantitate de hârtie utilizată în scopuri “neanalizate” prin mijloacele de marketing (chiar simbolic) privind eficiența și utilitatea lor, nu constituie decât pagube aduse instituției, bugetului de stat și prin urmare contribuabilului! Simbolic ori propriu-zis, marketingul intră deci în mod inevitabil și obligatoriu în responsabilitățile instituțiilor bibliotecare, fie ele chiar “bugetare”.

Aceste tentative s-au extins și s-au concretizat apoi, într-un interval destul de scurt, în anul 1998 deja, prin ideea și inițiativa publicării – de această dată în limba română –, a unui volum de Antologie Philobiblon, cu titlul *Hermeneutica Bibliothecaria (I)*,¹ care – și el – a fost produs cu atragerea sprijinului Fundației pentru o Societate Deschisă. Totuși, și în ciuda concepției solide și țintite a volumului, el nu a fost la vremea aceea pus “în vânzare”, atât din cauza unor impedimente mentale cât și din cea a dificultăților de cunoaștere și de “utilizare” a pieței autohtone. În orice caz volumul a fost produs (publicat) din resurse financiare obținute din exteriorul instituției și a rețelei administrative bugetare (centrale) din care biblioteca universitară clujeană face parte, iar beneficiile simbolice ale realizării lui și-au făcut efectul cu prisosință. Deja acest fapt și această experiență ne-a semnalat însă și nevoia – dar și posibilitatea efectivă – a unor preocupări, eforturi și competențe mult mai “pliate” și speciale în privința marketingului.

Astfel, întrucât volumul respectiv conținea deja și un studiu novator de analiză despre literatura bibliologică românească din periodicele de profil și având în vedere importanța și noutatea metodelor, datelor și rezultatelor, s-a conturat treptat și intenția de a-l continua și de a-l dezvolta mai amănunțit. Însă, de această dată prin producerea-realizarea unei Baze de date bibliografice mai speciale, care utilizează nu numai analize și tehnici bibliometrice dar și metodele analizei de conținut și de nivel, provenite din sociologie și din epistemologie. Baza de date a fost apoi propriu-zis comercializată încă din anul 2000, realizând un profit de peste 120 milioane lei.

În anul 2000 a fost editat, de același colectiv angajat și în editarea revistei Philobiblon, și volumul *Management pentru viitor – Biblioteci și Arhive*², care a fost și el destinat comercializării efective, obținând în scurt timp – pe baza unui sondaj și a unei promovări țintite și susținute – comenzi pentru toate exemplarele destinate vânzării, realizându-se și aici nu numai venituri ce acoperă costurile materiale de producție, dar chiar un profit de aprox. 7 milioane lei, adică de 25%.³

¹ Volum îngrijit de Florina Iliș și Ionuț Costea, *Bibliotheca Bibliologica*, Editura Presa Univesritară Clujeană, 283 p.

² Volum editat de Hermina G.B. Anghelescu și István Király V., *Bibliotheca Bibliologica*, Editura Presa Universitară Clujeană, p. 216.

³ Vezi: István Király V., Florentina Pop Moldovan: *Proiect pentru implementarea viziunii și a practicilor de marketing în bibliotecă*, din volumul de față.

Iar în acest an (2004) se află în curs de editare cel de al doilea volum de Antologie Philobiblon: Hermeneutica Bibliothecaria (II.), apariția lui fiind preconizată în cursul lunii octombrie. Evident, și el este destinat comercializării, activitățile de marketing legate de eforturile vânzării lui fiind în plin proces de desfășurare. După o amplă acțiune de promovare, de publicitate și de sondaj, Hermeneutica Bibliothecaria (II) a “adunat” deja în această fază de marketing numărul de comenzi scontate și necesare profitabilității sale.

Suntem convinși că toate aceste experiențe arată și argumentează faptul că, pe de o parte, și în biblioteci – chiar fiind ele organizații sau instituții non-profit – există posibilități și sfidări determinate, conturate și certe nu numai pentru implementarea cu succes a viziunilor, tehnicilor și practicilor de marketing simbolic, dar și pentru cel propriu-zis! Este însă la fel de important, pe de altă parte, să realizăm și faptul că utilizarea doar punctuală, îngustă și izolată a acestor posibilități – în ciuda eficienței lor evenimentțiale de la “caz la caz” – reduce și îngustează de fapt posibilitățile noastre generice, actuale și viitoare, de a zări și întrevedea cu adevărat diversitatea și vastitatea orizontului lor, slăbind și corodând totodată – încet dar continuu – background-ul de potențialități și de disponibilități efective, necesare pentru realizarea lor curentă și pentru dezvoltarea lor viitoare.

În general, B.C.U. „Lucian Blaga” ar trebui să mărească transparența serviciilor, pentru ca utilizatorii să poată aprecia gama și complexitatea lor și să le folosească în experiența lor educațională. Mă gândesc în primul rând la noii utilizatori – studenții boboci, care se confruntă cu probleme de orientare, de utilizare a bazei noastre de date, de regăsirea informațiilor și nu sunt conștienți de serviciile oferite de către instituția noastră și de care pot beneficia gratuit sau contra cost. Este necesară îmbunătățirea ofertei și întreprinderea unor măsuri promoționale de cunoaștere a resurselor bibliotecilor și de atragere a noilor grupuri de studenți.

Biblioteca prezintă unele disfuncționalități și lipsuri în ceea ce privește oferirea serviciilor de calitate, indispensabile într-o instituție care are de-a face cu utilizatori aparținând unor categorii diferite de specialitate și care contribuie la asigurarea accesului la informații, la resurse informaționale susținând predarea, învățarea și cercetarea. Trebuie să amintim în primul rând nevoia de a avea un punct informativ în care s-ar concentra toate informațiile de orientare și utilizare, indispensabile pentru noii utilizatori, vizitatori, parteneri, etc., care solicită informații diverse. Ar trebui apoi să se plaseze la intrarea în bibliotecă o legendă a sălilor bibliotecii, aceasta reprezentând un prim punct orientativ.

Din punct de vedere al marketingului, și nu numai, este foarte important ca utilizatorii, potențialii utilizatori, partenerii, finanțatorii, și în general opinia publică să cunoască instituția, serviciile oferite și chiar personalul care ne pune la dispoziție nu numai informațiile necesare, dar și posibilitatea de a explora noi orizonturi. Pentru parteneri și finanțatori este important să cunoască sistemul de funcționare prin prisma eficienței. Astfel ar fi necesar să se organizeze la începutul anului universitar prezentări nu numai ale bibliotecii noastre, dar și ale altor instituții de acest gen, ele devenind astfel nu doar simple prezentări ci chiar schimburi de experiență. Publicitatea și reclama, contribuie și ele la alcătuirea imaginii bibliotecii, aceasta realizându-se prin distribuirea de flyere (fluturași) publicitare, postere, mass media (presa, radioul, televiziunile etc.) și Internetul.

Cititorii fiind principalul segment de utilizatori, este necesar să aflăm atât opiniile lor despre serviciile oferite cât și nevoile acestora, nevoi pe baza cărora ar trebui regândite și reorganizate unele servicii. Una din modalitățile de informare în această privință o reprezintă “cutia de sugestii” plasată în locuri accesibile, în apropierea sălilor de lectură și chiar pe pagina web a bibliotecii, unde doritorii și-ar putea exprima opiniile, sugestiile, fără indicarea numelui. Multe dintre aceste practici sunt în fond extrem de simple și chiar tradiționale. De aceea e foarte important să le realizăm: ele nu devin în amod automat tehnici de marketing prin faptul că le rebotezăm cu o terminologie proprie marketingului, ci numai încorporându-le în viziuni și concepții structurate cu hotărâre, dar care sunt, în același timp și suficient de deschise, “vii” și dinamice pentru a deschide de fiecare dată și din nou orizonturile în care se pot naște metaforele sale creatoare,¹ fie ele simbolice ori propriu zise.

¹ Vezi: Paul Ricoeur, *La métaphore vive, Études*, Éditions du Seuil, Paris, 1975

Marketing în Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga“ din Cluj Napoca

Erika Molnár¹
B.C.U. – Cluj

Aș dori în primul rând să evidențiez faptul că putem vorbi de operațiuni de marketing realizate la diferite nivele și în diferite sectoare ale activității de bibliotecă. Astfel, putem vorbi despre marketing atât la nivel instituțional (managementul de vârf), cât și la nivelul produselor și serviciilor oferite de departamentele unei biblioteci.

Conform art. 1, lit. c. din Legea bibliotecilor, apărută în Monitorul Oficial nr. 422 din 18 iunie 2002 biblioteca universitară este definită ca fiind o “bibliotecă aflată prioritar în serviciul studenților, al cadrelor didactice și al cercetătorilor din universități și alte instituții de învățământ superior și de cercetare care, în limitele prevăzute de regulamentul de organizare, poate funcționa și ca bibliotecă publică. Serviciile unei biblioteci se împart în trei tipuri: servicii de bază (împrumutul de publicații, îndrumarea cititorilor, activități de promovare a cărții, lansări de carte, întâlniri cu autorii, expoziții), servicii auxiliare (achiziția și prelucrarea publicațiilor, informarea bibliografică), servicii suplimentare (cercuri științifice și artistice, concursuri, mini-legătorie, copiatoare).”

În funcție de aceste conturări și posibilități legislative recente aș dori acum să prezint etapele procesului de marketing luând ca exemplu un serviciu nou – *fictiv* – pentru a putea scoate în evidență importanța marketingului încă din primul moment al “vieții” acestui serviciu.

Serviciul nou, oferit utilizatorilor va fi o bază de date, care va cuprinde tezele de doctorat susținute la Universitate și lucrările științifice ale profesorilor. Ea ar avea relevanță prin lărgirea accesibilității la aceste tipuri de lucrări, și prin arhivarea acestora, fiind posibilă utilizarea lor ulterioară pentru alte lucrări științifice.

Primul pas l-am făcut: am conturat o idee. Al doilea pas spre realizarea și elaborarea acestei idei o constituie **cercetarea pieței**. Trebuie să vedem dacă mai există undeva acest serviciu, dacă da, în ce măsură se utilizează el și care sunt instituțiile care îl mai oferă. Apoi, identificarea potențialilor consumatori ai acestui serviciu ține tot de cercetarea de piață. Prin consumator nu se înțelege strict doar cititorul care are nevoie de o lucrare cuprinsă în baza noastră de date, ci și autorul tezei de doctorat, care prin intermediul nostru va avea o nouă metodă de promovare, de prezentare și o nouă formă de publicare a lucrării sale.

Următorul pas este anchetarea, **chestionarea clienților țintă**. Prin intermediul acestuia se așteaptă a se primi răspunsul la întrebările:

- Este nevoie de acest serviciu?
- Cum se va reacționa la ideea noastră?
- Va fi ea utilă?

La un astfel de produs cea mai bună metodă de testare mi se pare testul “focus grup”, care constă din discuția (1,5 – 3 h) dintre membrii unui grup format din maximum 12 persoane, discuție condusă de un moderator, pornindu-se de la folosirea bazelor de date și importanța tezelor de doctorat până a se ajunge la serviciul nostru care urmează a fi oferit utilizatorilor.

După această fază de cercetare, următoarea etapă este elaborarea **mixului de marketing**, care presupune dezvoltarea serviciului, stabilirea prețului, stabilirea mărcii, stabilirea canalelor de distribuție și promovarea lui. La elaborarea mixului de marketing trebuie să ne raportăm atât la punctul nostru de vedere, adică la cel al producătorului vizând procesul ca produs, preț, distribuție și promovare, cât și la cea a consumatorului – acesta reprezentând rolul marketingului în opoziție cu cel a vânzării – cu privire la:

¹ E-mail: molnar_erika@yahoo.de

- **produs** (rațiunea, motivul de a fi al firmei respective pe piață) ca **cerințele și nevoile clientului**;
- **preț** (costurile directe: soft, salariul personalului și cele indirecte: electricitate, telefon, conectare la Internet, prețul vânzării – dacă va fi) ca și **cheltuielile acestuia**, care reprezintă atât timpul cât și energia investită;
- **plasament/distribuție** (mediul în care este prestat serviciul, unde firma și clientul interacționează, precum și orice obiect tangibil ce facilitează performanțele ori desfășurarea serviciului – cea mai importantă variabilă: accesibilitatea serviciului: unde, când, în ce condiții poate fi accesat produsul) ca și **comoditatea** (în achiziționare);
- **promovare** (publicitate, promovarea vânzărilor, relațiile publice.) Relațiile publice se referă la obținerea unei publicități favorabile și la crearea unei imagini pozitive. Dintre principalele instrumente promoționale, ele sunt cel mai puțin utilizate, deși dispun de un potențial uriaș de informare și de atragere a preferințelor consumatorilor. Utilizarea relațiilor publice presupune stabilirea obiectivelor, alegerea mesajelor și instrumentelor de relații publice, aplicarea planului de relații publice și evaluarea rezultatelor acestuia;
- **comunicare**, răspuns la ofertă.

Pe lângă aceste elemente, în domeniul serviciilor – de care aparține biblioteca – trebuie să avem în vedere trei elemente în plus față de sectorul direcționat spre obținerea de profit:

- **factorul uman**, toți cei care contribuie la înființarea serviciului (personalul), cei care îl utilizează (consumatorul) și cei care se află în mediul de utilizare al serviciului;
- **mediul fizic, ambianța**, adică, mediul în care se oferă serviciul, unde se desfășoară interacțiunea dintre utilizator și ofertant, precum orice element de ordin financiar care ușurează îndeplinirea sau comunicarea serviciului;
- **procesele**, ansamblul de proceduri, sarcinile și planificările, diferite mecanisme, activități și ritm, prin care un serviciu este livrat consumatorului.

Ultima etapă a procesului de marketing este **evaluarea**. În această etapă se verifică dacă planul a funcționat, dacă produsul s-a ridicat la nivelul așteptărilor noastre. Dacă succesul nu este cel scontat, trebuie să ne punem următoarele întrebări:

- A existat vreo decizie greșită în planul nostru?
- Scopul a fost realist?
- Am avut suficient timp la dispoziție pentru elaborarea și realizarea planului?
- Care sunt măsurile de corectare pe care le putem lua?

Pe lângă serviciile oferite, o bibliotecă poate elabora și diferite produse, care de obicei sunt publicațiile lucrărilor științifice, sau semi-științifice ale bibliotecarilor sau chiar ale profesorilor, sau pot fi baze de date în formă tipărită sau electronică, produse care se pot oferi gratuit în cele mai multe cazuri, dar din care s-ar putea obține și un profit dacă ele se valorifică prin vânzare.

În Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, până în prezent au existat doar niște încercări de activități de marketing. Și anume: în anul 2000, o echipă formată din câțiva angajați ai bibliotecii a reușit să aducă o contribuție importantă la bugetul bibliotecii. Această echipă a reușit să lanseze pe piață și să vândă un număr considerabil de exemplare ale volumelor: *Hermeneutica Bibliothecaria – Antologie Philobiblon*, apărută în 1998, și *Management pentru viitor – Biblioteci și Arhive*, apărută în 2000 și a Bazei de date Bibliografice *Literatura bibliologică românească – Articole din publicații periodice – 1990-1998 Bază de date analitică, bibliometrică și de nivel*, îmbinând cu succes produsul, prețul, distribuția și promovarea, cele patru elemente ale mixului de marketing.

În aceste cazuri, primul pas a fost formularea și trimiterea ofertelor la adresa bibliotecilor din România cu aprecierea și cu suportul Ministerului Culturii și a Cultelor. Pe lângă oferta propriu-zisă, plicul conținea și scrisoarea de comandă a produsului. În urma acestei inițiative, pe adresa

bibliotecii au sosit cca. 48 de scrisori de comandă, prin care celelalte biblioteci cumpărau de la 6 până la 12 volume din cărțile oferite. Pe lângă scrisorile “ofertă”, la promovarea produselor noastre putem include și recenziile apărute în revistele *Biblioteca*, *Biblos* și *Buletin ABIR* despre cărțile editate, în urma cărora au sosit noi comenzi.

Chiar dacă tentativele de până acum, nu se pot numi propriu-zis “strategii”, sau “planuri” de marketing, prin succesul lor și prin experiențele dobândite, ele pot sta la baza unui proces mai sistematic de marketing conturat în biblioteca noastră. Rămânem astfel cu dorința și speranța, că în viitor vom reuși să avem un birou/oficiu de marketing, care se va ocupa în mod exclusiv de problemele de marketing din bibliotecă, prin care să marcăm funcționalitatea instituției și să îmbunătățim imaginea ei.

Parcurgând Art. 50 și 70 din noua Lege a Bibliotecilor din România, ne putem da seama de altfel, de faptul că marketingul va juca un rol foarte important de acum încolo în viața bibliotecilor, oferind posibilitatea de a putea completa bugetul bibliotecii și de a putea face cunoscute noile servicii oferite utilizatorilor.¹ Vom putea deci transforma imaginea bibliotecii și reorganiza activitățile ei în beneficiul utilizatorilor folosindu-ne de aceste tehnici.

¹ Redăm aici paragrafele în cauză: Art. 50. din legea 334/2002 (1) Conducerea bibliotecii de drept public și ordonatorul principal de credite sunt obligați să asigure formarea profesională continuă a personalului de specialitate, alocând în acest scop minimum 5% din totalul cheltuielilor de personal prevăzute prin buget. (2) Programele de formare profesională continuă cuprind: management și marketing de bibliotecă, sociologia lecturii, informare științifică de specialitate, pregătire metodică, documentare în domeniul legislației generale și al legislației specifice, activități practice și de educație permanentă. (3) Asociațiile profesionale de profil pot organiza cursuri de formare profesională continuă a bibliotecarilor, cu avizul Ministerului Educației și Cercetării și al Ministerului Muncii și Solidarității Sociale. Art.70. (1) Ordonatorii principali de credite au obligația de a finanța activitatea bibliotecilor de drept public potrivit standardelor de funcționare stabilite prin prezenta lege.(2) Ministerul Culturii și Cultelor prevede în bugetul propriu fonduri destinate exclusiv pentru achiziția de documente specifice bibliotecilor publice. (3) Ministerul Educației și Cercetării prevede în bugetul propriu fonduri destinate exclusiv pentru achiziția de documente specifice bibliotecilor din subordine. (4) Susținerea financiară și logistică a bibliotecilor se poate realiza și din alte venituri provenite de la utilizatori, din tarife stabilite anual de conducerea fiecărei biblioteci pentru servicii speciale și din contravaloarea taxelor poștale pentru împrumutul bibliotecar intern și internațional. (5) Fondul constituit se utilizează pentru construirea, amenajarea și dezvoltarea spațiilor de bibliotecă, inclusiv pentru informatizarea și dotarea cu documente și echipamente specifice. (6) Disponibilul financiar provenit din aceste surse la sfârșitul anului se reportează în anul următor cu aceeași destinație. (7) Documentația tehnică și materialele pentru construcții destinate bibliotecilor din sistemul național, precum și achizițiile de tehnologie a informației, fond de documente specifice, dotări pentru serviciul lecturii publice sunt scutite de taxe vamale și li se aplica T.V.A. de 0%. (8) Investitorii privați care sponsorizează bibliotecile de drept public pentru construcția de localuri, dotări, achiziția de tehnologie a informației și de documente specifice, finanțarea programelor de formare continuă a bibliotecarilor, schimburi de specialiști, burse de specializare, participarea la congrese internaționale sunt scutiți de impozite cu o sumă echivalentă cu valoarea lucrării sau acțiunii respective plus 2% din profit. (9) Tarifele de expediere a tuturor documentelor de bibliotecă destinate schimbului și împrumutului intern și internațional beneficiază de o reducere de 50%.

PROIECT
pentru implementarea viziunii și a practicilor
de marketing în bibliotecă

István Király¹
Florentina Pop
Moldovan²
B.C.U. – Cluj

Către:

Conducerea Bibliotecii Centrale Universitare
"Lucian Blaga" din Cluj
11. 09. 2000

I. ARGUMENTAȚIE

A. Date preliminare

De mai mulți ani în literatura de specialitate se tratează – pe zi ce trece mai susținut – problema necesității introducerii conceptelor și a practicilor de marketing în activitatea cotidiană a bibliotecilor românești.

Proiectul de față **nu** se inspiră totuși în primul rând din aceste imbolduri exterioare și – în realitate – mai mult declarative, ci el se argumentează în mod organic pornind din orizontul *propriilor noastre experiențe legate de parcurgerea a mai multor etape*, ce se constituie – credem – într-un tot consistent și suficient de solid pentru a fundamenta **pilotarea** efectivă a activităților specifice:

- Este vorba în primul rând de editarea – începând cu anul 1996 – a Buletinului bibliotecii noastre *Philobiblon*, în al cărui **Program** au fost de la început prevăzute și eforturile legate de posibilitatea de perspectivă a comercializării lui prin abonament ori vânzări....
- Acestea s-au și concretizat – într-un interval destul de scurt – prin editarea, în anul 1998, a volumului de Antologie *Philobiblon: Hermeneutica Bibliothecaria*, produs cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă și destinat din capul locului vânzării... Însă, în ciuda concepției solide și țintite a volumului – confirmat de altfel și prin recenziile extrem de favorabile apărute cu acest prilej – practic el totuși nu s-a vândut... Deja acest fapt ne-a semnalat **nevoia** unor preocupări, eforturi și competențe speciale în privința marketingului.
- Volumul amintit conține și un studiu-analiză despre literatura bibliologică românească din periodicele de profil, iar datele și rezultatele lui s-au conturat apoi – iarăși în mod firesc și organic – în intenția de a-l continua și dezvolta prin realizarea unei **Baze de date bibliografice** în domeniu... Și aceasta, de la început, a fost destinată comercializării... ceea ce s-a și împlinit, iar în felul acesta biblioteca noastră a realizat un venit de peste 120 milioane lei...
- În acest an a fost apoi editat volumul *Management pentru viitor*, volum destinat și el comercializării. Și în această direcție au fost făcuți primii pași, încasându-se deja aprox. 2 milioane lei, având comenzi și pentru toate exemplarele destinate vânzării...

În concluzie: experiențele noastre de până acum ne arată în mod limpede faptul că în instituția noastră există posibilități și rezerve în ceea ce privește elaborarea unor lucrări vandabile, dar și faptul că – împreună cu ele – există și diferite **aspecte nelămurite și disfuncționale** atât din

¹ E-mail: philobib@bcucluj.ro

² E-mail: philobib@bcucluj.ro

punctul de vedere al marketingului cât și din cel administrativ, ce influențează în mod negativ valorificarea acestor potențialități.

B. Situația actuală

Art. 3. al Ordonanței Guvernului României cu Nr. 84/1998 permite bibliotecilor universitare nu numai să realizeze venituri în urma unor activități proprii, dar să le și folosească – conform reglementărilor în vigoare – în beneficiul propriu. Aceasta constituie un excelent prilej de a completa veniturile bibliotecilor, venind în același timp și în întâmpinarea inițiativelor de acest gen.

În ciuda acestui fapt – cel puțin în instituția noastră – există încă multe neclarități cu privire la procedeele administrative efective ce se cer îndeplinite și parcurse în acest sens...

Apoi: multe inițiative sunt înfăptuite încă fără a avea în vedere aceste posibilități și facilități deși nivelul și calitatea lor sunt în măsură să satisfacă și exigențele vandabilității... (Amintim aici doar volumele elaborate de dna Meda Bârcă, de dna Viorica Sâncrăian, de dl. Meister Róbert etc...) În schimb alte lucrări sunt efectuate – poate – în virtutea inerției, fără a fi analizat dacă ele într-adevăr satisfac sau nu nevoile utilizatorilor și/sau corespund ori nu cerințelor vandabilității...

La fel, nu avem cunoștință nici despre analize care să studieze serviciile oferite de bibliotecă și eficiența lor pentru utilizatori din punctul de vedere al viziunii și al tehnicilor de marketing... cât și al naturii și nivelului de informare a mediului exterior referitor la potențialitățile – și la scările valorice – efective, existente în bibliotecă.

În schimb, reușitele – certe – de până acum au fost practic realizate, totuși, în condițiile deplinei neclarități, incertitudini și provizorat, **neexistând** mecanisme administrative funcționale și specificate pentru derularea lor.

II. Propunerea de Proiect

Urmărește, deci, să atenueze și – în perspectivă – să elimine aceste neajunsuri și disfuncționalități. Pentru aceasta însă este necesar ca, de la început, să se creioneze în mod limpede aria și amploarea managerială efectivă a problematicii de marketing:

- a. În marea majoritate a instituțiilor bibliotecare, implementarea viziunii, a conceptelor și a tehnicilor de marketing, se realizează de fapt în mod **simbolic**. Serviciile bibliotecare nefiind propriu zis – și de regulă – mărfuri, nici tehnicile de marketing nu pot avea în mod preponderent altă destinație decât aceea de a orienta serviciile concepute și oferite, în mod mai accentuat, către nevoile utilizatorilor și beneficiarilor.
- b. În cazul de față însă **noi** avem de a face – în mod efectiv și confirmat – cu încercări de a transforma rezultatele activităților noastre propriu zis în **mărfuri**, adică de a le pune în vânzare. Altfel spus, avem de a face cu marketingul în sens propriu – și nu “simbolic”...

Prin urmare, tentativele de soluționare a disfuncționalităților prezentate trebuie să aibă în vedere **ambele** direcții și sensuri. Adică, este necesară analiza – din punctul de vedere al marketingului – atât a activităților a căror rezultate sunt (sau nu) transformabile în mărfuri, dar și a celorlalte servicii prestate către utilizatori... Iar această analiză trebuie însoțită de construirea administrativă a sistemelor de difuzare, dar și de eficientizare a lucrărilor efectuate, astfel încât ele să corespundă (când este posibil) cerințelor vandabilității, însă și a serviciilor oferite – pentru ca, la rândul lor, ele să corespundă nevoilor atestate ale beneficiarilor.

Din toate aceste motive ni se pare limpede că:

- 1.) Preocuparea de marketing **nu** poate fi fixată – sau mai degrabă anchilozată – la nivelul și în cadrul structurilor unui singur serviciu care are, printre altele, și alte atribuții.
- 2.) Sarcinile de marketing au în vedere mai multe servicii și departamente, de aceea este necesar nu numai un punct de vedere neimplicat, dar și un statut suficient de

dinamic și flexibil pentru a se putea “balansa” de la o lucrare la alta, de la un departament sau de la un autor la altul etc.

- 3.) Cu aceste atribuții s-ar cere însărcinată – **deocamdată !!!** – o **singură** persoană, însă una care are nu numai **pregătire atestată** în domeniu (adică cel puțin un examen universitar de marketing) dar care, de preferință – pe lângă acestea – a și **participat** (cu rezultate) **deja** în tentativele noastre anterioare efective, și care are deja o viziune de ansamblu asupra instituției noastre, fiind la curent cu majoritatea lucrărilor și serviciilor noastre. Această persoană trebuie să se afle sub directa subordonare a managementului de vârf al instituției. Desigur, numărul persoanelor se va mări pe parcurs, dar numai cu respectarea condițiilor de mai sus.
- 4.) Această persoană trebuie, apoi, însărcinată cu atribuțiile de marketing într-un mod **sistematic și remunerat** și nu ca un “appendice” al sarcinilor sale de altă natură.
- 5.) Ei trebuie să i se traseze sarcinile și competențele în mod clar și flexibil din punct de vedere administrativ, în așa fel încât ea să fie într-adevăr în măsură să-și expună concluziile analizelor sale într-un mod independent, argumentat și responsabil.

În concluzie și pe baza considerentelor de mai sus, propunem ca persoana care urmează să se ocupe cu activitățile de marketing să fie... **K**. Argumentăm această propunere prin următoarele:

- este absolvent/absolventă a Facultății de Științe Economice, Secția Informatică economică, și ca atare a susținut **examene** de management, marketing și de merceologie etc.;
- **a participat** de la început și cu succes la eforturile de marketing depuse până-n prezent în instituția noastră. (**ANEXĂM PROIECTULUI “MATERIALELE” DE MARKETING ELABORATE ȘI DIFUZATE DEJA CU BUNE REZULTATE PE ACEST PARCURS**)
- apoi, lucrează de peste **doi ani** în instituția noastră, iar sarcinile ei de serviciu de până acum au fost legate de compartimentele cheie ale bibliotecii cum ar fi: laboratorul de informatică, serviciul de resurse umane... – ori, sarcinile cele mai urgente de marketing par a fi tocmai cele ale lămuririi cadrelor și căilor administrative ale vânzărilor, ale difuzării, ale încasărilor și ale utilizării sumelor etc., adică tocmai domeniul în care competențele economice, contabile și legislative sunt absolut necesare...

Având în vedere însă și cele susținute mai sus, propunem ca persoana **K** să fie angajată cu aceste atribuții **dincolo** de sarcinile ei actuale în bibliotecă, adică de preferință - cu **contract de prestări de servicii**, urmând ca apoi conducerea bibliotecii să traseze în mod amănunțit sarcinile ei efective.

Totuși, în prima etapă aceste sarcini ar trebui să includă:

- a. analiza, organizarea și definitivarea procedurilor administrative necesare difuzării și vânzării lucrărilor deja existente și care sunt solicitate (revista *Philobiblon*, volumele *Management pentru viitor* și *Hermeneutica Bibliothecaria*, baza de date despre literatura bibliologică românească, volumele doamnelor Meda Bârcă, Viorica Sâncrăian și al domnului Róbert Meiszter...);
- b. Inventarierea generală a lucrărilor aflate în desfășurare în bibliotecă, pentru a putea evalua posibilitatea ca aceste lucrări să fie valorificate corespunzător solicitării lor pe piața (cea ce le-ar conferi statut de marfă);
- c. Concomitent, studierea pieței pentru a putea delimita domeniul căruia i se adresează lucrarea respectivă;

- d. Organizarea și derularea procesului de distribuție pentru acestea (formularea ofertelor, stabilirea unei rețele de distribuție și realizarea corespondenței cu beneficiarii, încasarea sumelor pentru produsele oferite,...);
- e. În perspectivă: analiza celorlalte servicii din punctul de vedere al posibilității de eficientizare al activității și orientării lor către beneficiari, dar și din punct de vedere economic, de exemplu cel al costurilor (cât costă, de exemplu, un produs care în acest moment se difuzează gratuit dar care ar putea să fie vândut, sau, cât costă un “produs” care – poate - nu este necesar pieței și/sau utilizatorilor).

III. Costurile proiectului

Aceasta constituie desigur un capitol foarte important al proiectului. Este însă cu atât mai decisiv ca el să fie într-adevăr formulat în mod autentic... și corespunzător situației noastre reale.

Costurile “brute” vor depinde desigur în primul rând de “versiunea” găsită de către conducere pentru însărcinarea personalului care-l va duce la bun sfârșit. (Adică: contract de prestări servicii, sau vreo altă formă de remunerare...) Ele sunt deci aspecte ce depășesc orizontul de competență al prezentului propunerii de proiect.

Însă, din motivele enumerate mai sus, credem că – la ridicarea ei – este totuși mai importantă tocmai **inversarea** întrebării despre costuri... și formularea ei în felul următor: cât costă biblioteca efectuarea unor lucrări distribuite în mod *gratuit*?; cât costă biblioteca efectuarea unor lucrări care rămân necunoscute “utilizatorilor”? etc. ...

Fiindcă, în realitate: **orice venit** realizat de către o instituție bugetară prin activități proprii, țintite și confirmate de piață și de aprecierile beneficiarilor, este pe de o parte o evidentă **completare a resurselor sale bugetare**, și pe de altă parte, un prilej de decantare și de ierarhizare efectivă a **valorilor** în cadrul ei.

Pare a fi un lucru hotărât că în loc de costuri ar trebui de fapt să ne gândim la beneficii. Și în acest sens, dispunem deja de câteva rezultate și experiențe. De exemplu, **cheltuielile materiale** pentru realizarea bazei de date bibliografice care s-a și pus deja în vânzare nu depășesc 1,3 \$ /exemplar, iar ea s-a vândut cu un preț de 310 \$ mediu per exemplar... multe din exemplare vânzându-se cu prețul de 360 \$. LA FEL DE IMPORTANT – ȘI POATE CHIAR SIMPTOMATIC – ESTE ÎNSĂ FAPTUL CĂ EA S-A REALIZAT DINCOLO DE ORICE SARCINA DE SERVICIU EXPRESĂ A FIECĂRUI AUTOR ȘI COLABORATOR! PRIN URMARE: EI AR FI PRIMIT SALARIILE LOR LA FEL DE REGULAT ȘI NEMODIFICAT, CHIAR DACĂ NU EFECTUAU ACEASTĂ LUCRARE !!!

Alt exemplu: cheltuielile materiale pentru realizarea volumului *Management pentru viitor – Biblioteci și Archive*, au fost de 17500 lei/ exemplar, adică 7 milioane de lei în total. În urma unor oferte, difuzări, publicități și recenzări țintite, în decurs de câteva luni s-au încasat deja aproximativ 2 milioane de lei (deci aproximativ 30% din costurile de producție), și la ora actuală există comenzi (din partea ministerului culturii) pentru tot restul exemplarelor destinate vânzării... suma **finală acoperind în întregime toate cheltuielile materiale, aducând și un beneficiu de 2 milioane lei...**

Numai că: între timp biblioteca editează și alte publicații... care sunt distribuite în mod gratuit... Însă, și în cazul lor există cheltuieli materiale... dar din ele **nu se întoarce nimic... Fără a pune în discuție în mod a priori utilitatea sau necesitatea lor, totuși NU CREDEM CĂ CELE DOUĂ TIPURI DE ACTIVITĂȚI POT FI PUSE ÎN ACEEAȘI CATEGORIE SAU NIVEL!!!**

De aici decurg – credem – două concluzii și probleme:

1. Cum anume este apreciat și recompensat acest tip de activitate?; și
2. Cum anume pot fi introduse – în aceste condiții – cheltuielile salariale în cheltuielile de producție ale mărfurilor respective?

De aceea, suntem convinși că versiunea adevărată-autentică în care trebuie formulată problema **costurilor** acestui proiect **nu** este aceea de ne întreba dacă avem sau nu suficiente resurse

pentru remunerarea activităților specifice, ci de a pune întrebarea dacă avem cumva suficienți bani pentru a putea **renunța la veniturile** și la beneficiile pe care le putem obține în urma ei.

În final: propunem ca termen de începere pentru derularea Proiectului data de 1 octombrie 2000. La fel, propunem ca derularea lui să fie analizată – cel puțin la început - de către managementul instituției la **intervale lunare**, cu acest prilej luându-se și deciziile necesare pentru întregirea “colectivului” și despre toate aspectele legate de aceasta.

ANEXE:

Anexa nr. 1

Prezentarea "marketing" – și pentru pagina de Internet a bibliotecii a revistei Philobiblon

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARĂ "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA

Philobiblon, "Lucian Blaga" Central University Library, Cluj-Napoca

Editarea în limba engleză a revistei **Philobiblon** a fost decisă de către Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", cu scopul de a completa și diversifica paleta ofertelor sale de schimb internațional interbibliotecar; de a marca imaginea publică internațională a instituției și, nu în ultimul rând, de a crea un for și un mijloc de comunicare și de clarificare culturală și profesională.

Cele două volume (3 fascicule) apărute până acum și-au dovedit deja nu numai eficiența lor de schimb, dar s-au impus atât pe plan profesional cât și cultural național și internațional fiind remarcate și recenzate de către unele dintre cele mai prestigioase reviste de circulație internațională și națională.

Redăm aici câteva dintre aprecierile lor:

*"In acest cadru suplu...această instituție își dezvoltă o politică de comunicare care culminează cu publicarea unei reviste. **Philobiblon** își exprimă ambițiile susținând că nici o bibliotecă nu se poate rezuma doar la activități legate de prestări de servicii informaționale, ci trebuie să se afirme și ca o instituție profesională, științifică și culturală complexă... Iar revista este de-a dreptul promițătoare".*

Benoît Lecoq:

Bulletin des Bibliothèques de France. nr.1 1998

*"Fără îndoială că alegerea limbii engleze ca limbă de publicare pentru revistă va asigura creșterea audienței sale internaționale iar aceasta face ca **Philobiblon** să fie unică în Europa de Est. Revista are un scop ambițios: să arate lumii cărțile, bogățiile și resursele bibliotecilor din România. Este o adevărată provocare pentru editori și îi urăm >> ad multos annos<< . Sperăm că publicația va avea succes și va deveni un model pentru restul țărilor din Estul Europei... **Philobiblon**, ca o sursă despre cultura și știința bibliologică română reprezintă un obiect excelent pentru programele de schimb ale periodicelor între departamente de Studii Românești, Balcanice, Slavone și de Europa de Est de pretutindeni și editorii ei..."*

Hermina G.B. Anghelescu and Donald G. Davis jr.,

Libraries & Culture, nr. 3 1998

*"**PHILOBIBLON** - primul volum al unei serii ce urmează să apară ne întreține speranța că nu orice demers quihotic, în plină febrilitate nepăsătoare a tranziției, se epuizează în zădărnici. Autorii au ambiția corelării acestei publicații cu periodicele editate de însemnate biblioteci ale lumii."*

Monica Gheț
România literară

"Dat fiind ținuta științifică, calitatea studiilor prezentate precum și semnăturile prestigioase, considerăm că publicația Bibliotecii Centrale Universitare din Cluj își găsește un loc bine definit în peisajul publicistic al breslei."

Corina Costopol
Biblioteca nr.1 1998

Prin rubrica ei intitulată "O profesie în schimbare într-o Societate în tranziție" dedicată profesiei de bibliotecar, revista promovează în primul rând studii asupra stării și mentalităților dominante în realitățile noastre profesionale.

Ele pot interesa cu certitudine oricare instituție bibliotecară și orice bibliotecar din România, revista constituindu-se și într-o eficientă ofertă de schimb internațional pentru orice bibliotecă care desfășoară sau proiectează o asemenea activitate.

Anexa nr. 2

Material-prezentare de marketing pentru comercializarea Bazei de date: *Literatura bibliologică românească...*

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ "LUCIAN BLAGA" CLUJ-NAPOCA

Stimați colegi,

V-ați confruntat vreodată cu:

- dificultatea de a urmări, a identifica și de a avea un *control bibliografic* asupra *literaturii noastre profesionale* și asupra modificărilor ei în timp ?
- necesitatea de a avea un *suport bibliografic autohton* într-adevăr *accesibil și complet* pentru *angajarea, atestarea și formarea personalului* din bibliotecile dumneavoastră?
- nevoia de a dispune de un *orizont informațional cuprinzător* pentru activitățile *comisiilor de formare și perfecționare* din cadrul diferitelor noastre organizații profesionale de exemplu FABR (ANBBPR, ABIR)
- lipsa unei surse și a unui suport bibliografic și informațional pentru procesul de *educație și cercetare* din învățământul în **Facultățile și Colegiile de Bibliologie și Știința Informării ?**
- dorința personală de *informare și autoperfecționare* a colegilor de a dispune de o imagine veridică asupra literaturii noastre profesionale ?

NOI ne-am confruntat cu aceste probleme și am simțit nevoia *rezolvării* lor !!!

Iar în urma eforturilor s-a creat o *bază de date* care s-a dovedit utilă, eficientă și valoroasă și pe care - din aceste motive - ne-am decis să o punem și la dispoziția **DUMNEAVOASTRĂ!**

Anexa nr. 3

Material-prezentare de marketing pentru comercializarea Bazei de date: *Literatura bibliologică românească... – Continuare*

**Literatura bibliologică românească
- Articole din publicații periodice -
1990-2000**

Bază de date analitică, bibliometrică și de nivel

– Floppy Disk –

Autori: Florina ILIȘ; István KIRÁLY; Angela MARCU

Informatician: Olimpia CURTA

PREZENTARE

Descrierea conținutului bazei de date

Baza de date conține bibliografia **articolelor de autori** din periodicele bibliologice românești care în principiu sunt **difuzate la scară națională: Biblioteca, Probleme de Informare și Documentare; Revista Bibliotecii Naționale, Buletin ABIR și Anuarul ABIR**, ele fiind cele mai accesibile și mai răspândite, având și cel mai puternic impact în profesie.

Cu mici excepții – cauzate de incompletitudinea colecțiilor și de lipsa de corelare a apariției fasciculelor cu timpul calendaristic, înregistrările conțin în întregime această producție, numărul lor ridicându-se aproximativ la 1800-2000.

Analitic, bibliografia este structurată în primul rând după aproximativ 53 de **descriptori tematici** oferind și analiza ei **biblio-metrică** și de conținut și, în al doilea rând, după 6 **descriptori de gen** construiți pentru a surprinde caracteristicile de **nivel** al literaturii bibliografiate. Totalitatea acestor caracteristici conferă bazei de date **noutate și specific**.

Astfel, cele **6 tabele** și **diagrame** statistice asociate bibliografiei propriu-zise, oferă o viziune sintetică privind:

- a. *Ponderea temelor* ce se regăsesc în această literatură
- b. *Nivelul lor științific global* de tratare
- c. *Tematicile* care sînt tratate *la nivele intelectuale superioare*

În acest scop articolele bibliografiate au fost analizate și din punctul de vedere al **gradului de aprofundare** a temelor abordate, fiind avute în vedere următoarele genuri tipice: **cronică; sinteză documentară; comentariu; dezbateri; studiu și și eseu**, această analiză putând fi **vizualizată** și sub formă de **grafice** asociate produsului.

Aplicația **BIBMETR**, se bazează pe un meniu principal cu **două** componente de bază:

- **căutarea informațiilor** din baza de date
- **consultarea studiu**

Alegerea unei opțiuni din meniu se face fie prin poziționare pe acea opțiune, cu ajutorul săgeților, și se tastează **Enter**; fie prin tastarea literei evidențiate prin altă culoare (de obicei alb).

Opțiunile de **căutare în baza** de date permit regăsirea informațiilor după:

- autor
- titlu
- cuvânt din titlu
- revista
- an
- descriptor tematic
- descriptor de gen
- combinată autor, cuvânt din titlu, revista, descriptor tematic, descriptor de gen, an inițial, an final).

Căutarea pe *autor, revistă și descriptori* apelează **automat** listele de autorități corespunzătoare, iar navigarea prin aceste liste se face ușor cu ajutorul săgeților sau prin tastarea primei/primelor litere și apoi **Enter** pentru selectare.

La opțiunea de **căutare combinată**, aceste liste de autorități se apelează **facultativ** prin acționarea unor taste funcționale.

Dacă mai multe înregistrări îndeplinesc condiția dată, pe ecran va apărea o listă cu o descriere sumară, iar utilizatorul are posibilitatea de a se poziționa pe înregistrarea dorită ca la listele de autorități), apoi acea înregistrare poate fi selectată pentru vizualizare în întregime.

Cea de-a doua componentă, de **consultare studiu**, permite și vizualizarea a **șase** tabele care redau:

- distribuția statistică a primilor **zece** indici tematici
- distribuția articolelor după descriptorii tematici și după anii de apariție
- distribuția articolelor după descriptorii tematici și după descriptorii de gen
- distribuția articolelor după descriptorii de gen
- temele cu cele mai ridicate frecvențe ale *dezbatelor*
- temele având cea mai ridicată frecvență sub forma *studiilor*.

Precizăm: *căutarea combinată de studiu* oferă și posibilitatea **construirii** a multor tabele și grafice statistice, care **nu** sunt gata efectuate în căutarea studiu, ele putând fi realizate de către și în funcție de interesul **INDIVIDUAL** de cunoaștere și de cercetare a utilizatorului.

!!! IMPORTANT !!!

Pentru a realiza valoarea profesională, de cunoaștere și de cercetare a studiilor ce se pot efectua în acest fel, Vă rugăm să consultați și studiul nostru – realizat pentru anii: 1990-1997 – publicat în volumul: **HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA – Antologie Philobiblon**. Presa Universitară Clujeană. 1998. p. 83-175

!!! Există și posibilitatea ca lista bibliografiată regăsită să fie selectată și imprimată !!!

Anexa nr. 4

Circulara-ofertă-sondaj difuzată în legătură cu marketing-ul Bazei de date: *Literatura bibliologică românească...*¹

Cluj-Napoca, martie 2001

***Stimată Doamnă/ Domnule Director,
Stimată Doamnă/Domnule Profesor***

Vă anunțăm cu bucurie că Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” din Cluj, continuă activitățile de producție a **bazei de data bibliografice: *Literatura Bibliologică românească din periodicele de profil – anii: 1990-2000***. Cum reiese și din **Descrierea** atașată, produsul nostru este deocamdată unicat atât în privința concepției cât și în cea a realizării lui.

Utilizarea bazei de date permite și oferă nu numai **înregistrarea** “tradițională” bibliografică a literaturii noastre profesionale cât și **urmărirea evoluției sale** (a tematicilor, a nivelului teoretic etc.), dar și efectuarea unor operații ce pot constitui pentru **fiecare utilizator în parte**, adevărate mijloace proprii și directe de cercetare... asupra acestei literaturi.

**Iar OFERTA care însoțește adresa noastră credem că
se va dovedi atractivă !!!**

Ea face parte dintr-un **SONDAJ DE MARKETING** pe care-l efectuăm cu scopul de a aprecia **PIAȚA** produsului. Din acest motiv, Vă rugăm să **completați** – rubrică de rubrică – și să **returnați** (la una din adresele specificate) **formularul de Confirmare** anexat, împreună, desigur, cu sugestiile și observațiile Dvs. pentru care Vă rugăm să primiți mulțumirile noastre anticipate.

Pentru informații suplimentare legate de activitățile bibliotecii noastre care V-ar mai putea interesa, Vă rugăm să accesați și pagina noastră de **Internet** la adresa: **<http://bcu.ubbcluj.ro>** și/sau **<http://bcu.dntcj.ro>** în special rubrica: ***Buletinul bibliotecii: Philobiblon***.

Cu deosebit respect,
I.K.
autor și editor Philobiblon

¹ Spre regretul nostru, versiunea actualizată până-n anul 2000 a *Bazei de date* nu a mai putut fi produsă... deși la acest Sondaj au sosit de la diferite biblioteci **comenzi ferme** în valoare de aprox. 900 USD...

OFERTĂ

Acest produs, care până în acest moment este unicat ca format, suport și concepție; poate fi oferit în versiune realizată în Access.

El a fost deja achiziționat în cursul anului 2000 de **15** instituții bibliotecare și de învățământ bibliologic din România și Republica Moldova, reacțiile lor fiind dintre cele mai favorabile.

ACUM Vă propunem și Dumneavoastră cele două modalități de achiziționare ale acestei baze de date:

- ca baza de date autonomă (**1990-1998**) și/plus
- ca serviciu abonat (**1999-2000 -**)

În varianta bază de date autonomă produsul Vă este oferit - la prețul informativ de **150 USD** (echivalent la cursul la zi al BNR).

În varianta serviciu abonat (baza de date autonomă, plus actualizarea ei anuală) prețul informativ este de **150 USD pentru produsul inițial, plus 50 USD reprezentând abonamentul anual.**

!!! REDUCERE !!!

!!! Pentru noii noștri clienți OFERIM o reducere de 50% din prețul actualizării. Astfel: produsul actualizat pe întreaga perioadă 1990-2000 Vă va costa în total doar 200 USD !!!

Precizăm că **abonamentul anual** reprezintă contravaloarea serviciilor de :

- a.** actualizare a bazei de date atât în ceea ce privește lărgirea numărului titlurilor de publicații, în funcție de noile apariții cât și a înregistrărilor bibliografice curente,
- b.** actualizare a analizelor statistice,
- c.** asistență de specialitate din toate punctele de vedere.

Producătorii mai oferă **o reducere** la achiziționarea acestui produs în funcție de :

- numărul de produse cumpărate: reducere de 10% / exemplar pentru mai mult de două exemplare
- perioada de timp pentru care se solicită abonamentul : 10% / an din prețul inițial începând cu al doilea an de abonare.

**Sperăm că oferta noastră este atractivă
pentru dumneavoastră !!!**

Anexa nr. 5

Prezentarea marketing pentru difuzarea-comercializarea primului volum de Antologie Philobiblon, *Hermeneutica Bibliothecaria* (1998)

**BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
“ LUCIAN BLAGA ”
CLUJ-NAPOCA**

**HERMENEUTICA BIBLIOTHECARIA
- Antologie Philobiblon -**

Stimați colegi,

După mulți ani, volumul **Hermeneutica Bibliothecaria - Antologie Philobiblon** este primul volum colectiv care conține – pe baza unei orientări și selecții riguroase – studii elaborate în exclusivitate de bibliotecari din România, respectiv din Cluj.

Majoritatea lor au fost prilejuite, condiționate sau inițiate de existența revistei Philobiblon și difuzate – până acum – exclusiv pe o rețea internațională.

Prin adunarea lor într-un volum antologic în limba română, editorii au simțit nevoia ca ele să fie puse și la dispoziția breslei profesionale autohtone.

Actualitatea tematicilor și nivelul lor de abordare au trezit deja interesul specialiștilor, volumul fiind premiat la **Salonul Național de Carte** din toamna anului 1998, fiindu-i apoi dedicată și o recenzie extrem de comprehensivă în revista **Biblioteca** (nr. 11 din 1998) din care cităm: *“Ceea ce a lăsat Ioachim Crăciun în vremurile de început ale bibliologiei românești este continuat cu aceeași deplină probitate profesională de generația actuală de cercetători clujeni.*

*

„Numărul de față, 19 (38) este o antologie **Philobiblon** adunată sub semnul unificator de **Hermeneutica Bibliothecaria**. Volumul îngrijit de Florina Iliș și Ionuț Costea are un sumar deosebit de bogat, divers și incitant din punct de vedere profesional. Cercetările, despre statutul bibliotecii și al bibliotecarului vizează atât aspecte generale surprinse de Florina Iliș, Sally Wood-Lamont, Ioana Robu sau Marius Dodu, cât și unele particulare analizate de István Király și Adriana Székely. De asemenea, partea a doua ne situează într-un perimetru apropiat, al formării inițiale și continue a personalului din bibliotecă. Abordarea teoretică, susținută de o bună cunoaștere a trendului cercetării mondiale în domeniu, are totuși temeiurile esențiale în analiza fenomenului românesc al bibliotecii și cărții, în toate studiile inserate, datorate lui Ionuț Costea, Ana Maria Căpâlneanu, Viorica Sâncrăian. O altă parte importantă a volumului are în vedere aspecte de teorie și practică bibliologică (Octavian Petrașcu, Monica Lazăr) sau de istorie a cărții și a culturii (Mihai Alin Gherman, Doru Radosav, Ionuț Costea, Florina Iliș).“

Emil Vasilescu

**Nutrim speranța că volumul va trezi, de asemenea, și interesul
DUMNEAVOASTRĂ**

Despre un Curs de comunicare pentru bibliotecari
– Budapesta 2004 –
însoțit de un studiu de caz:
Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"
Cluj-Napoca,
Comunicarea la nivelul instituțional – 2001-2004

Kinga Mátyus¹
B.C.U. – Cluj
Melinda Szász²
B.C.U.– Cluj

În limbajul cotidian, folosirea cuvântului "comunicare" nu pune probleme speciale. Majoritatea vorbitorilor îl percep cu semnificația de "a aduce la cunoștință" sau "a informa". Faptul este evidențiat de orice dicționar explicativ unde, în general, sunt menționate trei semnificații, parțial suprapuse, ale cuvântului *comunicare*: înștiințare, aducere la cunoștință; contacte verbale în interiorul unui grup sau colectiv; prezentare sau ocazie care favorizează schimbul de idei. Simplitatea aparentă nu elimină însă necesitatea de a defini mai exact semnificațiile științifice ale termenului "comunicare". Teoria comunicării poate fi bine definită și în cadrul activității de bibliotecar, iar imaginea unei biblioteci depinde foarte mult de aplicarea corectă a tehnicilor de comunicare.

În perioada 25-27 februarie 2004 a avut loc la Budapesta prima întâlnire pe tema *comunicării* organizată de **Asociația Bibliotecarilor din Ungaria** cu participarea bibliotecarilor din Ungaria și din România .

Scopul work-shopului de trei zile a fost transmiterea unor cunoștințe de bază în crearea strategiilor și tehnicilor de comunicare cu presa, cu utilizatorii, iar succesul cursului a constat în accentul pus, pe lângă cunoștințele teoretice, pe cele practice (întocmirea unui comunicat de presă, organizarea unui eveniment etc.)

O primă incursiune în lumea bibliotecii a fost prezentarea doamnei **Ramhab Mária**, directoarea Bibliotecii Municipale „Katona József” din Kecskemét. D-na Ramhab și-a ales ca temă de prezentare *imaginea bibliotecii*. Prelegerea următoare a fost susținută de d-l **Ambrus Zoltán**, directorul Bibliotecii Municipale din Békéscsaba, ea fiind intitulată *Elaborarea și menținerea relațiilor/raporturilor de bibliotecă*. Domnul **Daniss Győző**, ziarist la cotidianul **Népszabadság**, în calitate de reprezentant al presei, a susținut o intervenție despre *comunicarea cu presa*. Manifestarea a continuat cu prezentarea de succes a domnului **Ferling József**, directorul celei mai mari firme de Public Relation (PR) din Ungaria, care ne-a împărtășit experiența lui de 13 ani în acest domeniu, introducându-ne în *lumea banilor, a sponsorizării*. Elaborarea unei strategii de sponsorizare este o activitate importantă într-o bibliotecă. Subiectul prezentării doamnei **Teveli Judith**, responsabil de PR al Asociației Bibliotecarilor din Ungaria a fost *drumul informației de la eveniment la apariția acestuia în presă*.

A doua zi a întâlnirii a debutat cu prezentarea doamnei **Bakos Klára**, noua președintă a Asociației. Doamna Bakos a vorbit despre *importanța comunicării multiple*, despre lumea bibliotecilor și despre proiectele Asociației. După această incursiune teoretică a urmat prezentarea practică a doamnei **Szilágyi Andrea**, responsabil de PR al unui concern internațional, despre *organizarea diverselor evenimente specifice bibliotecilor*. Următoarea invitată a fost doamna **Ráduly Margit**, reprezentanta presei în probleme de PR. Tema aleasă de d-na Ráduly s-a referit la *întocmirea materialelor scrise*. A doua zi a culminat cu prezența doamnei **Alföldiné Dán Gabriella**, directoarea Bibliotecii Universitare de Științe Economice din Budapesta. Ea a vorbit

¹ E-mail: matyusk@bcu.ubbuj.ro

² E-mail: melinda_szasz@yahoo.com

despre pagina web a bibliotecii, despre: *legătura dintre bibliotecă și utilizatorii ei, sub forma imaginii și textului.*

Într-un articol recent din revista electronică “Bibliorev” a BCU, – nr.9/2004 – am prezentat pe larg și conținutul temelor expuse la conferință. Temele prezentate în cadrul conferinței merită însă a fi investigate și analizând situația bibliotecii universitare din Cluj, din punct de vedere al comunicării, iar acest studiu de caz este continuarea articolului din “Bibliorev”, având ca scop analiza situației existente.

Studiul își propune să abordeze problemele dezbătute la acest curs, astfel ne vom axa pe : – imaginea bibliotecii și promovarea acesteia; – relația dintre bibliotecă și mass media; – organizarea de evenimente în biblioteca noastră; – strategii de sponsorizare.

Desigur, am încercat să fim cât mai obiectivi în ceea ce privește creionarea situației unei bibliotecii universitare din spațiul european central-răsăritean.

Imaginea bibliotecii joacă un rol important în procesul de comunicare dintre: bibliotecă-utilizator, bibliotecă mass-media, bibliotecă-autoritate tutelară și bibliotecă-sponsori.

Prima impresie formată despre o bibliotecă ține foarte mult de aspectul clădirii, de arhitectura acesteia, de spațiul verde din jur. În cazul BCU Cluj spațiul verde din jur este în responsabilitatea Primăriei locale. Fiind amplasată în centrul orașului, biblioteca beneficiază din păcate de un spațiu verde restrâns, dar îngrijit.

Din punct de vedere arhitectural biblioteca noastră este construită în stilul *art nouveau*, stil caracteristic perioadei Imperiului Austro-Ungar. Datorită stilului *art nouveau* combinat cu motive populare, biblioteca noastră a câștigat și un concurs. BCU Cluj este totodată un monument arhitectural sub egida UNESCO, ea fiind singura instituție din țară construită pentru scopul definit de a deveni o bibliotecă (ex. biblioteca din București a fost inițial locația unei burse).

Amenajarea unei bibliotecii, atât în exterior cât și în interior, trebuie să fie dominată de armonie, ergonomie, combinație de culoare-formă-calitate. În instituția noastră se pune accent atât pe conservarea mobilierului, cât și pe modernizarea sălilor nou înființate: de exemplu, în Sala Multimedia s-a achiziționat mobilier nou, specific sălii, dar, la sugestia cititorilor, în sălile de lectură s-a păstrat mobilierul vechi, schimbându-se doar scaunele (Sala I. de lectură). Această armonie dintre vechi și modern reflectă tendințele de păstrare a tradiției, dar și modernizarea, acolo unde este necesar.

Afișele și indicatoarele sunt necesare pentru o bună orientare și informare a utilizatorilor bibliotecii. Un element nou, pozitiv, reprezintă afișajul electronic aflat în holul bibliotecii. La sugestia utilizatorilor, informațiile oferite de afișajul electronic sunt prezentate în mai multe limbi: română, engleză, franceză, germană și maghiară. În afară de mesajul de “Bun venit” se oferă informații cu privire la programul bibliotecii, noutăți (vizite, cursuri, expoziții etc.).

În ultimii ani, în afară de textul scris s-au utilizat și diferite simboluri pentru informarea utilizatorilor. Fiind o bibliotecă universitară de prestigiu internațional, ar fi utilă folosirea indicatoarelor cel puțin bilingve (român-englez).

Simbolurile bibliotecii au nu numai un rol de identificare a instituției, dar și de reclamă. Biblioteca Municipală din Kecskemét are sigla bibliotecii imprimată pe diferite suporturi, cum ar fi: pixuri, foi, tricouri (care se poartă doar cu unele ocazii, evenimente), mape, cărți de vizită, steaguri etc. În ultimii ani s-au realizat, și în biblioteca noastră, foi de corespondență cu antetul bibliotecii, dar folosite doar la nivel de conducere. Se pare că motivul lipsei simbolurilor din biblioteca noastră ar fi cel financiar... Există un proiect prin care se cerea alocarea unui procent de circa 10% din bugetul bibliotecii pentru materialele promoționale, dar se pare că aceasta a rămas la nivelul de proiect. În viitor se dorește personalizarea unui steag al bibliotecii.

Un rol important îl are imaginea bibliotecarului: este indicat ca acesta să poarte ecuson de legitimare; cu ocazia evenimentelor culturale să existe o eșarfă identică pentru femei și o cravată pentru bărbați. În BCU Cluj fiecare bibliotecar are ecuson de legitimare. Până în anii '90 bibliotecarii noștri purtau halate albe, dar s-a renunțat la folosirea lor. Este greu de ales un accesoriu comun la evenimentele culturale: în biblioteca noastră în afara motivului financiar se pune și problema numărului mare de angajați (în BCU Cluj lucrează peste 200 de persoane).

La fel de important pentru imaginea bibliotecii este și **ghidul** acesteia. O primă variantă a fost realizată în anul 1995, următoarea fiind o variantă mult mai complexă, conținând atât imagini cât și text scris. Această ultimă variantă a fost realizată în anul 2002, la nivel de standard european, în colaborare cu mai multe compartimente din biblioteca noastră. Ghidul existent în două versiuni, cea română și engleză, este oferit grupurilor de vizitatori sau cu ocazia unor manifestări culturale. Există și un proiect cu privire la realizarea unei mape publicitare pentru filialele bibliotecii, precum și elaborarea unui CD-ROM de prezentare a Bibliotecii Centrale.

Instrumentul de bază al marketingului on-line de bibliotecă este **pagina web** a bibliotecii.

O primă variantă a paginii web a fost realizată de către laboratorul de informatică din B.C.U., în anul 1999, iar pe parcursul anilor s-au finalizat variantele și în limba engleză, franceză, germană și maghiară. Actualizarea site-ului, în toate aceste variante, trebuie să fie o activitate permanentă. În timp, s-au făcut unele modificări cu privire la conținut și culorile de afișaj, iar ultima versiune, cea acceptată de conducerea bibliotecii, este versiunea din iulie 2003. La cererea noastră dna Alföldi Gabriella a făcut o evaluare a site-ului bibliotecii (www.bcucuj.ro) și a constatat faptul că el este bine structurat, poate fi utilizat cu ușurință de către cititorii bibliotecii. Ea a mai susținut utilă afișarea informațiilor în mai multe limbi, și în limba maghiară, având în vedere numărul mare de utilizatori maghiari.

Revista electronică a bibliotecii, "Bibliorev" și revista "Philobiblon" au un rol important în promovarea imaginii bibliotecii, oferă informații de specialitate utilizatorilor interni și externi.

În ceea ce privește **relația dintre presă și bibliotecă**, foarte importantă este comunicarea permanentă cu mass-media și organizarea conferințelor de presă cu ocazia evenimentelor majore din bibliotecă.

În biblioteca noastră legătura cu presa se realizează prin e-mail, telefon, fax, personal sau prin curier. Există un dosar pentru mass-media locală: ziare și reviste locale românești și maghiare (Adevărul de Cluj, Ziua de Ardeal, Szabadság, Krónika), studiourile de radio și televiziune (TVR Cluj – emisiunea în lb. română, maghiară și germană, Antena 1 Cluj). În ziarurile amintite s-a scris despre problema furtului de carte în bibliotecă, despre donații interesante care au intrat în bibliotecă (de ex. despre donația Adrian Marino) sau despre expozițiile realizate de către departamentul Colecții Speciale (de ex. expoziția de cărți rare, expoziția cărților liliputane, expoziția "Flori pentru doamne", etc.), interviuri. Este absolut necesară întocmirea unei liste cu adresele tuturor persoanelor, instituțiilor cu care biblioteca este în contact, precum și actualizarea periodică a acesteia. O asemenea listă cu toate numerele de telefon utile se află la secretariatul bibliotecii noastre. Bibliotecarele din serviciul de PR urmăresc în presă toate informațiile apărute, referitoare la B.C.U. "Lucian Blaga"; aceste articole sunt colecționate într-un dosar, alături de fotografiile realizate cu ocazia unor evenimente deosebite.

Unul din instrumentele utilizate pentru realizarea planului de relații publice este organizarea de evenimente. În biblioteca noastră, în afară de expozițiile amintite, sunt foarte apreciate lansările de carte. Invitațiile sunt semnate de către conducerea bibliotecii, iar comunicatul de presă este realizat de șeful compartimentului de PR. Din considerente financiare, cu ocazia evenimentelor importante din bibliotecă, nu sunt organizate conferințe de presă.

Într-o instituție este absolut necesară elaborarea unei **strategii de sponsorizare**. În biblioteca noastră au fost unele reușite în activitatea de atragere a sponsorilor (departamentul Colecții Speciale au obținut pentru recondiționarea mobilierului sponsorizări de la firme particulare).

La baza creării și promovării unei imagini favorabile se află sistemul de relații publice pe care o instituție o dezvoltă, comunicarea atât în interiorul, cât și în exteriorul ei. Pentru ca totul să funcționeze bine, trebuie pus accent și acordată o atenție deosebită activității de marketing și tehnicilor de comunicare. Este nevoie de elaborarea unei strategii de sponsorizare, de obținerea unor fonduri extrabugetare pentru activitatea de marketing bibliotecar.

ORIZONTURI

Henri Jacquier – bibliofil și encicloped*

Maria Aldea¹
B.C.U.– Cluj

Prezența noastră la acest centenar se datorează faptului că în perioada 1996-1998 am activat ca bibliotecar la BCU-Litere, sala de Referințe, ceea ce a înlesnit apropierea și accesul nostru necondiționat la “comorile” pe care biblioteca personală a profesorului Henri Jacquier, cunoscută azi ca “fondul Jacquier”, le adăpostește.

Pentru un utilizator neavizat a solicita o carte din acest fond nu e ceva deosebit, însă pentru cel care reușește să pătrundă în universul profesorului, “palatul său de cărți”, cu siguranță, emoțiile și impresiile își vor pune amprenta.

De aceea comunicarea noastră este concepută din perspectiva bibliotecarului care dorește să aducă la cunoștința generațiilor actuale de studenți prezența acestei impresionante colecții și oportunitățile pe care le oferă.

Născut la Grenoble (Franța), în 25 septembrie 1900, și stabilit mai târziu la Cluj, Henri Jacquier și-a dedicat întreaga viață acumulării și răspândirii culturii, fapt observabil nu doar din mărturiile foștilor săi studenți, ci și prin biblioteca personală care îmbogățește zestrea spirituală a acestei cetăți.

Încă din timpul vieții, dorința profundă a profesorului a fost ca biblioteca sa personală să aparțină exclusiv instituției pe care a slujit-o cu devotament, anume Facultății de Filologie. Nu există un testament redactat în acest sens, dar există totuși un act de donație² făcut în numele profesorului de către fratele său mai mic, Pierre Jacquier, în anul 1980.

Acest act de donație ar fi avut o singură clauză, și anume o sală de curs din Facultatea de Filologie să poarte numele profesorului. Sala care i-a purtat numele până acum câțiva ani e actuala sală “Lucian Blaga”; se impune, așadar, ca o datorie a acestei facultăți, respectarea dorinței profesorului, prin desemnarea altei săli care să-i poarte numele.

Începând cu 13 iunie 1980, după cum menționează Registrul inventar de intrare al Bibliotecii Facultății de Litere, cărțile și periodicele din biblioteca personală a profesorului au început să fie înregistrate. Numărul cărților inventariate se ridică la 14384 volume, iar cel al periodicelor la 81 titluri.

Cele aproximativ 14000 volume te invită cu adevărat la o călătorie în lumea cărții, acoperind o variată arie a domeniilor: filosofie, religie, științe exacte (matematică, fizică, biologie), limbi și literaturi romanice, germanice, slave, orientale, clasice, istorie, geografie și artă. Merită subliniată prezența unor ediții princeps ale operelor scriitorilor clasici români și străini (francezi, germani, italieni etc.), a unor cărți rare și prețioase, dintre care aș enumera: J. W. Meiner, **Hebraische Sprache**, Die wahren Eigenschaften der hebräischen Sprache aus, richtigen Gründen, mit gehöriger Schärfe untersucht und auf geklärt, Leipzig, Verlag Bernhard Cristoph, Breitkoph, 1748, 430 p.; J. J. Rousseau, **Projet concernant de nouveaux signes pour la musique**, Aux Deux-Ponts, Chez Sanson et Compaigne, 1782, 308 p.; idem, **Dictionnaire de musique**, tome 1-2, Aux Deux-Ponts, Chez Sanson et Compaigne 1782; **Recueil de pièces interessantes**. tome 1-3, Concernant les Antiquités, les Beau-Arts, les Belles-lettres, et la Philosophie, Traduites de différentes langues, 1787-1788; **Philologischer Clavis über das alte Testament**, Jena, 1796; L. da Vinci, **Prase**, 1796; Etienne Bonnot de Condillac, **Cours d'études pour l'instruction du Prince de Parme**, tome 5-7, Paris, 1798 ș.a.

¹ E-mail: aldea_maria@yahoo.com

* Lucrare prezentată la Centenarul Henri Jacquier, organizat de Catedra de limbă și literatură franceză, Facultatea de Litere, Universitatea “Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 22 martie 2001. Mulțumim doamnei prof. dr. Rodica Baconski pentru toate informațiile furnizate.

² Trebuie să precizăm că încă nu am reușit să găsim acest act în Arhiva Universității.

Cele 81 titluri de periodice subliniază, de asemenea, larga deschidere a profesorului și aș ilustra-o prin enumerarea următoarelor reviste: *Revista cercului literar*, *Revue de linguistique romane*, *Revista di sintesi letteraria*, *Lingua nostra*, *Bulletin de la Société Linguistique de Paris*, *Points et contrepoints*, *Larousse Mensuel Illustré*, *La Petite Illustration Théâtre*, *Revue de l'histoire des religions*, *Journal de Psychologie*, *Recherches de Sciences religieuses*, *La Pensée*, *Europe*, *Confluences*, *L'Antropologie* etc.

Ceea ce remarcă cei care intră în contact cu acest fond sunt notițele marginale și sublinierile făcute de mâna profesorului pe fiecare carte, revistă.

De asemenea, trebuie să precizez faptul că accesul la fond se face prin mijloace tradiționale de informare, și anume catalogul alfabetic și sistematic, plasat în Sala de Referințe, fiind deschis atât cadrelor didactice, cât și studenților. Consultarea colecției se face însă numai la sala de lectură.

O altă mărturie incontestabilă care vine să contureze personalitatea profesorului o reprezintă arhiva personală, arhivă care se cere a fi inventariată și ordonată după normele metodologice în vigoare, privind organizarea colecțiilor speciale.

O analiză atentă a arhivei dovedește spiritul avid de cunoaștere, deschiderea profesorului spre diversitatea domeniilor informaționale. Aș enumera aici, pe lângă interesul evident pentru limbă și literatură, și pe cel pentru filosofie, spiritualitate, mitologie, cultură și civilizație clasică și antică, artă, teatru, muzică, științe exacte, pentru evenimentele cotidiene și culturale (românești și străine) ale vremii, interes relevat de numeroasele fișe de lectură, decupaje din ziare și reviste.

Impresionantă e și corespondența profesorului cu personalități ale lumii literare, amintim pe Ion Negoitescu, Adrian Marino și, mai ales, cu foștii săi studenți, azi cadre didactice ale acestei prestigioase Facultăți.

De asemenea, manuscrisele lucrărilor publicate ale profesorului reconstituie imaginea literatului, lingvistului și traductologului Henri Jacquier.

Prin urmare, putem afirma că "moștenirea" lăsată – înțeleg fondul de carte, de periodice și arhiva personală – se constituie într-un alt tip de izvor-mărturie ce ilustrează profilul enciclopedic al celui ce a fost Henri Jacquier.

FIȘĂ BIOGRAFICĂ¹ HENRI JACQUIER

- născut în 25 septembrie 1900 la Grenoble, Isère, Franța;
- religie catolică (latină);
- căsătorit în 17 noiembrie 1926 cu Aurelia Cucu-Botoșani;
- **studii:**

primare: - bacalaureat în litere – partea I: Universitatea din Lyon (iunie 1916); - partea a II-a: Universitatea din Grenoble (iunie 1917);
- bacalaureat în științe: Universitatea din Grenoble (iulie 1917);

academice: - Universitatea din Paris: 1917-1920 și 1921-1923;
- Universitatea din Lyon: 1920-1921;
- bursa de licență și agregatie din Concursul Școlii Normale Superioare (Paris, 30 iulie, 1921);
- licența în Litere și Filosofie (Universitatea din Lyon, 8 noiembrie 1921);

de specializare: - Ecole des Hautes-Etudes, Sorbona, 1921-1923;
- Școala Limbilor Orientale, Paris, 1921-1923;
- Collège de France, filologie și filosofie, Paris, 1921-1923;

Profesia: - profesor secundar în Franța, detașat în România;
- profesor de franceză la Liceul Eminescu, Satu-Mare (1 septembrie 1923-31 august 1924);
- profesor de franceză la Liceul Gh. Barițiu, Cluj (1 septembrie 1924 - 31 august 1931);

¹ Datele biografice au fost completate cu informațiile existente în Arhivele Naționale, Direcția Județeană Cluj.

- conferențiar suplinitor la conferința de limba și literatura franceză (a d-lui Gheorghe Oprescu), Universitatea din Cluj, Facultatea de Litere și Filozofie, 1 iulie 1925 - 30 septembrie 1931;
- angajat cu contract ca lector de limba și literatura franceză la Facultatea de Litere și Filosofie, Cluj de la 1 oct 1931.

- *recompense:*

- Răsplata Muncii pentru Învățământ, cl. I Oferită de Ministrul Instrucției (5 oct. 1929);
- Steaua României în gradul de ofițer, oferită de Ministrul Afacerilor Străine (21 dec. 1929);

- *membru al Societăților culturale:*

- Cercul Fustel de Conlanges (de studii pedagogice, Paris);
- Cercul franco-român Ronsard (Cluj);
- colaborator al publicațiilor: România literară, les Amitiés Françaises, l'Action Française, Gând Românesc (Cluj) etc.

Virgil Vătășianu și Biblioteca Universității din Cluj (1925 – 1947)

Stelian Mândruț¹
Institutul de Istorie “G. Bariț” – Cluj

Instituție științifică și culturală importantă în peisaj intern și extern, depozitară de valoroase dovezi scrise ale trecutului, dar având și o utilitate publică deosebită ca “auxiliară” a Universității în procesul de educare și învățare, – fapt susținut statal prin fonduri bugetare augmentate îndeosebi în debutul anilor `20 pentru înzestrarea cu necesarul de publicații (carte și periodice), prin achiziții, donații, schimb intern/extern, fond de legale, – Biblioteca Universității funcționa în virtutea unui “Regulament” propriu (1923),² referitor la toate fazele activității specifice. Astfel, din punct de vedere organizatoric, existau patru compartimente de personal: științific, administrativ, tehnic și de serviciu. Cel dintâi menționat și, totodată, cel mai important în structura de referință instituțională, era format dintr-un număr variabil de “funcționari științifici”, în frunte cu un director general (Eugen Barbul, 1920-1935), 2/3 prim-bibliotecari, 6/7 bibliotecari, un arhivar, 3 sub-bibliotecari, 5/6 cartotecari;³ fiecare având obligații caracteristice și state de salarizare, sisteme de gradații diferențiate, asimilate totuși procedurii utilizate în situația omonimă de la Universitate.

Așa de pildă, remunerația putea spori cu circa 25% la fiecare cinci ani consemnați continuativ în funcția deținută. Cazuistic, leafa unui sub-bibliotecar era de 2600 lei, iar a unui bibliotecar, de 3900 lei. În anul 1925, de exemplu, își desfășurau activitatea 12 bibliotecari, beneficiind de o situație materială modestă și specifică intervalului de început din existența așezământului, dar care se bucurau de anumite avantaje utile, între care figurau posibilitatea cercetării de profil, stipulată de însăși prevederile regulamentare, și dispunerea de mult timp liber, îndeosebi pe durata vacanței estivale (6 săptămâni). Condiția primordial enunțată la concursurile de angajare/numire/avansare consta în a deține toate titlurile științifice necesare, precum și suita de lucrări de specialitate. Logistica folosită în recrutarea colectivului științific ținea cont de faptul că fiecare din cele 4 facultăți tradiționale ale Clujului academic trebuia să fie echitabil reprezentată în cadrul Bibliotecii.⁴

Conform schemei ierarhice interioare, directorul general răspundea de problematica administrativă și disciplinară, având un rol decisiv în gestionarea bugetului și în reprezentarea externă a instituției. Între sarcinile celui dintâi prim-bibliotecar (de regulă, cu vechimea cea mai mare) figurau: înregistrarea cărților în jurnalul de intrare – inventar (putând fi înlocuit de un bibliotecar!) și conducerea acțiunii de catalogare, pe materii, a echipei formată inițial din 3 bibliotecari, care aveau și alte obligații de rigoare. Următorul prim-bibliotecar devenea automat secretarul Comisiunii Bibliotecii Universitare și făcea comenzile pentru revistele străine, în paralel cu înregistrarea, catalogarea și legarea lor.

Dintre cei 4/7 bibliotecari, variabil consemnați în funcții, cel mai în vârstă coordona elaborarea celor două fișiere alfabeticе, în conlucrare cu personalul administrativ afectat muncii respective; următorul se ocupa de catalogul pe materii, de înregistrarea și catalogarea publicațiilor (cărți și reviste vechi românești), odată cu numerotarea și legarea lor; altul conducea biroul exemplarelor legale (1923-), în vreme ce un alt coleg, ajutat de al doilea sub-bibliotecar, executa operațiunea de împrumutare a cărților și gestiona colecțiile patrimoniale expuse în “Sala Sion”.

Primul dintre sub-bibliotecari întocmea contabilitatea, se îngrijea de schimbul internațional și de numerotarea cărților. Celălalt coleg, în colaborare cu unul dintre laboranți, înregistra publicațiile periodice și efectua cotidian lucrările reclamate de catalogarea/numerotarea/legarea lor. În fine, un număr de 6 cartotecari trudeau consecvent la întocmirea fișierului alfabetic și îndeplineau funcția de custozi de serviciu în sălile de lectură ale bibliotecii.⁵

Un element important care influențase viața internă a instituției și, implicit, destinul funcționarilor ei, a fost organismul colectiv intitulat Comisiunea Bibliotecii Universității, compus

¹ E-mail: SMandrut@hotmail.com

² *Regulamentul Bibliotecii Universitare din Cluj*. București, 1923; E. Barbul, *Biblioteca Universității Regele Ferdinand I. din Cluj*. Cluj, 1925, p. 15, 33, 35, 36, 38.

³ *Regulamentul...*, op.cit., p. 21, 22; I. Mușlea, *Biblioteca Universității din Cluj*, în *Boabe de Grâu*, I, 1930, nr. 5, p. 304; E. Barbul, op.cit., p. 61.

⁴ idem p. 64-65

⁵ idem p. 63-64

din 6 membri: rectorul Universității, în calitate de președinte de drept, câte 4 delegați din fiecare facultate, numiți pe doi ani, reeligibili, directorul general, și secretarul, desemnat dintre bibliotecari, de Comisiunea însăși. Ea avea menirea de a controla activitatea conducerii și a bibliotecii, chiar dacă puterea disciplinară aparținea Senatului Universității. Comisiunea propunea toate măsurile necesare de adoptat, iar avizul ei prealabil devenea obligatoriu în finalizarea tuturor sarcinilor interne: adoptarea proiectelor bugetare, examinarea/reeșalonarea creditelor ordinare/extraordinare, abonarea revistelor străine și achiziționarea publicațiilor solicitate de către facultățile citadelei universitare clujene.¹

Am considerat oportună această schiță descriptivă spre a prefăța și înțelege mai lesne demersurile meritocratice efectuate, în timp și spațiu, de către Virgil Vătășianu, absolvent al Facultății de Drept, angajat inițial într-un post administrativ, de impiegat cls. I-a (mai 1925), ulterior doctor în filosofie, urcând gradat și merituos, în raport cu silința depusă și cu reacția factorului numit hazard/noroc, spre treapta supremă de bibliotecar-șef în cadrul Bibliotecii Universității, către terminalul anilor '40 postbelici.

Care a fost însă stadiul acțiunilor interne, dezvoltate continuu în cadrul Bibliotecii Universității, în deceniile trei și patru interbelic, tocmai atunci când personajul central al prezentei restituiri se angrena trudei caracteristice instituției?

Seturile de tipărituri (cărți și reviste) achiziționate prin cumpărări, donații ori alte modalități erau trecute, inițial, în Registrul de intrare și predate, ulterior, spre inventariere și catalogare, faze urmate de cele ale numerotării, șampilării și așezării lor în rafturile din depozite. Instrumentele operaționale se compuneau din 2 fișiere alfabetic complete și unul pe materii, aflat în lucru. Tehnica de catalogare însemna crearea unui necesar de foi de trimitere, executate împreună cu 3 fișe aferente, incluzând descrierea bibliografică pentru catalogul alfabetic principal, cea necesară celui similar public și ultima, obligatorie celui pe materii.

În paralel cu activitatea fizică desfășurată pentru rearanjarea cărților și renumerotarea periodicelor (ziare/reviste), intensificată în vara anului 1926 printr-o nouă asigurare a extinderii spațiului existent, "personalul științific" trebuia să rezolve "moștenirea" persistentă până în 1918/1919: un registru alfabetic principal, pe fișe, conform sistemului zecimal, tipărit în cinci volume, până la anul 1898, urmat de altul, până la 1902, ca și un catalog strict topografic inițial, evoluat ulterior într-unul alfabetic. În anul 1923 a început munca de întocmire a noilor foi de trimitere ("trierea fișelor"), approximate la circa 117397, solicitând, în medie, un efort de câte 4/5 ore suplimentare, efectuate gratuit, vreme de săptămâni, de către întreg personalul. Refacerea fișierului curent pe materii a pornit în 1925 prin necesara acțiune de copiere a fișelor vechi, materializată, până în 1930, într-un total de 180000 bucăți (incluzând întreg materialul de după 1898, mai puțin fondul "Muzeului Ardelean"). Preocuparea fusese reluată în 1932, pentru clasificarea și mai minuțioasă a colecțiilor deținute. Lucrările desfășurate au stagnat, cu intermitențe, din cauze obiective (lipsa de bani) și subiective (personal fluctuant), dar și din pricina inexistenței unui manual adecvat de clasificare zecimală, editat de către Institutul Internațional de Bibliografie, în varianta sa completă, abia în anul 1933.²

Lucrări mai recente despre viața și activitatea savantului istoric de artă Virgil Vătășianu³ au preliminar demersul nostru de a completa și corija tacit anumite momente, inadecvat precizate, în legătură cu răgazul său "bibliotecăresc" din cadrul instituției clujene, cu începere din primăvara anului 1925. Reamintim faptul că în acest timp, licențiatul în drept frecventa cursurile Facultății de Litere și Filosofie din localitate, aprofundând cele de istoria artei, continuate și împlinite la facultatea similară a Universității din capitala Austriei.

Nu apare surprinzător faptul că, debutul încercărilor sale repetate de a fi admis în cadrul funcționării științifice a Bibliotecii Universității erau dependente, inevitabil, de existența și

¹ idem p. 62

² I. Mușlea, op.cit., p. 304-305; E. Barbul, op.cit., p. 75-76.

³ C. Simon, Artă și identitate națională în opera lui Virgil Vătășianu. Cluj-Napoca, 2002, p. 20, 21; vezi contribuțiile din volumul omagial Sub zodia Vătășianu. Studii de istoria artei. Cluj-Napoca, 2002; I. Opreș, Virgil Vătășianu sub ochii Securității, în Artă. Istorie. Cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb. Cluj-Napoca, 2003, p. 405, 406.

acțiunea colegului Ioan Mușlea, contracandidat inițial la postul de sub-bibliotecar, publicat oficial la concurs în luna martie 1925. Sânguința personală spre un “apostolat cultural” eșua temporar atât din motive obiective, V. Vătășianu neapartinând vreunei grupări politice, cât și subiective, I. Mușlea fiind efectiv sprijinit de către membrii Comisiunii Bibliotecii Universității. În virtutea faptului că beneficiase de un stagiu de trei ani într-o bibliotecă-filială și avusese șansa efectuării unui curs de bibliografie și serviciu al bibliotecilor, la “École des Chartes” (Paris).¹ Într-o adresă redactată pe seama membrilor Comisiunii Bibliotecii Universității, cu data de 1 mai 1925, directorul general Eugen Barbul supunea atenției colective solicitarea pretendentului Virgil Vătășianu, licențiat în drept, de a ocupa locul disponibil de impiegat; se menționa că petentul nu reușise la examenul de sub-bibliotecar, desfășurat în 17 aprilie 1925, slujbă atribuită lui I. Mușlea, licențiat în filologie modernă. Drept consecință, întărit în funcție la 22 mai 1925, V. Vătășianu își dezvoltă atribuțiile, în calitate de “diurnist extrabugetar”, până la 10 octombrie 1925, și depunea, între timp, jurământul în funcție. Nu deținem informații sigure despre sfera activităților efectuate acum, dar faptul că izbutise al doilea la proba amintită, favoriza numirea sa, împreună cu același menționat “rival”, I. Mușlea, la ocuparea legală a celor două posturi bugetare de sub-bibliotecari.²

Credem că atât în situația de impiegat cls. I-a., de sub-bibliotecar (până la 15 august 1928) și de bibliotecar III. (16 august 1928–30 noiembrie 1933), din care decurgeau anumite sarcini concrete precizate, cât și prin sânguința demonstrată în studiile superioare urmate la Cluj și Viena (inclusiv susținerea doctoratului), V. Vătășianu se angrenase în diverse acțiuni: munca fizică în depozite pentru rearanjarea cărților (dublete, imprimate), renumerotarea periodicelor (colecții de ziare și reviste), ca și truda efectivă la elaborarea registrului nou, curent, pe materii, cu un stoc inițial, estimat la circa 150000 fișe Dewey (între literele O., în 1927/1928, și, W., 1928/1929). Chiar dacă anumite circumstanțe nefaste, datorate crizei economice și deprecierei leului, au condus la scumpirea publicațiilor străine, grevând sensibil evoluția internă a instituției, mult redusă în comparație cu stadiul inițial din 1921. Rămâne sigur faptul că, același harnic slujbaş contribuise la organizarea expoziției jubiliare de la Alba Iulia, cu prilejul serbărilor Unirii, unde Biblioteca Universității prezentase vechi documente, ilustrații și stampe referitoare la epoca lui Mihai Viteazul. Fondurile bugetare insuficiente, marcate de diminuări substanțiale de până la circa 10-20 % din total, au afectat dar nu stopat în întregime, procesul de completare și dezvoltare a cataloagelor de cărți și reviste, precum cel alfabetic, întregit cu un număr de 67 cutii, și pe materii, augmentat prin fișe zecimale Dewey, elaborate până la litera Z (1929/1930).³

Alte mărturii din arhiva personală Virgil Vătășianu și cea a Bibliotecii Universității confirmă momente distincte din existența cotidiană a bibliotecarului în răstimpul pecetluit de continuarea și definitivarea studiilor sale universitare (edificatoare sunt concediile neplătite, odată cu suplینirile aferente, solicitate permanent!), de pregătirea și susținerea tezei de doctorat la Viena (1926, toamna – 1927, primăvara), ca și de satisfacerea serviciului militar obligatoriu la Școala de ofițeri în rezervă, în artilerie, de la Craiova, între anii 1927-1928, absolvită cu grad de sublocotenent.⁴ Sugestiv este în acest sens raportul privind completarea postului vacant de

¹ Biblioteca Națională, fond Corespondență G. 32: B. 64: V. Bogrea către N. Georgescu-Tistu, Cluj, 25 aprilie 1925: “...dl. Mușlea ce face? Spune-î, te rog, că în urma propunerii mele, comitetul Bibliotecii Universității a admis unanim cererea lui de a fi numit bibliotecar...”; vezi și S. Mândruț, *Ion Mușlea, începuturi bibliotecărești (1925)*, în *Biblioteca și Cercetarea*, XV, 1991, p. 117, 118; Arhiva Fundației Virgil Vătășianu, mss. Retrospectiva...f. 3 recto; Idem, dos. Autobiografie, f. 1. [AFVV]

² idem, dos. Acte personale: Fișa individuală, Cluj, 30 decembrie 1946; Idem, dos. Autobiografie, f. 1; Idem, f. 3: Nr. 1239/1925, Cluj, 8 octombrie 1925, adresă I. Valaori către E. Barbul; Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”, fond Arhiva Bibliotecii Centrale Universitare, Nr. 706/1925: Cluj, 1 mai 1925; Idem, Nr. 833/1925: Cluj, 22 mai 1925; Idem, Nr. 909/1925: Cluj, 6 iunie 1925; [BCULB. fd. ABCU]; Anuarul Universității din Cluj pe anul școlar 1924-1925, Cluj, 1926, p. 172.

³ Anuarul...1927-1928, Cluj, 1928, p. 234-235: ultimii doi bibliotecari menționați între cei șapte: dr. I. Mușlea și dr. V. Vătășianu; Idem...1928-1929, Cluj, 1929, p. 245-248; Idem...1929-1930, Cluj, 1930, p. 264-266; I. Mușlea, op.cit., p. 300, 304, 305.

⁴ BCULB, fd. ABCU, Nr. 687/1926: Cluj, 10 noiembrie 1926, cerere privind demisia temporară din cauza studiilor în străinătate; AFVV, dos. Autobiografie, f. 2; Idem, dos. Acte personale, Nr. 79442: București, 24 august 1928; Nr.

bibliotecar, elaborat cu data de 13 februarie 1928. Dintre cei cinci candidați prezenți în concurs, V. Vătășianu era menționat prin faptul că se afla în concediu legal, aprobat pentru terminarea stagiului ostășesc. Directorul general al Bibliotecii Universității, Eugen Barbul, motiva într-o adresă către rectorul Universității, din 2 iulie 1928, faptul că numitul competitor putea lua parte la concurs, fiind propus și susținut pentru avansarea în funcție de către profesorul Emil Racoviță.¹

În intervalul dintre anii 1925-1930, delimitat de angrenarea sa, în calitate de funcționar “științific” al Bibliotecii, și de concediul de 10 luni, acordat oficial pentru studii la Școala Română din Roma (1 noiembrie 1930 – 30 august 1931), bibliotecarul V. Vătășianu, dr. în filosofie, a străbătut anumite etape ale dezamăgirii provocată de invalidarea principiului meritocratic, deloc conform cu propria viziune idealistă, și vizibil manifestat prin sinusoida cursului avansărilor interne. Ele au avut un traiect lent și dezavantajos pe seama poliglotului, ce nu-și putea valorifica, astfel, toate cunoștințele de specialitate atât în drept și filosofie, cât și în istoria artei, dar care nu făcea deloc rabat conjuncturii vremelnice și acuza, cu îndreptățit temei, protecția “politică” de care se bucurau mulți colegi, unii chiar inferiori în pregătire.

Semnificativă persistă acum cererea elaborată în nume personal și în consonanță cu segmentele “logistice” de rigoare, în legătură cu eșafodajul necesar propriei auto-susțineri la proiectata confruntare anunțată pentru un post vacant de prim-bibliotecar, în toamna anului 1929. Se înfățișau, legic și lucid, toate compartimentele disponibile în plan profesional și tehnic, care îi îndreptăteau năzuința de a reuși, pe deplin, în tentativa dorită. Mai mult ca sigur este faptul că eșecul survenit trebuie coroborat cu cel ivit odată cu anularea concursului promulgat pentru ocuparea catedrei vacante de Istoria Artei, de la Universitatea din București, unde doi tineri specialiști, V. Vătășianu și I. D. Ștefănescu, au fost nevoiți să admită triumful candidatului G. Oprescu, favorizat de către savantul istoric N. Iorga. La nereușita survenită în cadrul Bibliotecii Universității contribuise și acuta criză financiară generală, care determinase scăderea drastică a investițiilor bugetare, în comparație cu anii precedenți (1920, 1925, cifre de peste 1 milion de lei!), înmulțirea necontrolată a multor restanțe în achitarea salariilor și sistarea, ca atare, a avansărilor și gradațiilor interne, specifice atât instituției universitare cât și bibliotecii aferente, silite să supraviețuiască numai din venituri proprii.²

*

Dacă ar fi să cuantificăm perioada sa de început din cadrul Bibliotecii Universității clujene, între anii 1925-1930, am putea stabili un echilibru relativ între direcția reprezentată de durată efectivă a preocupărilor specifice instituției în sine, și cea afectată pregătirii de strictă specialitate. Cea din urmă apărea generos facilitată prin concediile acordate, sub titulatura oficială a “punerii în disponibilitate temporară, fără salariu”, de conducerea colectivă (subliniată deseori în cererile adresate directorului general, Eugen Barbul!), ca și în alte răgazuri temporale, legal obținute (studii universitare, doctorat și armată), laolaltă cu menționarea suplینirilor de rigoare în funcțiile de sub-bibliotecar și bibliotecar.

Timp efectiv de lucru: 1 mai–30 septembrie 1925, impiegat cls. I.-a (350 lei); 1 octombrie – 31 decembrie 1925, sub-bibliotecar (1000 lei); 1 ianuarie–14 martie 1926, sub-bibliotecar (1000 lei); 16 iulie–24 noiembrie 1926, sub-bibliotecar (1000 lei); 1 aprilie–15 august 1927, sub-bibliotecar (1000 lei); 16 august–31 decembrie 1928, bibliotecar III. (1600 lei); 1 ianuarie–31 decembrie 1929, bibliotecar III. (9950 lei); 1 ianuarie–31 octombrie 1930, bibliotecar III. (9.950 lei).

826/1928, Cluj, 1 septembrie 1928: numit oficial bibliotecar cu data de 1 aprilie curent; Idem, Copie. Ministerul de Război. Reg. 40 de obuziere. Carnet nr. 84 al ofițerului de rezervă Virgil Ioan Vătășianu.

¹ BCULB, fd. ABCU, Nr. 648/1928: Cluj, 13 februarie 1928, și, Cluj, 2 iunie 1928.

² *Anuarul...1928-1929*, Cluj, 1929, p. 248: amintit numai un prim-bibliotecar; *Idem...1929-1930*, Cluj, 1930, p. 266: 3 prim-bibliotecari (1 post vacant); *Idem...1930-1931*, Cluj, 1931, p. 278: doi prim-bibliotecari (A. Valinty și N. Ferenczi); E. Barbul, op.cit., p. 60, 87, 89; C. Simon, op.cit., p. 21.

Concedii legale (de studii și militare): 15 martie–15 iulie 1926, sub-bibliotecar; 25 noiembrie–31 decembrie 1926, sub-bibliotecar; 1 ianuarie–31 martie 1927, sub-bibliotecar; 16 august 1927–15 august 1928, sub-bibliotecar.¹

Prin întreita menire asumată în intervalul sus menționat, de bibliotecar la Biblioteca Universității, student în litere și filosofie la Universitatea din Cluj, în istoria artei la cea analogă din Viena, și, ulterior, de doctorand, V. Vătășianu avea obligația morală generată atât de funcționarea instituției bibliotecărești, cât și de cerințele vieții academice, de a elabora articole și studii pe tărâm profesional și în planul cercetării științifice.

Bibliotecarul, dr. în istoria artei, publicase, în numai câțiva ani, lucrări curajoase în plan conceptual-metodologic atât în domeniul artei românești, cât și străine, valide deopotrivă prin obiectivitatea interpretării comparative și luciditatea discursului novator, propriu unui perfecționist absorbit de consistența laturii documentar-tematice, fapt remarcat de însăși publicațiile de profil. Disciplina și rigoarea sa științifică s-au manifestat îndeosebi în cuprinsul tezei, extinsă ulterior în varianta tradusă în română, cu privire la pictura murală specifică monumentelor religi-oase, analizate pe teren în zona Țării Hațegului (1929/1930). Un atare ascendent moral și valoric a condus ca, potrivit indicațiilor legale de admitere a candidaților propuși anual pentru cele două Școli românești din străinătate (Paris și Roma), V. Vătășianu să concureze, în deplină cunoștință de cauză și îndeplinind toate condițiile regulamentare, la examenul preliminar din luna iunie 1930, în urma căruia, Consiliul profesoral al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, a confirmat, cu unanimitate de voturi, calitatea sa de bursier la Roma pe durata anului 1930-1931. Funcționarul de specialitate al Bibliotecii Universității își continua însă activitatea în cadrul instituției până în momentul acordării oficiale a concediului legal de 10 luni, cu data de 1 noiembrie 1930, fiind suplinat ulterior de colega Tullia Găvrus, profesor secundar și fostă participantă la cursurile de vară de la Sorbona (1929).

În debutul deceniului patru interbelic, Roma oferea tânărului aflat la specializare un cadru adecvat împlinirii profesionale prin însăși monumentele vechi, seria de instituții culturale importante, rețeaua de arhive și biblioteci existente, alături de suita de școli străine și mănunchiul de specialiști vestiți în domeniul istoriei artei. Îngemănarea fructuoasă dintre factorii tradiție și inovație, a afectat pozitiv devenirea științifică a celui care, alături de alți bursieri desemnați de cele patru centre universitare românești, beneficia de un program de studiu echilibrat gândit, ilustrat de frecvența liberă la cursuri și seminarii, pregătirea teoretică fiind urmată de redactarea obligatorie a două studii și de excursii documentare în perimetrul orașului de reședință și în cuprinsul Peninsulei. Cu siguranță că, preocupat pe mai departe de fenomenul monumentelor de artă religioasă din Transilvania, V. Vătășianu se documenta temeinic în literatura temei, se informa și dialoga cu specialiștii italieni și străini în colocviile găzduite de biblioteca Școlii Române, despre cele mai noi rezultate metodologice în domeniu. Cert este că multe lucrări, aflate în faza de elaborare, îndeosebi în răstimpul de muncă de la Biblioteca Universității, au fost continuate și finalizate acum, prin publicarea lor în reviste de specialitate. Bibliotecarul se obliga, tot acum, la sugestia prof. director E. Panaitescu, să ordoneze tronsonul de câteva mii de tipărituri (cărți și periodice), printr-un efort deosebit de util, cu corolar în făurirea unui fond-model, unitar organizat, conform propriei sale mărturii epistolare.²

Revenit în cadrul Bibliotecii Universității, la 1 septembrie 1931, pe același post, V. Vătășianu se ralia, intelectual și mental, grupului de colegi-bibliotecari, foști la studii în străinătate (3 la Paris: E. Armeanca, O. Boitoș, I. Mușlea), care au profitat de intervalul de 1-2 ani de pregătire intensă de specialitate și au avut contribuții notabile în variate tărâmuri de activitate științifică (artă, istorie, literatură).

¹ AFVV, dos. Acte personale, Fișa de pensiune, f. 1-5 .

² AFVV, fd. Varia personal : Venezia, 28 iulie 1931: "...regret numai că biblioteca m-a reținut atâta în lucru. Dar am făcut din cea mai zăpăcită [n. n., în sens de dezorganizată] bibliotecă ce am văzut, o bibliotecă model. Asta e singura mea mângâiere..."; I. Mușlea, *Biblioteca Universității clujene în anii 1919-1940*. Sibiu, 1945, p. 9: citează prezența bursierului V. Vătășianu la Roma!

Intervalul temporal de la începutul anilor '30, semnificat pentru Biblioteca Universității din Cluj de urmările crizei economice, a influențat major cursul vieții și activității bibliotecarului III., menționat ades în tandem cu colegul I. Mușlea, în partea finală a grupului de șapte funcționari științifici din nomenclatorul instituției. Bugetul stabilit anual și mereu diminuat în achitarea promptă a retribuțiilor, cu restanțe evidente pe până la 10 luni până la mijlocul deceniului patru interbelic, vădea sumbre date comparative (1930: 950000 lei; 1932: 327000 lei; 1934: 72000 lei; 1935: 62000 lei) în legătură cu asigurarea cuantumului material necesar existenței bibliotecarilor, preocupați mereu de șansa avansărilor și gradațiilor în funcție de normativele legale. În acest context, cel ce renunțase benevol la posibilitatea continuării perfecționării la Roma, pentru a nu “abuza” de înlesnirile acordate de conducerea propriei instituții, unde fusese înaintat la prima gradație (17 ianuarie 1931), fusese silit să suporte stoic rigorile epocii, să ostenească în anumite domenii de activitate și să militeze, fie în nume personal, fie în colaborare cu alți colegi, la fel de îndreptățiti profesional (îndeosebi I. Mușlea), spre a-și impune punctul de vedere referitor la salarizarea potrivită muncii efective depusă în acțiunile de catalogare și clasificare. Memoriile elaborate în comun de I. Mușlea și V. Vătășianu, în lunile februarie și martie 1932, în problema dificilă a încadrării și avansării, au fost refuzate prin amânări succesive din cauze obiective, dar au provocat o breșă în scală ierarhică, prin faptul că I. Mușlea a fost propus drept secretar al Comisiunii Bibliotecii Universității, cu mențiunea ca, în caz de absență, să poată fi înlocuit de camaradul său petiționar.¹

În mod concret se muncea acum la extinderea catalogului pe materii în sistem Dewey, început în 1925, cu fișe copiate până în 1930, dar care stagna datorită inexistenței unui manual orientativ. Lucrările de clasificare, intensificate în anul 1932, au fost grevate de lipsa unui grup de specialiști format în timp potrivit, astfel că întreaga operațiune se desfășura anevoios și numai cu ajutorul unor colaboratori benevoli din cadrul altor servicii, îndeobște administrative. Problematika generată de registrul alfabetic, de fișele destinate celui topografic, ordonate alfabetic pentru cititori, de cele de trimitere, începute în 1929 (circa 70000 fiind efectuate până în septembrie 1932), îndeosebi prin ore suplimentare, realizate între septembrie–decembrie 1933, de către o echipă compactă formată din patru specialiști (A. Valentiny, S. Mureșanu, I. Mușlea, V. Vătășianu), au fost judicios reflectate în două rapoarte, întocmite succesiv de “bibliotecarul Virgil Vătășianu”, în lunile martie și mai 1933, cu privire la întreaga paletă de dificultăți reclamate în definitivarea proiectului dezbătut. Chiar dacă sistemul clasificării zecimale Dewey nu fusese aplicat din motive obiective, cel al clasificării zecimale universale părea mult mai flexibil prin obârșia sa continentală și din pricina faptului că includea un număr extins de subdiviziuni. Datele tehnice înfățișate de către referent sugerau rapida adoptare a sistemului CZU imediat după cea dintâi ediție din 1927, pentru că generalizarea transcrierii fișelor pentru noul catalog de profil, inițiată ca fază preliminară, era deja încheiată în 1930.

Astfel că, în concordanță cu teza generală cuprinsă în dările de seamă anuale ale Bibliotecii Universității, în cei trei ani menționați, întreg registrul sistematic a fost recopiat în ideea alcătuirii unui fișier structurat pe subiecte. V. Vătășianu insista cu îndreptățit temei asupra suitei de neajunsuri, în formă și fond, rezultată în activitatea propriu-zisă, tocmai datorită absenței unui personal competent și a unui concept de index alfabetic transpus în practică. Fondul chestiunii era potențat de anumite modalități neclare privind înțelegerea principiilor CZU, greșita clasificare generală și particulară a noțiunilor ori de necesitatea regăsirii exacte și imediate a informației bibliografice. Un fapt era deseori subliniat, anume că indicele discutat drept un vital instrument de clasificare, nu fusese deloc tălmăcit în limba română. Este de remarcă, totuși, în final, iar semnatarul documentului insista notabil asupra faptului în sine, că fără un colectiv specializat în munca de clasificare și bazat numai pe aportul celor patru bibliotecari-colaboratori, au fost ordonate

¹ AFVV, dos. Autobiografie, f. 2-3; Idem, mss. Retrospectiva... f. 5 recto; Idem, dos. Acte personale: Cluj, 6 iunie 1932; BCULB, fd. ABCU, Nr 138/1932: Cluj, 15 martie 1932 și Nr. 277/1932: București, 24 martie 1932.

peste 14036 de fișe într-un catalog normat, existent până astăzi, în perfectă stare de funcționare, la Sala de referințe a Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” din Cluj-Napoca.¹

Travaliul de catalogare alfabetică continua în anul 1934, odată cu estimarea unui total de 117869 fișe de trimitere, aranjate și revizuite general în ordine alfabetică. Efortul reclamat de lucrul la registrul pe materii în anii 1934-1935, suferea întreruperi atât prin delegarea oficială a lui V. Vătășianu, drept secretar permanent la Școala Română din Roma, cât și prin numirea lui I. Mușlea, ca director interimar la Biblioteca Universității. Două rapoarte de activitate, întocmite personal de către V. Vătășianu și înaintate conducerii instituției, la 2 aprilie și 30 iunie 1934, conțin interesante date statistice despre obolul cantitativ depus de triada alcătuită din A. Valentiny, I. Mușlea, prim-bibliotecari și V. Vătășianu, bibliotecar I.: cele 1487 fișe, clasate în martie 1934, au fost repartizate astfel: 354, 529 și 604, iar cele 1958 fișe distribuite, se înfățișau după cum urmează: 354, 900, 604. Din totalul celor 1554 fișe clasate în iunie 1934, ierarhia era cea de mai jos: 353, 501, 700, pe când cele 1053 fișe revizuite, erau redată astfel: 353, A. Valentiny și 700, V. Vătășianu. Nu este lipsit de consistență faptul că, în demersul meritocratic făcut de toți bibliotecarii aflați în afirmare profesional-științifică, șansa a făcut ca, deja din toamna anului 1933, după repetate memorii-solicitări de avansare în post, I. Mușlea să devină prim-bibliotecar, iar V. Vătășianu să ocupe locul vacant de bibliotecar I., dar fără spor de salar (1 decembrie 1933), măsură oficială întărită succesiv de conducerea Bibliotecii Universității (1 ianuarie și 1 mai 1934), în conjunctura unei acute penurii bugetare.² Faptul în sine legitima situarea bibliotecarului I. în ierarhia socială a instituției, în raport cu propriul demers profesional-științific, validat în timp.

Bibliotecarul avizat riposta, concomitent și incisiv la adresa unor afirmații, eronat vehiculate într-un studiu despre “știința biblioteconomică maghiară” (1933). Autorul de la Budapesta se referea sentențios la statistica comparată efectuată pentru cărțile maghiare de până la 1919 și bibliotecile ungare repertorizate în 1929. Temeinic documentat și dovedind un concis spirit analitic-comparatist, recenzentul V. Vătășianu dezvăluia caracterul tendențios inculcat lucrării în cauză și demonta anumite teze pătinoare despre premeditata distrugere oficială a cărții și bibliotecii maghiare din Transilvania, insistând argumentat pe cazuistica oferită tocmai de modelul Bibliotecii Universității din Cluj. Încercările flagrante de calomniere și falsificare științifică au fost revelate acum prin însăși ordonarea și enumerarea logică a materialului factual, înfățișat pe criterii valide pentru categorii de tipărituri, biblioteci și alte asociații/societăți culturale. Sugestia emisă în final viza încercarea de a circumscrie, exact și minuțios, sistemul de biblioteci majoritare și minoritare, prin certe repere tehnice actualizate. Semnatarul atitudinii critice invedera acum înnoite cunoștințe conceptual-metodologice despre știința biblioteconomiei românești și străine, datorită îndeosebi trudei cotidiene de catalogare și clasificare în instituția clujeană, dar și lecturilor de specialitate, necesare îmbogățirii continue a informației sale profesionale.³

Un cumul de factori obiectivi și subiectivi au acționat conjugat pentru ca, din toamna anului 1934, soarta bibliotecarului I. să capete un alt sens, și anume, spre destinația numită “Accademia di Romania”, din capitala Italiei. Faptul că fostul bursier însuma calitatea unui bun specialist pe tărâm bibliotecăresc, dublat de cel din domeniul istoriei artei, dar și de știința exprimării poliglotte în limbi clasice și de circulație, reverbera în conștiința prof. E. Panaitescu, nutrind intenția ca V. Vătășianu să ocupe postul vacant de “secretar permanent” și să treacă, astfel, la încheierea operei de organizare a bibliotecii instituției. Reconfirmat în funcția de director al Școlii, el contribuise ca numele, anterior propus, să fie confirmat definitiv, prin decizie ministerială și modalitatea detașării fără salar, odată cu păstrarea funcției de bază la Biblioteca Universității. Sarcina asumată conștient

¹ BCULB, fd. ABCU, Nr. 370/1934: Cluj, 2 aprilie 1934; Idem, Nr. 666/1934: Cluj, 30 iunie 1934; vezi și în *Anuarul...1932-1933*. Cluj, 1933, p. 306-307; *Idem...1933-1934*. Cluj, 1934, p. 322. Mulțumim Domnișoarei Monica Lazăr, șefa colectivului de Clasificare-Indexare din cadrul Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” din Cluj-Napoca pentru ajutorul colegial acordat!

² BCULB, fd. ABCU, Nr. 577/1933: Cluj, 15 iunie 1933; Idem, Nr. 957/1933: București, 11 decembrie 1933; Idem, Nr. 988/1933: București, 29 noiembrie 1933 și Cluj, 5 decembrie 1933; Idem, Nr. 498/1934: București, 8 mai 1934; AFVV, dos. Acte personale, Nr. 20764: București, 7 februarie 1934; vezi și în *Anuarul...1933-1934*. Cluj, 1934, p. 319.

³ *O statistică maghiară a bibliotecilor din Ardeal*, în *Gând Românesc*, I, 1933, nr. 4, p. 223-229; *Despre bisericile de piatră din județul Hunedoara*, în *Idem*, II, 1934, nr. 12, p. 663-666; vezi și în E. Barbul, op.cit., p. 68.

de către V. Vătășianu, vreme de doi ani, după prelungirea mandatului deținut pe un an calendaristic, în toamna anului 1935, și motivat oficial prin “serviciile ireproșabile în ordonarea bibliotecii”, a constat în rezolvarea tuturor problemelor legate de partea administrativă, normate prin lege, în conducerea destinului bibliotecii, în coordonarea și îndrumarea științifică a bunei funcționări a secției de artă din cadrul așezământului cultural.¹

Chiar dacă se afla implicat în activitățile complexe reclamate de existența și funcționarea Școlii Române din Roma, “secretarul permanent” menținea neschimbată relația de colaborare cu colegii “funcționari științifici” ai Bibliotecii Universității din Cluj, din motive variate, determinate atât de specificul propriei trude efectuată cu privire la reorganizarea fondului de tipărituri (cărți și periodice) păstrat la “Accademia di Romania”, cât și din necesități dictate de perfecționarea de specialitate pe tărâmul istoriei artei românești. Contaminat stabil de influența spiritului meritocratic, caracteristic vremii, bibliotecarul I. fusese înștiințat, probabil pe cale epistolară, despre seria unor transformări petrecute în viața internă a instituției după pensionarea, la limită de vârstă, a directorului general Eugen Barbul (septembrie 1935), odată cu girarea funcției de conducere, de colegul I. Mușlea (octombrie 1935), devenit oficial titular, cu data de 1 aprilie 1936. Coincidența cu faptul că, tocmai acum, cel detașat în capitala Italiei urma să beneficieze de gradația a II-a, chiar dacă, până în final, prin modificarea legii de organizare interioară, modalitatea “avansării” în post înlocuise posibilitatea sus enunțată, a făcut ca V. Vătășianu să-și intensifice schimbul de mesaje cu directorul recent înscăunat, în legătură cu problema în discuție și cu opțiunea de perspectivă, de rezolvat numai printr-un demers conjugat survenit din partea factorilor responsabili.

Scrisoarea din 10 aprilie 1936 reflecta tocmai starea de spirit a emitentului I. Mușlea, interesat să răspundă în mod concret suitei de întrebări așternută de camaradul său, delegat oficial la Roma. Mărturisind durata relației în scris și un gen de afecțiune, reciproc valabilă, – dovadă stând confirmarea lecturării volumului despre Smigelschi și recunoașterea valorii sale monografice –, rândurile de răspuns din partea lui I. Mușlea creionau atmosfera tensionată din cadrul instituției clujene în chestiunea recomandărilor pentru avansări, rolul important avut de membrii Comisiunii Bibliotecii Universitare, dar și propria opțiune față de reușita dorită pe seama lui V. Vătășianu. Un impediment de moment, constând în aflarea celui în cauză în străinătate și iminența prelungirii funcționării sale în post, fusese amical tratat de către emitent, odată cu indicarea revenirii urgente și definitive în țară, pentru a valida ocuparea postului retribuit de prim-bibliotecar ori de bibliotecar I. Totul fiind plănuțit într-un context de aspre reduceri bugetare, care însă nu au afectat investițiile și realizările proprii Bibliotecii Universității, după cum rezultă în partea finală a expozeului realizat de același I. Mușlea.

Dezideratul exprimat acum concorda cu teza detaliată, la numai câteva zile distanță (16 aprilie 1936), într-un memoriu colectiv, redactat de către V. Vătășianu, O. Boitoș și T. Mitrofanovici, cu privire la discutatul sistem al avansărilor. Acesta trebuia rezolvat printr-o încadrare faptică, materială, și nu doar nominală, consemnată obsesiv în diverse acte oficiale și niciodată împlinită practic.²

Un mesaj următor, datat la minimă distanță în timp, în 6 iunie 1936, dezvăluia, din debut, un intens schimb de misive între cei doi parteneri de dialog scris, cu privire la decizia celui ultimativ vizat de a candida, – fiind cel mai indicat dintre cei propuși –, la postul vacant de prim-bibliotecar, cu condiția de a reveni, necondiționat, în toamnă, la Biblioteca Universității. Cu toate avatarurile ce decurgeau din sistarea temporară și din reluarea șansei de avansare, V. Vătășianu era asigurat de sprijinul personal al directorului I. Mușlea și de susținerea oportună din partea membrilor Comisiunii instituției. Emitentul insista logic, în continuare, asupra unui aspect organizatoric ce putea surveni după demisia lui V. Vătășianu de la Roma și revenirea la Cluj, în caz de nereușită din motive obiective/subiective, fie în legătură cu ocuparea funcției dorite, fie cu stabilirea diferenței de

¹ AFVV, dos. Roma...f. 15: Nr. 117518: București, 28 iulie 1934 și Nr. 2456: Cluj, 2 august 1934; Idem_dos. Roma...Nr. 378/1935: 4 iulie 1935; Idem, dos. Acte personale, Nr. 148784: București, 20 septembrie 1935; vezi și în Anuarul...1934-1935. Cluj, 1935, p. 365, 368; Idem...1935-1936. Cluj, 1937, p. 298; E. Barbul, op.cit., p. 68.

² BCULB, fd. ABCUL, Nr. 374/1936: Cluj, 16 aprilie 1936; vezi în Anuarul...1935-1936. Cluj, 1937, p. 298; AFVV, dos. Roma..., Roma, 6 decembrie 1945: memoriu solicitând gradația a III.-a.

retribuție la o clasă imediat superioară. Considerăm că gestul întreprins acum de către V. Vătășianu, de a profita de un atare concurs de împrejurări și de a accede în scara profesională a Bibliotecii Universității, fusese grăbit atât de suprasolicitarea resimțită permanent la Școala Română din Roma, cât și de hotărârea de a elabora, în tihnă, lucrările sale științifice, între care figura deja volumul prim structurat din “Istoria artei românești”. Este sigur faptul că la înapoiere, preconizată inițial la sfârșitul lunii august 1936, fișa sa tehnică includea un quantum modificat de salarizare, în relație cu un spor de avans, la rangul de bibliotecar I., în valoare de 12100 lei/lunar.¹

Revenit la Biblioteca Universității după un fecund răgaz de doi ani petrecut în capitala Italiei, V. Vătășianu își reluase gradat activitatea legată de organizarea cataloagelor alfabetic, pe materii, topografic atât la modul concret, prin munca fizică zilnică reclamată de întreținerea fișierelor, cât și teoretic, făcând parte din colectivul restrâns de patru bibliotecari-specialiști, care redacta instrucțiunile referitoare la seria de indici speciali. Desemnat ca secretar al Comisiunii instituției, la sugestia lui I. Mușlea, el avea sarcina să redacteze procesele verbale a 4 reuniuni de lucru din anul universitar 1936/1937 (13 octombrie 1936, 30 ianuarie, 3 aprilie și 30 iunie 1937) și alte 5 întruniri profesionale din 1937/1938 (18 octombrie, 16 noiembrie, 16 decembrie 1937 și 8 februarie 1938).²

Activitatea sa din cadrul Bibliotecii Universității a avut, astfel, un dublu sens, biblioteconomic și bibliografic, atât în finalizarea catalogului topografic și revizuirea celui alfabetic, cât și în verificarea și completarea fișierelor sistematice, pe materii, prin intermediul comisiei desemnate să elaboreze ghidul practic de aplicare (1938). Cu siguranță că V. Vătășianu colaborase și la organizarea unor expoziții cu ecou deosebit în 1937 și 1938, pe teme distincte vizând “Cartea românească în Transilvania” și “Gazete și reviste autohtone”, în intervalul dintre anii 1831 și 1918. Neîndoielnic apare faptul că, pe tărâm profesional, el reușise să fructifice rezultatele cercetării desfășurată la Roma și Cluj și să se impună atenției criticii de specialitate. Este foarte probabil ca șansa eșuată în 1938, atunci când V. Vătășianu se simțise defavorizat în competiția de a ocupa funcția de prim-bibliotecar, în virtutea neafilierii sale la politica liberalilor, aflați la guvernare, să fi contribuit ca, într-un concurs de împrejurări, datorat eliberării postului de “secretar permanent” la Școala Română din Roma, insistențele directorului E. Panaitescu să rodească, iar fostul subaltern dintre 1934-1936, să accepte detașarea în capitala Italiei, cu data de 1 septembrie 1938, suplinind fiind, la Biblioteca Universității, de către licențiatul în litere, Ștefan Pascu.³

Destinul său de “funcționar administrativ și științific”, în accepție profesională, se redresa acum în cadrul “Accademiei di Romania”, unde era mereu preocupat de buna organizare a bibliotecii de profil și de activitățile cunoscute în directă legătură cu îndrumarea tinerilor bursieri ori cu pregătirea multor conferințe de specialitate și expoziții artistice. Bibliotecarul manifesta atitudini diferite, în intensitate sentimentală, față de soarta instituției de drept, aflată din septembrie 1940 în refugiu la Sibiu, iar corespondența purtată cu cei rămași acasă (prietenii și rudeni), precum și vizitele rare în țară pe durata concediilor legale, îngăduiau totuși minime referiri față de perspectiva ideii de reîntoarcere “...la biblioteca Universității, cu condiția, firește, ca să am acolo pace...”. Relația amicală cu colegul I. Mușlea, rămas director, se păstra neschimbată în situația agasantă iscată de anumite constrângeri, cu ritm anual, vizând statutul propriu deținut în străinătate. Problema celui remunerat, ca secretar principal I., din bugetul Școlii, consta în încercarea de a-și echivala salariul și a obține gradația a III.-a, convenită din 1938, când legea de organizare a Bibliotecii Universității fusese din nou modificată; odată cu reprimirea dreptului la gradații, inclusiv

¹ Idem, dos. Autobiografie, f. 3; Idem, dos. Acte personale, Fișa de pensiune, f. 2-3; vezi și în *Anuarul...1935-1936*. Cluj, 1937, p. 296, 304.

² AFVV, dos. Acte personale, Nr. 2206/192718: Cluj, 1 iunie 1938; vezi și în *Anuarul...1936-1937*. Cluj, 1938, p. 440, 443-445; *Idem...1937-1938*. Cluj, 1939, p. 326, 328-329; *Idem...1938-1939*. Cluj, 1939, p. 361.

³ BCULB, fd. ABCULB, Nr. 666/1938: București, 24 august 1938; AFVV, dos. Acte personale, Nr. 181788: București, 15 noiembrie 1938; Idem, mss. Retrospectiva...f. 5 verso; Idem, dos. Varia personal, scrisoarea din Roma, 18 iunie 1941, despre rolul prof. C. Marinescu în deturnarea concursului din interese politice!; Idem, dos. Acte personale, Fișa de pensiune, f. 2: salar de 12.100 lei; vezi și în *Anuarul...1937-1938*. Cluj, 1939, p. 327; *Idem...1938-1939*. Cluj, 1939, p. 358; *Idem...1941-1942*. Sibiu, 1943, p. 372; I. Mușlea, op.cit. 1945, p. 17.

pentru V. Vătășianu, aflat detașat oficial la Roma, modalitatea era rezolvată numai cu data de 1 aprilie 1943.¹

Fișa sa individuală rezumă ilustrativ traiectul existenței funcționarului public aflat într-un continuu serviciu bugetar la Biblioteca Universității, precum și cele trei detașări temporare, ca bursier și apoi “secretar permanent” la instituția academică din capitala Italiei. Deciziile din 1 aprilie și 1 septembrie 1944 cu privire la reîncadrarea succesivă a conducerii și personalului științific al bibliotecii clujene, în alte clase de salarizare, afecta și poziția lui V. Vătășianu, în calitate de bibliotecar-șef, echivalat în post, cu cel de șef de lucrări, la Universitate (20600 lei). Starea dificilă creată la Școala Română din Roma în anii războiului, din variate motive, a contribuit ca secretarul ei să solicite permanent, în nume personal și extrem de critic, în nenumărate memorii, – ultimul datând din 26 iulie 1946, vizând starea proprie și cea generală –, înapoierea definitivă în cadrul Bibliotecii Universității, gest concretizat târziu în vreme (decembrie 1946), dar neafectând cu nimic vechimea deținută legal în profesie (21 de ani și opt luni!).

Reîntoarcerea acasă, într-o nefastă conjunctură internă, conștient asumată după refuzul acceptării unor funcții științifice de renume în Italia și străinătate, țintise atât continuarea netulburată a cercetării de profil în legătură cu sinteza monografică în lucru, cât mai ales pregătirea pentru concursul la catedra de istoria artei de la Universitatea din Cluj, după decesul prof. C. Petranu (iulie 1945). Proba a fost trecută cu succes, în aprilie 1947, și urmată de titularizarea definitivă în toamna anului 1947. Până la acest moment, V. Vătășianu rămânea pe mai departe cuprins în structura organizatorică a Bibliotecii Universității din Cluj, fiind detașat, la 1 ianuarie 1947, la Institutul de Studii Clasice, pentru a contribui la reorganizarea secției de artă medie și modernă. Astfel că, la data de 1 aprilie 1947, aflat încă în activitate, era trecut într-o altă clasă de salarizare, conform postului deținut, de bibliotecar-șef, până la încheierea formalităților tergiversate pentru ocuparea locului la catedra de istoria artei de la Universitatea clujeană (1 octombrie 1947).²

Dacă ar trebui să ilustrăm cât mai veridic câștigul reprezentat în areal profesional-științifice de intervalul temporal strict circumscris în ecuația devenirii bibliotecarului și cercetătorului în istoria artei, dr. Virgil Vătășianu, respectiv anii 1931-1947, atunci am putea sublinia motivat faptul că: se păstra, minim schimbată, relativa paritate între efortul celui angajat în truda colectivă, specifică personalului de profil din cadrul Bibliotecii Universității, în eșalonări temporale succesive (1931-1934, 1936-1938, 1947), dublat de demersul particular de cercetare, marcat de importante articole/lucrări/studii, și între activitatea, benefic dezvoltată pe tărâm administrativ-științific la Școala Română din Roma (1934-1936, 1938-1946), în conivență cu augmentarea continuă a preocupărilor referitoare la trecutul istoriei artei românești.

Timpe efectiv de lucru: 1 septembrie 1931–31 decembrie 1931, gr. I.-a (12950 lei); 1 ianuarie 1932–31 decembrie 1932 (12 950 lei); 1 ianuarie 1933–31 decembrie 1933 (reduceri/rectificări: 8750–7825–7.900 lei); 1 ianuarie 1934–31 august 1934 (7900 lei); 1 septembrie 1936–31 decembrie 1936 (12100 lei); 1 septembrie 1937–31 decembrie 1937 (reduceri/rectificări: 10600 lei); 1 ianuarie 1938-31 august 1938 (10600 lei).

Detașări la Roma: 1 septembrie 1934–31 august 1936 (9100 lei); 1 septembrie 1938–31 decembrie 1946 (12100 lei).³

Virgil Vătășianu demonstra astfel, pe durata a peste două decenii în timp și la o vârstă propice informării și formării sale ca om și specialist, indiferent de domeniul de activitate, aleatoriu impus de conjunctura vremii interbelice, polivalența intelectualului preocupat constant de situarea proprie în mijlocul ori vecinătatea cărților și a faptului de cultură/spiritualitate, chiar dacă, instituțional, fundalul era întruchipat de Biblioteca Universității din Cluj sau de “Accademia di

¹ AFVV, dos. Varia personal, scrisoare, Roma, 7 decembrie 1940; Idem, dos. Roma..., memorii, Roma, 23 februarie 1943 și 6 decembrie 1945.

² AFVV, dos. Acte personale, Nr. 177314/1944: Sibiu, 21 februarie 1945; Idem, dos. Roma..., mesaj, Roma, 19 noiembrie 1946; Idem, dos. Acte personale, Nr. 51/1947: Cluj, 14 ianuarie 1947; Idem, f. 18: Nr. 2204/1947, Cluj 20 mai 1947; Idem, f. 19: Nr. 192607, București, 7 iulie 1947; Idem, Cluj, 6 mai 1969: adresă către Rectoratul Universității din Cluj; Idem, dos. Autobiografie, f. 3; Idem, mss. Retrospectiva..., f. 7 recto.

³ Idem, dos. Acte personale, Fișa de pensiune, f. 1-5.

Romania” din capitala Italiei. Semnificativă se prefigura mereu propensiunea sa către domeniul, “limitat” pentru mulți, dar extins, în conotații multiple, pentru cel ce năzuia să devină un deplin exeget al tainelor istoria artei românești și străine. Anii petrecuți fructuos la Cluj și Roma au preliminar și întărit un atare sentiment, iar răstimpul postbelic, în pofida seriei de avatururi, deloc favorabile în plan individual și colectiv, a favorizat, într-un final de “obsedant deceniu”, impunerea meritată a trudei celui ce redactase, vreme îndelungată, sinteza monumentală privitoare la “Istoria artei feudale în Țările Române” (1959).

Mircea Iorgulescu către Adrian Marino

– Corespondență –

Mariana Soporan, Editor
Colecții Speciale, B.C.U. "Lucian Blaga"

Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" deține fondul arhivistic al criticului și istoricului literar Adrian Marino, cuprinzând manuscrisele lucrărilor sale, notițele sale, numeroasele materiale bibliografice pe care le-a utilizat la elaborarea vastei sale opere literare, precum și corespondența bogată pe care a purtat-o cu numeroase personalități marcante ale criticii literare românești și străine. Acest fond arhivistic se îmbogățește an de an cu noi titluri și documente, fiind un fond deschis, autorul său donând periodic materiale cu grijă adunate și aranjate tematic în dosare.

În anul 2001 fondul **Adrian Marino** s-a îmbogățit cu un număr de 28 dosare conținând titluri incitante pentru cercetătorii bio-bibliografiei lui Adrian Marino precum și pentru cei ce doresc a cunoaște părerea unor personalități contemporane cu privire la starea culturii române în ultimele decenii ale secolului trecut .

Un titlu deosebit de interesant este **Mircea Iorgulescu**. Sub acest titlu sunt adunate 34 de scrisori adresate de Mircea Iorgulescu lui Adrian Marino în perioada 1982-2000. Mircea Iorgulescu este critic și istoric literar cu o bogată activitate publicistică materializată în numeroase articole și studii critice, eseuri critice, precum și antologii și foiletoane critice. Datorită convingerilor sale despre "implicația etică a scrisului", "istoric literar înzestrat cu imaginație și deschis spre revizuirea critică și reinterpretarea novatoare"¹, în perioada activității desfășurate în țară a întâmpinat numeroase dificultăți. Despre nemulțumirile și problemele sale găsim numeroase informații în aceste scrisori, informații din care deducem nu doar problemele unei singure persoane, ci condiția intelectualului și starea culturii române în cadrul politicii comuniste a anilor '80.

Cu puțin timp înainte de decembrie 1989 se stabilește în străinătate și devine colaborator al posturilor de radio "France International" și "Europa Liberă". La "Radio Europa Liberă" semnează emisiunea **Comentarii la zi**, emisiune de publicistică politică. Corespondența sa de după decembrie 1989 ilustrează viața cotidiană și declinul moral al României, așa cum le-a perceput ca jurnalist.

Încrederea cu care își prezintă părerile personale cu privire la realitățile culturale și socio-politice din România, precum și referirile la diverse personalități de ieri și de azi ale culturii române relevă o prietenie statornică, bazată pe admirație și respect profesional.

Redarea integrală a conținutului scrisorilor cuprinse în acest dosar, cred eu, este necesară și binevenită pentru istoria literaturii române, ele aducând numeroase informații despre momente, persoane și politici dintr-o perioadă neclară sau insuficient cunoscută a culturii române.

Dosarul cu titlul **Mircea Iorgulescu** se găsește sub cota Fond Marino 424, la Biroul Colecții speciale a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga" și a fost inventariat cu numărul Don. 9082/2001. Ordonarea dosarului s-a făcut conform regulilor arhivistice, scrisorile fiind ordonate cronologic și numerotate. Dosarul cuprinde 44 de unități arhivistice.

În transcrierea scrisorilor, pentru cursivitate, în paranteze drepte, au fost întregite unele titluri de reviste, precum și unele nume. Scrisorile au fost numerotate, indicându-se și numărul unității arhivistice sub care se găsește în dosar. Unitățile arhivistice care nu figurează reprezintă, unele dintre ele (unitățile arhivistice 24, 26, 29, 31), plicuri ale acestor scrisori, iar altele (unitățile arhivistice 42, 43, 44), plicuri ale unor scrisori ce nu se găsesc în acest dosar.

Titlul dosarului a fost stabilit de dl. Adrian Marino. Pe dosar, în interior, dl. Marino a mai notat :

- 1) Condiția morală a criticului, *Tribuna*, XXX, 15, 10 aprilie 1986
- 2) Problema biografiei, *Tribuna*, XXX, 42, 16 octombrie 1986...

*

¹ Zăciu, M., Papahagi, M., Sasu, A., **Dicționarul scriitorilor români: D-L**, București, 1998, pp. 621-626.

Stimate domnule Adrian Marino,

Scrisoarea Dvs. m-a bucurat mult: înseamnă că, totuși !, se vede, că faptele noastre, atâtea câte sînt și așa cum sînt, sînt – în ciuda indiferenței generale, a dezinteresului, a plictiselii, a somnolenței – receptate de cei cîțiva oameni care, nu fac decît să repet un adevăr din păcate uitat, constituie spiritualitatea unei națiuni la un moment dat. Acest ecou autentic mă interesează, de ce n-aș recunoaște: îmi sînt, în schimb indiferente, “ecourile” superficiale, ale “suporterilor”, inși care aplaudă sau înjură cu aceeași vehemență cu care își schimbă rapid “opiniile”. Am fost, mărturisesc, încîntat de prezența Dvs. În emisiunea pe care am făcut-o (alții, nu !). Această colaborare la radio nu este însă pentru mine decît o suplinire: fac, acolo, ceea ce de ani de zile mă zbat să fac la revista unde lucrez (!) și unde, sistematic, sînt “tras” pe linie moartă, considerat “incomod”, pus în situația de colaborator căruia i se cer “materiale” bune de a intra în schemele gîndite de alții.... Ca orice “cronicar”, îmi mărturisesc, poate orgolios, nu veleitatea de a alcătui o revistă, ci capacitatea de a o face; integral sau, măcar, parțial (un anumit sector, de pildă). Iar această posibilitate mi-e refuzată în permanență la “R.[omânia]L.[iterară]”. Cei de la Radio, prin nu știu ce întîmplare, s-au gîndit să mă solicite să le fac o emisiune (interesant este că invitația aparține redacției de ... actualități, nu celei culturale !); și am acceptat nu fiindcă aveam prea mult timp (nu am deloc !), ci pentru a face, atîta timp cît mi se va îngădui, o demonstrație de publicistică literară (sonoră !) veritabilă, pe chestiuni serioase, de ținută, chiar cu “ștaif”. Cînd nu se va mai putea, renunț. Deocamdată, însă, am mîna liberă. O, de mi s-ar da la “R.[omânia]L.[iterară]” sarcina să fac, independent, paginile de critică ! Dar independența sperie; iar eu încep să fiu prea bătrîn pentru a mă schimba (la vară voi avea 39 de ani – o vîrstă care mă înfricoșează).

Sînt, domnule Marino, unul din cei care văd în afirmarea criticii românești în plan internațional una dintre puținele noastre posibilități reale de a pătrunde cu adevărat în conștiința culturală a lumii civilizate. De aceea, succesele Dvs., dincolo de bucuria înaltă pe care mi-au făcut-o, înseamnă și o confirmare a acestei credințe. Vă doresc, deci, ca voiajul pe care îl proiectați să fie cît mai fructuos; și aștept, la întoarcere, un semn. Îmi îngăduiți să vă invidiez, fie și pentru simplul fapt al deplasării ?! Dacă vă spun că n-am trecut încă dincolo de “cortina de fier”, mă veți înțelege ! Mi-am dorit, multă vreme, un “stagiul” de cîteva luni măcar într-o țară de limbă germană (chiar și R.D.G.), pentru completarea, într-un mediu de seriozitate și temeinicie, a ceea ce am învățat singur (căci bănuieți probabil ce a însemnat Universitatea între anii ‘61-’66, cînd mi-am făcut studiile); a fost cu neputință. Mă întîlnesc, uneori, cu un “coleg” al nostru, istoric și critic literar, profesor, doctor, universitar etc. : a stat vreo patru sau vreo cinci ani în R.F.G. și vorbește nonșalant despre orașul Chioln, nesfiindu-se că n-a învățat nici măcar să rostească așa cum se cuvine numele localității unde a trăit ... iar vremea trece și încep să simt că devine prea tîrziu. Dar gata cu mîhnirile ! Vă mulțumesc încă o dată pentru gîndurile bune și cuvintele frumoase și aștept să ne vedem după ce vă întoarceți.

Cu sentimentele cele mai bune, M. Iorgulescu

Stimate domnule Adrian Marino,

Mi-ați făcut o mare bucurie, un adevărat “dar de moș Crăciun”: aveam efectiv nevoie de Todorov (dincolo de împrejurarea că am descoperit, ici-colo, cu tristețe, că idei sau frînturi de idei, intuiții etc. pe care, în urmă cu 5-6 ani, le-am exprimat în legătură cu Dinicu Golescu și epoca 1780-1830, din punctul de vedere al unui critic literar care “citește” istoria, le-am “regăsit”, mai sistematic expuse și într-o ordine diferită, la Tz. Todorov !!!). cred că nu va fi prea tîrziu dacă am să vă pot înapoia cartea cam pe la 15 ianuarie (vreau să-mi fac fișe în detaliu și timpul mi-e, din păcate, foarte măsurat). În legătură cu prezența radiofonică: am aflat că omul din Cluj al Radioului e cam incompetent (eufemistic și neologistic zis); de aceea, de comun acord cu redactorul emisiunii, am stabilit ca atunci cînd veți veni prin București să sacrificați o jumătate de oră, să înregistrăm, și apoi să se difuzeze (e nevoie, totuși să știu cu o zi înainte de a

înregistra). Eu am anunțat, la “R.[omânia]L.[iterară]”, intenția de a scrie despre cartea Dvs.; nu pot preciza când, fiindcă revista va avea, destulă vreme, un aspect, cum să zic !?, “evenimential”.

Vă doresc un ’83 rodnic și bun, așa cum a fost pentru Dvs., socotesc, ’82.

(Scriu la mașină pentru a fi cât mai lizibil).

12 dec.1982 M. Iorgulescu

3. unitatea arhivistică nr.3

București, 25 martie 1985

Stimate domnule Marino,

Deși nu sînt superstițios (ori sînt ... cu măsură și umor !), la scurtă vreme după ce v-am scris mi-a căzut în mîină (adusă de un amic) revista “Vatra” nr. 2; fiindcă în București publicațiile din țară sînt aproape intruabile (de altfel, nici “R.[omânia]L.[iterară]” nu prea este de găsit), mai că am renunțat la lectura lor sistematică; ei bine, și în acest număr din “Vatra” m-am întîlnit cu Dvs. Pe coordonatele ... “Jurnalului german”, așa încît, o clipă, am fost înclinat să cred în cine știe ce misterioase încrucișări ale astrelor de care – totuși ! – se pare că depind destinele noastre.

Pentru că, probabil nu știți, în august – septembrie 1984 am fost și eu în Bavaria, făcînd un lucru ce a părut “colegilor” incredibil: am “prins” un modest stipendium dat de Goethe-Institut și, vreme de două luni (de fapt, 5 săptămîni), mi-am perfecționat – intensiv – precara mea germană deprinsă de unul singur, cu dicționare și gramatici, în puținul timp liber lăsat de preocupările cotidiene. Am stat la vreo 90 de kilometri de München, pe malul lacului Chiemsee, singur într-o cămăruță (pat, dulap de haine, masă de lucru, scaun, un raft – dublu – pentru cărți, o chiuvetă), într-un “studentheim”, am făcut, la 41 de ani, cu plăcere, pe școlarul, am dat și un “Prüfung” final (deși nu era obligatoriu, dar, de !, balcanicul din mine – în sensul lui Cioran din Histoire et utopie – era doritor de o reușită cu pură valoare sufletească), l-am luat – și trebuie să vă spun că, adesea, îmi aminteam de “studentia” Dvs. Avidă, avizată și atît de stimulatîv descrisă în “Jurnalul” european pe care, de altfel, cu această ocazie l-ați început. M-au întrebat, aici, destui: cum, la vîrsta ta și la preocupările tale, nu ți-a fost rușine să stai în bancă și să fii alături de tineri de 22-26 de ani ?! Mi s-au părut idioți cei care mă întrebau și le-am ignorat jignitoarea nepăsare de a (mai) învăța ceva, la orice vîrstă. Printr-o întîmplare, la Oktoberfest am fost la München, era, vă amintiți ?!, o zi friguroasă, rece, plouase toată săptămîina; de altfel, am “bătut” bine marile muzee din capitala Bavariei, unul dintre cele mai prielnice – cultural – orașe prin care am trecut pînă acum. Iată, deci...

“Suplimentul” nu l-am citit, dar vă mulțumesc pentru mențiune; în general m-am izolat de “freamătul” – veșted, mortuar, stupid – al “vieții literare”, de reviste etc.; sînt cufundat în munca la cartea despre Istrati (documentarea, toată, am luat-o de la zero, fiindcă răposatul Al. O.[prea] a lucrat cu negri, cînd n-a falsificat, iar negrul român e ... român, adică leneș, superficial, hoț, își fură “stăpînul” care-l plătește – cazul Barbu e, de altfel, edificator). Sper, sper ca pînă în vară să termin, iar la toamnă, spre sfîrșitul anului, prin octombrie – noiembrie, să pot pleca – Das hängt... ! -, iarăși, spre Franța (unde în acest an începe să apară un “Caiet” anual, de 200-250 de pagini, în genul “Caietelor” scoase la Gallimard) și în Germania, la Frankfurt am Main urmează să se înceapă o ediție în 6 volume Istrati, făcută de un bun cunoscător, Heinrich Stiehler, de la Universitatea de aici). Cum vedeți, mă despart tot mai mult de “confrați”, iar pentru această desprindere “modelul” Dvs., aplicat ... creator, rămîne singurul de urmat, singurul valabil. Și poate că, început cu ani în urmă, dintr-o întîmplare în aparență, “dialogul” nostru, așa sincopat cum a fost și este, este expresia unei cîntări ce arată că, totuși, “birui-va gîndul !”.

Cu cele mai bune sentimente,
M. Iorgulescu

București, 26 dec. 1985

Stimate domnule Adrian Marino,

Cu destulă uimire am constatat că nu v-am trimis volumul meu, apărut în această toamnă, "Prezent": eram sigur că vi-l expediasem încă de la începutul lui octombrie ! Și, totuși, nu era adevărat. Atunci mă pregăteam pentru o călătorie în R.F.G.; cartea fiind tipărită la Galați, n-am avut decât semnalele și am apucat să trimit câteva, însă într-o mare zăpăceală (cunoașteți, presupun, bine fenomenul !), așa încât, la întoarcere, n-am mai știut cui am trimis și cui nu. În sfârșit ! Cred că nu vă veți supăra pentru această întârziere: azi pun la poștă și un exemplar.

Citesc, nu cu regularitate, fiindcă nu reușesc întotdeauna să-mi procur revista, "Tribuna", articolele Dvs. – atunci când există. Chiar dacă uneori (însemnările "rele" – nu spun fără îndreptățire ! despre E. Simion) nu subscriu la litera lor, subscriu însă totdeauna spiritului care se degajă din aceste intervenții. Din păcate, în context marchează mai degrabă o poziție robinsonică; sînt noționale, nu metaforice, exacte, nu figurate, competente, nu "artiste", riguroase, nu "literare" – ș.a.m.d. Europeanitatea lor profundă în aceasta, îndrăznesc să afirm, constă; dar, vorba lui Nenea Iancu, "Nu voiu, stimabile, să știu de Europa d-tale...": asta e lozinca literatului noțional, fie el poet, prozator, criticVă admir și, în felul meu (de altfel, m-am retras considerabil din publicistică de vreo doi ani), susțin aceeași orientare – care nu se poate exprima, cred, "monolitic", dimpotrivă, numai printr-o pluralitate convergentă.

Vă doresc un an cât mai bun, în care să vi se împlinească dorințele și, dacă se poate, și ceva pe deasupra ! Și, iarăși o vorbă a lui Caragiale, serioasă de astă dată: Să fiți sănătos și vesel !

Cu statornică prietenie,
M. Iorgulescu

București, 11 ian. 1986

Stimate domnule Marino,

Vă mulțumesc pentru intenția de a scrie despre "Prezent", deși nu gîndindu-mă la o asemenea posibilitate v-am trimis cartea, ci pur și simplu ca semn de existență a unor anume sentimente ... intelectuale. Fiind eu însumi critic, deși de aproape un an tot mai rar, de nu chiar deloc, totuși !, prezent în publicistică, îmi permit luxul de a nu trimite cărți în scopul de a fi comentate; eu de pilda, nu am trimis nici o carte la "Orizont", la "Convorbiri literare", la "Cronica" firește la "Luceafărul și la "Săptămîna", la "Supliment", la "Argeș", la "Tomis", la "Astra", la "Transilvania" u.s.w.! Nu din înfumurare, doamne-fereste ! Dar sînt convins că mă-nțelegeți, fără exces de explicații ...

Și sînt chiar foarte curios, trebuie să vă mărturisesc, de lectura Dvs., mai ales că volumul, aparent eterogen (un eseu "semiotizant" cu măsură despre Camil Petrescu, nu atît în terminologie, cît în spirit, trei texte, fiecare de altă factură, despre Istrati – e de datoria mea să vă spun că al treilea, "Fiul cărții", e de fapt un capitol din monografia în lucru, al cărei prim volum a fost predat deja la ed. Minerva și așteaptă, așteaptă ... viza cenzurii care nu există ! – câteva "portrete" unde personaje sînt, asta-i situația, cel puțin trei autori ce vă sînt, literar, antipolitici – cred că nu fără temei ! -, apoi foiletoane despre diverse cărți [chiar și despre D. Popescu, sub un titlu – cum să zic ?! – premonitoriu, căci a fost scris cu destui ani în urmă !!!], o anumită reconsiderare a unui text lovinescian, în "linia Maiorescu" etc., etc.), în ciuda acestei varietăți, totuși are – pentru mine, cel puțin ! – o unitate de fond. Acum, dacă tot mi-ați spus ce intenții aveți, aștept cu ... freamăt, de, toți sîntem (și) autori ! Nici criticul cel mai acerb nu ar putea să nu aibă și el, orișicîtusi de puțin, inimă de autor !

Ei, dar toate aceste lucruri sînt pentru alte vremuri.

Am citit textul Dvs. din nr. 1 al Tribunei și, cu câteva mici rezerve, subscriu. Principala rezervă, dacă nu chiar singura !, privește duritatea atacului împotriva cronicarului de la "R.[omânia] L.[iterară]. cred că aici lucrurile ar trebui nuanțate ; el, acest cronicar, face cît știe și cît poate ; rău e

altceva: că i se asigură, în mod artificial, un loc privilegiat, în defavoarea altor opinii și altor critici. De exemplu : dacă el scrie despre o carte, altă opinie nu se poate exprima decît după 2—4 luni – și în paginile de “confruntări”; în schimb, el poate relua cînd vrea orice carte care a mai fost comentată în paginile de cronici ! Apoi: e singurul prezent număr de număr și mereu pe același spațiu, în vreme ce alții, oricare ar fi ei, sînt un fel de “libero”, ca la fotbal : publică doar la două-trei săptămîni, cînd ici, cînd colo, fără loc fix și fără periodicitate stabilită. Și mai sînt și altele, destule. Prin ucaz, deci, el este proiectat în poziție de number one, menținut, sprijinit, mă rog, un întreg mecanism. De ani de zile am tot propus onor conducerii (G.Iv.[așcu]) să se împartă, egal, paginile 8-9, la trei critici, în condiții de identică libertate a selecției și a opiniei – dar m-a refuzat cu obstinație. Poate Dvs. știți de ce – fiindcă mie nu mi-a dat nici o explicație. De altfel, e interesant de observat cine deține rubrici de critică la “R.[omânia] L.[iterară]: mai e și placidul, amorful L.Ulici (în mai mult de un deceniu nu a lansat pe nimeni, deși, slavă domnului !, avea de unde alege, nu a făcut nici un act de opoziție – o baltă mîloasă !, mai e Ș. Cioculescu (intrat, deja, în seria “fenomenelor”), mai e Z. Ornea (care face un lucru util) – și cam atît ! cred că e nesfîrșit de puțin față de posibilitățile reale ale “R.[omânia] L.[iterară], chiar și în cea mai rea conjunctură ! Puzderie de Manu, Bărbulescu, Podgoreanu, Tuchilă, Zalis, Mancaș, Adr.[iana] Iliescu, Tacciu etc., etc. e întreținută deliberat. Tocmai pentru a se face “critică” fără spirit critic, în cel mai pur spirit al epocii surogatelor, al epocii înlocuitorilor ...

Dar, gata !

Cu cele mai bune gânduri,
M. Iorgulescu

6. unitatea arhivistică nr.6

București, 16 ian. 1986

Stimate domnule Marino,

Scrisorile noastre sînt efectiv “încrucișate” : la două zile după ce pusesem la poștă ceea ce eu socoteam a fi răspunsul meu la un răspuns al Dvs., mi-a venit ... adevăratul Dvs. răspuns ! Dar, să fiu metodic.

În legătură cu poziția Dvs. : deși este (mi se pare a fi) una, cum am zis, “robinsonică”, sînt convins că direcția de urmat aceasta e. Între un așa-zis tradiționalism agresiv (de fapt, o situare în mod bizar ultrasatisfăcută de sine pe pozițiile unui izolaționism și ale unei înapoieri la fel de stupide și de nocive) și un avangardism duios, cu proteză dentară și cosmetizat la “Arta populară”, situația celor care luptă, cum și cît pot, împotriva inautenticității, a mimetismelor, a suficienței, a prostiei, a idiocrației etc. este cea mai expusă. Am, tot mai mult, impresia că filonul dizolvant, atît de specific – și tot atît de specific deghizat într-un fel de cumsecădenie ce ascunde un uriaș potențial de atrocitate – se manifestă în cuprinsul ambelor, cum să le zic !?, “tendințe”. De aceea le detest – și conștient, și instinctiv.

În legătură cu E.[ugen] S.[imion]: doamne-fereste, nu mi-a trecut prin cap să contest vreuna din observațiile Dvs.; e nu doar inaderent, dar și impermeabil la spiritul german și chiar, aș îndrăzni să spun, la concretul vieții din G.[ermania].

Spuneți că v-au plăcut “impresiile” mele din Frankfurt/Main ; de fapt, de fapt nu am vrut să-mi transcriu “impresiile”, din multe motive, între care și acela că nu am destulă “inocență” – pe de o parte – pentru a fi dezinteresat de esența acelei lumi (sau la plural, de esențele ei) și nici nu mă simt în stare (măcar deocamdată!) să încerc un “portret spiritual”. Deci, în primul rînd, din scrupul profesional (E.S. nu l-a avut – de aici toate “necazurile”). Am socotit aș fi superficial să mă exprim, după 20 de zile de ședere într-o țară (iar pentru un om de cultură “țara” asta înseamnă un spațiu spiritual imens) a cărui limbă o stăpînesc doar la un nivel elementar. A, să mă refer la contacte, la discuții, la oameni ? Da – dar eu am vorbit cu editori (și a descrie cum funcționează o editură vestică înseamnă, nu-I așa ?!, că bat șaua ...), cu scriitori, cu gazetari (am vizitat – au văzut că mă interesează – o redacție și o tipografie) – și zău că mi-e imposibil să reproduc toate aceste convorbiri. Să rezum cărți, reviste ? O fac, poate mai bine, alții. Să descriu strada, oamenii,

întîmplările mărunte (și atît de semnificative !) ale unei zile ? Aici s-ar citi totul din altă perspectivă, deocamdată cel puțin.

Iar "literatură" – o jos ! – n-am chef să fac.

Cît despre felul în care am scris despre Al. Piru – la care, trebuie să vă spun, țin realmente, oricît ar părea de necrezut, fiindcă este un om de carte -, e foarte probabil că am depășit măsura. Oricum pînă la un punct, regret ; deși, deși Al. P. a îngăduit și acoperit, cînd avea posibilitatea să nu o facă, ascensiunea lui I.D. Bălan, a lui Ungheanu (doctor !!! "făcut" de Piru) și a atîtor nulități periculoase despre care spunea adevărul la cafenea și, pe de altă parte, îi susținea oficial. Iată că, acum, e și el una dintre "țintele" permanente ale echipei morții de la "Luceafărul", unde se vorbește despre "dogmatismul valorii" și se spune că N. Dragoș e autorul celui mai bun volum de versuri din '85 !!! Am fost nu rău, ci nedrept cu Al. Piru; dar, cel puțin, am fost consecvent și am scuza că am făcut-o fiindcă m-a dezamăgit (încă din 1961, din primul an de studenție; eu venisem, la 18 ani, îmbătut de ideea că-l voi întîlni pe omul care suferise, care fusese aproape de Călinescu etc. – și am întîlnit un personaj care nu mai voia decît să fie pitoresc și simpatizat de ... fete, colegele mele fiind, în general, niște biete gîște); eram, desigur, naiv, dar pretind oare prea mult cînd – și azi – cred că omul de cultură trebuie să fie la înălțimea rolului său, chiar dacă societatea nu i-l recunoaște? De ce a acceptat Al. P. să conducă teza de doctorat a lui Ungheanu? De ce, la catedră, a netezit drumul multor idioți din naștere (gen Eugen (!) Marinescu, nu știu dacă ați auzit ?) Din adversitate față de ... Manolescu (rămas pe nedrept, orice părere am avea despre el, simplu lector, cînd profesori sînt bilbuiți ca Păcurariu și cretini ca I.D.B[ălan]) ? Sărman motiv ! Mai sînt încă multe de zis – și, în această ordine, în memoria mea stă vie amintirea momentului cînd A. Marino, în iulie '81, la Conferință, s-a dus glonț la tribună pentru a se opune candidaturii lui M. Beniuc – o amintire înaltă și luminoasă. Cum să nu țin (ierțați-mi sentimentalismul) la A. M. ?!

M. Iorgulescu

7. unitatea arhivistică nr.7

București, 2 martie. 1986

Stimate domnule Marino,

Sigur că aveți dreptate cînd vă referiți la dificultățile întîmpinate de orice intelectual care nu vrea să fie nici mai mult, dar nici mai puțin decît atît : un intelectual. Am însă uneori impresia că o discuție mai serioasă asupra acestei chestiuni în cultura noastră nu prea a avut loc – uite cum mă împleticesc în eufemisme ! Mai direct și mai brutal : dacă azi, din cauze binecunoscute, o dezbatere publică este aproape inimaginabilă, mă întreb totuși, pe baza celor auzite ici colo, în conversații colegiale etc..., dacă nu cumva chiar și imposibilitatea actuală a unei asemenea discuții nu are, așa zicînd "rădăcini istorice" ... Cu alte cuvinte, mă tem că, printr-un procedeu la urma urmelor ușor de explicat, care dă toată vina pe condițiile momentului; or, eu unul nu cred nici că e vorba de o vină, nici că totul este un produs al epocii postbelice. Să tai nodul: am certitudinea că aici, în acest spațiu, a deveni, a fi și a rămîne intelectual a fost întotdeauna un act de eroism. Aproape o nebunie. Ar fi probabil, palpitantă o cercetare din acest unghi a ultimelor două secole de cultură română, practic a culturii române moderne. Absența unei tradiții de viață intelectuală superioară (să mă ierte Dumnezeu, dar diaconii și arhimandriții noștri, înălțați mai recent pînă la rangul de reprezentanți ai unei ...Renașteri !!!, nu constituie o astfel de tradiție), absența unui elementar și colectiv sentiment de respect al instituțiilor în general (și culturale în special), absență normală în cazul unei (unor) populații cu statornic statut ancilar, în sfîrșit, absența unei culturi morale, indiferent de calea prin care s-ar fi dezvoltat (de pildă: religioasă), toate acestea nu puteau avea alt efect decît cel cunoscut. Cauza, așadar, nu trebuie confundată cu împrejurarea; sigur, efectele sînt cîteodată mai vizibile, altele mai estompate; dar eu vă o continuitate acolo unde alții văd ruptură și, în consecință, idealizează un moment sau altul, de regulă mai îndepărtate în timp, deci mai "afumate", mai opace, pentru mulți incontrolabile documentar. N-aș vrea să înșir date, nume, evenimente; sînt convins că Dvs. puteți oricînd "umple" cu "carnea" documentară necesară o astfel de idee. În fond, ca să restrîng, de ce să-i cer eu demnitate cutărui autor de azi, cu statut socio-profesional în bătaia tuturor adierilor, cînd exemplul trist al atîtor "maeștri", de la M. Sad.[oveanu] și T. Argh.[ezi] și G. Căl.[inescu] pînă la L. Blaga (da, chiar L. Blaga), ne arată cît de precară e fibra?! Încît mai degrabă, cei cîțiva (totuși, nu puțini !) colegi ai noștri care își păstrează rolul mi se par un miracol. Căci, la noi, doar "miracolele" sînt posibile... Aș scrie, iată, o carte despre scriitorii români neverosimili ca scriitori români !

Cu bune gînduri,, M. Iorgulescu

București, 15 aprilie 1986

Stimate domnule Adrian Marino,

Răspund cu întârziere de o săptămână scrisorii Dvs. din 18 martie, care a făcut pînă la mine cam tot atît cît făcea o scrisoare din Paris pînă la București în urmă cu 2-3 ani. De, efectele modernizării ! Mai ieri am aflat că în curînd, cel puțin în București, numărul poștașilor va fi redus cu aproximativ 50%; atunci o să vedem viteză ! Sper să se ajungă și la ideea cu adevărat revoluționară, ca noi înșine să ne luăm corespondența de la oficiile poștale ...Revenind : nu v-am răspuns la observațiile în legătură cu tratamentul privilegiat al “cronicarului” nu pentru că le-aș fi găsit inexacte, ci fiindcă am impresia că este vorba de ceva mai mult. Nu pot preciza însă ce anume și nici de ce natură; în orice caz directorul îl apără ca și cum i-ar fi, cum să zic ?!, moștenitor; una dintre explicațiile parțiale ar fi, cred, și aceasta: susținerea unui om în permanență amenințat constituie un fel de alibi pentru posteritate. Da, da, se va zice, a făcut compromisuri, concesiile etc., dar l-a “Ținut” pe X; este aici o anumită logică, poate mai exact o anumită mentalitate; o avea, între alții, și Z. Stancu, a cărui “generozitate” (bani, primiri în US etc.) urma să contrabalanseze – moral – un lamentabil cameleonism. Este o “școală” pe care, cred, anumiți oameni ce au jucat un rol public foarte important în cultura și literatura română din ultimii 40 de ani, și-au însușit-o foarte bine. Deocamdată, însă, fie prin efectul implacabil al biologiei, fie prin cel social-politic, asistăm – eu, unul, cu o curiozitate neseacă – la transferul de la această mentalitate (conduită etc.) la o alta : mai obtuză, dacă nu de-a dreptul mărginită, cu viclenii rudimentare, de speță vag țărănească, însă un țărănism trecut prin mahala, aproape mitocănească. Este uimitor – pentru cine nu are o înțelegere clară a istoriei culturii și civilizației noastre – cum s-a reușit această performanță, ca într-un timp extrem de scurt să se defrișeze tot (sau aproape tot) ce se “plantase” după 1860 (mă refer la Regat; pentru Transilvania, destructurarea rînduiriilor culturale specifice a început, cred după 1920). Viteza demolării este cea mai bună dovadă că era vorba de un strat superficial, de o poleială, de “paiantă”. Sigur, e probabil ca nu am dreptate sută la sută; dar cele cîteva procente de eroare, ca să nu zic de excepții, abia că reprezintă o confirmare. De aici lipsa modelelor morale, de aici inventarea unor false modele, și m-am bucurat descoperind în Dvs., încă o dată, un spirit ostil oricărei idolatrii, adică just și critic. Mă refer la Blaga; și-mi amintesc de un incident pe care l-am avut acum vreo 4-6 ani cu niște arhitecți, care știau, din penibila proză memorialistică și idealizantă, că fusese, nu-i așa, un “erou al rezistenței intelectuale”. Atunci, fără să le spun despre ce e vorba, le-am citit fragmente din publicistica lui L.B.[laga] din “anii noștri”. Au reacționat cu bun simț, declarînd, toți, la întrebarea mea “cine-i autorul ?”, că nu poate fi altul decît vreun Corneliu Vadim Tudor. Cînd le-am arătat coperta cărții (rușinoasele texte au și fost strînse într-un volum !), au rămas consternați !

Îmi vorbiți, dramatic și emoționant, despre experiențele Dvs.; atît cît se poate vorbi. Din presa vremii (citită pe dedesubt), din mărturii fragmentare, am tot încercat să-mi fac o idee despre reacția celor care, atunci, la începutul “noii istorii”, erau totuși, cît de cît în stare măcar să înregistreze evenimentele. Și, iată, mi-a venit o idee : ce-ar fi dacă, eventual, ne-am propune să realizăm o carte de “convorbiri” ? La urma urmelor, de ce să rămînă doar mărturia atît de cabotină, (inteligentă, totodată) a lui Paul Georgescu ?! Poate că într-un an, în doi, în trei, va putea să și apară... poate, cînd veniți la București, facem împreună o vizită lui Bălăiță la editura C.[artea] R.[omânească], și-i avansăm propunerea. Cred că ar ieși o carte și utilă și frumoasă, ce ar putea să aibă, de ce nu ?, și oarecare carieră internațională, fiindcă s-ar transforma, vrînd-nevrînd, într-o carte despre cultura și literatura română, gîndită și scrisă liber, la distanță de toate sloganele și de toate ineptiile. Aveți multe de spus și, poate, această modalitate vă va conveni ...

Am citit cronica la “Prezent”. Autorul din mine e încîntat – și de atenție, și de înțelegere, și de caracterizări. Acest autor vă mulțumește, și nu ca simplă formalitate protocolară. Într-o scrisoare

¹ Pe ultima pagină a scrisorii se găsește o însemnare a lui Adrian Marino, scrisă cu pix de culoare roșie: “(“Condiția morală a criticului”, Tribuna, 15/10 aprilie '86”.

viitoare el va încerca însă și altceva: să-și explice anumite opțiuni, nu de ordinul numelor, ci al ideilor.

Pe curînd, așadar, M. Iorgulescu

9. unitățile arhivistice nr.9-11

București, 26 iunie 1986

Stimate domnule Adrian Marino,

Să tot fie o lună de zile de cînd, moleșit de stări personale, dar și generale, și unele și altele la fel de dezagreabile, am întrerupt șirul scrisorilor către Dvs., sperînd că în cîteva săptămîni îmi voi reveni. Fiindcă nu îmi place să mă văicăresc și, pe de altă parte, sufăr și eu, din cînd în cînd, de “sindromul lehamite”. Cum însă zilele mai senine înfirziau să se ivească, iar cele trecute îmi dădeau o vagă senzație de culpabilitate, de impolitețe mai bine zis, cele cîteva săptămîni au devenit mai multe. Așteptam de acum, să-mi “iasă”, în sfîrșit, cartea despre Istrati (partea întîi), care stă cu “bun de tipar” încă de la începutul lunii mai (!) și-l așteaptă, se vede, pe dl. Godot: dă vină, să plece, dar să facă pentru Dumnezeu!, ceva...

Iată însă că anume împrejurări de viață literară (știu că detestați și conceptul, și realitatea pe care o numește) mă obligă să ies, oarecum neașteptat, dintr-o tăcere – penitență.

Cum probabil știți, în “R.[omânia] L.[iterară]” din 19 iunie am scris despre cartea lui Cornel Ungureanu, “Proza românească de azi”. Corect ar fi fost să spun “am scris și eu”, dar la data respectivă habar n-aveam de articolul Dvs.; “Tribuna” ajunge greu la București și mi-e foarte greu să o procur. Abia ieri, deci l-a o săptămînă de la apariția cronicii mele, mi-a adus cineva revista – și v-am citit prezentarea. N-am să ascund, ipocrit, că am fost uluit. Nu neapărat pentru că opiniile noastre erau (sînt) perfect divergente; ci, în primul rînd, pentru că – îmi îngădui să o spun deschis – am avut senzația că un om de bună credință (Dvs.) se lasă păcălit de un abil, de un sforar oarecare. Nu voi apela în nici un caz la “detalii” de viață literară; scot argumente doar din carte, din “țesătura” ei confuză și în același timp perfect orientată. Las de o parte ce am notat în cronica mea și trec, direct, la ceea ce nu am putut spune.

Cum, adică, nu acordă C. Ungureanu atenție “relațiilor”?! Ba chiar asta face, numai asta. O face și cînd spune despre cei care au stat prin pușcării că “nu au fost îngerași” (expresie, nu-I așa, tipică ...), justificînd, deci; și cînd spune despre V.Voiculescu enormitatea că a avut “șansa” (!!!) de a-și dovedi “valoarea morală” intrînd la închisoare; și cînd distruge “mitul Stancu”, (ca fost președinte de bună amintire trebuia distrus); și cînd construiește noul “mit”, al noului (=actualului) instalat pe fotoliul lui Stancu, afirmînd că tot ceea ce e scris este fără cusur; o face cînd îl vîră pe nerealizatul V. Rebreanu (atunci, de ce nu și pe Alecu Ivan Ghilie, ai cărui “Cuscri” sînt perfect egali cu “Corei” ?) în, nu-i așa “eroica” generație ’60 (care-l cuprinde și pe Lăncrănjan, dar și pe Săraru – acesta debutînd în proză în 1974, iar C.U. spunînd - în cuvîntul-înainte – că nu se ocupă decît de autori care au debutat pînă în 1965). Să mai adaug preluarea tacită de idei și chiar de formule . Un exemplu: E. Simion, în postfața vol. II din “Scriitori...”, spune că ar fi vrut să dea cărții titlul “Amurgul idolilor”, dar, pîrîndu-i-se retoric, a renunțat. Nu renunță C. U. , care preia – discret – deșeu și-l modifică ușurel în ... “Amurgul zeilor”. Alta despre incognito (III), M. Sorescu a scris o cronică sub titlul (fotbalistic) “Un roman intrat în prelungiri”. C.U. zice și el “intrat în prelungiri”, dar ... fără ghilimele. Și ar mai fi. Ironiile la Bogza au și ele un “substrat”, ca și elogiile la Bălăiță (nici o rezervă) sau Țoiu (am citat fraza cu “prinusul de recunoștință”). Ideea cu estul european e, să mă ierte D-zeu, o tîmpenie. Scriitorul român – eu nu spun că e bine sau rău, dar așa e – nu-l citește pentru a se informa pe Bulatovič, îl citește pe Borges; nu-l citește pe Kundera (mie îmi place, dar asta-i altceva !), îl citește pe Bellow, nu citește nu știu ce bulgar (tradus la noi pe bază de acord), îl citește pe Boris Vian. Nu vreau neapărat să mă refer la E. Simion, dar vol. II din “Scriitori ...” comparat cu făcătura lui C.U. arată foarte bine tot felul de lucruri: că nu poți scrie despre proza postbelică fără M. Eliade, fără I.M. Sadoveanu, Vineș ș.a. Unde e Radu Tudoran (mai important ca romancier profesionist, decît V.Rebreanu, I.Lăncrănjan și alții ...) ?

E – îmi îngădui să o spun deschis în aceste rînduri confidentiale – o “carte de gașcă”. O gașcă fără amplitudine, șobolănească, de tip M.R.Iacoban, A. Dumbrăveanu (“șeful lui C.U. care e

– știți ?! – secretar adjunct al Asociației din T.[imișoara] și mai plimbat prin lume pe banii Uniunii decât noi amîndoi la un loc). Iar dovada o veți avea: fiindcă, se pare, cronica mea a “supărat” foarte tare pe “noii zei” care au început (o vor declanșa) o pseudo-campanie de presă în publicațiile aservite: de “apărare a lui C.U. și (probabil) de “punere la punct” a mea. Sper ca – măcar atunci – să aveți încredințarea că e vorba de o “sectă” cu mult mai nocivă (pentru că “lucrează” pe dedesubt) decât toate cele știute.

De altfel, și eu sînt curios de ce va fi. Am impresia că fără să știu am “lovit” într-un punct foarte sensibil. Cî de sensibil ?! După amploarea “ecourilor” puse la cale o să-mi dau seama. Și e interesant că în vreme ce față de atacurile din “Săptămîna” și “Luceafărul” la adresa atîtor scriitori și critici veritabili (oricum, cu scăderi sau nu, dar veritabili) “Contemporanul” nu a luat vreo atitudine (ba chiar i-a încredințat o rubrică lui A. Silvestri) a doua și după apariția cronicii mele a fost dată la tipar și vîrîtă în pagină o notiță despre opul lui C.U. unde se spunea “...primul volum al amplului și prestigiosului studiu pe care-l întreprinde cu succes...”: va să zică, nici n-a apărut bine și, deja, e “prestigios” și “cu succes” !

Iată de ce am fost mirat de girul moral pe care” l-ați dat (nu e semnificativ că la Buzura nu “analizează” și nu “prezintă” pe larg decât romanul cel mai slab al acestuia, “Orgolii” ?!).

În ce mă privește spun și eu cu anume umor: “aștept provincia!” – referindu-mă la “ecourile” controlate la recenzia mea!

Cu statornică stimă,
M. Iorgulescu

10. unitatea arhivistică nr.12

București, 11 iulie 1986

Stimate domnule Marino,

Mare lucru pe lumea asta și intîlnirile neprevăzute ! În timp ce eu vă scriam, poate cam prea “pornit” (în ton, doar !) despre “contextele” recenziei mele la cartea lui Cornel Ungureanu, Dvs. îmi scrieți în legătură cu “Caietele critice” !

Sigur, aștept – abia aștept ! – colaborarea Dvs. – care, în calitatea mea de co-tutore al “Caietelor”, mă onorează. Deci – trimiteți ce și cît socotiți de cuviință: înțeleg rațiunile pentru care preferați “Literatura critică”. Aștept.

În cealaltă ordine a “dialogului” nostru – ale cărui intermitențe reflectă, cred, și ele ceva din aritmia timpului -, ați văzut, probabil, că lui Ungureanu i-a luat “apărarea” ... “Săptămîna” !

Am, în sfîrșit, semnalul cărții despre Istrati; cronicarul “R.[omânia] L.[iterară]” s-a grăbit să o comenteze, binevoitor, însă oarecum pe deasupra (reproșul de “încrîncenare” de aici vine: el nu are “organ” pentru lucrurile grave, despre care nu poți scrie – totuși, totuși ! – fără să te implicii !). Sper în cîteva zile să fac rost de exemplare (cartea s-a tipărit la Bacău și pînă ajunge în București e nevoie de răbdare !) și să vă pot trimite .

Altminteri – am devenit, pare-se, ținta concentrată a atacurilor din “Săptămîna”, “Luceafărul” etc., ceea ce îmi sprijină moralul: înseamnă că nu sînt chiar un oarecare din moment ce se tot ocupă de mine, nu ?!

Cu cele mai bune sentimente, M. Iorgulescu

11. unitățile arhivistice nr.13-14

22 iulie 1986, București

Stimate domnule Marino,

Azi pun la poștă și cartea despre Istrati; nu vă ascund că impresiile Dvs., comunicate pe indiferent ce cale, mă interesează în cel mai înalt grad.

Despre oferta făcută “Caietelor” v-am mai scris: aștept textul.

În “chestiunea Ungureanu”, ce să zic ?! Pozițiile noastre sînt cele care sînt și cîtă vreme avem fiecare încredințarea bunei credințe a celuilalt este foarte bine; noi (nu noi doi !), noi, cei de

pe-aici, nu prea avem obișnuința de a respecta păreri care le contrazic pe ale noastre. Consider, așadar, închisă “problema”, în sensul că rămînem la opiniile noastre – și o lungire a discuției ar da prea multă importanță “obiectului”, după mine insignifiant (iertăți-mi insistența, care nu e, de fapt, decît consecvență).

Sînt convins, de altfel, că marea problemă a momentului (problemă fără ghilimele) constă în ceea ce aș numi o omogenizare în mediocritate. Iată, A. Dumbrăveanu în BPT (unde Baconsky, Dimov, Blandiana, Mălăncioiu încă n-au ajuns), iată, în curînd, VC Tudor va fi editat în “Cele mai frumoase poezii”, și tot în curînd în BPT o să apară ... Ion Crînguleanu ! Din păcate, în loc să se ocupe de altceva, critica va fi silită să se confrunte cu “marea neagră” a impostorilor și a veleitarilor, a mediocrilor și a “aplatizaților” – căci, dacă nu se confruntă, pierе. Și dacă se confruntă își epuizează energia, ce ar putea fi mai bine folosită în “sinteze” (veritabile): o ecuație cu soluții perdante ...

Dar, poate, sînt eu prea sceptic. Mi-amintesc de cuvintele lui M. Eliade, care cerea “înfăptuirea operei”, dar, în același timp, citesc în “Luceafărul” că Ion Lăncrănjan este continuatorul lui Blaga și M Eliade... Veți spune că Lăncrănjan trece, iar Blaga și Eliade rămîn; așa e; dar dacă nu trece ?! Dacă peste douăzeci de ani ceea ce pare azi o enormitate va fi socotit normal ?! Nu lucrăm și noi tot pentru viitor ?!

Întrebări. Inutile ?

M. Iorgulescu

12. unitatea arhivistică nr.15

București, 11 sept. 1986

Stimate domnule Marino,

Deși eu însumi am primit, citit, îngrijit, urmărit frumosul articol al lui Andrei Corbea, deși ... , mă rog, știam, pe scurt spus , de aniversarea Dvs., iată că anume împrejurări personale m-au împiedicat să fiu cu promptitudine ceremonios. Vă spun, deci, cu o întîrziere ce-și va fi avînd, sper, și un anumit haz, “La mulți ani !”, precum și “La multe cărți !”. Excelent interviul din “Tribuna”, repede fie zis (îl voi semnala într-o notă în “R.[omânia]L.[iterară]”).

Vă rog să-mi îngăduiți ca, de departe, dar cu apropiere afectivă și intelectuală, să vă felicit și să vă îmbrățișez.

M. Iorgulescu

13. unitatea arhivistică nr.16

București, 23 oct. 1986

Stimate domnule Marino,

Astăzi, abia, am reușit să-mi procur – prin împrumut ! – un exemplar din “Tribuna”; nu știu dacă vă este cunoscut că în București vin cu totul, se pare, cel mult ... 10 exemplare !

Am citit articolul Dvs., atît de exact și de cald în același timp, “pe nerăsuflate”, cum se spune, îndată ce am luat revista, la un colț de stradă. Din fericire, nu ploua. Ce să vă spun ?! Autorul vă mulțumește și se consideră măgulit că efortul său n-a trecut neobservat. El adaugă și că, moral, articolul Dvs. a venit într-un moment în care, deși obișnuit cu o anume “critică”, era afectat (n-ar fi trebuit să fie, cu experiența lui literară, atît directă, cît și însușită; dar a fost !) de stupiditatea și violența unui atac de factură legionaroidă publicat în “Luceafărul”. În general avea impresia că volumul său găsise o bună parte a criticii “bune” oarecum nepregătită; observația Dvs. referitoare la reproșul făcut de cineva (“încrîncenare”): s-a părut, de aceea, mai mult decît o simplă punere la punct. Autorul a fost cu deosebire încîntat de aprecierea efortului său documentar, fiind el însuși conștient de caracterul lacunar al informației realizate; din păcate, cum P. Istrati a fost trecut la “politici”, puținele dosare eventual existente despre tinerețea lui sînt la fel de bine sigilate ca și cele despre epoca de mai tîrziu, care nu pot fi consultate. Un exemplu: există un ”dosar P.I.” realizat de siguranță; Al. Oprea a pretins că l-a văzut, a dat și cota sub care figurează: dar nu l-a descris în totalitate și a publicat doar fragmente referitoare la cele două scurte călătorii făcute de P.I. în România, în 1925 și în 1929;

nimic însă despre perioada de după 1930, când s-a stabilit în România ! Nu e o mistificare ?! Ba e; dar eu, care n-am “calitățile” lui Al. O.[prea], nu pot ajunge la sursă ! Încerc de doi ani,, pe diverse căi – zadarnic. M-am bucurat, de asemenea, de remarcă privind caracterul “neclasic” al cărții; este premeditat. Și, nu în ultimul rînd, sînt importante afirmațiile despre Istrati – pe care le voi cita în vol. II. Ca să închei, vă mărturisesc doar atît: articolul Dvs. a fost, într-un moment greu, izbăvitor. Ar fi pueril și convențional doar să va mulțumesc; de aceea mă limitez la a vă spune că, deși excepție, firescul, totuși, încă există, îndemnîndu-ne să avem curaj.

Cu cele mai bune sentimente,
M. Iorgulescu

14. unitatea arhivistică nr.17

București, 2 oct. 1988

Stimate domnule Marino,

Am primit, citit și dat spre imprimare noile “prezențe”, pentru care vă mulțumesc (și vă mulțumim). Așteptăm, firește, și altele, dar și – dacă aveți vreme – articole (eseuri) pentru paginile de critică. De pildă: nu ati fi interesat să pledați pentru eseu ca formă literară în ascensiune, modernă prin excelență, capabilă să ne reprezinte mai bine și peste hotare (într-un fel sau în altul, ați mai făcut-o, dar o revenire, acum, n-ar strica, presupun. În orice caz, “R.[omânia] L.[iterară]” vă așteaptă!). cît despre “Marea trîncăneală” (care nu e, totuși, o sintagmă cara-gialiană, ci, ca să zic așa, ...”iorgulesciană”): cărții (cărțuliei) i-a fost “ras” titlul, a rămas subtitlul (“eseu despre lumea lui Caragiale”), iar lipsa de hîrtie îi amîna apariția de peste o lună și jumătate (are “bunul de tipar” de prin august). Tirajul e confidențial, deci nu va exista în librării – măcar Nenea Iancu ar fi meritat mai mult. Dar să așteptăm, cuminiți, nu ?!, evenimentele.

Al Dvs., statornic,
M. Iorgulescu

15. unitatea arhivistică nr.18

26 oct. 1988, București

Stimate domnule Marino,

V-a enervat, am înțeles, “incidentul <<Minimum>>” – și eu însumi am fost, și în acest caz, șocat de stupiditatea “forurilor” sau, măcar, a celor care le reprezintă.

Voi încerca eu însumi să am o discuție cu unii dintre ei; dar ca persoană particulară. Chiar dacă în angrenajul “R.[omânia] L.[iterară]” fac parte din cei care elaborează efectiv revista, în realitate sînt un fel de negru, fiindcă nici măcar în legătură cu propriile-mi texte nu pot trata cu “forurile” altfel decît ca autor, niciodată ca “redactor”. Pentru a putea sta de vorbă “oficial” trebuie să fii “instituționalizat”, “mandatat”, mai puțin păsărește să ai o “funcție”; iar la noi “instituționalizați” sînt doar [Ion] Horia și Roger [Câmpeanu]. Sigur, cînd e vorba de sumar etc. pot (și reușesc) să-i conving de ce e mai bine să fie într-un fel sau în altul; dar nu pot (și nu reușesc) să le insuflu cum să se poarte cu “forurile”.

O mizerie, ce să mai zic !

Aveți, alături, cartea. Titlul, cum v-am spus și cum se vede, a fost scos. Pe de altă parte, mi-e teamă că nu se va înțelege, dintr-o caracteristică miopie a comentatorului autohton, ce e cu această încercare de a descrie spiritul unei lumi. Un prim ecou ar fi constatarea că nu ... folosesc “noile metode”! O stupizenie. Asta e problema ?! Dvs. veți observa, desigur, că la un moment dat îl citez pe Unamuno; ei bine, cînd a încercat să descrie spiritul spaniol prin Don Quijote, nimeni nu i-a reproșat că nu utilizează nu știu ce “metodă” (obsesia “metoghei” o avea și Marius Chicoș Rostogan!). Sper ca dvs. să vedeți care este miza reală a eseuului meu “despre lumea lui Caragiale” (nu “a operei lui Caragiale”!).

Cu aceleași, constante, sentimente,
M. Iorgulescu

București, 16 nov. 1988

Stimate domnule Marino,

Vă mulțumesc pentru confirmarea primirii cărții. Și pentru celelalte rînduri. Ele cad (îmi cad) bine, într-un moment de reflux interior. Cu două zile în urmă, am fost anunțat că a doua parte a unui interviu (prima apăruse în nr. pe octombrie) din "Tomis" nu se mai publică. Asta între altele. Surda presiune aplatizantă. Da, aveți dreptate: sînt (ens) provinciali, dezideologizați (probabil că din acest punct de vedere sîntem pe un loc fruntaș nu numai în Europa, dar și în plan mondial), "estetizanți" în chip struțesc. Știu însă foarte bine (indiferent dacă și cum veți scrie) că sînteți unul dintre puținii care vor înțelege eseuul meu, o disperată, amară ("ironia tragică" a lui Cioran; în fond, ca atitudine, nu e Cioran în "linia Caragiale" – mă gîndesc la publicistica lui I.L.?) descriere radiografică a unui spirit, a unei "lumi", vai, foarte coerente, foarte rezistente, foarte imobile. Nu e, n-am făcut "critică" în sensul curent; dar, oare, se mai poate face ?!

Mă obsedează o frază (o afirmație) a lui Kundera: "totul va fi uitat și nimic nu va fi reparat".

Oare ?!

Cu afecțiune,
M. Iorgulescu

P.S. scrisoarea Dvs. parcă mi-a venit din (sau prin) Lună: are data poștei din Cluj 31.10.1988 și pe cea din București 14.11.1988. În urmă cu 55 de ani, Istrati primea, la Brăila, în 2 (două) zile o scrisoare din Olanda... O, tempore... !

M. Iorgulescu

București, 6 decembrie 1988

Stimate domnule Marino,

Scrisoarea dv. Trimisă la redacție a ajuns ceva mai repede, însă tot anormală întîrziere; sau, poate, asta o fi noua normalitate – și eu încă n-am aflat. Orice ar fi, tot un drac e și pe adresa de acasă, și pe cea a revistei; din motive de comoditate, aș prefera, totuși, să-mi scrieți la domiciliu.

"Prezența" a apărut (cea despre "francofonie"). Nu cred că aveți întru totul dreptate: în ce vă privește, "prezența" dvs. este chiar o prezență, reală, substanțială, de necontestat (doar proștii și rău-voitorii, dar ce ne-am face dacă i-am lua în seamă?!), își permit să ignore asta). Sînt, desigur, în rubrica din "R.[omânia] L.[iterară]" (regula talmeș-balmeș-ului, de!), și pseudo-prezențe, iar cititorul neavizat, inocent, le poate ușor confunda pe unele cu celelalte. Visez de mulți ani să fac o revistă nu justițiară, ci doar onestă, atîta, onestă... și încep să simt că visul meu, și el, oboșește. Pentru că amestecul este cultivat nu din prostie, ci din prostie ticăloasă, din imbecilitate vicleană, din tîmpenie șmecheră. O, cît de bine o știu! Aveți dreptate și cu eroismul, care e, cu adevărat, aici, nu pe nu știu unde. Știu, totuși, că s-ar cuveni nuanțat etc., dar sînt situații cînd linia de demarcație devine brutal de clară. Și, apoi, ierte-mă bunul Dumnezeu, ce gaură-n cer, în cerul Europei, în cerul universalității) făcură colegii noștri de "oilleurs" ?! În materie de teorie literară, iată, sînteți singurul român care contează; în spațiul italian, Mincu, așa cum e el (și e în multe feluri, insolent, neplăcut etc.), a făcut totuși, lucruri onorabile; orice părere ați avea despre Sorescu-omul, e, totuși, singurul poet român cît de cît știut ici-colo. Și ar mai fi cîteva, foarte puține nume, de citat în acest sens – al eroismului de aici. Mincu are necazuri, lui Sorescu nu i se permite publicarea piesei "Vărul Shakespeare", dvs. vi se scoate interviul din "Steaua". Ca să vă consolez (!), trebuie să vă spun că ultima victimă a ... a ... este I. L. Caragiale, un spectacol cu "O scrisoare pierdută" la T.N. Craiova fiind, pur și simplu, interzis. Companie ilustră !

Domnule Marino, e inutil să vă asigur de sentimentele mele pentru dvs., le cunoașteți, le-am exprimat, în public, de atîtea ori. Important e altceva: că, acum, într-un atît de confuz și greu moment, încercăm fiecare să rezistăm degradării, declarării, pierderii, cufundării, omogenizării, amorfizării. E un punct esențial, de solidarizare cu destinul – care va fi – unei culturi ce nu poate fi redusă la un kitsch nenorocit, oricît s-ar strădui atîția. Vă simt aproape. Este enorm.

Cu știutele sentimente,
M. Iorgulescu

27 ian. 1989, București

Stimate domnule Marino,

Nu din impolitețe sau cine știe cine ce alte pricini de aceeași natură nu v-am scris de atîta vreme: de la 6 ianuarie sînt înșă internat în spital, am trecut printr-o altă operație, am făcut, apoi, niște sîcîitoare complicații... și așa se face că vă scriu din rezerva 401 a Spitalului de Urgență, unde habar n-am cît voi mai sta. Noroc, totuși (“noroc!” – într-o suită absurdă de ghinioane), că sînt singur. De cîteva zile mă ridic mai mult și mai des din pat, am reînceput să citesc și, cum se vede, chiar scriu (corespondență). Nu reușesc, din păcate, să mă adaptez la situație, nu pot face “psihologie de bolnav”, mă simt (=cred) sănătos, chiar dacă, pentru moment, cam vlăguit; așa cum nu pot face nici, pe un plan mai larg, “psihologie de sinistral”.

Mi se aduce, de acasă, toată corespondența, m-am bucurat mult că mi-ați trimis textul Dvs. despre Zarifopol – pe care l-am citit cu o imensă plăcere intelectuală (subliniez: “intelectuală”, fiindcă n-aș vrea să mă bănuieți de hiperafectivitate provocată de temporara mea, și atît de enervantă, nouă trecere prin spital!). da, da, Z. a fost un “ideolog” (=om de idei), un român-european, un adevărat patriot (și cît de necesar-tăioasă e observația Dvs. că nu e nici “protocronist”, nici “naționalist” – vă felicit pentru curajul de a fi făcut-o). Domnule Marino, textul despre Zarifopol mi-a făcut bine. Și, poate, într-o zi, într-o zi bună, vom putea să nu mai fim doar franc-tireur-ii unei cauze pe care atîția, vai, dintre colegii noștri “de breaslă” o ignoră... confortabil.

Cu cele mai bune gânduri,
M. Iorgulescu

P.S. Dacă nu ați expediat încă “prezențele”, vă rog să le puneți pe adresa redacției și pe numele lui Roger Câmpeanu (sau G. Dimisianu): eu sînt “pe tușă”.

M. I.

București, 20 febr. 1989

Stimate domnule Adrian Marino,

Felicitări, încă o dată, pentru prezența “japoneză” și pentru interviul prilejuit de eveniment: din păcate, cred, nici “șaua” și nici “iapa” nu sînt receptive, oricît de insistentă, de semnificativă ar fi “bătaia”. Se pare că, în zona noastră culturală (sau, mai bine-zis, “culturală”, deseori ghilimelele sînt obligatorii!), “militantism”, “dinamism”, “înnoire” etc. sînt termeni care denumesc exact ... contrariul lor. În treacăt fie zis, încep să simt tot mai mult nevoia unei specializări în ... lingvistică, pentru că alterările, declasările, degradările se manifestă în planul limbii într-un chip afit de devastator, de coșmaresc încît, poate, ar trebui să începem a reintegra problemele limbii în cultură după ce, ani de-a rîndul, urmînd o direcție pe care n-o discut acum, problemele culturii au fost puse la remorca lingvisticii (și a lingviștilor). Iar lingviștii noștri (cîți mai sînt) se comportă absolut la fel ca literații la care vă referiți în finalul articollului despre cartea mea: nu sînt “impresioniști”, sînt “savantși” (de fapt, aceeași... Janetă, ca să autohtonizez un pic), cu alte cuvinte dezimplicați. Morală + ideologie: absența lor din cultura noastră actuală se resimte, cred, în toate planurile.

De aceea mi-a și plăcut articolul Dvs. despre Eseu: prin situarea angajantă (și solidară) pe coordonatele autentice ale încercării mele. Acum, în sfîrșit, a venit vremea să vă dau cîteva amunte despre “subsolul” cărțulei mele. Să știți că, în ciuda absenței referințelor, ea se bizuie pe o documentare uriașă, care n-a fost doar literară sau istorico-literară, ci a implicat numeroase lucrări din varii domenii, de la politologie pînă la ... logopedie (cele 10-20 de rînduri din capitolul final despre calitatea proastă a vorbirii în lumea lui Caragiale are la temelie și parcurgerea unui vraf de lucrări de specialitate strictă, singura mărturie “vizibilă” rămînînd... fișa mea de la Biblioteca medicală din București – există așa ceva). Cît despre formula “Orice coincidență...”, excelent găsită, ea rezumă admirabil precauțiile din prefață, al căror exces, intenționat, e menit nu să convingă, ci să sîrnească dubiul – desigur, pentru un cititor atent.

Vă mulțumesc, așadar, și să sperăm că vom ieși cîndva din ... lumea lui Caragiale !

Cu cele mai bune sentimente, M. Iorgulescu

¹ Pe prima pagină, cu pix de culoare roșie, este scris de Dl. Marino următoarea însemnare “[sosită 7.II.'89] 10 zile...”

Stimate domnule Marino,

Am primit scrisoarea Dvs., prin care mă anunțați că veți fi la München pînă la 25 ianuarie, abia pe 2 februarie – dată la care, de altfel, poșta (franceză) mi-a adus și un lot important de felicitări de Crăciun (!) din România, interesant fiind că nu erau toate trimise din același oraș (erau din București, Oradea, Cluj și Ploiești), așadar, poșta (română) își (mai) aduce aminte, cînd și cînd, de faptul că a fost (este?!) o ramură sau măcar un corp auxiliar al Securității.

Întîmplarea m-a iritat într-o asemenea măsură încît nu v-am putut răspunde imediat. Aveam sentimentul, acut, reînnoit, că iarăși “băieții” se amestecă în viața mea (sentiment care, în '89, m-a făcut să nu mă pot întoarce în România, dezgustul mă copleșise). Din fericire, am de curînd un bun aparat de radio, cu care “prind”, aici, la Paris, și “Europa”, și B.B.C.-UL, și “Vocea Americii”. Vă cred corespondențele și am, încă o dată și încă o dată sentimentul pe care, de ani de zile, l-am avut în ce vă privește: că sînteți, într-o lume mizeră, un Robinson. Numărul 3 al revistei “Apostrof” (căreia i-am dedicat o întreagă emisiune la BBC, pentru 4 martie) mi-a adus bucuria de a vă citi interviul – și cum să nu vibrez la observația, fundamentală, referitoare la lipsa de interes a intelectualului autohton (noțiune, vai, deseori identificată cu cea de literat!) pentru ideologie. De aproape doi ani de cînd trăiesc în Franța sînt chiar umilit (la urma urmelor, sînt român!) de qvasi – nulitatea contribuției românești la cercetarea, analiza și înțelegerea fenomenului totalitar din Est – deși, slavă Domnului!, românilor le-a intrat totalitarismul pînă în măduva oaselor. Nici “exilul” nu e mai breaz.

Spectacolul aiuritor pe care-l trăiește azi România nu este, cred, fără legătură cu această vițuire în zona subintelectualității. Nici un fenomen nu este inedit, găsim manifestări similare pretutindeni, de la Varșovia pînă la Praga și Budapesta; dar la noi sînt majoritare, în vreme ce la alții sînt periferice. Și mai e specifică noastră afîtare, pe fondul, însă, al unei labilități ce duce la apariția unui gen inedit de violență – violența cu geometrie variabilă. Fenomenul “România Mare” e, din păcate, caracteristic, “reprezentativ”, exponențial. Îmi imaginez cît vă este de greu să rezistați.

Vă aștept la Paris, M. Iorgulescu

Iubite Domnule Marino,

Mulțumesc pentru carte și pentru ce mi-ați scris: e chiar o minune că a apărut, dar, pe de altă parte, este foarte bine că a apărut acum. Lumea românească, azi o lume fără coduri/repere/norme, și-a pierdut simțul (și respectul valorilor); și mai trist e că, s-ar zice, nu simte nevoia/absența lor. Cartea Dvs. e dintre cele care țin o cultură și oxigenează spiritul. Sper să o pot comenta la RFE; de altfel, în ciuda “programului” jurnalistic la care m-am înhămat cu frenezie, mi-am impus, un exercițiu de întreținere a vigoarei intelectuale, să citesc în fiecare săptămînă minimum două cărți. Altfel...

Se pare că o editură particulară din București va scoate o a doua ediție a eseului despre Caragiale (care va avea, de această dată, titlul original, “Marea trăncăneală”); eu am “tratat” cu Dan C. Mihăilescu, om admirabil, ce vă poartă o stimă făcîndu-i lui însuși cinste (fiindcă există personalități – test: poți diferenția în funcție de atitudinea pe care unul-altul o are față de), am să-i dau o listă cu cei cărora aș vrea ca editura să le trimită volumul.

Dacă veniți la Paris, vă aștept!

Cu fraternitate, M. Iorgulescu

22. unitatea arhivistică nr.27

31 aug. 1991

Iubite Doamnă Marino,¹

Vă rog să mă socotiți și pe mine printre cei care, mai de aproape, mai de departe, vă sînt alături și la aniversarea de la 5 septembrie. Să fiți, doamnă Marino, așa cum ați fost și pînă acum: un mare reper de luciditate, exigență, franchețe, angajament moral și intelectual.

La mulți ani !
M. Iorgulescu

23. unitatea arhivistică nr.28

6 ian. 1992

Stimate doamnă Marino,

Vă mulțumesc pentru urări și vă rog să-mi îngăduiți să vă doresc un an ... norocos. În altceva, nu prea mai cred. Vă ascult deseori (la Radio), am știri despre intervențiile Dvs., îmi imaginez cît de greu vă vine în acel amestec deloc inocent și deloc inofensiv în care trăiți.

Sfîrșitul lui '91 m-a găsit, într-un fel, în compania Dvs.: am scris o cronică pentru "Free Europe" despre cartea Dvs., probabil va fi difuzată în ianuarie. N-am scris, firește, ca pentru o revistă, ci gîndindu-mă la "public" și la specificul "receptării" – două coordonate de care presa națională nu ține deloc seama. Sînt, doamnă Marino, cu toate rezervele mele – mari – de scepticism, îngrozit de non-profesionalismul agresiv al jurnalistului autohton. Indiferent de "orientare", sînt obligat să spun. Mi se pune (mi s-a mai pus) întrebarea de ce nu (re)vin, pentru a face o revistă, un ziar etc.! Chiar și această întrebare mi se pare că trădează o frivolitate (ca să nu spun altfel) a gîndirii.

Vă uram un '92 "norocos": să încheiați volumul al III-lea și să-l vedeți editat (cu alte cuvinte, să apară și volumul al doilea !).

Al Dvs.,
M. Iorgulescu

24. unitatea arhivistică nr.30

25 aprilie 1992

Stimate doamnă Marino,

Am primit, cu destul timp în urmă, primele numere din "Tribuna Ardealului", trimise de Dvs. m-am bucurat de apariția acestei publicații; chiar dacă modestă grafic, este bine scrisă (lucru rar, astăzi în România, unde se scrie însăpămîntător de prost), iar atitudinea (fermitate + echilibru) este identică sau cel puțin foarte apropiată celei spre care eu însumi năzuiesc. Detest extremismele (oricum ar fi ele colorate), combinațiile politicianiste, veleitarismul – cum știți. Articolul Dvs. din numărul 53 (primit ieri) m-a reconfortat; cultura "de centru" este – aș zice – pur și simplu cultură, în vreme ce "cultura de stînga" și "cultura de dreapta" sînt culturi instrumentalizate. Alunecarea spre dreapta, evidentă (și) în România, mă sperie, cu atît mai mult cu cît aici, în Franța, cel puțin, cei de dreapta sînt pur și simplu dezgustători (și imbecili, aș adăuga). Voi încerca să vă trimit, sub rezerva găsirii unui moment de libertate (în sensul ... fizic: sînt într-o cronică lipsă de timp), cîteva opinii mai puțin sumare în legătură cu această temă, vitală.

Cu statornică prietenie,
M. Iorgulescu

¹ Hîrtia pe care este scrisă această scrisoare este de mărimea unei cărți poștale și are antetul instituției Radio France Internationale.

27 sept. 1992 München

Iubite domnule Marino,

Vă răspund, iată, chiar în ziua alegerilor. Peste câteva ore (acum e dimineață, am devenit... matinal), voi fi la Radio, unde, împreună cu Mircea Carp (un om admirabil) și alți câțiva colegi, asigurăm emisiunile speciale, mai exact transmisiunile/corespondențele de la București.

Sînt la München de câteva luni, timp totuși insuficient pentru "așezare", cu atît mai mult cu cît familia mi-a rămas la Paris (copiii își urmează studiile), ceea ce mă (și ne) obligă la un fel de navetă ... europeană. Am primit tot ce mi-ați trimis, iar aici, la München, am la dispoziție (și le și citesc!) aproape toate publicațiile din România. Sînt, așadar, la curent cu (aproape) tot ce scrieți, ca și în alte vremuri sînt, mă simt perfect solidar cu dvs., și ca și în "alte vremuri", constat cît de puțini sînt cei care au realmente consistență – intelectuală, morală, politică. Lunga, vechea indiferență (răsplătită, încurajată, de altfel) a intelectualilor români pentru istorie și idei se răzbună, azi (și azi). Nu sînt prea "optimist". Constat, cu o deprimare mereu învinsă, că sîntem (ca "nație") aceiași, oriunde și oricum; cu alte cuvinte, contactul direct și mai strîns, acum, la nivel de viață cotidiană, cu o altă societate europeană, după cei trei ani "francezi", mă obligă să constat cît de actual a rămas îndemnul lui Dinicu – "spre Occident e colea!". Recunoașterea, implicată, a "zestrei" orientale... Aștept să ne revedem, aici, sînt multe de spus.

Cronica s-a "nimerit" să fie dată de ziua Dvs. Era scrisă și înregistrată de multă vreme, dar programările sînt lente și n-am vrut să forțez, detest procedeul. Am rămas printre cei care citesc și cărți (!), iar "stahanovismul" îmi e, adesea, reproșat. Aș putea, chiar în condițiile în care mă achit (!) conștiincios de îndatoririle de jurnalist politic, să țin și o cronică literară săptămînală, și o revistă a presei culturale românești și franceze, și – cel puțin de două ori pe lună – să prezint o carte străină de interes cultural/intelectual pentru români. Nu este însă nevoie nici în "diaspora", am constatat, de inși prea activi ! Ei sfîrșesc prin a deranja... Fapt este că în acești trei ani, răspunzînd, probabil, și unei "solicitări" lăuntrice, am parcurs o imensă cantitate de studii și analize istorico-politice, de mare folos pentru ce fac. Și n-am renunțat nici la literatură !

Adresa mea müncheneză e următoarea:

ST. CAJETANSTR. 8

8000 MÜNCHEN 80

GERMANIA

Am tel. (acasă) – 40.75.44, iar la Radio – 21.02.30.27.

Vă aștept, aici, M. Iorg.

17 aprilie 1993

Iubite domnule Marino,

M-am mutat:* aceasta este explicația nepoliticoasei mele lungi tăceri. Una dintre explicații, de fapt. Micul infern al mutării (infern temporar) s-a adăugat oboselii în care sînt instalat, pare-se, pentru eternitate. Muncesc mult. Îmi pregătesc emisiunile, am, întotdeauna, o "bază", refuz – pe cît pot – improvizația. Încerc, apoi, să nu renunț la lecturi, la scris, mi-am stabilit chiar un fel de normă. Știți prea bine, altfel nu se poate rezista, oricît ai fi de "talentat". Am primit, vă confirm, tot ce mi-ați trimis; despre carte voi scrie pentru emisiunea lui Gelu [Ionescu], nu însă în următoarele săptămîni (de la 1 mai rămîn, iarăși, singur, cu cele două ediții zilnice ale "Actualității Românești"). Constat, cu un fel de umor sumbru, că și aici mă urmărește un fel de blestem: să mă lovesc de chiul și de prostie zi de zi. Nu insist, cu atît mai mult cu cît imaginea "Țărișoarei" – de aici privind – frizează oligofrenicul delirant. Câțiva oameni, ca Dvs., ici-colo, câteva minți neatînse de filoxeră, câteva publicații – și cam gata. Voi anunța micul jubileu al "Tribunei Ardealului" chiar săptămîna viitoare (19-25 aprilie), iar recenzia o voi semnala la "Actualitatea culturală" din 24 aprilie (e Gelu în vacanță).

Cu știutele sentimente,
M. Iorgulescu

*Adresa nouă: HESSELOHERSTR. 4
8000 München 40
(tel. 336901)

27. unitatea arhivistică nr.34

München, 2 nov. 1993

Stimate domnule Marino,

Iată textele – al lui Gelu și al meu. Am primit și cartea despre Dvs., e, cum bine ați spus, o curiozitate – pentru România, fiindcă în mod normal cărți despre autorii în viață ar fi trebuit să apară câte 5-6 pe an.

Am folosit, într-o emisiune, și declarațiile lui Dan Zamfirescu despre “Caritas”, din “Tribuna Ardealului”.

Al Dvs.,
M. Iorgulescu

28. unitatea arhivistică nr.35

München, 10 febr. 1995

Iubite domnule Marino,

Am fost, într-adevăr, la București, pentru cava mai mult de o săptămână (deși aș fi vrut să plec la numai câteva ore după ce sosisem!), foarte probabil o vizită ce nu va fi urmată prea curînd de o alta. Prin aprilie-mai se va muta, pare-se, la Praga departamentul român; în orice caz, în München nu mai poate rămîne dincolo de iunie. Eu am refuzat oferta pentru Praga; nu pentru că ar fi fost dezavantajoasă financiar (Raluca Petruțian și cu mine am primit cele mai atrăgătoare, bănește, oferte), ci din rațiuni personale (familia la Paris etc.) și profesionale (la Praga, deși își păstrează denumirea, “Europa Liberă” nu va mai fi niciodată... “Europa Liberă”). Cum, probabil, la Paris nu voi fi tocmai înlesnit, nu prea văd posibilă o venire la București pe cont propriu – și de ce aș face-o?! Dacă nu mă mai trimite încă o dată, în această primăvară, instituția la București, ceea ce e greu de presupus că se va întîmpla, nu voi reveni curînd în vizită în România. Axul existenței mele e complet schimbat (știți, probabil, că de un an am primit cetățenia franceză): sînt definitiv asezat la Paris. Fără iluzii, dar și fără resemnare.

Așadar, “Europa liberă” e în agonie. “Echipa” se risipește; nu se va mai reface vreodată. Sîntem, din nou, rătăciți; singuri; foarte singuri. Emil Hurezeanu, acum la Köln, face experiența unui nou exil; Gelu, care va rămîne în München, o presimte; eu o anticipez; fiindcă destrămarea “Europei Libere” înseamnă, pentru cei care am/au inventat aici o “mică Românie”, un nou exil, o nouă aruncare/plecare în lume. Dar nu vreau să insist; vă imaginați, desigur, ce înseamnă să trăiești, din lăuntru, moartea unei mari instituții, a unei instituții istorice, a cărei dispariție va lăsa un imens loc gol, chiar dacă ei nu-și vor da, probabil, seama, în mintea și sufletele românilor.

Am primit și “Biografia” și jurnalul “spaniol”, pe care, la prima ediție, îmi amintesc, l-am comentat cu entuziasm, în “Rom.[ânia] lit.[erară]”, cred. Vă mulțumesc – și sînt, ca întotdeauna, impresionat de forța Dvs. La Paris, unde voi fi din iulie, voi începe, probabil, să citesc – sau recitesc – mai multă literatură. Cel puțin așa intenționez!

Vă trec, aici, și adresa mea pariziană, neștiind dacă, prins de nenumăratele demersuri birocratice pe care le voi avea în mai-iunie, mai apuc să vă scriu:

23-25, rue LOUIS BRAILLE
75012 PARIS
tel. 43.07.32.87

Cu statornică afecțiune,
M. Iorgulescu

29. unitatea arhivistică nr.36

1 nov. 1995 Paris

Iubite domnule Marino,

Chiar aveam remușcări, și încă de multă vreme, că nu vă mai dădusem nici un semn de viață; refuzînd să urmez “Free Europe” la praga (nici acum nu știu dacă am făcut într-adevăr bine...), reîntors la Paris, am avut o vară tulbure; derută, re-adaptare, lume în dezagregare (democrațiile occidentale resimt șocul prăbușirii lumii comuniste), din toate cîte ceva, rezultatul fiind destul de greu de suportat. Dar mi-am revenit, în bună parte, cred.

Nu știu dacă ați prins, am vorbit, la un moment dat (în iulie ? în august? Nu mai știu) despre cartea Dvs., Pentru Europa, la “Free Europe”, unde am păstrat o corespondență “pariziană”.

Vă mulțumesc pentru articolul despre “politologie”, pe care am intenția să-l prezint la “Free Europe” și deopotrivă în “Dilema”; aș fi însă ceva mai puțin generos decât Dvs. cu “politologii” români, mulți improvizați, unii în stadiul de conspecte studentești de anul II, alții mînuitori (cu “stil”!) de clișee oportune. În fine, e aici un “model” de care nu m-am simțit niciodată prea apropiat. Și nici nu cred în schimbarea lui pe termen scurt – și în bine!

Cu statornică admirație și afecțiune,
M. Iorgulescu

30. *unitatea arhivistică nr.37*

23 aprilie (1996)

Stimate domnule Marino¹,

Am revenit la “Free Europe”, fiindcă, pare-se, nu mă mai pot elibera de jurnalism. Oricum, este o experiență din care încerc să profit cât mai mult această instalare în centrul Europei. Fac, de altfel, un fel de navetă continentală, între Praga și Paris, unde am familia. Vă citesc și mă bucur de fiecare dată când vă întîlnesc texte în presă.

Mircea Iorgulescu

31. *unitatea arhivistică nr.38*

8 dec. 1997, Praga

Iubite domnule Marino²,

Am primit și difuzat informațiile despre aparițiile de la Belgrad. Vă mulțumesc pentru trimiterea lor și vă felicit. Am redifuzat, de altfel, și convorbirea cu Dvs., la emisiunea de sîmbătă, în ziua de 6 dec. Observațiile despre emisiunea “culturală” făcută la București le împărtășesc întrutotul, dar n-am ce face – platitudinea se protejează prin servilism, iar împotriva acestui scut nu există, pare-se, armă.

Al Dvs., M. Iorgulescu

32. *unitatea arhivistică nr.39*

Praga, 14 dec, 1998

Iubite domnule Adrian Marino³,

Am primit, prin amabilitatea lui Cristian Teodorescu, cele două cărți pe care ați avut bunăvoința de a mi le oferi: vă mulțumesc și sînt nespuse de onorat de atenția Dvs. Sînt, de asemenea, ca de multe, foarte multe ori de-a lungul anilor de cînd ne cunoaștem, impresionat de efortul Dvs. intelectual și cultural, miraculos constructiv într-un spațiu al domniei “nimicului”.

Vă doresc sărbători fericite și vă asigur, dintr-o depărtare doar fizică, de admirația mea,

M. Iorgulescu

33. *unitatea arhivistică nr.40*⁴

M. Iorgulescu
11 rue Taine, 75 012 Paris, France
Tel. 01 43 41 75 84
E-mail: M.Iorgulescu@Wanadoo.fr

Stimate domnule Marino,

Vă mulțumesc pentru Cenzura în România, am primit-o acum cîteva zile și, cu toate că mai înainte citisem cîteva capitole pe care le-ați publicat prin reviste, am (re)citit totul. E un bun început de drum, sînt

¹ Carte poștală ilustrată.

² Carte poștală ilustrată.

³ Felicitare.

⁴ Textul este scris pe computer.

sceptic însă în privința continuării. Munca de cercetare nu mai atrage pe nimeni, am impresia, iar de fiecare dată când primesc și citesc reviste “culturale” românești nu încetez să fiu uluit de ușurătatea cu care diverși autori (unii, în felul lor, cu totul onorabili sau, mă rog, socotiți ca atare ...) se referă la date, fapte, idei despre care, în cel mai fericit caz, abia dacă au auzit, cu un sfert de ureche.

Să fie diletantismul tovarășul de drum obligatoriu al culturii post-comuniste ?!

Cu statornică admirație,
M. Iorgulescu
22 iulie 2000, Paris

34. unitatea arhivistică nr.41¹

M. Iorgulescu
11 rue Taine,75 012, Paris
France
Tel. 01 43 41 75 84

Stimate domnule Marino,

Întîmplarea a făcut să nu vă pot răspunde de îndată ce am primit scrisoarea Dvs. dar tot răul spre bine: tocmai am citit editorialul colegului nostru N. M.[anolescu] din “Rom.[ânia] lit.[erară]”, unde se referă – delimitîndu-se de ea – și la cartea dvs. despre cenzură, carte pe care o numește, nu chiar inocent și tandru, “cärticică”.

Este a nu știu cîta oară cînd constat că judecățile lui în materie de istorie culturală sau de istorie pur și simplu sînt de o uimitoare superficialitate, de nu vor fi fiind, totuși, doar expresia unei tardive și cu totul regretabile “ideologizări” sumare. De ce, de nece, el ține morțiș să-și decline identitatea politică de anticomunist, iar forma unică și aproape maniacală de a o face este să identifice comunismul cu răul absolut. Nu vreau să iau apărarea comunismului, Dvs. cred că mă înțelegeți, dar această repetitivă și otovă precizare a anticomunismului ce l-ar caracteriza îl duce la obtuzități perfect comparabile cu obtuzitatea primitivilor propagandiști comuniști din anii’50. Ceea ce spune el despre cenzură poartă marca nelibertății de spirit pe care o antrenează orice prozelitism ideologic, indiferent de sensul acestuia.

Iată de ce proiectul Dvs. de a scrie despre “gîndirea liberă” mi se pare o inițiativă sînd sub semnul urgenței.

Și voi încerca să scriu despre... “cärticică” un text pe care-l voi trimite chiar la Rom. lit.!

Și pe mine mă amuză că am locuința pe strada Taine. Strada care o continuă se numește... Proudhon ! Atîta doar că sînt mulți francezi care habar n-au cine a fost Taine...

Cartea mi-a ajuns repede fiindcă la adresa la care fusese trimisă locuiește cineva din familie.

Al Dvs., M. Iorgulescu 7 aug. 2000

¹Idem.

**Meditație, teologie și crearea limbii:
traducerea maghiară a operei meditative
a lui Roberto Bellarmino**

*Csilla Gábor
Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca
Facultatea de Litere, Catedra de Literatură Maghiară*

Cercetarea istoriei literaturii poate da rezultate în special dacă analiza operei autorilor canonizați va fi completată de examinarea celor de nivel mai scăzut (sau considerați ca atare). Acest lucru este necesar nu numai pentru corecțiile canoanelor literare, foarte rigide prin natura lor, ci și pentru a urmări ritmul evoluției literare, momentele ei mai mult sau mai puțin proeminente.¹

Cercetarea literaturii bisericești din timpul renașterii și al barocului a avut numeroase rezultate remarcabile, o anumită parte a acestei literaturi bucurându-se, de câteva vreme, de un interes științific special (de exemplu, predica, drama, poezia); o altă parte însă este doar la începutul cercetărilor de specialitate. Unul dintre tipurile de texte, destul de ignorate până în momentul de față, este meditația din timpul confesionalismului.² Acest material, de mare cantitate și diversitate, este de fapt transmițătorul concluziilor gândirii teologice către straturile sociale laice (astfel având o relație funcțională similară cu predica), dar și un model textual pentru personalizarea adevărilor confesionale obiective, pentru adâncire spirituală. Caracteristicile acestui gen definesc în mod evident construcția retorică a textului, din mai multe puncte de vedere: cu toate că aceste texte fac parte din același sistem teoretic ca și scrierile polemice, sau chiar predica, ele sunt formate pe principii diferite. Însă această retorică s-a canonizat în textele respective sau în contextul lor, și nu în teorii ale retoricii.³

Lucrarea de față are intenția de a examina problemele filologice ale unei opere din secolul XVII, precum și de a o analiza din perspective teologice-generice. Acest text, fiind o traducere, nu a pătruns în conștiința istoriei literaturii maghiare – adică nu este un text canonizat –, deși nivelul înalt al textului maghiar, răspândirea largă a originalului în limba latină peste tot în Europa și Ungaria, precum și rolul elevat al traducerii în practica literară din acea vreme justifică locul acestuia.

1. De ascensione mentis în opera lui Bellarmino

Opera iezuitului Roberto Bellarmino (1542-1621), călugăr, profesor, și mai târziu cardinal, canonizat în 1930, este evaluată în primul rând din punct de vedere controvers-teologic și de politică eclesiască. Tratatul său de trei volume, considerat opera sa principală, *Disputationes de controversiis christianae fidei adversus huius temporis haereticos* (Ingolstadt, 1586, 1588, 1593) a avut parte, chiar la prima apariție, de o recepție controversată, în Europa întreagă. În timp ce dorea să-și (re)convertească cititorii protestanți la catolicism⁴, a trebuit să înfrunte opiniile personale ale unor teologi iezuiți, printre care și teologul maghiar István Szántó Arató.⁵ Cu toate acestea, opera a

¹ Importanța corecției canonice este argumentată substanțial de Gábor Tuskés, *A XVII. századi elbeszélő egyházi irodalom európai kapcsolatai (Nádasi János)* (Relațiile europene ale literaturii narative bisericești din secolul XVII (János Nádas), Budapesta: Universitas, 1997, 9; și Mihály Szegedy-Maszák, "A bizonyos(talan)ság ábrándja: kánonképződés a posztmodern korban" (Iluzia (in)certitudinii: formare canonică în postmodernism) In *"Minta a szönyegen": A műértelmezés esélyei* ("Model pe covor": Șansele interpretării literare), Budapesta: Balassi, 1995, 76-89 (p. 81).

² Despre conținutul acestui concept într-o încercare de o nouă periodizare a istoriei literaturii, vezi Hans-Georg Kemper, *Deutsche Lyrik der frühen Neuzeit*. Tübingen, Niemeyer Verlag, 1987, 11-27.

³ Gábor Tuskés, op. cit., 52.

⁴ Un exemplu maghiar binecunoscut al unei reconvertiri de acest tip este cel al lui Mihály Vörösmarti sau Veresmarti, care s-a apucat de lectura operei lui Bellarmino în timpul captivității sale. Descrierea acestui proces de reconvertire în *Vörösmarti Mihály kálvinista prédikátor megtérése története* (Istoria convertirii predicatorului calvinist Mihály Vörösmarty), editat de József Jankovics et al., Budapesta: Balassi, 1991, în principal p. 34-40.

⁵ Despre analiza operei și un rezumat al influențelor sale europene, mai ales englezești, vezi James Brodrick, *Robert Bellarmine: Saint and Scholar*, Westminster–Maryland, The Newman Press, 1961, 51-90. Detalii despre polemica cu

devenit mai târziu o carte de referință în educația teologică, carte numită *opus absolutissimum* de Antonio Possevino (1553-1611), diplomatul principal al iezuiților, iar cardinalul Péter Pázmány, arhiepiscopul de Esztergom, cu ocazia călătoriei sale la Roma, în 1632, a făcut rost de 20 de exemplare pentru biblioteca universității din Nagyszombat (Trnava, Slovacia), universitate planificată încă de pe atunci.¹

Bellarmino a acceptat un rol important și în aplanarea polemicii despre grația divină dintre teologii jezuiți și dominicani, care a izbucnit în jurul a două interpretări diferite a relației dintre grația eficientă și libertatea umană. Datorită atitudinii lui echilibrate, polemica din sânul bisericii catolice s-a rezolvat, după o lungă târăgăneală, cu o înțeleaptă decizie papală: amândouă școlile, curentele puteau să-și manifeste liber opinia, dar nu puteau să se acuze reciproc de erezie.²

Alte aspecte demne de menționat în activitatea politico-ecclesiastică a lui Bellarmino sunt intervenția sa în controversa dintre Papa Paul V. și Republica Venețiană, o controversă tipică despre limitele autorității dintre biserică și stat, precum și intermedierea în divergențele dintre Papă și regele britanic James I. cauzate de jurământul de loialitate contra Romei. Bellarmino a primit și sarcina de a-i comunica lui Galilei decizia Comisiei de Indexare, care i-a poruncit tăcere în chestiunea concepției heliocentrice.³

Opera lui târzie, cunoscută sub titlul de *De ascensione mentis in Deum*, este una specială însă nu chiar unică, din punct de vedere generic și tematic. Textele sale cu caracter devoțional, concepute pe baza exercițiilor spirituale anuale susținute (deja în calitate de cardinal) la noviciatul S. Andrea din Roma, au fost foarte populare, atât în cercuri catolice cât și protestante: în afară de cartea în discuție este vorba de cele intitulat *De septem verbis a Christo in Cruce prolatis* (1618), *Admonitio ad Episcopum Theanensem* (1619), *De Arte bene Moriendi* (1620).

Potrivit autorului, lucrarea *De ascensione mentis in Deum* a fost terminată cu ocazia exercițiilor spirituale din 1614.⁴ Ea a fost tipărită în 1615, se pare că în mai multe locuri în același timp. James Brodrick susține că locul primei apariții a fost Antwerp⁵, însă Béla Holl vorbește despre o ediție din Roma.⁶ Cartea are mai multe ediții și exemplare în Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca, printre care și ediția de la Köln din 1615. Alte surse însă se referă la date de apariție mai vechi: volumul care publică documentele misiunilor iezuite din Transilvania și teritoriile sub ocupație otomană, pe baza a nu se știe ce surse, datează prima apariție la 1595⁷; mai departe, Lajos Imre Kovács și István Gulyás⁸ și, probabil pe baza acestor date, Gábor Tüskés, menționează data de 1606.⁹ Această incertitudine în privința datării este înlăturată de lexiconul iezuit editat de Carlos Sommervogel: astfel, P. de Backer a fost cel care s-a referit la o ediție pariziană inexistentă, din

Szántó: Thomas Löhr, P. Stephan Szántó S. J. und die Theologie. *Korrespondenzblatt für die Alumnus des Pontificium Collegium Hungaricum* 1 (1986): 27–58, și István Bitskey, Bellarmino-Rezeption und Antibellarminismus in Ungarn 1590–1625. In Dieter Breuer ed., *Religion und Religiosität im Zeitalter des Barock*, Wiesbaden, 809–815.

¹ Cf. Miklós Öry, *Pázmány Péter tanulmányi évei* (Anii de studiu ai lui Péter Pázmány), Eisenstadt, Prugg Verlag, 1970, 96-97.

² Brodrick, op. cit., 189-216, în special p. 205. În legătură cu actorii de bază a polemicii despre grație vezi Ferenc Szabó, *A teológus Pázmány: A grazi "theologia scholastica" Pázmány művében* (Teologul Pázmány: ideea de "theologia scholastica" din Graz în opera lui Pázmány), Roma, 1990, 48-49.

³ Brodrick, op. cit., 249-302; 332-378.

⁴ El însuși admite acest lucru în Dedicatie: "Superiore mense Septembri, libellum, de ascensione mentis in Deum per scalas rerum creaturarum, ut potui, Domino adiuvante, confeci." Roberto Bellarmino, *Libellum hunc de ascensione mentis in Deum, per rerum creaturarum scalas, reverendissimi card.lis Bellarmini (...) E Typographia nostra Coloniae Agrippinae, ipso S. Ruperti die sacro. Anno M. DC. XV.* (1615), p. 3 s.n.. Textul latin va fi citată peste tot din această ediție.

⁵ Brodrick, op. cit., 380.

⁶ Béla Holl, "Tasi Gáspár – Adalékok XVII. századi fordítás-irodalmunk történetéhez" (Gáspár Tasi – Contribuții la istoria literaturii de traduceri din secolul XVII), In István Csukás și Károly Horváth (editori), *Acta Historiae Litterarum Hungaricarum Tomus X.-XI.*, Szeged, 1970, 99-106, p. 104.

⁷ Mihály Balázs, Ádám Friczy, László Lukács, István Monok (editori), *Erdélyi és hódoltsági jezsuita missziók* (Misiunile iezuite din Transilvania și de sub ocupația otomană), Szeged: Scriptorum, I/2, 1990, 330.

⁸ István Gulyás, *A XVII. század katolikus aszkétikus irodalma* (Literatura ascetică catolică din secolul XVII), Budapesta: Élet Irodalmi Nyomda Részvénytársaság, 1939, 84.

⁹ Tüskés, op. cit., 47.

1606, confundând această ediție cu cea din 1616.¹ Iar, bazându-ne pe spusesele autorului din *Praefatio* cum că scrierea acestei cărți a fost posibilă datorită lipsei grijilor externe (“Ego igitur his rationibus excitatus, in aliquantula requie a publicis negotijs mihi concessa, et Sancti Bonaventurae exemplo admonitus, qui in simili recessu scripsit itinerarium mentis in Deum,” Bellarmino, op. cit., p. 11–12. s.n.), putem accepta data mai recentă, din timpul “anilor de pensie”. Bineînțeles, este foarte posibil că varianta finală a fost pregătită printr-un proces intelectual îndelungat: ca Rector al *Collegium Romanum*, printre exortațiile sale, susținute în general din două în două săptămâni în perioada decembrie 1592 și noiembrie 1594, cea din anul academic 1593/94 avea ca subiect cunoașterea Domnului, aceeași idee deci ca și cea care structurează cartea în discuție.²

Ediția din Köln, 1615 este dedicată cardinalului Pietro Aldobrandini, nepotul Papei Clement VIII și coleg apropiat al lui Bellarmino, însărcinat de acesta, la apropierea morții sale, cu executarea testamentului său.³ Această relație conferă autenticitatea manifestărilor sale personale: confesia că la început a scris lucrarea pentru uzul lui propriu, “in meum proprie usum”, și că lucrarea este munca lui îndrăgită, Benjaminul lui, fiindcă a fost creată la o vârstă foarte înaintată, “in extrema senectute”.⁴ Această relație de prietenie și o anumită asemănare de soartă îi permit lui Bellarmino ca, în completarea formulelor obligatorii a laudației, prin care apreciază oficiul și meritele lui Aldobrandini, să folosească și instrumentele retorice ale admoniției și exortației, accentuând responsabilitatea care provine din rangul de ierarh. Astfel, activitățile publice trebuie din când în când întrerupte, iar măreția și omnipotenția lui Dumnezeu trebuie contemplate prin excluderea zgomotului exterior din suflet, meditând sau citind, “vel meditando, vel legendo” (ibid.).

Faptul că Bellarmino, în această operă, ignoră tonul polemic atât în subiectul abordat, cât și în modul abordării acestuia, nu este deloc surprinzător. În practica literară iezuită din acea vreme se considera un lucru uzual faptul că autorii operelor menite pentru sanctificarea personală nu evidențiau diferențele dogmatice: această tendință este prezentă atât la Péter Pázmány⁵ cât și la iezuitul ceva mai tânăr, Mátyás Hajnal⁶, iar această intenție de edificare spirituală care ignoră orice fel de dispută confesională ar putea explica și popularitatea extraordinară a *De ascensione mentis in Deum*. La câteva luni după publicarea primei ediții a apărut și varianta în limba engleză a operei; timp de patru ani textul în limba latină a mai cunoscut numeroase publicări, și s-a tradus în limbile italiană, spaniolă, portugheză, franceză iar mai apoi cehă, chineză, greacă, germană, rusă, poloneză, și ilirică.⁷ Monografia lui James Brodrick nu face nici o referire la traducerea în limba maghiară – spre deosebire de enciclopedia lui Sommervogel (vol. I. p.1235) – care a apărut la destul de puțin timp după ediția în limba latină, în 1639, în traducerea lui Gáspár Tasi.⁸

¹ Carlos Sommervogel (ed.), *Bibliothèque de la Compagnie de Jésus*, I., Brüssel, 1890, 1231.

² Öry, op. cit., 115.

³ Brodrick, op. cit., 411.

⁴ Bellarmino, op. cit, p. 5 s.n.

⁵ În cartea sa de rugăciune (*Imádságos könyv*, Graz, 1606) din cauza caracteristicilor genului iar în predicile sale admite că edificarea spirituală a credincioșilor este mai presus de polemica religioasă: “A’ mostan támadot Tévelygések-ellen, mivel bévségesen írtam a’ *Kalauz*-ban és egyéb Harczoló könyveimben: nem akarom it kétszerezni írásimat” (Din cauză că am scris destul împotriva noilor idei greșite în *Kalauz* și alte cărți luptătoare: nu vreau să-mi repet aici scrierile) (*A keresztyén olvasókhöz*. (Cititorilor creștini), In: Péter Pázmány, *A’ Romai Anyaszentegyház Szokásából, minden Vasarnapokra, es egy-nehány Innepekre, Rendelt Evangeliomokrúl, Predikacziok* (Predici din Evangheliile pentru duminici și câteva sărbători, după obiceiul Sfintei Biserici din Roma), Pozsony (Bratislava), 1636. RMK I. 663.

⁶ Mátyás Hajnal, care a polemizat în mai multe rânduri cu Pál Keresztúri, deși în cartea sa devoțională *Szives könyvecske* (Cărticică de inimă, Bécs (Viena), 1629) comentează subiectul dogmatic atât de controversat al relației dintre grație și libertatea umană, însă face acest lucru numai din perspectiva proceselor spirituale ale individului, fără să se refere măcar la chestiunile problematice.

⁷ Brodrick, op. cit., 387, și Sommervogel, op. cit., I. 1233-1236.

⁸ Gáspár Tasi, *Elménknek Istenben föl-menetelérül a’ teremtet állatok Garádichin. Robertus Bellarminus Jésuiták Rendiből-való Cardinal könyvechkéje. Mellyet mostan Magyarúl irt és ki nyomtatott Tasi Gáspár Bartfán. Klösz Jakab által, 1639 eszt.*, (Despre ascensiunea minții la Dumnezeu pe treapta ființelor create. Cărticica cardinalului din ordinul iezuiților Robertus Bellarminus. Scrisă acum în ungurește și tipărită de Gáspár Tasi la Bártfa, prin Jakab Klösz, în anul 1639), Bártfa (Bard’ejov, Slovacia), 1639. RMNY 1761. Manualul tipăriturilor maghiare vechi (*Régi Magyarországi Nyomtatványok*, vol. II. 1601-1635, Budapesta: Akadémiai, 1983, în continuare RMNY) preia, probabil pe baza datelor lui Gábor Tüskés, datarea greșită a operei lui Bellarmino la 1606.

Sursele referitoare la viața și opera traducătorului le cunoaștem din cercetările lui Béla Holl¹; puținele sale poeme – printre care o parafrază biblică în hexametri – care dovedesc un versificator suplu, sensibil pentru formele epigramatice, au fost publicate în *Régi Magyar Költők Tára*.² Din datele biografiei merită atenție în primul rând faptul că traducătorul, om laic dar cu educație iezuită, activând în anturajul Palatinului Miklós Esterházy, și-a început traducerile de texte devoționale în contextul ideii lui Miklós Telegdi, la sfârșitul sec. XVI; acesta a impus clericilor scrierea de predici și texte polemice iar colegilor laici, instruiți, scrierea operelor ascetice,³ din moment ce publicul țintă al literaturii ascetice este stratul laic al “oamenilor de rând”.

Un alt detaliu important despre recepția acestei lucrări, din punctul nostru de vedere, este faptul că iezuitul de origine transilvană, Gergely din Marosvásárhely, salvat de execuție turcească prin intervenția principelui Gábor Bethlen, a dăruit principelui scrierile mici ale lui Bellarmino, printre care și *De ascensione mentis*, iar principele a fost încântat de această lucrare.⁴

Excurs:

Tendențe de formare a limbii și aspirații devoționale

Studiul introductiv al lui Márton Tarnóc, scris pentru ediția modernă a operelor alese ale lui János Laskai, explică avântul literaturii în limba maghiară de la începutul sec. XVII, prin influența spirituală a Principatului Transilvaniei. În sensul acesta perioada dintre accederea la tron a lui Gábor Bethlen și campania poloneză a lui György Rákóczi II se caracterizează prin formarea unui program științific și literar de limbă națională foarte hotărât, condus în primul rând de predicatori protestanți, absolvenți ai facultăților străine și care conecta munca a mai multe persoane într-un anumit context. Această prezentare concisă și bine documentată îndeamnă totuși la regândirea unei probleme importante: mulți dintre autorii protestanți enumerați de Tarnóc fac referire la prefața scrisă la traducerea lui Thomas à Kempis de Péter Pázmány, în care Arhiepiscopul de Esztergom își expune metodele folosite în timpul traducerii.⁵ Este inutil să discutăm întâietatea vreunei confesii sau orientări teologice în formarea producției literare de limbă maghiară, care, în cele din urmă, a rezultat în situația în care “limba maghiară din evul mediu până în sec. XVII a parcurs un drum care, în condiții istorice mai favorabile, ar fi condus mai repede la o dezvoltare literară care se poate observa în secolul XIX.”⁶ Însă, fără pericolul de a fi unilaterali, nu putem să ignorăm aspirațiile literare catolice, în special iezuite sau legate de activitatea iezuiților.

¹ Béla Holl, op. cit., 99-104.

² *Régi Magyar Költők Tára* (Colecția Poeților Maghiari Vechi), seria sec. XVII, vol. 8, 202-206. În continuare RMKT.

³ Cf. Lukács Pécsi, *Szent Agoston doctornak, elmelkedő, magan beszellő, es naponkent valo imadsági* (Rugăciunile meditative, personale și zilnice ale Sfântului Augustin), Nagyszombat (Trnava, Slovacia), 1591. Ediția facsimilă editată de Péter Kőszeghy, studiu introductiv de Piroska Uray, Budapesta: Institutul de Istoria Literaturii a Academiei Maghiare – Biblioteca Academiei Maghiare, 1988, 13.

⁴ Scrisoarea lui Gergely din Marosvásárhely către superiorul ordinului Muzio Vitelleschi la Roma pe 22. 09. 1618.: “Dedi libellos Illustrissimi Cardinalis Bellarmini Principi, mira delectatione perlegit *De ascensu mentis in Deum*. Item *De aeterna felicitate*, restat *Gemitus columbae*. Dicit se nunquam similem libellum legisse.” Balázs–Fricsy–Lukács–Monok, op. cit., 1990. I/2, 329.

⁵ Márton Tarnóc, *Bevezetés* (Introducere), In Márton Tarnóc (ed.). *Laskai János válogatott művei: Magyar Justus Lipsius*, Budapesta: Akadémiai, 1970, 13-61. p. 15-16. Textul respectiv al lui Pázmány: “Igyekeztem azon, hogy a’ Deák bötünek értelmét hiven magyaroznám; a’ szóllásnak modgyát pedig úgy eiteném, hogy ne lattatnék Deákból csigázot homalyossággal repedezetnek, hanem oly kedvesen folyna, mint-ha először Magyar embertül, Magyarúl iratott volna.” (M-am străduit să explic în mod fidel sensul literii latinești; și să găsesc un mod al expresiei care să nu pară fisurat și obscur, ci să curgă atât de plăcut de parcă ar fi fost scris în ungurește, și de un maghiar de la bun început.) *A’ Magyar orszagban leveő Keresztyeneknek, Istentül minden iót keuanok* (Prefață: Toate cele bune le doresc de la Dumnezeu pentru creștinii din Ungaria). Péter Pázmány, *Kempis Tamásnak Christus követeserül Négy könyvei* (Cele patru cărți ale lui Thomas a Kempis despre imitația lui Hristos), Bécs (Viena), 1624. RMNY 1297.

⁶ “ (...) a magyar nyelv a középkortól a XVII. századig olyan utat tett meg, amely út szerencsésebb történelmi körülmények között előbb vezetett volna el egy olyan irodalmi felvirágzáshoz, mint amilyent a XIX. század felmutathat.” Tarnóc, op. cit., 16.

Dintre acestea ne referim doar la câțiva autori, fără pretenția unei analize evaluative¹, care au tradus operele populare ale literaturii devoționale internaționale pentru a promova devoția personală; astfel, ar putea fi paralele textuale sau metodologice pentru analiza și evaluarea operei lui Gáspár Tasi. Pe lângă traducerea lui Canisius de Gergely din Marosvásárhely, publicată de repetate ori, tot aici se încadrează deci și traducerea operei lui Kempis de către Pázmány, chiar și datorită comentariilor despre metodele sale de lucru, ca și traducerea operei lui Joannes Bona în a doua jumătate a secolului, efectuată de István Tarnóczi. Lucrarea lui András Illyés, preot laic, este specială prin faptul că la traducerea maghiară a textului spaniol a lui Alonso Rodríguez se mai folosesc și de variantele italiene și latine ale textului respectiv. Iar Lukács Pécsi, care traduce în ungurește și publică încă la sfârșitul secolului anterior trei meditații mistice atribuite Sfântului Augustin, însă create în secolul XII (dintre care prima în rândul colecțiilor de meditații tipărite – Pécsi, op. cit.), este și el probabil om laic.

Acești autori, în prefața sau dedicația operelor lor, întotdeauna reflectează asupra exigențelor cititorilor, la fel ca și asupra dificultăților lingvistice sau de traducere întâlnite în munca lor.² Însuși Gáspár Tasi invocă cititorii care râvnesc la hrană spirituală, însă nu cunosc limba latină sau o cunosc foarte puțin. el nu are, totuși, nici un reproș la adresa lipsei terminologiei maghiare: aplică și el o metodă foarte răspândită, explică termenul maghiar folosit în text prin expresia corespunzătoare în latină, pe marginea textului, pentru o mai bună înțelegere a textului sau chiar pentru a îndemna la inventarea de terminologii mai noi.³ Valoarea lucrării sale nu constă în metoda în sine, ci în numeroșii termeni creați, termeni care sună foarte natural și “ungurește”. Lista acestor termeni a fost alcătuită cu o respectabilă precizie de Béla Holl⁴; însă adevărata funcționalitate a acestei activități de creare de termeni poate fi observată numai prin analiza textului complet.

Practica traducerii în sec. XVII prezintă multe variante, de la transpuneri de precizie filologică până la prelucrări care de-abia amintesc de original. În această privință traducerea lui Gáspár Tasi corespunde cerințelor actuale ale unei traducerii de precizie științifică, ba chiar le depășește în anumite cazuri. Marginaliile, de exemplu, sunt și mai punctuale decât în original: referințele biblice⁵ sunt notate și prin numărul versului, nu numai prin numărul de capitol, iar traducătorul chiar atrage atenția cititorului asupra acestui lucru, ca și, de altfel, asupra practicii sale tipografice care iarăși servește clarității cărții: subcapitolele (părțile) diferitelor “trepte” (*scala / garádich*), adică capitolele, sunt notate în textul principal, spre deosebire de notarea marginală, în originalul latin.

2. Cartea meditativă

Pe baza clasificării oferite de conținutul concepției estetice a literaturii⁶, care pare să fie cea mai uzuală azi, meditația (împreună cu poezia ocazională, predica, rugăciunea, sau cântecul comunitar) poate fi încadrată în așa-numita literatură uzuală, adică în acea grupă generică care, cu toate că se folosește de metode retorico-poetice, nu își constituie subiectul propriu, ci servește ideea despre care vorbește, astfel încât modul exprimării este influențat de scopul practic al textului.⁷ Cu toate acestea, literatura premodernității este întotdeauna, într-o anumită măsură, o literatură uzuală, chiar și în cazul în care receptarea de astăzi nu mai ia cunoștință de funcția pragmatică de odinioară

¹ O astfel de analiză a dezvoltării literaturii devoționale maghiare în: Tüskés, op. cit., 45-51.

² Un rezumat concis și la subiect al chestiunilor legate de literatura de traduceri a secolului 17. în István Bartók, “*Sokkal magyarabbul szólhatnánk és írhatnánk*”: *Irodalmi gondolkodás Magyarországon 1630–1700 között* (“Am putea vorbi și scrie mult mai ungurește”: Idei literare în Ungaria în perioada 1630-1700), Budapest, Akadémiai–Universitas, 1998, 283-294.

³ Autorii catolici și protestanți deopotrivă (Péter Pázmány, György Káldi, János Apáczai Csere, etc.) aplică aceeași metodă ori de câte ori tratează o problemă teologică sau științifică în limba maghiară.

⁴ Holl, op. cit., 104-105.

⁵ Spre deosebire de practica uzuală, Tasi nu traduce citatele biblice de la sine, ci folosește traducerea lui György Káldi, ignorând însă, pe alocuri, caracteristicile ortografice ale acesteia, mai ales în privința punctuației, și a folosirii minusculelor și majusculilor.

⁶ Descrierea acestei noțiuni nu este o sarcină ușoară, vezi József Szili, *Az irodalomfogalmak rendszere* (Sistemul noțiunilor de literatură), Budapest: Akadémiai, 1993, 124-167.

⁷ Gert Ueding, *Historisches Wörterbuch der Rhetorik* III., Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1996, 587-588.

a textului.¹ De aceea, gradul de conștiință artistică articulată în formele uzuale literare este o perspectivă analitică și evaluativă relevantă.

Textul prefetei traducerii lui Gáspár Tasi numește căutarea lui Dumnezeu o datorie morală, indispensabilă pentru mântuire, întărind această chemare cu autoritatea Bibliei și a tradiției bisericești.² Cunoașterea lui Dumnezeu este posibilă prin reflectarea la lumea creată: “Omul poate să atingă cunoașterea și iubirea lui Dumnezeu prin lucrurile lui Dumnezeu, adică prin cele create de El”.³ Această abordare aproape pragmatică, care își are rădăcinile atât în tradiția biblică cât și în cea bisericească, prezintă de la bun început niște legături teologice și motivice variate, care nu au deloc caracter pragmatic. Această carte, în limitele retorice-generice ale meditației, este de fapt o regândire, dintr-o perspectivă aparte, a unor probleme escatologice și doctrinale ale dogmaticii catolice, cu concluziile morale trase din modul abordării subiectului. În interesul clarității și al relevanței acestor puncte de vedere, cartea constă din 15 capitole, după analogia numerelor psalmilor peregrinici⁴ ai Bibliei; acestea sunt: simbolicele *garádich* (trepte) – treptele ierarhiei lumii create –, iar în cadrul acestora divizia de 7+8, iarăși tradițional simbolică, este bine perceptibilă. Astfel, tema primelor șapte capitole este omul și lumea vizibilă care îl înconjoară, iar cea a următoarelor opt este sfera metafizicii: “Sufletul înțelept”, îngerii, proprietățile existențiale și acționale ale lui Dumnezeu. Această structură exprimă, deci “pune în practică”, și prin proporțiile ei, tradiția patristică în care numărul șapte se referă la zilele creării lumii, iar numărul opt, ca număr al fericirilor din Noul Testament, se referă la secretele pelerinajului din Vechiul în Noul Testament.⁵

Ideea conținuturilor simbolice legate de numere se regăsește și în structura capitolelor operei-model, lucrarea speculativ-mistică a lui Bonaventura, *Itinerarium mentis in Deum*; aici însă structura este construită pe combinația 6+1. Acesta urmărește “itinerariul” atingerii lui Dumnezeu pe baza numerelor treptelor care conduc la tronul regelui Salomon (cf. 1 Regi 10, 19.: “avea șase trepte, și partea de sus era rotunjită pe dinapoi” etc.), respectiv a numerelor abilităților sufletului, date de natură, distorsionate de păcate, și reînnoite de grația divină (senzație, imaginație, rațiune, intelect, inteligență, și îndemnarea conștiinței)⁶, oprindu-se în permanență asupra importanței efortului uman pentru evoluție. În continuare, capitolul final, numărul șapte, descrie starea sufletului care și-a atins scopul, liniștea intelectului, și cufundarea sentimentelor în Dumnezeu.⁷ Însă “itinerariul” ascenderii sufletului la Dumnezeu, chiar și în ciuda diferențelor numerice, se situează paralel în cele două opere, la fel și referirea la condițiile externe ale scrierii lor (eliberarea de activitățile zilnice).

Bineînțeles, acel surplus de sens al acestor opere, care provine din conținutul simbolic al numerelor de capitole, cel puțin printre coordonatele spirituale ale creștinismului, duce la experimentele exegetice ale Evului Mediu, la convingerea că Scriptura, cuvintele ei, au pe lângă

¹ *ibid.*, 592. Epopeele, romanele, dramele etc. premoderne au oferit întotdeauna și o “cunoaștere” despre lume, sau prezentau modelele *adevărat vs. fals, elevat vs. josnic*; sau chiar problematizau ierarhia socială.

² Tasi, *op. cit.*, f. A1-7.

³ „ember az Isten dolgai, az az, a' teremtet állatok-által, a' Teremtőnek ismértire és szeretetére felmehet” Tasi, *op. cit.*, f. A6v. Traducerea este precisă și concisă, deci vom cita textul maghiar și în continuare.

⁴ Titlul comun latin al colecției care începe cu psalmul 120. (119.) este *cantica ascensionum* sau *cantica graduum*, și conține cântecele de pelerinaj ale comunității de după captivitatea din Babilon. “Poate că tradiția evreiască se referea prin această denumire la faptul că leviții, cu ocazia anumitor sărbători, cântau acești psalmi pe cele 15 trepte semicirculare care duceau la poarta templului din Ierusalim.” László Dobszay (ed.), *Zsoltárelmékedések, zsoltármagyarázatok, Szent Ágoston és Maurus Wolter szövegei alapján* (Meditații și explicații ale psalmilor, pe baza textelor lui Sfântul Augustin și Maurus Wolter), Budapeșt, Editura Jel, 1996.

⁵ Dobszay, *op. cit.*, 196.

⁶ S. Bonaventura, *Itinerario della mente in Dio – Itinerarium mentis in Deum*. Testo latino dell'edizione di Quaracchi-Firenze, Arezzo, 1987. „Iuxta igitur sex gradus ascensionis in Deum sex sunt gradus *potentiarum* animae, per quos ascendimus ab imis ad summa, ab exterioribus ad intima, a temporalibus conscendimus ad aeterna, scilicet *sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia* et *apex mentis* seu synderesis scintilla. Hos gradus in nobis habemus plantatos per naturam, deformatos per culpam, reformatos per gratiam; purgandos per iustitiam, exercendos per scientiam, perficiendos per sapientiam.” Bonaventura, *Itinerario 1, 6*, *op. cit.*, 22.

⁷ „... tanquam etiam *sex diebus primis*, in quibus mens exercitari habet, ut tandem perveniat ad sabbatum quietis”. Bonaventura, *Itinerario 7, 1*, *op. cit.*, 142.

sensul literal, *sensus litteralis*, și un sens mai elevat, un *sensus spiritualis* – iar revelarea acestora este datorată exegezei și a etimologiei. Din acest motiv s-au scris dicționarele alegorice medievale, care explicau sistematic cuvintele Bibliei – nume proprii, substantive și numere – , “fixând sfera sensurilor lor și măsurând înțelesul lor, căutând astfel sensul spiritual al acestor cuvinte și elucidând puterea lor spirituală”¹. Atribuirea de sens provenind din exegeza Biblică a fost mai târziu extinsă, sau mai precis aplicată și în scrierile devoționale de inspirație biblică, precum am văzut și în opera lui Bonaventura. Iar bine-cunoscutul interes al renovației catolice în tradiția medievală și patristică, pe lângă încadrarea a multe alte elemente, include și susceptibilitatea pentru “sensul spiritual” al lucrurilor percepute prin simțuri – cartea lui Bellarmino este o ilustrație a acestui fapt.

Structura prezentată mai înainte consideră tripla cale a cunoașterii lui Dumnezeu din teologia și filosofia medievală, preluată de la Pseudo-Dionysios², atât de evidentă încât nici nu mai consideră necesar a se referi la aceasta, ci o aplică numai – bineînțeles, nu în mod linear, ci într-o structură tematică, cerută de logica argumentării.

În cele ce urmează, vom examina prezența textuală și conceptuală a acestor trei căi, adică modul și contextul interpretativ în care această carte meditativă prezintă perfecțiunile lumii.

În *Treapta a Doua* meditația vorbește despre “lumea mai mare”, “care include comunitatea tuturor creaturilor”³: oferă o explicație cosmologică, bineînțeles pe baza imaginii biblice a lumii, se miră de podoabele și varietății pământului și ale mării, de frumusețile creaturilor (“*téremtett állatok*”), se referă la puterea fără margini a Creatorului, care se manifestă și prin calamități naturale. (32-62). Conținutul următoarelor capitole se proiectează, în rezumat, în următoarea scurtă meditație: “Într-adevăr este mare frumusețea câmpurilor verzi, a grădinilor cultivate, pădurilor încântătoare, mării liniștite, aerului curat, izvoarelor și apelor curgătoare, orașelor, și a cerului strălucitor presărat cu nenumărate stele ca niște pietre prețioase. În continuare, cât de mult ne delectează frumusețea pomilor înfloriți sau plini de fructe coapte, variatele forme ale patrupedelor, zborul păsărilor, înotul și jocul peștilor! Ce să mai spun despre frumusețea stelelor și a Lunii, sau mai ales despre razele strălucite ale Soarelui, care prin răsăritul său bucură întreaga lume?” (55).⁴ Treptele de la trei la șapte, așadar, vorbesc în această ordine despre rotunjimea pământului, despre ape, aer, foc, și corpuri cerești, ajungând toate la aceeași concluzie care se poate formula printr-o singură propoziție afirmativă: Dumnezeu a dat toate aceste bunătăți și “perfecțiuni”⁵ creaturilor sale pentru ca “prin aceasta să se poată judeca bunătatea și perfecțiunea creatorului” (40). Pe lângă faptul că autorul descrie lucrurile dând atenție finalității manifestate în funcționarea lor, el folosește în mod vizibil categoriile spiritualității ignațiene atunci când sugerează atitudinea potrivită față de acestea: “Căci dragul și milostivul tău Dumnezeu nu îți poruncește să te lipsești de consolarea creațiilor sale cât timp ești în pelerinajul vieții pământești, ba dimpotrivă, a creat totul ca să te servească: el îți poruncește doar să te folosești de ele în mod chibzuit și cumpătat, împarte-le de

¹ Friedrich Ohly, “A szavak szellemei jelentése a középkorban” (Sensul spiritual al cuvintelor în Evul Mediu), trad. în maghiară Bernáth Árpádné, In József Pál (ed.) *Az ikonológia elmélete* (Teoria iconologiei), Szeged: JATE Press, 1997, 170.

² Cele trei căi aflate într-o relație dialectică: 1. Calea afirmativă (*via affirmationis vel attributionis*): perfecțiunile simple care se găsesc în lumea noastră (ex. înțelepciune, bunătate, frumusețe, etc.) se pot afirma și despre Dumnezeu. 2. Calea îndepărtării sau negării (*via remotionis vel negativa*): nu putem să afirmăm imperfecțiuni despre Dumnezeu (ex. supărat, invidios, etc.) și nu putem să-I atribuim perfecțiuni care provin din modul de existență finit (ex. corporalitate/fizicalitate, gândire deductivă). 3. Calea gradăției sau eminenței (*via eminentiae*): perfecțiunile atribuite lui Dumnezeu trebuiesc afirmate la un grad infinit (ex. Dumnezeu este înțelept într-un mod infinit și imperceptibil, nu în modul finit al omului). In Béla Weissmahr, *Isten léte és mivolta* (Existența și natura lui Dumnezeu), Roma, 1979, 129-136.

³ Tasi, op. cit., 32.: „a’ melly mindennemű teremtet-állatok közönségét magába foglallya”. În continuare numărul paginii referite se va menționa după citat.

⁴ „Bizonyára nagy a’ szépsége a’ zöldellő mezőknek, meg-müvelt chinos kerteknek gyönyörű erdőknek, a’ chendes’ tengernek, a’ tiszta levegő égnék, kifolyó forrásoknak, vizeknek, városoknak és a’ meg-számlálhatatlan chillagokkal mint drága kövekkel meg-rakott tündöklő égnék. Továbbá melly igen gyönyörködtet bennünket a’ meg-virágzot avagy meg-ért gyümölcsökkel telyes’ termő-fák szépsége? a’ négy-lábu állatok sok-féle formái, madarak repüllési halak úszkálási, jáczodozási? Mit mondgyak a’ chillagok és a’ Hóld szépségéről, s-kiváltképpen a’ Napnak az ő fényes sugáriról, a’ ki fel-kelesével meg-vidamittya az egész Világot?”

⁵ Tasi folosește acest cuvânt ca și un termen tehnic, fiindcă oferă și varianta latină a termenului: *perfectiones*.

bunăvoie cu cei care duc lipsă, și nu ele să te stăpânească pe tine, ci tu pe ele” (47)¹. Citatul este o parafrază a punctului 23. a *Exercițiilor spirituale*², în notele introductive ale exercițiilor primei săptămâni, și care stabilește condițiile posibilității mântuirii individuale.

Capitolele care discută cele patru elemente tradiționale evidențiază și mai mult faptul că autorul examinează valoarea, perfecțiunea și frumusețea lucrurilor dintr-o perspectivă spirituală. El descrie pământul ca fiind, în primul rând, “fundamentul” lumii și locul în care gravitația readuce corpul omenesc din aer. Concluzia lui metafizică, derivată din această evidență fizică este următoarea: “Astfel nici sufletul omului nu se poate împăca cu demnități aeriene, sau cu bogății noroioase, sau cu delicii ca apa, adică moi și putrede, nici cu strălucirea ipocrită și falsă a științei umane, ci numai cu Dumnezeu, care este ținta sufletelor și singurul loc real al liniștii lor” (69-70)³. În mod similar, și a doua însușire, aceea că pământul “este ca o buna Dădacă a oamenilor și a altor creaturi vii” (“mint egy jó Daikája az embereknek és több élő állatoknak”, 65), duce la analogia că sufletul omului este grădina “semănătorului Divin” (“a’ Mennyei mag-vető embernek”), deci trebuie să se asigure că acesta nu va rodi ghimpi și lipani (80). În cele din urmă pământul care dă roade de aur și argint culminează în impunerea unei cerințe morale concrete și clare: omul să se străduiască să acumuleze bogății eterne în Cer, în locul celor efemere, adică să-i ajute pe cei care duc lipsă (81-87).

Simbolica liturgică a apei și a focului este tradițional bogată, iar simbolurile liturgice transmit învățătura teologică într-o formă perceptibilă. Astfel, comentariul despre apă și foc ca “elemente ale lumii” (“a’ Világ elementomi”, 88) și proprietățile lor, în comparație cu capitolul anterior, înclină mult în proporțiile ei către un discurs personal de formulare a tezelor spirituale și teologice. Una dintre propozițiile *Treptei a Patra (Negyedik Garádich)* formulează concis analogia care structurează întregul capitol: “Apa spală murdăria corpului, așa și Dumnezeu spală murdăria sufletului” („Elmossa a’ viz a testi szennyeket: el-mossa Isten-is a’ lelki mochkokat”, 89). În *Treapta a Șasea (Hatodik Garádich)*, pe baza proprietății focului de a arde lemnul, fânul și puzderia, și a purifica aurul și argintul, autorul meditează asupra faptului că faptele rele nu pot suferi judecata lui Dumnezeu, deci ard ca lemnul, fânul și puzderia, în timp ce “faptele bune și perfecte rezistă focului judecării lui Dumnezeu” („jó és tekéletes chelekedetek az Isten itiletének tüzét meg-állják”, 150).

Din lipsă de spațiu nu putem să analizăm în detaliu toate aceste paralele, însă considerăm că una dintre analogiile amintite merită să fie comentată mai amănunțit. Partea a șasea a capitolului, care aspiră la o mai bună cunoaștere a lui Dumnezeu prin “Meditație despre Ape și în mod special despre izvoare” (*A’ Vizekrül és kival-képpen a’ kút-fökrül való elmélkedés*) pornește din acea proprietate a izvoarelor că ele “nu depind de curgeri (râuri) fiindcă nu își iau apa de la acesta, ci are propria lui apă pe care o împarte și cu alții” („nem függ a’ folyásoktól, mert nem vött azoktól vizet, hanem ö néki magába vagyon, és közli másokkal-is”, 103). Această constatare duce în mod natural la continuarea ideii, în sensul în care Dumnezeu este izvorul vieții, “fiindcă El nu și-a luat ființa de la nici o creatură, dar totul ia de la El” („mivel ö semminémü állattól nem vett lételt, ö tölle pedig mindenek vésznek”, ibid.). În continuare urmează tratatul de știință divină preluată din teologia scolastică despre existența și esența lui Dumnezeu – bineînțeles, fără preluarea metodelor ei de argumentare de a ridica și combate cât mai multe posibile obiecții. Pe margine se pot citi termenii preluați din originalul latin: *de Dei essentia est, esse et ipsa essentia est eius existentia*, care sunt preluate aproape *mot-à-mot* din *Summa* lui Toma de Aquino.⁴ În traducerea lui Gáspár Tasi

¹ „Osztán a’ te édes és kegyes Istened, nem paranchollya azt, hogy mig e’ földön szarándokságban vagy-is, a’ teremtet-állatok vigasztalásátúl tellyességgel meg-foszszad magadat, söt inkább azért teremtet mindenedet, hogy szölgállyanak néked: hanem chak azt hadgya, s-azt paranchollya, hogy mértékletesen és józanon ély vélek, a’ szükölködökkel örömezt közölyyed, s-ne ök uralkodgyanak raitad, hanem te ö raitok”

² Ferenc Szabó, ed., *Loyolai Szent Ignác írásaiból* (Din scrierile lui Ignatius de Loyola), Roma, 1990, 78-79.

³ „Igy az embernek lelke-is soha meg nem nyughatik a’ levegő méltóságokban, avagy a’ sárból-való gazdagságokban, vagy a’ vizi, az az, púha, lágy és bűdös gyönyörűségeken, sem az emberi tudománnak hamis és tetteses fenyeségében, hanem egyedül az Istenben, a’ ki czéllyok a’ lelkeknek, és egyedül valóságos helye nyugodalmoknak”

⁴ Aquinói Szent Tamás (Toma de Aquino), *Summa theologiae – A teológia foglalatata (Summa theologiae – Rezumat al teologiei)*, I, q. 13, a. 11., Budapest: Telosz, 1994, 440.: “esse Dei sit ipsa eius essentia”.

propoziția sună în felul următor: „Semminémü állattúl nem vészen az Isten lételt, mert az Istennek ugyan valóságában-jár az, hogy légyen, és ugyan-azon-ö valósága, vagyonsága-is ö néki” (103).¹ Citind acum, această soluție de traducere deloc convențională ar putea părea greoaie, însă precizia și formularea concisă prin care încearcă să exprime egalitatea existenței și esenței lui Dumnezeu, prin crearea termenilor maghiari ai categoriilor tomiste, este întru totul evidentă.

Admirarea frumuseții și ordonării lumii materiale are însă o dinamică interesantă: recunoașterea entuziastă va deveni într-adevăr o “treaptă” (*garádich*) pentru sugestia – în spiritul a *via affirmationis* – că perfecțiunile aflate în lume se pot afirma și despre Dumnezeu: “a înmulțit creaturile și le-a dat bunătate și perfecțiune pentru fiecare în parte, pentru ca astfel să se poată judeca bunătatea și perfecțiunea creatorului”². Însă, nu cumva Creatorul să se unifice cu creaturile sale, fiindcă aceasta ar fi panteism, autorul trage concluzia despre perfecțiunea creaturilor că sunt “toate efemere” (*mind veszendök*, 83), și astfel, aplicând *via remotiois*, neagă implicit despre Dumnezeu acele limite care provin din finitate, ca de exemplu efemeritatea. Aplicarea metodei teologice are de asemenea o latură afectivă: dacă frumusețea pământească ne induce admirație, atunci finitudinea, efemeritatea acesteia trebuie să îndemne sufletul la conversie, la ignorarea “celor efemere”: “dacă aur, argint, sau perle, sau pietre prețioase îți apar în minte sau în fața ochilor, atunci spune în inima ta: este mai prețios Dumnezeuul meu care mi S-a promis mie, dacă urăsc toate astea.”³ Iar aici se regăsește experiența teologică a *via eminentiae*, în sensul că “în ființa și starea lui Dumnezeu sunt perfecțiuni infinite” („az Isten mi-vóltában és állattýában véghetetlen tekéltességek vannak”, 39-40).

Capitolele care se ocupă de lumea creată, perceptibilă prin simțurile noastre sunt înrămate de “treptele” unu și opt, care se ocupă de omul ca și *mundus minor*, respectiv de *sufletul inteligent* al omului. Adevărat, conform schemei structurale 7+8 prezentată anterior, această ultimă “treaptă” se leagă de contextul subiectelor metafizice: dar de fapt este o tranziție între cele două niveluri ale lumii, cu atât mai mult cu cât, în această ordine de valori, omul ca o imagine a Domnului aparține ambelor sfere. Iar faptul că această structurare nu este accidentală, este relevat de reflexiile introductive ale *Nyolczadik Garádich (Treapta a Opta)*: “Până acum am luat la rând toate creaturile trupești, încercând să urcăm de la lucrurile create spre Creator. Dar găsim sufletul oamenilor mai presus de orice creaturi trupești, care printre toate creaturile însuflețite sunt cele mai joase, și, între ei și Dumnezeu, în afară de Sfintele Coruri Angelice și ordinile lor, nu mai găsim nimic.”⁴

Baza celor două capitole despre om, care definește și discursul acestora, este următoarea: “fiecare dintre noi este atât creatura lui Dumnezeu cât și imaginea lui” („mindenik közzülünk mind teremtet állattya Istennek s-mind képe”, 1), iar meditația detaliată rezumă concluziile antropologiei aristoteliano-tomiste, incluzând și câteva idei platonice. Textul se referă în mod evident la teoria tradițională a hilemorfismului atribuită lui Aristotel, după care cele două componente ale omului constând din trup și suflet, *materia* și *forma*, sunt indivizibile, în ciuda autonomiei lor.⁵ Apoi însă, la tratarea separată a subiectelor, și în special al trupului privit ca *materia*, se poate observa schimbarea registrelor mai populare și mai științifice.

Este interesant a examina relația reciprocă a părții doi și trei din *Treapta Întâi (Első Garádich)*. La început, vorbește despre miracolul clădirii corpului omenesc, ajungând la concluzia

¹ Aproximativ: “Dumnezeu nu își ia existența de la nici o creatură, fiindcă existența aparține esenței lui Dumnezeu, și esența lui este însăși existența lui.” (Traducerea încearcă doar să redea sensul textului maghiar, fără a sugera terminologia proprie lui Tasi).

² („meg-sokasítá a’ teremtet állatokat, és mindenikének jószágot és valami tekéltességet ada magán-magán, hogy abból itilet lehetne a’ teremtőnek jószágáról és tekéltességerül,” 40)

³ („ha arany, ezüst, vagy gyöngyök, drága-kövek tünnek elmédben vagy szemedben, mondgyad szivedben: Drágab az én Istenem, a’ ki magát ígerte nékem ha ezeket meg-utálom”, 41)

⁴ („Mind a’ testi állatokon mentünk e’ koráig, midön elmékedésünkkel a’ teremtet dolgokról igyekeztünk a’ Teremtőhöz fel-menni. De már minden testi állatok méltosága-fölöt talállyuk az embereknek lelkeket lenni, mellyek a’ lelki állatok nemei közöt, leg-alachonb rendűek, kik közöt és az Isten közöt, az Angyali Szent Karoknál, és azok rendinél semmi egyebet nem találunk”, 209).

⁵ Cf. Dorothea Sattler și Theodor Schneider, “Teremtéstan” (Știința creării), In Theodor Schneider, ed. *A dogmatika kézikönyve* (Manualul dogmaticii) I., Budapesta: Vigilia, 1998, 197-198.

că cei care l-au creat nu sunt părinții ci Dumnezeu. În acest context găsim câteva referințe științifice, iar cu această ocazie atragem iar atenția asupra realizării lingvistice a traducătorului maghiar prin crearea de termeni tehnici: “câți mușchi¹, câte vene, câte tendoane, câte oase mari și mici sunt în corpul omenesc, câte feluri de fluide, câte curbe, și câte alte similare, care nu s-ar ști deloc dacă nu s-ar învăța din meșteșugul de *Doctor* care taie și desface cadavrele”² (5). Tonul entuziat al acestui fragment (și al contextului) pregătește deja avertismentul, folosind expresia “sufletul meu”, care ar trebui să-l recunoască pe Dumnezeu în acest miracol și trebuie să se aplece în fața creatorului, al purtătorului și al hrănitorului său.

Partea a treia discută această temă dintr-o perspectivă opusă, găsind originile *materiei*, adică a “instrumentului existenței” (“a lételnek eszközi”, 9) în țărână, iar mai apoi în originea acestuia – în nimic: “acel noroi sau țărână s-a făcut din nimic, nu din altceva” (“az a’ sár, avagy por-is nem egyébből, hanem semmiből let”, 10), pentru ca, și pe această cale, să atragă atenția sufletului asupra creatorului său, îndemnându-l astfel la umilință. Partea a patra face încă un pas: acesta se ocupă de forma esențială a omului – sufletul, spunând că este nemuritor – “imaginea lui Dumnezeu –, și este format și descris pe modelul și asemănarea lui Dumnezeu” (“az Istennek képe, s-az Istenségnek példájára s-hasonlatosságára vagyon ki-nyomva, és ábrázolva”, 15). Omite aici detalierea imaginii dumnezeiești (amânând-o pe aceasta până la *Treapta a Opta*), însă pe lângă prezența evidentă a diviziei aristoteliene este imposibil să nu observăm urmele gândirii platonice în concepția lui, care permite un anumit dualism etic³: “nu trebuie să ascuți în toate treburile tale de ce spune legea trupului, ce consideră simțurile tale a fi bun, ce îți sugerează lumea, ce îți propun prietenii, și cu atât mai puțin de ce îți spun lingușitorii; ba fi surd la toate acestea, și ascultă numai de voința Domnului Dumnezeului tău”⁴. Această bine-cunoscută abordare își poate trage originea din deferențierea de ordin existențial și valoare, afirmate în mod tacit între trup și suflet.⁵

Folosirea dialectică a căii afirmative, negative și a gradațiunii este cea mai nuanțată în comentariile *Trepteii a Opta*, în care meditează despre “sufletul deștept” – în terminologie scolastică *anima rationalis seu intellectiva*, iar în terminologie contemporană *suflet rațional* sau *inteligent*⁶. În gândirea medievală această “parte” poartă cel mai mult natura omului ca imagine divină. Acest “animal însuflețit nu este trupesc, și nu este făcut din nici un fel de instrument, ci este creat de Dumnezeu” (“tulaidonképpen lelki-állat, nem testi, sem pedig semmi eszközből nem léssen, hanem az Istentől teremtetik”, 211), și din această perspectivă se aseamănă lui Dumnezeu; însă “Dumnezeu este suflet necreat și creator; dar sufletul nostru este animal însuflețit creat: aceasta este o diferență infinită între animalul însuflețit care e sufletul nostru și sufletul care este Dumnezeu”⁷. Aceste enunțuri se formulează la începutul *trepteii*, servesc ca și călăuza structurii concepționale și retorice. Părțile comentează la rând proprietățile esențiale ale omului: printre altele eternitatea, inteligența, sensul moral al sufletului (așa-numitul *synthesis*), voința liberă; arată originea divină a acestora,

¹ Pe margine: *musculi*. (Tasi folosește un termen maghiar creat de el însuși).

² Pe margine: *Anatomia*. (Aici Tasi folosește o metodă de descriere, nu un termen anume). În original: „az emberi testben menyi inas-hús vagyon, menyi erek, menyi inak, menyi öreg menyi apro chontok, hány-fele nedvességék, menyi hailások, és sok egyéb effélek, a mellyeket egy-cheputyére sem tudnak külömben, hanem-ha a’ hólt test-metéllő, és felbonto *Doctori* mesterségből tanulják”

³ Cu toată că în gândirea scolastică omul întreg este alcătuit din unitatea strânsă a trupului cu sufletul, dar cum *forma* înseamnă totodată și esență, trupul poate părea mai puțin esențial decât sufletul în starea noastră de om. Consecința etică, de fapt esența dualismului etic, constă în faptul că dorințele noastre mai ordinare le considerăm de origine trupească, iar cele mai înalte de origine sufletească. Cf. István Előd, *Katolikus dogmatika* (Dogmatica catolică), Budapesta: Societatea Szent István, 1978, 144.

⁴ „szükség minden dolgokban nem azt halgatnod mit mond a’ test Törvénye, mit itillyenek az érzékenségek jónak, mit jovallyon e’ Világ, mire tanáchoollyanak Atyád-fiai, és annál-is inkább mit mongyanak a’ hízeltkedők; hanem meg-siketüly mind ezekre, és chak-egyedül a’ te Urad Istened akarattyára figyelmez”, 20.

⁵ Aceasta este baza conceptuală a genului *certamen*, atât de răspândit în Evul Mediu și re-descoperit în era barocă, disputa trupului cu sufletul după moarte, despre responsabilitatea damnației apropiate.

⁶ Sattler-Schneider, op. cit., 198.

⁷ „az Isten teremtetlen lélek és teremtő; de a’ mi lelkünk teremtet lelki-állat: kiből véghetetlen külömbseg következik a’ lelki állat közöt, melly a’ mi lelkünk, és a’ lélek közöt a’ ki az Isten” (211–212).

subliniind în același timp diferența esențială care există între proprietățile efemere și calitățile divine infinite.

Partea a treia, de exemplu, vorbește despre faptul că “sufletul omului a fost împodobit de lumina rațiunii” (“felékesitetet az embernek lelke, értelemnek világosságával”, 213–214), iar după aceea enumeră semnificațiile lui: sufletul nu percepe doar ceea ce ajunge la el prin simțuri, dar poate să se și distanțeze sau să tragă concluzii din cauze, este capabil să interpreteze semnele pe care le percepe și chiar să-l atingă pe Dumnezeu prin activitatea rațională. Pe baza acestora, autorul declară: “Este o mare cinste pentru suflet faptul că e se aseamănă cu Dumnezeu” („Nagy méltosága azért ez a' léleknek, a' melly által hasonló az Istenhez”, 215). Constatarea care conține în mod latent și *via attributionis* se referă imediat și la diferențele de ordin existențial: “sufletul este doar împodobit de lumina rațiunii. Dar Dumnezeu este însăși lumina și rațiunea” (“a' lélek az értelemnek világosságával chak fel-ékesitetet. De az Isten maga a' Világosság és értelem”, ibid.). Iar toate acestea cuprind ideea scolastică potrivit căreia realul creat este o realitate *participantă* în existență (*esse participatum*)¹.

Continuarea se construiește în același timp pe metoda *via remotiois*, negând calitățile efemere în legătură cu Dumnezeu, și pe cea a *via eminentiae*, cu gradația infinită a perfecțiunilor atribuite lui Dumnezeu: “Sufletul chibzuiește despre lucrurile existente pe baza cauzelor; și, pe baza lucrurilor existente despre cauze și cu această chibzuință, vânează știința cu mare dificultate. Dar Dumnezeu dintr-o singură privire înțelege perfect și clar totul. (...) Sufletul duce lipsă de o mulțime de lucruri ca să-și exerseze starea minții lui, ca de exemplu de lucruri supuse simțurilor², dar și de imaginea și imaginația lor³, și de meditație asupra acelei imagini⁴ și multe lucruri similare: dar Dumnezeu nu duce lipsă de nimic, pentru că totul este substanța sa, chiar și rațiunea este substanța sa.”⁵ Citatul exprimă bine diferența esențială dintre cunoașterea modului de existență finit și infinit, la fel ca și înțelesul perfecțiunii bazate pe modul de existență infinit: de exemplu, gândire pe bază de cauzalitate, însușire de cunoștințe cu ajutorul simțurilor. Specificitatea textului maghiar de a traduce termenii tehnici prin parafrazări, astfel încât acestea să conțină cele mai importante elemente ale termenului latin, apare și de această dată.

Am menționat mai sus că al treilea bloc al *treptelor* se ocupă de teme metafizice. Capitolul nouă discută despre natura îngerilor, (“creatură însufletită complexă și perfectă” – “egész és tekéletes lelki állat,” 241), abilitatea de a înțelege (“înțelege totul printr-o singură privire” – “chak egy tekintettel lát mindeneket által,” 243), puterea lor, independența de legile fizicii (“chiar și cu subtilitatea⁶ ei de fapt imită atotprezența Domnului” – “hatható-vékonosságával-is alkalmasent követi az Istennek mindenüt-valo-jelen-létét,” 251), demnitatea lor, iar în sfârșit “oficiul” lor (“hivatallyok”), toate acestea în comparație cu proprietățile omenești. Capitolul folosește în cea mai mare parte surse biblice, iar în proporție mai mică surse patristice; acesta se încheie cu o *adhortatio* amintind de retorica prediciei, cu referire la rolul îngerilor în istoria mântuirii: “Să-i iubească deci oamenii cu frica lui Dumnezeu pe concetățenii lor, pe sfinții Îngeri; iar cei fără Dumnezeu să se

¹ Cf. Pál Kecskés, *A bölcsélet története* (Istoria filozofiei), Budapesta: Societatea Szent István, 1981, 207.

² Pe margine: *Objectus*. (“érezkensege-alá vetet dolog”)

³ Pe margine: *Species*. Aceasta însă este probabil greșeală de tipar, întrucât pe pagina 288. aceeași expresie maghiară este tradusă ca și *Imaginatio*, și aceasta este expresia latină corespunzătoare. (“képölködés”)

⁴ Pe margine: *Phantasma*. (“elmjében való forgatása”)

⁵ (“A' lélek az okokból okoskodik a' lett dolgokról; és a' meg-lett dolgokból az okokról, és azzal az okoskodással vadászsa nagy fáradsággal a tudománt. De az Isten chak egy tekintetével egyszer s-mind meg-ért tekéletesen és világosan mindeneket. (...) A lélek sok dolgok nélkül szükölködik hogy az ő értelmének állapotját gyakorolhassa, úgy-mint, valamellyik érzekensege-alá vetet dolog-nélkül, és arról való kép és képölködés, és annak a képnek elmjében való forgatása-nélkül, és egyéb effélék nélkül: De az Isten semmi nélkül nem szükölködik, mert ő néki az ő tulaidon állattya⁵ mindene, söt értelme-is a' maga állattya ő néki”, 215–216)

⁶ Pe margine: *Subtilitate*. Termenul maghiar folosit de Tasi (“hatható-vékonóság”) este acceptat în mod convențional, căci acesta apare într-un context asemănător și într- una dintre predicile de Paști al lui György Káldi, cu același termen latin pe margine: *subtilitas*. In György Káldi, *Az Vasarnapokra-valo Predikatzioznak Első Resze* (Prima parte a predicilor pentru duminici), Pozsony (Bratislava), 1631, 527. RMNY 1509. Limbajul teologic contemporan vorbește în acest context de trup spiritual sau pneumatic, cf., Előd, op. cit., 689.

îngrozească de puterea Îngerilor, de servitorii supărării Domnului Atotputernic, din mâna cărora nimeni nu îi mai salvează.”¹

Începând cu *Treapta a Zecea (Tizedik Garádich)*, cârticica ia o nouă întorsătură tematică. Tema ei de până acum a fost lumea creaturilor; acum însă ridică problema unei dileme irezolvabile cu care teologia se confruntă permanent: în ce măsură este posibilă cunoașterea lui Dumnezeu prin meditația despre lumea creată? Acest bloc al *treptelor* pare să depășească sfera delimitată de titlul cărții; monograful lui Bellarmino din sec. XX menționează același lucru, referindu-se la faptul că autorul a fost nemulțumit de titlul cărții sale.² Citind însă opera ca un întreg, impresia noastră este că aceste capitole se încadrează în mod organic în raționamentul cărții: arată cum își atinge scopul, respectiv ce fel de scop își atinge meditația despre “animale create”.

Cele șase capitole care prezintă esența, puterea, înțelepciunea teoretică și practică, îndurarea și judecata dreaptă a lui Dumnezeu au aceeași structură: ele discută fiecare însușire divină pe baza “lățimii”, “lungimii”, “înălțimii” și “adâncimii” acestora³, atribuind, bineînțeles, acestor direcții un surplus de înțeles metaforic. Referindu-se la Sf. Augustin, în același timp, autorul precizează că cele patru direcții împreună simbolizează forma crucii ca instrument al mântuirii. În continuare, le mai asociază și un alt sens simbolic, care se referă la consecința mântuirii: “fiindcă, deși în ochii oamenilor crucea pare îngustă, scurtă și mică, aceasta și-a răspândit brațele din Orient până în Occident, și din Nord până în Sud, adică și-a vărsat gloria, prin predica Apostolică, în locuri îndepărtate și a slăvit-o până în Ceruri, deschizându-l ca și cu o cheie, pentru cei aleși și a coborât în infern, închizându-l pentru totdeauna pentru acești aleși.”⁴

Treapta a Zecea, care urmărește, ca și până acum, modelul concepției tomiste, și care se ocupă de “creatura lui Dumnezeu”, identifică lățimea esenței divine cu imensitatea Domnului (*immensitas*), lungimea cu eternitatea Lui (*aeternitas*), înălțimea cu atotputernicia (*omnipotentia*), și adâncimea cu incomprehensibilitatea Lui. (*incomprehensibilitas*). *Treapta a Paisprezecea (Tizenegyedik Garádich)* arată lățimea milei Domnului în faptul că numai El poate lua mizeria și lungimea în răbdarea Lui, înălțimea în îndurarea Lui, iar adâncimea în faptele sale bune. În fine, *Treapta a Cincisprezecea (Tizenötödik Garádich)* vede lățimea dreptății divine în natura sa universală, lungimea în devotamentul Domnului, înălțimea Lui în activitatea sa de a răsplăti, iar adâncimea Lui în cel de a pedepsi. Limitele acestei lucrări nu permit o analiză detaliată a sensurilor secundare ale acestui univers lingvistic, însă chiar și fără o astfel de analiză se evidențiază faptul că însușirile divine legate de aceste direcții spațiale simbolice nu sunt deloc accidentale: este destul să ne gândim doar la imaginile tradiționale ale raiului și infernului, care corespund structurării înălțime-adâncime din ultima *treaptă*.

Modul de abordare nu se schimbă radical în comparație cu tratarea capitolelor precedente despre creaturi, din moment ce însușirile esențiale ale eternului Dumnezeu pot fi înțelese, într-o anumită măsură, numai în comparație cu cele observate în lumea creată. La fel se procedează și în partea a cincea a *Treptei a Zecea*, în care meditează asupra măreției lui Dumnezeu, comparând “noblețea naturii sale” (“természetinek nemességét”, 287) cu ordinea ierarhică a creaturilor. Baza comparației este finitatea lucrurilor create cu care se confruntă măreția infinită a Domnului. Opoziția finit-infinit se realizează și în acest caz cu ajutorul categoriilor aristoteliene și tomiste: aceasta arată că, în timp ce creaturile există în combinația potenției (*potentia*) și acțiunii (*actus*),

¹ “Szeressék tehát az Isten-felső emberek az ő Polgár-társaikát a’ szent Angyalokat: irtózzanak az Istentelenek az Angyalok hatalmától, a’ minden-ható Isten haragjának szölgáltatóitól, kiknek kezeiből senki őket ki-nem szabadíthatja” (269).

² Brodrick, op. cit., 386-387.

³ “szélessége”, “hoszszasága”, “magassága”, “mélysege”. Ideea provine probabil de la Bonaventura, op. cit., 32. “Magnitudo autem rerum secundum molem longitudinis, latitudinis et profunditatis”...

⁴ „mert noha az emberek szemeinek a’ kereszt keskenynek, rövidnek, és alachonnak látczik: mind-az-által ki-terjesztette valóságosan karjait egész Nap-kelettül-fogva Nap-nyúgatig, és északtúl-fogva Délig, az az, meszsze ki-öntötte az ő dűchöseget az Apostoli predikállással, és fel-magasztalta tetejét mind a’ felső égig, a’ mellyet kólch-gyanánt meg-is nyitot a’ választottaknak, és bé-hatot szintén a pokolig, a’ kit ugyan ezen választottaknak bé-is zárlot örökké” (273–274).

Dumnezeu este acțiune pură (*actus purus*).¹ Cităm fragmentul corespunzător iarăși pe motivul metodei de traducere: “Dumnezeu este singurul (*purus actus*), adică creatură perfectă care nu poate fi mai bun în perfecțiunile sale, deci nu poate fi nici mai înțelept, nici mai puternic, nici mai mare sau mai bun decât este”.² Noțiunea de *actus purus* al lui Dumnezeu l-a pus pe Tasi într-o poziție atât de dificilă încât s-a referit la aceasta chiar și în Scrisoarea de Dedicatie: traducerea literală ar face textul de neînțeles³, astfel a decis să păstreze termenul latin în textul principal, cu atât mai mult cu cât și originalul continuă cu explicația termenului. A tradus însă în unguerește termenii din continuarea meditației. Aici vorbește despre relația causală dintre Dumnezeu și creaturile sale: “El este prima și cea mai eficientă⁴ cauză a tuturor creaturilor; cauza exemplară⁵ și cauza finală⁶ din care toate lucrurile provin”.⁷ Termenii uzuali contemporani sunt în ordinea corespunzătoare: cauză eficientă, cauză exemplară, cauză finală, însă nici variantele lui Tasi nu sunt mai prejos de acestea.

3. Genul

După ce am urmărit structura și tematica cărții meditative a lui Bellarmino și am analizat traducerea în relația ei cu originalul, am putut constata, printre altele, faptul că tematica cărții este, în parte pe baza operei lui Bonaventura, ideea de creare din Biblie: în acest sens lumea vizibilă se referă la Dumnezeu, este “parafă” (*vestigium*) lui; iar contextul concepțional teologic este Toma de Aquino și scolastica nouă, fără a cita însă textual opera Doctorului Angelic.⁸ Despre calitatea traducerii, în chip de concluzie, putem spune că Tasi a reușit să creeze un text maghiar într-un stil curgător și ușor de citit, iar în materie de termeni tehnici, realizarea lui poate fi considerată o inovație individuală semnificativă a limbii. Formările de cuvinte noi, cu care încearcă să redea cât mai precis sensul termenilor originali, de cele mai multe ori se încadrează atât de bine în text, încât noutatea lor este greu de observat.⁹ În cele din urmă, vom examina modul în care criteriile genului influențează abordarea temelor teologice, și nu în ultimul rând chestiunea dacă traducerea maghiară ar putea avea și alte funcții decât originalul.

Pe baza definiției genului meditației dată de Klára Erdei, *sine qua non*-ul meditației ca o formă devoțională legată de o formă literară este interiorizarea secretului credinței impersonale, legătura dintre mărturia subiectivă și confesia obiectivă. În acest sens, meditația se află la limita misticii și dogmaticii, iar scopul lui este, în această ordine de idei, elevarea sufletului la Dumnezeu, experiența divină în adâncul sufletului.¹⁰ Literatura meditativă este deci fie fixarea în scris a acestei

¹ Cf. Pál Bolberitz, *Szent Tamás élete és művei* (Viața și opera Sf. Toma de Aquino), in Pál Bolberitz, Ferenc Gál, *Aquinói Szent Tamás filozófiája és teológiája* (Filosofia și teologia Sf. Toma de Aquino), Budapesta: Ecclesia, 1987, 46.

² „az Isten egyedül (*purus actus*) az az, olyan tekéletes állat a' ki meg-nagyobbúlhatatlan minden tekéletességében, úgy-hogy se bölcheb, se hatalmasb, se nagyob se jób nem lehet annál a' mint vagyon” (288).

³ „...ez illyen Deák szók és *terminusok* közöttül vannak olyak-is, melyeket ha úgy mondana-ki ember magyarul a' mint a' szók értelme vagyon magokba, igen távul járna azoknak értelmétül: Példának okáért hozok elő egyet benne *Deus est actus purus* [Pag. 288.]: Ha szórul szóra így mondom-ki; *Az Isten tiszta chelekedet*, és ezen a' szóchkán (*tiszta*) értem a' tisztaságot, egy-cheputyire nem találom értelmét, mert nem azt, hanem sokkal külömb értelmü mélyeb dolgot téssen, a' mint ot meg-tetczik.” 4–5. (Printre cuvintele și termenii latini sunt și dintr-aceia care, dacă omul ar traduce în unguerește după propriul sens al cuvintelor, ar ajunge foarte departe de înțelesul lor: ca și exemplu, *Deus est actus purus* [Pag. 288.]: Dacă spun așa cuvânt cu cuvânt: *Dumnezeu este acțiune pură*, și prin acest cuvânt (*tiszta* ‘pur’) înțeleg ‘curat’, nu îi găsesc înțelesul pe departe, fiindcă nu înseamnă aceasta, ci un lucru de mai mare adâncime cu sens mult mai specific, după cum se vede acolo).

⁴ Pe margine: *Causa efficiens*.

⁵ Pe margine: *Exemplaris*.

⁶ Pe margine: *Finalis*.

⁷ „ö minden állatoknak leg-első, és leg-felsőb szerző-oka; eredet-példájok-béli és végső-oka-is, a' mellyért mindenek léznek” (289)

⁸ Este un fapt binecunoscut că iezuiții, și chiar Bellarmino însuși, au acceptat după lungi deliberări, la elaborarea concepției unitare a curiculei iezuite, moștenirea teologică și metodologică a lui Toma de Aquino, dar fără a-l numi autoritate unică. Cf. Szabó, *A teológus Pázmány...*, 42-54.

⁹ Bineînțeles, nu vrem să spunem că toți termenii care apar în textul său sunt crearea lui individuală – n-ar fi deci fără interes să încercăm să detectăm originea termenilor creați și folosiți de Tasi.

¹⁰ Klára Erdei, *Auf dem Wege zu sich selbst: Die Meditation im 16. Jahrhundert: Eine funktionsanalytische Gattungsbeschreibung*. Wiesbaden, In Kommission bei Otto Harrassowitz, 1990, 3; 46.

experiențe sirituale, fie un material auxiliar menit să ajute sanctificarea individului prin lectură, fie combinația acestora.

Natura informativă și personală a *De ascensione mentis* este deopotrivă evidentă. În părțile anterioare ale analizei ne-am ocupat mai mult de latura a doua, însă nu putem să ometem faptul că abordările instructive apar întotdeauna într-un orizont moral, sau – și mai interesant – spiritual. Prima parte a *Treptei a Treia* trata despre faptul că pământul, ca “fundația” lumii, rodește (și) stânci, care sunt semnele lui Dumnezeu. Această idee este dezvoltată în partea a doua, numai pe plan spiritual, pornind de la metafora casei sufletului fundată pe Dumnezeu ca și pe o stâncă. Dacă este acesta adevărat, adică: “dacă crezi tare în Dumnezeu, dacă toată încrederea ta este în Dumnezeu, dacă ești înrădăcinat în iubirea lui Dumnezeu, și ți-ai făcut acolo fundament (...), fii convins că nici răutățile spirituale de deasupra noastră, nici dorințele trupești de dedesubtul nostru, nici dușmanii din casa noastră care ne asediază din lături (...) nu vor avea stăpânire peste noi, cu nici o putere a lor”.¹

O formulare frecventă a cărții, auto-adresarea “én lelkem” (sufletul meu) ar putea fi și o formulă formală, sau reflex legat de criteriile genului; însă tonul personal are în text și urme mai puțin convenționale: acestea sunt adevăratele mărturisiri personale în care autorul “îndrăznește” a-și arăta slăbiciunea în public, bineînțeles cu niște influențe adhortative. El scrie despre înclinația spre răutate a firii umane pe baza Rom. 7,19²: “Cine este printre noi care nu observă aceasta în sinele ei? Vreau să-l ador pe Dumnezeu cu toată atenția, și îi poruncesc imaginației mele, când mă apuc de rugăciuni, să nu se aventureze în alte locuri și să nu mă atragă spre alte gânduri și nu pot să-l mențin în datoria lui, iar când m-aș aștepta mai puțin, atunci îmi dau seama că imaginația mi-a jucat feste, și întrerupând de mult rugăciunea, am trecut de mult la alte gânduri”.³

Această prezență simultană textuală a *doctrina* și *pietas* este desigur în acord cu programul spiritualității iezuite, care se manifestă și pe parcursul educației, însă apare în mod marcant și în așa-numita *retorică iezuită* ca o nouă relație între știință și stil.⁴ Iar în ceea ce privește publicul – cititorii de atunci – nu este deloc exclus, cunoscând programul apostolic al iezuiților, că se iau în considerare laicii ca strat de destinație⁵, iar traducerea maghiară s-a făcut în primul rând pentru aceștia.

Cartea lui Roberto Bellarmino diferă, în același timp din mai multe puncte de vedere, de clișeele obișnuite ale unei meditații (și mai exact de ale unei meditații iezuite). Tematica abordată nu este dintre cele mai la modă, fiindcă nu tratează teme biblice, suferințele lui Hristos, sau cele patru lucruri finale. Textul său, care prezintă în multe locuri influențele *Exercițiilor spirituale* ale lui Ignatius de Loyola, are o dinamică aparte a argumentării raționale și afectivității care o însoțește, demnă de o analiză mai detaliată.

În fine, o viitoare elaborare a retoricii meditației – în cazul în care se poate vorbi despre o retorică separată, legată de gen, a meditației – va trebui să acorde atenție, pe lângă factorii funcționali, și criteriilor lingvistice și formale ale acestui echilibru rațional-emoțional sau chiar tradițiilor acestora, bineînțeles în contextul sistemului retoricii clasice (clasicizante).

Traducere de Emese G. Czintos

¹ „az az, ha Istennek erössen hiszész, ha tellyes bizodalmad Istenben léssen, ha Istennek szeretetibe meg vagy gyökerezve, és abban fundamentomot úgy vetettél (...), bátorságos légy, hogy sem a' lelki gonosságok kik fölöttünk vannak, sem a' testi kívánságok, mellyek alattunk vannak, sem házunkbéli ellensegink, kik ódalul ostromólnak (...), te raitad semminémü erejekkel hatalmat soha nem vesznek” (73–74).

² “Căci binele, pe care vreau să-l fac, nu-l fac, ci răul, pe care nu vreau să-l fac, iacă ce fac!”

³ „S-kichoda közzülünk a' ki ezt magában nem tapasztallya? akarom az Istent figyelmetesen imádnom, és parancholok az én képölködésemnek midön az imádkozáshoz kezdek, hogy sohová ki ne vándorollyon, és engem más gondolatokra ne vonnyon, s-meg nem tarthatom hivatallyában, és mikor leg-inkáb nem vélném, akkor vészem eszembe hogy meg jáczottatot képölködésem, és az imádságot félbe hagyván, régen más gondolatokra mentem” (225).

⁴ Mai pe larg: Ueding, op. cit., IV, 720-721.

⁵ Îmbogățirea cunoștințelor religioase ale laicilor sub forma catehezei școlare și ecleziastice a fost impusă și de sinodul din Trento. Referitor la aceasta, vezi Hubert Jedin, *Geschichte des Konzils von Trient*. Freiburg, 1957, II, 83-103.

Variațiile discursului funerar – Predicile rostite la mormântul lui Ferenc Rhédey –

Katalin Luffy
Biblioteca Centrală Universitară
„Lucian Blaga” Cluj-Napoca

Introducere

Ceremonia funerară este una dintre tipurile de evenimente care concentrează proprietățile mentalității unei epoci. Modul de celebrare a funeraliilor se aseamănă și în epoca premodernă cu cel al secolelor precedente însă, pe lângă păstrarea formelor principale, ritualul arată unele variații de la o epocă la alta: “Schimbarea era legată în primul rând de formarea ideilor despre moarte”.¹ Monitorizarea acestor schimbări nu este acum datoria noastră, ceea ce ne interesează în organizarea funeraliilor este acel moment textual care transformă înmormântarea într-un eveniment, într-un instrument al reprezentăției. Acest lucru poate fi observat în primul rând în predicile funerare (dar nu numai, dacă ne gândim la epitafuri, *chartae* funerare, agende bisericești, cărți de ritualuri).

Genul predicii funerare în secolul XVII a avut deja o istorie de câteva secole. Chiar și în momentul formării sale, acest gen avea proprietăți – provenind din natura ocazională a acestuia – pe care o simplă predică duminicală nu le putea nicicând experimenta. În timpul unei ocazii funerare elogiul decedatului ocupa în discursul funerar un spațiu cel puțin la fel de extins ca și consolarea familiei și a credincioșilor prin învățătura vieții de apoi; rezolvarea acestei probleme a oferit oratorului posibilități foarte variate, posibilități care s-au folosit în diferite feluri de la o epocă la alta.

Cercetarea predicii funerare din mai multe puncte de vedere – cel al literaturii, sociologiei, sau istoriei artei, etc. – a debutat în mod programatic în Germania, cu decenii în urmă. Analiza sistematică s-a făcut în mod interdisciplinar, semnalând astfel faptul că această arie de cercetare poate fi abordată din mai multe perspective. Cu toate că cercetările de acest gen² nu lipsesc nici din istoriografia maghiară chiar și de dinainte de cartea lui Gábor Kecskeméti³, analiza acestui subiect nu este completă nici pe departe, iar semnele circulației interdisciplinare a rezultatelor de până acum sunt și ele foarte sporadice.

Cu toate că predicile funerare maghiare nu se pot compara cantitativ cu cele scrise pe teritoriul german,⁴ acestea formează totuși o parte semnificativă a literaturii de predică maghiară. Deci analiza întregului corp textual nu poate fi completată aici din motive cantitative; Kecskeméti Gábor a parcurs deja acest material pe baza unui anumit punct de vedere. Dar vom încerca aplicarea unui mod de lectură care nu poate fi subordonată unei abordări monografice: o abordare care va fi cerută de textul în sine, arătându-și astfel acele caracteristici care ar putea rezulta prin aplicarea unei noi perspective.

Reprezentăție aristocrată în timpul înmormântării

Ferenc Rhédey a fost elogiut, recunoscut și considerat demn de imitat de contemporanii săi, în primul rând pentru pietatea lui. Această virtute este punctul de referință al reprezentăției lui

¹ Péter Szabó, *A végtisztség. A főúri gyászszertartás mint látvány* (Funeraliile. Ceremoniile funerare aristocrate ca spectacol), Budapesta, 1989, 8.

² Katalin Németh S., “Magyar orátor a 18. században: Verestói György” (Un orator maghiar din secolul 18.: György Verestói), In *Irodalomtörténet*, 1984, 855-888., Sándor Iván Kovács, “Halotti beszéd”-kutatások (Cercetări în domeniul predicilor funerare), In *Vigilia*, 1985, 204-205. Mihály Imre, “Nemzeti öszemlélet és politikai publicisztika formálódása egy 1674-es prédikációskötetben” (Identitate națională și jurnalism politic într-un volum de predici din 1674.), In *Irodalomtörténeti Közlemények*, 1987, 20-45.

³ Gábor Kecskeméti, *Prédikáció, retorika, irodalomtörténet* (Predică, retorică, istoria literaturii), Budapesta: Universitas, 1998.

⁴ Gábor Kecskeméti a numărat 103 volume înainte de 1711, care conțin în total 354 de predici funerare scrise în ungurește. Kecskeméti, op. cit., 282-291.

Rhédey, care se accentuează cel mai mult în elevarea rangului și strălucirii familiei. În 1669, la un an după moartea lui Rhédey, care a purtat pentru un scurt timp și oficiul de principe al Transilvaniei, s-a publicat un volum comemorativ de predici funerare¹, care are ca scop în primul rând buna memorie a numelui și faimei familiei. Publicația rapidă este și ea un gest de reprezentatie, demonstrând, și în acest fel, rangul familiei, care probabil a promovat apariția volumului. Textele din volum – cu excepția unuia – au apărut separat în 1668, anul înmormântării, publicarea lor într-un singur volum fiind întârziată probabil de singurul text publicat în 1669.

Aceste texte atrag atenția din mai multe puncte de vedere. Fiind vorba de o înmormântare aristocrată, s-a dorit publicarea unui volum care să corespundă întru totul cerințelor nescrise ale vremii: memoria decedatului și auto-reprezentatia familiei s-a păstrat în trei predici în maghiară, și câte o orație în latină și maghiară. Nu cantitatea ne poate atrage aici atenția, deoarece aceasta este obișnuită la o înmormântare aristocrată din a doua jumătate a secolului (la înmormântarea Zsuzsannei Károlyi, soția principelui Gábor Bethlen, s-au spus 21 de predici, însă acesta este un exemplu mult mai ieșit din comun) ci mai degrabă compoziția generică a textelor, felul în care ajung unul lângă celălalt. Textele se autodefinesc prin titlu ca și predică și orație. Această divizie generică nu este neobișnuită în cazul volumelor funerare. Orații s-au spus la aproape toate funeraliile aristocrate, majoritatea lor în limba latină. Orațiile funerare în limba maghiară sunt destul de rare în secolul XVII.²; însă în secolul XVIII, acest gen își trăiește perioada de înflorire.³ Întrebările noastre sunt în primul rând de natură generică. Ce fel de relevanță are această distincție între genul predicii și orației în epoca discutată? În cazul volumului de față, cât este de decisivă distincția generică? Sau, cum se raportează orația latină la cea maghiară, același gen rezultă oare întotdeauna în texte scrise pe baza acelorași principii? Nu numai orația este un exemplu bun în analiza acestui gen problematic. Definierea locului predicilor în volum, pe de o parte din perspectiva relațiilor cu orațiile iar pe de altă parte din cea a propriilor reguli generice, este o altă sarcină specială: diferența dintre cele trei predici este atât de vizibilă încât problema raportării lor la meditație, jurnalism politic, sau chiar orație se ridică de la sine. Această diversitate generică, această suprapunere a genurilor conferă volumului efectul intenționat de familie: memoria eternă a fostului principe și prezentarea, respectiv creșterea faimei, a strălucirii familiei.

Textele:

1. Variații pe predică

Primul text din volum este predica “îmbunătățită” a lui István Czeglédi.⁴ Acesta este textul cel mai reprezentativ al volumului, și nu numai din cauza amplitudinii sale: István Czeglédi a fost unul dintre cei mai eficienți oratori din a doua parte a secolului.⁵ Czeglédi și-a îmbunătățit predica în asemenea măsură încât textul predicii de o oră (aproximativ 30-35 pagini, atâtea au în general și predicile tipărite) s-a ridicat la 162 de pagini. O predică de asemenea lungime este foarte neobișnuită, o putem numi chiar unică; este chiar greu de crezut că într-adevăr avem de-a face cu o predică, chiar dacă autorul o numește astfel. Czeglédi nu-și întitulează doar textul drept predică, dar

¹ *Régi Magyar Könyvtár* I (Biblioteca Maghiară Veche, vol. I: Bibliografia publicațiilor în limba maghiară apărute între 1531-1711, în continuare: RMK.), editat de Károly Szabó, Budapesta, 1897, 1074, RMK I. 1093.

² În afară de orația spusă la înmormântarea lui Ferenc Rhédey se mai găsesc în total șapte orații în limba maghiară, apărute în volum: 1. Péter Tartzali pentru Contesa Krisztina Bethlen, Debrecen, 1632, RMK I 612., 2. György Dánádi pentru Ferenc Boeskaï de Újlak, 1674, RMK I 1158., 3. Sámuel Diószegi pentru István Bocskai, Kolozsvár (Cluj-Napoca), 1674, RMK I 1164., 4. Patru orații scurte de Sámuel Tarczali pentru György Szemere, Debrecen, 1704., RMK I 1687.

³ Vezi, de exemplu, orațiile lui György Verestói; într-un sens orațiile din secolul XVII sunt premergătorii orațiilor sale, care se folosesc în arie largă de posibilitățile oferite de acest gen. Despre orațiile lui Verestói, vezi Németh S., op. cit.

⁴ Predica lui Czeglédi este singurul text datat la 1669 în volum. Apariția cărții a întârziat probabil din cauza timpului acordat “îmbunătățirii”.

⁵ Czeglédi a fost poate cel mai temut reprezentant al polemicii confesionale protestante din epoca sa, a polemizat mai ales cu iezuiții din Kassa (Košice, Slovacia). Pe lângă opere teologice, a scris și opere de natură istorică. După moartea sa a fost sărbătorit ca martirul Reformației în cântecul epic *Czeglédi István históriája* (Istoria lui István Czeglédi), *Régi Magyar Költők Tára*, sec. 17., vol. 10, 1981.

și încearcă, foarte atent, chiar riguros, să aplice fiecare regulă a unei predici, cel puțin în ceea ce privește aparențele: divizia textului se întâmplă în mod obișnuit la predici, găsim în ea *summa*, împărțire în membre, explicații, învățături, folosuri, chiar și aplicație¹ – pe margine autorul notează numele fiecărei unități textuale – însă toate mărite la dimensiuni uriașe. Czeglédi își mai și completează textul cu două introduceri: primul, *A Sirást Enyhítő Levél* (Scrisoare pentru diminuarea plânsului), se adresează văduvei lui Rhédey, Druzsina Bethlen, consolând-o iar *Készítő beszéd* (Introducere) are funcția de *exordium*, iarăși cu dimensiuni lărgite: pentru pregătirea sufletească a publicului acest eveniment special trebuie așezat într-un context mai larg, care depășește situația actuală. Czeglédi se referă aici la comparația casă-patrie-stâlp, devenit un topos în predicile funerare din aceea vreme, aplicând-o pentru situația actuală, interpretând astfel moartea lui Rhédey ca și o tragedie națională, plânsă și jelită de întreaga națiune îndoliată. Moartea superiorilor este deci un semn al pedepsei divine: „Într-adevăr a început Dumnezeu, cel cu judecată dreaptă, să facă simțită, în acești câțiva ani, și în Ungaria, greutatea acestei amenințări! Fiindcă ne-a *odihnit* oamenii cei mai viteji și educați și de rang înalt care *strălucesc* în fața ochilor noștri ca și *soarele strălucitor* chiar la *mijlocul* vieții lor, în floarea vârstei lor și, chiar și atunci când alte nații sunt în *lumina zilei* fericirii lor, săracii Unguri și se împiedică în *noaptea întunecată* a nefericirii. (...) Într-un cuvânt: Dumnezeu chiar a dus Țara Maghiară la *zile amare!*”² Tot aici amintește și de moartea lui László Rhédey, fiul principelui decedat, în 1663, eveniment pe care, în acest context, îl folosește drept argument pentru dubla demonstrație a pedepsei divine. Ca și mulți colegi predicatori ai săi, și Czeglédi identifică motivul pedepsei divine în necredință, deci textele introductive care dovedesc iminența pedepsei conduc în mod natural la subiectul efectiv al predicii.

Subiectul predicii este credința adevărată, Czeglédi discută acest subiect sub toate aspectele sale, cu o detaliere care amintește de meditație, de scrieri devoționale. Pornind de la definiția credinței adevărate, el prezintă diferitele graduri („grádicsait”) ale prezenței credinței, semnele prin care credința adevărată se diferențiază de credința falsă. Toate acestea le face într-un mod sistematic, își grupează spusele sale în puncte, iar posibilele contradicții le discută și le combate în formă de întrebări-răspunsuri. Această formă face textul ușor de parcurs, ajută la o mai bună orientare în text. Czeglédi folosește diferite moduri de a atrage atenția cititorului/ascultătorului: pe lângă adresările personale în afara textului și exemplele luate din viața cotidiană,³ conferă dinamism textului prin semi-personificarea „părților polemizante”, astfel reducând schematismul formei de întrebare-răspuns. Dialogul alegoric al *Satanei* cu *Credința adevărată*⁴ acceptă sarcina învățurii într-un mod care amintește și de drama școlară.⁵ Diferitele tipuri de introduceri pentru învățăturile culese în puncte au același scop: învățăturile nu sunt numai enumerate, ci și prezentate în mod mai personal. De exemplu, prezentarea instrumentelor prin care se poate atinge „credința mai mare” se face în felul următor: „(...) 3. nici *Sacramentul Împărtășaniei* [„cina Domnului”] nu poate lipsi; (...) 4. nici *rugăciunea* evlavioasă nu este pe ultimul loc (...); 5. tot de aici ține și menținerea *promisiunii Domnului* (...)” (51-52).⁶

Acest mod practic de a învăța esența credinței adevărate amintește de metoda puritană care, la tratarea problemelor teologice, evită disputele teoretice iar învățătura este mai mult personală, orientându-se după viața spirituală individuală. Această tratare lungă despre credință își are

¹ Traduceri ai termenilor maghiari ai retoricii predicii.

² „Valoban kezdé, az igaz itéletü Isten, e' néhány esztendők alatt, a' Magyar-Ország-i *Politiával*-is éreztetni, e' Fenyegetésnek súllyát! Mert, *fényes Nap* gyanánt szemeink előtt *tündöklő*, Fejedelmi, Tudós, s-Vitéz Emberink-et, életek *déllýében*, virágzó idejekben, el-*nyugodta*, és mikor más Nemzeteknek, a' bölldog állapotnak, *fényes nappal*-a vagy-on-is, a' szegény Magyarok, akkor-is, a' bölldogtalanságnak *setét éjszakájá*-ban botorkáznak. (...) Egy szóval: Valoban *késérüséges napra* jutatta Isten, a' *Magyar Hazát!*” (10-11).

³ Ex. „Éled-tzé jó lélek, mikor ezeket hallod?” (48) (Te desțepti oare, suflet bun, când auzi acestea?), „jo idején kellene ám errül gondolkozuncul!” (49) (Ar trebui să ne gândim din timp la acesta!), etc.

⁴ Dialogul alegoric este o formă foarte populară în baroc, folosit pentru o mai mare plasticitate a învățurii, rădăcinile lui se întind chiar la mistica lui Bernardus de Clairvaux.

⁵ Mai mulți predicatori folosesc forma de dialog personificat. Diferența este că aici nu avem de-a face cu un dialog de doar câteva replici, Czeglédi continuând polemica părților prin câteva pagini.

⁶ „(...) 3. Az *Ur-Vacsoraja Sacramentum*-a sem marad innen ki; (...) 4. Nem utolsó ide számlálni, a' *buzgo könyörgést*-is (...); 5. Ide valo, az *Isten igiretinek* illyenképpen valo meg-fogási-is (...)”

semnificația în aplicație. Partea respectivă se diferențiază de restul textului și prin prezentarea tipografică (începe pe pagină nouă, cu caractere îngroșate). Posibilitatea de a poseda credința adevărată este dovedită chiar de persoana și viața lui Ferenc Rhédey; învățăturile predicii sunt enumerate sistematic prin prezentarea virtuților speciale ale lui Rhédey. Răposatul principe a dat dovadă de credință adevărată în toate perioadele vieții sale; acest lucru este important de accentuat deoarece demonstrează necesitatea de a aspira permanent și întotdeauna la credința adevărată. Chiar și titlul predicii își capătă sensul deplin în aplicație: „Calea lui Enoh cu Dumnezeu”, adică credința lui adevărată, este o istorie adecvată pentru a crea paralela dintre Enoh și Rhédey, nu numai ca o consolare, dar și ca un exemplu demn de urmat. Mitizarea biblică este o metodă preferată a predicilor funerare, un moment important al *laudatio*: „Câte o paralelă biblică bine aleasă însemna o „lovitură din plin” a predicii, sursa întregului său sistem de invenție; de aceea se considera o invenție foarte valoroasă”.¹ Această metodă este una dintre posibilitățile conectării învățaturii religioase și a laudației. Czeglédi, în cursul învățaturii, a mai adăugat un număr de exemple laice, cotidiene, pe lângă cele biblice, astfel paralela dintre Rhédey și un personaj biblic se poate trasa fără să pară forțat. Prin această metodă Czeglédi evită capcana unei laudații total autotelice.²

În comparație cu textul de amplexare al lui Czeglédi, înrudit cu meditația, predica lui István Szántai Pócs, preotul de curte al lui Rhédey, are un aspect total diferit. Textul poartă semnele stilistice ale prozei baroce, dar prin puternica inspirație profetică și acesta depășește limitele generice ale predicii. Întregul text se structurează pe o puternică pasiune oratorică, devenind astfel destul de disproporționată. Prefața (*Elöljáró beszéd*) marchează direcția textului întreg prin trasarea unei paralele biblice care se potrivește doar parțial: asemănarea dintre Avraam și Sarai, respectiv Ferenc Rhédey și Druzsina Bethlen nu poate oferi o consolare adevărată. Desigur nu este vorba despre faptul că predicatorul nu ar fi vrut să găsească o istorie biblică mai adecvată, ci mai degrabă despre faptul că autorul anticipează încă de pe acum justificarea lamentării, a plânsului.

Partea cea mai mare a predicii este ocupată de cele trei „foloase” (*usus*) – *refutatio*, *vituperatio*, *lamentatio* – iar cea mai elaborată dintre acestea este vituperarea. Intensitatea afectivă a muștrării națiunii care nu își analizează soarta îl conduce pe Szántai într-o imposibilă evocare a trecutului: „O, Patrie Maghiară, care nu poți să te rușinezi pentru degradarea ta, și să te vaietezi pentru boala ta! Gândește-te la starea ta de acum! Dumnezeu cu judecata dreaptă îți va trezi zile de plâns și de supărare pentru răutatea ta. Înainte, în zilele de odinioară tu erai *terror mundi*; că se temea de tine *America*, tremura de frică *Africa*, nu te aștepta *Asia*, fugea de tine *Europa*; dar acum ești *fumus*, *limus mundi*.” (18).³ Predicatorul, folosind vocea profeților, nu mai analizează cauzele pedepsei divine asupra poporului, nu îndeamnă la convertire, căci în acest stadiu, chiar înainte de ultimele timpuri, el nu mai poate vorbi decât prin lamentație și vituperare „nației Maghiare, cât un pumn, care a pășit deja pe ultima treaptă a primejdiei sale” („veszedelmének utolsó grádussában immár bélepett marokni Magyar nép”). Imaginea lui de viitor este formată de pedepsele din Vechiul Testament, avertismentul de acolo se transformă aici într-o viziune apocaliptică: „O, și asta provine din bolile noastre, că toate apele curgătoare ale Ungariei și Ardealului se umple de broaște care intră în casele noastre, în dormitoarele noastre, în paturi și în cuptoare; ba chiar se cațără și în prăjiturile noastre. O, și asta poate fi din cauză că am presărat praf în ochii lui Dumnezeu, că tot praful Țării noastre se transformă în păduchi care ne mănâncă și pe noi, și animalele noastre. În cele din urmă se poate întâmpla ca Dumnezeu, pentru că ne luptăm cu el, să ne trimită o ploaie cu pietre care ne va omorî pe toți.” (25)⁴

¹ Kecskeméti, op.cit., 200. „Egy-egy jól megválasztott bibliai párhuzam a prédikáció telitalálatát, egész invenció rendszerének forrását jelentette. Epp ezért igen értékes leleménynek számított.”

² Despre capcanele laudației, vezi Kecskeméti, op. cit., 168-209.

³ „Oh czondorlottságodat szégyenleni, betegségedet jajgatni nem tudó *Magyar-haza!* Fontold-meg mostani állapotodat avagy csak. Vajki siralmas, vajki Zokogo napokat kezdé az igaz ítéletű Isten gonosságodért te reád föl-virrasztani. Az előt te az néhai időben *terror mundi* valál; mert félt téged *America*, retteget tőled *Affrica*, meg-nem mert várni *Asia*, szaladot előtted *Europa*; De most már *fumus*, *limus mundi* vagy.”

⁴ „Oh ez-is következhetik nyavalyaságunk miat, hogy Magyar-Országnak s-Erdélynek minden folyó vizei békákkal tellyesen folynac, mellyec bé-mennec lako helyeinkben hálo házainkban, ágyainkban, sütő kemeczeinkben; sőt még tésztainkban-is bé-másznac. Oh bizony ez-is meg-lehet Istenünk szemében valo port rugásunkért, hogy Országunknak

În aplicație, consolarea nu are loc. Reamintind supușilor ce au pierdut în persoana lui Rhédey, el are intenția de a trezi plânsul și supărarea. Această laudație implicită a lui Rhédey este cerută de însăși viața lui pioasă, dar nici condițiile prezentului nu-i permit să trezească sentimentul consolării, a accentuării bucuriei pentru mântuirea sigură a lui Rhédey.

În analiza lui Gábor Kecskeméti, textul lui Szántai Pócs este un exemplu relevant pentru folosirea metodei de formare textuală a variației (*variatio*) sau a compilației (*compilatio*), care deseori au același înțeles. Folosirea altor predici ca și model textual este o metodă foarte răspândită în literatura din aceea vreme, manualele de omiletică chiar recomandă această metodă, iar în cazul predicilor funerare, este „chiar evident ca modelele variațiilor pentru laudație să se găsească în același text din care a variat și partea de învățătură. De aceea, predicatorii alegeau deseori învățăturile funerare ale contemporanilor sau înaintașilor cei mai apropiați pentru predicile lor funerare, și își formau textele prin metoda variației.”¹ Kecskeméti a arătat că Szántai Pócs a preluat cele mai importante elemente ale textului său din predica funerară a lui Lukács Hodászi, spusă pentru Zsófia Daróczi în 1646: el a înmormântat un aristocrat de 54 ani, pentru scurt timp principele Transilvaniei, cu o predică scrisă pentru înmormântarea unei văduve de 75 ani. Ne putem întreba deci, cum este oare acest lucru posibil, cum putea Szántai să spună la înmormântarea unui aristocrat o predică care s-a spus cu 20 de ani mai înainte – în anumite locuri chiar cuvânt cu cuvânt – pentru o persoană foarte diferită, atât în rang cât și în vârstă. Comparând cele două predici, această problemă se clarifică repede. Într-adevăr, textele celor două predici sunt identice. Într-adevăr, sunt preluări cuvânt-cu-cuvânt, însă în multe locuri – și chiar în locurile esențiale – textul original variază în așa fel încât sensul, înțelesul variației, nici nu se mai aseamănă cu originalul. Aducem aici două exemple, unul pentru preluare cuvânt-cu-cuvânt, iar celălalt pentru preluare prelucrată:

1. Summa predicilor

Hodászi	Szántai Pócs
A' fel-vött leczkében annak-okáért a' kesergő Dávid, Somma szerint, bépanaszolván Istennek siralmas sorsát; könyörög, hogy az Isten el-ne felejtkezzék arol, s' egy-szer-s'mind biztattya-is magát hogy az Ur gondot-visel ő rola. Két RESZETSKEI vagynak tehát az igéknek. ²	J.O.Summa szerint ez szent Leczkében vagon a' szoros spiczre jutot Dávidnak könyörgésének az a' czikkelye, melyben esedezik Istennek azon, hhogy ő Felsége el ne feletkezzék az ő könyhullatási-rol, egy szer s-mind biztattya önnön magát hogy az Ur gondot visel ő rulla. (Lapszálen: Summa) Innen eszetekben vehetitek hogy ez szent leczkének két részei vadnak. ¹

minden porai tetvekké változnak, mellyek mind magukat s-mind barmainkat meg emésztic. Végezetre ez-is meg-lehet, hogy az Ur ellene valo hadakozásunkért olly kü esöt bocsát ez földre, melly mindenenket meg-öl.”

¹ Kecskeméti, op. cit., 196. „Különösen kézenfekvő ugyanabban a szövegben megtalálni a variáció mintáit a laudációhoz is, amelyből már prédikációjának tanító részét is variálta. Halotti prédikációkhoz – gyakran azok egészéhez – ezért sokszor kortársaik vagy közvetlen elődeik halotti tanításait választották kiindulásul a prédikátorok, s a variáció módszerével alakítottak szövegükön.”

² „În lectura citată deci David cel supărat plângându-se lui Dumnezeu de soarta lui cumplită; se roagă ca Dumnezeu să nu uite de aceasta, și în același timp și îndeamnă ca Domnul să aibă grijă de el. Aceste cuvinte au deci două părți.”

³ „Folosul I. Mustrare. Tu, lume care aplauzi, semeni cu păcătosul care se bucură de câmpul frumos unde-l duc la spânzurătoare, sau cu bolnavul suferind de febră, care râde în timp ce binevoitorii lui plâng”.

2. „Folosul” vituperativ (mustrarea)

I. HASZON. Dorgálás Te tapsolo világ, hasonlo vagy a' latorhoz, ki a'ban gyönyörködik hogy szép mezön viszik fel-akasztani, és amaz hagymázban kinlodo beteghez, a'kit siratnak jo-akaroji, maga pedig kaczag. ²	Ez első hasznót (lapszélen: Refutatio) ebben hagyván, légyen e'tanuságnak második haszna Feddés. Feddi ez a' tanuság (lapszélen: Redar.) (...) Ámbár csak a' maga fényes tollaiban pipeskedő pávával tekintened meg rusnya varas lábaidat, ottan meg-szégyenlenéd magadat Erdély s-Magyar Ország, olyan vagy te mint az Hagymázban feküvő beteg, kinek látogatására el-menvén jo akaroj, szomszédi, baráti, rokoni, szánakozással szemlélik nyavalyáját, amaz ellenben kaczag. ¹
--	---

Se poate vedea deci că direcția variațiilor lui Szántai Pócs este în primul rând actualizarea, el reușind să urmărească tonul bine echilibrat al lui Hodászi în părțile instructive ale predicii, însă în părțile aplicației fervoarea lui profetică schimbă întru totul textul-model.

Influența puternică a concepției wittenbergiene a istoriei se poate regăsi peste tot în textul lui Szántai Pócs, viziunea apocaliptică de structurare a textului și atitudinea profetică se intensifică reciproc, și prezintă o interpretare în care situația de față își depășește propriul sens.² Astfel poate fi și moartea lui Rhédey un moment în seria acelor pedepse divine care lovesc națiunea, și care indică direcția de atunci a istoriei, devenind un topos. Opera lui Szántai Pócs este una dintre „cele mai sugestive formulări”³ ale toposului „lamentarea Ungariei” (*Querela Hungariae*), a cărei predică se încadrează astfel în direcția care definește discursul despre națiune și istorie, pentru un timp mai îndelungat.

Predica lui Pál Görgei este înrudită în mai multe privințe cu cea a lui Szántai Pócs. Ca și Szántai, el consideră moartea lui Rhédey ca o pedeapsă divină asupra națiunii, interpretată ca atare pe baza unei viziuni similare a istoriei. În „Prefață” (*Elöl Járó Beszéd*) autorul definește baza conceptuală pe care își structurează predica: mitizarea biblică (el se folosește de paralela Iacob-Rachela-Iosif – Ferenc Rhédey-Druzsina Bethlen-László Rhédey) este și aici un instrument, expresia concepției teleologice, cea a lumii afective și intelectuale din Vechiul Testament. Însă, în ceea ce privește tema predicii, găsim diferențe semnificative atât față de textul lui Czeglédi, cât și de cel al lui Szántai Pócs. Tema predicii lui Görgei este faima: acesta învață modurile de a obține faima bună. Modul de a obține faima bună poate fi tema textelor de diferite genuri, nici predica nu o neglijează; din contră, tratarea faimei bune (*fama bona*) și a gloriei (*gloria*) este o temă frecventă a predicilor și scrierilor polemice, mai ales începând cu prima parte a sec. XVII. Görgei formulează încă de la începutul predicii sale, mai slab structurate, importanța faimei: „Fiindcă viața cinstită fără faimă bună e ca și moartă.” („Ugyan-is az tisztességes élet, az jó hír nélkül csak merő halál.”, 8.) Condițiile păstrării faimei bune, ca și modurile de obținere a acesteia sunt expuse în aplicația legată de “folosul instructiv” al predicii, prezentând viața lui Rhédey ca și un *exemplum*. Laudația, concepută printr-o serioasă extensiune a “folosului instructiv” de câteva rânduri, descrie condițiile

¹ “Lăsând acum primul folos, (pe margine: Refutatio), să fie al doilea folos al învățaturii Vituperația. Dacă te-ai uita la picioarele tale urâte și plin de cruste, ca și păunul umblând în penele ei strălucitoare, te-ai rușina tu Ardeal și Ungaria, ești ca și bolnavul de febră, pe care-l vizitează binevoitorii, vecinii, prietenii, rudele, se uită la el cu compătimire, el însă doar râde.”

² Aceasta nu este o metodă unică, deoarece: “Pierderea personalităților importante ale unei națiuni își depășește doar propriul sens; prin moartea lor se exprimă primejdia, pierirea națiunii”. Mihály Imre, “Nemzeti önszemléletünk XVII. századi változatai” (Variațiile viziunii de sine a națiunii în sec. XVII.), *Körösök vidéke*, 1989, 13.

³ Articol despre István Szántai Pócs în *Új Magyar Irodalmi Lexikon* (Nou Lexicon Literar Maghiar), Budapest: Akadémiai, 2000, 2044. Articol scris de Mihály Imre.

faimii bune, a “păstrării în memorie veșnică” a lui Rhédey, arătând astfel “teritoriile” unde aceasta contează într-adevăr: patria, curtea, supușii și, bineînțeles, biserica. Desigur, acesta este un joc dublu: pe de o parte, dovedește realitatea bunei faime a fostului principe, pe de altă parte, prin analiza separată a acestor relații, autorul insistă asupra păstrării, îngrijirii și răspândirii bunei faime a lui Rhédey. Prin elaborarea catalogului virtuților lui Rhédey, Görgei prezintă imaginea principelui milostiv, în care etica creștină adumbrește virtutea vitejiei. În acest catalog al virtuților, pe primul loc figurează faptul renunțării la tron, o consecință logică a pietății lui Rhédey: “Era drept cu patria sa, fiindcă, folosind cuvintele răposatului meu stăpân, așa cum arată domnia lui cât roua, era gata să-și micșoreze propria demnitate decât să înmulțească vaietele numeroase ale patriei sale depravate.”¹ Accentuarea pietății lui Rhédey, ca principala sa virtute, se poate întâmpla (și) cu intenția de a-i justifica gestul: altfel, abdicarea de la tron s-ar putea explica ca fugă din fața responsabilității, ignorarea țării sau chiar ca și lașitate.

Pe lângă aplicația care ocupă aproape jumătate din predică, partea instructivă rămâne numai pe locul al doilea. Chiar mai mult, faptul că adevărurile credinței prezentate în învățătură sunt discutate în aplicație, nu arată numai disproportionalitatea structurală a textului, ci și faptul că, la Görgei, acesta are un rol aproape secundar față de aplicație – în ciuda accentuării importanței învățăturii cu ocazia înmormântărilor. Görgei se concentrează pe crearea acestei *fama bona*² și demonstrarea ei, astfel încât pare a se distanța, dacă nu în concepție, în metodă cel puțin, de exigențele protestante față de predicile funerare.

2. Orațiile – în două limbi

La înmormântarea lui Ferenc Rhédey s-au spus două orații, cea în maghiară a lui István Eszéki, și cea în latină a lui János Pósaizi. Eszéki începe orația lui intitulată *Halotti Magyar Oratio* (Orație maghiară funerară) cu un citat din Solomon: “Ziua morții este mai bună decât ziua nașterii” („Az halálnak napja jobb a’ születésnek napjánál.”) Viața terestră este trecătoare, scurtă, chiar fără valoare în comparație cu viața eternă – cam așa se poate rezuma idea orației lui Eszéki. Această orație deci, care tratează diferențele vieții terestre și eterne, oferă o explicație teologică în primul rând, bineînțeles cu intenția consolării, deși Eszéki are câteodată formulări foarte tari și sugestive în prezentarea vanității vieții pământești: “Nici nu trebuie să se măgulească fiii acestei vieți pământești trecătoare și nefolositoare, care înflorește pentru o secundă, mai nestatornic ca o bulă de apă, șarlatan, doritor să se satisfacă prin grija pentru plăceri desfrânate, cufundat în păcat, înșirat în fiecă pârți cu răutate, crăpat de rănile mortale ale sufletului, și împotmolit în lacul putred al tuturor scârbelor acestei vieți înșelătoare, de la prima lor zămislire, moartea lor amărâtă blestemată care duce la primejdia eternă a pierzaniei, moartea morții, care mai bine nu s-ar fi născut niciodată, decât venind pe această lume să-și pregătească trupul și sufletul pentru pierzania veșnică prin toate faptele comise cu pornirea desfrânată a răutății lor împotriva lui Dumnezeu.”³

În continuare, Eszéki “întoarce” vorba către Rhédey, în felul pe care l-am văzut până acum, exemplificând învățătura teologică cu viața și moartea fostului principe. Cuvântul-cheie al laudației este pietatea, toate virtuțile lui Rhédey sunt consecința acesteia. Renunțarea la principat primește o explicație religios-etică, dovedește voința bunăstării țării, devotamentul față de aceasta, intenția de a păstra pacea cu orice condiții. Chiar și viața politică a lui Rhédey dă dovadă de virtuți asemănătoare

¹ „Igaz volt Hazájához, Mert hogy boldogult Uramnac szavaival éllyec, amaz ho harmathoz hasonlo fejedelemsége mutattya, készeb volt maga méltóságát meg-csonkitani, hogy nem romlott hazájának bokros jajját szaporítani.”(18-19)

² Acest scop se formulează și în Prefață: “Pentru înfrumusețarea ultimului drum cuvenit al piosului meu bun Stăpân, voi clădi stâlpul memoriei lui eterne laudabile în inimile voastre...” („Kegyess életü jo Uramnac utolso tisztességes takarításánac ékesítésére, örökké valo dicsiretes emlekezetinac oszlopát szivetekben fel-épittem, ...” (7).

³ „Nem-is kell-itt semmit-is magocnak hizelkedniec ez haszontalan világi életnek mulandó, szempillantásig virágzó, vizi buboréknál álhatatlanb szem-fény vesztő, gyönyörüséginec fajtalan ápolgatásival töltözni, s-meg elégedni kívánó, bünben merült, gonossággal izenként füzött, lelki halálos sebekben meg-döglött, ez csalárd világ minden utálatosságinc büdös nyálas tavában ugyan meg-feneklett undok világfiainak életek, első fogantatásoktul fogván, átkozot keserves halálok örök veszedelemmel fizető kárhozat halálának halála, kiknek jobb lött volna soha meg nem születniek, mint sem ez világra jövén örök veszedelemre menendő testeket lelkeket, minden Isten ellen valo gonoszságoknac zabolátlan indulatbéli véghöz vitelével gyilkossan készítgetniek.” (4)

cu cele din viața lui cotidiană, formată de practicarea pietății. Printre virtuțile lui Rhédey, Eszéki numește și lectura zilnică a Bibliei și a *Praxis Pietatis*: “Atâta timp cât Dumnezeu i-a lăsat puterea (ba deseori chiar și peste puterile sale) în fiecare zi, iarna și vara, s-a sculat la trei, și în camera lui, singur, a petrecut o oră, o oră și jumătate cu rugăciuni și meditații sfinte și pioase, după care a ieșit printre oamenii săi, și cântând împreună psalmuri, s-a rugat, a citit Biblia și acea carte care ar trebui să se afle în casa oricărui creștin, *Praxis Pietatis*, din care, împărțind-o într-o sută de capitole, a citit în fiecare zi. Iar în timpul serii, iarăși a petrecut timpul împreună cu oamenii săi, cu practicarea pietății; cât de devotat a făcut lucrul acesta, martor este întreaga curte”.¹ În harnica lectură a Bibliei, Rhédey îl imita pe principele György Rákóczi I., chiar întrecându-l: conform lui Eszéki, Rhédey a citit Biblia de 15 ori. Paralela cu principele Rákóczi exprimă nu numai o virtute religioasă-etică, ci în mod implicit și un ideal politic.

Modul în care Rhédey – prin cuvintele lui Eszéki – își ia rămas bun de la supușii săi, exprimă iarăși virtuțile sale: moartea lui cauzează plângerea pierderii întregii națiuni. Lamentarea pentru “căderea stâlpilor” urmărește discursul protestant al interpretării istoriei: arată concretizarea pedepsei divine.

Orația lui János Pósaquí, *Sermo panegyricus*, prezintă o imagine total diferită de orația lui Eszéki. Pósaquí nu-și numește textul orație, însă acesta trebuie discutat aici, și nu în rândul predicilor.

Pósaquí începe discursul cu toposul *Querela Hungariae*, lamentându-se pentru “Cea mai frumoasă fată a Europei, Pannonia”, care a fost “cândva mama noastră cu coroană de Soare”, sub picioarele căreia “stelele străluciau”.² Plânge distrugerea marelui regat al lui Mathias Corvinus. Condițiile prezentului sunt introduse printr-un citat luat din panegyricul poetului latin din sec. IV, Claudius Claudianus. Cităm aici confruntarea trecutului glorios și al prezentului pustiu, mai pe lung: “Ai putut vedea că vulturii săi victorioși au umblat calea Soarelui de la Est la Vest, și au forțat și cele mai puternice națiuni la supunere prin teamă și spaimă. Ce vezi acum? Aripile frânte, penele pe jumătate smulse, pe jumătate atât de lipsite de vitalitate încât, aruncat din cuibul înalt al Maiestății sale, se zbate și se târește pe pământ. O, cum a ajuns prin cea mai frumoasă scenă a gloriei sale să fie imaginea rușinoasă a popoarelor și națiunilor? Nația care odinioară stăpânea lumea largă a ajuns acum joaca popoarelor, ca și un sclav. (...)” Pósaquí are bineînțeles o explicație pentru distrugerea națiunii, în aceste dimensiuni; la enumerarea păcatelor națiunii el continuă drumul tradițional, văzut mai înainte și la predicatori. Raritatea oamenilor cu moravuri bune este exemplificat cu un citat din Juvenalis, iar în continuare lipsa oamenilor cu frică de Dumnezeu este enumerată pe modelul formulei *ubi sunt*. Această enumerare este menită să exprime excelența lui Rhédey, care întregește toate calitățile întrupate de personajele biblice (Noe – bărbatul drept, Enoh – cel care a umblat cu Dumnezeu, Avraam – exemplul credinței adevărate, Moise – omul cel mai pașnic, Iosua – omul cu cea mai mare frică de Dumnezeu, David – omul cel mai sincer, etc.). Rhédey, atlet (*athleta*) al pietății, a fost capabil să învingă toate tentațiile cu puternica sa credință, de aceea mântuirea lui este certă, înțeleasă ca un adevăr absolut. Combinarea elementelor culturii antice și creștine servește ca și cadru pentru situarea soartei națiunii maghiare în cursul istoriei lumii. Metoda de argumentare aparent exuberantă și digresivă crește monumentalitatea orației; pe de altă parte situația de față îl îndeamnă, sau chiar pretinde acest lucru: este menit să exprime imensitatea pierderii.

Pósaquí își repetă acest *sermo*, aproape cuvânt cu cuvânt, în orația spusă la înmormântarea lui István Bocskai, *Oratio de fatalum rerum Humanarum*.³ Rândul exemplelor biblice și istorice va

¹ „A’ mig Isten vidám erejét nálla meg-tartotta (söt gyakorta ereje felett-is tselekedvén) minden nap Télben s-Nyárban reggel három órán legalább, fel-költ, s-maga házában, magánossan, egy s-másfél órá-t is szent, kegyes, elmélkedésekkel, könyörgésekkel, véghez vivén udvara népe közzé ki jött s-közönségessen vélek Soltár éneklés után imádkozott, Bibliát olvasott, és ama minden keresztyén ember házánál lenni kellő *Praxis Pietatis* nevű könyvet, maga száz szakaszokban el-osztván, minden nap olvasta nagy szorgalmatossággal. Az estvéli órákon hasonloképpen az egész napot maga és udvara népe, sznet kegyesség gyakorlásában töltötte-el, mely hűségesen penig minden nap, bizonság erre az egész udvar.”(29-30)

² Traducere după traducerea maghiară făcută de Attila Restás.

³ RMK I. 1164.

fi aici completat de memoria marilor personalități ale trecutului apropiat: „Nu vorbesc despre cei mai vechi, Corvin, Szilágyi, Gereben, Zápolya, Ujlaki. Numele lor rar se mai aude din gura oamenilor. Nu mai vorbesc despre numele de Báthori, Rákóczi, Rhédey, Thurzó, Perényi, sau multe altele. Nu demult erau încă podoaba și sprijinul puternic al popoarelor maghiare și transilvănene.”¹ Ferenc Rhédey (și fiul său, László Rhédey) ca „stâlpii” țării, sunt amintiți de Pósházi în 1674 ca aflându-se deja în „Panteonul” națiunii, pierderea lor fiind jelită de întreaga națiune.

Orația lui Pósházi reprezintă un nou tip de texte spuse la înmormântarea lui Rhédey. Tema și scopul sunt identice cu cele ale altor autori, metodele însă diferă mult. Aici nu găsim învățătură sau tratate despre adevăruri ale credinței: întregul text este structurat de *querela*, atât în stil cât și în idei, în care Biblia și moștenirea antică, respectiv trecutul și prezentul observat de toți, au aceeași autoritate.

Concluzii

Chiar și această privire rezumativă asupra volumului publicat în memoria lui Ferenc Rhédey ne permite concluzia că aceste texte nu se citesc doar în modul în care ele se prezintă (predici, orații). Pentru că, de exemplu, chiar dacă textul lung al lui Czeglédi se prezintă ca și o predică, acesta se poate citi și ca o scriere devoțională. De asemenea, textele lui Szántai Pócs sau Görgei par înrudite cu jurnalismul politic. Chiar mai mult, în cazul lui Görgei putem sugera că predica lui – în tematică, în concepție, în structura ei – se poate înrudi cu orația. Iar Eszéki își intitulează textul orație, dar totuși acesta are multe calități care amintesc de predică. Orațiile lui Eszéki și Pósházi sunt destul de îndepărtate, dar acest lucru poate fi cauzat și de diferența contextului lingvistic.

Bineînțeles, ceea ce vrem să dovedim, nu este faptul că autorii nu cunoșteau acele reguli generice după care și-au scris textele. Conținutul acestui volum ne atenționează asupra faptului că distincțiile generice stricte sau chiar forțate trebuiesc manevrate cu grijă. Acest amestec al genurilor în sec. XVII a creat posibilitatea formării genurilor noi – ca jurnalismul politic –, și a deschis drumul către tratatele filozofice, ale științelor naturii, etc. Acest amestec special între predică și orație stă la baza orațiilor lui György Verestói în sec. XVIII, considerate de literatura de specialitate² drept o stație importantă în formarea tratatului filozofic și de știință a naturii. În același timp, este important de accentuat faptul că valoarea acestor texte nu constă doar în calitatea lor de predecesor, deoarece aceste texte crează tradiția interpretării istoriei, și arată realitatea gândirii despre națiune, „în națiune”, înainte de nașterea națiunii în secolul al XVIII-a.

Traducere de G. Czintos Emese

¹ citat de Mihály Imre, op. cit., 28-29.

² “Orațiile lui funerare sunt o adevărată enciclopedie. Unele dintre ele ar putea fi liniștit tratate de filozofie, filologie, psihologie, astronomie”. József Turóczi-Trostler, *Magyar irodalom – világirodalom* (Literatură maghiară – literatură universală), Budapesta, 1961, 84. Citat de Katalin Németh S., op. cit., 874.

Istoria lecturii și politici editoriale în Transilvania secolului al XVI-lea (sau: Numele Doamnei Heltai)

Emese G. Czintos
B.C.U. – Cluj

Captatio Benevolentiae

Cercetătorii istoriei literaturii și a tiparului din secolul al XVI-lea sunt de părere că tipografia cea mai productivă în Ungaria secolului al XVI-lea a fost cea al lui Georg Hoffgreff și Caspar Heltai din Cluj. Conform cuvintelor lui Judit V. Ecsedy, „tipografia care a produs cel mai mare număr de publicații în secolul respectiv, a cărei lucrări mai populare au fost retipărite și de alte officii ungurești.”¹ Bibliografia despre tipografia Hoffgreff-Heltai, mai încolo numai Heltai, este destul de amplă, însă nu o voi discuta în această lucrare. Este destul să menționez că istoria tipografiei lui Heltai, ca și cea a altor întreprinderi tipografice a sec. al XVI-lea și al XVII-lea stă la intersecția mai multor discipline (istoria cărții, a bibliotecilor, a tiparului, și a lecturii), dar nici una dintre acestea nu poate fi separată, din punct de vedere metodologic, de celelalte.

Pe lângă faptul că era atelierul cel mai productiv în Ungaria², din sec. al XVI-lea, tipografia Heltai din Cluj a publicat cele mai multe cărți care, dintr-o perspectivă tematic-generică, se pot numi literatură populară.³ Definiția mea pentru literatura populară este una generic-retorică, care include orice text laic neștiințific, care, pe lângă funcția sa educativă și normativă (*docere*), are în mod special și funcția retorică a delectării (*delectatio*). Sau, cu alte cuvinte: este în același timp **bun** (funcție morală) și **plăcut** (funcție estetică, adică delectivă). Dintre genurile literare prezente în scrierile maghiare din sec. al XVI-lea, genul *histórák ének* (cântec istoric) se evidențiază ca fiind cel mai răspândit, popular, și în mod caracteristic maghiar. Termenul de *histórák ének* – semnalat de repetate ori de istoricul literar Béla Varjas⁴ – se referea la toate tipurile de texte cu caracteristici poetice identice în sec. al XVI-lea (gen laic, istorie narativă scrisă în versuri, de obicei cu strofe având un număr egal de versuri, care toate rimează între ele – structură izostrofică cu izorime). Acest lucru înseamnă că tripla divizie a termenilor, adoptată în secolul al XIX-lea – *histórák ének* (cântec istoric), *bibliai história* (istorie biblică) și *széphistória* (istorie plăcută, de fapt denumind istoriile cu tematică amoroasă sau aventuroasă) – nu oglindește realitatea din sec. al XVI-lea privind percepția acestor texte, în sensul în care, în cadrul aceluiași gen literar, nu descrie o diferență generică ci doar una tematică. Analiza adjectivului *szép* (frumos, plăcut) este relevantă atât dintr-o perspectivă generică cât și retorică; faptul că acest termen nu este adecvat pentru disocierea unui nou gen literar independent (*széphistória*) a fost argumentat și de Béla Varjas⁵, care susținea pe bună dreptate că adjectivul respectiv apare în titlul, subtitlul, sau *incipit*-ul oricărui tip de istorie în versuri (cu tematică istorică sau biblică), nu numai în cele cu subiect amoroasă sau aventuros. După părerea mea, adjectivul *szép* nu este un determinant al vreunui gen literar, ci mai degrabă o semnalare a unui principiu retoric. Faptul că diferențierea principiului etic de cel estetic sau, mai

¹ Judit V. Ecsedy, *A könyvnyomtatás Magyarországon a kézisajtó korában, 1473-1800*. (Tipografia în Ungaria în timpul tiparului manual, 1473-1800), Budapesta: Balassi, 1999, 51.

² Termenul “Ungaria” se referă la toate cele trei părți ale fostului Regat al Ungariei, dar în primul rând la Regatul Ungariei și Transilvania (dacă nu sunt amintite separat). În partea de sud a fostului Regat al Ungariei, sub dominație turcească, nu erau tipografii în perioada discutată (până la sfârșitul sec. al XVI-lea).

³ Literatura populară, în opinia lui Paul F. Grendler, are două aspecte principale: odată, o carte populară este una scrisă ca să fie înțeleasă de un cititor non-profesionist; în al doilea rând, o carte populară este una care trebuie să aibă un efect foarte larg, aproape universal. Vezi Paul F. Grendler, “Form and Function in Italian Renaissance Popular Books”, in *Books and Schools in the Italian Renaissance*, Aldershot: Variorum, 1995, 451-485: 453. “(A) popular book was one written to be easily understood by a non-expert reader. (...) (it) is a book that exerts a very broad, nearly universal appeal.”

⁴ Béla Varjas, „Heltai Gáspár, a könyvkiadó” (Tipograful Caspar Heltai), in *Magyar Könyvszemle* 80 (1973): 281.

⁵ *ibid*, 177.

bine zis, autonomia principiului estetic nu s-a produs până în sec. al XVIII-lea, este binecunoscut. Adică, în lexicul sec. al XVI -lea, termenul *szép* (frumos, plăcut) nu avea o implicație estetică exclusivă, sensul lui avea ceva comun și cu principiul etic. Cu alte cuvinte: ceea ce este frumos, este și bun. Acesta este înțelesul în care consider termenul *szép* ca o semnalare a unui principiu retoric, ca și un adjectiv de definire, care se referă la un concept retoric implicit genului de *históriás ének* în general: prezența simultană a intenției de utilitate (deci morală) și de delectare (deci estetică).

Domnul Caspar Heltai

După cum s-a văzut mai înainte, cea mai mare parte a publicațiilor definite ca și populare în sec. al XVI-lea s-au tipărit la tipografia Heltai. Se poate atesta o creștere rapidă privind numărul acestor publicații începând cu anii 1570; în perioada precedentă, genul istoriei în versuri nu fusese o formă literară foarte răspândită. Cercetătorii, în cea mai mare parte, sunt de acord asupra faptului că Heltai a luat ideea de a publica opere cu caracter profan de la tipograful din Debrecen, András Komlós (care, după anumite considerații, ar fi fost invitat să preia tipografia din Debrecen chiar din atelierul lui Heltai).¹ În mod evident, tot în acest timp și-a scris Heltai cele mai bune opere literare și traduceri. Opinia generală a istoriei literaturii susține, aproape în unanimitate, faptul că această nouă practică a tipografiei lui Heltai se explică prin ordonanța de cenzură a Principelui Transilvaniei, István Báthori, emisă în 1571, ordonând că nici o carte, veche sau nouă, nu poate fi tipărită în Transilvania fără permisiunea Principelui.² Rezultatul ordinanței a fost că, mai întâi Komlós, după aceea Heltai au fost nevoiți să-și găsească o nouă posibilitate comercială: publicarea edițiilor mici, ieftine, profitabile, a popularelor *históriás ének*. Oricare ar fi fost însă motivul acestei noi politici editoriale, cert este că practica editorială și subiectele publicațiilor lui Heltai s-au schimbat în perioada următoare. Înainte de 1570 rar se găseau publicații cu caracter profan printre tipăriturile lui Heltai (în afară de perioada 1553-1558, când Hoffgreff singur a condus atelierul). Politica lui editorială a inclus în primul rând traducerea și publicarea Bibliei în limba maghiară sau a operelor teologice și a scrierilor polemice ale Reformei. După această perioadă însă, ori din cauza ordinanței de cenzură, ori din alte cauze, scrierile religioase păreau să dispară și s-au publicat operele literare ale lui Heltai: *Ponciánus históriája* (Istoria Împăratului Poncian), *Cancionale* (O colecție de istorii în versuri), și *Chronica az Magyaroknac dolgairol* (O cronică despre faptele maghiarilor). Ultimele două au fost publicații postume, au apărut în 1574 respectiv 1575, publicarea lor fiind terminată de văduva lui Heltai (semnalată în colofon).

Literatură pentru delectare

Analiza literaturii populare din perspectiva istoriei lecturii și a recepției este un domeniu care ridică numeroase probleme. Printre primele este faptul că publicațiile în limba maghiară (de care aparține și istoria în versuri) erau listate doar în mod accidental în inventarele sau listele din perioada respectivă. István Monok explică această lipsă prin practica administrativă a orașelor ungurești, mai superficială și deci mai puțin eficientă decât cea din orașele săsești (în consecință, sursele sunt destul de sintetice, fără informații detaliate). În continuare, Monok susține că bibliotecile nobilimii mici sau ale orașenilor, în sec. al XVI-lea, nu erau de dimensiuni care ar fi justificat catalogarea lor detaliată sau măcar listarea lor completă.³ Tirajul publicațiilor se poate presupune doar, iar publicul acestor cărți sau obiceiurilor lor de lectură nu se pot evalua numai pe baza exemplarelor existente. Sursa cea mai convingătoare asupra circulației largi a *históriás ének* este în primul rând numărul mare de publicații cu astfel de subiecte: dacă s-au publicat atât de

¹ József Fitz, *A magyarországi nyomdászat, könyvkiadás és könyvkereskedelem története* (Istoria tipografiei, ediției și comerțului de cărți din Ungaria), vol. II. *A reformáció korában* (Perioada Reformei), Budapeșt: Akadémiai, 1967, 203; V. Ecsedy, op. cit., 54.

² Varjas, "Heltai Gáspár...", 285; Fitz, op. cit., 177. Vezi și Mihály Balázs, *Teológia és reformáció: az Erdélyen kívüli antitrinitarizmus kezdetei* (Teologie și reformă: Începuturile antitrinitarismului în afara Transilvaniei), Budapeșt: Balassi, 1998.

³ Edit Madas și István Monok, *A könyvkultúra Magyarországon a kezdetektől 1800-ig* (Cultura cărții în Ungaria de la începuturi până la 1800), Budapeșt: Balassi, 2003, 202.

multe, probabil se considerau o investiție bună, multe exemplare s-au vândut, deci mulți oameni trebuiau să le fi citit.¹

Totuși, peste tot în literatura de specialitate, se găsesc referiri la proporția operelor populare tipărite și toți sunt de părere (din moment ce sursele arată astfel) că această proporție era destul de mare în favoarea scrierilor laice și chiar a genului istoriei în versuri.² De ce era totuși literatura populară un produs respins al secolelor trecute?

Excurs I

În procesul analizei literaturii medievale și premoderne faptul că, a găsi plăcere în lectură ar fi fost un interes primar sau măcar existent al acestor literaturi, nu este un concept foarte răspândit. Aceasta este ideea care deschide cartea medievistului american Glending Olson, tratând subiectul respectiv în opera sa *Literature as Recreation in the Later Middle Ages* (Literatura ca recreere în Evul Mediu târziu).³ Tratarea diferitelor utilizări ale literaturii, în scopul recreerii sau plăcerii în contrast cu instrucția sau educația, arată că nu este anacronic sau irelevant să vorbim despre o literatură destinată, în parte sau în totalitate, distracției și delectării. Titlurile capitolelor sunt relevante în sine: Justificarea igienică; Justificarea recreerii; Literatură pentru consolare; De la ciumă la plăcere. Derivă din natura problemei că autorul vorbește în primul rând despre literatură laică; iar literatura laică este cea care oferă, ca și făcând parte din discursul său teoretic autoreflexiv, posibilitatea unei lecturi care conduce la distracție și plăcere. Una dintre cele mai relevante abordări similare în contextul literaturii maghiare este studiul lui Pál Ács, „A magyar irodalmi nyelv két elmélete: az erasmista és a Balassi-követő” (Cele două teorii ale limbii literare maghiare: cel erasmian și cel al imitatorilor lui Balassi).⁴ Deși într-un cadru teoretic și metodologic diferit, și acest studiu examinează rolul plăcerii (delectatio), pe lângă cel al utilității (utilitas, prodesse), în gândirea literară maghiară din sec. al XVI-lea. Analiza literaturii populare maghiare din sec. al XVI-lea, din perspectiva istoriei sociale, este una dintre temele preferate ale istoricului literar Béla Varjas⁵, iar István Nemeskürty, printre multe alte subiecte, se ocupă de proza distractivă din sec. al XVI-lea și al XVII-lea. Lecturile populare din sec. al XVI-lea sunt în mod implicit și tema cărții istoricului transilvan Ádám Dankanits, care și-a publicat cartea — *XVI századi olvasmányok* (Lecturi din sec. al XVI-lea) — în 1974.

Se pare să fie o discrepanță între practica (sau chiar politica) editorială a tipografiilor din sec. al XVI-lea și gândirea „oficială” despre produsele literare. Pe de o parte, găsim frecvente discuții literar-istorice despre existența și mai ales acceptarea operelor literare scrise numai cu

¹ Vezi Fitz, op. cit., 202-206. Aceste cărți erau o marfă preferată a târgurilor orășenești – de reținut este cazul tipografiei lui Komlós în Debrecen, un oraș privilegiat, locul a două târguri importante pe an.

² Vezi Madas-Monok, op. cit., 199. (cu referire la Katalin Péter): dintre 605 cărți publicate între 1571-1600, 140 au fost opere literare, și 75% dintre acestea au fost scrise în ungurește! Ádám Dankanits, *XVI. századi olvasmányok* (Lecturi din sec. al XVI-lea), București: Kriterion, 1974, 24.: proporția publicațiilor laice și religioase în Transilvania este de trei la unu; o posibilă explicație ar fi faptul că tipografiile au fost forțați să publice produse laice cu vânzare mai bună din motive financiare (acestea au avut un public mai larg și s-au vândut mai bine decât alte tipuri de publicații; iar elita religioasă își achiziționa o parte din cărți din străinătate). Referindu-se în mod explicit la genul nostru de interes, istoria în versuri, și tipul cel mai “delectant” al acestuia, istoriile amoroase de origini antice sau umaniste: înainte de 1560 s-au scris doar trei istorii de acest tip; până la sfârșitul secolului s-au mai scris încă 28. Mai vezi Béla Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom társadalmi gyökerei* (Rădăcinile sociale ale literaturii renascentiste maghiare), Budapest: Akadémiai, 1982, 136.

³ Glending Olson, *Literature as Recreation in the Later Middle Ages*, Ithaca-London: Cornell University Press, 1982.

⁴ În *Irodalomtörténeti Közlemények* 4 (1982): 391-403. (În continuare *ItK.*)

⁵ De exemplu, Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom...*, op. cit., dar și ca editor al mai multor opere populare din sec. al XVI-lea (Volum al operelor complete ale lui Bálint Balassi, *Cancionale* de Caspar Heltai, traducerea lui János Baranyai Decsi a celor două istorii ale lui Caius Crispus Sallustius, etc.). Iar Nemeskürty este autorul a mai multor scrieri despre literatura populară: *Olvasók és olvasmányok: tanulmányok a régi magyar irodalomról* (Cititori și lecturi: studii despre literatura maghiară veche), Budapesta: Magvető, 1984; sau “Szórakoztató olvasmány és közönsége a XVI. századi Magyarországon” (Lectură distractivă și publicul ei în Ungaria sec. al XVI-lea), *ItK* 5-6 (1980). Nemeskürty este și editorul a mai multe texte din sec. al XVI-lea, printre care operele lui Caspar Heltai și Péter Bornemisza, istoriei lui Fortunatus și Magelonei, istoriei Împăratului Poncian, etc.

scopul de a dăruii plăcere prin lectura lor (cum am văzut mai sus). Pe de altă parte însă, vedem că există o mare cantitate de astfel de lucrări, fapt care ar dovedi, în principiu cel puțin, că o astfel de discuție a subiectului ar fi irelevantă. Însă situație este similară peste tot în Europa: literatură populară, laică și în limbi materne a existat peste tot, însă la fel au existat și critici severe împotriva ei, în primul rând împotriva celei cu subiecte amoroase (romane, romanețe), care și-ar fi ruinat cititorii și le-ar fi dus pe drumul tentației și a declinului moral.

Marea diferență care se observă totuși în comparație cu ideile literare din Ungaria sec. al XVI-lea era lipsa, în această literatură, a unei baze teoretice literare care ar fi legitimat literatura laică, populară, de limbă maternă față de preceptele educaționale și morale impuse de o ideologie clericală moralizatoare de autoritate. Cu alte cuvinte, în Ungaria sec. al XVI-lea o concepție literară teoretică care ar fi legitimat existența romanelor amoroase (sau echivalentele lor maghiare, „széphistória”) era aproape inexistentă, cu excepția încercărilor foarte restrânse ale lui Bálint Balassi și ale cercului său (care însă în majoritatea lor n-au fost tipărite). Cu toate acestea, practica scrierii și tipăririi acestor opere exista; iar de aici se naște situația, mai bine perceptibilă decât în alte părți ale Europei, că majoritatea acestor texte au un substrat sau control moral adăugat ulterior. Un anumit grad de pretenție morală (sau, mai bine zis, o pretenție de instrucție) a existat peste tot, ca o strategie de legitimare a literaturii populare dar nicăieri atât de clar și atât de tănuitor de orice intenție de a distra ca în literatura maghiară din sec. al XVI-lea¹.

*

Experiența arată că a existat atât dorința publicului de a citi astfel de cărți, cât și dispoziția tipografilor să le publice; Cluj și Debrecen (și mai târziu Bártfa – Bardějov, Slovacia) au fost centrele cele mai importante pentru publicarea acestor opere. Atelierele din Cluj și Debrecen erau în mâinile întreprinzătorilor individuali (Hoffgreff și Heltai, iar mai apoi văduva celui din urmă în Cluj; András Komlós, iar după el Rodolphus Hoffhalter în Debrecen²). Astfel, ei puteau să aleagă materialul dorit pentru publicație, independent de faptul că și-au căutat protectori sau au tipărit pe propria lor cheltuială. Nu erau deci constrânși – în mod direct, cel puțin – de nici o autoritate laică sau ecleziastică în ceea ce privește materialul de publicat sau partea financiară a tipăriturilor. Cu toate acestea, constrângeri erau: în 1570, ordonanța de cenzură a lui Joan Sigismund, Principele Transilvaniei, care a fost un adept al antitrinitarismului (unitarismului), direcționat de fapt împotriva Episcopului Reformat de Debrecen, Péter Melius Juhász, oponent temut al antitrinitarismului.³ După aceea, ordonanța de cenzură mai sus amintită – de data aceasta formală – a următorului Principe al Transilvaniei, Rege al Poloniei, catolicul István Báthory, din 1571, direcționat probabil împotriva lui Caspar Heltai, a cărui tipografie era fortăreața publicațiilor antitrinitariene.⁴ Concepția generală formată pe baza restricțiilor formulate în aceste ordonanțe, susținută și în cadrul acestei lucrări, este că Heltai și Komlós au început tipărirea lucrărilor ieftine și populare constrânși de aceste circumstanțe.

Se cere însă o importantă diferențiere: cărțile populare ale lui Heltai erau diferite de cele ale lui Komlós și diferite și de cele ale D-nei Heltai, mai târziu. Acesta era perioada celei mai bune

¹ Această problemă duce la interpretările mele expuse în articolul „A szerelem retorikája: A levélműfaj alakváltozatai az Eurialus és Lucretiá-ban” (Retorica iubirii: Forme de corespondență în istoria lui Eurialus și a Lucretiei, în curs de apariție), despre registrele teoretice ale gândirii literare maghiare în sec. al 16-lea, și influența lor asupra diferitelor tipuri de *históriás ének*. Continuarea acestei idei în cadrul lucrării ar însemna însă trecerea de la istorie culturală la istoria ideilor literare, iar aceasta ne-ar duce prea departe de subiectul acestei lucrări.

² Situația tipografiei din Debrecen este însă discutabilă; nu se știe cu certitudine dacă a fost o întreprindere particulară sau a fost în posesia autorităților orașenești sau ecleziastice. Literatura de specialitate tinde să susțină prima variantă, vezi Fitz, op. cit., 224, V. Ecsedy, op. cit., 54.

³ Este discutabil însă, dacă această ordonanță a fost o ordonanță formală de cenzură, sau numai o directivă personală a Principelui, menit să-l oprească pe Melius în tipărirea lucrărilor sale anti-unitariene; vezi Mihály Balázs, op. cit.; și „Zsigmond fejedelem és a cenzúra” (Principele Ioan Sigismund și cenzura), in András Kovács, Gábor Sipos, și Sándor Tonk, *Emlékkönyv Jakó Zsigmond születésének nyolcvanadik évfordulójára* (Festschrift pentru cea de a 80-a aniversare a lui Zsigmond Jakó), Cluj-Napoca: Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1996: 25-37.

⁴ Vezi Varjas, „Heltai Gáspár...”, 285.

producții literare a lui Heltai: volumul *Cancionale* — o colecție de istorii în versuri —, editat de el, este o operă istorică conceptualizată în care Heltai a schimbat radical ideologia textelor mai multor autori; istoria maghiarilor, *Chronica az magyaroknac dolgairol* este o lucrare coerentă, și foarte protestantă, bazată pe Bonfini; istoria Împăratului Poncian este una dintre puținele încercări de proză literară din sec. al XVI-lea; ș.a.m.d. Cu alte cuvinte, Heltai a ținut întotdeauna să controleze în mod foarte riguros valoarea literară și ideologică a publicațiilor sale. Mai mult, în Prologul istoriei Împăratului Poncian, el se plânge că este împiedicat să publice lucrări mai utile și instructive pentru cititorii săi: „Este adevărat, că am avea alte lucruri de făcut, din care ar proveni și mai mult folos pentru societate, mai ales în lucrurile spirituale, decât din această istorie a împăratului Poncian. Dar cum Dumnezeu a permis să ne cadă piedici pe drum, n-avem ce face...” În cele ce urmează, Heltai explică caracterul util și edificator al istoriei — găsește deci metode să nu o prezinte ca și literatură pentru *delectatio*.¹

Cazul lui Komlós e diferit: el publică de bunăvoie cărțile sale ieftine și cu vânzare bună; și face acest lucru nu numai în perioada imediat următoare ordonanței lui Báthory ci până la sfârșitul vieții sale. Pentru comparație: 21 dintre cele 44 de publicații ale lui Komlós în perioada 1569-1575 sunt *históriás ének*. Iar Doamna Heltai, la Cluj, va face același lucru.²

D-na Heltai³, văduva lui Caspar Heltai

După moartea lui Heltai văduva lui a preluat tipografia. Aceasta era o procedură uzuală peste tot în Europa⁴, la fel și în Ungaria și Transilvania. Totuși, văduva care a moștenit tipografia cu toate aparatele, de la soțul decedat, se grăbea să se recăsătorească, de obicei cu meșterul tipograf care astfel a devenit noul proprietar al întreprinderii. Acest obicei explică faptul că, deși tradiția familială era ca văduva să moștenească tipografia, rar găsim femei ca proprietari de tipografii în Transilvania sec. al XVI-lea. Lista tuturor tipografilor și tipografiilor⁵ conține numele a numai trei femei în Transilvania și Regatul Ungariei, pe durata întregului secol al XVI-lea, iar două nume din cele trei (al treilea fiind D-na Heltai) apare pentru doar câte un an, probabil anul de doliu când nu se puteau recăsători. Una era văduva tipografului din Debrecen, András Komlós, care a murit în 1575; numele ei apare pe patru mici tipărituri ieftine; se pare că s-a căsătorit cu Rodolphus Hoffhalter, care astfel a devenit proprietarul tipografiei.⁶ Celălalt caz este cel al văduvei lui Rafael Hoffhalter, tatăl lui Rodolphus; numele ei apare pe o singură carte din 1568, o polemică religioasă tipărită la Alba Iulia, curtea principală a Transilvaniei.⁷

În concluzie, singura femeie ca proprietar efectiv de tipografie în sec. al XVI-lea a fost văduva lui Heltai. Prezența sa în calitate de proprietar al tipografiei Heltai este atestată de 47 de publicații între anii 1575 și 1582 (anul morții sale).⁸ Această perioadă de opt ani a tipografiei Heltai

¹ Interesantă coincidență; cealaltă ediție a istoriei lui Poncian, publicat exact în același timp, în 1573, la Viena, este un exemplu (dintre primele) ca un produs literar să fie oferit pentru nimic altceva decât plăcere. Înseamnă oare ceva că una este publicată la extrema vestică iar cealaltă la extrema estică a industriei tipografice maghiare (și bineînțeles a limbii maghiare)?

² Cazul istoriei lui Paris și a Helenei din mitologia greacă (*Páris és Görög Ilona históriája*) este și ea foarte interesantă: a fost publicată în 1576, cu imprimarea “Colosvarot 1576” (adică la Cluj, în 1576, în timpul D-nei Heltai.) Totuși, caracteristicile literelor, ornamentelor și a ortografiei indică clar că această carte a fost tipărită la Debrecen, unde tipografia era condusă deja de Rodolphus Hoffhalter. Béla Varjas explains: “nici un autor sau tipograf din acele vremuri n-ar fi avut curajul să admită că vrea doar să-și distreze cititorii sau publicul cu cântecul sau cartea sa.” Acest lucru a fost recunoscut doar de redactorul Vienei al istoriei lui Poncian și (probabil) Rodolphus Hoffhalter, care “nu a acceptat infamia faptei sale, și a aruncat-o asupra D-nei Heltai.” Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom...*, 137.

³ Numele D-nei Heltai nu apare nicăieri în surse. Nimeni nu știe numele ei. Probabil era de naționalitate maghiară.

⁴ Fitz, op. cit., 223. V. Ecsedy, op. cit., 63.

⁵ Ca Anexă la V. Ecsedy, op. cit., 367.

⁶ Fitz, op. cit., 283. V. Ecsedy, op. cit., 56.

⁷ Notă despre d-na din sec. 17. (V. Ecsedy)

⁸ După această dată pe o singură carte (a patra ediție a gramaticii lui Donatus, din 1583) apare numele de Caspar Schespurgensis (*Typis Gasparis Schespurgensis*). Cum Caspar Heltai Jr. a devenit major (din 1584), a intrat în posesia tipografiei; de atunci încolo paginile-titlu se referă la “Tipografia lui G. Heltai”: *Officina Heltana; Typographia Gasparis Heltj; Typis Heltanis; In aedibus Gasparis Heltj*; sau în ungurește: *Heltai Gaspar muhellyeben Colosvarat az o varban; Helthaj Gaspar házánál az o Várban*; or, *H. G. muhellyeben*, etc. Fitz, op. cit., 182.

se reprezintă foarte laconic în literatura de specialitate. Concepția generală este că D-na Heltai a fost o întreprinzătoare talentată, care a continuat publicarea cărților ieftine, profitabile în număr și mai mare decât soțul ei. Această abordare se poate găsi la Fitz, Varjas, și V. Ecsedy.¹

Bineînțeles, faptul că D-na Heltai a fost într-adevăr o întreprinzătoare talentată în secolul al XVI-lea nu este ceva de neglijat. Rolul social și economic al femeii în perioada premodernă nu favoriza ca o femeie să se aventureze într-o afacere individuală. Într-adevăr, nu se știe despre nici o femeie în Ungaria sec. al XVI-lea a cărei afacere particulară ar putea fi la fel de bine atestată ca și cea a D-nei Heltai.² Cu toate că nu avem multe surse externe (altele decât cărțile publicate de ea) despre afacerea ei, numele ei apare de câteva ori în arhivele din Cluj în legătură cu niște probleme juridice despre averea familiei.³ Știm și despre o posibilă relație de afaceri cu András Komlós, tipograful din Debrecen.⁴ Totuși, mai mult decât orice altă sursă, masa cărților publicate în timpul celor opt ani de activitate dovedesc interesul ei neîntrerupt în afacerea ei, și puterea ei economică de a o continua.

D-I și D-na Heltai – comparație

În orice caz, comparația publicațiilor lui Caspar Heltai și a văduvei lui poate duce la concluzii interesante. Diferența cea mai vizibilă este extraordinara creștere în cantitate a publicațiilor cu caracter profan; în opinia mea, ordonanța de cenzură nu este o explicație suficientă pentru aceasta. După cum am mai menționat, faptul că Heltai a renunțat la publicarea de scrieri religioase pe acest temei, nu este acceptat în unanimitate; iar acest lucru este chiar imposibil de acceptat în cazul D-nei Heltai care, în mod aproape sigur, nu a avut ambiții de reformare religioasă precum soțul său.

39 din cele 47 de publicații (83%) ale D-nei Heltai sunt *históriás ének*.⁵ Restul cărților sunt manuale (gramatică, retorică, dialectică, Epistolele lui Cicero editate pentru uz școlar), o lucrare științifică (Herbariul lui Péter Melius Juhász, o lucrare de botanică), și numai două (!) lucrări religioase antitrinitariene. Cifrele pentru perioada lui Heltai arată – desigur – o situație total diferită. După catalogul tipăriturilor maghiare vechi⁶, 79 din publicațiile lui Heltai sunt cunoscute astăzi prin exemplar sau prin referințe contemporane (între 1550-1552 cu Hoffgreff, iar între 1559-1574, singur). 12 din cele 79 sunt cele ce se pot numi publicații „distractive” (excluzând opera istorică a lui Antonio Bonfini, *Historia in clyti Matthiae Hvmnyadis*), adică 15 % din toate publicațiile lui. Mai mult de jumătate dintre acestea (mai exact, 7) au fost tipărite după 1571, poate din cauza ordonanței lui Báthory.⁷ Deci o tendință mai accentuată pentru publicarea (și scrierea) literaturii profane în cazul lui Heltai se poate observa numai în ultimii trei ani de viață, când și-a scris și majoritatea operelor literare. Heltai a ales operele pe care vroia să le publice după o bine definită politică de editare, influențată atât de ambițiile lui ca reformator și scriitor, cât și de ambițiile lui ca un întreprinzător înstărit.⁸ Cazul lui Heltai este o întâlnire fericită între un reformator devotat pe de o parte, al cărui program coincide cu programa generală a Reformei de traducere și tipărire a Bibliei

¹ Fitz, op. cit., 182. Varjas, *A magyar reneszánsz irodalom...*, 242-243, “Heltai Gáspár...”, 289-290. V. Ecsedy, op. cit., 52.

² Acest statut de întreprinzătoare individuală nu era ceva comun pentru o femeie nici în Europa Occidentală. Dovadă este interesul specialiștilor contemporani arătat pentru astfel de cazuri – din moment ce nu sunt prea multe –, ca de exemplu monografia Mariannei Birnbaum despre Gracia Mendes, o întreprinzătoare evreică din sec. al XVI-lea Marianna D. Birnbaum, *The Long Journey of Gracia Mendes*, Budapesta: Central European University Press, 2003.

³ Vezi Attila Szabó T., “Hogyan lett Heltai Gáspár kolozsvári halastó-birtokos?” (Cum a devenit Caspar Heltai posesor de iez?) In Attila Szabó T., *A szó és az ember* (Cuvântul și omul), București: Kriterion, 1971, 502-504.

⁴ V. Ecsedy, op. cit., 53-54.

⁵ Vezi Anexa.

⁶ *Régi Magyarországi Nyomtatványok* (Tipărituri maghiare vechi), Vol. I. 1473-1600. Budapesta: Akadémiai, 1971. (Mai departe RMNy).

⁷ Ca și comparație, András Komlós, proprietarul tipografiei din Debrecen, a doua tipografie după Cluj ca și productivitate, dar și în publicarea literaturii “distractive”, a tipărit 21 de cărți populare din totalul de 44 de publicații listate în RMNy – aproape 50 %.

⁸ V. Ecsedy, op. cit., 50. Varjas, “Heltai Gáspár...”, 277.

și textelor ecleziastice în limba națională, și un cetățean și întreprinzător înstărit pe de altă parte, care a recunoscut posibilitățile financiare ale unei afaceri tipografice. Biblia în limba maghiară, catehismele, sau alte cărți religioase, precum și disputele religioase atât de încinse din secolul al XVI-lea au fost produse foarte căutate și s-au dovedit a fi o investiție bună. Aceste tipuri de publicații sunt prezente în număr semnificativ în cataloagele și listele de inventar ale bibliotecilor din sec. al XVI-lea.¹ Pe lângă aceasta, Heltai a fost un editor foarte riguros, care a corectat și adaptat lucrările pe care urma să le publice, atât din punct de vedere ortografic cât și ideologic, câteodată chiar până la limita de a trece peste orice fel de „drept de autor”.

Moartea lui Heltai însă a condus la declinul acestei politici editoriale atât de clare, și drept consecință, nivelul publicațiilor a scăzut, în primul rând în ceea ce privește valoarea lor literară.

Este încă o întrebare care își așteaptă răspunsul: dacă D-na Heltai a avut o politică editorială tot atât de bine definită ca și soțul ei. Totuși, o tendință definită către un anumit tip de material publicat poate fi dovedită în cei opt ani de activitate a D-nei Heltai. Această tendință pare să satisfacă dar și să se bazeze pe un gust al cititorilor, unitar și bine definit. Producția de carte a D-nei Heltai conține lecturi în general de un nivel literar mai scăzut însă în mod accentuat menite să „distreze” (adică să fie citit de plăcerea cititului); iar acest tip de publicații este tipărit în cantități esențiale și nu doar în mod accidental. După părerea mea, această tendință poate fi percepută ca una care implică în mod direct un public schimbat al D-nei Heltai, față de cel al lui Caspar Heltai. Pe baza unei analize numerice a publicațiilor D-nei și D-lui Heltai, se poate ajunge la concluzia că s-a schimbat publicul cititor al cărților lor: publicul pentru care Heltai tipărea era diferit ca publicul-țintă al D-nei Heltai. Practica editorială a D-nei Heltai pare să fie una de succes – fiindcă a rămas aceeași pe toată durata activității sale –, fapt care duce la concluzia că publicul efectiv al cărților ei coincidea cu publicul-țintă, materialul publicat era pe măsura exigențelor și gustului cititorilor.

Cele 47 de publicații ale D-nei Heltai, enumerate de RMNy se referă, bineînțeles, doar la acele opere care sunt cunoscute astăzi printr-un singur sau mai multe exemplare și/sau fragmente, sau prin referiri contemporane sau mai târzii. Numărul total al publicațiilor D-nei Heltai – ca și în cazul tipăriturilor provenite din orice alt atelier al vremii – este imposibil de estimat. Pe baza calculelor lui Ádám Dankanits în studiul său din 1974, „analizând produsele primelor zece ani de tipografie în Cluj, am observat că, în timp ce proporția de conservare a cărților populare scurte de autori maghiari este de doar două la o mie, proporția de conservare a cărților mai lungi de autori străini, destinate unui public mai exigent, este peste două procente.”² Mai departe, calculând cu o medie de trei sute de exemplare pentru tipăriturile din sec. al XVI-lea, iarăși pe baza publicațiilor din primii zece ani ai tipografiei lui Heltai, „din cele trei sute de exemplare presupuse, în zilele noastre au mai rămas în medie patru exemplare – adică 1,3 %...”³ Și aceste numere se referă doar la acele publicații despre care avem cunoștință; cine știe câte s-au pierdut de tot?

Opt dintre cele 47 de publicații cunoscute ale D-nei Heltai se cunosc numai din referiri și presupuneri; 39 au una sau mai multe exemplare existente. Am examinat 32 de publicații ale D-nei Heltai, în 48 de exemplare (acesta reprezentând în jur de 80 % din toate exemplarele existente).⁴ În cea mai mare parte, exemplarele pe care le avem la dispoziție sunt „curate”, adică nu conțin note ale posesorilor sau orice alte feluri de marginalii înainte de secolele al XVIII-lea și al XIX-lea. Legăturile sunt de obicei noi, mai târzii de sec. al XVIII-lea, în câteva cazuri găsim chiar legături tipice, banale de bibliotecă, de la începutul secolului al XX-lea – cazul celor mai multe exemplare din Biblioteca Academiei din Budapesta și a câtorva din Biblioteca Universitară din Cluj-Napoca. Opt cărți din colecția de treisprezece volume deținute de Biblioteca Centrală Universitară din Cluj

¹ Vezi volumele *Adattár XVI-XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez* (Surse pentru istoria mișcărilor spirituale din secolele 16-18.), editat de István Monok et al., Szeged: Scriptorum Kft.; Viliam Čičaj, *Bányavárosi könyvkultúra a XVI.-XVIII. században: Besztercebánya, Körmöcbánya, Selmecebánya* (Cultura cărții în orașele miniere în sec. al 16-lea-18.), *Olvasmánytörténeti dolgozatok IV.* (Lucrări în istoria lecturii IV.), Szeged: Scriptorum Kft, 1993.

² Dankanits, op. cit., 22-23. „a kolozsvári nyomdászat első tíz évének termékeit vizsgálva megfigyeltük, hogy amíg a belföldi szerzőjü, vékony tömegkönyvekből az eredeti példányszám két ezreléke maradt meg, addig a külföldi szerzőjü, vastagabb, igényesebb olvasóhoz szóló könyvek esetében több mint két százalék.”

³ idem, 21-22. „a feltehető háromszáz példányból napjainkig átlagosan négy példány – azaz 1,3% maradt meg...”

⁴ Vezi Anexa pentru detalii.

conțin *ex libris*-ul Contelui Imre Mikó; fiecare dintre aceste volume are legătură identică, sunt „curate”, și conservate într-o stare foarte bună. Această caracteristică este valabilă pentru cele mai multe volume. Condiția relativ bună în care găsim aceste cărți astăzi se datorează faptului că aceste exemplare au rămas nelegate în depozitele tipografiilor, iar mai târziu au intrat în posesia familiilor (de obicei, nobile) sau a diferitelor instituții, care le-au respectat mai mult ca tezaur literar, dar nu le-au folosit ca și cărți. Aceste exemplare au rămas neatinse de mâini în secolul al XVI-lea, și aproape deloc nu poartă semne de lectură. Dar în caz contrar, probabil că nici n-ar fi avut șansa să-și dovedească propria existență.

Printre puținele volume care poartă semnul mâinilor mai vechi (până în sec. al XVIII, în legătură, note, posesori, etc.) se găsesc exemplarele *Cancionalei* și *Chronicii* lui Heltai. Aceste volume, ale căror tipărire a fost începută de Heltai și terminată de văduva sa¹, sunt printre cele mai voluminoase și semnificative întreprinderi ale tipografiei Heltai. Tot acestea sunt și aproape singurele volume care poartă amprenta lecturii. De exemplu, în exemplarul din biblioteca Teleki din Târgu Mureș al *Chronicii*, printre multe alte note marginale, comentarii, etc. am găsit cea mai veche notă de posesor din întregul material consultat, la sfârșitul unui manuscris al istoriei Împăratului Iovenian (*Jovenianus császár históriája*) copiat, pe paginile rămase libere, după textul tipărit: „Iráttatott Szegedi Sigm. altal Anno Domini 1634 M. Mart” (Scrisă de Sigm. Szegedi, Anno Domini 1634 M. Mart). Există aici și o altă inscripție, la fel de interesantă pentru scopurile acestei lucrări: „Anno 1658 nagy kivansaggal kezdettem (?) olvasni die 14 Januárii” (Anno 1658 am început să citesc cu mare plăcere die 14 Januării). Coperta poartă inscripția 1744, și titlul *Magyar Bonfinius* (Bonfinius în maghiară).

Un caz mai aparte este cel al *Herbariului* de Péter Melius Juhász, sau edițiile publicate pentru uz educațional, ca și *Compendium dialecticae* de Titelman, sau *De octo partibus orationis methodus...* de Donatus. Cazul operei lui Melius este diferit de cele amintite din cauza felului lucrării, mai mult științific decât popular (este prima lucrare de botanică în limba maghiară). L-am inclus totuși în rândul literaturii populare pe baza elementelor ei descriptive: laic, de limbă națională și care apelează la același fel de public ca și celelalte elemente din listă. Totuși, toate exemplarele *Herbariului* văzute de mine poartă semne de lectură sau mai bine zis de uz intensiv. Toate cele trei exemplare (Budapesta, Cluj-Napoca, Târgu-Mureș) au o mulțime de note, chiar și completări de natură medicală: se pare să fi fost folosite mai mult ca un instrument de lucru, decât citite ca o carte. Cărțile pentru uz educațional ale lui Titelman și Donatus sunt iarăși un caz special. Nu le-am inclus în listă, însă în mod comparativ, starea conservării lor spune multe. Au legături contemporane, sunt într-o stare destul de fragilă, și sunt pline de notele studenților timp de câteva generații, caracteristici naturale în cazul unor manuale. Însă așa ar trebui să arate cărțile care au fost citite permanent în cursul secolelor. Am putea oare presupune că celelalte exemplare ale istoriilor D-nei Heltai, cele dispărute, ar fi arătat la fel?

D-na Heltai și publicul ei

Cine a fost, cum a fost acest public cititor diferit? Dacă luăm în considerare limba publicațiilor D-nei Heltai (toate în limba maghiară – în jur de 90 % –, cu excepția manualelor în limba latină), se poate vorbi despre un public „literat” de limbă maghiară (adică un public care știe să citească, parțial poate chiar să și scrie în unguerește), care deci, probabil, nu avea o educație mai elevată. Atât nivelul literar mai scăzut al publicațiilor cât și lipsa (relativă) a cărților în limba latină sunt dovezi în această direcție. (Oare D-na Heltai a cunoscut limba latină? Nimic nu indică acest lucru.) Cercetările de istorie a lecturii de obicei identifică acest strat al publicului în orașeni cu o educație mai slabă și, după cum spune István Monok: „textele scrise în limba maghiară au fost citite mai ales de femei, deoarece învățarea limbii latine nu era obligatorie pentru ei, și astfel nu aveau acces la materialul tipărit în țară, în majoritate în limba latină”.²

¹ Heltai, ca și colegul lui tipograf din Debrecen, András Komlós, a murit în marea epidemie de ciumă din 1574-75.

² Madas-Monok, op. cit., 203. „Az anyanyelvű könyveket Magyarországon is főként az asszonyok olvasták, hiszen a latin megtanulása nem volt számunkra elengedhetetlen, s így az országban lévő, túlnyomórészt latin nyelvű könyvanyag nemigen volt elérhető számunkra.” Madas-Monok, 203.

Excurs II

Medievistul englez Simon Gaunt combină abordarea istoriei de genuri literare și a criticii de gen (gender-criticism) în cartea sa, *Gender and Genre in Medieval French Literature*, în discuția ideologiilor aflate la baza structurii generice a literaturii franceze medievale. Cercetarea lui se concentrează asupra genurilor acestei literaturi (chanson de geste, fabliaux, roman courtois, sau poezia trubadurilor) într-o perspectivă diferită de abordările uzuale ale istoriei de genuri literare, în sensul că el discută cum se construiesc aceste genuri peste și prin ideologiile unui sistem cultural creat al genurilor (gender). Ipoteza lui, precum arată Introducerea, este bazată pe două premise: „în primul rând, că fiecare gen (genre) este o formațiune ideologică; în al doilea rând, că o componentă crucială a fiecărei ideologii este implicarea sa în sistemul de sex/gen (gender) al societății în care se produce.”¹

Cu alte cuvinte și formulat la modul mai concret: ipoteza lui Gaunt este că fiecare gen literar (genre) se definește printr-o ideologie² a genului social (gender), și astfel toate genurile literare (genre) țin de un anumit gen social (gender). Astfel, se poate vorbi despre „genuri bărbătești” (male genres) și genuri femeiești (female genres), pe baza acestei ideologii de gen (gender) care le definește. Această diferențiere trebuie însă atent separată de diferențierea dintre sexe; adică, o diferențiere pe bază de genuri (gender) între genuri literare (genre) nu înseamnă o diferențiere pe bază de sexe a publicului cititor: bărbații nu citesc numai cărți de „gen bărbătesc”, nici femeile numai cărți de „gen femeiesc”.

Într-un context mai amplu, acest mod de abordare poate fi de interes și pentru alte discipline decât istoria literaturii (disciplina din care provine Prof. Gaunt). Istoria educației, prin interesul ei recent în discuția educației diferențiate de concepte de gen (gender) ar putea avea un cuvânt de spus asupra lecturilor destinate pentru folosul băieților sau al fetelor. Cercetările de istoria lecturii sugerează faptul că exista un temei teoretic pentru a face alegere între lecturile destinate în principal pentru fete și cele destinate în principal pentru băieți.

În ciuda aparențelor, nu este nici o contradicție între precizarea mea de mai sus (deci că diferențierea pe bază de gen (gender) nu trebuie confundată cu diferențierea pe bază de sexe) și exemplele date (cărți destinate ori băieților ori fetelor). Fiindcă exact această intenție este cea care arată ideologia unei vremi, prin perspectiva cărților care ar trebui citite de băieți sau de fete. După cum o formulează Cornelia Niekus-Moore în cartea sa, *The Maiden's Mirror*: „Percepția pe care o au adulții despre copii în general și fete în particular sunt (...) un factor determinant în producția și distribuția literaturii pentru fete.”³

*

Primele exemple maghiare ale nevoilor femeilor pentru o literatură scrisă în limba maternă datează încă din Evul Mediu târziu. Prologul latin al sermonariului maghiar al Anonimului Cartezian din 1526 informează asupra faptului că și-a scris opera în limba maghiară fiind inspirat de „numeroși frați și surori laici din diferite ordine”⁴, care nu cunoșteau limba latină, printre care și sora autorului. Istoria codexului din Székelyudvarhely (Odorhei), dedicat de către franciscanul

¹ Simon Gaunt, *Gender and Genre in Medieval French Literature*, Cambridge: Cambridge University Press, 1995, 10. „firstly, that every genre is an ideological formation; secondly, that a crucial component of every ideology is its engagement with the sex/gender system of the society in which it is produced.”

² Aici, și peste tot, termenul de ideologie se înțelege în sensul ei cel mai amplu, ca “orice sistem de idei și norme care orientează acțiunea politică și socială”. Definiție din *Dicționar de filozofie și logică*, editat de Antony Flew (trad. de D. Stoianovici), București: Ed. Humanitas, 1996, p. 175.

³ Cornelia Niekus-Moore, *The Maiden's Mirror: Reading Material for German Girls in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Wolfenbütteler Forschungen 36, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1987, 9. „The perception that adults hold of children in general and girls in particular are [...] a determining factor in the production and distribution of girl's literature.”

⁴ Edit Madas, ed., *A Néma Barát megszólal: Válogatás a Karthauzi Névtelen beszédeiből* (Fratele Mut vorbește: Selecție din predicile Anonimului Cartuzian), Budapesta: Magvető, 1985, 5.

András Nyújtódi surorii sale, Judit, este foarte asemănătoare. Alte surse despre lectura femeilor în sec. al XVI-lea se găsesc în corespondențele aristocrației și ale nobilimii; multe exemple de acest gen se pot consulta în ediție modernă (ex. cele două volume ale *Régi magyar levelestár* (Colecție de scrisori maghiare vechi)¹, care conține în jur de 100 de scrisori din a doua jumătate a sec. al XVI-lea). Acest material, deși binecunoscut, nu a alcătuit încă subiectul unei analize sistematice; totuși, deocamdată am găsit numai referiri la cărți medicale sau herbarii, excluzând acele câteva cazuri care pot fi considerate excepții și pentru sec. XVI-lea, ca scrisorile de dragoste ale palatinului Tamás Nádasdy către soția sa Orsolya Kanizsai sau scrisoarea în versuri a nobilei Kata Telegdy ...) Mănat de considerații similare, am început să revăd arhivele familiale ale familiilor nobilimii din Transilvania, în Arhivele Statului din Cluj-Napoca. Munca este enormă, și pare să nu dea nici un rezultat (cel puțin, până în prezent).²

Nici în alte părți ale Europei nu sunt surse destule despre educația și lecturile femeilor, deși bineînțeles mult mai numeroase decât în Ungaria. Această stare de fapt se datorează în primul rând imaginii uniforme a femeii între secolele al XV-lea și al XVII-lea, ca și sexul plin de slăbiciuni înnăscute ca (cel mai des): lascivitate, limbuție, vanitate, curiozitate, neglijență, lăcomie și mândrie. Armat încă din naștere cu astfel de recuzite, creșterea și educarea unei fete era considerată ca și o măsură de corecție, care, dacă se făcea în mod corespunzător, putea să reprime aceste trăsături înnăscute, transformând fata într-o soție și mamă bună, și astfel arătându-i calea spre mântuire. O parte din această măsură corectivă era lectura, văzută doar ca și o îndemănare asemănătoare cu țesutul, torsul sau cusutul, și legitimat ca și un element în educația unei fete doar în acest context. Lectura ca și un aspect în educația fetelor s-a intensificat datorită invenției tiparului, care a permis accesul unui public tânăr mult mai larg la cuvântul tipărit. Tipografia a cauzat și creșterea numărului lucrărilor scrise în limbi materne, acestea ajungând lectura preferată a celor care n-au învățat latina: în primul rând femeile.³

Afirmația că publicul-țintă al lucrărilor în limba maternă erau femeile, într-o oarecare – mai mică sau mai mare – măsură, este una des întâlnită în studiile de istoria lecturii pentru perioada premodernă. Cercetările făcute în diferite culturi europene – germană, italiană, franceză, sau engleză – ajung toate la această concluzie (sau chiar o consideră drept fapt); totodată, este o idee familiară și în istoriografia maghiară.⁴ În Ungaria, sursele pentru alfabetizarea femeilor sunt și mai rare decât în alte părțile de vest ale Europei. Chiar mai mult, și estimările sunt foarte contradictorii: dacă cineva s-ar aventura la stabilirea acestei probleme, prin comparația lucrărilor lui István György Tóth și Katalin Péter, de exemplu, nu i-ar fi ușor să reconstruiască situația.⁵ Cu toate astea, se pare

¹ Editat de Emil Hargittay, Budapesta: Magvető, 1981.

² O posibilă direcție în acest sens a fost să revăd arhivele familiei Mikó: cele mai multe exemplare ale publicațiilor D-nei Heltai existente în Biblioteca Universitară din Cluj conțin *ex libris*-ul Contelui Imre Mikó. Totuși, nu am găsit nici o referire la asemenea cărți în arhivele familiei. Materialul de arhivă relevant a fost deja studiat în mod repetat în anii 1970 și 1980 de cercetători Transilvăneni de seamă (ex. Attila Szabó T. sau Zsigmond Jakó), este foarte probabil deci că tot ce era demn de găsit este deja găsit. Familia Heltai a fost o familie importantă și înstărită a comunității Clujene, deci orice informație legată de membrii ei trebuia să fie considerată ca sursă istorică importantă, și publicată ca atare.

³ Mai multe detalii despre educarea fetelor și material de citit destinat în primul rând fetelor în Germania secolului 16-17, în Cornelia Niekus-Moore, op. cit., capitolul II: "The Intended Readers: Girls" (Cititorii-țintă: fetele), p. 9-38. Și în școlile renascentiste, "o fată [din burghezia medie sau superioară] și-a însușit abilități de a citi și de a scrie în limba maternă doar în măsura în care îi serveau pentru rolul ei de soție și mamă virtuoasă și practică, dar nimic mai mult. Cum nu putea merge la universitate, sau avea roluri publice, nu a avut parte de școală latină." Vezi: Paul F. Grendler, op. cit., capitolul V.

⁴ Vezi Cornelia Niekus-Moore, op. cit. pentru Germania, Margaret Spufford, *Small Books and Pleasant Histories: Popular Fiction and Its Readership in Seventeenth-Century England*, London: Methuen, 1981 pentru Anglia, colecția de articole a lui Paul F. Grendler, op. cit. pentru Italia și Europa occidentală în general, lucrările autoarei Natalie Zemon Davis pentru Franța, de ex. "A könyvnyomatás és a nép" (Tiparul și poporul), în *Társadalom és kultúra a kora újkori Franciaországban* (Societate și cultură în Franța premodernă), traducere în ungurește de István Csaba și Péter Erdősi, Budapesta: Balassi, 2001, 169-198. În cazul Ungariei, l-am citat deja lucrările lui István Monok despre lecturile femeilor (vezi p. 11, nota 1.), dar lucrările altor autori, precum Katalin Péter, Ádám Dankanits sau Kálmán Benda sunt la fel de relevante.

⁵ Am ales intenționat două opinii contradictorii. În opinia lui István György Tóth, proporțiile alfabetizării în Ungaria secolelor al 16-lea și al 17-lea. (chiar și părțile ei vestice, cele mai evoluate) erau exasperant de mici. În opinia lui

că există o tendință generală în comparația proporțiilor alfabetizării bărbaților și femeilor, în sensul că proporția femeilor „literate”, de un anumit rang social, corespunde în mare proporție bărbaților „literați” de un rang social mai mic.

Ceea ce ne-au rămas, sunt scrisori scrise de femei aristocrate din a doua jumătate a secolului al XVI-lea către soții lor, către o rudă, sau chiar între ele. Între aceste scrisori găsim și câteva exemple ieșite din comun: scrisoarea lui Kata Telegdi, scrisă în parte în versuri, sau scrisorile amintite ale palatinului Tamás Nádasdi către soția sa Orsolya Kanizsai. Ea scria destul de bine dar această activitate o obosea. Kata Várdai, soția lui Pál Telegdi, și mai apoi a lui Pál Nyári, a învățat să scrie în jurul vârstei de treizeci de ani, iar Erzsébet Czobor, soția palatinului György Thurzó, a fost învățată să scrie chiar de soțul ei, tot ca adult.¹

Pe de altă parte, estimarea alfabetizării femeilor în contextul stării generale al alfabetizării în perioada premodernă, ca și o problemă strâns legată de considerarea femeilor ca public-țintă, poate fi înșelătoare. Aș vrea să accentuez doar faptul că numărul femeilor care știau să citească nu înseamnă numărul publicului efectiv al acestor cărți. Cititul – mai ales într-o perioadă când oralitatea încă era un caracter major al societății – a reprezentat doar un mod (poate nu cel mai răspândit) de a primi informații. Deci, aceste cântece (ének!) erau la fel de mult, dacă nu și mai mult ascultate, cât și citite (prin cântare, sau prin ascultarea lor în timp ce erau citite de către un public mai larg).

Care au fost, la modul concret, lecturile destinate pentru și/sau citite de fete? Intenția și preferința descrie două fețe – câteodată total opuse – ale aceleiași probleme: ce *trebuiau* fetele să citească, și ce *vroiau* să citească efectiv?

Pe de o parte, conform surselor Corneliei Niekus-Moore, materia educațională destinată în special fetelor conținea literatură devoțională populară, în limba maternă, cele trei genuri principale fiind: cărți de rugăciune, cărți de exemple virtuozose și reflecții asupra stării nemăritate și măritate.² Aceste cărți, instructive și exemple ale moralității adevărate, au fost destinate fetelor de către bărbații însărcinați cu educația lor: învățători, preoți, și tați. Ideologia de la temeiul acestor cărți și aceste principii de educare a fetelor se reflectă îndeosebi în manualele despre educație din secolele al XVI-lea până într-al XVII-lea, ca și purtătorii unei mentalități religioase burgheze. Lecturile fetelor trebuiau să aibă aceeași funcție în educația lor ca și îndemănările casnice și trebuiau să asigure echilibrarea slăbiciunilor lor înnăscute, respectiv comportamentul lor potrivit ca și viitoare soții și mame.

Pe de altă parte, citând din nou pe C. Niekus-Moore, „Echi-valentul laic al cărții exemplarelor virtuozose a fost romanul....”. Din moment ce romanul a fost singurul gen laic pentru care fetele au fost permanent înregistrate ca cititori, se poate face observația că lucrările prezentate în acest capitol [„The Trouble with Trivia, Novels” – n.n.] reprezintă cele alese nu de adulți ci de fete însele, și nu întotdeauna cu aprobarea adulților.”³ Deci, cealaltă grupă de lecturi preferate de fete erau romanele și romanele, scrieri amoroase, acțiunea cărora de obicei avea loc în două locații, „câmpul de luptă și dormitorul” (the battlefield and the bedroom). Unele dintre titlurile lor se găsesc și printre cântecele istorice (*históriás ének*) din secolele al XVI-lea și al XVII-lea: *Aethiopica* de Heliodoros, traduse în maghiară probabil de către Mihály Czobor, în jurul anului 1600, *Magelona*, tradus în 1676, unele istorii de Boccaccio (*Historia Elegantissima* de Georgius Enyedi – istoria lui Gismunda

Katalin Péter, lucrurile nu stăteau chiar atât de rău. Vezi: István György Tóth, *Mivelhogy magad írást nem tudsz ... : az írás térhódítása a művelődésben a kora újkori Magyarországon*. (Cum tu însuți nu ști a scrie... : răspândirea scrierii în cultura Ungariei premoderne), Budapesta, 1996; și Katalin Péter, “A bibliaolvasás mindenkinek szóló programja Magyarországon a al 16-lea században” (Programul universal de lectura Bibliei în Ungaria secolului al 16-lea), *Századok* 5 (1985), 1006-1028.

¹ In *Régi Magyar Levelestár*, op. cit., vol. I-II. Vezi și prefața în volumul I, semnat de Emil Hargittay (în principal p. 11-15), și Madas-Monok, op. cit., 206.

² Niekus-Moore, op. cit., 32.

³ idem, 189. „The secular equivalent of the book of virtuous example was the novel. ... Since the novel was the only secular genre for which girls are consistently recorded as readers, the observation could also be made that the works presented in this chapter [„The Trouble with Trivia, Novels”] represent those chosen not by adults but by the girls themselves, and not always with the approval of the adults.”

și Gisquardus – Kolozsvár, 1582, RMNy 514, *Historia regis Volter* de Pál Istvánfi, Kolozsvár, 1580, RMNy 462, *Vitéz Franciskó* de Gáspár Ráskai, Kolozsvár, 1579, RMNy 440, *Titus és Gisippus*, de Gáspár Szegedi Veres, Kolozsvár, 1578, RMNy 415.), sau traducerea maghiară a *Eurialus și Lucretia* de Aeneas Sylvius Piccolomini, Kolozsvár, 1592, RMNy 693. Femeile au jucat un rol important și în diseminarea acestei literaturi. Ele (mai ales femeile din rândul nobilimii înalte) au finanțat publicarea acestor texte, și multe dintre acestea au fost dedicate „matroanelor și fecioarelor din clasele mai joase sau mai înalte”, în speranța că ele le vor găsi utile și distractive.¹

Cu excepția cititorilor-țintă – femeile – și a autorilor acestor texte însă nimeni nu a considerat aceste cărți ca lecturi potrivite pentru „matroane și fecioare”, în special în cercuri burgheze. Doamnele aristocrate au avut de-a face cu mult mai puțină critică, și într-adevăr, cele mai multe manuscrise originale ale acestor texte au fost în proprietatea membrilor nobilimii înalte.

*

În Ungaria, dovezile paratextuale ca dedicații sau prefațe sunt rare în comparație cu Europa de Vest. Vocile femeilor erau mai puțin auzite. Există însă un exemplu excelent, care din păcate a rămas în manuscris: Prologul dramei lui Bálint Balassi, *Szép magyar komédia* (O comedie maghiară frumoasă). Drama a avut o ediție tipărită la începutul secolului al XVII-lea, la Debrecen, Prologul apare însă doar în varianta completă manuscrisă din codexul *Fanchali-Jób* (1595-1608). Prima propoziție a Prologului ar putea sta pe bună dreptate ca motto-ul lucrării de față: „Doamnelor nobile și excelente din Transilvania, ca și doamnelor sale binevoitoare, își recomandă serviciile până la moarte!” Și, mai departe: „Dacă Domniile Voastre vor primi cu plăcere această servitoare de-a mea [adică drama lui] pentru serviciile mele, în scurt timp voi inventa și alte servitoare pentru Domniile Voastre, ornate nu numai cu versuri, ci și scrisori de dragoste despre toate lucrurile care se întâmplă în iubirile mele, vă voi delecta și cu acestea.”² Ceea ce ne interesează aici este faptul că acest Prolog presupune existența unui public compus din femei (ai nobilimii înalte, cel puțin) cu așteptări clare pentru lecturi de natură laică, în limba maternă, și cu un subiect amoros. Relevanța acestui exemplu este diminuat de singularitatea lui. Balassi este o figură destul de ieșită din comun a literaturii maghiare din secolul al XVI-lea; și în acest caz, deci, el crează un context și un discurs pentru opera sa literară, care suportă concepția sa creatoare. El își crează contextul în care se poate citi textul său – îl crează și nu îl găsește ca ceva existent.

După cunoștințele mele, aceasta este singura dedicație a unei opere pe subiectul dragostei, adresată femeilor, în literatura maghiară din secolul al XVI-lea. Femeile ca destinatare ale operelor literare au apărut destul de rar în această perioadă, chiar și în cazul altor genuri. Dacă au apărut totuși, atunci erau membre ale nobilimii înalte, și au apărut ca și patroane ale operelor religioase în principal. Se poate menționa aici Dedicția Noului Testament tradus în ungurește și publicat de Caspar Heltai, către Anna Nádasdi, văduva fostului Principe al Transilvaniei, István Mailáth, apărut în 1561; sau Dedicția colecției de predici în cinci volume a pastorului luteran Péter Bornemisza, către Erzsébet Thurzó, și ea membră a aristocrației.³

Dedicațiile și prefațele lipsesc aproape în totalitate din lucrările populare ale D-nei Heltai și în totalitate din publicațiile ei pe tema dragostei. În majoritatea cazurilor, nici editoarea (D-na Heltai) nici autorul nu își motivează publicarea sau crearea opereii sale. Intențiile autorilor se pot

¹ idem, 190 și următoarele.

² *Balassi Bálint összes versei és Szép magyar komédiája* (Operele complete și Comedia maghiară frumoasă ale lui Bálint Balassi), editat de Béla Varjas, Budapest, 1981, 210. „Az erdéli nagyságos és nemes asszonyoknak, mint jóakaró asszonyinak, holtig való szolgálatját ajánlja!”; și „Ha ez elsöbben szerzett szolgálóleányom kedves leszen kegyelmeteknél ezért az én szolgálatomért, rövidnap más szolgálat is szerzek kegyelmeteknek, ki nemcsak ékes énekkel is, és valami dolgok az én szerelmemben megtörténnek, mindazokról írt szerelmes levelekkel gyönyörködteti tikigyelmeteket.” Dedicția și Prologul opereii lui Balassi sunt poate cele mai relevante exemple despre lecturile preferate ale femeilor în viziunea unui bărbat în perioada discutată. De aceea vor fi analizate în mod separat și detaliat într-o altă lucrare.

³ Vezi amândouă în *Heltai Gáspár és Bornemisza Péter művei* (Operele lui G. Heltai și P. Bornemisza), editat de István Nemeskürty, Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980.

ghici numai din colofoni mai mult sau mai puțin detaliați, care, pe lângă eventualele referințe autobiografice, pot conține câteva cuvinte despre motivația scrierii lor: ori comentarii moralizatoare despre utilitatea lucrării, ori mulțumirile autorului pentru ajutorul și mila Domnului:

“Ez éneknek deákból fordítója
Nevét versek fejébe nem titkolja,
Nagy gondolat szívét szállotta vala,
Istent kéri, ily szeretettől ója”¹

„Gyakorta mondani szokták közpéldában,
Az Szentírásban is vagyon említetben,
Az jámbor emberrel élhet jól életében,
Gonosz ember léssen sok éktelelenségben.

Kristus urunk után, kit vallunk hütünkben,
Ezeröttszázötven és két esztendőben,
Immár hogy írának az első üdőben,
Az Ráskai Gáspár szerzé ezt énekben”.²

„Horváltúl magyarra nemrégén fordéták,
Sebes Vág mentiben, Sempte városában,
Rendelé egy ifjú gondolatjában,
Az Istenhez való szerelmét mutatván.”³

În ciuda lipsei de surse, cert este faptul că D-na Heltai a tipărit numeroase cărți populare, multe dintre ele fiind acele scrieri „triviale” – pe tema dragostei și a altor lucruri imorale – pe care învățătorii, preoții și tații le criticau atât de sever ca nepotrivite pentru fete. Romanele și romanțele, genuri atât de comune în Europa Renascentistă, aveau echivalentele lor locale și în literatura maghiară din secolul al XVI-lea, printr-un gen foarte diferit din punct de vedere poetic de cele originale (adică romane, romanțe, nuvele): cântecul istoric. O grupă tematică a acestui gen este așa-numita *széphistória*, în traducere literală „istorie frumoasă”, un termen mai puțin adecvat (după cum am argumentat la începutul acestei lucrări, p. 1-2.), definind o istorie laică, narativă, de limbă maternă în versuri, având un subiect amoros sau aventuros. 15 din cele 47 de publicații ale D-nei Heltai (două dintre ele publicate într-un singur volum) sunt texte cu astfel de subiecte; printre ele, istorii din mitologia Greacă, povestiri din Boccaccio, cântece de nuntă, etc.⁴ Nici una dintre ele nu are dedicație, sau orice alt mod de referire la femei.

Imaginea femeii așa cum poate fi ea văzută în aceste texte nu diferă deloc de imaginea obișnuită a femeii din secolul respectiv, și nici tonalitatea acestor texte – în marea lor majoritate – nu diferă de tonul moralizator și dojenitor al criticilor acestor texte. Acest fapt, aparent paradoxal, reprezintă însă principala diferență între autorii și publicul acestor texte în Europa occidentală și Ungaria: acolo, se pare că nimeni nu aprobă astfel de texte în afară de autorii și cititorii lor; aici, nu

¹ Enyedi György, *Gisquardus és Gismunda*, strofa 310. In *A 16. század magyar nyelvű világi irodalma. Régi magyar irodalmi szöveggyűjtemény* (Literatura laică în limba maghiară în sec. 16. Antologie de texte din literatura maghiară veche), II. Budapesta: Balassi, 2000, 362. ‘Traducătorul acestui cântec din limba latină nu își ascunde numele, scris în acrostihonul strofelor, Inima lui e plin de sentimente mari, și-L roagă pe Dumnezeu să păzească de astfel de dragoste’.

² Ráskai Gáspár, *Egy szép história az vitéz Franciskóról* (O istorie frumoasă despre viteazul Franciskó), strofele 169-170, In op. cit., 318. ‘Se spune deseori în exemple și se menționează și în Biblie că omul cu frica lui Dumnezeu trăiește bine în viața lui, dar omul rău va avea parte de probleme. În anul 1552 după Christos, în care credem, Gáspár Ráskai a scris acest cântec.’

³ Anonimul din Sempte, *Az Béla királyrúl való és az Bankó leányárúl szép história* (O frumoasă istorie despre regele Béla și fiica lui Bankó), strofa 37, In op. cit., 323. ‘S-a tradus din limba croată în ungurește nu demult, în orașul Sempte de lângă râul Vág, de un tânăr, arătând astfel dragostea lui către Dumnezeu’.

⁴ Numerele 5, 7, 11, 15, 16, 20, 22, 26, 28, 29, 30 (două într-un volum), 34, 35, 36 din Catalog (Anexă).

se știu prea multe despre fete (sau femei) ca posibili cititori, însă nici măcar autorii nu-și aprobă propriile lor texte, sau cel puțin ideologia lor; dar totuși: le-au scris, le-au publicat, și în mod cert: s-au citit ...

Niciodată nu va fi posibil, cred, să se dovedească printr-un număr de surse îndestulător și de calitate adecvată, că D-na Heltai a ținut în mod intenționat să satisfacă nevoile spirituale ale unui public exclusiv feminin. Nici nu am de gând să dovedesc că a avut în vedere, în mod exclusiv, acest tip de public, la publicarea cărților ei mici, ieftine, și foarte căutate. Ceea ce cred, însă, este faptul că ea a publicat pentru un public diferit, cu un alt standard de exigențe decât cel al lui Heltai¹, un public care a inclus și femeile („literate” sau „neliterate” de limbă maghiară) *par excellence*. Sursele despre femeile ardeleni, gusturile sau cultura lor, obiceiurile lor de lectură sunt însă foarte puține, și cantitatea acestor surse nu permite tragerea unor concluzii mai generale. Știm din lucrările istoricilor occidentali mai norocoși, care au avut la dispoziție dovezi mult mai numeroase, că a existat un tip de educație diferită de cel al bărbaților, o cultură scrisă diferită, în limba maternă, laică, mai puțin erudită, numită de literatura de specialitate în general „populară”.

Pe de altă parte, analogiile occidentale nu vor putea fi nicicând verificate pe deplin pentru situația maghiară. Nu se va putea spune niciodată dacă fetele au avut parte de același tip sau de aceeași măsură de educație – de fapt, am putea presupune că aceasta era de un standard și mai scăzut, și de frecvență și mai mică, deci proporția alfabetizării putea fi și mai mică. Dar nu văd nici un motiv să nu presupunem că fetele au fost tratate aproximativ în același fel; cu aceleași intenții, și având aceleași preferințe.

Mai mult, oricât de clar ne este faptul că D-na Heltai a fost o întreprinzătoare ambițioasă, lucru nu chiar obișnuit și neglijabil, ea a fost în același timp și o femeie, având educația, preferințele și gusturile unei femei. Adăugând micile piese de surse și speculații, este clar totuși că D-na Heltai a avut un rol important în tipografia maghiară a secolului al XVI-lea – ca o *entrepreneuse* și ca o femeie – rol reflectat numai parțial în literatura de specialitate.

*

Practica editorială a D-nei Heltai poate avea un cuvânt de spus și într-un alt proces al istoriei literaturii: rolul cântecului istoric în istoria culturii Transilvaniei în sec. al XVI-lea. Faptul că standardele estetice și de erudiție ale operelor literare a scăzut, a avut un rol direct și decisiv în creșterea numărului cititorilor în general; în tot cazul, acesta era procesul care a întemeiat evoluția ulterioară a acceptării literaturii populare, a lecturii bazate pe concepte estetice și de plăcere a textului, proces în care rolul principal a aparținut cântecului istoric, din care în acest secol „doisprezece erau o duzină”.

ANEXE:

¹ Și poate similar cu cel al lui Komlós!

CATALOGUL
cărților publicate la Cluj, 1575-1582

#	Anul publicării RMK#/RMNy#	Titlul (în format scurt)	Exemplele consultate	Observații (include numai marginaliile și notele mai vechi de sec. al 18-lea.)
	1574.			
1	RMK 112/RM Ny 351	Heltai Gáspár: <i>Cancionale</i> (tipărire terminată de D-na Heltai).	Kvár, Akad. Kvár, Akad. (fragmente) Kvár, EK. MVh, Teleki	Note, probabil sec. 17. ¹ Părțile lipsă completate prin adăugiri manuscrise; Multe note, sec. 17.
	1575.			
2	RMK 118/RM Ny 360	Heltai Gáspár: <i>Chronica az Magyaroknac dolgairol</i> (tipărire terminată de D-na Heltai)	Kvár, EK. Kvár, EK. MVh, Teleki	„curat”, numai câteva sublinieri Date: 1695; 1688; notele marginale tăiate la legare. Date: 1634: Szegedi Sigm[ond]; 1648: Joannes Debreczini camerarius; 1658.
	1576.			
3	RMK 121/RM Ny 368	Valkai András, <i>Az Magyar Királyoknac eredetekrol</i>	Kvár, EK. Bp, Akad.	Ex libris Conte Imre Mikó; note din sec. 18. „Curat”
	1577.			
4	RMK 341/RM Ny 383	Bogáti Fazekas Miklós, <i>Három jeles főhadnagyoknak vetélkedések</i>	Bp. Akad.	La subsolul paginii de titlu: 1716. Incomplet; „curat”
5	RMK 128/RM Ny 385	Bogáti Fazekas Miklós, <i>Szep historia az Tökélletes Aszszony állatokról</i>	Bp, Akad. MVh, Teleki	Imitarea manuscrisă a tiparului (cuvântul <i>argumentum</i> și litera g) probabil din sec. 17; „curat”. „Curat”; legat în același volum cu încă trei <i>széphistória</i>
6	RMK 129/RM Ny 384	Bogáti Fazekas Miklós, <i>Ötödik része Mátyás király dolgainak...</i>	Kvár, EK.	Ex Libris Conte Imre Mikó; original, legat în volum cu Görcsöni, <i>Ötödik része... (#9)</i> ; „curat”.
7	RMK 130/RM Ny 388	Hunyadi Ferencz, <i>Trója históriája</i>	Bp. Akad.	Completări scrise cu mâna; se află în stare foarte proastă; a fost restaurat.
8	RMK 131/RM Ny 386	[Bogáti Fazekas Miklós] <i>Eszter dolga</i>	Bp. Akad.	Fără pagină de titlu; „curat”

¹ „Szep ut az igossag/Hasznos a Jamborsag/e kettonek vegen/Vagion a Meny orszag”

9	RMK 132/RM Ny 387	Görcsöni Ambrus, <i>Mátyás király dolgai</i>	Kvár, EK. Bp. Akad.	Ex Libris – Contele Imre Mikó, „curat”; legat în volum cu Bogáti, <i>Mátyás király...</i> (#6); „curat”
10	RMK 133/RM Ny 389	<i>Salamon és Markalf</i>	Bp. Akad.	Incomplet; „curat”
11	RMK 134/RM Ny 390	Szackmári Fabricius István, <i>Historia de amatoriis affectionibus</i>	Kvár, EK. Bp. Akad. MVh, Teleki	Ex Libris-Contele Imre Mikó; Câteva linii subliniate ¹ ; „curat” Pe legătură: <i>De amore impudico</i> . „curat”, dar într-o stare proastă. „Curat”
12	RMK 135/RM Ny 391	(Tinódi, <i>János király testamentoma</i>)	<i>pierdut</i>	
	1578.			
13	RMK 141/RM Ny 413	Melius Péter, Herbárium (heltainé)	Kvár, EK. Bp. Akad.	legătură sec. 18.; posesor Fr. Benkő 179(8/5?); și o inscripție ² Posesori.: 1672; 1727. Completări manuscrite la sfârșit, de multe mâini diferite, posibil chiar și sec. 16. Text destul de „curat”, notele marginale tăiate la legare.
14	RMK 142/RM Ny 414	Misocacus, Vilhelm. <i>Prognosticon, az wy Cometa felol valo Iovendoles</i>	Bp. Akad.	„Curat”; sfârșitul .
15	RMK 143/RM Ny 416	<i>Telamon históriája</i>	Bp. Akad. Facsimile	(după singurul exemplar din British Museum), „curat”.
16	RMK 144/RM Ny 415	Szegedi Veres Gáspár, <i>Titus és Gisippus</i>	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună
	1579.			
17	RMK 154/RM Ny 437	Kozárvári Mátyás ³ , <i>A régí magyaroknak első bejövésekről</i>	Kvár, EK.	Ex Libris-Contele Imre Mikó; câteva note marginale ⁴
18	RMK 155/RM Ny 438	Ilosvai Péter, <i>Szent Pál apostol életéről</i>	Bp. Akad.	„Curat”; marginile tăiate la legat, într-un singur loc marginea păstrate din cauza marginaliilor ⁵ . La sfârșit, data 1 5 ? 6 (must be 8/9). Stare bună.

¹ Czoda madar azért az leany madar/Gyakran iegyese nagy romlast hadar/Szebnel szebbet latván arra vigyarog/Szemét arra vetvén igen hunyorog.

² Benkő József, Közép Ajtai Papé. t.k. Ez igen ritka könyv. Igen meg kell betsülleni, főképpen régiségéért.

³ În loc de „Gosárvári”. Vezi: Pál Ács, „Attila-kultusz a Báthory-korban” (Cultul lui Attila în timpul lui Báthory), in Pál Ács, *Az idő ósága* (Vechimea timpului), Budapesta: Osiris, 2002, 285.

⁴ Despre *secui*: Ezek mind hazugság(ok) (S?) az egész könyv is (?)

⁵ „Keresnem emb/ert mert mond(?) eretneknek nosza (noha?) nem szolgal haromsag J...”

19	RMK 156/RM Ny 439	Kákonyi Péter, <i>Historia Sámsonról</i>	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
20	RMK 157/RM Ny 440	Ráskai Gáspár, <i>Vitéz Franciskó</i>	(Bp. Oszk. Phot.)	(nu l-am văzut)
21	RMK 357/RM Ny 436	Decsi Gáspár, <i>Dávid király és Uriás</i>	Bp. Akad.	Versurile tipărite în continuare, ca și în proză; „curat”, stare bună.
	1580.			
22	RMK 165/RM Ny 458	Besenyei Jakab, <i>Házasságról való szép ének</i>	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
23	RMK ???/RMN y 459	Bogáti Fazakas Miklós, <i>Castriot György históriája</i>	<i>pierdut</i>	
24	RMK 166/RM Ny 460	Bogáti Fazakas Miklós, <i>Ötödik része Mátyás király dolgainak</i>	Kvár, EK Bp. Akad.	Legat în volum cu Görcsöni, Mátyás király... (#30); incomplet. Legat în volum cu Görcsöni (#30) și Szegedi (#24); „curat”.
25	RMK 168/RM Ny 465	Szegedi András, <i>Historia a zsidók romlásáról.</i>	Bp. Akad.	Legat în volum cu Bogáti (#23) și Görcsöni (#30). Datat: 1661. „curat”.
26	RMK 169/RM Ny 462	Istvánfi Pál, <i>Volter és Grizeldisz</i>	Bp. Akad.	„Curat”; marginile tăiate.
27	RMK 170/RM Ny 463	Nagybáncsai Mátyás, <i>História Józsefről</i>	Bp. Akad.	„Curat”
28	RMK 171/RM Ny 464	Pécsi János, <i>Oeconomia coniugalis</i>	Bp. Akad.	O foaie lipsă, completări în scris, sec. 16. „curat”.
29	RMK 173/RM Ny 467	Valkai András, <i>Andoinus és Rosimunda</i>	Kvár, EK. Bp. Akad.	Ex Libris-Contele Imre Mikó, „curat”. „Curat”.
30	RMK 174/RM Ny 468	Valkai A. és Nagybáncsai M., <i>Két szép história</i>	Kvár, EK. Bp. Akad.	Datat la început: MDCCL; „curat” „Curat”, stare bună.
	1581.			
31	RMK 180/RM Ny 490	Görcsöni Ambrus, <i>Mátyás király dolgai</i>	Kvár, EK. Bp. Akad.	Legat în volum cu Bogáti (#23); câteva note ¹ Legat în volum cu Bogáti (#23) și Szegedi (#24); „curat”.
32	RMK 181/RM Ny 492	Salánki György, <i>Histoira cladis turcicae ad nadudvar</i>	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
33	RMK 182/RM Ny 493	Sztárai Miklós, <i>Vizözönnek históriájáról</i>	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)

¹ „Ezen historiát Nagybá(n)czai Mátyás másképpen írja (Vid..... His/toriam proxime procedentem) De afelől nem ellenkezik véle mint....”

34	RMK 183/RM Ny 494	Vajdakamarási Lőrincz, <i>Iáson király históriája</i>	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună.
	1582.			
35	RMK 198/RM Ny 514	Enyedi György, <i>Historia elegantissima (Gismunda és Gisquardus)</i>	Bp. Akad.	„Curat”, stare bună.
36	RMK 343/RM Ny 461	<i>Fortunatus históriája</i> (1577-1583, Mrs. Heltai)	(Bp. Oszk.)	(nu l-am văzut)
Alte publicații				
37	RMNy 361	Franz, Velten, <i>Carmen historicum</i> (Latin, 1575)	<i>pierdut</i>	
38	RMNy 411	Dávid Ferenc, <i>Libellum parvus...</i> (Anti-Trinitarian dispute, 1578)	<i>pierdut</i>	
39	RMNy 412	Thomas Linacre, Latin grammar, 1578.	<i>pierdut</i>	
40	RMNy 457	Basilus, On the adoration of Christ. Hungarian, 1580.	<i>pierdut</i>	
41	RMNy 466	Titelman, Franciscus. <i>Compendium dialecticae...</i> , Latin, 1580.	Kvár, Akad.	
42	RMNy 469	Vitrelinus, Alexander. <i>Iudicium ecclesiarum</i> , (Anti- Trinitarian dispute, 1580.)	Kvár, Akad.	
43	RMNy 488	<i>M. T. Ciceronis Epistolarum libri tres, a Ioanne Sturmio puerili educationi confecti.</i> 1581.	Csíkszereda , Mus.	
44	RMNY 589	Donatus, <i>Aelii Donati viri clarissimi De octo partibus orationis methodus...</i> , 1581.	Kvár, Akad.	

45	RMNy 491	Gyulai Pál, <i>Commentarius rerum a Stephano rege adversus magnum Moschorum</i> , Hungarian, 1581.	MVh, Teleki.	
46	RMNy 439A	Károlyi Péter, <i>Elementa Graecae grammatices</i>	(presupus)	
47	RMNy 392	Valkai András, <i>Bánk bán históriája</i>	(presupus)	

Prescurtări:

Kvár, EK.	Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, România.
Kvár, Akad.	Biblioteca Academiei, filiala Cluj-Napoca, România.
MVh, Teleki	Biblioteca „Teleki Téka”, Târgu Mureș, România.
Bp. Akad.	Akadémiai Könyvtár (Biblioteca Academiei), Budapesta, Ungaria.
Bp. Oszk.	Országos Széchényi Könyvtár (Biblioteca Națională), Budapesta, Ungaria.
Csíksereda, Mus.	Biblioteca Muzeului, Miercurea Ciuc, România.

REFLEXII

Despre două Ghiduri de utilizare a modului de catalogare în ALEPH – un caz de plagiat –

Nastasia Fodorean,
B.C.U.– Cluj

Odată cu achiziționarea de către Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” Cluj-Napoca a unui nou soft de bibliotecă – ALEPH, am conștientizat faptul că este de datoria mea – ca șef al Serviciului de Catalogare-Clasificare-Indexare – să elaborez un ghid de utilizare a modului de catalogare.

Mărturisesc că am studiat foarte mult pentru a învăța să cataloghez în Aleph, în calitate de catalogator dar mai ales în cea de responsabil al modului de catalogare. Toate cunoștințele acumulate le-am așternut pe hârtie și am obținut astfel **primul Ghid de utilizare a modului de catalogare din ALPEH**, pe care l-am tipărit și broșat în anul 2000, la biblioteca noastră.¹ El a fost popularizat prin intermediul articolului: *ALEPH - the New Software of the "Lucian Blaga" Central University Library* în revista *Philobiblon*, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p. 496-502.

Ghidul se adresa numai catalogatorilor din rețeaua B.C.U. Cluj-Napoca (de uz intern) și a fost distribuit tuturor serviciilor și filialelor din B.C.U. Cluj, dar din considerente personale și profesionale am trimis câteva exemplare unor colegi de la B.C.U. Iași, B.C.U. București și B.C.U. Timișoara în speranța că o colaborare cu aceste persoane n-ar putea fi decât benefică. Mai mult decât felicitări, transmise din curtoazie, nu am primit, la fel nu am primit nici un fel de observații, propuneri, sugestii, critici etc., deși încheiam prima pagină cu următoarele: “Orice sugestie, observație venită din partea oricărui catalogator, o socotim binevenită.”

Știind exact la ce să mă aștept de la un ghid de catalogare în Aleph, în momentul în care B.C.U. Iași îmi oferea un astfel de ghid cu titlu aproape identic, apărut în 2004 – coordonator: Carmen Alexandrescu² – am răsfoit cu multă curiozitate profesională lucrarea dăruită cu dedicație³ din partea coordonatorului lucrării – Carmen Alexandrescu. La un moment dat, mi-am dat însă seama că tare seamănă cu cea scrisă de mine!

Mai mult, am constatat că o mare parte a lucrării a fost preluată și chiar aranjată în pagină în forma gândită de mine. E adevărat că s-au mai schimbat câte un cuvânt, o virgulă... și că autorii ieșeni insistă și asupra indicatorilor de câmp, lucru pe care la data publicării ghidului meu nu-l stăpâneam suficient pentru a mă antrena într-un astfel de demers. De asemenea, în lucrarea colegilor mei ieșeni există multe lucruri pe care eu le-am abordat într-un alt mod, sau nu le-am abordat deloc, dar o mare parte a lucrării mele se poate ușor regăsi. Tocmai pentru a demonstra acest lucru, la sfârșitul prezentului material am scanat câteva pagini din cele două lucrări.

Intr-un mesaj electronic adresat mie în legătură cu acuzația mea de plagiat se afirmă că lucrarea lor “diferă ca formă și conținut”. Mesajul merită reprodus aici în întregime și analizat punct cu punct:

Stimata doamna Nastasia Fodorean,

Avand in vedere telefonul pe care domnul director Calinescu l-a primit de la domnul director Radosav, prin care se reproseaza colectivului Serviciului Catalogare ca am fi plagiat lucrarea dvs. aparuta in 2000, cu parere de rau pentru o discutie la un asemenea nivel, va prezentam punctul de vedere al serviciului nostru:

¹ Nastasia Fodorean, *ALEPH – Ghid de utilizare a modului de catalogare*, Cluj-Napoca, B.C.U., 2004, 80, VI p.

² Carmen Alexandrescu (coord.), *ALEPH – Ghid de utilizare a modului de catalogare pentru monografii*, Iași, 2004, VII, 318 p.

³ Iată textul dedicației: “Colegilor din Serviciul Catalogare BCU Cluj pentru o bună și fructuoasă colaborare cu Serviciul Catalogare din BCU Iași. Spor în toate și numai bine. Cu simpatie – Carmen Alexandrescu. 25.06.2004.”

A. *Acuza de plagiat pare ridicola in contextul in care cele doua lucrari (a dvs. si cea editata de BCU Iasi) se bazeaza pe doua materiale asupra carora nici dvs., nici noi nu detinem monopolul: UNIMARC - manual elaborat de IFLA (aplicat de toata suflarea bibliotecilor ca atare) si manualul de utilizare a programului Aleph - acelasi primit si de dumneavoastra odata cu instalarea programului.*

Este adevărat că definiția blocurilor, a câmpurilor sau a subcâmpurilor am preluat-o și eu – **cu specificarea surselor** – din manualul UNIMARC și, ca atare, aceste definiții, prezente și în Ghidul Iașului, nu m-au deranjat. Dar particularitățile de descriere pe care le-am abordat în lucrarea mea reprezintă problemele pe care am încercat a le rezolva în cei 32 de ani de catalogator. Aș mai adăuga și faptul că biblioteca noastră nu deține pentru ALEPH nici un manual de utilizare a programului. Îl putem consulta pe Internet și recurgem foarte des la “Help”-urile oferite de sistem. Trebuie să facem însă clar diferența dintre UNIMARC, Manualul de utilizare ALEPH și un Ghid de catalogare. **Ghidul de catalogare** este partea care a fost preluată în mare de către colegii mei ieșeni. Este adevărat că particularitățile de descriere sunt cele dictate de normele ISBD (M), dar există prea multe fraze care coincid în cele două ghiduri.

B. *Lucrarea noastra s-a dorit a fi de uz intern, motiv pentru care abunda in exemple luate din baza noastra de date.*

Destinația lucrării **mele** era de uz intern, lucru declarat clar în Introducere: “Prezenta lucrare se adresează catalogatorilor din rețeaua Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” Cluj-Napoca...”, pe când B.C.U. Iași ne informează la pagina V că: “Importanța realizării acestui ghid rezidă în ideea că ar putea fi folosit ca model și de alte instituții de profil din țară, care lucrează în format UNIMARC.” Lucrarea *nu mai este astfel de uz intern*, mai ales în condițiile în care ne-a fost oferită și spre cumpărare.

Lucrarea mea numără doar 80+VI p., pe când textul propriu-zis al ghidului de la Iași are 72, dar la care se adaugă un bogat material ilustrativ – ceea ce este un lucru original și foarte bine venit. Astfel, lucrarea Iașului ajunge la 318 p., ceea ce conferă o “mare” notă de seriozitate și denotă multă muncă, dar numai la prima vedere, întrucât pentru exemplele preluate din Aleph nu este nevoie de nu știu ce pricepere. Altfel ar fi stat lucrurile, dacă fiecare exemplu ar fi fost comentat..., dacă mi se permite o sugestie. În forma actuală este destul de dificil de urmărit regula la o pagină iar exemplul să-l cauți la o alta. Sau, se putea indica pagina la care se află fiecare exemplu, întrucât ele sunt redată în anexă în ordinea în care apar în textul propriu-zis. Eventual, se puteau aranja în ordinea crescătoare a numărului de sistem.

C. *Cele doua lucrari in discutie nu au ca puncte comune decat cele pomenite la punctul A, diferind atat ca forma cat si ca mod de prezentare si continut (blocurile asa cum sunt mentionate in succesiune lor in UNIMARC; structurarea prezentarii noastre pe cazuri concrete, adunate de-a lungul celor cinci ani de munca asidua pentru gasirea celor mai adecvate solutii, dorind sa respectam regulile de catalogare pentru monografiile, impuse de IFLA). (Cu stima Serviciul Catalogare din BCU Iasi)*

Într-adevăr, conținutul nu poate fi foarte diferit, atâta vreme cât ambele lucrări se referă la același soft. Dar forma, ordinea ideilor, chiar dacă nu se recunoaște, este aceeași! Spre exemplificare: pagina 10 a lucrării de la Iași (Fig. 1), alineatul care începe cu: “Pentru titlurile în limbile...” a fost preluată identic de la pagina 13 a lucrării mele (Fig. 2); de asemenea, alineatul referitor la regimul majusculilor (p. 15 în lucrarea mea - Fig. 3) se regăsește la punctul 4 și 5, p.10 din Ghidul Iașului (Fig. 4). Sau: p. 29 a Iașului (Fig. 5) și 24 a mea (Fig. 6), alineatul care începe cu: “Menționarea ediției se face în termenii...” sunt identice. Până și expresia “**în cifre arabe**” este preluată tot boldat. Oare gândurile și ordinea cuvintelor noastre să coincidă într-atât?!

Chiar și regulile pentru înscrierea cuvântului “Editură” sau pentru renunțarea la acesta în descrierea bibliografică au fost preluate în mare parte. Se pot vedea paginile 33-34 ale Ghidului

ieșean (Fig. 7 a. – 7 b.) și 27-28 din lucrarea mea (Fig. 8 a. – 8 b.). Se poate urmări mai ales **Nota** de la pagina 28 a ghidului scris de mine și **Note**-ele de la pagina 34 a ghidului elaborat la Iași.

Tastele care ne ușurează munca de catalogator sunt preluate întocmai, doar că nu la sfârșitul lucrării, ci la începutul acesteia. (La Iași p.VI-VII, la mine 78-80). Nici măcar nu a fost schimbat titlul subcapitolului. Asta chiar nu era în UNIMARC!

Cred că în lucrarea mea am sintetizat pentru prima dată tipul “culegerilor de lucrări”, care, de asemenea, a fost preluat în mare parte. Exemplele pot continua.

Sigur, nu minimalizez importanța și chiar valoarea ghidului scris de Iași și chiar apreciez acele părți, care evident au fost dictate de uzanțele Bibliotecii din Iași, dictate, evident, de tradiția într-ale catalogării, și, ca atare, ele nu puteau coincide. De altfel, în acele părți chiar și aranjarea în pagină este alta.

Mă consolează doar gândul că lucrarea mea a fost totuși menționată în bibliografie, ceea ce, desigur, obligă BCU Iași la a recunoaște că BCU Cluj-Napoca a elaborat prima un astfel de ghid. Aș mai adăuga doar că în anul 2002 când a fost instalată la noi versiunea 505.14.2 am scos un alt ghid (tot de uz intern), de data aceasta numai de 33 de pagini, care evidențiază modificările impuse de noua versiune a softului, ceea ce (consider eu) a ușurat mult munca tuturor catalogatorilor din rețeaua noastră.

Anexez mostrele argumentative.

Note

1. În cazul titlurilor care încep cu articole hotărâte sau nehotărâte, nu se va ține cont de acestea, utilizându-se semnele << >>, în felul acesta sistemul le va ignora și va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului.

Articole

Limba română : un, unui, o, unei, niște, unor

Limba franceză : le, la, l', les, un, une, des

Limba engleză : the, a, an

Limba germană : der, die, das

Limba italiana : il, l', la, lo, gli, gl', le, i, uno, una, un, un'

Limba spaniolă : un, una, el, la, unos, unas, los, las

Limba maghiară : a, az

2. **Singurul semn diacritic folosit în BCU Iași este â, numai în cuvintele de tipul România, român, românesc.**

3. În titluri, în general, majusculele se vor utiliza în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis.

Pentru titlurile în limbile engleză și franceză, unde se observă tendința editorilor de carte, de a scrie cu inițiale majuscule cuvintele titlului (exceptând cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă.

De aceea și pentru titlurile în limba engleză și limba franceză vom scrie cuvintele componente cu inițială minusculă. Majusculele vor fi utilizate numai acolo unde regulile de ortografie ale limbii engleze și franceze impun utilizarea inițialei majuscule.

4. Titlul propriu-zis se redă așa cum figurează pe pagina de titlu, respectând regulile ortografice și de punctuație ale limbii în care este scris.

5. În mod excepțional, în cazul unor titluri foarte lungi, se poate omite partea sa de mijloc sau partea finală, în felul acesta evitându-se ca prin omisiunea acelei părți să se modifice sensul titlului sau să se piardă informații importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie (...) puse în paranteze rotunde pentru a nu presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

6. În cazul unor lucrări la care titlul propriu-zis începe cu inițialele unor prenume acestea nu vor fi niciodată completate, ele constituindu-se ca elemente componente ale titlului și se vor înscrie ca atare.

167. Cifrele care fac parte din titlu se vor transcrie așa cum apar pe pagina de titlu.

Atenție: Nu se introduc aici informațiile la titlu întrucît este alocat subcîmpul e pentru acestea.

Pentru titlurile care încep cu articole hotărîte sau nehotărîte, indiferent de limbă, nu se va ține cont de acestea, utilizîndu-se << >> pentru a marca articolele și în acest fel sistemul le va ignora și va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului. }

De exemplu:

200 a <<Les>> enfants - va fi ordonat de către sistem la combinația de litere **enfants**

200 a <<Der>> Spiegel – va fi ordonat de către sistem la combinația de litere **spiegel**

Regimul majusculor

În titluri, în general, majusculile se utilizează în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis. Pentru titlurile în limba engleză, unde există o tendință a editorilor de carte de a scrie cu inițiale majuscule cuvintele titlului (exceptînd cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă. În consecință, și pentru titlurile în limba engleză vom scrie cuvintele componente cu inițială minusculă. Majusculile le vom utiliza numai acolo unde regula de ortografie a limbii engleze impune utilizarea inițialei majuscule.

Subcîmpul b – Indicarea materialului general

Acest cîmp corespunde zonei ISBD de indicare a materialului general (cum ar fi de exemplu **microfișele**), dar după cum se știe, această subzonă nu se utilizează în ISBD(M).

Subcîmpul c – Titlul propriu-zis dat de un autor

Conține titlul principal al unei lucrări, dat de un autor, altul decît cel responsabil de primul titlu, cînd amîndoi sînt în aceeași lucrare și nu există un titlu comun. Practic, este vorba aici de culegere de două lucrări, de doi autori diferiți, fără titlu comun. Pentru amănunte vezi mai jos **Particularități de descriere**.

Notă: Avînd în vedere faptul că sistemul adaugă semnele de punctuație ISBD, atunci cînd după cele trei puncte urmează o zonă nouă, în subcîmpul **f** vom folosi doar două puncte, cel de-al treilea fiind generat automat de către sistem, ca semn al zonei noi (. -).

Atenție: Numele autorilor se vor trece așa cum apar pe publicație, doar cu inițiale majuscule și în ordinea de pe publicație. Practic, aici (în subcîmpul **f**) vom introduce **varianta vedetei uniforme**.

Întrucît din acest subcîmp (**f**) informația referitoare la autori nu poate fi regăsită din OPAC, numele autorilor vor fi obligatoriu introduse și în cîmpurile **700, 701, 702**, pentru a crea un punct de acces la numele acestora. Pentru amănunte vezi cîmpurile respective (**700-702**).

Subcîmpul g – Responsabilitate secundară

În acest subcîmp se vor introduce datele denumite de ISBD ca fiind “**a doua și următoarele mențiuni de responsabilitate**” care se referă la titlul propriu-zis. Subcîmpul este **repetabil**, deci vom crea atîtea subcîmpuri **g**, cîte alte mențiuni de responsabilitate avem.

Notă: mențiunile de responsabilitate secundară se introduc cu literă mică, cu excepția cazurilor în care regulile ortografice ale limbii titlului propriu-zis impun utilizarea majusculilor.

Particularități de descriere

Titlul propriu-zis se transcrie așa cum figurează pe pagina de titlu, respectînd regulile ortografice și de punctuație ale limbii în care este scris.

În mod excepțional, în cazul unor titluri foarte lungi, poate fi omisă fie partea sa de mijloc, fie partea sa finală, evitînd ca prin omisiunea acelei părți să se modifice sensul titlului sau să se piardă informații importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie [...]. Este important ca aceste puncte să fie așezate în paranteze pătrate, altfel s-ar putea presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

Notă: Nu se vor omite niciodată primele cinci cuvinte din titlu.

Note

1. În cazul titlurilor care încep cu articole hotărâte sau nehotărâte, nu se va ține cont de acestea, utilizându-se semnele << >>, în felul acesta sistemul le va ignora și va ordona titlurile în ordinea alfabetică a cuvintelor ce urmează articolului.

Articole

Limba română : un, unui, o, unei, niște, unor

Limba franceză : le, la, l', les, un, une, des

Limba engleză : the, a, an

Limba germană : der, die, das

Limba italiană : il, l', la, lo, gli, gl', le, i, uno, una, un, un'

Limba spaniolă : un, una, el, la, unos, unas, los, las

Limba maghiară : a, az

2. **Singurul semn diacritic folosit în BCU Iași este â, numai în cuvintele de tipul România, român, românesc.**

3. În titluri, în general, majusculele se vor utiliza în conformitate cu regulile de ortografie ale limbii titlului propriu-zis.

Pentru titlurile în limbile engleză și franceză, unde se observă tendința editorilor de carte, de a scrie cu inițiale majuscule cuvintele titlului (exceptând cuvintele de legătură), nu recomandăm să se respecte această regulă.

De aceea și pentru titlurile în limba engleză și limba franceză vom scrie cuvintele componente cu inițială minusculă. Majusculele vor fi utilizate numai acolo unde regulile de ortografie ale limbii engleze și franceze impun utilizarea inițialei majuscule.

4. Titlul propriu-zis se redă așa cum figurează pe pagina de titlu, respectând regulile ortografice și de punctuație ale limbii în care este scris.

5. În mod excepțional, în cazul unor titluri foarte lungi, se poate omite partea sa de mijloc sau partea finală, în felul acesta evitându-se ca prin omisiunea acelei părți să se modifice sensul titlului sau să se piardă informații importante. Omisiunea se va indica cu ajutorul punctelor de suspensie (...) puse în paranteze rotunde pentru a nu presupune ca ele figurau în titlul lucrării.

6. În cazul unor lucrări la care titlul propriu-zis începe cu inițialele unor prenume acestea nu vor fi niciodată completate, ele constituindu-se ca elemente componente ale titlului și se vor înscrie ca atare.

167. Cifrele care fac parte din titlu se vor transcrie așa cum apar pe pagina de titlu.

205 Mențiunea de ediție

1. Definirea câmpului

Câmpul conține o menționare a ediției unității bibliografice, împreună cu orice altă menționare a publicării și a responsabilității care are legătură cu ediția. În ISBD (M) corespunde zonei ediției.

În ISBD (M) este considerată mențiune de ediție, orice mențiune explicită aflată pe pagina de titlu, care cuprinde cuvântul ediție în limba titlului propriu-zis.

2. Repetabilitate

Opțional. Repetabil.

3. Indicatori

Indicator 1 : spațiu (nedefinit)

Indicator 2 : spațiu (nedefinit)

4. Subcâmpuri

a – Specificarea ediției

Un cuvânt, o expresie sau un grup de caractere dintr-o menționare formală, care identifică o unitate ca membru al unei ediții. Nerepetabilă : menționările suplimentare sunt introduse în b.

Menționarea ediției se face în termenii utilizați pe publicație, iar numărul de ordine al ediției se va reda întotdeauna **în cifre arabe**, indiferent dacă pe publicație numerotarea este înscrisă în cifre romane sau în litere.

De asemenea recomandăm ca prima ediție să nu fie trecută în descriere, chiar dacă această mențiune apare pe publicație.

b – Specificarea publicării

Acest câmp conține o menționare a ediției referitoare la o publicație sau menționare suplimentară a ediției care :

- este formală identificată ca fiind o ediție în cadrul unei ediții
- are deosebiri semnificative din punctul de vedere al conținutului față de alte apariții din ediția mai mare căreia îi aparține.
- este o desemnare alternativă pentru o ediție numită în **subcâmpul a**.

Acest câmp corespunde menționării suplimentare a ediției. Repetabilă pentru o menționare paralelă sau suplimentară a ediției.

În practica BCU Iași nu se utilizează acest subcâmp.

Cîmpul 205 – Mențiunea de ediție

Subcîmpul a – Specificarea ediției

Unimarc-ul înțelege prin specificarea ediției “un cuvînt, o expresie sau un grup de caractere dintr-o menționare formală, care identifică o unitate bibliografică drept membru al unei ediții”.

În ISBD este considerată mențiune de ediție, orice mențiune explicită aflată pe pagina de titlu, care cuprinde cuvîntul **ediție** în limba titlului propriu-zis.

Menționarea ediției se face în termenii utilizați pe publicație, iar numărul de ordine al ediției se va reda întotdeauna în **cifre arabe**, indiferent dacă pe publicație numerotarea este înscrisă în cifre romane sau în litere.

Recomandăm, de asemenea, să nu se menționeze în descriere prima ediție a unei lucrări, chiar dacă această mențiune apare pe publicație. De altfel, multe coduri de catalogare nu specifică prima ediție.

Din practica noastră, s-a constatat că adeseori editorii utilizează cuvîntul “**ediție**” ca sinonim al cuvîntului “lucrare”. În acest caz nu este vorba de o ediție nouă a unei lucrări, iar investigațiile privind edițiile anterioare ar îngreuna foarte mult activitatea catalogatorului. Chiar și pentru aceste cazuri sugerăm utilizarea cîmpului **205** și nu a cîmpului **200**, subcîmp **g**. Cu alte cuvinte, vom utiliza cîmpul **205** ori de cîte ori apare pe publicație cuvîntul “**ediție**”, în limba titlului propriu-zis.

Subcîmpul b – Specificarea publicării

Acest subcîmp conține o menționare a ediției referitoare la o publicație sau menționarea suplimentară a ediției care:

- este formal identificată ca fiind o ediție în cadrul unei ediții
- are deosebiri semnificative din punctul de vedere al conținutului față de alte apariții din ediția mai mare căreia îi aparține

Acest subcîmp corespunde menționării suplimentare a ediției. În orice caz, astfel de elemente ale descrierii sînt foarte greu de stabilit, deci, în general, nu utilizăm acest subcîmp.

- 4) În cazul în care avem o publicație **Depozit Legal** și nu putem determina anul de apariție, vom trece anul depozitului legal, dar în paranteze drepte și vom folosi semnul “?” - [1995?].

Ex. : 8968

Modele de combinații

a-localitate c-editura d-an Ex. : <u>357809, 357892</u>	a-localitate I a-localitate II c-editura d-an Ex. : <u>80242, 84139</u>	a-localitate c-editura I c-editura II d-an Ex. : <u>24529, 356774</u>
a-localitate c-editura a-localitate c-editura d-an Ex. : <u>11734, 111011, 325209</u>	a-[S.l.] c-editura d-an Ex. : <u>174076</u>	a-[S.l.] c-s.n.] d-an Ex. : <u>3305, 3325, 7986</u>
a-[S.l.] c-s.n. d-s.a.] Ex. : <u>21, 254, 5632</u>	a-localitate c-[s.n.] d-an Ex. : <u>58, 138, 291335</u>	a-localitate c-[s.n.] d-s.a.] Ex. : <u>251</u>

Note

Se va scrie cuvântul “**Editura**” în înregistrare în următoarele situații :

- 1) Când cuvântul sau cuvintele ce urmează după cuvântul **Editură** se acordă în gen, număr și caz cu cuvântul **Editură** sau formează o sintagmă de neseplat (ex.:Editura Tehnică, Editura Enciclopedică, Editura Științifică, Editura Militară).

Fig. 7 a

Ex. : 24, 207, 7351, 8979, 233425

2) Când editura are ca denumire numele de familie al unei persoane (Editura Eminescu, Editura Niculescu).

Ex. : 408, 1797, 267233, 299484

Nu se va scrie cuvântul “Editura” în înregistrare în următoarele cazuri:

1) Când editura are o denumire de sine stătătoare (Facla, Viața Românească, Scrisul Românesc).

Ex. : 574, 1235, 201877, 272977, 306925

2) Dacă editura poartă numele unei zeițăi sau al unui personaj mitologic (Venus, Prometeu, Orfeu, Minerva).

Ex. : 19997, 151957, 262671, 321220

3) Când denumirea editurii este un prenume (Anastasia, Victor, Doina)

Ex. : 34003, 105675, 151387

4) Când editura are ca nume o denumire geografică (Dacia, Danubius, Moldova, Transilvania, Banatul, Dobrogea)

Ex. : 976, 5597, 15588, 25529, 44827

Note

Numele editurii se va scrie în conformitate cu regulile ortografice ale limbii textului. Ca atare, pentru limba română, la publicațiile curente, se vor înscrie cu inițiale majuscule toate cuvintele care alcătuiesc numele editurii, în conformitate cu recomandările ultimului “Dicționar ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române”.

În cazul publicațiilor în volume, descrierea fișei generale se va face după primul volum. Dacă următorul volum apare la o altă editură, atunci această informație se va trece la volumul respectiv, fără a modifica fișa generală.

Ex. : 194707, 222344

Dacă numele editurii este precedat de articole hotărâte sau nehotărâte, acestea se vor încadra în semnele << >> (Ex.: <<Le>>, <<Der>> etc.)

Ex. : 82170, 224469, 278422, 334451

Atenție!: Se va folosi tasta F4 pentru a verifica numele editurii, spre a nu dubla forma sau a nu introduce numele ei într-o formă greșită.

crearea unui nou subcîmp **a**, în care vom înscrie expresia [etc.]. De altfel, menționarea doar a unei localități în descriere nu contravine regulilor ISBD. Totuși, apare aici o problemă: prin introducerea expresiei [etc.] într-un nou subcîmp **a** se va crea un punct de acces la un nume de localitate “[etc.]”, ceea ce nu este corect. Totodată, atunci cînd localitatea nu este cunoscută, ISBD recomandă utilizarea expresiei latinești [S.I.] , care ar crea un punct de acces la [S.I.] , ceea ce nu este necesar și chiar încurcă. Dar, deocamdată, nu se poate opta pentru altă soluție.

Subcîmpul b – Adresa editurii

Aici se recomandă introducerea adresei complete a editurii, mai ales pentru editurile mai puțin cunoscute. Întrucît, de cele mai multe ori, ne este extrem de greu să identificăm sediul unei edituri, cu atît mai greu este să identificăm adresa completă a acesteia. Pentru catalogatori, oricum nu este necesară înregistrarea acestei adrese, deci, recomandăm să nu se completeze subcîmpul **b**, nici în cazul în care ea apare pe publicație. În schimb, dacă pentru Serviciul de Achiziții este utilă această adresă, se recomandă completarea subcîmpului.

Subcîmpul c – numele editurii, difuzorului etc.

Numele editurii se va menționa în acest subcîmp, după regulile deja cunoscute. Insistăm asupra respectării acestor reguli pentru a asigura uniformitatea descrierii pe întreaga rețea. Ca atare, vom menționa regulile de introducere în baza de date a denumirilor de edituri, cu specificarea că, în general, ele sînt în conformitate cu recomandările ISBD(M), dar și în conformitate cu uzanțele bibliotecii noastre.

Se scrie cuvîntul “Editură” în înregistrare în următoarele cazuri:

1. Atunci cînd cuvîntul sau cuvintele ce urmează după cuvîntul **Editura** se acordă în gen, număr și caz cu cuvîntul **Editura**, sau formează o sintagmă de neșeparat (de ex. Editura Tehnică, Technische Verlag)
2. Atunci cînd editura poartă numele unei personalități, celebrități (de ex. Editura Eminescu)
3. Dacă editura poartă un nume geografic, aflat în uz (de ex. Editura Moldova)

Nu se scrie cuvântul "Editură" în următoarele cazuri:

1. Când editura are denumire de sine stătătoare (de ex. Facla).
2. Dacă editura poartă numele unei zeițăi sau personaj din mitologie (de ex. Venus).
3. Când numele editurii este un prenume (de ex. Anastasia).
4. Când editura are ca nume o denumire geografică, neutilizată azi pentru teritoriul respectiv (de ex. Dacia).

Notă: Numele editurii se va scrie în conformitate cu regulile ortografice ale limbii textului. Ca atare, pentru limba română, la publicațiile curente, se va înscrie numele editurii cu inițiale majuscule, în conformitate cu recomandările ultimului Dicționar ortografic, ortoepic și de punctuație al limbii române.

Se vor elimina din numele editurii expresiile ca: **SRL, SA, Ltd. GmbH** etc. care urmează numelui editorului și care atestă, în general, forma de organizare comercială a unei edituri.

Important: Pentru o regăsire mai rapidă, editura constituind câmp de regăsire, ea se va înregistra de fiecare dată în același fel, sistemul permițând copierea denumirii editurii cu ajutorul tastei **F4**, după ce am tastat câteva caractere din numele editurii. Vom selecta editura dorită, ne poziționăm cu cursorul pe ea și la un simplu **Enter** denumirea va fi copiată în subcâmpul **c**.

Particularități

Dacă o publicație are numele mai multor edituri, fiecare cu sediul în altă localitate, relația dintre fiecare editură și sediul ei trebuie redată cu claritate. Ordinea de redare va fi următoarea:

Prima localitate în câmpul **210**, subcâmpul **a**

Editura în câmpul **210** subcâmpul **c**

Pentru cea de-a doua localitate se va crea încă un subcâmp **a**, iar pentru editura corespunzătoare se va crea încă un subcâmp **c**. Deocamdată punctuația ISBD în acest subcâmp nu este rezolvată.

Censorship. A World Encyclopedia

Edited by Derek Jones

– Recenzie –

Florina Iliș¹
B. C.U. – Cluj

Cu un cuvânt înainte semnat de Doris Lessing, cunoscută scriitoare dar și opozant de temut al regimurilor de apartheid al țărilor din Africa de Sud, masiva lucrare *Censorship. A World Encyclopedia*, apărută în 2001, în patru volume, este rezultatul unui proiect coordonat la nivel internațional, având drept scop analiza și studiul cenzurii, după principiile tehnice de redactare ale unei lucrări de tip enciclopedic. Dezbătută din unghiuri de vedere variate, tematica cenzurii se prezintă într-o viziune caleidoscopică care urmărește să acopere o arie cât mai largă a manifestărilor îndreptate de-a lungul timpului împotriva exprimării și gândirii libere a indivizilor.

Pornind de la definiția dată cenzorului de *Shorter Oxford English Dictionary*, ca reprezentând o persoană oficială a cărei ocupație este aceea de a verifica, înaintea publicării, orice materiale care ar putea conține *exprimări imorale, afirmații eretice sau ofense la adresa statului*², editorul volumului, Derek Jones, schițează orientativ și direcțiile pe care s-a angajat actul cenzurii de-a lungul timpului. Se poate constata astfel că intenția cenzurii se manifestă în zone în care ar exista pericolul de a se aduce un afront bunului simț moral, bunului simț religios precum și bunului simț politic. Prin „bun simț” înțelegem aici direcția de orientare și de consolidare a politicii unei majorități care se manifestă față de o opoziție, de obicei minoritară, care este ofensatoare, îi contestă, sau îi pune în discuție legitimitatea.

În afara acestui monopol oficial pe care îl deține orice putere, fie aceasta ecleziastică, socială sau politică, față de exprimarea liberă a unui punct de vedere situat în opoziție, editorul enciclopediei este conștient de diversitatea temei și se referă la o varietate de *procese* care se manifestă în actul cenzurii: „...the encyclopedia is built upon the assumption that a variety of processes are involved, formal and informal, overt and covert, conscious and unconscious, by which restrictions are imposed on the collection, display, dissemination, and exchange of information, opinions, ideas, and imaginative expression.”³ Această deschidere a perspectivei asupra actului de cenzură, în căutarea „rădăcinilor antropologice” (*anthropological roots*) ale temei, sugerează existența unei „pre-istorii”⁴ a instanțelor de cenzură, cu mult anterioare invenției tiparului.

Întrebându-se asupra oportunității unei asemenea lucrări, dincolo de faptul că cenzura e un subiect „interesant”, editorul volumului, Derek Janos, invocă caracterul mereu *actual* al temei chiar dacă, după predicțiile politice ale unui Francis Fukuyama, democrația liberală pare să câștige teren și să se impună ca sistem politic în tot mai multe zone ale globului. De aceea, cu toate că scopul cenzurii este practic același în marea majoritate a sistemelor politice sau sociale, și anume acela de a controla și expurga în numele și conform principiilor unor ideologii oficiale, actul cenzurii dobândește forme diferite de la o regiune la alta, servindu-se de practici și strategii diferite pentru a se impune. Un exemplu adecvat în acest sens este diversitatea formelor sub care cenzura politică s-a manifestat în statele fostului bloc comunist din Estul Europei. Astfel, fără a se face un studiu comparativ al acestora (rostul enciclopediei nu implică o asemenea analiză) caracterul cenzurii este tratat separat în articolele dedicate fiecărei țări, și în plus, în funcție de ecoul internațional stârnit de anumite atitudini contestate care au atras vigilența cenzurii, articole separate sunt dedicate exclusiv acestora.

¹ E-mail: florina@bcucluj.ro

² Derek Jones, *Editor's Note*, în *Censorship. A World Encyclopedia*, edited by Derek Jones, London. Chicago : Fitzroy Dearborn Publishers, 2001, p. xi

³ *Censorship. A World Encyclopedia*, op. cit. p. xii

⁴ ibidem

Se constată, de pildă, pe lângă prezența în antologie a unor articole dedicate în exclusivitate țărilor din toate ariile geografice, și o lărgire a interesului actului de cenzură prin articole specifice consacrate unor reacții provenite din sfere diferite ale societății. Un indice tematic a acestora poate fi consultat la începutul fiecărui volum. Aria acestuia cuprinde domenii ca editarea cărților, radio-televiziune și internet, video și film, legislație și drepturile omului, literatură, artele spectacolului, ideologii și politică, presă, religie, educație, sexualitate și violență, teoria și practica cenzurii, artele vizuale.

Cu o arie atât de diversificată a manifestărilor legate de actul de cenzură în sine și a măsurilor oficiale prevăzute pentru a-i configura cadrul de referință, extrem de complex și prezentând o serie de variații de la o regiune la alta, misiunea de a recenza o lucrare de asemenea anvergură este de două ori dificilă. Întâi, fiindcă diversitatea materialului și mulțimea informațiilor cuprinse de enciclopedie fac imposibilă o analiză sistematică și o tratare exhaustivă în ordinea tematică a articolelor. În al doilea rând, structura caleidoscopică a lucrării, dezvăluie în permanență o altă fațetă a formelor și strategiilor sub care a evoluat cenzura pe parcursul timpului, informația cuprinsă în articolele specifice, cu o destinație precisă, completează adeseori articolele tematice sau cele geografice, destinate fiecărei țări în parte.

Fiecare temă, stabilită printr-un termen generic, cuprinde la rândul său o serie de sub-categorii, diferite și diverse ca arie de referință. La topicul *Books*, vom găsi de exemplu, trei alte sub-categorii, *Book Burning*, *Booksellers*, *Printers, and Publishers* și *Libraries and References Books*, care la rândul lor acoperă o arie tematică extrem de vastă. La *Book Burning* se regăsesc articole care se referă la autori ai căror cărți au fost arse de-a lungul timpului, de la cazul exemplar, al Bibliei până mai recent la cazul lui Salman Rushdie. Nu lipsesc din acest articol, semnat de Judith C. Kohl, cazurile celebre ale arderii pe parcursul Evului Mediu a unor lucrări considerate blasfematorii de către biserica oficială, cum ar fi de pildă, arderea operei teologice a lui Abelard, ordonată în 1140 de Papa Inocențiu al III-lea, sau a copiilor din Talmud, în 1248, ardere ordonată de Papa Grigore al IX-lea. Reformele produse la Florența de călugărul dominican Savonarola au dus la adevărate ruguri de cărți, alături de cărțile de vrăjitorie și divinație aflându-se și autori precum Dante, Ovidiu, Propertius sau Boccaccio. Fenomenul arderii cărților a continuat până în secolul XX, binecunoscute sunt rugurile aprinse de cărți, ridicate de politica nazistă, ca urmare a epurării operelor provenite din lumea iudaică, ale autorilor de origine evreiască, cum ar fi Albert Einstein sau Sigmund Freud dar și ale celor care s-au opus sau au protestat împotriva regimului nazist: Thomas și Heinrich Mann, Arnold și Stefan Zweig, Jack London, Upton Sinclair sau Émile Zola. Secolul XX se încheie cu cunoscutul caz al lui Salman Rushdie, al cărui text, *The Satanic Verses*, a fost ars în 2 decembrie 1988, de către membrii unei comunități musulmane dintr-o localitate din Anglia, Bolton. Acțiunea împotriva lui Rushdie s-a repetat un an mai târziu, în 14 ianuarie 1989, tot în Anglia, acesta reprezentând un caz tipic de auto-cenzură care operează la nivelul unei grupări, în contextul dat, fundamentalismul musulman, și sancționează orice manifestare a unuia dintre membrii săi care la un moment dat se desprinde de aceasta și o contestă.

Dacă aria diversificată a actelor de cenzură face aproape imposibilă orice întreprindere de a sistematiza pe anumite paliere tematice felul în care s-a manifestat cenzura de-a lungul timpului, nici încercarea de a urmări un fir conducător, fie acesta temporal sau geografic-spațial, nu ar da mai multe rezultate. Pentru o viziune, de exemplu, a modului în care a funcționat cenzura în film, atât din punct de vedere politic cât și moral, pe lângă articolul dedicat în întregime celei de-a opta arte ar trebui consemnate și o serie de alte articole care sunt din aceeași arie tematică, dar se referă în mod special la anumite filme, sau chiar la anumiți cineaști a căror artă a fost supusă cenzurii. Nu trebuie uitată apoi nici articolele care se referă la filmografia controlată, în mod oficial, a anumitor țări. În Marea Britanie de exemplu, funcționa încă din 1913 un comitet de cenzură, *The British Board Of Film Censors*, care avea menirea să permită numai difuzarea acelor filme asupra cărora nu planează nici o „suspiciune”: „No film subject will be passed that is not clean and wholesome and absolutely above suspicion.”¹ Un film care primea acordul de a fi văzut de oricine primea litera „U”, iar cel

¹ *Censorship. A World Encyclopedia*, vol.1, p. 333

clasificat la litera „A” era doar pentru „advisory”. Un film care n-a primit acordul de difuzare în Anglia a fost și cel produs de Bunuel împreună cu Salvador Dali, *Un chien andalou* (1929, *An Andalusian Dog*), expresie a suprarealismului în artă, considerat o agresiune asupra simțurilor burgheze artistice. Acest organ de control funcționează și astăzi, adaptat firește cerințelor actuale, din 1985 va deveni *British Board of Film Classification*, preluând și controlul producției de filme difuzate pe suport video.

Din aceste puncte de vedere, dificultatea de a urmări un anumit traseu tematic, având la dispoziție o cantitate de informație care crește în mod exponențial, nu este cea mai fericită alegere pentru cerințele unei recenzii. Firește, pentru cititorul contemporan, ar părea mult mai interesant de analizat subiectele de actualitate ale cenzurii, care sunt deasemenea numeroase încât face dificilă orice alegere a acestora pentru a fi comentate. De extremă actualitate ar fi, de pildă, alegerea articolului legat de rapoartele de război moderne, cu atât mai mult cu cât marea majoritate a conflictelor de război din cea de-a doua jumătate a secolului trecut se poartă și în spațiul mediatic. Un fapt care ține de cenzură este și interdicția pe care au primit-o jurnaliștii acreditați în Irak, în timpul primului război din Golf, 1991, de a nu face referință la anumite tipuri de informații, informații care de obicei erau incluse în categoria secretelor militare, număr de trupe, amplasamentul acestora sau tipul de armament utilizat de trupele beligerante.¹ Că cenzura este și astăzi de actualitate, o ediție revăzută a Enciclopediei, va scoate, probabil, în evidență aceleași mijloace sub care aceasta s-a manifestat și în perioada celui de-al doilea război din Golf, menționând, de pildă, și recomandările date celor care au urcat pe podiumul de decernare a premiilor Oscar din 2003, de a nu face nici un comentariu legat de implicația Americii în război.

Pe lângă aceste forme de cenzură explicită atrage atenția și o formă implicită de cenzură, tacită, fără ca aceasta să fie considerată a fi rezultatul unei interdicții oficiale. Este cazul, de exemplu, al opțiunii tacite de nedifuzare, pe canalele de radio și televiziune, din Israel, nefiind însă interzisă în mod declarat, a operei wagneriene. Tentativele de a-l face pe Wagner cunoscut publicului evreu, au eșuat de câteva ori, pînă când în 2001 cu ocazia unui festival de muzică în Ierusalim, dirijorul Daniel Barenboim a reușit, după 30 de minute de discuții cu publicul, să-i convingă să interpreteze din creația autorului faimosului eseu anti-semitic din 1850, *Das Judentum in der Musik*, *Preludiul* operei *Tristan și Isolda*.

S-a văzut, de asemenea, de multe ori de-a lungul timpului cum un act represiv, de cenzură, a avut exact un efect invers, a contribuit chiar la o mai bună cunoaștere a produsului cenzurat, atrăgând atenția publicului asupra sa. Această caracteristică a cenzurii ar putea fi urmărită mai ales în zona culturală a țărilor din fostul bloc comunist, reputația anumitor autori, atât în țara de origine cât și peste hotare, consolidându-se adeseori tocmai pe faptul de a fi fost cenzurați de către sistemul opresiv, comunist. Unul dintre acești autori este și scriitorul ceh Milan Kundera, menționat în Enciclopedie printr-un articol special, cenzurarea romanului său *Gluma*, (*The Joke*), precum și implicarea sa în evenimentele din 1968, îi vor consolida în străinătate imaginea unui militant anti-comunist, stîrnind și interesul editurilor străine pentru opera sa. Dintre scriitorii români a căror operă a avut de suferit din cauza cenzurii politice sunt menționați, în articole speciale, Paul Goma și Norman Manea. Nu putem să nu fim de acord cu Ștefan Borbély, care deplânge omisiunea din Enciclopedie a doi cunoscuți opozanți ai regimului comunist din România, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, și nementionarea rolului pe care aceștia l-au jucat la postulul de radio Europa Liberă.²

Cenzura în România face obiectul unui studiu semnat de Adrian Marino. Alegerea lui Adrian Marino nu este desigur întâmplătoare, din cel puțin două puncte de vedere, întâi fiindcă activitatea sa intelectuală a avut de suferit în urma schimbării regimului politic din România, atât prin anii de detenție la care a fost constrâns cât și ulterior ca opozant, și în al doilea rînd fiindcă manifestă astăzi cel mai coerent interes în cercetarea ideii de libertate, materializat deja printr-o lucrare care trasează schița unei viitoare istorii a cenzurii din România. Încă din această *introducere*

¹ *Censorship. A World Encyclopedia*, op. cit. vol. 4, p. 2609

² Ștefan Borbély, *Enciclopedia mondială a cenzurii. Schiță pentru delicii parțiale*, *Observator cultural*, An. III, nr. 151, 2003, p. 12

sau schiță la proiectul mai amplu al unei lucrări a cenzurii și libertății în România sunt conturate două dintre obiectivele majore ale cercetării ideii libertății de gândire și expresie și anume, concretizarea unei lucrări de referință de acest gen, absentă sub această formă în cultura română, precum și demonstrarea unei tradiții istorice a ideii libertății de gândire românești.¹

În articolul său despre România, Adrian Marino conturează, din perspectivă istorică, până la 1920, separat pentru Transilvania și pentru celelalte două provincii românești, Moldova și Valahia, apropiate ca mod de administrare, formele sub care s-a manifestat actul de cenzură, subordonat fie autorității laice, fie celei bisericești care au acționat interdependent, până în primele decenii ale sec. XIX. Un act al domnitorului Suțu, din 1785, subordonează în Valahia controlului puterii civile și apariția publicațiilor religioase, act reglementat de succesorul său, Alexandru Moruzi, prin restricționarea actului de cenzură doar la periodice și la cărțile despre Imperiul Otoman. O adevărată Comisie de cenzură este creată abia după războiul ruso-turc (1828-29) care va avea menirea să supravegheze toate publicațiile apărute pe teritoriul celor două principate românești².

În Transilvania cenzura îmbracă aceleași forme de manifestare ca în celelalte două principate românești, cu diferența că instituțiile care o coordonează funcționează sub administrații ce se supun principiilor politicii imperiale și a Bisericii Catolice, în special a noii înființate Biserici Greco-Catolice. Astfel din iunie 1777 încep să se aplice pentru Transilvania instrucțiunile date unei comisii speciale de cenzură, *Commissio Regio Librorum Censoria*, prima listă de cărți interzise, publicată în 1781, *Cathologus librorum prohibitorum*, conținea 38 de titluri. O relație destul de încordată cu autoritățile, atât cu cele laice cât și cu cele religioase, au avut-o datorită activității lor de promovare a ideilor luministe și reprezentanții Școlii Ardelene. Pe parcursul sec. XIX cenzura își perfecționează în Transilvania cadrul oficial și legislativ de funcționare, vizând în special activitatea cu substrat politic a manifestărilor culturale, literare dar și religioase.

După Marea Unire din 1918, Constituția din 1923 garantează dreptul liber de opinie și de exprimare a convingerilor. În perioada interbelică cenzura capătă în România, ca de altfel și în alte țări din Europa accente în mod special politice, îndreptate fie împotriva stângii, scoaterea Partidului Comunist în ilegalitate, 1924, fie împotriva extremei drepte, în încercarea de diminuare a influenței Gărzii de Fier, servind intereselor politice ale vremii.

După cel de-al doilea război mondial, în perioada regimului comunist, controlul oficial asupra tuturor manifestărilor culturale, politice și chiar religioase a făcut parte din politica de stat, ocupând un loc important în interesele minorității conducătoare a Partidului Comunist. Articolul semnat de Adrian Marino încearcă, în mod evident, să se restrângă, din lipsa de spațiu, doar la câteva aspecte ale cenzurii regimului totalitar, subliniindu-le pe cele mai vizibile și pe cele care la vremea lor dobândiseră notorietate, atât internă cât și internațională. Deosebit de interesantă ni se pare observația pe care o face Adrian Marino, subliniind caracterul duplicitar al cenzurii comuniste, care s-a impus în așa manieră încât a reușit să educe și să promoveze un spirit de auto-cenzură, mai eficient uneori decât cenzura oficială însăși, care teoretic se desființase la sfârșitul anilor '70.

Informațiile despre România sunt completate cu alte două articole, mai scurte, unul care tratează religia, semnat de Janice Broun și altul despre literatura maghiară din România, semnat de George Gömöri, într-o manieră avizată criticate de Ștefan Borbély, în recenzia dedicată enciclopediei. Așa după cum observă și Ștefan Borbély, lipsa unui articol despre cenzura în spațiul cultural german nu fac decât să dea o viziune incompletă³ a fenomenului cenzurii în România.

Cu siguranță însă, vor mai fi existând omisiuni în *Enciclopedia cenzurii*, și critica genului le-a semnalat deja și le va mai semnală cu siguranță în perioadele următoare, dar nu trebuie pierdut din vedere faptul că această lucrare este rodul unei numeroase colaborări, ceea ce presupune, cu toată strădania editorilor, o oarecare inegalitate valorică în tratarea temei. În al doilea rând fiind o lucrare care acoperă o arie tematică atât de variată dar și duplicitară este aproape imposibil ca fenomenul cenzurii să fie surprins exhaustiv în toate manifestările sale de-a lungul timpului. Ediții

¹ Adrian Marino, *Cenzura în România. Schiță istorică introductivă*, Craiova, Edit. Aius, 2000, p. 13

² *Censorship. A World Encyclopedia*, vol. 3, p. 2043

³ Ștefan Borbély, op.cit., p. 12

ulterioare, revizuite vor avea probabil rolul de a adăuga informații care au rămas pe dinafară în această primă ediție sau vor face corecturile de rigoare la informațiile deja publicate.

Dincolo însă de aceste observații *Enciclopedia Cenzurii* rămâne totuși un fenomen cultural de excepție, chiar dacă, se situează ca intenție, întotdeauna în urma întâmplărilor care au provocat-o, și, indiferent din ce perspectivă ar fi privite lucrurile, a scrie despre cenzură, înseamnă, așa după cum afirmă István Király, a fi condamnat la o „defazare veșnică”¹ față de momentul care a provocat reacția represivă.

BIBLIOGRAFIE :

1. Borbély, Ștefan, *Enciclopedia mondială a cenzurii. Schiță pentru delicii parțiale*, *Observator cultural*, An. III, nr. 151, 2003,
2. Király, István, *Cenzura și timpul fisurat*, în *Tribuna*, nr. 33-36, 2000
3. Marino, Adrian, *Cenzura în România. Schiță istorică introductivă*, Craiova, Edit. Aius, 2000,
4. Jones, Derek, *Editor's Note*, în *Censorship. A World Encyclopedia*, edited by Derek Jones, London. Chicago : Fitzroy Dearborn Publishers, 2001

¹ István Király, *Cenzura și timpul fisurat*, în *Tribuna*, nr. 33-36, 2000, p.

Cenzura și timpul fisurat

István Király V.¹
B. C. U. – Cluj

Deși cu intensitate și din unghiuri de abordare variate, tematica cenzurii – în special a celei comuniste – are totuși o prezență constantă în studiile, analizele și dezbaterile culturale purtate după 1989 în țările Europei Centrale și Răsăritene, dar nu numai.... În țările fostului lagăr socialist preocupările legate de problematica cenzurii au însă o caracteristică care le distinge de orice alt efort asemănător întreprins cu precădere în culturile democrațiilor liberale occidentale. Ne referim la faptul fundamental, că în aceste țări și culturi **tematica și analiza publică a cenzurii fusese ea însăși cenzurată !!!** Altfel spus, fenomenul cenzurii își pierduse aici – cultural vorbind – sincronicitatea reflexivă cu el însuși! Spre deosebire de aceasta, în țările democrațiilor liberale procedurile, tentativele și imixiunile de natură cenzorială devin **imediat**, sau tocmai **pe parcurs**, obiectul unor dezbateri care se desfășoară, de regulă, chiar în spațiile sferei publice.

Or, cenzura tematizării cenzurii răpește acesteia din urmă tocmai contemporaneitatea cu tematica ei și o forțează în zonele lui *post festum*, obligând-o să se situeze cu precădere în domeniul “cunoștințelor pur istorice”... despre un trecut ciudat, care, în felul tematizării ei, nici **nu a fost prezent vreodată**...

Toate acestea – împreună cu alte aspecte specifice legate de ele – conferă tematizărilor (*actuale*) ale cenzurii comuniste, o dificultate și gravitate hermeneutică aparte. Or, tocmai creionarea, realizarea și asumarea acestei dificultăți și responsabilități poate fi ratată prin simpla constatare – de altfel corectă – că tematica cenzurii este astăzi una de incontestabilă “actualitate”.

Cenzura a devenit astăzi o temă de dezbateri, de reflexie și de atitudine din numeroase motive, dintre care multe sunt în mod cert **globale**. Accesibilitatea globală și electronică a informațiilor așează din capul locului în noi paradigme chestiunea barierelor și a restricțiilor comunicaționale tradiționale. Apoi, cu ajutorul acestor posibilități cu totul inedite, împreună cu creșterea deschiderii și a interesului reciproc, noi și noi diversități aspiră și acced la căi și mijloace de manifestare (în bună măsură publică) punând în discuție tehnicile și mentalitățile pe care le consideră îngrăditoare. În general: atât din punct de vedere formal cât și efectiv, libertatea manifestării și a expresiei – mai precis garantarea, cadrele și formele ei – își pierde treptat miza și circumstanța lor strict local-regională și de aceea ele sunt tematizate și problematizate, pe zi ce trece mai pregnant, pe baza unui interes global sau globalizator.

Acestea se îmbină cu evoluțiile mai speciale și contradictorii – să ne gândim doar la fenomenele cenzurii din Yugoslavia ultimilor ani – adică cu ponderea și importanța societăților post-comuniste, pentru care – strict vorbind – problematizarea cenzurii a devenit o condiție și un element al eliberării lor. La acestea se mai adaugă apoi și contradicțiile sfârșitului **Războiului rece**, un război deopotrivă politic, economic, de înarmare dar și de propagandă și informațional, care jucase un rol hotărâtor în ideologiile și practicile de legitimare ale diferitelor cenzuri... de ambele tabere.

Nici o mirare deci că pe tema cenzurii se organizează în această perioadă congrese și simpozioane internaționale; se editează enciclopedii internaționale și se creează baze de date (tot internaționale) etc.

Mai există apoi și motive particulare care ne fac pe noi, oamenii acestei regiuni, să ne apropiem de problematica cenzurii ca fiind una de arzătoare actualitate. În mod cert, cultura și mentalitatea Centrului și Estului Europei mai poartă încă pe/și în sine “efectele” cenzurii practicate aici între deceniile cincii și opt ale acestui secol. Ne referim în primul rând la faptul că din punct de vedere organic nu este deloc indiferent nici **când** anume și nici **cum** anume “apare” într-o cultură și mentalitate socială o carte, un articol de revistă sau ziar, un spectacol de teatru sau un film... Trebuie să fie limpede că publicarea sau republicarea **astăzi** a unei literaturi cenzurate **cândva**, nu

¹ E-mail: philobib@bcucluj.ro

are nicicum aceleași semnificații, efecte și consecințe pe care, pe de o parte – ipotetic, desigur – le-ar fi avut apariția ei la timpul “său” și că în fond, pe de altă parte, gesturile – de altfel lăudabile – ale publicării lor ulterioare, nu au nicicum puțința de a înlătura consecințele cenzurării de odinioară. Nemaivorbind apoi despre faptul că tocmai astfel – pe parcurs – chiar luările de poziție care fuseseră (**atunci**) cenzurate, pot apărea – **acum** –, ca având doar o însemnătate “istorică” și hermeneutică revolută, fără ca ele să mai aibă pe deplin posibilitatea de a “atinge” actualitatea prezentă, în raport cu care rămân condamnate la o **defazare** veșnică...

Experiența mai arată însă că în perioada de după 1989 ori nu s-au stins, ori sunt oricând pe cale de resuscitare reflexele de intoleranță dar și cele dictatoriale care, în forme variate, sunt tentate, printre altele, să reînvie și apelul la cenzură... (Amintim aici, pe plan românesc, doar cazul unei sesizări și reacția Poliției brașovene la ea, în urma căreia s-a declanșat o adevărată anchetă în legătură cu... *două poezii* !!!)

*

Inevitabil, cercetările efectuate și publicate astăzi, axate pe tematica cenzurii, se situează în **acest context** al actualității lor. De aceea și receptarea lor trebuie să aibă loc în funcție de felul în care ele realizează – ori nu – tocmai gravitatea și amploarea contextului.

Fapt îmbucurător: în ultima vreme au apărut mai multe volume, dedicate tematicii cenzurii. E vorba în primul rând de cărțile lui Marian Petcu: *Puterea și cultura, O istorie a cenzurii* (Editura Polirom, Iași. 1999, 213 p.); a lui Bogdan Ficeac: *Cenzura comunistă și formarea “omului nou”* (Editura Nemira, București. 1999, 123 p.) și a lui Adrian Marino: *Cenzura în România, Schiță istorică introductivă* (Editura Aius, Craiova. 2000, 98 p.). Ele se caracterizează – inevitabil – printr-un anume “istorism” fixat și condiționat însă în alt și alt fel, atât din punctul de vedere al perioadelor “cuprinse”, cât și din cel al ariei de întindere. Adrian Marino și B. Ficeac se concentrează pe fenomenul românesc (însă pe intervale temporale diferite) iar M. Petcu face incursiuni și în istoria cenzurii din Anglia, Franța, Germania și Austria, Italia, S.U.A., Spania și Rusia. Volumele lui M.Petcu și B. Ficeac sunt totuși dominate de un anume anecdotism și descriptivism, înțelese însă nu ca o trăsătură stilistică, ci ca mod de a strânge laolaltă și de a expune datele ale căror conexiune rămâne de cele mai multe ori suspendată în aerul explicației...

În cele ce urmează ne vom concentra în primul rând pe cartea lui Adrian Marino, deoarece prin adâncimea și prin vastitatea orizontului categorial al concepției tratării subiectului, ea devansează din start nivelul teoretic al abordărilor de până acum. Deși subintitulat doar “schiță” – pe deasupra și “introductivă” – volumul lui surprinde totuși de la început tematica cenzurii din perspectiva amplă a dialecticii istorice ale parametrilor ei fundamentali: ideea de cenzură aflată în raport și în opoziție cu cea a libertății de gândire și de expresie!

Aceasta îi asigură autorului larghețea unui adevărat proiect, ce nu se împlinește desigur în volumul în cauză dar, care-l deschide totuși către o asumare a temei aflată în conformitate cu complexitatea și gravitatea ei. Și asta în ciuda faptului că textul se bazează (pe lângă experiența directă, personală !) în primul rând pe informații deja publicate – deși în bună parte uitate pe rafturile bibliotecilor – dar pe care autorul le sistematizează extrem de riguros din perspectiva istoricului și a hermeneutului de idei. Astfel, deși “schița” lui A. Marino e una “istorică”, ea nu este totuși o istorie “istoriografică” a cenzurii din România, ci țintește tocmai paradigmele acestei istorii examinate din unghiul de vedere al comparatistului și istoricului de **idei**. Datele și evenimentele desfășurate pe regiuni și pe perioade istorice determinate, dobândesc astfel o coapartenență sistematică care cuprinde completitudinea momentelor esențiale, dar și cadrul lor european, ideologic și comparatist.

Din aceste motive, împrejurarea că avem de a face totuși cu un text inspirat de solicitarea editorilor unei enciclopedii internaționale (*Censorship: An International Encyclopedia*) deși explică aspecte cum ar fi stilul concis și dimensiunile cărții, ni se pare totuși a fi de importanță mai mult conjuncturală și oricum secundară în raport cu orizontul intelectual pe care el deschide și creionează. În fond, o cercetare trebuie înțeleasă nu doar din perspectiva a ceea ce ea “cunoaște” sau

aduce la cunoaștere, dar și din aceea a ce ea face posibil a fi cunoscut și înțeles. Astfel – repetăm – însuși fundamentul teoretic pe care fenomenul cenzurii este analizat în raportul său cu ideea libertății de expresie, îi conferă cercetării în cauză o substanțialitate aparte, a cărei amplitudine nu o putem realiza – în lipsă de spațiu – decât în comparație, de exemplu, cu o frază ce se găsește în volumul lui B. Ficeac, aparținând ce-i drept prefațatorului (Daniel Barbu) și care sună astfel: ”**Rezistența prin cultură** (s.a.) este, deci, un **nonsens** (s.n.) atâta timp cât întreaga cultură a celor cinci decenii de totalitarism este **produsul** (s.n.) mecanismelor variabile, dar infailibile, ale cenzurii.” (p. 11) Adică o frază lipsită de orice adâncime, înțelegere și la urma urmei de sens. La fel, în volumul lui M. Petcu după un prim capitol cu tentă – și chiar cu merite – teoretice (de exemplu, o tentativă substanțială de a defini termenul de “cenzură”) se găsesc totuși o serie de incursiuni istorice, în care doar din când în când sunt de fapt reamintite structurile reliefate – mai mult tipologic – pe planul teoretic al capitolului amintit... Deși e vorba de un curs universitar, consistent poate în tradiția lui, resimțim și întâlnim totuși aceeași lipsă de organicitate și același anecdotism!

Mai toate analizele arată însă că datele cenzurii din România nu diferă în esență de cele ale cenzurii europene – iar apoi de cele ale Estului Europei – ale epocilor, însă “nici particularitățile specifice nu lipsesc” (A. Marino, p. 11) Inevitabil – și firesc totodată din cauza “apropierii” sale – atenția noastră este și rămâne atrasă de istoria **comunistă** a cenzurii. Ea nu poate fi tratată totuși separat de tehnicile și de focalizările cenzurilor din alte epoci sau de aiurea. Însă nici specificul ei – și nici specificul istoriei românești al cenzurii comuniste – nu pot fi trecute cu vederea. Și asta cu atât mai mult, cu cât – se pare: tocmai acest aspect se dovedește a fi cel mai “rezistent” la elaborarea conceptelor comprehensive și explicative. Întrebarea centrală este în fond aceea de a afla dacă particularitatea cenzurii comuniste rezidă doar în specificul “comunist” al valorilor care o condiționează, coroborate cu caracterul totalitar al regimurilor în cauză, sau, pentru descrierea și înțelegerea ei, mai sunt necesare și alte mecanisme categoriale, capabile să redea întreaga ei amploare și **unicitate**. Căci tocmai o viziune comparativă ne avertizează că la urma urmei mai toate tehnicile și orientările cenzoriale întâlnite în istoria comunismului, au fost de fapt elaborate și utilizate – ca “achiziție” istorică a epocilor ce-i drept diferite – și altcândva și altundeva... Este limpede că problema și dificultatea centrală a istoriei și a înțelegerii cenzurii este – și rămâne – chestiunea *specificului cenzurii comuniste!* Iar fără “rezolvarea” ei, nu vom putea răspunde satisfăcător nici la întrebarea despre specificitățile istorice ale cenzurii comuniste *românești!*

La acest capitol însă, volumul semnat de Bogdan Ficeac trebuie amintit ca un fapt cu totul regretabil. Numit de un recenzent (România Literară, Nr. 39, 4-10 oct. 2000) “eseu” – din context nu reiese că ar fi vorba de un eufemism – volumul atacă cu superficialitate și cu instrumente intelectuale precare, un subiect a cărui înțelegere ar trebui considerat ca fiind de importanță totuși capitală atât din perspectivă istorică cât și cultural-actuală. Într-un stil jurnalistic desăvârșit autorul ne relatează că a avut “șansa” de a avea acces la arhivele fostului Comitet pentru Presă și Tipărituri care a funcționat între anii 1949-1977, arhivă conținând Circulare, Ordine, Reglementări și alte documente care – odată cu “desființarea” oficiului – au fost predate Direcției Generale a Arhive-lor Statului, ele fiind, subliniază autorul, **și astăzi inaccesibile publicului larg**. (p.37) În ciuda acestui fapt – stupoare – documentele respective sunt prezentate totuși fără respectarea vreunei rigori în ceea ce privește publicarea documentelor de arhivă și fără vreo tentativă substanțială de a le comenta și/sau interpreta. La acestea se mai adaugă și eludarea semnalării oricărei bibliografii (frecventate sau tocmai NU). În pofida acestora, prefațatorul deja pomenit, afirmă în textul lui, că am avea de a face aici cu “prima analiză riguros (sic!) documentată pentru spațiul românesc”¹ (p.10) a fenomenului cenzurii... deși în fapt tocmai documentarea și rigoarea le lipsesc în primul rând întreprinderii în cauză., Căci nimeni nu poate folosi cu încredere în analizele și cercetările sale texte de a căror transcriere fidelă și mai ales completă nu poate avea nici o certitudine. Prin urmare, asemenea încercări (nu “eseuri”) în loc să contribuie la determinarea problemelor, produc mai mult

¹ Chestiunea destul de dezbătută, se pare, a pionieratului în materie se poate tranșa cu ușurință prin lecturarea textelor publicate de Adrian Marino în numerele 49-54 ale revistei *Sfera Politicii* care au apărut, totuși, în anul 1997 !!!, iar textul volumului actual nu diferă în mod esențial de cele ce figurează acolo...

confuzii... Apoi, deși semnaleză în mod repetat (nu putem ști dacă și consecvent) faptul – receptat mai mult ca efect jurnalistic – că documentele în cauză erau considerate de sistem ca **documente secrete**, acest lucru nu dă totuși de gândit autorului și în privința interpretării și înțelegerii lor.

Adică, nu se ridică de loc întrebarea: cum este posibil ca asemenea Ordine, Circulare și alte reglementări “secrete”, să creioneze și să detalieze totuși întreaga **fizionomie publică** (adică: publicată !!! până la urmă) a întregului spațiu publicistic, dar și teatral, cinematografic etc. a unei globalități sociale?

În realitate specificul esențial al cenzurii comuniste rezidă tocmai în caracterul lui funciarmente **secret** !!! Ea se instaurează – atât în România cât și aiurea – chiar prin retragerea și distorsionarea treptată în/și din sfera publică, a criteriilor și instituțiilor cenzoriale oarecum firești în vremea războiului. Acest lucru este valabil atât în privința cenzurii preliminare sau preventive (numită și *a priori*) cât și celei retroactive (numită cu un termen tehnic mai confuz și *a posteriori*) și se află în cea mai perfectă sincronie cu modificările ce au loc în domeniul legislației cu privire la secretele de stat și profesionale. În spatele și pe fundalul cenzurii comuniste se află acest procedeu deopotrivă *discret*, dar mai ales și propriu zis, **secret**. Cenzura textelor *manuscrite* (oferite publicării și efectuată înaintea publicării acestora) are loc de fiecare dată pe baza unor criterii ce constituie de fapt secretele Oficiului. Mai mult, cum remarcă și Oskar Stanislaw Czarnik, “Interdicția unei publicații, a rămas și ea la rândul ei un secret profesional și politic și nici intervențiile parțiale nu lăsau urme vizibile într-un text (până la urmă) tipărit.” (Vezi: *Le contrôle de la communication littéraire en Pologne durant la période 1945-1956*. În: *Livres, Édition, Bibliothèques, Lecture durant la Guerre Froide*, Paris, Centre Sèvres, 1998, p.132)

Trăsătura, caracteristica aparent discretă a cenzurării vreunui manuscris (având deci loc în intimitatea unei redacții și purtându-se asupra unui text încă ne-publicat) este de fapt fundamentată pe natura secretă a procedurii cenzurii comuniste. Iar în ceea ce privește cenzura textelor și a publicațiilor deja tipărite și difuzate, ea se realiza prin sistemul fondurilor secrete de bibliotecă, adică prin sistemul interdicțiilor secrete a publicațiilor. Nu este deci deloc întâmplător – și în nici un caz un amănunt de “fapt divers” – că mai toate documentele arhivelor Oficiilor cenzoriale și cele ale fondurilor secrete de bibliotecă poartă pe ele tocmai ștampilele de documente secrete... (În acest sens vezi: Ionuț Costea, István Király, Doru Radosav: *Fond secret. Fond “S” Special, Contribuții la istoria fondurilor secrete de bibliotecă din România, Studiu de caz – Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” Cluj-Napoca*, Editura Dacia, Cluj, 1995) Nemaivorbind despre faptul că în anul 1977 în România instituția cenzurii a fost “desființată” în mod oficial și public declarat, ceea ce nu însemna în realitate altceva decât că ea s-a transformat într-o practică și într-o “instituție” secretă în totalitatea ei...

Iar tocmai aceasta caracterizează specificul “istoric” al cenzurii comuniste românești. Adică în primul rând faptul că în România **nu a existat** practic o destalinizare ci doar ceva ce ar putea fi numit mai corect o îndepărtare tacită, și cât se putea de silențioasă de stalinism, pe parcursul căreia însă – și tocmai cu ajutorul cenzurii prealabile și retrospective secrete – au supraviețuit (spre deosebire de alte țări) majoritatea cadrelor aflate în fruntea partidului încă din perioada anterioară. Apoi, în al doilea rând, către mijlocul deceniului opt, în politica culturală românească se poate observa chiar o tendință pronunțată de **re-întoarcere la stalinism**, (în principal și cel mai pregnant prin *jdanovismul* anacronic al cuvântării lui n.c. de la Mangalia). Adică, în plin proces al “perestroicii” și al “glasnostului” aflat în extindere și spre alte țări, în România socialistă au fost de fapt reînviată concepțiile aceluși “realism socialist” stalinisto-jdanovist care avea în miezul său tocmai ideea “romantismul revoluționar”...

Însă, particularitatea cenzurii comuniste de a fi cenzură secretă, îi conferă și o dificultate aparte pentru înțelegerea și interpretarea ei, deoarece aceasta din urmă trebuie să fie însoțită și fundamentată de/și pe o meditație axată pe categoria secretului și a rolului său specific în structurarea globalității sociale a socialismului. Ceea ce deosebește deci, în privința cenzurii, socialismul real de alte tipuri de totalitarisme acela e tocmai faptul că și în nazism și în fascism, de exemplu, interzicerea și distrugerea publicațiilor fuseseră acte publice (realizate prin epurarea publică a bibliotecilor sau prin arderea publică – în piețe – a cărților etc.). Iar criteriile cenzoriale

care reglau “apariția” textelor manuscrise, au fost și ele făcute publice. (A se vedea în acest sens: Marie Kuhlmann, Nelly Kuntzmann, Hélène Bellour: *Cenzura și bibliotecile în secolul XX*. Editura Amarcord, Timișoara, 1999, p.38-39) Ceea ce rămâne deci cel mai dificil de gândit și de interpretat, acela e tocmai natura secretă a cenzurii despre care vorbim...

Desigur, această dificultate se prezintă și mai pregnant poate acelorora care nici **nu** s-au întâlnit în experiența lor cu acest tip de cenzură și de aceea tocmai lor trebuie ea expusă mai amănunțit... Bunăoară nu cu mult timp în urmă ne-a parvenit o circulară în care un anumit *Norwegian Forum for Freedom of Expression* anunța că e pe cale de a constitui o bază internațională de date bibliografice despre “literatura cenzurată”. Însă – stupoare – ei solicită pentru alcătuirea bazei respective următoarele date: “Titlul, în original și în engleză, autor, editor, anul publicării, data/anul cenzurării (sic !), cauza (sic !) cenzurării și (incredibil) numărul ISBN al publicației.” E limpede că în viziunea celor care intenționează construirea acestei baze de date, cenzura comunistă apare într-un mod cu totul distorsionat, adică ca o instituție publică dialogală care oferă explicații detaliate despre motivele ei de cenzurare, și despre datele temporale ale operațiilor, îngrijindu-se, pe deasupra, să asigure și numere de standard internațional bibliografic pentru volumele pe care le “lucrează”... Există deci și aiurea o completă neînțelegere în ceea ce privește fenomenul comunist al cenzurii și cenzura comunistă românească.

Însă, paradoxal în aparență, tocmai specificul istoriei românești a cenzurii este totodată și acela ce ne poate oferi cel mai potrivit – și «privilegiat» – teren și pentru înțelegerea particularităților cenzurii comuniste în genere. Deoarece tocmai din cauza eludării destalinizării efective și prin revenirea specifică a motivelor pronunțat “neo”-staliniste, în politica “culturală” a comunismului românesc s-au putut “dezvolta” aici până la maturitate și permanență toate motivele pe care rareori le putem întâlni altundeva, dar și acele tendințe care sfidează limitele categoriale (temporale) ultime ale fenomenului.

Timpului fisurat al cenzurii i se adaugă astfel și ruptura timpului în secret, pe care nu-l mai putem reînnoa decât dacă realizăm că ea nu face parte doar din moștenirea ci și din fizionomia noastră actuală.

**Informația biblioteconomică în colecțiile BCU "L. Blaga"-Cluj-Napoca
– bibliografie de specialitate și bază de date –**

Monica Lazăr¹
B.C.U. – Cluj

Lucrarea Anei Maria Căpâlneanu² este prima bibliografie de specialitate în domeniul biblioteconomiei și științei informării elaborată la noi, care are în vedere în mod exclusiv cărțile (nu și publicațiile periodice). Prin aceasta, are meritul de a contribui la "reașezarea în drepturi" a disciplinei biblioteconomice și a profesiei de bibliotecar, atât în mediul academic cât și în "realitatea" instituțională, răspunzând totodată nevoii accesului neîngrădit și rapid la informație. Este un obiectiv urmărit și realizat chiar prin forma de prezentare, bibliografia având și o **versiune electronică** – baza de date LIS, care poate fi consultată *online* din pagina Bibliotecii Centrale Universitare "L. Blaga"- Cluj.

În paginile ei, lucrarea reunește publicațiile monografice de specialitate **aflate în colecțiile BCU Cluj** asupra cărora s-a operat o selecție necesară, impusă de limbile în care au fost ele editate, reținându-se cu precădere lucrările în limbile celor trei linii de predare a cursurilor de biblioteconomie la Universitatea clujeană: română, maghiară și germană. La acestea adăugându-se, bineînțeles, titluri editate în limbi de largă circulație: engleză, franceză, italiană, rusă.

Cea mai importantă selecție însă, cea care ilustrează exigențele cercetării, a avut în vedere perenitatea, relevanța și actualitatea informațiilor oferite, care acoperă toate domeniile activității de bibliotecă, de la rolul și scopul bibliotecii până la asocierea ei cu rețelele informaționale moderne și noile tehnologii de informare și comunicare.

Structura lucrării reflectă preocuparea autoarei pentru sistematizarea competență a tuturor informațiilor de specialitate în șapte capitole – veritabile "câmpuri semantice" ale conceptelor biblioteconomice specifice – înlesnind regăsirea, fie prin extinderea, fie prin restrângerea căutării. În acest scop a fost elaborat și sistemul celor trei categorii de indici: de subiect, de autori și geografic.

Fiecare titlu descris are conținutul definit prin termeni de indexare și atașată tabla de materii – ca informație suplimentară asupra subiectului. Toate publicațiile cuprinse în bibliografie au și localizarea (cota publicației), înlesnind accesul direct la colecțiile BCU Cluj.

Astfel alcătuită ea își atinge pe deplin scopul, declarat și de autoare, de a fi utilizat ca instrument de informare pentru studenții secției de biblioteconomie, cadre didactice, bibliotecari, fiind pentru cei din urmă și un exemplu de valorificare a cunoștințelor profesionale și un model de competență.

Trebuie subliniată și contribuția pe care această bibliografie o aduce consacrării terminologiei biblioteconomice moderne în România, definind concret și clar activități, structuri și concepte noi, reprezentând ultimele tendințe și evoluții în planul teoretic al disciplinei și în cel practic al bibliotecilor.

¹ E-mail: monica@bcucluj.ro

² Căpâlneanu, Ana Maria: *Lucrări de Biblioteconomie și Știința informării în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga", Cluj-Napoca – Bibliografie selectivă. Work on Librarianship and information science held by the "Lucian Blaga" Central University Library, Cluj-Napoca – Selectiv subject bibliography*. Presa Universitară Clujeană. *Bibliotheca Bibliologica*. Serie Nouă. Vol. 23. Cluj-Napoca 2003. 210 p.

**Surse de informare în biblioteconomie,
la B. C. U. “Lucian Blaga”, Cluj : o bibliografie de specialitate
– note de autor –**

*Ana Maria Căpâlneanu¹
B.C.U. – Cluj*

Este deja unanim acceptat faptul că informația se validează deplin doar prin utilizare iar valoarea ei intrinsecă se impune prin circulație. În aceeași măsură, se recunoaște imposibilitatea oricărui progres, indiferent de domeniu, în afara informării. Dezvoltarea biblioteconomiei, ca știință în plină afirmare, este deopotrivă dependentă de consistența informațiilor care stau la dispoziția celor implicați și de deplina lor utilizare.

Fiind pe deplin convinsă de adevărul acestor afirmații și, în același timp, în acută nevoie de surse de informare de specialitate, am recurs la colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga”, Cluj, locul meu de muncă, unde am sperat să regăsesc informațiile de care aveam nevoie. Într-adevăr, volumul surselor de biblioteconomie găsite mi-au depășit în bună măsură așteptările și am considerat că ar fi benefic pentru toți cei interesați – studenți, cadre didactice, bibliotecari – să ia cunoștință de ele. Bibliografia selectivă de biblioteconomie și știința informării – rezultatul unei activități bibliografice de cinci ani – ilustrează tocmai această intenție, de a identifica și a scoate la lumină surse monografice de informare în biblioteconomie și știința informării, aflate în colecțiile B.C.U. Cluj, surse care, după părerea mea, nu sunt cunoscute și valorificate îndeajuns.

Desigur, pentru a putea duce la îndeplinire, în condiții de deplină responsabilitate, un astfel de proiect, “am dezgropat” din colecțiile B.C.U. Cluj sute de volume care, într-un fel sau altul, aveau legătură cu subiectul care mă interesa. Prima fază de selecție a fost extrem de generoasă, am operat doar cu criteriul tematic și cu cel cronologic, după care aria de studiu s-a restrâns, prin eliminare – cu cartea în mână – a tuturor celor care nu se încadrau în concepția și structura internă a bibliografiei. Am avut astfel privilegiul de a parcurge nemijlocit un volum extrem de cuprinzător de lucrări de biblioteconomie, știința informării și alte domenii conexe, multe dintre ele foarte prețioase, dar, din păcate, total sau cvasi total necunoscute. A fost o experiență interesantă, instructivă și extrem de edificatoare, nu doar în ceea ce privește constatările legate de amploarea remarcabilă a surselor biblioteconomice regăsite dar și referitor la proveniența lor, la modalitățile de intrare în colecțiile noastre.

Deși era de așteptat, date fiind condițiile de severă limitare financiară în care se zbat bibliotecile la noi, și deopotrivă, având în vedere numărul destul de redus de apariții editoriale în domeniu pe plan național, am fost totuși surprinsă să constat raportul puternic inegal dintre achiziții, pe de-o parte și schimb/donații, pe de alta. Larga majoritate a lucrărilor identificate provin atât din donațiile făcute de diverse personalități și instituții de specialitate din străinătate, cât și ca efect al relațiilor de schimb internațional de publicații pe care biblioteca noastră le susține.

Astfel, cărțile în limba germană, investigate și reținute pentru bibliografie, au fost în proporție covârșitoare donate de d-na Elisabeth Simon de la Deutsche Bibliotheksinstitut, Berlin, între anii 1999-2000 (lucrările donate fiind editate în celebra serie DBI-Materialien, transformată recent în EDBI-Materialien). De altfel, cei care le cunosc se și referă la ele ca la “donația germană”, denumire care se păstrează și în materialele promoționale realizate de colegii de la Sala “Lucian Blaga”, unde se află depozitate cu acces liber la raft. De asemenea, un important număr dintre cărțile în limba engleză provin de la biblioteci de învățământ și publice britanice (Perth and Kinross County Library – ca un singur exemplu); multe dintre ele poartă încă pe coperta II sau pe pagina de gardă, într-un buzunar special, fișa de împrumut a cărții de la biblioteca de origine). La acestea se mai adaugă titluri disparate, bifate de colegii de la departamentul de Schimb de publicații, pe listele oferite de partenerii noștri în contrapartidă pentru publicațiile trimise de noi în cadrul relației.

¹ E-mail: anima@bcucluj.ro

În aceste condiții, concluzia care se impune este evidentă : donațiile și schimbul de publicații se păstrează în continuare ca mijloace necesare și indispensabile de dezvoltare a colecțiilor, dată fiind perioada de penurie financiară în care ne aflăm în prezent.

Inițial, ca primă categorie de beneficiari ai acestui instrument de informare, am avut în vedere studenții de la facultatea de profil a Universității "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca și, deopotrivă, profesorii implicați în procesul didactic. Substanța bibliografiei include surse importante de cunoștințe necesare tuturor acelor care sunt în curs de formare pentru profesia de specialist în informare. Sursele selectate au fost structurate în cadrul lucrării în strânsă legătură cu programa universitară. Am considerat important ca noțiunile și conceptele de bază, principiile fundamentale de biblioteconomie, informare documentară, management de bibliotecă, automatizare a funcțiilor bibliotecii, rețele și sisteme informaționale, Internet, etc., să poată fi aprofundate și prin studierea monografiilor de specialitate avute la îndemână în colecțiile BCU, Cluj-Napoca, în complementaritate cu celelalte surse, de alt tip (note de curs, articole de periodice, sinteze, literatură gri, etc.) sau în alt format (documente electronice, Internet, etc.). Bibliografia de față are rolul de a face ca drumul către aceste izvoare să fie cât mai rapid și mai facil posibil, oferind elemente de identificare cât mai consistente.

În același timp, am considerat că demersul de formare și auto-formare continuă a colegilor bibliotecari, în dorința lor de dezvoltare și perfecționare profesională, ar putea fi deopotrivă susținut de sursele semnalate în acest instrument bibliografic. Acesta ar putea reprezenta, de asemenea, și o cale de a semnală aceste lucrări ale colegilor din alte instituții bibliotecare, interesați de evoluțiile înregistrate în acest domeniu atât de dinamic, de a le achiziționa pe cele considerate utile sau, în extremis, de a le obține prin împrumut interbibliotecar.

Criteriile de selecție cu care am operat se referă la tipul de documente, limba de editare și cronologia edițiilor. Am reținut documente primare cu caracter monografic, antologii și culegeri de studii, manu-ale, cursuri, lucrări științifice ale congreselor, conferințelor și ale simpozioanelor, etc., publicate începând din deceniul șapte până în prezent și intrate în colecțiile BCU "Lucian Blaga", Cluj-Napoca. Am păstrat și lucrări mai vechi considerând că informațiile oferite sunt în continuare valabile, în special cele referitoare la aspectele generale ale problemei, la funcțiile și rolul bibliotecilor în context istoric, social și cultural, la specificul activității de bibliotecă în perspectivă tradițională, la tipul și categoriile de utilizatori, la nevoile lor de informare, la serviciile de bibliotecă, etc. În schimb, în zona automatizării bibliotecilor, a noilor tehnologii de informare și comunicare, a rețelilor informaționale, etc., am selectat doar lucrări mai recente, având în vedere ritmul extrem de accelerat în care lucrurile evoluează, aducând după sine primăria rapidă a informațiilor.

Am inclus, de asemenea, într-o secțiune separată, documente secundare referitoare la biblioteconomie și știința informării, lucrări de referință, ca : enciclopedii, lexicoane, dicționare, bibliografii speciale, cataloage, etc.

În ceea ce privește limba de editare a lucrărilor selecționate, am reținut titlurile editate în limbi de circulație : engleză, franceză, germană, italiană și rusă. Desigur, am avut în special în vedere limbile celor trei linii de predare a cursurilor de biblioteconomie la Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca, și anume româna, maghiara și germana. Pentru identificarea titlurilor incluse în bibliografie am consultat atât cataloagele tradiționale (sistematice și alfabetic) cât și OPAC-ul bibliotecii.

Materialul bibliografic selectat l-am structurat pe șapte mari coordonate care se pliază pe direcțiile principale de desfășurare și evoluție a domeniului: aspecte interdisciplinare și domenii conexe, probleme de management de bibliotecă, servicii și tehnică de bibliotecă, informare documentară, lectură, aspecte legate de formarea academică și perfecționare profesională și relații de colaborare și asociere intra-profesională. La rândul lor, clasele sunt subdivizate în funcție de ariile mai înguste de activitate, aparținând fiecăreia dintre ele.

În cadrul fiecărei subdiviziuni, materialul este ordonat alfabetic, după autori și titluri. După datele bibliografice, fiecare referință include cuprinsul lucrării descrise (tabla de materii), ca informație suplimentară cu valoare analitică, după modelul utilizat în elaborarea revistelor de

sumare. Când cuprinsul a fost prea detaliat, am suprimat titlurile irelevante, formulate într-un stil nesugestiv, păstrându-le doar pe cele edificatoare. De asemenea, la lucrările cu un aparat critic și bibliografic foarte bogat, cu indici multipli și anexe utile, am făcut o mențiune specială în acest sens, indicând și paginile din cadrul lucrării unde acestea se află. Am considerat foarte utile în special cercetările bibliografice și bibliografiile de recomandare, care oferă căi suplimentare de identificare a unor noi surse de informare la temă.

Descrierile bibliografice se completează cu menționarea adresei documentului în cadrul colecției. Atunci când cota lipsește este un indiciu asupra faptului că lucrarea este încă în curs de prelucrare; ea va fi introdusă în momentul în care documentul va intra în circulație. Am păstrat, de asemenea, și cărțile intrate ca efect al dreptului de depozit legal al BCU, Cluj-Napoca. Deși aceste lucrări au restricții de circulație, am considerat că este important să fie semnalate.

Pentru a avea acces la cât mai multe dintre problemele dezbătute în cadrul materialelor prelucrate, fiecare referință bibliografică în parte este însoțită, la final, de descriptorii acordați în funcție de multiplele aspecte identificate în lucrarea descrisă. Fiind în limba română, aceștia au și rolul de a oferi informații esențiale asupra lucrărilor în limbi străine, atunci când acestea sunt inaccesibile.

Bibliografia este completată de trei categorii de indici alfabetici: de autori, de subiecte și geografic, cu menirea de a facilita consultarea materialului bibliografic prelucrat, prin asigurarea unor căi suplimentare de acces la informațiile prezentate. Pentru simplificarea consultării indicelui de autori, am eliminat contribuțiile de tipul ed., red., red. resp., etc., mențiuni care se regăsesc în corpul descrierilor principale.

Întregul material inclus în prezentul instrument de informare a fost prelucrat utilizând softul bibliografic ProCite și reprezintă versiunea tipărită a bazei de date LIS care poate fi consultată online pe site-ul BCU "Lucian Blaga", Cluj-Napoca. La momentul demarării acestui proiect, am utilizat versiuni mai vechi ale programului care nu mi-au permis respectarea tuturor diacriticelor pentru limba română și parțial pentru cele maghiare. Regret acest inconvenient, dar consider că accesul la informațiile oferite se poate realiza și în aceste condiții.

Baza de date bibliografice LIS rămâne o bază deschisă și urmează să fie completată cu noi intrări, astfel încât imaginea asupra contribuțiilor editoriale biblioteconomice românești și străine, regăsite în colecțiile românești, să fie cât mai cuprinzătoare și la zi.

Sper ca această bază de date bibliografice și versiunea ei tipărită să reprezinte instrumente utile pentru studenți, profesori și bibliotecari, deopotrivă, în dorința lor de a privi biblioteconomia dintr-o nouă perspectivă, modernă și dinamică, păstrând și valorificând, în același timp, și cunoștințele tradiționale. Informația și nevoia permanentă de informare au fost întotdeauna factori care au redefinit și remodelat comunități umane, care au determinat evoluții și au conturat noi profesii. Iar profesia de bibliotecar se poate număra printre profesiile în care elementele de tradiție și de modernitate se conjugă cel mai bine.

F. POSTMA & J. van SLUIS, *Auditorium Academiae Franekerensis. Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheitsdruckwerke der Universität und des Athenäums in Franeker 1585 - 1843*, Leeuwarden - Fryske Akademie, 1995, XLVIII + [4] + 706 + 2 f. volante (in 8⁻ ; 29x21,5 cm).

– Recenzie –

Ioan- Maria Oros¹
Muzeul de Istorie și Artă – Zalău

Primum din partea unuia dintre autori (Prof. dr. Ferenc Postma, titularul cursurilor de ebraică și de istoria cărții vechi europene, la Facultatea de Teologie de pe lângă Vrije Universiteit Amsterdam) o masivă cercetare bibliografică privitoare – după cum o arată și titlul – la tipăriturile academice de Franeker – Olanda. Rezultat al unei munci de peste zece ani a celor doi autori, cartea impresionează prin monumentalitate și metodă, întregul proces de elaborare fiind asistat de calculator. De altfel, cel amintit este și inițiatorul grupului olandez de studiere a Bibliei pe computer.¹ Pentru strângerea datelor, cei doi autori au străbătut – la propriu – toată Europa, investigând fondurile a peste 70 de biblioteci vechi, 13 fiind de tip transilvan, umaniste, din România (Aiud, Alba Iulia, Cluj, Miercurea-Ciuc, Odorhei, Sibiu, Sighișoara, Sf. Gheorghe, Târgu Mureș și Zalău). De asemenea, prin colaboratori, dar și utilizând “posibilitățile moderne de prelucrare electronică a datelor (EDV) din cadrul bibliotecilor olandeze (PICA) și, într-o oarecare măsură, @world-wide@ (WWW)”, au reușit să exploreze chiar fonduri de cărți din Republica Sud-Africană, SUA, Rusia și Japonia.

Lucrarea este structurată pe următoarele secțiuni: o *Introducere*, densă și aplicată, prevăzută cu patru anexe (bibliografia selectivă / *die Literatur*/ utilizată, lista docenților în ordine cronologică, abrevierile pentru bibliotecile consultate și abrevierile tehnice) – p. IX- XLVIII, introducere redactată în germană și repetată “in friesischer Sprache”; bibliografia propriu-zisă, respectiv miezul lucrării, cu capitolele: *Orationes & Disputationes sub praeside* (p.1-428), *Disputationes pro gradu* (p. 431-508) și *Miscellanea* (p. 509-594; am indicat și paginile pentru a marca astfel ponderea fiecărui capitol în economia lucrării), apoi, în ultima parte, avem un tabel al concordanțelor numelor studenților din *Album Studiosorum Academiae Franekerensis* (unde găsim și numărul de înmatriculare al fiecăruia) și *Album Promotorum* cu numele găsite pe paginile de titlu ale *Disputationes*, indicele de persoane și limba *Carminae*-lor, la care se adaugă, în fine, două file volante ce cuprind un *Index Professorum, numerose et alphabetice* – practic, un instrument mobil de lucru.

Revenind la introducere, în expunerea de motive autorii atrag din capul locului atenția asupra valorii incontestabile pe care o reprezintă *Orationes* și *Disputationes* ca izvor pentru istoria învățământului academic; acestea aducând date inestimabile cu privire la *Peregrinatio Academica*, la evoluția predării academice și a obiectelor de predare pe intervalul a două secole și jumătate, dar și “ca punct de plecare pentru cercetarea prosopografică a studenților sau a mijloacelor auxiliare pentru completarea faptelor biografice sau genealogice”.

Alături de aceste *Orationes* și *Disputationes*, în *Auditorium Academiae Franekerensis* sunt inserate bibliografic și alte categorii de scrieri care ilustrează, într-un fel sau altul, viața academică europeană, în general, cea olandeză, în special, din secolele XVI-XVIII, ca de exemplu: *Carmina gratulatoria*, *Epicedia*, *Leges academiae*, *Ordines lectionum* sau *Programmata*, cataloage de bibliotecă și alte scrieri referitoare la Academia Franeker.

Continuând cu o scurtă privire de ansamblu asupra stadiului cercetării acestui domeniu, autorii fac o trecere în revistă a istoricului cercetării cuvântărilor și disputelor, a înaintașilor în materie (C. van der Woude, J.J. Kalma ș.a), a bibliografiilor anterioare, parțiale, și a cartotecilor rămase de la acești precursori, subliniind totodată ce anume îi aseamănă și ceea ce îi diferențiază de

¹ Email: ioan_maria_oros@hotmail.com

aceștia, ce anume au preluat și ceea ce aduc nou în cartea lor, mai precis, ceea ce ei înșiși denumesc cu o sintagmă fericită: ”surprinderea Franekerului ca întreg”, adică de a include pe “toți docenții din cele patru facultăți (teologie, drept, medicină și *artes*) în întregul interval de timp în care s-a predat la Franeker: la Universitate între 1585-1811 și la Ateneum între 1816-1843”.

Observațiile asupra metodei bibliografice adoptate, metodă de lucru aplicată pe calculator și respectată în întregime de către autori și colaboratori, sunt expuse în prefață. ”în câteva fraze sunt prezentate selecția și criteriile care au stat la baza alcătuirii acestei cercetări bibliografice (”în prezenta bibliografie intră exclusiv scrieri tipărite”, iar ”Condiția pentru intrarea în bibliografia prezentă nu a fost, în general, gradul de notorietate a unei surse, ci posibilitatea concretă de a putea lua și cerceta titlurile, cu privirea”), insistându-se asupra imposibilității caracterului exhaustiv al lucrării, a completitudinii ei ”totale”, imposibilitate datorată metodei aplicate și a faptului că, în bibliotecile vizitate, cataloagele nu cuprindeau întotdeauna toate sursele, obligând autorii să aplice principiul ”autopsiei directe” (adică al vederii a ”cel puțin un exemplar din cele cu titlul pomenit în catalog.”).

Completitudinea lucrării, despre care vorbesc autorii, constă, de fapt, în ”deschiderea” acesteia. Deși în forma de acum lucrarea este de mare anvergură, masivă și aproape de a atinge pragul exhaustivității, totuși, informațiile nu pregetă – prin metoda aleasă – să completeze în continuare această lucrare, dovadă clară fiind recenta corespondență primită de la același autor, prin care ne trimite o *Frustula Academica Franekeriana (Eine erste Ergänzung zum Auditorium Academiae Franekerensis)* cu peste treizeci de noi referințe bibliografice.

De asemenea, pentru înțelegerea metodei și a tehnicilor utilizate în descrierea bibliografică, autorii dau detalii privind locurile de descoperire, ”categoria docenților”, *pro gradu* și *miscellanea*. Ca atare, o primă grupare a referințelor bibliografice în interiorul cărții este făcută după natura unităților descrise: a) *Orationes et Disputationes sub praeside*, b) *Disputationes pro gradu* și c) *Miscellanea*, iar înăuntrul acestora ordonarea se face cronologic: pentru prima categorie în funcție de data numirii docenților la Academie (fiecare purtând în acest sens un număr repartizat de la 1 la 203, cf. *Index Professorum*). Fiecare unitate bibliografică este completată cu o trimitere fie la *Album Studiosorum Academiae Franekerensis* (S.J. Fockema Andreae/ Th.J. Meijer, Franeker, 1968), fie la K. Szabó/ Á. Hellebrant, *Régi Magyar Könyvtár* (Budapest, 1896-1898), aceste două surse fiind totodată și criteriile de verificare. De exemplu:

G/1694.8 Aeschinus Saagmans, Leov. Frisius, *Disputatio philosophica inauguralis de dubitatione, Ipsis Id. Oct.* Franequerae, Johannes Gyzelaar, 1694, 4° ; 46 S. Ph. doct. Carm.: S.G.M.D. & C. †= Sixtus Greydanus, med. et chirurg.ă; J. v. Dooreslaar. Anm. : + Zaláu <8210> - *ASt.* 8597, 9373. – *APr* 15 Oct. – Cf. Sibranda, 103/1694.1

În măsura în care cuprinde câteva mii de titluri (6000-7000), fiind în acest sens un veritabil biblio-catalog, lucrarea celor doi erudiți olandezi poate fi considerată în același timp și un izvor deosebit pentru istoria tiparului și a cărții, concretizată prin marile oficine olandeze cu tipografia vestiti pomeniți (începând cu Aegidius Radaeus și Abbe Wibes, Uldericus Balck și Johannes Gyselaar, până la Henricus Halma și Gulielmus Coulon, etc.).

Prin galeria marilor figuri de profesori ai timpului: S. Lubbertus, J. Coccejus, C. Vitringa Senior, H.A. Röell, R. Andala, A. Schultens, J.Ph. Scheidius sau cei din celebra familie Schotanus, și foarte mulți alții din cei peste 200 de docenți, cei care dădeau prestanță facultăților pe care le slujeau, cel puțin pentru secolul al XVII-lea, mica universitate de Franeker se bucura de o bună faimă în întreaga Europă protestantă.

Autorii ne pun în gardă asupra faptului că, aceste *Disputationes* aveau un scop didactic, de instruire, și că: ”ele mijlocesc o imagine asupra *communis opinio* pe o anumită temă”, în secolele XVII- XVIII Universitatea servind mai mult învățării, decât cercetării, cum se întâmplă în zilele noastre.

”Nici o bibliografie nu poate înșă înlocui dorința cercetătorilor de a vedea originalele” – conchid autorii. Or, această lucrare, de referință prin excelență, aparent aridă și hipersavantă, deci

una care mai degrabă se consultă, nu se citește propriu-zis, poate permite mai multe niveluri/moduri de lectură: ne referim la faptul că, în afara satisfacției intelectuale oferite cercetătorului prin datele conținute de fiecare referință bibliografică (fenomen caracteristic pentru o lectură așa-zis lineară), printr-o abordare participativă și fără să trădăm deloc intențiile autorilor sau să denaturăm cumva sensurile exacte, intrinseci, ale acestor date, ne putem imagina, de fiecare dată, solemnitatea momentului “apărării” disputei – acest “turnir al clericilor”, după cum s-a spus. Aproape fiecare unitate bibliografică de aici “închide” în sine un mic spectacol al cărui “decriptare” surprinde interesante “mentalități universitare”: una dintre ele fiind însăși cea legată de ceremonialul academic, oficiat savant, al susținerii tezei, căci, volens-nolens, dincolo de simpla citire a referinței bibliografice privitoare la o *Disputatio* sau alta, transpare “fizionomia” lor. Este, după noi, una dintre frumusețile cărții de față, alături de virtuțile ei biblioflice, ca inventar al atâtor rarități, pe de o parte, și de calitățile sale științifice, pe de altă parte. Poate nu întâmplător, până acum primii care s-au interesat mai îndeaproape de aceste *Disputationes* au fost istoricii dreptului din Germania.

La fel, cartea reușește să surprindă chiar și așa, în această manieră “printre titluri”, tumultul ideatic-teologic al atâtor ani, demonstrând că, în sine, întreg acest vast TABLOU AL IDEILOR ÎN TENSIUNE nu reprezintă doar o simplă “desfășurare” scolastică, ci are în spate o continuă dezvoltare retorică și o (auto)disciplinare a spiritului în cadrul instituției academice, iar din punct de vedere hermeneutic presupune un continuu exercițiu de adâncire exegetică.

Astfel că, numai la prima vedere se poate afirma că această lucrare poate fi considerată doar o bibliografie și atât – după cum o arată subtitlul: *Bibliographie der Reden, Disputationen und Gelegenheits-druckwerke der Universität und Athenäums in Franeker 1585-1843/ Bibliografia cuvântărilor, disputelor și tipăriturilor ocazionale ale Universității și Ateneului din Franeker 1585-1843/*; prin bogăția datelor pe care le putem extrage de aici, aceasta poate fi socotită la fel de bine – chiar dacă indirect – o istorie a ideilor/temelor filosofico-teologice (dar și juridice, medicale etc.) ce au frământat elitele universitare și teologice din Europa secolelor XVI- XVIII, respectiv un puternic izvor pentru o istorie a învățământului academic al aceluși timp, iar prin acea *Peregrinatio Academica (Ungarica et Transilvanica)* și o fidelă imagine a interferențelor culturale.

Lucrarea completează o lacună serioasă în domeniu, fiind o adevărată surpriză în literatura de specialitate și reprezintă, fără îndoială, un model pentru eventualele lucrări viitoare românești de acest gen. Oportunitatea lucrării se dovedește cu atât mai mult cu cât literatura din România nu are ”acoperit” acest capitol: *Peregrinatio Academica* de Olanda, fenomen care, în cazul nostru, constituie o perfectă oglindă a relațiilor europene dintre Ungaria și Transilvania, pe de o parte, și Olanda pe de alta, măcar sub aspectul universitar teologic, umanist. Acest lucru era posibil “datorită limbii latine care era limba științifică unitară”, iar răspândirea acestor *Orationes* și *Disputationes*, ca și a cărții europene, de altfel, este legată de “mobilitatea studenților”. Ca să ne dăm seama de amploarea fenomenului din toată această perioadă (1585-1843), ”când studenții unguri veneau în Republică pentru a-și încheia studiile, studenții din Țările de Jos veneau la Padova sau Basel să-și dea doctoratul”; doar după *Indicele de persoane* noi am identificat nu mai puțin de 250 de studenți ai vechii Universității de Franeker, originari din Ungaria și Transilvania, plus un Michael Corvin Petroselinus din Cracovia (iar, în afară de Franeker, în acea perioadă, universități în Olanda mai erau cel puțin la: Amsterdam, Utrecht, Leida, Harderwijk și Gröningen).

Marea surpriză a acestui monumental op, probabil una nescontată nici de către autori, este aceea că scoate la iveală un număr impresionant de unicate (*unikum, rareté*). Prin aceasta, involuntar, cei doi autori au împlinit și un act de înalt patriotism, aducând un serviciu național țării lor prin identificarea acestor piese de patrimoniu bibliofil – considerate până acum dispărute – și recuperarea acestora prin foto-copiere. Prin urmare, din acest punct de vedere, nu trebuie subestimat deloc nici aspectul bibliofilic reflectat de lucrarea bibliografică pe care o prezentăm. Statistic vorbind, doar la o primă și anevoioasă numărătoare mecanică, am constatat că, în ceea ce privește raritatea, din cele peste 680 de titluri în 850 de exemplare (sau texte în cazul colligatelor), existente în bibliotecile din Transilvania, cercetate, sunt 158 de unicate de Olanda, adică aproape un sfert din totalul titlurilor. Și aceasta doar în cazul tipăriturilor de Franeker! Deși, la o primă vedere, se pare că autorii și-au propus să cerceteze doar colecțiile care presupuneau de la început arealul de

Peregrinatio Hungarica, credem că, pentru un “plus” de completitudine, cercetările ar trebui extinse și asupra fondurilor din bibliotecile celorlalte provincii românești, idee de altfel în consens cu aceea a autorilor acestei bibliografii, când susțin că: ”nu este exclus să existe încă biblioteci care să poseze tipărituri prețioase de Franeker în Europa de Est și în Statele Unite”.

Remarcând încă o dată monumentalitatea și oportunitatea în domeniu a acestei lucrări, în încheiere, nu ne rămâne decât să întărim și noi remarca celor doi autori, anume faptul că: “Profesorii și studenții se adresau cândva cu scrierile lor publicului, azi trebuie ca aceste izvoare să găsească acces la *Auditorium*-ul istoricilor”. Dar, pentru că “descrierea titlului nu poate înlocui tipăritura originală”, iar “o descriere poate mijloci doar o impresie asupra ce oferă autorul”, de-abia cu împlinirea în fapt a intenției autorilor de a scoate cel de-al doilea volum, care să cuprindă tocmai corpus-ul acestor *Orationes* și *Disputationes*, cartea își va etala, credem, întreaga ei valoare.

NOTE:

1. Mai pe larg despre activitatea profesorului vezi: Liber amicorum Fr. Postma *Een boek heeft een rug*, Zoetermeer, 1995, p. 225-228; Fr. Postma, “În căutarea tipăriturilor academice de Franeker”, trad. din olandeză și notă biografică de I. M. Oros, în *Limes*, nr. 2-3, Zalău, 1998, p. 51-54.

Dimensiunea fascinantă a cărții și arta tipografică

Expoziție: 16 mai 2002 – 1 iunie 2002

Meda-Diana Hotea¹
B.C.U. – Cluj

Fiecare demers de acest gen presupune o provocare, un joc al imaginației pentru a expune, a așeza la vedere, dintr-o altă perspectivă, acel ceva cu care suntem atât de obișnuiți: cartea. Și când aceasta se evidențiază prin ceva aparte atracția devine irezistibilă. Forma cărții suscită interesul și curiozitatea, provoacă exclamații de uimire și creează senzație.

Edițiile liliput păstrate în fondurile Colecțiilor speciale ale Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” au stârnit de-a lungul timpului interesul și entuziasmul vizitatorilor noștri. Acest fapt ne-a motivat să realizăm o expoziție care să le pună în valoare și să le facă accesibile publicului larg, nu numai utilizatorilor specifici ai bibliotecii.

În cadrul fondului nostru de carte rară edițiile liliput ocupă un loc aparte fiind reprezentate prin 125 titluri. Carte bibliofilă, tipărită prin excelență pentru a evidenția arta tipografică, aceasta a constituit încă de timpuriu obiectul colecțiilor particulare și publice. Datorită formei lor distincte, conferită de dimensiunile extrem de mici (până la 18 cm), și-au pus amprenta și asupra mentalului colectiv. Acestea au fost subsumate categoriei de obiecte ce intrau în sfera talismanelor fiind considerate veritabile amulete, posesorii lor purtându-le la gât ca pe niște veritabile medalioane în speranța că vor fi protejați de boli, blesteme sau vrăji.

Din punct de vedere tematic expoziția a fost structurată în șapte mari domenii, dintre care amintim aici: literatură², religie³, istorie⁴, artă tipografică⁵, tehnică⁶, loisir⁷.

Ordonate cronologic în cadrul fiecărei teme, edițiile liliput au fost așezate lângă tipărituri de format bibliografic obișnuit ca, prin jocul antinomic al imaginii, dimensiunea lor să fie și mai mult evidențiată.

Punctul de atracție al expoziției l-a constituit ediția Galileo Galieli, **Madama Cristina di Lorena**, tipărită la Padova în anul 1836, care are o dimensiune de doar 1,8 cm.

¹ E-mail: meda@bcucluj.ro

² M.Eminescu, Luceafărul, București, H.Fischer-Galați, 1933; T.Arghezi, Poezii, București, H.Fischer-Galați, 1934; I.L.Caragiale, Versuri, București, H.Fischer-Galați, 1935; L.Blaga, Poemele luminii, Iași, Editura Junimea, 1995; G.Coșbuc, Nunta Zamfirei, Iași, Cermi, 1999; Cinderella or the Glass Slipper, Harleston, Published by Tobar Ltd., s.a.

³ Paroissien, Dijon, Antoine Maitre, 1870; The Holy Bible, Glasgow, London, David Bryce, 1896; Aur curat: cuvinte din Sfânta Scriptură, Dillenburg, Gute Botschaft Verlag, 1988; Coran, s.l., s.a.

⁴ Convenția încheiată la Paris la 19 August 1858, București, Tipografia C.A.Rosetti, 1859; Zrinyi Miklós, Tábori kis tracta, Budapest, Zrinyi Katonai Kiadó, 1973.

⁵ Janka Gyula, Miniatur könyvek bibliográfiája 1945-1970, Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1972; Tevan Andor, A könyv évezredes útja, Budapest, Gondolat, 1973.

⁶ Eötvös torziós inga, Budapest, 1983; Eisenbahnen, s.n., 1998.

⁷ Pados, Atena, Koan, 1997; Diane K. Stevenson, The Art of the Cigar, Kansas City, Ariel Books, s.a.

Clujul memorabil. Imagini ale orașului
Expoziție : 28 noiembrie – 12 decembrie 2002

Meda-Diana Hotea¹
B.C.U.– Cluj

Ideea realizării expoziției cu tema enunțată s-a născut de mai mult timp în urma constatării dinamicii dezvoltării orașului nostru, aceasta aducând odată cu ea, inerent, schimbarea spațiului civic. Astfel, în locul unor vechi clădiri au apărut altele noi, străzilor li s-au conferit noi sau foste denumiri, unele monumente au fost substituite cu altele.

Pe baza documentelor specifice colecțiilor noastre: hărți, gravuri, dar mai ales cărți poștale ilustrate, am încercat să “radiografiem” imagini ale Clujului care se “derulează” pe parcursul a mai multor secole: de la burgul medieval la orașul contemporan nouă.

Din punct de vedere tematic expoziția a fost structurată pe patru mari segmente. Am avut în vedere mai întâi reconstituirea imaginii Clujului medieval (secolele XVI-XVIII)², pentru ca apoi să ilustrăm dinamica extinderii topografice a orașului, dezvoltare surprinsă prin intermediul hărților³ ce transpun planuri ale Clujului începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea și până în prezent.

Un loc aparte în ergonomia expoziției l-a ocupat reconstituirea imaginii străzilor Clujului așa cum au fost ele la sfârșit de secol XIX⁴ - început de secol XX⁵ și cum ne sunt habituale nouă astăzi. Prin intermediul jocului contrastului de culoare am redat Clujul interbelic⁶ cu precădere prin imagini policrome, iar pentru perioada regimului comunist am utilizat mai ales ilustrate alb-negru⁷ pentru ca apoi să revenim la tușe de culoare.

Un alt cadru a fost rezervat imaginilor ce reprezintă instituțiile orașului: primăria și prefectura⁸, biserica⁹, instituțiile de cultură¹⁰ și învățământ¹¹ pentru ca în final să ne oprim asupra locurilor unde clujenii își petreceau timpul liber¹².

Expoziția s-a dorit o tentativă ambițioasă de reconstituire a imaginii în imagini a unei veritabile “cronici” a Clujului memorabil prin intermediul unui altfel de discurs, cel creat prin recursul la memoria documentelor vizuale.

¹ E-mail: meda@bcucluj.ro

² Pannoniae Historia Chronologica, Franckfurt am Main, 1596; J.Blaeu, G.Baleu, Theatrum orbis Terrarum sive novus atlas, Amsterdam, 1635; Transylvania. Sibenburgen, Amsterdam, 1636; Dacia, Nürnberg, 1666; G.Kreckwitz, Totius Principatus Transylvaniae, Nürnberg und Franckfurt, 1688; I.B.Homann, Atlas Novus, Nürnberg, 1737.

³ O.Buzea, Clujul: 1919-1939, Cluj, 1939; Harta orașului Cluj, Cluj, 1923; Harta orașului Cluj, Cluj, 1929; Harta orașului Cluj, Cluj, 1957; Harta turistică a orașului Cluj, Cluj, 2002.

⁴ Veress F., Kolozsvár képekben, vol.I-II, Kolozsvár, 1859.

⁵ Kolozsvár Szent Királyi város térképe, Kolozsvár, sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului XX.

⁶ Piața Unirii, Gherla, 1925.

⁷ Pe str. “I.V.Pavlov”, București, s.a.

⁸ Keresk. és Iparkamara, Budapest, 1914-1918.

⁹ Catedrala ortodoxă, Cluj, 1940; Biserica Sfântul Mihail, Cluj, 1940; Minorita templom, Kolozsvár, s.a.; Biserica reformată, Cluj, 1938.

¹⁰ Biblioteca Universității, Gherla, 1925.

¹¹ Universitatea, Gherla, 1925.

¹² Chioșcul din parc, Gherla, 1929; Grădina botanică, București, s.a.; Palatul Cinema “Urania”, Cluj, 1938.

Ex meis libris: autografe celebre

- Expoziție -

Meda-Diana Hotea¹
B.C.U. – Cluj

Expoziția s-a înscris în seria manifestărilor de acest gen pe care le-am inițiat începând din anul precedent și care vizează în mod explicit promovarea imaginii departamentului Colecții speciale în interiorul organizației precum și cea a Bibliotecii în mediul academic și spațiul citadin.

Cărțile ne fascinează, ne legăm de ele nu numai prin mesajul lecturii, ci și prin faptul că suntem posesorii lor. Marcăm acest sentiment al proprietății, lăsându-l posterității care-l valorizează drept ex-libris autograf. Când autografele aparțin unor personalități, ex-libris-ul îmbracă o aură de celebritate și schimbă destinul livresc al cărții, conferindu-i criteriul de raritate. Asemenea cărți, care poartă marca de neconfundat a personalităților vieții culturale și politice românești, le-am ales ca obiect al expoziției noastre.

Expoziția a cuprins un număr de 124 piese, cărți și fotografii, ordonate după criteriul alfabetic. Cărțile, suport al ex-libris-urilor autograf, iar fotografiile, suport vizual în călătoria într-o lume a ineditului ce poartă amprenta farmecului personal conferit de însemnarea marginală.

*Hic incipit catalogus*²:

1. Alecsandri, Vasile, **Despot-Vodă**, București, 1880.
recto-ul f.de gardă: *“Bibliotecii Societății de lectură Petru Maior din Buda-Pesta/ oferit de autor. V.Alecsandri”*.
2. Iacob Negruzzi
3. Alecsandri, Vasile, **Dumbrava Roșie**, Iași, 1872.
p.3: *“Dlui Iacob Negruzzi/ suvenir amical./ V.Alecsandri”*.
4. Vasile Alecsandri
5. Alecsandri, Vasile, **Poesii populare ale românilor**, București, 1867.
recto-ul I coperte: *“Bianu”*; *“Nic. Densușianu adv.”*.
recto-ul f. de gardă: *“Bianu”*.
6. Ion Bianu în biroul său de la Biblioteca Academiei Române
7. Papiu Ilarian
8. Alecsandri, Vasile, **Salba literară**, Iași, 1857.
p.de titlu: *“Papiu”*.
9. Arghezi, Tudor, **Bilete de papagal**, București, 1946.
p.3: *“La Clujul românesc/ Domnului Profesor Doctor/ Mihai Iubu/ o pată de cerneală pe exemplarul/ Domniei Sale dar și o însuflețită urare/ cu salcia Floriilor de Paști, în/ soarele lui April./ T.Arghezi/ 6 April 1947/ București”*.
10. Tudor Arghezi
11. Victor Babeș
12. Babeș, Victor, Mironesco, Th., **Annales de l'Institut de Pathologie et de Bactériologie de Bucarest**, București, 1915.
recto-ul f. de gardă: *“Stimatului meu prieten/ Dlui Buia med[ic] al/ orașului Cluj/ V. Babeș”*.
13. Bandiera, Alessandro, **Di Marco Tullio Cicerone gli ufizj e gli opuscoli**, Veneția, 1762.
recto-ul I forțat: *“Hic liber est meus/ Testis est Deus/ Suis illum suarit/ hic nomen erit/ Antonius natur/ Sioni A. vocatur/ ANS”*.
14. Bart, Jean, **În deltă...**, București, [s.a].
p.3: *“Dlui/ Gr. Coandă./ În semn de/ simpatie și/ recunoștință./ Eug. Botez/ 1925 București”*.
15. Zaharia Bârsan

¹ E-mail: meda@bcucluj.ro

² Transcrierea însemnărilor: Emilia-Mariana Soporan, Meda-Diana Hotea, Kovács Maria.

16. Bârsan, Zaharia, **Trandafirii roșii**, București, 1915.
recto-ul f. de gardă: “*Domniei Sale Domnului/ S. Mehedinți/ cu cea mai profundă/ stimă/ Z.Bârsan*”.
17. Bibescu, Martha principesa, **Noblesse de robe**, Paris, 1928.
recto-ul I forzaț: “*Pour la Bibliothèque/ de Vasada/ Marthe/ 1928*”.
18. Bille Máté, **Csiripiász**, Erzsébettér, 1893.
verso-ul f. de gardă: “*Tudnivaló./ Ezt a tréfás költeményt a Fiume-/ beli asztaltársaság szerzette, mint a/ népies époszokat a nép. Vers-/ be fogta és megírta egyik tagjáról a/ társaságnak, mely aztán a köte-/ tet saját költségén kiadta. A fele/ megtörtént, másik fele megtörtén-/ hetett volna. Kézirat gyanánt adatott/ ki s nyilvános Könyvtárban csak a/ M. N. Múzeuméban van meg. Az/ Erdélyi Múzeum könyvtárának új/ épületébe költözése emlékére föl/ ajánlom a magamét./ Kolozsvár, 1909. Januárus 1én/ Erdélyi Pál*”.
19. Lucian Blaga
20. Blaga, Lucian, **Avram Iancu**, Sbiu, 1942.
pe p. de titlu: “*Virgil Potoronca*”.
21. Bojincă, Damaschin T., **Anticile romanilor acum întâia oară românește scrise**, Buda, 1832.
recto-ul f. de gardă: “*Spre aducere ami[n]te/ Bojincă*”.
22. Botero, Giovanni, **Le relationi universali**, Veneția, 1608.
verso-ul p. de titlu: “*Milano 1893 Decem[brie]/ G. Sion*”.
23. Botiș, Emil, **Recherches sur la population Française du Banat**, Timișoara, 1946.
pe p. de titlu: “*Domniei Sale Domnului/ Profesor Eugen Speranția/ omagiu de stimă și osebită considerațiune/ Emil Botiș/ Timișoara 10.4.46*”.
24. Breazu, Jean, **Edgar Quinet et les Roumains**, Paris, 1928.
pe p.de titlu: “*Domnului G. Sion/ cu deosebită admirație/ Ion Breazu*”.
25. Buday, Árpád, **Római felirattan**, Cluj, 1914.
pe p. de titlu: “*tisztelete jeleül/ Dr.Buday Árpád/ K[olozs]vár, 1923, jun.13*”.
26. Buzea, Octavian, **Clujul: 1919-1939**, Cluj, 1939.
pe p. de titlu: “*Domnului/ Ștefan Mărcuș/ în semn de admirație/ pentru ce-a dat afirmării/ românismului, peste grani-/țele noastre etnice./ Cluj, la 21 Iunie 940/ Octavian Buzea*”.
27. Campana, Cesare, **Delle historie del mondo**, Veneția, 1596.
pe p. de titlu: “*Florența/ 1906 Februar/ G. Sion*”.
28. Caracostea, D., **Critice literare**, vol.I, București, 1943.
recto-ul f. de gardă: “*Maiestății Sale/ Regelui Mihai I,/ cu profund respect/ din partea unui/ slujitor credincios:/ D. Caracostea/ 1943, 26, III.*”.
29. Gheorghe Sion
30. Cesare, Rodolfo, Cesare, Matthia, **Delle Guerre et rivolgimenti del regni d’Ungaria e della Transilvania, con successi d’altre parti**, Veneția, 1621.
recto-ul I coperte; “*Sion*”.
f.[1r]: “*Decembr[ie] 1893 Veneția/ G.Sion*”.
f.[14v]: “*Veneția 1893. Decemb[rie]./ G.Sion*”.
31. Cihac, A. de, **Dictionaire d’étymologie Daco-Romane**, Frankfurt am Main, 1870.
recto-ul f. de gardă: “*A Monsieur Basile Alecs[andri]/ de la part de/ l’Auteur*”.
32. Gheorghe Sion
33. Constant, Paul, **Mărturisirea unui inculpat**, Sighișoara, [s.a].
pe p. de titlu: “*Doamnei și Domnului/ Wocláv Prágoi./ În amintirea serei de/ 16 August 1943 petrecută/ împreună/ frumos./ Eugenia și Paul/ Constant*”.
34. Coyer, M., **Histoire de Jean Sobieski, roi de Pologne**, vol.III, Varșovia, 1761.
p.3: “*G. Sion/ Paris/ 1878*”.
35. Ion Creangă
36. Creangă, Ion, **Povești**, București, 1940.
recto-ul I forzaț: “*Viorica Guy/ Arad, 10.IV.1947*”.
37. Csősz Jánosné, **Györkös Mányi Albert**, Budapest, [s.a.].

- pe p. de titlu: *“Györkös Mányi Albert/ 1992”*.
38. Nicolae Drăganu
39. Nicolae Bănescu
40. **Dacoromania. Buletinul “Muzeului Limbei Române”, Cluj, 1921.**
pe p. de titlu: *“A. Lapedatu”*.
verso-ul p. de titlu: *“Sextil Pușcariu/ G.Vâlsan/ N.Drăganu/ Th.Capidan/ C.Lacea/ Victor Stanciu/ P.Grimm/ N.Bănescu/ Al.Borza/ Silviu Dragomir/ V.Bogrea/ G.Scriban/ G.Opreșcu”*.
41. Theodor Capidan
42. Alexandru Borza
43. Vasile Bogrea
44. Densusianu, Ovid, **Literatura română modernă**, vol.III, București, 1933.
recto-ul I forțat: *“Lui I.M.Rașcu/ cu bună, prietenească/ amintire/ Ov.Densusianu”*.
recto-ul f. de gardă: *“I.M.Rașcu/ 1933, 14, mart[ie]/ București”*.
45. Eugeniu Speranția
46. Djuvara, Mircea, **Le fondement de l'ordre juridique positif en droit international**, Paris, 1939.
recto-ul f. de gardă: *“8 Martie 1939/ Colegului Eugeniu Speranția/ În semn de aleasă apreciere/ M. Djuvara”*.
47. Constantin Dobrogeanu-Gherea
48. Dobrogeanu-Gherea, C., **Neoiobăgia**, București, 1910.
recto-ul f. de gardă: *“Prietenului/ Doctor Gr.Țăranu/ în semn de veche prietenie/ C.Dobrogeanu-Gherea”*.
49. Doglioni, Gio.Nicolo, **L'Ungheria**, Veneția, 1595.
verso-ul II forțat: *“legata la Paris/ 1882/ Sion”*.
50. Dragomir, Siviu, **Documente noua privitoare la relațiile Țării Românești cu Sibiul în secolii XV și XVI**, București, [s.a].
pe p. de titlu: *“Colegului Al.Lăpedatu/ cu espresia sentimentelor de recunoștință/ S.Dragomir”*.
51. Eftimiu, Victor, **Theochrys**, București, 1941.
recto-ul I forțat: *“Domnului profesor dr.C.Angelescu,/ care, în societatea noastră sceptică, frivolă,/ înclinată spre distrucțiune, reprezintă idealismul/ Constructor,/ omagiul vechei mele stime și afecțiuni./ Victor Eftimiu/ April 1941”*.
52. Mihai Eminescu
53. Eminescu, Mihai, **Över höjdena**, trad. de Ion Milos, Stockholm, 1989.
recto-ul f. de gardă: *“Bibliotecii Centrale Universitare/ din Cluj-Napoca/ Cu sentimente de înaltă prețuire/ Ion Milos/ București/ 14.06.89/ Criticului de vîrfuri și prietenului/ Mircea Popa/ cu ocazia simpozionului comemorativ/ închinat Luceafărului poeziei românești./ În Aula Academiei Române/ din București: 13-14 iunie 89”*.
54. Eminescu, Mihai, **Poesii**, București, 1884.
recto-ul II forțat: *“20 Septembrie 1884./ M.Eminescu”; “Iubitului său/ George A.Cuza/ în amintirea conferinței sale “Naționalismul lui Eminescu”/ la “Ateneul Popular”, Iași,/ astăzi 19 Noembrie 1939./ Îi donez acest volum semnat/ de Eminescu pentru mine*, la 1884./ A.C.Cuza/ * “Semnat de Eminescu pentru mine”... Spre/ bună amintire – dar fără dedicație -/ întrucât nu el îmi dădea volumul,/ care era al meu. A.C.Cuza”*.
55. Mihai Eminescu
56. **L'evolution des sciences physiques et mathématiques**, Paris, 1935.
recto-ul f. de gardă: *“Prietenului și colegului/ Eugen Speranția/ deosebită prețuire/ afectuoasă prietenie/ P.Sergescu/ 11 VI 1937”*.
57. Gane, C., **Farmece**, București, 1933.
recto-ul I forțat: *“Lui Sauci./ emilsilaghi”*.
58. Ghibu, Onisifor, **La a douăzecea aniversare a Universității Daciei Superioare**, Cluj, 1939.
pe p. de titlu: *“Omagiu colegial/ O.Ghibu”*.

59. Ghibu, Onisifor, **La o răscruce a vieții mele**, Cluj, 1938.
verso-ul p. de titlu: "*Dlui prof.Eugeniu Speranță/ 22.IV.938/ O.Ghibu*".
60. Ghibu, Onisifor, **Universitatea din Cluj și institutele ei de educație**, Cluj, 1922.
pe p. de titlu: "*Dlui Eug.Speranța,/ în amintire muncii comune dela/ Revistul Cultelor./ O.Ghibu/ 1.VI.1922*".
61. Giurescu, C.C., **Despre Vlahia Asaneștilor**, Cluj, 1931.
pe p. de titlu: "*Dlui I.Lupaș/ cu cele mai bune sentimente/ C.Giurescu*".
62. Guazzo, Stefano, **Dialoghi piacevoli del signor Stefano Guazzo**, Milano, 1586.
recto-ul III forzaț: "*1586/ Legată la Venezia/ G.Sion/ la 1907*".
63. Dimitrie Gusti
64. Gusti, D., **La science de la réalité sociale**, Paris, 1941.
pe p. de titlu: "*Domnului Prof.E.Speranția/ cu cea mai aleasă prețuire/ colegială D.Gusti*".
65. Haeckel, Ernst, **Systemasche Phylogenie der Wirbellosen Thiere**, vol.II, Berlin, 1896.
recto-ul f. de gardă: "*Seinem theuren Freunde/ Carl Gegenbaur/ in dankbarer Erinnerung an die/ glücklichen Jahre gemeinsamen Studien/ in Jena/ Ernst Haeckel*".
66. Ion Heliade-Rădulescu
67. Heliade-Rădulescu, I., **Mémoires sur l'histoire de la génération Roumaine**, Paris, 1851.
pe p. de titlu: "*A Mlle Cléopatre Petresco/ I.Héliade*".
68. Herseni, Traian, **Probleme de sociologie pastorală**, București, 1941.
pe p. de titlu: "*Domnului Prof.Eugeniu Speranția/ cu admirație sinceră pentru/ opera filosofică și științifică,/ omagiu de înaltă stimă,/ Traian Herseni*".
69. Huzum, Virgil, **Zenit**, București, 1935.
pe p. de titlu: "*I.M.Rașcu/ 1936, 26 Ianuar/ București*".
verso-ul p. de titlu: "*Poetului/ I.M.Rașcu/ Cu toată afecțiunea/ și prețuirea mea,/ Virgil Huzum/ 25 I 936*".
70. Ionescu Șișești, G., **Viața și opera lui Ion Ionescu de la Brad**, București, [s.a.].
pe p. de titlu: "*Dlui I.Lupaș cu/ simțimintele cele mai/ alese./ G.Ionescu Șișești*".
71. Nicolae Iorga
72. Iorga, N., **Art et littérature des Roumaines**, Paris, 1929.
pe p. de titlu: "*A celui qui a vu/ a ses yeux/ la grace umil/ et a lutté pour la voie/ et à Elisabeth/ de Roumanie et de Grece/ Hommage respectueux/ de/ N.Iorga*".
73. Iorga, Nicolae, **Histoire des relations Anglo-Roumaines**, Iași, 1917.
pe p.de titlu: "*Domniei Sale/ Domnului V.Bogrea,/ și această carte/ asupra căreia s'a oprit/ aceiași prietenească îngrijire/ N.Iorga*".
74. Isopescu, Claudio, **Il viaggiatore transilvano Ion Codru Drăgușani e l'Italia**, Roma, 1930.
recto-ul I forzaț: "*Excelenței Sale/ Dlui Ministru G.G.Mironescu/ modest și devotat omagiu/ Cl.Isopescu/ Roma, 28 Iunie 1930*".
75. Jarry, Alfred, **Ubu**, București, 1969.
verso-ul f. de gardă: "*Cu salutări/ patafizice/ Romulus Vulpenubu*".
76. Nicolae Kogălniceanu
77. Kogălniceanu, M., **Letopisetele Țării Moldovii**, Iași, 1845.
verso-ul f. de gardă: "*M.Kogălniceanu*".
78. Kós Károly, **Székely balladák**, Cluj, 1973.
recto-ul f. de gardă: "*Kós Károly*".
79. Kós Károly
80. Lahovary, Charles Gr., **Mémoires de l'amiral Paul Tchitchagof**, Paris, București, 1909.
pe p. de titlu: "*Exemplar dăruit Bibliotecii/ Academiei Române/ de I.Bianu/ 1 Febr[uarie] 1934.-/ Cu sublinieri și note/ făcute de mine înainte de a-l dăruir.-*".
81. Macedonski, Alexandru, **Excelsior**, București, 1895.
recto-ul I coperte: "*Omagiu cordial/ offerit/ A.Macedonski*".
82. Maniu, Adrian, **Poezii din Carmen Silva**, București, 1936.
recto-ul I forzaț: "*Dlui. Prof.I.Petrovici/ admirație scriitorului filosof/ Adrian Maniu/ 1936*".

83. Margarit, Apostol, **Les Grecs, les Valaques, les Albanais et l'Empire Ottoman**, București, 1886.
pe p. de titlu: "*Dei Sèle/ Domnului Bianco suvenire/ amicală/ Autorului/ Apostol Margarit*".
84. Liviu Rebreanu
85. Marinescu, Constanța, **George Coșbuc. Studiu critic**, București, 1923.
pe p. de titlu: "*Liviu Rebreanu/ 19.VI.1925 Buc[urești]*".
86. Mărgineanu, Nicolae, **Psihotehnica în marea industrie**, Sibiu, 1942.
recto-ul I forzaț: "*Dsale Dlui/ Prof.E.Speranția/ Distins omagiu/ Sibiu, 4 Iunie 1942/ N.Mărgineanu*".
87. Nicolae Mărgineanu
88. Melhisedec, Episcop, **Inscripțiunea de la Monastirea Răsboieni**, București, 1885.
pe p. de titlu: "*Const.Giurescu/ 1899*".
89. Móricz Zsigmond, **Esőleső társaság**, Budapest, 1931.
pe p. de titlu: "*Moricz/ 1941.21.10/ Kolozsvár*".
90. Nagy István
91. Nagy István, **Oltyánok unokái**, Budapest, 1942.
pe p. de titlu: "*Erdélyi Múzeon Könyvtárának/ Nagy István/ 1943. VI. 5-ki/ könyvnapon*".
92. Theodor A. Naum
93. Naum, Teodor A., **Germania lui Tacit**, Sibiu, 1943.
recto-ul f. de gardă: "*Domnului Eug[en] Speranția,/ cu sentimentele mele de colegialitate/ și prietenie/ Th.Naum/ Sibiu, 1943*".
94. Nădejde, Demetrius C., **Über quantitative Bestimmung der psychischen Arbeit**, Wien, Leipzig, 1912.
pe p. de titlu: "*Dlui E.Speranția/ în semn de afecțiune/ D.Nădejde*".
95. Yves Auger
96. Petranu, Coriolan, **Monumentele istorice ale județului Bihor**, Sibiu, 1931.
recto-ul II forzaț: "*Domnului Yves Auger/ omagiu din partea autorului/ Coriolan Petranu*".
97. Coriolan Petranu
98. Pillat, Ion, **Florica**, București, 1944.
pe p. de titlu: "*Lui Vintilă Russu-Șirianu/ cu toată dragostea și prețuirea/ unui vechi prietenii/ Ion Pillat*".
99. Ion Pillat
100. Pillat, Ion, **Împlinire**, București, 1942.
recto-ul f. de gardă: "*Lui Alexandru Băbeanu/ cu frățească afecțiune/ în amintirea unei foarte vechi/ și trainice prietenii/ Ion Pillat/ București 13 Dec[embrie] 1942*".
101. Ștefan Bezdechi
102. Platon, **Hippias Maior**, tradus de Șt.Bezdechi, Sibiu, 1943.
pe p. de titlu: "*Lui E. Speranția,/ Amicului vechi de zile bune și rele,/ îndârjitului partener de șah/ de prin toate cafenelele Clujului,/ așa zisului filosof (recto/ pezevengus),/ din partea/ traducătorului/ St. Bezdechi*".
103. Petre Grimm
104. Pârvan, Vasile, **Familia Cuza**, București, 1904.
recto-ul I coperte: "*24/VII/1904. Lui Petre Grimm/ cu dragoste frățească,/ V.Pârvan*".
105. Vasile Pârvan
106. Preda, Constantin, **Simbria mea, sărutul**, Timișoara, 1998.
recto-ul f. de gardă: "*Domnului/ Adrian Marino,/ rugămintea de a citi/ această carte./ Cu aleasă prețuire,/ Constantin Preda/ Craiova, 19 februarie 1999*".
107. Rașcu, I.M., **Vibrări**, București, 1935.
recto-ul f. de gardă: "*Domnului/ Tache Papahagi/ cu afecțiune aleasă/ I.M.Rașcu/ 1935, sept[embrie]*".
108. Sadoveanu, Ion Marin, **Cântece de rob**, București, [s.a.].

- pe p. de titlu: *“Dlui Aurel Vulpe, distinsului/ intelectual și prețuitului/ amic, cu cele mai bune/ simțăminte de amicitie/ amintitoare de frumoase/ ceasuri Constanțene./ Ion Marin Sadoveanu/ 933.4 April/ Constanța”*.
109. Mihail Sadoveanu
110. Sadoveanu, Mihail, **Ostrovul lupilor**, București, 1941.
recto-ul I forțaț: *“Revistei “Transilvania”/ Dlui Breazu, cu stimă./31.VII.941. Mihail Sadoveanu./ Buc[urești]”*.
111. Sadoveanu, Mihail, **Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă**, București, 1929.
recto-ul f. de gardă: *“Unui călător în trecut căruia îi doresc bună petrecere/ în tovărășia d-lui de Marrene./22.II.930. Mihail Sadoveanu/ Copou”*.
112. I.G. Sbiera
113. Sbiera, I.G., **Mișcări culturale și literare la Romîni din stînga Dunării în restîmpul de la 1504-1714**, Cernăuți, 1897.
pe p. de titlu: *“Dr. Ion G. Sbiera”*.
114. Schaub-Koch, Émile, **Les Tableaux primitifs de l'École italienne au Musée du Louvre**, Paris, 1933.
recto-ul I coperte: *“Dem grossen Gelehrten/ Herrn Prof. Dr. Georg Kristof/ ganz ergebenst zugeignet,/ der Verfasser”*.
115. Gheorghe Sion
116. Severini, Francesco, **Vita di fra Gieremia vallacco**, Napoli, 1670.
pe p. de titlu: *“G. Sion/ Roma/ 1905 Martie”*.
117. Speranția, Eugeniu, **Système de métaphysique**, Sibiu, 1943.
recto-ul I forțaț: *“Lui Horia Furtună/ vechiului și iubitului meu prieten,/ compaignon la drum al adolescenței/ “foarte de fapte” într’ale Poeziei-/ îi ofer un fruct tardiv și foarte/ metamorfozat- al activității noastre/ dela Societatea “Pasteur”.-/ Speranția/ 19.X.943”*.
118. Stancu, Zaharia, **Pădurea nebună**, București, 1972.
recto-ul f. de gardă: *“Zaharia Stancu/ Cluj/ 1972 Mai 10”*.
119. Teodoreanu, Ionel, **Ce-a văzut Ilie Pânișoară**, București, 1940.
recto-ul I forțaț: *“Iată, tânără Doamnă Selmereanu,/ această carte a vinului și a/ visului. Apleacă-ți tinerețe asupra/ ei ca salcâmii înfloriți peste trudite/ zaplazuri./ Ionel Teodoreanu”*.
120. Avram S. Vasulescu
121. Titulescu, Nicolae, **Essai sur une théorie générale des droits éventuels**, București, 1908.
recto-ul f. de gardă: *“Amicului Vasulescu,/ în amintirea unei plăcute/ conversații asupra Venetziei,/ și ca o dovadă că/ cu puțină îndrăzneală/ Venetzia nu e decât/ la un pas/ de ... drepturile/ eventuale/ Titulescu”*.
pe p. de titlu: *“A.S.Vasulescu. 1909. Ianuarie 25/7 Duminecă./ București”*.
122. Țepelea, Ioan, **Îndreptățit la căderea în gol**, Timișoara, 1996.
recto-ul I forțaț: *“Ilustrului sporit critic./ român și european,/ Adrian Marino,/ în semn de sinceră/ și statornică prețuire/ Oradea Mare, iunie/ 22, anul 1996/ I. Țepelea”*.
123. Xenopol, A.D., **Memoriu asupra Învățămîntului superior in Moldova**, Iași, 1885.
pe p. de titlu: *“Maiestății Sale regelui Carol/ cu cel mai adînc respect/ autorul”*.
124. Vornicu, Gh., **Maramurășul și Muzeul etnografic maramurășan**, Cluj, 1931.
pe p. de titlu: *“13 II 932/ Dlui prof. Speranța/ în semn de stimă și conside-/ rațiune, cum și pentru do-/ rința ce o are de a face/ mult mai mult bine în ogorul/ scumpei noastre țări, mult mai/ mult de cât poate-/ și în speranța că va fi unul/ dintre stâlpii viitorului/ muzeu etnografic al/ Bihorului/ Gh.Vornicu”*.

Explicit hic totum!

8 Martie: flori pentru doamne

– Expoziție –

Meda-Diana Hotea¹
B.C.U. – Cluj

Expoziția, după cum reiese și din enunțul titlului, a fost dedicată în mod cu totul aparte doamnelor. Este un gest, dar și un simbol al multitudinii valențelor de exprimare pe care ni le poate oferi cartea. Dincolo de sensul omagiului, expoziția s-a adresat în egală măsură și cercetătorilor în domeniul botanicii.

Din punct de vedere al organizării, această acțiune a adus ceva nou, ea fiind rezultatul colaborării dintre două departamente ale Bibliotecii noastre: Colecții speciale și Biblioteca facultății de specialitate – Botanică și Fiziologia plantelor –.

Am încercat să trasăm un itinerar imaginar al florei din diferite zone geografice ale Europei. Astfel, am supus atenției celor interesați exemplare de manuscrise și cărți de patrimoniu (din secolele XVI-XVIII), care au drept subiect plantele și a căror ilustrații florale ne încântă privirea. Și pentru că a fost o invitație la drumeție, harta ne-a ghidat pe tot parcursul traseului. Alături de acestea, tușa de culoare a fost conferită de gravuri și cărți poștale ilustrate.

*Hic incipit catalogus:*²

1. Herwig, C.G., **Növényföldrajzi vilag atlasz**, Berlin, [s.a.].
2. **Egy régi orvosi Botanika (...)**, [sec.XVII].
3. Bereczk G.V., **Vizaknai Bereczk György jegyzőkönyve**, [sec.XVII-XVIII].
4. **Meșteri aurari din Debrecen**, vol.I-II, [sec.XVII-XVIII].
5. **Album Vergoenne diesem Buch Freund Gönner Maecenat das Denkmal deiner Gunst (...)**, Bistrița, 1763-1799.
6. Dees von Esenberg, Th.Fr.L., Sinning, W., **Sammlung schönblühender Gewächse**, Düsseldorf, 1831.
7. Ștefănescu-Galați, M., **Botanica medicală**, București, 1891-92.
8. **Kertészeti jegyzetek**, [sec.XIX].
9. **Virág nyelv**, [sec.XIX].
10. **Bécsi botanikus kert növénye**, [s.a.].
11. **Virágokról**, [sec.XIX].
12. Macer, A., **De herbarum viribus**, Basel, 1559.
13. Matthioli, P., **De plantis epitome utilissima**, Frankfurt am Main, 1586.
14. Pancovius, Th., **Herbarium**, Köln, 1673.
15. Antonius le Grand, **Historia naturae**, Londra, 1680.
16. Homann, J.B., **Atlas Novus**, Nürnberg, 1746.
17. Barreliero, J., **Plantae per Galliam, Hispaniam et Italiam**, Paris, 1714.
18. Ettingshausen, C.von, **Der Naturselbstdruck**, Viena, 1856.
19. **Krauter Lexicon**, vol.III, Leipzig, 1716.
20. Kundmann, J.Ch., **Rariora naturae et artis in re medica**, Bresslau, Leipzig, 1737.
21. Sanson, S., **Le Royaume de France**, Paris, 1675.
22. Guettard, M., **Observations sur les plantes**, vol.I, Paris, 1747.
23. Linnaei, C., **Bibliotheca botanica**, vol.I, Halle, 1747.
24. Gmelin, J.G., **Flora Sibirica sive Historia Plantarum Sibiriae**, vol.I, Sankt Petersburg, 1747.
25. Klein, J.Th., **Natürliche Ordnung**, Danzig, 1760.
26. Schaeffer, J.Ch., **Botanica expeditior**, Regensburg, 1762.

¹ E-mail: meda@bcucluj.ro

² Catalog întocmit de: Emilia-Mariana Soporan, Meda-Diana Hotea, Kovcs Maria.

- 27.Oeder, G.Ch., **Icones plantarum (...) florum danicæ**, vol.I, Hafnia,1764.
- 28.Ionstonius, I., **Historiae naturalis de arboribus et plantis**, vol.I, Heilbronn, 1768.
- 29.Frauenfeld, G., **Die Algen der Dalmatischen Küste**, Viena, 1855.
- 30.Scopolus, I.A., **Flora carniolica exhibens plantas carnioliae indigenes**, vol.I, Viena, 1772.
- 31.Homann, J.B., **Germaniae**, Nürnberg, [s.a.].
- 32.Reuss, Ch.Fr., **Compendium botanices**, Ulm, 1774.
- 33.**Théorie des jardins**, Paris, 1776.
- 34.Weber, G.H., **Spicilegium florum Goettingensis**, Gotha, 1778.
- 35.Balogh, J., **Praecipuas plantas in Magno Transsilvaniae Principatu (...)**, Leyden ,1779.
- 36.Mayr, A., **De venenata ranunculorum indole**, Viena, 1783.
- 37.**Eberts Naturlehre**, vol.III, Troppau, 1784.
- 38.Homann, J.B., **Ducatus Silesiae**, Nürnberg, 1746.
- 39.Krocker, A.I., **Flora silesiaca**, Bratislava, 1787.
- 40.Linné, C., **Termini botanici**, Hamburg, 1787.
- 41.**Germaniae**, [s.l., s.a.].
- 42.Roth, A.G., **Tentamen florum germanicæ**, vol.I, Leipzig, 1788.
- 43.Frauenfeld, G., **Die Algen der Dalmatischen Küste**, Viena, 1855.
- 44.Linné, C., **Genera plantarum**, Viena, 1791.
- 45.Jussieu, A.L. de, **Genera plantarum**, Zuerich, 1791.
- 46.**Westlichen Alpen**, Viena, 1831.
- 47.Reiner, J., Hohenwarth, S. von, **Botanische Reisen**, Klagenfurt, 1792.
- 48.Seutter, M., **Austriae**, Augsburg, 1730.
- 49.Host, N.T., **Synopsis plantarum in Austria**, Viena, 1797.
- 50.**Botanisches Taschenbuch**, Regensburg, 1798.
- 51.Malo, Ch., **Histoire des roses**, Paris, 1820.

Explicit hic totum!

„Flori pentru doamne”

– Expoziție¹ –

Gabriela Morărescu²
B.C.U. – Cluj

Expoziția de carte „Flori pentru doamne” a fost realizată cu ocazia zilei de 8 Martie de către serviciul Colecției speciale din cadrul BCU în colaborare cu bibliotecile filiale de Botanică și Fiziologia plantelor, fiind dedicată în special doamnelor. În catalogul acestei expoziții sunt cuprinse patru titluri de publicații din colecțiile celor două biblioteci filiale, considerate deosebite datorită formei lor de prezentare dar și conținutului științific.

Aceste publicații provin din fondurile Bibliotecii Institutului Botanic, fonduri care s-au împărțit între actualele biblioteci de Botanică și Fiziologia plantelor, după 1925, odată cu înființarea Grădinii Botanice și a Muzeului Botanic din Cluj. Astfel, colecțiile de botanică sistematică din fondurile vechii biblioteci a Institutului Botanic, alături de alte donații, au constituit primele fonduri ale Bibliotecii de Botanică, iar colecțiile de botanică generală au rămas în gestiunea Bibliotecii de Fiziologia plantelor.

Din fondul Bibliotecii de Fiziologia plantelor au fost expuse trei publicații: *Sammlung schönblühender Gewächse*, *Die Algen der Dalmatischen Küste* și *Der Naturselfstdruck*.

Sammlung schönblühender Gewächse, are ca autori pe **Th. Fr. L. Dees von Esenberg** și **W. Sinning**, și a apărut în **1831** la Düsseldorf. Conține planșe cu desene color reprezentând 100 de specii de plante cu flori, desene de o deosebită finețe și acuratețe, uneori apărând alături de desen și detalii morfologice ale plantelor descrise. Publicația se încheie cu un foarte îngrijit Index manuscris al speciilor de plante desenate.

Die Algen der Dalmatischen Küste, realizată de **Georg Frauenfeld** și apărută în **1855** la Viena, este o completare adusă lucrării *Species Algarum* a lui F.T. Kützing și are ca scop redarea imaginii materialului vegetal (alge), colectat și cercetat într-o călătorie întreprinsă de autor în anul 1854 pe coasta Dalmației, împreună cu algologul Vidovich. Pentru o descriere completă din punct de vedere științific, se fac trimeri la lucrarea lui Kützing. Această lucrare iscă interesul datorită faptului că materialul biologic, al cărei imagine este redată în paginile ei, reprezintă rezultatul unui procedeu inovator dar și foarte costisitor la acea vreme (costurile au fost suportate de casa imperială a Austriei) – *Naturselfstdruck* – procedeu aplicabil obiectelor unicolore sau cu slabe întrepătrunderi ale culorilor, descris doar pe scurt în prefața lucrării. Cerințele acestui procedeu au fost „îndeplinite” de alge, aceste gingașe locuitoare ale apelor ale căror colectare și conservare cere foarte multă atenție și o anumită iscusință.

Chiar dacă lucrarea a fost realizată cu aproape 150 de ani în urmă, ea poate constitui și acum un valoros material didactic în formarea profesională a studenților naturaliști.

După Prefață, se face o prezentare a seriei *Physiotypia Plantarum Austriacarum*, lucrare comandată la tipografia imperială pentru a fi prezentată la Expoziția Mondială a Industriei de la Paris, compusă din planșe care prezintă diversitatea florei de pe teritoriul Imperiului cu ajutorul aceluiași procedeu – *Naturselfstdruck*. Se avea în vedere realizarea a cel puțin 3000 de planșe dar, procedeu fiind încă nesigur și greoi, s-au realizat doar 500, cu cele mai reprezentative plante.

Toate aceste planșe cu specii de plante, aranjate sistematic de la plante inferioare la plante superioare, constituie 5 volume de format mare - 59x42 cm - (din acest motiv ele nu au putut fi expuse), iar descrierea speciilor în amănunt și încă 30 de planșe referitoare strict la nervațiunile frunzelor, constituie un volum separat, prezent și el la această expoziție. Titlul volumului este chiar numele procedurii de redare a materialului studiat: *Der Naturselfstdruck*, autori fiind **Constantin von Ettingshausen** și **Alois Pokorny** (1856).

¹ La organizarea expoziției și la realizarea acestui material au mai colaborat: Okos-Rigó Ileana, Silvia Onac și Raluca Horvath

² E-mail: gabim@hasdeu.ubbcluj.ro

Aceste volume sunt valoroase atât din punct de vedere istoric (publicații europene din sec. XIX) cât și din punct de vedere științific pentru informațiile fitogeografice conținute (plante de pe teritoriul Imperiului Austriac), dar și pentru cele de ordin anatomo-morfologic (constituind un model de material didactic necesar în determinarea și clasificarea unor specii de plante). Aceste publicații au – desigur – un regim limitat de consultare, tocmai pentru că ele constituie adevărate valori ale Bibliotecii de Fiziologia plantelor.

Din fondul Bibliotecii de Botanică a fost expusă o singură publicație, cu titlul *Histoire des roses*, publicată la Paris în **1820** și realizată de **Charles Malo**, cu desene de **P. Bessa**. Cartea este una din „bijuteriile” Bibliotecii de Botanică, cu un format deosebit: 12,5 x 8,5 cm. Cum explică autorul în prefața cărții, multe lucrări științifice dedicate trandafirilor sunt datorate diferiților savanți de renume, dar toate au un format destul de incomod, cu dimensiuni foarte mari. Publicația în cauză se vrea a fi o istorie completă a trandafirilor, care să reunească într-un format ușor portabil (de buzunar, de poșetă), pentru doamne, profunzi-mea tratării acestei teme dar și plăcerea de a o citi.

În această carte găsim o prezentare a trandafirilor din mai multe puncte de vedere (origine, cult, utilizări, istorie, fabule și superstiții – la popoarele vechi și moderne), descrierea unor specii de trandafiri, proprietățile lor medicinale, alimentare și cosmetice, iar la final o culegere de poezii care au ca temă trandafirul.

Ca încheiere a acestei prezentări nimic nu ar fi mai potrivit decât citarea unor versuri din poezia care a inspirat titlul acestei expoziții, *La femme et la rose*:

„*Oui, femme et rose sont divines;
mais, en nous charmant tour-à-tour,
L'une blesse avec ses épines,
L'autre avec les traits de l'amour.*”

Expoziție foto-documentară: *O privire în oglindă*

Sidonia Nedeianu Grama¹
Doctorand, Institutul de
Istorie Orală – Cluj

În primăvară, timp de aproape o lună, intrarea în Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” din Cluj a fost populată cu imagini-document dintr-un fel de album straniu “de familie” datat decembrie 1989.

În fotografiile expuse în foaierea circulară am fi putut fi chiar noi, pe cele mai cunoscute străzi ale orașelor în care trăim, surprinși în ipostaza nefirească de *revoluționari*; protestatari sau aclamatori, oameni care ieșind pe străzi înfruntă represiunea sfidând gloanțele, mulțimi care se coagulează tot mai mult sau care se risipesc temporar, pentru a se solidariza din nou în fața pericolului dar și a speranței, instantanee cu cocktail-uri Molotov și gesturi memorabile cu flori înmânate soldaților, oameni care exultă. Dar și spaimă, oameni răniți și căzuți pe caldarâm, balcoane înțesate de vorbitori în piețe publice și imagini “de familie”, cu cimitire și bocitoare jelindu-și morții tineri. O parte dintre aceste imagini amintesc de spiritul revoluționar al anului de grație 1989 în spațiul central și est european, altele, însă contrariază prin violență.

Pentru cei ce, într-un fel sau altul, *locuiesc* spațiul bibliotecii, fotografiile document expuse aici au avut un impact inevitabil. Amplasate într-un loc de trecere, altfel decât spațiul clar delimitat al unei expoziții convenționale, pe traseul foarte frecventat dintre sălile de lectură (ca spațiu auster al exercițiilor de gândire) și cafeneaua bibliotecii (loc de evaziune și de comunicare informală), imaginile acestea stranie și familiare în același timp, erau de neocolit.

Ele atrăgeau atenția pentru că reconfigurau spații citadine foarte familiare, dar în ipostaze insolite, de luptă. Privindu-le îndelung, începeai să vezi cu alți ochi propriul oraș și alte orașe ale României. Marile intersecții, piețele, trotuarele, cafenelele mai mult sau mai puțin boeme, locurile cele mai banale, traversate cotidian (re)căpătau dintr-o dată, dimensiunile dramatice dintr-un trecut recent. Atât de recent și de bulversant, încât nu a intrat încă în *travaliul memoriei*, cu atât mai puțin în cel al istoriei. Și cu toate acestea, el semnifică evenimentul fondator al democrației românești post-comuniste.

Astfel de exerciții de memorie au fost provocate de expoziția foto-documentară “Revoluția română în imagini”, organizată de *Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 Timișoara*, împreună cu *Institutul de Istorie Orală* al Universității Babeș-Bolyai și *Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”* din Cluj. Este vorba despre o expoziție itinerantă, deschisă inițial la Timișoara anul trecut în 20 decembrie, găzduită apoi, din februarie 2003 timp de trei săptămâni de Universitatea Partium din Oradea, și care, după prezența la Cluj și-a urmat traseul prin alte orașe martir ale țării. Au fost expuse imagini document din zilele revoluției din decembrie 1989 din Timișoara, Arad, Cluj, Sibiu, București ș.a, aflate în arhiva Memorialului Revoluției Timișoara. Acesta s-a constituit din 1995 într-un Centru Național de Documentare, Cercetare și Informare Publică, deschis tuturor celor interesați să studieze sau să comemoreze evenimentele istorice din 1989 din România. Vernisajul de la Cluj s-a desfășurat în prezența reprezentanților timișoreni ai Memorialului Revoluției, a gazdelor evenimentului expozițional, a invitaților speciali, participanți la evenimentele din decembrie 1989 din Cluj, membrii ai asociațiilor de revoluționari și un public tânăr de studenți și cercetători. Cu aceeași ocazie a fost proiectat filmul “*Noi nu murim...*”, realizat în 2002 de Memorial Timișoara, un film documentar, nu atât în sensul academic al cuvântului, căci nu respectă întru totul exigențele genului, ci mai degrabă o perspectivă de ansamblu asupra evenimentelor articulată în jurul unor imagini-document, cu impact, ale acelor zile din Timișoara și București în special, dar surprinzând și imagini emblematică pentru mișcările revoluționare din

¹ E-mail: sidgra@yahoo.com

celelalte orașe ale țării, precum și secvențe din foto-reportajele publicate în revistele străine din acea vreme.

Pe întreaga perioadă cât a fost prezentă în capitala transilvană, expoziția foto-documentară “Revoluția română în imagini” s-a constituit într-o invitație adresată publicului tânăr și matur deopotrivă, la o introducere vizuală într-o lecție de istorie trăită și încă nescrisă.

În spațiul public clujean, aceasta a însemnat mai mult sau *altceva* decât comemorările evenimentelor din decembrie 1989, decât ritualurile politice la care participăm mai degrabă pasiv, la fiecare sfârșit de an. A fost altceva, pentru că, dacă proiectăm acest eveniment expozițional în contextul cultural occidental – animat de un cult al trecutului, susceptibil de a derapa în obsesii și în instrumentalizări politice –, în schimb, în spațiul autohton, asupra evenimentelor fondatoare ale democrației noastre post-comuniste planează un alt pericol: acela de a uita prematur, înainte de a înțelege și, poate, de a ierta. Așa cum, de altfel, tinde să se întâmple cu ceea ce ține de asumarea trecutului nostru apropiat.

Din acest punct de vedere, expoziția “Revoluția română în imagini” este un *exercițiu de memorie*.

El resuscită căutările, interogațiile, întreține vii amintirile și reflecțiile asupra a ceea ce s-a petrecut atunci. Fotografiiile cu valoare de document pe care ni le înfățișează configurează un univers imagistic al revoluției române puternic impregnat afectiv. Ele nu explică, nu interpretează (pe cât este posibil acest lucru într-o lume în care “totul este interpretare”), ci descriu în câteva tușe, schițează elementele unui tablou încă greu comprehensibil. Impactul emoțional produs catalizează memoria critică, autoreflexivă.

Sunt instantanee din acele zile din marile orașe ale țării unde “s-a făcut revoluția”, unde au existat peste 1000 de victime și care sunt numite astăzi “orașe martir”: Timișoara, București, Cluj, Arad, Brașov, Sibiu, Târgu Mureș ș.a.

S-ar putea ca pentru unii din vizitatorii expoziției, aceste imagini să fie inedite. Publicul tânăr, în special, nu are decât o reprezentare vagă a revoluției române din decembrie 1989, dezarticulată între câteva imagini văzute atunci la televizor și prezentarea extrem de evazivă pe care manualele școlare de tranziție o fac acestui eveniment.

Pentru alții însă, o parte din imaginile expuse se află încă pe retina și în conștiința lor. Sunt martorii și participanții la revoluție, cei care au fost acolo, în stradă, (unul din toposurile simbolice revoluționare) asumându-și riscul în 21 decembrie, înainte de fuga lui Ceaușescu, dar și după 22 decembrie (înfruntând riscul *teroriștilor*), și care ieșind pe străzi în semn de protest și de solidaritate, au făcut posibilă prin prezența lor, căderea regimului dictatorial al lui Ceaușescu și prăbușirea comunismului și în România.

Aceste imagini aparțin așadar, *memoriei colective*. Sunt urme inefabile ale trecutului, un trecut apropiat și trăit care urmează să fie transformat în istorie, prin acel demers sistematic, critic și lucid de reflecție asupra trecutului.

În acest proces alambicat, în alchimia transformării memoriei colective în istorie, demersurile de istorie orală au un loc central. În esență este vorba despre a extrage din poveștile de viață nervurile evenimentelor istorice, cu efectele și influențele lor complexe asupra destinului individual. Interviuurile de istorie orală cu protagoniști și martori ai istoriei recente mediază verbalizarea unor experiențe de viață semnificative și uneori greu exprimabile, transformarea acelor imagini de pe retină, a amintirilor în mărturie, în așa fel încât aceste urme ale trecutului, de natură mnezică, să devină surse de istorie. Este ceea ce încearcă să întreprindă Institutul de Istorie Orală al Universității Babeș-Bolyai din Cluj prin campania pe care a inițiat-o de înregistrare și arhivare a mărturiilor orale ale participanților la revoluția din Cluj.

Dar, dincolo de posibilele demersuri științifice de cercetare a evenimentelor din decembrie 1989 din România, în orice efort de reflecție critică asupra acelor momente – reflecție provocată, așa cum expoziția de față a prilejuit-o, sau ne-mediată de evenimente publice –, există și o miză de ordin individual, strict personal. Căci fiecare dintre noi, indiferent de vârstă, de profesie, de culoarea ideologică și opțiune valorică în general, avem nevoia fundamentală de a înțelege lumea în care trăim, de a căuta inteligibilitatea evenimentelor cu care am fost contemporani și care ne-au afectat vizibil sau insidios viața, pentru a ne înțelege astfel (și, poate, a ne împăca) cu noi înșine.

De aceea, în ultimă instanță, toate acele imagini, acele fragmente de istorisire vizuală despre decembrie 1989, vorbesc de fapt, foarte elocvent, fiecăruia dintre noi, despre noi înșine: despre curajul și speranțele noastre esențiale care s-au reactivat atunci cu putere, despre gustul irepresibil al libertății, despre starea de „miracol” trăită atunci, intraductibilă poate astăzi, și a cărei amintire chiar ne stingherește... ca și despre temerile și neputințele noastre la care și acum consimțim cotidian. O privire în oglindă, între un *atunci* și un *acum*, prin care se cristalizează, greu perceptibil dar neîncetat, propria noastră identitate.

Trenduri și sensuri
– **Marginalii la o “istorie tehnică” a metodelor
de regăsire a informațiilor**¹ –
– Recenzie –

István Király V.²
B.C.U. – Cluj

O istorie este “tehnică” atunci când ea nu-și propune să gândească în mod expres interioritatea conexiunilor de sensuri ale proceselor, ci mai mult scheletul de mijloace (metode) prin care ceva – în timp – se structurează în *trenduri*. Însă, o atare “istorie”, este și rămâne totuși necesară – cu *utilitate preparatorie* deci – și problematizărilor ce vor putea ținti apoi cu adevărat și orizontul *sensurilor*...

Nu este nevoie de cine știe ce analize amănunțite pentru a face constatarea: literatura biblioteconomică autohtonă – poate mai ales cea referitoare la chestiuni legate de “informare și documentare” – rămâne cu precădere încantonată în problematizări și analize cu caracter preponderent *tehnic*. Adică: a *tehniciilor și metodelor*!

Cum metodele au *reguli*, tot așa au și tehnicile *mijloace*. Iar cunoașterea regulilor și utilizarea corectă a mijloacelor vor focaliza aici eforturile, atât ale cercetărilor aplicative, dar și pe cele ale sondărilor ariei posibilității/valabilității lor “teoretice”; cu atenție specială orientată, “evident”, către tot soiul de “noutăți” – noutăți rămase desigur neînțelese în esența lor tocmai în toiul sângului “implementării” lor neîntârziate .

O atare îngustare pare să fie surmontată din start de orice intenție care își propune o analiză *comparativă și în timp* a metodelor și tehnicilor de regăsire a informațiilor. Ori, volumul recent apărut al Olimpiei Curta constituie, în primul rând, tocmai o astfel de trecere în revistă și analiză.

O. Curta este de formație matematician, care pe această bază și-a orientat apoi interesul spre informatică, în special spre aplicațiile ei în biblioteci. De câțiva ani buni, ea este conducătoarea departamentului de resort din Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga” din Cluj, care se numește nimerit: *Laboratorul de informatică*. În această calitate ea a participat – ca factor decisiv – la toate etapele procesului sinuos reprezentat de sarcina informatizării acestei biblioteci, câștigând și respectul colegilor ei de breaslă de pe teritoriul întregii țări și chiar aprecierea unor specialiști din exterior. Volumul pe care îl recenzăm acum certifică pe deplin experiența, competența, dar și viziunea ei, constituind în același timp și o etapă în cercetările sale efectuate în vederea obținerii titlului științific de Doctor! Este vorba deci de o competență și de o viziune care a devenit capabilă să se confrunte și să asimileze atât sfidările noilor tehnici informatizate și evoluția lor extrem de rapidă și multi-direcțională, cât și “schematismul” mijloacelor tradiționale de informare din biblioteci.

De aceea textul ei nu analizează, de fapt și pur și simplu, introducerea și impunerea “noului” în domeniu, ci *trecerea* de la tradițional la modern, adică – în fond – tocmai dialectica *împlinirii* tradiționalului în modern. Fără a nega desigur faptul că este vorba, și aici, de o revoluție. O revoluție a cărei amploare nu este și nici nu poate fi încă realizată pe deplin.

Mijloacele și metodele tradiționale de informare, de regăsire a informațiilor s-au format și au evoluat pe parcursul unei perioade de timp mult mai îndelungate, ele fiind – desigur în mod problematic, dar totuși – armonizate în ritm atât cu procesele, nevoile, evoluțiile contextelor sociale,

¹ Curta, Olimpia, *Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în biblioteci – Traditional and Modern Methods of Information Retrieval in Libraries*, Presa Universitară Clujeană – Colecția “Philobiblon” a Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 2004, 117 (155) p. *Versiunea electronică a volumului se găsește la adresa:* http://www.bcucuj.ro/~re/oc/met_bib/

² E-mail: philobib@bcucuj.ro

culturale, științifice și artistice etc., cât și cu exigențele și sfidările proprii și interioare ale “documentării” însăși.

Cartea analizează succint – în **primul ei capitol** – tocmai aceste mijloace, împreună cu metodele utilizării lor în procesele efective de informare, inclusiv diversele forme de îndrumare ale beneficiarilor / utilizatorilor; deci, de la informarea directă, trecând prin formele de îndrumare în consultarea unui sistem de diferite cataloage... până la utilizarea lucrărilor bibliografice și în general a literaturii și a surselor de referință. Toate acestea sunt privite desigur în perspectiva evoluțiilor lor în timp.

Evoluția și diversificarea sistemelor și metodelor tradiționale de regăsire a informațiilor parcurge o traiectorie organică de acumulări progresive, aflată și ea în strânsă conexiune atât cu evoluția tehnicii și cu o anumită inventivitate și ingeniozitate “bibliotecară”, cât și cu modificările nevoilor și producțiilor informării, în primul rând științifice. Ne referim, pe de o parte, la exemplul introducerii fotocopiilor de tot felul, și, pe de altă parte, la cel al “fișelor perforate”. “Sistemele de regăsire a informațiilor au trecut de la utilizarea *purtătorilor de informație discreți* (fișa de catalog, fișa uniterm, fișe perforate, cartele perforate, cartele magnetice și video-magnetice, microfise) la *purtători de informație continui* (microfilme, bandă perforată, banda magnetică și video-magnetică, discul magnetic, tamburul magnetic, miezurile magnetice, pelicule magnetice, discurile optice, videodiscul).”¹

Toate acestea nu schimbă desigur cu nimic faptul, că “era electronică”, “societatea informațională” reprezintă în mod evident o revoluție și în acest domeniu. O revoluție care a provocat și nașterea termenului de “informație” și care a condus apoi și la nașterea *științei informării*, împreună firește cu deschiderea unor orizonturi cu totul noi, datorate apariției și dezvoltării tehnicii de calcul.² Acestor progrese le este dedicat **capitolul al doilea** al lucrării, mai ales dacă avem în vedere faptul că: “Se consideră că cele mai timpurii utilizări cu succes ale calculatoarelor au fost create [tocmai] de bibliotecari.”³ În general, tot ce înseamnă “revoluția informațională” se potrivește de fapt “ca o mânășă” bibliotecilor!

Pe acest parcurs a apărut și nevoia și posibilitatea creării unor sisteme automatizate de bibliotecă, care modifică substanțial și metodele de regăsire dar și pe cele de gestionare în general a informațiilor. Toate acestea culminându-se – deocamdată – cu apariția și dezvoltarea Internetului. Sistemele automatizate – mai ales cele integrate – de bibliotecă, cât și rețelele de biblioteci, împreună cu totalitatea posibilităților de conectare și interconectare, nu au făcut însă în primul rând altceva, decât că au strâns laolaltă și au redefinit funcțiile și posibilitățile tradiționale ale bibliotecilor.

Astfel, unul și același catalog informatizat al unei biblioteci poate funcționa simultan ca fiind « unul » alfabetic, « unul » sistematic și tematic, « unul » de serviciu și « unul » pentru public etc. Același portal poate asigura, în același timp, și accesul la restul bazelor de date și informațiilor, al serviciilor de toate felurile etc., deținute sau/și produse și oferite de o bibliotecă, sau chiar de alte biblioteci dintr-o rețea, sistemul fiind capabil să ofere și informații și date de natură statistică extrem de utile despre gradul și modul de utilizare etc. ale lor.

Toate acestea reprezintă, în al doilea rând, desigur, și schimbări majore. Sunt restructurate și redefinite nu numai activitățile din biblioteci, dar și instituțiile bibliotecare în totalitatea lor. Din niște instituții tradiționale, destul de “lente” și închistate în anumite funcții socio-culturale considerate mai mult “invariante”, bibliotecile tind să devină organisme deschise cu modificări permanente și spectaculoase. Sistemele moderne de regăsire a informațiilor se “modernizează” și ele în permanență, de aceea funcționarea și evoluția lor cotidiană este mai mult ca oricând “dependentă” de managementul instituțiilor bibliotecare și de contextele socio-economice mai ample în care bibliotecile își desfășoară activitățile. Despre toate acestea însă cartea Olimpiei Curta nu mai vorbește...

¹ Vezi: idem p. 42

² idem p. 39

³ idem p. 43

În schimb, textul lucrării emană și reprezintă el însuși o anumită *mutație majoră* în privința a ceea ce s-ar putea numi modernizarea *mentalului* bibliotecăresc. **Capitolul trei** al volumului cuprinde un studiu “comparativ”, constituindu-se într-o cercetare autonomă a autoarei, dedicată utilizării în B.C.U. “Lucian Blaga” al catalogului tradițional, în comparație cu utilizarea catalogului on-line, a CD-ROM-urilor și a Internetului.

De puternică inspirație sociologică, cercetarea a fost efectuată cu ajutorul unui chestionar distribuit diferitelor categorii de utilizatori, iar datele culese au fost prelucrate cu mijloace statistice valide. Sondajul s-a desfășurat pe o perioadă de 4 ani – intervalul 1998-2001 – încercând să “formeze o *imagine obiectivă* și prin aceasta un *feed-back* asupra instrumentelor noi introduse în B.C.U.”.¹

Știm cu toții: intervalul studiat reprezintă tocmai perioada “critică” pe de o parte în impunerea la noi a mijloacelor moderne de informare și în genere a extinderii și impunerii lor destul de sinuoase în conceperea/structurarea mai generală a instituțiilor bibliotecare; pe de altă parte, în această perioadă se poate observa și o anumită “amețire” în fața noilor posibilități tehnice, ceea ce a dus, de multe ori, la neglijarea organicității implementării lor în firescul structurilor informaționale tradiționale și existente deja.²

Sondajul Oilimpiei Curta scoate la iveală – cum era de altfel de așteptat – creșterea utilizării catalogului on-line și scăderea celor tradiționale. În schimb utilizarea informațiilor aflate pe CD-ROM, rămâne scăzută pentru întreaga perioadă. La fel, utilizarea Internetului este în creștere în funcție de lărgirea și creșterea numerică a stațiilor și posibilităților de acces, deși – subliniază autoarea – Internetul este folosit într-o proporție nejustificată pentru o bibliotecă în scopurile comunicațiilor prin e-mail și într-un procent foarte scăzut pentru consultarea propriu zisă a bazelor de date abonate.³

Neavând spațiu aici nici măcar pentru prezentarea schematică a analizelor și concluziilor acestui studiu,⁴ am vrea totuși neapărat să subliniem importanța lor ca un indicator pentru anumite tendințe noi și, credem, îmbucurătoare, care trebuiesc apreciate la adevărata lor “greutate” și încurajate în viitor. Este vorba despre înfiriparea și poate chiar despre primii pași în răspândirea unei rigurozități de raportare și de analiză în conceperea, urmărirea și evaluarea proceselor informaționale, profesionale, instituționale etc. care se desfășoară într-o bibliotecă.

“Firește”, nici aici nu poate fi vorba de vreun proces univoc. Dimpotrivă: ultima parte a volumului – **Concluziile** lui – reprezintă poate tocmai din această perspectivă, chiar o “recădere” și o pierdere de nivel în raport cu consistența cercetărilor capitolului anterior. Concluziile sunt nu numai schematice și punctiforme – în privința metodelor, mijloacelor și tehnicilor de regăsire a informațiilor –, dar ele par să reitereze de fapt automatismul indiferent și atât de obișnuit la noi al postulatelor formulate prin veșnicul și neangajantul: “TREBUIE”! E limpede că ducerea gândurilor și a analizelor până la orizontul sensurilor este și va rămâne încă mult timp un exercițiu dificil,

¹ idem p. 80

² În B.C.U. Cluj a fost creată, de exemplu, și o “sală” și un “serviciu” special și separat – numite: Sala Multimedia – care desfășoară cu mijloace moderne și activități tradiționale de “referință”, iar mijloacele “tradiționale” de referință și activitățile legate de ele funcționează în continuare într-o sală aparte – numită de decenii: Sala de Referințe –, aflată, pe deasupra, la un alt palier al instituției... Ori, separarea – chiar fizică – a acestor activități de sursele și activitățile tradiționale nu are în fond nici o justificare profesională, decât dacă, în mod eronat, am fi tentați să separăm tradiționalul de modern. Referitor la acest aspect mai vezi: Carmen Crișan, *Strategii de dezvoltare a serviciilor de acces la informația electronică în Sala Multimedia*, (Partea a II-a) In: *Biblioteca*, nr. 1, 2004

³ Vezi: idem p. 94

⁴ Atât metoda cât și instrumentele (de ex. *Chestionarul*) dar și rezultatele cercetării (tabelele, graficele etc.) sunt expuse în *Anexele* amănunțite atașate la sfârșitul volumului. Datele oferite aici permit cititorului avizat chiar să efectueze și analize realizate din puncte de vedere mai detaliate decât cele îngăduite autoarei de economia volumului. Ca o remarcă critică în acest sens s-ar putea face unele considerații cu privire la lipsa unui procedeu mai riguros de eșantionare pentru aplicarea chestionarului. Însă și așa: credem că nu poate fi pusă în discuție validitatea datelor obținute și nici cea a tendințelor identificate în timp de analiză. Cu siguranță însă, reluarea viitoare a cercetării – de către autoare sau altcineva – va impune de această dată atât o rafinare a întrebărilor chestionarului, cât și eșantionarea aleatoare propriu zisă.

neobișnuit... și în multe privințe poate chiar contraproductiv, adică creator de “neplăceri” și inconveniențe.

În realitate însă, opțiunea pentru introducerea metodelor moderne de prelucrare și de regăsire etc. a informațiilor duce la modificări sfidătoare și fundamentale în profesiile și în instituțiile bibliotecare, care nu se pot desfășura și împlini decât cu condiția unor analize și evaluări **critice** permanente ce vizează deopotrivă managementul, dar și politicile în cauză. (Este destul de dificil de explicat cum anume se întâmplă faptul că deși de ex. bibliotecile clujene se află de mult timp în toiul introducerii acestor metode, între ele abia există de fapt comunicare instituțională? Cum anume și de ce este apoi posibil ca după atâția ani de discursuri și excursii profesionale, mai nimic să nu se fi realizat la noi în direcția catalogării partajate? Deși una dintre concluziile Olimpiei Curta spune – “pe bună dreptate” de altfel – că introducerea acestor metode noi oferă “posibilități de cooperare pentru achiziție și catalogare partajată”.¹ Nu spune însă nimic despre **realitățile** acestor “stări”! Prin toate acestea devine limpede însă și faptul că “soluționarea” și depășirea tuturor acestor “probleme” nu depinde doar de multiplicarea numărului calculatoarelor performante, nici doar de achiziționarea ultimelor variante ale diferitelor programe de resort și nici de competențele cu privire la metodele “butonării” lor “corecte”, ci de cu totul altceva și de ceva mult mai amplu..., ce –desigur – rămâne inseparabil de aceste metode și tehnici.)

Totuși în acest volum este vorba – sperăm – de conturarea începutului unei modificări mentale majore, modificare condiționată firește și de răspândirea mijloacelor informatizate, dar care – în esența ei – trebuie să aibă loc în spatele lor și pe fundalul unor noi sfidări și competențe deopotrivă profesionale, structurale, mentale și chiar culturale.

Doar o asemenea modificare va face ca introducerea “noutăților” de tot felul să devină un proces într-adevăr organic și să nu denatureze în intenții gratuite de a fi neapărat “în pas cu moda vremurilor”. Adică: să devină într-adevăr un proces, o decizie, un efort și o competență care “vede” nu numai trendurile, dar și – poate chiar: mai ales – **sensurile**. Căci în acest fel, poate, se articulează și **șanse** pentru redobândirea și reclădirea unei (noi) **culturi** a profesiei de bibliotecar și a instituțiilor de bibliotecă, cultură grav afectată, la noi, în special prin cele întâmplate aici mai ales în deceniul șapte și opt al secolului trecut și prin “schimbul de generație” ce a avut loc atunci...

Repetăm, pentru noi volumul Olimpiei Curta reprezintă o încercare bine structurată care ne îndrumă – cel puțin pe noi – tocmai în această direcție! Deci, în spatele “tehnicienilor” și “metodelor”, ne trimite către problematizarea și reproblematicizarea **sensurilor**! Suntem încredințat, de altfel, că lucrarea volumului va continua și că teza viitoare de doctorat a autoarei, va avea în vedere în următoarele sale capitole tocmai aceste direcții.

¹ idem p. 108

Vasile Turdean
(14 noiembrie 1926 - 21 februarie 2003)

Adrian Grănescu¹
Biblioteca Județeană „O. Goga” – Cluj

Înainte de 1989, trăind “de azi pe mâine” într-o cruntă deznădejde, convinși fiind că răul, că întunericul în care ne duceam zilele nu poate fi curmat, că domnia inculturii (sau, mai bine zis, a unei false culturi dirijate, repartizate ca și alimentele) va continua la infinit, ne întrebam dacă, peste ani, cei care vor încerca să descifreze activitățile noastre, sensurile lor, eforturile noastre nevăzute, vor putea înțelege măcar “printre rânduri” că unii dintre noi eram, într-adevăr, stăpâniți de bune intenții. Că, în afară de supraviețuire, încercam să creăm ceva, ceva bun, pozitiv... Îmi imaginam cu naivitate că cei care vor veni după noi se vor chinui să descopere, în fiecare cuvânt pus intenționat, altundeva decât trebuie, ca să mă exprim figurat, o mică împotrivire în calea valului necruțător de noroi ce mătura și murdărea totul și să traducă, apoi, exact mesajul... Se vede că m-am înșelat, cei de azi, cei care ne-au luat locul fie că nu vor, fie că nu sunt în stare să despartă neghina de grâu, binele de rău, să tragă concluzii, să învețe... Nu mai rămâne decât, cei care am avut cunoștință de astfel de fapte, să povestim, să lăsăm urme pentru ca să rămână mărturie. Mulți oameni ai acelor timpuri puși să conducă instituții, au fost niște oameni cenușii, incapabili... Unii au fost aleși intenționat de către putere ca să “proletarizeze” cultura, alții, la adăpostul acestor însușiri, camuflați, bine intenționați, și-au văzut cumiți, după puterile lor, anonimi, de treabă (făcându-și datoria cu cinste) pentru ca noi să ajungem la un liman să existe o continuitate, să nu se piardă tradiția.

Un astfel de om a fost Vasile Turdean, directorul *Bibliotecii Județene* din Cluj, cel căruia i-a fost dat să aibă cea mai lungă activitate: ceva mai bine de 18 ani... O nedreaptă uitare s-a așezat peste numele lui Vasile Turdean; frunzărind *Clujeni ai secolului XX* (dicționar esențial, Cluj-Napoca, 2000) descoperim mulți “fii” ai orașului, dar numele său oricât l-am căuta nu-l găsim pomenit.

I-a venit “rândul” să conducă biblioteca în cel mai nefast răstimp al istoriei române, după un șir de conducători (mai repede sau mai încet trecători), fie nepregătiți, nepricepuți, fie călători spre posturi mai importante.

Vasile Turdean s-a născut în comuna Sânger din județul Mureș, în 14 noiembrie 1926. Școala primară și-a făcut-o în localitatea natală după care și-a continuat studiile la vestitul Liceu Sfântul Vasile cel Mare din Blaj, faimos pentru dascălii săi dar și pentru elevii care i-au trecut pragul, ducându-i apoi faima... Absolvă Facultatea de Istorie a Universității Victor Babeș din Cluj, în 1956 și este repartizat la Arhivele Statului din același oraș. Profesiunea de istoric, munca de arhivist îl apropie, evident, de cărți și, în mod aproape firesc – ni se pare nouă –, în anul 1969 este pus în funcție director al Bibliotecii Județene, numită, întâi Biblioteca regională, apoi Biblioteca municipală. Fără îndoială, facultatea absolvită precum și munca de până atunci l-a făcut un profesionist bun, capabil să conducă o astfel de instituție, deosebindu-se de activiștii cu studii făcute “pe puncte”, incomplete sau cu examene luate în localuri de “alimentație publică”.

În “*interregnum*” dintre declarația din 1964, moartea lui Dej și tezele din iulie 1971 în țară începuse să bată un vânt nou... Conducători incapabili (din indiferent ce punct de vedere) au fost schimbați cu profesioniști, adesea trecându-se cu vederea “dosarul” candidatului în favoarea pregătirii sale. “Greșeala” a fost apoi “reparată” treptat, fără să se mai repete, începând cu 1971 pe tot parcursul anilor de până la 1989, revenind vremea activiștilor (de multe ori, totuși, profesioniști dar cu intenții partinice) foarte devotați conducătorului unic. Cine a avut șansa să “scape”, controlându-și conduita, a supraviețuit, mai mult sau mai puțin, alții au fost până la urmă izolați, făcuți inactivi, mulți se retrăgeau în mod voluntar. Altor li se inventau diverse motive, mai mult

¹ E-mail: adig@bjc.ro

sau mai puțin verosimile. Chiar și parcurgerea listei primilor secretari ai Comitetului județean (sau municipal) al p.c.r. (Cluj) sau a secretarilor cu propaganda dovedește același lucru.

Biblioteca publică a marelui oraș luase ființă (de sine stătătoare) în jurul anilor '50, cu niște foarte vagi origini populare... Oricum "nașterea" ei se vroia un semn al vremurilor "noi". În perioada interbelică "sarcina" unei biblioteci publice o avusese și și-o făcuse cu prisosință actuala *Biblioteca Centrală Universitară*, se pare o uzanță în orașele universitare din România sau din Europa. Existența unei biblioteci publice într-un mare oraș (universitar și cultural) va sta întotdeauna, o spunem cu părere de rău, în umbra instituției analoage (universitar-academice) chiar ținându-se cont de menirile lor diferite. Probabil, tot așa judecau lucrurile și diriguitorii locali, așadar, în detrimentul bibliotecii publice (în formare). Încetul cu încetul a "crescut" și n-a mai fost doar simpla concurență a unor biblioteci de întreprinderi "bogate", oricum ea era o "realizare" a regimului. Cu întârziere, un lucru caracteristic pentru abordarea culturii de către români, "dezghețul" se va simți și aici... abia după câțiva ani....

După un directorat de numai doi ani, profesorul Vasile Stanca este înlocuit, la conducere, cu Vasile Turdean. Din păcate, rândurile de față, pot părea zgârcite, dar foarte puținele mărturii pe care le-am găsit s-au datorat familiei Turdean și unor bibliotecari care l-au cunoscut (printre care se numără și subsemnatul) și, mai ales, cărții lui Traian Brad, *Lectura și biblioteca publică la Cluj*, Cluj-Napoca, 2001.

Primele realizări (ca să nu ne referim la achiziția de carte curentă) au fost achiziții de carte veche: "O politică extrem de activă de achiziționare a unor cărți valoroase, semnificative pentru trecutul istoric și cultural al țării, a început o dată cu acest an (1969, n.n. A.G.); s-au achiziționat, printre altele: *Canonicii diecezei greco-catolice de Gherla, 1857-1937*; *Chestiunea autonomiei bisericii unite în șirul luptelor noastre pentru existența națională*; Nicolae Iorga; *Drepturile Românilor asupra teritoriului lor național*, ediția din 1919; *Din trecutul orașului Cluj* de Augustin Rațiu, *Psaltirea Proorocului și Împăratului David*, publicată la Sibiu în 1837, sau *Carte folosite de suflet*, publicată la București în 1827 ș.a." (T. Brad, op. cit. p.113)

Achizițiile de carte curentă se făceau destul de bine, din punctul nostru de vedere actual... Cu puțină rutină (asta în sensul bun): exista Colectura bibliotecilor care "aproviziona" corect (cu întreaga "producție" de carte din România), bugetele prevedeau bani (în fond, cărțile erau ieftine...). Peste ani se pot descoperi prezente, existente încă (în "inventar") majoritatea aparițiilor merituose ale acelor timpuri (cărți românești, originale, sau, foarte importante traduceri). Poate numărul de exemplare dintr-un titlu suferea din cauza economiilor sau preferințelor (dictate, obligatorii) de carte zisă social politică (îndeosebi "operele" lui n.c., sau literatura de "partid"). Dar și aici se putea compensa cumpărându-se traduceri (economice, filosofice etc.) bune, "comentate", "prefațate", preponderente din Editura Politică și, tocmai de aceea, "intenționat" în cantitate suficientă.

Foarte interesant este de urmărit (chiar și cu rezerve) "dinamica" achizițiilor din anii săi (vezi T. Brad, op. cit. p.116 și p.130). În epocă (și nu numai) toate statisticile trebuiau să fie crescătoare (semnul, "incontestabil", al progresului) dar iată că există și câțiva ani cu descreștere care (paradoxal) sunt (însă) ani cu cifre "record", comparativ cu anii precedenți, la capitolul volume împrumutate/consultate. În fapt este vorba de anul 1974 (și următorii), ani de adevărat dezastru pentru producția de carte românească dar și pentru publicistică. În primăvara aceluiași an partidul, sub pretextul unei "conjuncturi" nefavorabile internaționale, a inventat criza hârtiei, transformând ("revoluționar", cum altfel?) producția de carte: tiraje mici, titluri mai puține, parcimonie la ediții scumpe, luxoase, legate, planuri editoriale mai scurte, oglindă mare, albitură mică, spații mici între capitole, ziare și periodice subțiate, în format mic, renunțarea la reviste ilustrate... Cifrele, statisticile dacă nu sunt coroborate cu informații (și, mai ales, dacă informațiile nu sunt "descoperite", aduse la lumină, explicate) devin bumeranguri, pierdute de sub control.

O comisie "foarte importantă" vizitează și controlează biblioteca (în 1972) alcătuind un "material" critic foarte usturător (oare "la comandă" sau din inițiativă proprie?); parcurgerea rândurilor acestuia sunt (azi) hilare, foarte bune de pus într-un roman comic (oare autorii îi puseseră "gând rău" directorului?). Printre altele sunt înșiruite sub formă de întrebări minusurile sale: cum a

contribuit (biblioteca) la educația patriotică, cum a popularizat documentele de partid și de stat, cum a sprijinit învățământul politic, cu ce a contribuit biblioteca la efortul general al oamenilor muncii de realizare a cincinalului înainte de termen, ce a făcut pentru educarea științifică, dar pentru combaterea misticismului? (T. Brad., op. cit., p.121) Vremurile erau foarte tulburi, evident nu se compară cu cele ale anilor '50, acum este vorba de un alt regim, muzica se cânta în alt registru...

Căderea din funcție a unor conducători de instituții (mai ales culturale, dar nu numai) pentru niște motive absolut ridicole, puerile, înlocuirea lor cu oameni devotați, trup și suflet, intențiilor demolatoare ale regimului ceaușist, ce începuse să-și arate tot mai clar adevăratele intenții, căderi ce se pregăteau din timp, prin fabricarea unor dosare conținând "dovezi" de rea credință sau de "incompetență"... În plan local schimbarea lui Dumitru Mircea, întâi de la Tribuna, apoi de la Comitetul de cultură, mult mai târziu, eliminarea lui Al. Căprariu de la Editura Dacia, Ion Noja de la Comitetul de cultură, apoi demisiile acceptate ale altor directori, ca să ne referim la ceea ce se întâmpla și la București. Îndeobște se schimbau intelectuali cu activiști adevărați (adică cu acte "în regulă", proveniți numai din "clasa muncitoare").

Vechii bibliotecari care au lucrat nemijlocit cu Vasile Turdean, subliniază marea omenie de care acesta dădea dovadă în relațiile sale cu subordonații.

Jaloanele modernizării fuseseră trasate de către antecesorul său (Vasile Stanca), ele fiind preluate și dezvoltate de către Vasile Turdean. El a angajat personal cu pregătire superioară (adevrată muncii de bibliotecar), a intensificat participarea la programele de perfecționare, conștient că numai în acest fel se poate progresa. În timpul directoratului său s-a modernizat (de fapt s-a modificat) sistemul de cataloage, o vreme biblioteca publică a orașului nostru situându-se pe primul loc în țară. Tot atunci s-a înființat un serviciu nou prin care s-a început îndrumarea (în primul rând) și controlul (în al doilea rând) al bibliotecilor comunale.

Timpurile nu i-au permis decât să rămână un bun "administrator". Vremurile nu erau pentru inițiative proprii. Tot în vremea lui s-au înființat primele filiale (în înțelesul lor de azi) în cartierele noi Mănăștur și Gheorgheni. De atunci au început să se desfășoare primele activități (foarte populare) complementare bibliotecii: concursul *Eroii cărților citite* (desene ale copiilor inspirate din cărțile citite) și festivalul de poezie, *Eterna epigramă*, ambele cu foarte largă participare și dotate cu premii, derulându-se și azi. În ce mă privește amintirile mele se leagă de conversații dese privind istoria Bisericii Române Unite cu Roma, despre Blaj, despre personalități istorice pe care le cunoscuse. Îmi facilita împrumutul unor cărți de care avem nevoie în pregătirea mea, în informare, în vremea în care eram redactor la Editura Dacia. Îl consultam (după pensionare) în legătură cu oferta de cărți (ocazională) legate de istorie, sau de aceeași biserică greco-catolică, al cărui fidel fiu s-a considerat și a fost până în ultimele sale clipe.

Aș mai sublinia și o latură a sa mai puțin cunoscută de mulți, comică azi, anume emotivitatea sa exagerată, încurcătura în care intra (evident din teamă de "putere", dar și din oroare) atunci când era chemat la "organele" care conduceau.

Activitatea de director al Bibliotecii Județene mai presupunea și o serie de adevărate "corvezi" ce nu puteau fi evitate, alături de conducătorii Școlii populare de artă, ai Casei municipale de cultură, ai Centrului de îndrumare, ei fiind folosiți la munci care în mod normal ar fi trebuit să fie prestate de către activiștii comitetelor (județene sau municipale) de partid, pe care aceștia nu erau capabili să și le facă.

Tot în acea perioadă s-au constituit primele "rafturi libere", astăzi o concepție modernă fără de care nu se concepe o bibliotecă. În sarcina conducătorului cădea și punerea în practică a adreselor Consiliului culturii privind înlăturarea cărților transfugilor, indezirabililor sau a celor ce "ponegreau" din exterior sau din interior România, de fapt "cuceririle revoluționare" ale "poporului". Mai era și obligația participării la "plenarele" locale ale culturii (ale vulgarizării culturii) unde, ore întregi, cuvântau inept muncitori, ilegaliști, militari, sugerând direcții "sănătoase" ale acestui domeniu. Descoperim în aceeași carte citată (Tr. Brad, p.113) că în 1970 el a susținut, într-o adresă trimisă Comitetului de cultură, atribuirea unui nume (la alegere) bibliotecii: Avram Iancu, Simion Bărnuțiu, Gheorghe Barițiu, Lucian Blaga sau *Octavian Goga*...

Se pare că în epoca aceea (dacă nu ceva mai înainte) s-a produs, pe nesimțite, și trecerea la “rangul al doilea” (probabil justificându-se cu existența în paralel a Bibliotecii Centrale Universitare (poate și a filialei locale a Bibliotecii Academiei), care, oricum, nu mai îndeplinea de mult rolul de bibliotecă publică), aceasta în timp ce în aproape toate orașele mai mici (dar, reședințe de județe) sau chiar și în simple municipii sau orașe, conducătorii lor făceau parte dintre “notabilitățile” locale. În Cluj, în schimb, locul, “onoarea” care i se acorda era mult în urma unor instituții industriale. (Chestiunea cu “rangul al doilea”, un lucru extrem de important în “judecarea” activității bibliotecii, nu este o glumă sau o simplă impresie... O știam (fără să-i cunosc adevărata motivație) de pe coridoarele Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă, vecine cu Centrul de Îndrumare a Creației Populare, unde lucrasem în primii ani de serviciu. Am dat-o uitării, necrezând-o, negăsindu-i o logică, n-am mai întrebat pe nimeni despre aceasta dar (iată !) am regăsit-o pusă, vag, dar clar numită fără să fie explicată, în cartea citată a lui Traian Brad (p. 108 și p.120).) Ar mai putea exista o explicație științifică (cu sau fără ghilimele, în funcție de concluzia pe care o tragem): în momentul apariției cărții *Ghidul Bibliotecilor din România*, autori Valeriu Moldoveanu, Gheorghe Popescu și Mircea Tomescu (București, 1970), Biblioteca Județeană din Cluj număra 170000 de cărți (p. 192). Ea, nici măcar, nu posedă o “moștenire” de carte veche, spre deosebire de altele care preluaseră (chiar epurate) cărțile Astrei sau ale altor colecții. Conform aceleași cărți, la vremea respectivă următoarele biblioteci (publice) posedau: 1166000 București, 370000 Sibiu, 350000 Brașov, 300000 Timișoara și tot atâtea Târgu-Mureș, 275000 Galați, 260000 Oradea, 235000 Arad și 180000 Iași. În timp ce Craiova 150000, Constanța 130000, Baia Mare și Brăila câte 100000. Credem că aceasta ar putea constitui o explicație...

Pensionat în 1987, Vasile Turdean n-a mai apucat să trăiască și să vadă puse în practică schimbări și intenții pe care le avusese, la începuturi și el. Printre altele i se reproșa fostului director disensiuni cu Comitetul județean de partid și cu Comitetul de cultură, reproșuri care, iată, în timp, îi înnobilează descrierea, caracterizarea activității sale. Oricum după ani de dogmatism ideologic (caracterizat și prin selecția conducătorilor bibliotecii) el a fost primul director (exceptând scurta perioadă de doi ani a lui Vasile Stanca) care a preluat și a pus pe baze noi activitatea, dezvoltarea bibliotecii.

A murit în 21 februarie 2003, neîmpăcat că n-a mai putut participa la efortul modernizării, sincronizării la timpurile noi a ceea ce a consolidat în anii săi de directorat.

“A fi bibliotecar”¹

– Nastasia Fodorean: vremuri și conjuncturi –

István Király V.²
B. C.U.- Cluj

Practica de a scrie istoria, mai ales istoria “instituțiilor”, bazându-se doar pe “documentele” și înscrisele administrative produse sau rezultate pe parcursul și în urma “funcționării” lor “mecanice”, depozitate apoi în unități arhivistice, ne poate înspăimânta pe bună dreptate. Căci din aceste “istorii” lipsesc de regulă tocmai oamenii...

Nici istoria bibliotecii universitare clujene nu se va putea scrie – când se va contura, odată! interesul pentru întreprinderea ei – fără a avea în vedere destinele umane a căror desfășurare personală este și ea circumscrisă de multe ori de forțe, contexte, șanse și conjuncturi care sunt rareori “stăpânibile” individual, însă în- și pe *corpus*-ul cărora, persoanele și personalitățile își pun totuși amprente lor unice și de neînlocuit.

Acestea sunt de altfel și motivele pentru care revista *Philobiblon* s-a decis ca în paginile ei să “celebreze” cât se poate de regulat persoanele și personalitățile care prin munca și capacitățile lor au contribuit în timp la funcționarea cotidiană dar și la evoluția bibliotecii universitare clujene. Or, aceasta este de cele mai multe ori – nici nu poate fi de fapt altfel – o experiență și un exercițiu al unei re-trăiri ce trebuie să aibă în vedere în mod principal tocmai *viitorul*. Contemporani cu semenii, ne aflăm totuși în dialog ascuns cu predecesorii dar și cu urmașii noștri. Iar, unul dintre “locurile”, poate chiar privilegiate, ale acestui dialog se constituie tocmai prin “instituții”, prin cei care le-au creat și care le țin apoi readunate în dinamica sensurilor lor.

Exact în vederea “înfăptuirii” acestui “gest” am rugat-o deci și pe Nastasia Fodorean să aștearnă pe hârtie “istoria vieții” sale, desigur cu privire specială la felul în care destinul ei se întrețese cu modulațiile istoriei bibliotecii – și a profesiei bibliotecare – pentru o perioadă importantă de 32 de ani. Și cu acest prilej mi s-a reconfirmat faptul că în- și prin asemenea “relatări” se conturează, de fiecare dată și tocmai în “vitalitatea” lor, aspecte instituționale și de contexte “istorice” mult mai generale, care rămân însă de obicei invizibile chiar și intențiilor “monografice” – care, din păcate, în cazul de față, lipsesc deocamdată cu “desăvârșire”...

Absolventă a Facultății de Filologie din Cluj, secția rusă-română, Nastasia Fodorean s-a îndreptat spre cariera de bibliotecar – ca majoritatea colegilor ei de generație profesională și nu numai –, din motive pur exterioare și conjuncturale: un loc de muncă în orașul și centrul universitar clujean, unde soțul ei a fost repartizat ca tânăr asistent universitar la una dintre catedrele Facultății de Științe Economice. Cunoștințele ei despre biblioteci în general și activitățile de aici erau foarte vagi și se bazau exclusiv pe impresiile și experiențele – extrem de pozitive – dobândite în anii studenției. Deci ca “utilizator”.

Și la acea vreme – este vorba despre anul 1972 –, angajarea în biblioteca universității se făcea prin “concurs”. Lipsa unor instituții de învățământ superior biblioteconomic în România și în general lipsa unei structurări mai specializate și diversificate a activităților din biblioteci făceau ca probele de concurs să fie total nespecifice – constând din traducere și retroversiune. În felul acesta – și pe deasupra – adeseori aceste concursuri au (mai) fost de fapt (și atunci) prilejul unor servicii levantine, ele fiind “câștigate” de regulă de “neveste” și “nepoți”. Nevestele și nepoatele demnitarilor, universitarilor și potențailor de tot soiul.

Și angajarea Nastasiei Fodorean a fost *amânată* astfel până după ce au fost “rezolvate” și angajate nevestele aflate pentru moment pe rol, cât și nepoata rectorului de atunci..., și a avut loc de fapt tot în urma unor intervenții de demnitar de partid comunist, cu ajutorul căreia i-au fost deja evaluate la adevăratele lor “cote” rezultatele dovedite realmente pe parcursul examenului de

¹ Fiind dedicat ei, și titlul principal al acestui text este preluat din titlul unui articol al Nastasiei Fodorean: *To Be a Librarian*, publicat în *Philobiblon* Vol. II. nr. 1. Jan.- June 1997. p. 99-102

² E-mail: philobib@bcucluj.ro

concurs. A fost repartizată, în final, direct la **Serviciul de catalogare**, unde a și activat fără întrerupere, devenind cu timpul... – adică din anul 1997 – conducătoarea departamentului până la pensionarea ei în 2004.

Desigur, toate acestea însemnau pentru ea nu numai un nou loc de muncă dar și o *nouă profesie*. Oricât să fi fost ajutată de educația ei în severități filologice, catalogarea de bibliotecă însemna disciplina unor noi reguli ce emerg din experiența bibliotecară specifică angajată în păstrarea, ordonarea, valorificarea documentară și punerea la dispoziția cititorilor a documentelor. Chiar dexteritatea dactilografierii cu o mașină de scris trebuia însușită de ea ca o noutate.¹ La toate acestea se mai adaugă desigur și atmosfera puternicei politizări a contextului.

În asemenea condiții pericolul “cel mare” pentru orice re-profesionalizare, este de fapt *de-profesionalizarea* totală și “generală”. Cu siguranță, de-profesionalizarea generală i-a atins în această perioadă pe mulți dintre angajații de conjunctură ai multor biblioteci românești. Nu aceasta este însă și cazul N. Fodorean. Ea a ținut și a reușit tocmai să-și valorifice cultura literară și gândirea, rigoarea filologică dobândite și exersate în formarea sa universitară, în cadrul nou al activităților de catalogare, activități care, și ele – pe parcursul celor 32 de ani la care ne referim aici *à propos* de istoria vieții ei profesionale – s-au modificat substanțial în regulile și mijloacele lor, ajungând de la fișele caligrafiate, apoi dactilografiate iar, mai târziu, multiplicare tipografic, la catalogarea informatizată – la început în programul integrat de bibliotecă VUBIS –, iar apoi în ALEPH utilizat și azi...²

“Cu studii”, harnică, talentată, cu “origine socială sănătoasă și de încredere”³ și membră a Partidului Comunist, Nastasia Fodorean nu este totuși propulsată spectaculos în ierarhia administrativă a bibliotecii. Deși pe plan profesional este recunoscută și cooptată rapid ca lector – cu doar încă 5 persoane din țară – la cursurile de formare profesională (catalogare) organizate în cadrul Ministerul Educației, mai toți superiorii ierarhici, șefii ei de departament din bibliotecă, îi sunt totuși, rând pe rând – fiind persoane venite din afara catalogării –, inferiori din punct de vedere profesional dar și nesatisfăcători în exigențe manageriale.

La toate acestea se mai adăuga și lipsa unui mediu de dialog profesional aplicat, în care problemele profesionale și instituționale aferente să fie ridicate și tranșate pe baza argumentelor raționale și la subiect, multe eforturi fiind irosite în acțiuni gratuite și lipsite de finalități și beneficii. O asemenea acțiune a fost, la începutul anilor '80, și catalogarea unor cărți mai vechi care au intrat în bibliotecă prin istorii sinuoase (confiscarea lor din biblioteci particulare în urma diferitelor procese și intentări politice; publicații preluate tot din biblioteci particulare cu ocazia emigrării “legale” sau “ilegale” a persoanelor în cauză din România; “reorganizarea” diferitelor biblioteci și colecții istorice potrivit reglementărilor conjuncturale referitoare la “fondurile secrete de publicații” etc.) și rămase/lăsate neprelucrate până atunci... Publicațiile au fost, ce-i drept, catalogate în parte până la urmă, însă ele s-au întors înapoi în depozite cu fișe cu tot, fișe făcute și ele doar într-un singur exemplar... Deci fără a fi puse de fapt în circulație! Se pare că asemenea probleme nu puteau fi ridicate la vremea aceea decât în cadrul destul de obscur, iluzoric și plin de promisiuni deșarte ale unor “discuții individuale” cu “biroul de partid” (comunist) al instituției și care, sub pecetea “confidențialității” destăinuirilor, fâgăduia atât efecte propriu-zise, dar și protecție față de eventualele consecințe administrative... Toate acestea n-au fost însă în realitate decât forme și mijloace de manipulare a spațiului public, care de altfel și de fapt nu a fost nici “evitat” și nici folosit pentru “utilizarea rațiunii”. Eu însumi am participat la o asemenea “ședință” publică de departament, și am apreciat modul deschis, substanțial și la obiect în care N. Fodorean își expunea și argumenta poziția ei, lucru prea rar practicat atunci. Treburile rămânând “desigur” nedecise.

¹ Dactilografierea va deveni mai târziu o sursă de venit suplimentar, chemat să diminueze apăsarea lipsurilor zilnice.

² În epoca la care ne referim s-au aplicat mai multe reglementări de catalogare. Un pas mai important în apropierea standardelor autohtone de cele internaționale a fost introducerea, în 1976 a *Ghidului de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare*, elaborat de un colectiv coordonat la București, de Victoria Curcăneanu. Aplicarea standardelor internaționale ale ISBD-ului a fost introdus în BCU Cluj începând cu anul 1984...

³ Tatăl ei a fost adjunctul șefului miliției (poliției) în Județul Sălaj.

“Firesc”, în urma unor asemenea experiențe vine o perioadă de “retragere” și de izolare umană îngreunată de importante dificultăți de natură personală și chiar de mizeria materială.¹

Evenimentele din decembrie 1989 aduc modificări substanțiale și pe toate planurile – nu lipsite însă de sinuozități și obscurități – în viața bibliotecii. Prejudecățile și pasiunile se împletesc acum în agitația lor cu o generală lipsă de claritate, de deciziune și de hotărâre în reorganizarea instituției. Se creează astfel un mediu prielnic și pentru tot felul de “lichelisme” și veleitarisme. Un viitor studiu istoric amănunțit al carierelor, adică a politicii de personal din această perioadă, va putea releva cu siguranță nu numai hibriditatea criteriilor, dar și a proiectelor.²

Aceeași “ceață” este regăsită de N. Fodorean și pe planul “asocierilor profesionale” recent create. În 1990 se înființează ABIR-ul (Asociația Bibliotecarilor de Învățământ din România), menită la început și în mod vizibil să asigure și să acopere în primul rând supraviețuirea vechiului corp de “directori de bibliotecă”, angajându-se apoi cu repeziciune în proiecte megalice și întreprinderi spectaculoase de turism profesional, cât și în conturarea unui nou evantai clientelar pe măsură. În privința “substanței”, chestiunile și energiile se epuizează însă mult timp în acțiuni gratuite.

Anul 1995 aduce însă o schimbare esențială. I se propune să predea disciplinele de Biblioteconomie generală și Catalogare la Colegiul de Biblioteconomie nou înființat în cadrul Universității clujene. Aici se angajează cu avânt și dăruire, munca sa cu studenții, viitori bibliotecari, constituind pentru ea o enormă responsabilitate. În acest parcurs se naște și ideea de a înființa o publicație periodică pentru studenții de aici a cărei editare a fost coordonată cu tact și responsabilitate de la început de către N. Fodorean. Datorită acestui fapt revista se și intitulează *Acribia sau Anastasiștii*, deci cu referire expresă la numele Anastasiei F.³ În anul 1998 Colegiul – care nu a putut fi acreditat! din diferite motive și exigențe academice esențiale – s-a transformat într-o formă de dublă specializare în cadrul Facultății de Istorie și Filosofie, devenind Secția Istorie-Biblioteconomie, la care ea predă și la ora actuală disciplina de Catalogare.

*

Catalogarea este considerată, cu dreptate, una dintre activitățile și departamentele tradiționale și “cheie” ale oricărei instituții bibliotecare. Am discutat însă de multe ori și cu destul de mulți catalogatori, și mi-am dat seama că foarte puțini dintre ei realizează totuși, în *ce anume* constă efectiv “centralitatea” activității lor... Nastasia Fodorean face parte cu siguranță dintre acești “puțini”. Căci pentru ea fișele de catalog nu erau niciodată obiecte cu scop în sine, ale căror perfecțiune și acuratețe reglementară n-ar servi decât necesitățile maniacale ale înclinațiilor refulate și năvălite apoi spre amănunt, ci au fost privite ca fiind așezate în primul rând în serviciul firesc al unui catalog destinat utilizării de toate tipurile! Catalogul însuși, ordinea și disciplina lui, cere deci aceeași atenție și concentrare ca producerea descrierilor catalografice unice.

Mai mult, ea gândește catalogul totdeauna în sistem. Atât în sistemul diferitelor tipuri de cataloage – ce constituie de fapt rețeaua nervoasă a oricărei biblioteci –, cât și în sistemul bibliotecii ca atare... Sistem care el însuși este în fond deschis, fiind chiar o chemare – culturală, intelectuală, umană, științifică etc. – spre deschiderea existențială. Toate acestea au și făcut-o apoi pe N. Fodorean însăși deschisă, și eficientă la- și în schimbările intervenite în specialitate, modificări al

¹ În urma divorțului și a situației astfel create, pentru a-și suplimenta modestele sale venituri, N. Fodoreana devine nu numai “dactilografă”, ci chiar *bucătăreasă angajată* informal la familiile unor “privilegiați” care prin pozițiile lor avea acces și la resurse de hrană și de alte obiecte materiale, refuzate în România, mai ales în cursul anilor '80, cetățeanului de rând. De fapt aici “recompensarea” ei nici nu a constat în bani ..., ci dintr-o parte din bucatele preparate cu aceste materii prime trecute drept “rarități”...

² Un studiu mai conturat al acestor aspecte a putut fi întreprins de noi doar în anul 1996, iar rezultatele lui destul de “grăitoare” și semnificative au fost publicate în 1998. Vezi: István Király - Adriana Székely: *A Study on the State of the Profession of Librarians with University Degree in the “Lucian Blaga” Central University Library*. In: *Philobiblon* Vol. II. Number 1-2, Jan.- Dec. 1998, pp. 213-235

³ De la începutul apariției sale, *Philoblon* recenzează regulat numerele periodicului care astăzi pare a fi din păcate la un punct mort.

căror sens și direcție duc în această istorie tocmai în direcția interconectabilității sistemelor și a comunicării între ele.

Pentru mine cel puțin, nu este deci deloc de mirare nici faptul că și eu însumi mi-am dat seama și mi-am formulat anumite idei legate de esența sensurilor construirii și utilizării unei biblioteci și a instrumentelor sale specifice, tocmai într-o discuție pe care am avut-o cu N. Fodorean exact acum 20 de ani. Atunci am realizat că în esență construirea și lectura autentică a oricărui catalog de bibliotecă este de fapt o lectură "în orizont". Oricărei persoane care "deschide" un catalog de bibliotecă – de orice fel și tip – pe fișele și/sau în înregistrările lui, i se va deschide de fapt și în esență: un orizont. Un orizont al operelor aceluiași autor, un orizont al titlurilor care prin terminologia lor alfabetică trimit totuși la conexiuni..., un orizont al tematicii (în cazul cataloagelor sistematico-tematice) sau un orizont al geografiilor ce se înfățișează acolo și istoric (în cazul cataloagelor geografice) etc.

Adică mi-am dat seama că esența cataloagelor nu este – și nici nu poate fi de fapt – alta, decât esența și orizontul unei biblioteci în genere: a ne oferi și a menține posibilitatea și articulațiile unui dialog cu "întrebările" și cu problemele ce ne aparțin și cu felul în care, prin asumarea lor, ne trăim viața proprie în sfidările *acum*-ului, forjate în deschisul solicitărilor timpurilor...

Bio-bibliografia Nastasia Fodorean:

- Considerații cu privire la "Ghidul de catalogare și clasificare a colecțiilor bibliotecilor universitare". In: Biblioteca și învățământul, vol. VI, Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1982, p. 33-37.
- Cataloagele alfabetice ale Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca. In: Biblioteca și Învățământul, vol. VIII, Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară, 1984, p. 441-446.
- Culegere de exerciții de catalogare (ISBDM), Cluj-Napoca, B.C.U., 1986, 20 p.
- Ardeleanul Gavril Badulescu-Bodoni - ctitor al învățământului și tipăriturilor românești din Basarabia. In: Philobiblon, An. I, nr. I, 1995, p. 151-153.
- ISBD(M) : International Standard Bibliographic Description (for Monographs) : caiet de seminar. Cluj-Napoca, Universitatea "Babeș-Bolyai", 1996, 47 f.
- "Acribia sau Anastasiștii" - revistă a studenților secției de Biblioteconomie - director onorific și coordonare generală: Nastasia Fodorean. Apariție semestrială, în perioada 1997-2002
- Revista "Acribia sau Anastasiștii". In: Acribia sau Anastasiștii, an I, nr. 1, 1997, p. 8-10.
- To be a Librarian. In: Philobiblon, vol. II, Nr. 1, January-June 1997, p. 99-102.
- The periodical "Acribia". In: Philobiblon, vol. II, Nr. I, January-June, 1997, p. 136.
- Clubul de catalogare. In: Acribia sau Anastasiștii, an II, nr. 1, 1998, p. 8-9.
- Mic dicționar de termeni uzuali de biblioteconomie. In: Acribia sau Anastasiștii, an. II, nr. 1, 1998, p. 16-17.
- ALEPH : ghid de utilizare a modului de catalogare. Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2000, 80, VI p.
- Aleph - noul soft al BCU Cluj-Napoca. In: Biblioteca, nr. 11-12, 2000, p. 345-347.
- ALEPH : versiunea 505.14.2 : (GUI OPAC, Catalogare, Items). - Cluj-Napoca, Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga", 2002, 33 p.
- ALEPH - the new software of the "Lucian Blaga" Central University Library. In: Philobiblon, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p. 496-502.
- Reading the work of Valeria Nistor and Maria Micle. In: Philobiblon, Vol. IV-V-VI-VII, 1999-2000-2001-2002, p.517-526.
- **Normele ISBD(M) și ISBD(S) în modele și exerciții. Partea I.** Recenzie. In : Biblioteca, nr. 11/2002, p.340-341.
- **Normele ISBD(M) și ISBD(S) în modele și exerciții. Partea II.** Recenzie. In : Biblioteca, nr. 12/2002, p.370-372.

- Retroconversia documentelor de biblioteca. Aspecte teoretice. In: Bibliorev, nr. 6/2002, apărut in 14 ianuarie 2003. www.bcucluj.ro
- Principalele tipuri de documente electronice dintr-o bibliotecă – predat spre publicare la Bibliorev – www.bcucluj.ro
- Catalogarea CD-urilor – o problema? Lucrare prezentată la Conferința Nationala ABIR, septembrie 2003, 20 p.
- Catalogarea publicațiilor monografice. – Cluj-Napoca : [s.n.], 2003. – 90 p. – Antetitu: Universitatea “Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca. Facultatea de Istorie-Filosofie. Secția Biblioteconomie.

O instituție bibliografică

– Zoe Buz –

István Király V.¹
B.C.U. – Cluj

Deși nu chiar pe cale de dispariție, specia “bibliotecarului cercetător” este totuși serios amenințată astăzi în România. Mai ales în bibliotecile universitare.

Dacă înainte de '89, bibliotecile – inclusiv cele publice de această dată – își “datorau” personalul înclinat spre cercetare și capabil în acest sens, politiciii comuniste față de învățământ, cercetare și cultură, după răsturnările ce au avut loc atunci, “resursele umane” ale bibliotecilor în acest sens izvorăsc în primul rând din confuzia și dinamica pieței forței de muncă... Ca urmare, în multe biblioteci – universitare, academice etc. – mai lucrează încă oameni dotați cu pregătirea necesară pentru diferite activități ce pot fi considerate ca fiind de “cercetare”.

Numai că la ora actuală a Statutul Cadrelor Didactice, și chiar Legea Învățământului – care se referă în mod expres la personalul bibliotecilor universitare – stipulează cerința ca în aceste biblioteci să nu mai poate fi angajate decât persoane cu pregătire de specialitate “biblio-logică”... Chiar făcând abstracție de calitatea îndoielnică a instituțiilor de învățământ superior în care sunt aceștia pregătiți, este limpede că o serie de activități care se desfășoară în mod curent în bibliotecile academice, nu pot fi efectuate de către un personal format și calificat exclusiv în domeniul bibliologiei și științei informării.

Zoe Buz a ajuns la Biblioteca Centrală Universitară clujeană în anul 1969, fiind de formație și de fapt biolog-botanist. Înzestrată cu înclinații și cu calități de cercetare, ea a lucrat la început la secția de Biologie-Geologie-Geografie a bibliotecii, transferându-se apoi – în anul 1975 – la biblioteca filială de Fiziologia plantelor.

Continuând și aprofundându-și specializarea de bază – în anul 1987 își obține doctoratul în biologie – ea a îmbrățișat cu plăcere și cea de a doua “specialitate”: biblioteconomia și știința informării.

În ciuda acestui fapt, cele două preocupări și specializări nu au avut un mariaj netulburat în cadrul instituției, conducerea ei de atunci privind cu suspiciune eforturile și chiar realizările sale. Lucrurile s-au modificat oarecum în anul 1990, când Zoe Buz a devenit șeful serviciului la care lucrase cel mai mult până atunci.

Ca urmare a dublei specializări obținute – oarecum chiar peste capul superiorilor – Zoe Buz a început să-și publice rezultatele propriilor cercetări din ambele domenii. Primele 50!!! de lucrări și volume au apărut deja. Dintre acestea 23 sunt de biologie, fiind publicate în periodice ca: *Ocotirea Naturii și a Mediului Înconjurător*, *Contribuții Botanice* și *Studia Univresitatis Babeș-Bolyai, Seriile Biologie, Geologie*, remarcându-se în mod special monografia: *Cercetări fitosociologice și palinologice în zona Sovata-Praid-Dealul* (1999) precum și colaborarea la dicționarul: *Personalități clujene ale secolului XX* (2000), urmate de 27 de lucrări de biblioteconomie... Alte 10 volume sunt în curs de publicare...

La filialele de Geologie și Fiziologia Plantelor a avut o colaborare strânsă cu cadrele didactice privind introducerea unor metode moderne de prelucrare și de regăsire a informațiilor, concretizată în crearea unor sisteme semi-mecanizate cu fișe perforate marginal pentru domeniile Mineralogie, Petrografie, Zăcămintele de minerale utile și Combustibili, precum și prin elaborarea sistemului de indexare coordonată a tezelor (licențelor) de stat și de doctorat, a monografiilor și a articolelor din periodicele de specialitate cele mai utilizate.

În domeniul informării a atras și a colaborat cu aproape tot colectivul secției pe care a condus-o timp de zee ani, implicând în această activitate chiar colegile de la Laboratorul de informatică a B.C.U. “Lucian Blaga”, participând totodată și la prelucrarea datelor privind *Activitatea științifică a cadrelor didactice și cercetătorilor Universității Babeș-Bolyai din Cluj-*

¹ E-mail: philobib@bcucluj.ro

Napoca, Seriile: Biologia, Geologia și Geografia (1919-1996), precum și la prelucrarea a 10 colecții de periodice de specialitate de biologie, rezultând tot atâtea volume de indici bibliografici tematici, dintre care unii adnotați...

Succesorii îi urmează și astăzi ideile!

Lista publicațiilor:

1. BUZ, Zoe, Analize polenice în sedimentele turboase de la Sâncel-Dealul (jud. Harghita). *Contrib. Bot.*, 1986, 89-94.
2. BUZ, Zoe, Analize de polen în turba de la Dealul (jud. Harghita). *Contrib. Bot.*, 1986, 95-99.
3. BUZ, Zoe, Semnificația fitogeografică și fitoistorică a complexului mlăștinilor de la Fântâna Brazilor (jud. Harghita). *Ocrot. Nat. Med. Înconjurător*, București, 1986, 30, 1, 42-47.
4. BUZ, Zoe, Cercetări palinologice în depozite precuaternare și cuaternare în regiunea Sovata-Praid-Dealul. Cluj-Napoca, 1987. Teză de doctorat.
5. BUZ, Zoe, L'aéropilancton de Praid. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1988, 33, 2, 288-39.
6. BUZ, Zoe, Recherches palynologiques dans la zone Sovata-Praid-Dealul (Dept. Mureș et Harghita). *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Geol.-Geogr.*, Cluj-Napoca, 1990, 35, 1, 97-104.
7. BUZ, Zoe, Caracterizarea generală a florei regiunii Sovata-Praid-Dealul (județele Mureș-Harghita). *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1991, 36, 1, 3-10.
8. BUZ, Zoe, Analiza palinologică a înmlăștinerii Ramura Corundului, jud. Harghita. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1994, 39, 2, 25-33.
9. BUZ, Zoe, O nouă mlăștină -Pârâul Noroios- pe raza comunei Fântâna Brazilor-Corund, jud. Harghita. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 51-56.
10. BUZ, Zoe, Analiza palinologică a mlăștinii Pârâul Cald-Corund, jud. Harghita. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1996, 41, 1-2, 39-44.
11. BUZ, Zoe, Diagrama palinologică a mlăștinii Fântâna Brazilor-Corund, jud. Harghita. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1996, 41, 1-2, 45-49.
12. BUZ, Zoe, Corelația vegetației precuaternare și cuaternare cu vegetația actuală din zona Sovata-Praid-Dealul. *Contrib. Bot.*, Cluj-Napoca, 1995-1996, 117-121.
13. BUZ, Zoe, Sincronizarea evoluției silvestre tardi- și postglaciare din platoul vulcanic Sovata-Praid-Dealul. *Contrib. Bot.*, Cluj-Napoca, 1995-1996, 123-133.
14. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, CRIȘAN-MITROESCU, Sorina, Contribuții la cunoașterea istoriei pădurilor din Depresiunea Trascăului, jud. Alba. *Contrib. Bot.*, Cluj-Napoca, 1985, 77-83.
15. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Analiza palinologică a nămolului terapeutic din Lacul Ursu de la Sovata. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1991, 36, 2, 41-48.
16. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Analiza palinologică a mlăștinii Podul de Hârtie (Corund-județul Harghita). *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1993, 38, 1-2, 29-37.
17. DIACONEASA, B., BUZ, Zoe, Contribuția teiului în structurile silvestre cuaternare din România. *Contrib. Bot.*, Cluj-Napoca, 1993-1994, 107-121.
18. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetația regiunii Sovata-Praid-Dealul. I. Formațiunile silvestre. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1994, 39, 2, 7-24.
19. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetația regiunii Sovata-Praid-Dealul. II. Formațiunile praticole. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 26-37.
20. POP, I., BUZ, Zoe, Vegetația regiunii Sovata-Praid-Dealul. III. Formațiunile palustre și ruderales. *Stud. Univ. Babeș-Bolyai, Ser. Biol.*, Cluj-Napoca, 1995, 40, 1-2, 38-50.
21. BUZ, Zoe, Cercetări fitosociologice și palinologice în zona Sovata-Praid-Dealul, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 1999, 214 p.
22. BUZ, Zoe, Aspecte ale foriei și vegetației actuale și postglaciare din mlăștina Pârâul Alb-Dealul, județul Harghita, *Studia S. Biologia*, XLV, 2000, p. 23-28.
23. BUZ, Zoe, Aspecte ale vegetației precuaternare de la Praid și Sovata (județele Harghita și

- Mureș), *Studia, S. Biologia*, XLV, 2000, p. 29-35.
24. BUZ, Zoe (colab.) *Activitatea științifică a Universității din Cluj-Napoca 1919-1973. Bibliografie selectivă. Geografie-Geologie-Mineralogie. Cluj-Napoca, UBB, 1974, 197 p.*
 25. BUZ, Zoe (colab.) *Activitatea științifică a Universității din Cluj-Napoca 1974-1978. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1979, 79 p.*
 26. BUZ, Zoe (colab.) *Activitatea științifică a corpului didactic și cercetătorilor Universității din Cluj-Napoca 1979-1986. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1988, 121 p.*
 27. BUZ, Zoe (coord.) *Activitatea științifică a corpului didactic și cercetătorilor Universității din Cluj-Napoca 1987-1992. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 97 p.*
 28. BUZ, Zoe (coord.) *Activitatea științifică a corpului didactic și cercetătorilor Universității din Cluj-Napoca 1987-1992. Bibliografie selectivă. Geologie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 61 p.*
 29. BUZ, Zoe (coord.) *Activitatea științifică a corpului didactic și cercetătorilor Universității din Cluj-Napoca 1987-1992. Universitatea Babeș-Bolyai, Bibliografie selectivă. Geografie. Cluj-Napoca, UBB, 1994, 35 p.*
 30. BUZ, Zoe (coord.) *Activitatea științifică a corpului didactic și a cercetătorilor 1993-1996. Universitatea Babeș-Bolyai. Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga" Cluj-Napoca. Bibliografie selectivă. Biologie. Cluj-Napoca, UBB, 1998, 78 p.*
 31. BUZ, Zoe (colab.), *Publicațiile cadrelor didactice și cercetătorilor Universității din Cluj în anul 1997. Rectoratul. 50 p*
 32. BUZ, Zoe, *Metode moderne pentru transferul informațiilor din domeniile geologie și biologie. În: Modernizarea transferului de informații în bibliotecile de învățământ superior. Baia Mare, Inst. Înv. Sup. Baia Mare, 1981, p. 33-42.*
 33. BUZ, Zoe, *Două variante ale indexării coordonate aplicate la Biblioteca de Fiziologia plantelor. În: Biblioteca și Învățământul, Cluj-Napoca, 1981, 5, p. 93-107.*
 34. BUZ, Zoe (colab. cu I. Magyarosi), *Sisteme de informare moderne aplicate la Biblioteca de Geologie. În: Biblioteca și Învățământul, Cluj-Napoca, 1982, 6, p. 38-60.*
 35. BUZ, Zoe (colab. cu A. Fabian), *Publicații din secolele XVI-XVII existente în fondurile Bibliotecii de Fiziologia plantelor. În: Biblioteca și Învățământul, Cluj-Napoca, 1983, 7, p.18-33.*
 36. BUZ, Zoe (colab. cu I. Mârza), *Cooperarea bibliotecar-cadru didactic formă eficientă de informare a specialiștilor și studenților geologi de la Universitatea clujeană. În: Biblioteca și Învățământul, Cluj-Napoca, 1983, 7, p. 139-145.*
 37. BUZ, Zoe (colab. cu S. Onac), *Biblioteca de Fiziologia plantelor. În: Philobiblon (Biblioteca Centrală Universitară "Lucian Blaga"), Cluj-Napoca, 1995,1, p. 31-34.*
 38. BUZ, Zoe, *Modernisation of the Transfer of Information at the Biology-Geology-geography Section of the "Lucian Blaga" Central University Library (Preocupări de modernizare a transferului de informații la secția Biologie-Geologie-Geografie a Bibliotecii Centrale Universitare "Lucian Blaga"). În: Philobiblon, Cluj-Napoca, 1998, 3 (1-2), p. 293-299.*
 39. BUZ, Zoe (colab.), *Clujeni ai Secolului XX. Dicționar esențial. Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2000, 400 p.*
 40. BUZ, Zoe (coord.), *"Contribuții Botanice" 1931-1994. Index bibliografic tematic. Cluj-Napoca, BCU "Lucian Blaga", 1995, 167 p.*
 41. BUZ, Zoe, *Indice bibliografic tematic al revistei "Studii și cercetări de Biologie Seria Botanică-Biologie vegetală 1948-1994" (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, 246 p.*
 42. BUZ, Zoe, *Indice bibliografic tematic al revistei "Studii și cercetări de Biologie Seria Zoologie-Biologie animală 1948-1994" (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1996, 308 p.*
 43. BUZ, Zoe, *Index bibliographique thématique du périodique "Revue Roumaine de Biologie, Série de Botanique-Biologie végétale 1956-1995" (Académie Roumaine). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1997, 188 p.*
 44. BUZ, Zoe (colab. cu C. Roman), *Index bibliographique thématique du périodique "Revue*

- Roumaine de Biologie, Série Zoologie-Biologie animale 1956-1996” (Académie Roumaine). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1998, 207 p.
45. BUZ, Zoe, Indice bibliografic tematic al revistei “Lucrările Institutului de Speologie Emile Racovitza (Academia Română) 1962-1995. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, (1997) 1998, 95 p.
 46. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu), Index bibliografic tematic al revistei “Studii și cercetări de biochimie 1947-1997” (Academia Română). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, 533 p.
 47. BUZ, Zoe (colab. cu S. Onac), Index bibliografic tematic al revistei “Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Serie Biologia 1957-1997”, Cluj-Napoca, Presa universitară Clujeană, 2000, 252 p.
 48. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei “Buletinul Comisiunii Monumentelor Naturii 1933-1944”. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, 84 p.
 49. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei “Ocotirea Naturii și a mediului înconjurător 1983-1997”. Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2001, 156 p.
 50. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu, C. Roman), Users of Biology Libraries. În: Philobiblon (Biblioteca Centrală Universitară “Lucian Blaga”), Cluj-Napoca, 1999-2000, IV-V, p.
 51. BUZ, Zoe (colab. cu G. Morărescu, C. Roman), Lectura beneficiarilor Bibliotecii de Zoologie. În: Biblioteca 2000, nr. 7-8, p. 202-203; nr.9, p.263-265

În curs de apariție:

52. BUZ, Zoe, Biologi clujeni din secolul XX, Natura / Studia Univ. B-B, S.Biol., 2001, 1, 25 p.
53. BUZ, Zoe, Geologi clujeni din secolul XX, Terra / Studia Univ. B-B, S.Geol., 2001, 7 p.
54. BUZ, Zoe, Geografi clujeni din secolul XX, Natura / Studia Univ. B-B, S. Geogr., 2001, 8 p.
55. BUZ, Zoe, Naturaliști clujeni din secolul XX, Cluj-Napoca, Editura Presei Universitare Clujene, 2001, 78 p.
56. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei Nymphaea-Oradea, Cluj-Napoca, 2002, p.
57. BUZ, Zoe, Indice bibliografic alfabetic al revistei Sargeția-Deva, Cluj-Napoca, 2002, p.
58. BUZ, Zoe, TĂMAȘ, Mircea, Dicționar de plante medicinale și afecțiunile tratate, Cluj-Napoca, 2002, 130 p.
59. BUZ, Zoe, Bucatele mele preferate. Peste 2000 rețete culinare tradiționale, exotice, aromate, parfumate simple, rafinate, dietetice, sau pentru întreținere în formă, în diferite variante, Cluj-Napoca, 2002, 83 p.
60. BUZ, Zoe, Memorii. Jurnal autobiografic. Cluj-Napoca, 2003, p.

Acribia, un nou început

Costel Dumitrașcu¹
B. C.U. – Cluj

După aproape doi ani, iată-ne în fața unui nou număr al ACRIBIEI, revista studenților în biblioteconomie din Cluj-Napoca! Sub aspectul de acum familiar al revistei, ajunsă deja la al cincilea an de apariție, se ascund o serie de modificări față de numerele precedente. Prima dintre ele, căreia i se datorează, de fapt, celelalte, este preluarea redactării ACRIBIEI de către o nouă echipă, formată din studenți ai secției de Istorie-Biblioteconomie a Facultății de Istorie. Noii redactori sunt Aura Comănescu, Gina Macarie și Daniel Talos, vechi colaboratori ai ACRIBIEI, ei fiind coordonați în realizarea revistei, la fel ca și vechii redactori, de către Anastasia Fodorean și Florina Iliș.

Schimbarea echipei de redacție a atras după sine câteva modificări ale conținutului revistei, cele mai lesne observabile fiind renunțarea la rubrica *PROZĂ*, *POEZIE* și introducerea rubricii *INTER-VIU*. În rest, articolele au fost grupate în cadrul deja cunoscutelor rubrici: *DE BIBLIOTHECA*, *ESEU* și *MISCELLANEUM*.

În deschiderea rubricii *DE BIBLIOTHECA*, Simona Mureșan, bibliotecară la B.C.U. “Lucian Blaga”, prezintă o serie de *Tendințe noi în catalogare*, în contextul “noilor provocări care stau în fața bibliotecilor în urma proceselor de informatizare și automatizare”. Beneficiind de o vastă experiență acumulată în cadrul serviciului Catalogare-Clasificare, Simona Mureșan atinge în acest articol probleme foarte actuale legate de acest domeniu: catalogarea partajată, catalogarea retrospectivă, conversia retrospectivă etc.

Următorul articol se referă la dreptul de autor și drepturile conexe. Autoarea, Aura Comănescu, face, în prima parte, un scurt istoric al legislației românești în domeniu, începând cu prima lege a presei, din 13 aprilie 1862, până la actuala lege, legea 8/1996, care are în vedere “alinierea dreptului de autor românesc la dreptul țărilor europene civilizate și încheierea fazei comuniste.” Această lege este prezentată mai detaliat, alături de cele mai recente tendințe ale Parlamentului European privitor la aceste drepturi, exprimate în *Directiva în legătură cu Armonizarea unor Aspecte ale Dreptului de Autor și Drepturilor Conexce* din 22 mai 2001.

O bună parte din revista este dedicată, ca de obicei, prezentării unor biblioteci românești și străine. Astfel, redactorii revistei fac o adevărată incursiune în spațiu și timp; călătoria în lumea bibliotecilor începe în secolul al XVII-lea, cu biblioteca cardinalului Mazarin, pe care autoarea ne-o prezintă ca pe “cea mai veche bibliotecă publică din Franța” și “cea mai importantă bibliotecă particulară din Europa”, cu un fond de aproximativ 40000 de volume în 1652. Mai aproape de noi ca timp și spațiu se situează bibliotecile publice și particulare din *belle époque*, despre a căror dezvoltare la începutul secolului nostru ne expune câteva idei demne de reținut Gina Macarie. Despre o bibliotecă a zilelor noastre relatează foarte detaliat Iulia Pop. Este vorba de BCU București, mai precis despre Corpul Boema al acestei biblioteci, care reprezintă, cu siguranță, în momentul de față, etalonul în materie de biblioteci moderne în România.

Un eveniment atât de important ca seminarul internațional “Biblioteca – prezent și viitor”, organizat în aprilie 2002 de către BCU “Lucian Blaga” și Biblioteca ETH din Zürich, nu putea lipsi din paginile ACRIBIEI. Pe lângă prezentarea programului seminarului, redactorii au realizat un interviu cu Wolfram Neubauer, directorul Bibliotecii ETH, interviu axat în special pe compararea bibliotecilor din Elveția și România.

Rubrica *ESEU* relevă, încă o dată, diversitatea preocupărilor studenților în biblioteconomie, în cazul de față fiind vorba de literatură (Irina Pop – Hermann Hesse – “*Lupul de stepă*”) și istorie (Dan Constanda – *Aspecte din cultura incașilor*).

¹ E-mail: dumix@mymail.ro

Articolul meu favorit din acest număr al ACRIBIEI este *Blestemul pe carte în secolul al XVII-lea*, scris de Gabriela Comănescu, care prezintă un aspect deosebit de interesant al mentalității față de carte în secolul al XVII-lea. Este vorba de blestemul, de cele mai multe ori cu caracter religios, înscris pe cărțile din acea perioadă, cu scopul de a le proteja de înstrăinare sau furt. Iar dacă avem în vedere că blestemul “echivala cu o pedeapsă cumplită”, ne putem lesne imagina efectul unor cuvinte ca cele înscrise pe un Molitvenic din 1689: “*Iară cine o ar fura, o ar vinde, să fie afurisit și blăstămat de 318 sfinți care au fost în Nicheia și să i se verse mațele ca Ariei și să n-aibă averi în împărăția cerului*”.

Dar să ne întoarcem la preocupările culturale ale studenților în biblioteconomie și să menționăm în acest context consistentul articol al lui Marius Pojar despre Mircea Eliade, mai precis despre interferența politicului în opera literară și științifică a lui Eliade. Concluzia articolului este, desigur, că dincolo de “excesele” viziunii politice a lui Eliade, rămâne valoroasa și impresionanta sa operă.

Numărul 1/2001 al ACRIBIEI se încheie cu un alt interviu, acordat de profesorul Doru Radosav, directorul BCU “Lucian Blaga”. Este un interviu interesant, care debutează cu întrebări legate de cultură și politică, dar care spre final se adresează omului Doru Radosav, a cărui deviză, dezvăluită în finalul interviului, este “în orice moment al vieții să fii autentic!”

Concluzionând, ultimul număr al revistei studenților în biblioteconomie din Cluj Napoca, ACRIBIA, este cel mai bun de până acum, fapt cu atât mai meritoriu cu cât este primul realizat de noua echipă redacțională, aflată la început de drum. Așteptăm cu interes următoarele apariții!

**În colecția
BIBLIOTHECA BIBLIOLOGICA
au apărut:**

I. Prima Serie.

Sub îngrijirea lui Ioachim CRĂCIUN:

1. I. Crăciun, **O știință nouă, Bibliologia, în învățământul universitar din România**, Cluj, 1933, 26 p.
2. C. Gölner, **Anul revoluționar 1848 în Principatele Române. O contribuție bibliografică**, Cluj, 1934, 18 p.
3. I. Crăciun, **Activitatea științifică la Universitatea "Regele Ferdinand I" din Cluj în primul deceniu, 1920-1930**, Cluj, 1935, 321 p.
4. Teodor Onișor, **Bibliografia geografică a României în 1929 și 1930. Cu o introducere asupra bibliografiei geografice românești până în 1936**, Cluj, 1936, 186 p.
5. I. Crăciun ; I. Breazu, **Bio-Bibliografia lui Gheorghe Bogdan-Duică 1866-1934**, Cluj, 1936, XIV + 45 p.
6. Ernest Roth, **Bibliografia publicațiilor Institutelor Medico-Legale din România, 1920-1935**, Cluj, 1936, 55 p.
7. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Alexandru Lapedatu cu ocazia împlinirii vârstei de 60 ani. 1876-1936**, Cluj, 1936, Cluj, 1936, 40 p.
8. Valeriu Bologa; Lia M. Dima, **Bibliografia tezelor de la Facultatea de Medicină și Farmacie din Cluj. 1923-1936 (No. 1-1000)**, Cluj, 1936, II + 107 p.
9. I. Crăciun, **Doi bibliologi români, Ioan Bianu 1856-1935 și Al. Sadi-Ionescu 1873-1926**, Cluj, 1937, 49 p.
10. I. Naghiu, **Bio-Bibliografia P. S. Episcop Nicolae Colan, cu ocazia instalării în scaunul vlădicesc din Cluj, 1893-1936**, Sibiu, 1936 <1937>, 36 p.
11. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Sextil Pușcariu, cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani, 1877-1937**, Cluj, 1937, 36 p.
12. Iosif E. Naghiu; Teodor A. Naum, **Bio-Bibliografia lui Vasile Bogrea, 1881-1926, cu ocazia comemorării a zece ani de la moartea lui**, Cluj, 1937, 34 p.
13. I. Crăciun, **Contribuții românești privitoare la istoriografia universală. Bibliografie 1927-1936**, București, 1938, 47 p.
14. Tiberiu Morariu, **Bio-Bibliografia lui George Vâlsan. 1885-1935. Cu o caracterizare a vieții și a operei lui, de Vintilă Mihăilescu**, Cluj, 1937, 55 p.
15. I. Crăciun, **Bibliografia Transilvaniei românești. 1916-1936**, București, 1937, 366 p.

16. I. Naghiu, **Bibliografia filosofiei și pedagogiei românești până la 1860**, Cluj, 1940, 80 p.
17. I. Crăciun, **Bio-Bibliografia D-lui Ioan Lupaș cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani. 1880-1940**, București, 1943, 61 p.
18. Nicolae Comșa, **Manuscrisele românești din Biblioteca Centrală de la Blaj**, Blaj, 1944, 231 p.
19. I. Crăciun, **Catehismul românesc din 1544 urmat de celelalte catehisme româno-luterane: Bârseanu, Sturdzan și Marțian**, Sibiu-Cluj, 1945-1946, 168p.

II. Serie Nouă.

Sub îngrijirea lui Nicolae EDROIU:

- 1(20). **Ioachim Crăciun și Bibliologia românească**. Studiu și bibliografia operei de Nicolae Edroiu, Cluj-Napoca, 1994, 110 p.
- 2(21). Doru Radosav, **Catalogul cărții tipărite și manuscrise din nord-vestul Transilvaniei (sec. XVII-XIX)**, Cluj-Napoca, 1995, 114 p.
- 3(22). Cornelia Gălătescu, **Contribuții bibliologice și cercetări de arhivă**, Cluj-Napoca, 1995, 236 p.
- 4(23). Susana Andea; Avram Andea, **Cartea românească veche în Transilvania în inventare bisericești**, Cluj-Napoca, 1996, 211 p. (ISBN 973-977535-0-0)
- 5(24). Ioan Hentea, **Repere bibliologice**, Cluj-Napoca, 1996, 162 p. (ISBN 973-97535-7-4)
- 6(25). Stelian Mândruț, **Istoria modernă și contemporană a României reflectată în periodicele maghiare de specialitate (1945-1995). Bibliografie selectivă**, Cluj-Napoca, 1996, 90 p. (ISBN 973-97783-1-3).
- 7(26). Silvia Dumitru, **Tezele academice editate de Casa Tipografică Elzevier în secolul al XVII-lea, existente în bibliotecile din Transilvania (în curs de apariție)**.
- 8(27). Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studii și cercetări de biologie". Seria Botanică-Biologie vegetală (Academia Română) 1948-1994**, Cluj-Napoca, 1996, 308 p. (ISBN 973-97783-3-X).
- 9(28). Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studii și cercetări de biologie". Seria Zoologie-Biologie animală (Academia Română) 1948-1994**, Cluj-Napoca, 1996, 246 p. (ISBN 973-97783-3-X).
- 10(29). Zoe Buz, **Index bibliographique thématique du périodique "Revue Roumaine de Biologie". Série de Botanique-Biologie végétale (Académie Roumaine) 1956-1995**, Cluj-Napoca, 1997, 186 p. (ISBN 973-97783-3-X).
- 11(30). **Bio-Bibliografia Profesorului universitar doctor Camil Mureșanu, Membru corespondent al Academiei Române, cu ocazia împlinirii vârstei de 70 de ani. Introducere de Nicolae Edroiu. Bibliografia operei (1955-1997) de Maria Pagu și Károlyi Iolanda**, Cluj-Napoca, 1997, 68 p.

- 12(31). I-II.** Veronica Turcuș, **Bibliografia istorică româno-italiană (Bibliografie selectivă). Evoluția publicațiilor istorice româno-italiene până în 1996**, Cluj-Napoca, 1997, 805 p. (ISBN 973-97783-2-1).
- 13(32).** Lucia Turc, **Bibliografia istorică a Transilvaniei (1936-1944). Bibliografie selectivă**, Cluj-Napoca, 1998, 350 p. (ISBN 973-9354-37-8).
- 14(33).** Veronica Turcuș, **Alexandru Marcu (1894-1954) și cultura italiană în România interbelică (Profil bio-bibliografic)**, Cluj-Napoca, 1999, 456 p. (ISBN 973-9354-19-X)
- 15(34).** Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Lucrările Institutului de Speologie «Emil Racoviță»" – "Travaux de l'Institut de Spéologie «Emile Racovitz»" (Academia Română) 1962-1995**, Cluj-Napoca, 1997, 93 p. (ISBN 973-97783-7-2).
- 16(35).** Monica Codruța Roman; Zoe Buz, **Indice Bibliografic Tematic al revistei "Revue Roumaine de Biologie. Série Zoologie - Biologie animale (Académie Roumaine). 1956-1996**, Cluj-Napoca, 1998, 207 p. (ISBN 973-97783-7-2).
- 17(36).** Gabriela Morărescu; Nicoleta Irimuș; Zoe Buz, **Indicele bibliografic tematic al revistei "Studii și Cercetări de Biochimie" (Academia Română). 1958-1996**, Cluj-Napoca, 1998, 533 p. (ISBN 973-97783-7-2).
- 18(37).** Silvia Onac; Zoe Buz, **Indice bibliografic tematic al revistei "Studia Universitatis «Babeș-Bolyai». Biologia". 1957-1997**, Cluj-Napoca, 1998, 251p. (ISBN 973-97783-7-2).
- 19(38).** **Hermeneutica Bibliothecaria - Antologie Philobiblon - Volum îngrijit de Florina Iliș și Ionuț Costea**, Cluj-Napoca, 1998, 282 p. (ISBN 973-9354-69-6).
- 20(39).** Mircea Popa; Viorica Sâncrăian, **Eminescu în Transilvania. 1866-1918 (Bibliografie adnotată)**. Cluj-Napoca, 2000, XXIV + 163 p. (ISBN 973-595-079-0).
- 21(40).** **Management pentru viitor - Biblioteci și arhive -**. Editori G. B. Anghelescu și István Király, Cluj-Napoca, 2000, 216 p. (ISBN 973-595-010-3).
- 22(41).** Veronica Turcuș, **Bibliografia arhitecturii cisterciene. Abațiile europene și cazul transilvan. Bibliografie selectivă**, Cluj-Napoca, 2003, 192 p.
- 23(42).** **Studia Universitatis Babeș-Bolyai. Indice bibliografic tematic, 1991-1995. Vol.I-II**, Cluj-Napoca, 2000, XX + 166 p. ; XIV + p. 167-320 (ISBN 973-595-060-X).
- 24(43).** Keller Alice, **Consortii în biblioteci: o inițiere practică**. Cluj-Napoca, 2003, 104 p. (ISBN 973-610-193-3).
- 25(44).** Căpâlneanu Ana Maria, **Lucrări de biblioteconomie și știința informării în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare « L. Blaga » Cluj-Napoca**, Cluj-Napoca, 2003, XVII + 213 p. (973-610-193-2).
- 26(45).** Nicolae Edroiu, **Bibliografia istorică româno-slovacă, 1918-2000**, Cluj-Napoca, 2004, 120 p.
- 27(46).** Moraru Elena, **Indice bibliografic tematic al Revistei de chimie**. Cluj-Napoca, 2003, (ISBN 973-610-193-5).

***Olimpia Curta. **Metode tradiționale și moderne de regăsire a informației în biblioteci**, Cluj-Napoca, 2004, 118 p.+Anexe (ISBN 973-619-250-5).

28(47). Hermeneutica Bibliothecaria (II.) – Anthologie Philobiblon – Editori Viorica Sâncrăian și István Király V., Cluj-Napoca, 2004, 523 p. (ISBN 973-610-311-0)

Revista PHILOBIBLON¹

– Volume apărute –

Volumul I, Numerele 1-2/ 1996, 134 p. (Cultură, Carte, Societate: Europeanism și europeanizare; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Colecțiile speciale ale bibliotecii**)

Volumul II. Numărul 1/ 1997 136 p. (Cultură, Carte, Societate: Închideri și deschideri axiologice; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous**)

Volumul II. Numărul 2/ 1997 237 p. (Cultură, Carte, Societate: Dispoziții existențiale; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous**)

Volumul III. Numărul 1-2/ 1997 319 p. (Cultură, Carte, Societate: Dicționarele – Fundal și Orizont; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Starea profesiei și educația bibliologică; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous**)

Volumul IV-V-VI-VII. 1999-2002 538 p. (Cultură, Carte, Societate: Istorie și Memorie; **Bibliologia: O profesie în schimbare o societate în tranziție:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous**)

Volumul VIII-IX. 2003-2004 aprox. 500 p. (Cultură, Carte, Societate: Libertatea și piedicile ei; **O profesie în schimbare o societate în tranziție: Hermeneutica Bibliothecaria:** Date – Stări – Posibilități; **Varia: Colecțiile speciale ale bibliotecii; Miscellaneous**)

¹ Revista *Philobiblon* apare în întregime în limba engleză. Pentru informații privind concepția publicației cât și pentru detalii despre posibilitățile de achiziție etc. vă rugăm să accesați pagina de Internet a Bibliotecii Centrale Universitare “Lucian Blaga” din Cuj-Napoca: www.bcucluj.ro, sau la adresa e-mail: philobib@bcucluj.ro